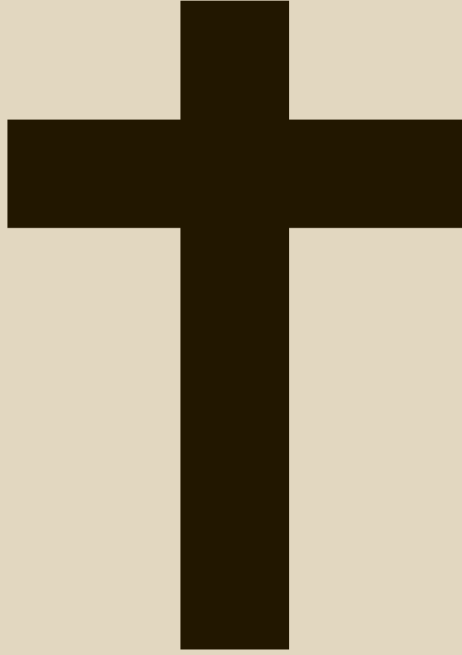


Tsakhur



Portions of the Holy Bible in the Tsakhur language of
Azerbaijan

Tsakhur

Portions of the Holy Bible in the Tsakhur language of Azerbaijan

copyright © 2022 Pioneer Bible Translators

Language: Ts'əxna miz (Tsakhur)

Contributor: Institute for Bible Translation

<https://ibtrussia.org/en/media?id=TSK>

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2023-04-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 19 Apr 2023
6257bde4-455f-5247-95e7-0a89f1fdd1f1

Contents

Ts'etta ixhaynbı	1
Qıǵeepç'iy	45
Raq'ambı	77
Q'aanun q'öb'es	87
Rut	89
1 Şamuelin	94
2-Şamuelin	139
1-Paççahaaşın	180
2-Paççahaaşın	193
Zabur	196
Sıleymanın uvhiybı	200
Daniyal	203
Yunus	216
Malakiya	219
Matta	226
Luka	277
Yəhye	280
Cühüt'yaaşıs	321
Yaaq'ub	322

Ts'etta ıxhaynbı

Dyunyeyn itxhuniy

¹ Ts'etta Allahee xəybıyiy ç'iyey itxhın. ² Ç'iyey aq'vabıdena q'əradniy vod. K'orane xhyanbışın oodun ciga miç'axdaniy vod. Allahın Rı'h xhyanbışıl ooadniy alcaxxva. ³ Allahee uvhuyn: «Hasre işiğ ıxhecen». İşiğ ıxhayn. ⁴ Allahık'le g'acuyn, işiğ yugda vod. Qiyğa Mang'vee işiğ miç'axıyvalike cura'uyın. ⁵ Allahee işiğıs «yiğinyiğ», miç'axıyvalis «xəm» do bı huvu. Xəm quvxha, miç'eediyy qıxha; in ts'ettiyn yiğ ıxha.

⁶ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xhyanbışde yı'q'nee arka vuxhecen, xhyanbı sana-sançike cure'ecen». ⁷ Həməxüdüd ıxhayn. Allahee arka haa'ana, arkayn, çik avuduniy oodun xhyanbı sana-sançike cura'anbı. ⁸ Allahee mane arkays «xəv» do huvu. Xəm quvxha, miç'eediyy qıxha; in q'öd'esın yiğ ıxha.

⁹ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xəək avudun xhyanbı sacigeeqa salecen, qeqquyn ciga g'acecen». Həməxüdüd ıxhayn. ¹⁰ Allahee qeqquyne cigayk'le «ç'iyey», xhyan sadiyne cigayk'lemee «deryahbıva» do bı huvu. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod.

¹¹ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre ç'iyeyn aq'va xhınak qıxhecen: toxumbınan ok'bı-alafbı, curayn-curayn meyvabı eyxhen yivar aleyl'ecen, toxumbıd meyvabışde ad ıxhecen». Həməxüdüd ıxhayn. ¹² Ç'iyeyne aq'vayn alabı aleyli'inbı: toxumbınan ok'bı-alafbı, curayn-curayn meyvabı eyxhen yivarıd alyadıynbı, toxumbıd meyvabışde ad ıxha. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ¹³ Xəm quvxha, miç'eediyy qıxha; in xhebıd'esın yiğ ıxha.

¹⁴ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xəəne arkee xəm yiğike cura'an işiğbı ıxhecen. Mançin fəsilbı, yiğbı, senbı hagvecen. ¹⁵ Hasre manbı xəə'əd işiğbı ıxha, ç'iyeylqa gyatk'vecen». Həməxüdüd ıxhayn. ¹⁶ Allahee q'ölle xədıın işartı ha'u: yiğinyiğ vuk'lek ikkeecenva xədıın işartı, xəm vuk'lek ikkeecenva k'iniyn işartı. Mang'vee xənebıd ha'uyınbı. ¹⁷ Allahee manbı xəənə arkeqa gitk'iniynbı, ç'iyeylqa işiğ gehecenva, ¹⁸ yiğiy xəm vuk'lek ikkeecenva, işiğike miç'axvalla curee'ecenva. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ¹⁹ Xəm quvxha, miç'eediyy qıxha; in yoq'ud'esın yiğ ıxha.

²⁰ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xhyanbı nafas ileşşene karbışikva gyats'ece, ç'iyeyl oo xəə xətta şit'yar aledxvecen». ²¹ Allahee xhyanee eyxhen ç'ak'in karbı, harne curaylin baluğar, gırgın hadağvan nafas helen karbı, mançika sacigee harne curaylin gırgın xılibışkan şit'yar itxhın. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ²² Allahee mançis xayır-düə huvu eyhen: «G'adı xət qetxhe, deryahbışeedın xhyanbı gyats'e'e; şit'yarıd ç'iyeyne aq'val geed qetxhecen». ²³ Xəm quvxha, miç'eediyy qıxha; in xhod'esın yiğ ıxha.

²⁴ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre ç'iyeyne aq'vayn harne curaylin nafas helen karbı: çavra-vəq'ə, hadağvan həyvanar, çolun həyvanar iyxhınece». Həməxüdüd ıxhayn. ²⁵ Allahee curayn-curayn çolun həyvanar, çavra-vəq'ə, ç'iyeyl hadağvan, gırgın nafas helen həyvanar itxhınbı. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod.

²⁶ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Yişde k'op'yelyna, Şak akarana insan ıxhanas. Hasre mang'vee deryahbışeede baluğaaşis, xəəne şit'yaaşis, çavra-vəq'əys, gırgıne ç'iyeyne aq'vays, ç'iyeyl hadağvane gırgınçis xəbvalla hee'ecen».

²⁷ Allahee insan Cune k'op'yeyl irxhın,

Allahne k'op'yeyl irxhın,

Adamiyiy zəiyfa ipxhın.

²⁸ Allahee manbışis xayir-düə huvu, uvhuyn: «Vuıxooxu geeb qepxhe, ç'iyeyn aq'va gyats'e'e, mana vuşda vob. Deryahbıŝeene baluğaasıŝ, xəəne şit'yaaasıŝ, ç'iyeyl hadağvane gırgıne nafas helençis xəbvalla he'e». ²⁹ Allahee uvhuyn: «Haane, çiyeyne aq'val toxum hoolen ok'bıd-alafbıd, gırgıne yivaaşın meyvabı şos helenbı, oxhnecenva. ³⁰ Gırgıne ç'iyeylne həyvanaasıŝ, gırgıne xəəne şit'yaaasıŝ, gırgıne hadağvançis – nençeeıy ı'mren nafas vod, gırgınçıscad – Zı oxhnecenva xhınakın ok'bı helenbı». Həməxüdüd ıxhayn.

³¹ Allahık'le g'ecen, itxhınin gırgın kar geed yugda vod. Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in yıxhıd'esın yığ ıxha.

2

¹ İnəxüd, xəybıŝıniy ç'iyeyn, maane gırgıne karan itxhınıy ç'əvexhen. ² Allahee yıghıd'esde yığılqameen işbı ç'əvə'ənbı, yıghıd'esde yığıl, hı'iyne işbıŝiker curxha manzil haa'a. ³ Allahee yıghıd'esde yığıs xayir-düə huvu, man yığ mansa yığbıŝik'e curuiyn, mane yığıl gırgın ha'an işbı ç'əvüü manzil haa'a.

Ts'eppiıne insanaasıŝın ıpxhınıy

⁴ Xəybıyiy ç'ıye itxhınııle qiyğıyna hekaye: Rəbb Allahee xəybıyiy ç'ıye itxhınııle qiyğa, ⁵ ç'iyeyne aq'val ok'bıyiy yivar ələə deşdiy. Rəbb Allahee gyoğiy g'ixdevuva, sayid ç'ıyee ezasda insan deşva, mançıl-alla məxüd ıxha. ⁶ Xhyanıd* ç'ıyençeniıy əlqəən. Mane xhyanıked ç'ıyesın xhyanııy eyxhen.

⁷ Manke Rəbb Allahee ç'iyeyne nyuq'vneke insan hı'ı, mang'une quŝeeqa ı'mrene nafasna uf üvxhü. Həməxürur insan üç'ür qıxha.

⁸ Qiyğa Rəbb Allahee ŝargılne Edenil sa bağ ezu, ırxhınna insanır maqa gıxhxhı. ⁹ Maa'ad Rəbb Allahee ç'ıyeyl uftanda g'ecen, ittun oxhanas eyxhen meyvabınan xəttə curayn-curayn yivar aleyli'ı. Mang'vee q'öble menne yivaaşık idyakarana yiv oozu: sa yivene meyvabıŝe ı'mı'r hoole, mansançined meyvabıŝe yuguniıy pısın ats'axhya'asın ats'al hele.

¹⁰ Bağıs xhyan helena sa damanıy Edenençe gyobatsts'e, mançeb mana yoq'ne cıgeeqanıy bit'alooxhe. ¹¹ Mançıne sançın do Piŝon vod. Mana bıkırne Xavıla ölkayne hiqiy-allançeniıy gyobatsts'e. Maa'ad g'izil qığəə. ¹² İne ölkayn g'izil yugun vod. İnyaa'ad yugun evanan gatraniıy gıranna eke onıksıb vooxhena. ¹³ Q'öb'esde damayn do Gıxonodun. Manab bıkırne Kuş ölkayne hiqiy-allançeniıy gyobatsts'e. ¹⁴ Xhebıd'esde damayn do Dəclə (Tıgır) vodun. Mana Aŝŝur ölkayne şargıle gyobatsts'e. Yoq'ub'esda damab Fəratobna (Yefrat).

¹⁵ Rəbb Allahee insan Edenne bağeeqa giıxhena, man ezu, çıqar ilekkecenva. ¹⁶ Rəbb Allahee insanıs əmı'r hav'u uvhuyn: «Bağeeene gırgıne yivaaşın meyvabı ıkkanaıg'a oxhanas əxə. ¹⁷ Saccu yuguniıy pısın ats'axha'ane yivena meyva umooxhan, mana opxhunne yığıl qık'asda».

¹⁸ Rəbb Allahee meed eyhen: «İnsan sayrena ıxhay yugda deşod, Zı mang'usda cus sik'ına sa kumagçiy ıxhanasda». ¹⁹ Rəbb Allahee gırgın çolun həyvanaıd, xəən şit'yarıd nyuq'neke ha'a. Qiyğa Allahee manbı insanne k'anyaqa adaylenbı, g'aces, mang'vee nəxdun do bıyiy mançis heles. İnsanee nene həyvanııs nen doıyiy gıxhxhı, məxüdüd axvan. ²⁰ İnsanee gırgıne çavra-vəq'əys, çolane həyvanaasıŝ, xəəne şit'yaaasıŝ do hele, saccu cus sik'ına kumag ha'asda iveeke deş. ²¹ Mane gahıl Rəbb Allahee insan k'orane nik'eeqa g'ıxele. Mana nik'eenang'a Rəbb Allahee mang'une mıglene t'eleyna sa alyapt'ı, çin cigad çurunuka gyats'ı'ı. ²² Rəbb Allahee insanıke alyapt'ııne mıglene t'eleyke xhunaşşe ırxhın. Yicir insanne k'anyaqa qarı.

* **2:6** 2:6 Xhyanıd: cühüt'yaaŝıne mizel cuvabna qopkuvalla şavuk'lecab vats'a deş. Man «xhyanıd» eyxhe, «booğud» eyxhe.

²³ İnsanee uvhuyn:

«İlekke, inə yeqqees ıxhavud! İna bark'v yizde bark'una vob,
Çurud yizde çurununod.

Do «xhunaşşe»† ixhes,
Mana adamiyke alyart'uva».

²⁴ Mançil-alla adamee dekkiy yed g'alyabaççe, xhunaşşeyka eyxhe. Adamiyiy xhunaşşe sa vooxhe. ²⁵ Adamiy cuna xhunaşşe – q'öyursana ts'elebniy vob, manbıışis mançile naş qexhe deşdiy.

3

Aadameyiy Həvee hav'una bınah

¹ Rəbb Allahee itxhunne çolune həyvanaaşına, gırgınçile hiyləgarna xoçeny vob. Xoçeyn zəiyfayk'le uvhuyn:

– Hək'edane, Allahee şok'le bağeene yivaaşına nençinacab meyva umooxhan uvhu?

² Zəiyfee xoçeyk'le eyhen:

– Bağeene yivaaşın meyvabı oxhanas əxə. ³ Saccu bağne yı'q'neene yivene meyvabışde hək'ee Allahee uvhu: «Mançike umoyxhan, mançik sumoot'a, deşxhee, hapt'asınbı!»

⁴ Xoçeyn zəiyfayk'le uvhuyn:

– Deeş, nəxübcab hapt'as deş. ⁵ Allahık'le ats'an, mane yivena meyva opxhuning'a vuşun ats'al geed qixhes, yuguniy pisin ats'axhxha Allah xhinne qepxhes.

⁶ Zəiyfayk'le g'ecen, mane yiven meyvabı oxhanasıd karaə vod, ulesqadıd yugda vod qöö, ats'al ıkkənəng'usud ıkkənəhdıd. Mançil-allab mənğ'ee mana meyva qorxu opxhanna. Qiyğab k'ane ulyorzulyne adamiys meyva hoole, mang'veeyib ooxhanna.

⁷ Mane gahıl q'öng'ussana ats'al qadayle, ts'eleb vuxhay ats'axhen. Məxüd ıxha manbışe incilyne t'eleyke cos tanalanqanbı ha'u.

⁸ Manbışik'le yiğine serınne gahıl bağee iykaran Rəbb Allahın nıq' g'iyxhe. Manbı heepxı bağeene yivaaşına yı'q'nee dyuguleebaxhe. ⁹ Rəbb Allahee Aadamılqa onu'u, qiyghanan:

– Ğu nyaane?

¹⁰ Mang'vee eyhen:

– Bağeead yiğın nıq' g'ayxhı, ts'eler ıxhal-alla qərq'ı'n dyugulxhana.

¹¹ Rəbb Allahee eyhen:

– Şavaane ts'eler ıxhay vas ats'axha'u? Vas oxhanas q'adağa hav'uyne yivena meyvane opxhun deşxhee?

¹² Aadamee eyhen:

– Zaka sacıgee yixhecenva, Ğu hiyvuyne xhunaşşe mane yivene meyvayke zas huvu, zınab opxhunna.

¹³ Rəbb Allahee zəiyfayk'le eyhen:

– Ğu hı'iyn hucoon?

Zəiyfee eyhen:

– Xoçeyn zı yəqqı'le qiğeyhı, zınab opxhunna.

¹⁴ Rəbb Allahee xoçeyk'le uvhuyn:

– Ğu in ha'uyl-alla,

gırgine çavra-vəq'əyne, çolane həyvanaaşına yı'q'nee lə'nat g'azanmışa'a:

ı'mı'rvolle vuxhnel habği nyaq'v ooxhanas.

¹⁵ Zı yiğniyiy zəiyfayne əreeqa,

† 2:23 2:23 Xhunaşşe: cühüt'yaaşına mizel «adamiy» cuvabık akar.

vuşde kulyfatbışde ərəeqa duşmaniyvalla abçes.
Şeng'une kulyfatın yiğne vuk'les ı'xhəs,
ğunab mang'une mı'q'les üvxhəs.

¹⁶ Qiyğa Rəbb Allahee zəiyfayk'le eyhen:

- Vas vuxhnenang'a geeb xəppa əziyyat hevles,
uşaxar k'ovaka vuxas.

Adamee valqa k'ırı gyaqqı vas ıkkıykanas,
Meeb mang'veecab xəbvalla vas haa'as.

¹⁷ Qiyğa Rəbb Allahee Aadamık'leme uvhuyn:

- Ğu xhunaşşel k'ırı alixhxı
umooxhan uvhuna meyva opxhun.

Həşdeb val-alla nyaq'v lə'natləmiş vuxha.

I'mı'rvolle zəhmətika ğu vasın g'ık nyuq'vnel ha'as.

¹⁸ Mançin vas zazaayiy ğı'ç'iy aleylya'as,
ğunad, ğu ezuyne ç'iyel hucooyiy alyaadı man oxhanas.

¹⁹ Ligayne şınıka hı'ıyn g'ık oxhanas
nyuq'vneqa sak'alasmee,

Mançike alyart'uva.

Ğu nyaq'v vorna,

nyuq'vnelqar sak'aldas.

²⁰ Aadamee xhunaşşeyn do Həva (ı'mı'r) giyxhe. Mana ç'iyeylne aq'val vuxhayn-
bışda ğırgıng'una yed yeexhe. ²¹ Manke Rəbb Allahee Aadamılqayiy xhunaşşelqa
g'ekvayke tanalınbı hı'ı, alya'anbı.

²² Qiyğa Rəbb Allahee uvhuyn: «Haane, insanık'le yuguniy pısın hucoo ıxhay
ats'axha, yişda sa xhinne qexhe. Hasre ı'mrene yivena meyva qopxu umooxhancen,
hammaşıysır imaxvaacen!» ²³ Vuc alyart'uyne nyuq'vnel işləmişhecenva, Rəbb
Allahee insan Edenne bağeençe g'e eşşena. ²⁴ Mang'vee Eden bağne şargılqa
g'oramışa'an malaaikariy harine suralqa iliyk'aran ts'ayıkan g'ilinc giyxhe ı'mrene
yivelqa əəna yəq avqecenva.

4

Gabiliy Habil

¹ Aadam xhunaşşe Həvayka g'alırxhu, mana vuxhne ayxu Gabil* uxu. Həvee eyhen:
«Rəbbike zı insan pay xhinne alyart'u». ² Qiyğa məng'ee Gabilna çoc Habil uxooxa.
Habil vəq'əbı uxhiyxhanna eyxhe, Gabilir ç'iyə ezana.

³ Sabara vaxt ilğevç'uyle qiyğa Gabilee Rəbbis ç'iyeyl alyadıynçike nugbar adayle.

⁴ Habileyid ts'etta syuronee ıxhayne nekke yugne vəq'əbışike adayle. Rəbbe Habilir,
Habile adıynbıd q'abil ha'anbı. ⁵ Gabilir, Gabilee adıynbıd Rəbbe q'abil ha'a deş.
Mançil-alla Gabil it'umra qəllamişxha aq'va gyavaxana'a.

⁶ Rəbbe Gabilik'le uvhuyn:

- Nya'a qəllamişxha? Nya'a aq'va gyavaxanı'ı? ⁷ Nya'a yugna iş haa'axhee, Zı q'abil
hidya'a'aye? Yugna iş hidyaa'axhee, bınahın akkayne ögee gugu hav'u ğu gozet ha'a.
Mançin xuruş valqa vod, ğu mançis xəbvalla haa'as vukkan.

⁸ Qiyğa Gabilee Habilik'le eyhen:

- Qora çoleeqa vüqqəs.

Maa'ad Gabilee çoculqa xıl g'ot'ul, mana gek'ana.

⁹ Qiyğa Rəbbe Gabilike qidghın hı'ıyn:

- Çoc Habil nyaane?

* **4:1** 4:1 Gabil: cühüt'yaaşine mizel «alyat'an» cuvabık akarada vodun.

Mang'vee eyhen:

– Ats'a deş, nya'a zı çocuna g'aravulyne vor?

¹⁰ Rəbbeey eyhen:

– Ğu hı'iyın hucoon?! Çocune eban ç'iyençe Zalqa ona'a. ¹¹ Mane nyuq'vnen yiğne xıleke k'yapk'ınna çocuna eb hööğəs ghal aaqı. Mançıl-allab ğu ine nyuq'vnel bed-düə alyabat'a. ¹² G'iyınyke şaqa ğu nimee yugda ç'iyeezeeyid, mançın vas ıkkaxüdüın kar heles deş. Ğu ciga deşda g'e'eşşuna xhinne ixhes.

¹³ Gabilee Rəbbik'le eyhen:

– Yızda caza ts'its'a'asınçileb hexxaba vob. ¹⁴ Haane, Ğu zı g'iyına ç'iyeyne aq'valer g'e'eşşena. Valer dyügulyxha, zı ciga deşda ixhes. Şavneyiy ögiylqa qığec'u, mang'veyir zı gik'asda.

¹⁵ Rəbbeey mang'uk'le eyhen:

– De'eş. Şavaye Gabil g'ik'u, mang'uke yighille g'atna qəl qığaaahas.

Rəbbeey Gabililqa işara giyxhe, mana qızaxıng've gimeek'acena. ¹⁶ Gabil Rəbbike ark'ın Eden bağne şargıl – Nod† eyhene cigayl axva giyğal.

5

Aadamle Nühulqamee ixhayn nasılbı

¹ Adamne nasılın taarix inəxüd vod. Allahee insan ixhanang'a mana Cuk akarara irxhın. ² Mang'vee adamiyiy zəiyfa ipxhın. Manbışis xayir-düə huvu. İpxhınne yiğil manbışis «insan» do gixhxı.

³ Adamın vəşşe xhebts'al sen g'adıyng'a, cuk akarana, cune k'op'yeylna sa dix ixha. Doyud şet giyxhe. ⁴ Adam, şet ixhayle qiyğa molyud vəşşe (800) senna axu. Mang'uka mebin dixbiyiy yişba vuxha. ⁵ Adam yüç'üd vəşşe xhebts'al senna axu q'ik'u.

6

Allahne ulele g'aaytxhuyn dyunye

¹ İnsanar ç'iyeyne aq'val geeb qebaxheeng'a manbışis yişba vuxooxa, ² manbışde yişbışda micagiyvalla malaaikaaşik'le g'oocena. Cone yik'es yikkanna nenayiy məng'ı'ke xhunaşşe hee'e.

³ Rəbbeey eyhen:

– Yızın Rı'h insanee hammaşıys deş vod. Manbıb hammaşıysınbı deş vob. Manbışis huvuna ı'mı'r vəşşe g'ane senile hexxaba vuxhes deş.

⁴ Malaaikaaşe insanaaşın yişba haa'anee gahılib, mançile qiyğiyne dövurbışilib məxbın ç'ak'ın insanar ç'iyeyne aq'valqa vuxooxa vuxha. Manbı avalıyne dövrün kuşdukurar quvaats'an insanar vuxha.

⁵ Rəbbik'le g'ecen, ç'iyeyne aq'valıyne insanaaşine ək'eele, fıkree pisvalla hav'uy vob. ⁶ Mana paşmanaxhena. Mang'un yik' gyoyxhan ç'iyeyne aq'valqa insanar ipxhınva.

⁷ Rəbbeey eyhen:

– İpxhının insanar ç'iyeyne aq'vayle havaakal ha'asınbı. Man insanaaşika sacıgee həyvanaşined, ç'iyeyl hadağvançined, şit'yaaşined vuk'lelqa qalya'asın. Manbı ipxhınva paşmanxhana.

⁸ Saccu sa Nüh Rəbbine ulen aqqaqqa.

⁹ Nühun taarix inəxüd vod:

† 4:16 4:16 Nod: cühüt'yaaşine mizel «ciga deşda» eyhen vodun.

Nüh qorkuna, mөttın yik'nana cune nasılee insan ıxha. Mana Allahne yөqqı'lınıy vor. ¹⁰ Nühuka xhebiyre dix eyxhe: Sam, Ham, Yafəs.

¹¹ Allahne ulele dyunye g'e'exhan, pisvalın gıyayts'e. ¹² Gırgın insanar qopkune yөqqı'le qıǵebç'ıynbı. Allahık'le g'ecen dyunye, badalxha vod.

¹³ Allahee Nühuk'le uvhuyn:

- Yizde әk'eleе gırgınçın q'omıd hitxhır. Dyunye manbışde pisvalıka gyats'ı. Mançıl-allab Zı manbı ç'ıyeyne aq'vayka sa cıgee havaakal haa'as. ¹⁴ Vas goferne yiveke sa gamı he'e. Ad goozeer hı'ı, adǵançed g'adǵançed yivena mızla qabǵvee. ¹⁵ Gamı haynәxüd he'e: mançına xılıyvalla xhebıd vәş xılekkum, әq'valla xhots'al xılekkum, axtıvallab xhebts'al xılekkum vuxhecen*. ¹⁶ Gamıyne ooǵançe sa xılekkum avud g'uly he'e. Mıgıleked akka gıxhxhe. Gamıyka avubna, yı'q'nekna, oona mөrtaba vuxhecen. ¹⁷ Zı ç'ıyeyn aq'va q'ıfrımıka qadıyne xhineka alyat'asın. Xәәk avudun nafas alyat'an gırgın kar hakkal ha'asın. Ç'ıyeyne aq'valın gırgın kar qık'asın. ¹⁸ Zı mugaavile saccu vaka ha'a: ǵu dixbışıka, xhunaşşeyka, sossaaşıka sacıgee gameeqa ılqеç'e. ¹⁹ Vaka üç'üdda axvecenva, gırgıne hөyvanaaşıke nafas helenimeene karbışıke q'öblena, vughulyna-xhuvulyna, gameeqa alet'e. ²⁰ Q'öblena gırgıne şıt'yaaşıke, hөyvanaaşıke, ç'ıyeyl hadaǵvançıke vasqa qales, üç'üdda axvecenva. ²¹ Vasqa oxhanas eyxhençıke vasınıd, çısınıd se'e.

²² Nühee gırgın kar Allahee uvhuyn xhinne ha'a.

7

Q'ıfrım

¹ Rөbbeе Nühuk'le uvhuyn:

- Xızanıka sacıgee gameeqa ılqеç'e. Yizde ögee, vale qorkuna ine nasıle deşor. ²⁻³ Dyunyeyne aq'vayle cıns g'ıts'maq'vancenva mөttıne hөyvanaaşına yıghıble q'öblena, xhalyne hөyvanaaşına vughulyna, xhuvulyna alept'e. Harıne xәәne şıt'enab yıghıble q'öblena alept'e. ⁴ Yıghne yıǵıle ç'ıyeyne aq'valqa yoqts'al yıǵnayıy yoqts'al xәmna gyoǵıy gyoǵa'as. İtxhının nafasnan gırgın kar ç'ıyeyne aq'vayle hakkal ha'asın.

⁵ Rөbbeе Nühulqa nәxübiy әmr hav'u, mang'vee gırgın kar hөmәxdıd hı'ıyn.

⁶ Ç'ıyeyn aq'va q'ıfrımıka qadıyne xhinen alyat'uyng'a, Nühuka yıxhıd vәş sen ıxha.

⁷ Nüh, cuna xhunaşşe, dixbı, sossar sacıgee xhyanıke g'attıvxhanasdemee gameeqa ılqebaç'enbı. ⁸⁻⁹ Allahee Nühulk'le uvhuyn xhinne, mөttın, xhalın hөyvnanar, şıt'yar, gırgın ç'ıyeyl hadaǵvanbı q'öble-q'öblena, vughulynayıy xhuvulyna, Nühuka gameeqa ılqedaç'enbı. ¹⁰ Ç'ıye yıghne yıǵıle q'ıfrımıka qadıyne xhinen alyat'an.

¹¹ Nühune ı'mrene yıxhıd vәş'esde sene, q'öb'esde vuzanee yıts'ıyıghıd'esde yıǵıl mөxdun q'ıfrımıkan gyoǵıy gyoǵa giyǵal, ittehesu, xәәn g'uleppı aaqı. Gırgıned k'oralybışençe xhyan ı'xı'yxә giyǵal. ¹² Yoqts'al yıǵna, yoqts'al xәmna gyoǵıy gyoǵu.

¹³ Mane yıǵıl Nühuka sacıgee cuna xhunaşşe, dixbı Sam, Ham, Yafəs, con yedar gameeqa ılqebaç'ıynbı. ¹⁴ Manbışıka sacıgee gırgın hөyvnanar: çavra-vөq'ә, çolun hөyvnanar, şıt'yar, gırgın ileedaxvanbı, ç'ıyeyl hadaǵvanbı, gameeqa ılqedaç'enbı.

¹⁵ Gırgın nafas ileşşenbı q'öblena Nühuka gameeqa ılqeeç'u. ¹⁶ Allahee Nühuk'le uvhuyn xhinne, gırgıne hөyvanaaşına vughulynayıy xhuvulyna qabı. Manbışıqad qihna Rөbbeе gamıyn akka qa'an.

¹⁷ Q'ıfrım gıbǵılıyn yoqts'al yıǵ ıxhamee, xhyan geed qıxha gamı ç'ıyeyle haly'eтçuyn. ¹⁸ Xhyan geed ooqa ılqеç'e, gamıd xhinene aq'val ı'ǵıykar giyǵal. ¹⁹ Geed qıxhayne xhyanın, nekke axtın suvabıd çık avud g'alya'a. ²⁰ Xhyan yıts'ı xholle

* **6:15** 6:15 Mançına xılıyvalla xhebıd vәş xılekkum, әq'valla xhots'al xılekkum, axtıvallab xhebts'al xılekkum vuxhecen: mançına xılıyvalla 150 m, әq'valla 25 m, axtıvallab 15 m vuxha.

xilekkumna* suvabıšile axtı qexhe. ²¹ Ç'iyeyne aq'valın gırgın kar: ²² Őit'yar, çavra-vəq'ə, çolun həyvanar, hadağvanbı, insanar, nafas ileŐŐen gırgın qeek'an. ²³ Rəbbe ç'iyeyne aq'valın nafas ileŐŐen gırgın kar hakkal ha'an: insanaaŐile otçu, çavra-vəq'ə, hadağvanbı, xəəne Őit'yaaŐılqamee nafas ileŐŐen gırgın kar gek'an. Saccu Nühiy gameebınbı üç'übba axva.

Q'ıfrım ulyozaraa'ana

²⁴ Xhyan ç'iyeyne aq'val vəŐŐe xhots'al yiğna geed qıxhayle qiyğa,

8

¹ Allahee Nühur, Nühuka gameedın gırgın çolun həyvanar, çavra-vəq'ə yik'el qalya'an. Allahe ç'iyeyne aq'valqa ablyav'uyne mıtıka xhyanbı k'il qedaxhe giyğal.

² Allahee k'oralybıyiy xəən g'uleppı ut'uma'anbı, gyoğiy ulyoyzaran. ³ Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'exhe giyğal. VəŐŐe xhots'alyne yiğile xhyan k'il qexhe. ⁴ Yıghıb'esde vuzane yits'ı yiğid'esde yiğil gamı Araratne suvabıŐıl ulyoyzaran.

⁵ Yits'id'esde vuzalqame xhyan k'il qexhe. Yits'id'esde vuzane ts'ettiyne yiğil suvabıŐın vuk'ulybı g'ece giyğal. ⁶ Nühee yoqts'alyne yiğile vuce hı'ıyn gamıyn g'uly aaqı, ⁷ qən g'avku. Xhyan qeqqvasme qən ulyooxa, hapk'in qavayle vuxha. ⁸ Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'xhay ats'axhesdimee, ine yəqqe Nühee qı'nerke* g'uxoole. ⁹ Qı'nerkeyk'le gıvxasın cıga iveke deş, ç'ıye xhyanın aqqı eyxhe. Mana Nühusqa gameeqa siviyyk'al. Xıl hotku Nühee qı'nerke avqu, gameeqa abaççe. ¹⁰ Yıghılle yiğ ilğeç'uyle qiyğa, mang'vee qı'nerke sayib g'ookana. ¹¹ Exhalqana qı'nerke mang'usqa sapk'iling'a, mançe k'uxhee xhınakna zeytunna t'ele avqu vooxhe. Manke Nühuk'le ats'axhen, xhyan ç'iyeyne aq'vayle ts'its'xha vod. ¹² Yıghılle yiğ ilğeç'uyle qiyğa, mang'vee sayib qı'nerke g'ookana, mane yəqqee mana mang'usqa siviyyk'al deş.

¹³ Ts'eppiyne vuzane ts'ettiyne yiğil Nühune ı'mrene yıxıd vəŐŐe ts'ettiyne sene ç'ıyeylin xhyan qeqqvan. Nühee gamıyn oodun cıga qottuling'a, ç'ıye qeqqu g'ece.

¹⁴ Q'öb'esde vuzane g'ayi yiğid'esde yiğıs ç'ıye bıkırdı qeqqvan.

¹⁵ Allahee Nühuk'le uvhuyn:

¹⁶ – Ğu yiğne xhunaşŞeyka, dixbışıka, sossaaşıka sacıgee gameençe qığeç'e. ¹⁷ Vaka sacıgeedın gırgın nafas ileşŞenbı, Şit'yar, həyvanar, ç'ıyel hadağvanbı g'aqa qığe'e. Hasre ç'iyeyne aq'valqa ayikkecen, g'adı geed qetxhecen.

¹⁸ Nüh cune xhunaşŞeyka, dixbışıka, sossaaşıka sacıgee gameençe qığeç'ena. ¹⁹ Gırgın həyvanara, hadağvanbı, Şit'yar, ç'iyene aq'valın nafas ileşŞen gırgın kar çıka sacıgeedınçıka gameençe qığeç'e.

²⁰ Nühee Rəbbis q'urbanbı allya'an cıga aly'a'a. Mançıl mang'vee gırgıne məttıne həyvanaaŐıke, Şit'yaaşıke, gyooxhan ha'an q'urbanbı aly'a'a. ²¹ Mançın yugun eva Rəbbis ı'xı'me, Mang'vee cune yik'ee inəxüd uvhu:

– K'ılybanançile otçu insanaaşın fıkrıbı yugunbı eyxhe deş. Manbışıl-alla sayid ç'ıye lə'natlamıŐa'as deş. HəŐde hı'ıyn xhinne, gırgın nafas ileşŞenbı hakkal ha'as deş.

²² Dyunye ıxhaylette,
Ezuy-qıyŐılıy, güməla-mık'ala,
Gı'l-q'ı'dim, xəmə-yiğ
Ç'əvxhes deş.

9

Ts'eppiyına xənevur

* **7:20** 7:20 Yits'ı xholle xilekkum: 7,5 m * **8:8** 8:8 Qı'nerke: Azərbaycanne mizel mançık'le «alabaxta» eyhe.

¹ Allahee Nühusiy Nühune dixbışıs xayır-düə huvu, manbışik'le uvhuyn:

– Vuxoxu geeb qepxha ç'iyen aq'va gyatsts'e'e. ² Ç'iyeylin gırgın həyvanar, xəədn şit'yar, hadağvanbı, deryahbışedın baluğar şole qəq'ənasınbı, manbı vuşde xıleqa quvu. ³ Nafas iləşşen gırgınbı şos oxhanas ixhecen. Nəxüdiy Zı şos şenke ç'iyel alyadıyn oxhanas huvu, həşded manbı hele.

⁴ Saccu mançin çuru ebaka umoyxhan, mançe rı'h vodun. ⁵ Şavaayiy vuşda eb k'yavhu, şu i'mreke hav'u, mana həyvan vuxheeyib, insan ixheyir Zı hı'sab qeqqasın.

⁶ Şavaayiy insanna eb k'yav'u,

Mang'unab eb insanne xıleke k'yavaak'anas.

Allahee insan Cune k'op'yel irxhınıl-alla.

⁷ G'abı geeb qepxhe. Ç'iyene aq'valqa aavke, hexxepxhe.

⁸ Qiyğa Allahee Nühuk'leyiy cune dixbışik'le uvhuyn:

⁹⁻¹⁰ – Şokab, şole qihniyne vuşde nasılıkab, gameençe qığec'uyne gırgıne nafas iləşşençika, şit'yaaşika, çavra-vəq'əyka, çolune həyvanaaşika Zı mugaavile haa'a.

¹¹ Zı şoka həynəxbına mugaavile haa'a: sayid inçile qiyğa q'ıfrımıka qadıyne xhyanın ç'iyeyne aq'vayka sacıgee nafas iləşşenbı hakkal ha'as deş.

¹² Allahee uvhuyn:

– Yızda şokana, şoka ıxhayne gırgıne nafas helənçika hav'uyne hammaşıyeste mugaavileyna işara ina vuxhes: ¹³ xəybışeeqa gyuvxhuna Yızda xənevur*. ¹⁴ Zı xəybışeeqa buludbı qalyauyng'a, bulıdika sacıgee xənevur g'avales, ¹⁵ manke Zı şokayiy, gırgıne nafas helənçika hav'une mugaavileyna fıkr ooxhanas. Sayid nafas iləşşenbı hakkal ha'asın q'ıfrımıka xhyan qales deş. ¹⁶ Mısayiy xənevur qığevç'u, Zı mançıqa ilyakkı ç'iyene aq'val nafas helene gırgınçika hav'una hammaşıysda mugaavile yik'el qavalyaa'as.

¹⁷ Allahee Nühuk'le meed eyhen:

– Yızın ç'iyeyne aq'val gırgıne nafas helənçika hav'uyne mugaavileyna işara haane.

Nühun dixbı

¹⁸ Nüh cune dixbışika Samıka, Yafəsıka, Hamıka gameençe qığec'una (Kana'an Hamna dixniy vor). ¹⁹ Mana xhebırsana Nühun dixbınıy vob. Ç'iyeyne aq'valqa ıpxhının gırgın insanar manbışike g'abı.

11

Mizyar Baabilee geed qıxha

¹ Bıırne dyunyel sa miziy sa yuşe vuxha. ² İnsanar şargılqa qöng'ə Şınarne ölkee manbışik'le q'adaal g'acu, maayib avxuynbı. ³ Sana-sang'uk'le: «Qudoora karpıç hı'ı yugda qecesva» uvhu. Manbışe g'ayeyne cıgee karpıç, battağne cıgeeyid g'ır alyat'u.

⁴ Qiyğad «Şas sa şahariy q'om xəybışeeqa hıviyxnarna gulle alyav'u do qığahas, deşxhee mançeb ehevkasınbıva» uvhu.

⁵ İnsanaaşe alyav'una şahariy gulle g'avces Rəbb avqa geç'e. ⁶ Rəbbe uvhuyn: «Haane, manbışın gırgınbı sa mılletınbı sa mizelenbı vob. Mançıl-allad manbışe inəxübna iş haa'a gibğıl. Həşde manbışde yik'es hucooyiy ıkkın ha'as əxə. ⁷ Qudoora geepç'ı manbışın mizyar alıkk'a'as. Sang'vee uvhuyn mansanbışik'le mats'axhecen».

⁸ İnəxüb Rəbbe manbı ç'iyeyne aq'valqa ehevka'anbı, şahar alyav'uyid ulyoyzaran.

⁹ Rəbbee insanaaşın mizyar alıkkı'il-alla mane cigayk'le Baabil (*alıkkı'iy*) eyhe. Ç'iyeyne aq'vayne yoq'ne suralqab mançe ehevkaa'a.

Nühuna cule qiyğiyne nasıl

* **9:13** 9:13 Xənevur: cühüt'yaaşine mizel in cuvab «vuk» eyhen vodun.

¹⁰ Nühune duxayn Samın nasılın taarix inəxüd vod: q'ıfrımıka qadıyne xhinele q'ölle senna qiyğa, Samıka vəş sennang'a mang'una dix Arpakşad yedike eyxhe. ¹¹ Arpakşad ixhayle qiyğa, Sam xhod vəş senna axva. Mang'us mebin xəppa dixbiyiy yişba vuxha.

Avaalıyna xizan

İbram şavunbışdayiy eyxhe

²⁷ Terahıke g'abıynbışın taarix inəxüd vod: Terah İbramna, Naxorna, Haranna dek ıxha. Haranıka Lut donana sa dix ıxha. ²⁸ Haran, vuc ixhayne ölkee – Xaldeyaaşine Ur şaharee qik'uyng'a, mang'una dek üç'ürraniy vor. ²⁹ İbrameyid Naxoreyid davatbı hı'ı. İbramne xhunaşşeyn do Saray, Naxorned xhunaşşeyn do Milka ıxha (Milkayiy İska Haranın yişba vuxha). ³⁰ Sarays uşaxar vooxhe deşdiy.

³¹ Terahee dix İbram, Haranna dix eyxhena neva Lut, İbramna xhunaşşe yeexhena sos Saray cuka alyabat'a. Kana'anne ölkeeqa vüqqəva, manbı sanab Xaldeyaaşine Ur şahareençe avayk'ananbı. Manbı Xaraneqa qabı, maayib aaxvanbı. ³² Q'öd vəşşe xholle (205) sennang'a Xarane Terah qek'ana.

12

Allahın İbram qort'uliy

¹ Rəbbe İbramık'le eyhen:

– Yiğna ölka, dekkın xav, vas k'anebınbı g'alepçe, Zı vak'le eyhesde ölkeeqa hoora.

² Vas xayir-düə hevles,
vake xədnı millet g'ales,

do axtı qa'as,
yiğne doyuka xayir-düə hevles.

³ Zı vas xayir-düə huvuynbışis, xayir-düə,
bed-düə hav'uyınbışis, bed-düə g'axuvles.

Çıyeyne aq'valyne gırgıne milletbişe valek'ena xayir-düə alyapt'as.

⁴ İbram, Rəbbe eyhəxür, yəqqı'l gexha. Lutur mang'uka sacıgee ayk'an. Xaraneençe qığəç'uyng'a İbramıqa yights'ale xholle (75) senniy vod. ⁵ İbramee Xarane hı'ıyn gırgın kar, xhunaşşe Saray, çoçuna dix Lut, cun nukarar alyapt'ı Kana'anne ölkeeqa yəqqı'l gexha. Manbı Kana'anne ölkeeqa hiviyxharanbı. ⁶ İbram maa'ar More eyhene mı'qəsqa, Şekem eyhene cıgeene hiyxhar. Manke maa'ad Kana'anaaşın milletniy eyxhen. ⁷ Rəbb İbramısqa dyagu uvhuyn:

– Zı ina ölka yiğne nasılıs hevles.

İbramee cus dyaguyn Rəbbis, maa'ad q'urbanbı alyaa'an cıga alyaa'a. ⁸ Mançer Bet-Eline şargılyne suvabınane cıgeeqa ayk'an. Ma'ab mang'vee çadır giviyxə. Çadırne garbıl Bet-El, şargılıb Ğay eyhena şahar vooxhe. İbramee maa'ad Rəbbis q'urbanbı gyaat'an cıga ali'ı i'bəədat ha'a. ⁹ İbram kırır-kırır mançer ayk'anna canubulqa, Negevne sahayne suralqa.

İbram Misiree

¹⁰ İne ölkee it'umun mısvalybı xət qetxhava İbram sık'ınna gahıs Misirilqa ayk'ann. ¹¹ Misireeqa hiviyxharang'a mang'vee cune xhunaşşe Sarayk'le eyhen:

– Ğu geer uftanra yixhay zak'le ats'an. ¹² Misirbişe ğu g'aycu eyhesın: «İng'una xhunaşşevur». Manke manbişe zı gik'u ğu üç'ürre g'alərçes. ¹³ Hucoone ixhes ğu manbişik'le eyhe, ğu yızda yiçu vor, yiğneme zak sidyoot'a, üç'ürre g'alyaraççe.

¹⁴ İbram Misirqa hirxhılymee, misiribışik'le mang'una xhunaşşe geer uftanra yixhay g'ecen. ¹⁵ Zəiyfa g'aycuayne Misirne paçcahne, fironne insanaaşşe məng'i'ne micagiyvalina gaf fironus haa'a. Manar qiykekkana fironne sareeqa. ¹⁶ Firon məng'i'nimee İbramıkar yugra ıxha. Mang'uqa çavra-vəq'ə, əməler, devabı, nukar adamer, nukar yedar vooxhe.

¹⁷ İbramne xhunaşşe Saraynimee Rəbbe fironneyiy fironne xaabınbışılqa xəttə ık'arbi alyaa'a. ¹⁸ Fironee İbram qort'ul eyhen:

- İn hucoon ğu zak hı'iyın?! Nya'a Saray yiğna xhunaşşe yixhay ittevhu? ¹⁹ Nişil-allane «yizda yiçuva» uvhu, məng'i'ka davatbi ha'as hassır? Alert'e yiğna xhunaşşer, hoora!

²⁰ Fironee İbramiy cuna xhunaşşe, cone vardatika sacigee ölkənçe yəqqı'l hee'eva əmr haa'a.

15

Rəbbe İbramıka hav'una mugaavile

¹ Sabara gahile İbramıs dyaguayne Rəbbe inəxdun cuvab eyhe:

- Qıməyq'ən İbram.

Ğu havacesda Zı vorna,

Zı vas geed xədn mukaafat heles.

² İbramee uvhuyn:

- Zas, yizda Xudaavanda Rəbb, hucoone heles? Uşax zaqa deşin, yızın kar Damask şahareençene Eliezerıs axvas. ³ Ğu zas uşax hidevul-alla, ina yizda xaana insan yizda varis ixhes.

⁴ Rəbbe mang'us inəxdun alidghıniy qele:

- Mana yiğna varis ixhes deş, yiğna varis vake g'adıyn uşax ixhes.

⁵ Qiyğa Rəbbe İbram g'aqa qığavu eyhen:

- Xəybışıqa ilekke, xənebi qətqəs əxəxhee qətqe. Vake g'abına nasılıb hamanimee xəbna vuxhes.

⁶ İbramee Rəbbe uvhuynçılqa inyam ha'a, mançıl-alla Rəbbeyir mana qorkuna insan xhinne hı'sab ha'a.

⁷ Rəbbe İbramık'le eyhen:

- Vas in cigabı helesva, ğu Xaldeyaaşşine Ur şahareençe qığavhuna Rəbb Zı vorna.

⁸ İbramee Rəbbike qidghın ha'an:

- Yizda Xudaavanda Rəbb, nəçene zak'le ats'axhes, in cigabı yızınbı ixhesva?

⁹ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

- Yizdemee sa vuç'e, sa ts'e, sayib g'arg able. Adıyne gırgınçıqa xhebillə sen ixhecen. Sayib qı'nerkeyiy k'urk'uray able.

¹⁰ İbramee manbı gırgınbı gyaat'anbı. Qiyğad q'öne cigeeqa qı'ı sana sançine hiqa giyxhe. Saccu şit'yar mang'vee q'öne cigeeqa qıdy'a. ¹¹ Çurunulqa qadıyn yırtıcıy şit'yar İbramee g'e'eedaşenbı.

¹² Veriğ k'yooçene gahıl İbram k'orane nik'eeqa ayk'an. Mang'ulqa sayangaba qəq'ənasda miç'axiyvalla t'yoose.

¹³ Rəbbe İbramık'le inəxüd eyhe:

- İn vak'le ats'axhe, yiğna nasıl menne ölkee dağamiyvaleyeyiy nukariyvaleyə yoq'ud vəş senna vuxhes. ¹⁴ Manbışike nukarar hav'uyne milletike Zı hı'sab qeqqas. Mançile qiyğa yiğne nasılıbı mançe geed xəttə karaka qıgeepç'es. ¹⁵ Ğunab xılıyna ı'mı'r hav'u, q'əsvaleyə qik'as. ¹⁶ Emorğançenbışın bınahbı inçe ğadara'asınbı xhinne geed qideetxhava, yiğna yoq'ub'esda nasıl inyaqa savk'alas.

¹⁷ Veriğ k'yooçu xəm quvxhayng'a, kuma q'ığəəna tanduriy ts'abı q'ığəəne yalav q'öna q'l'iayne həyvanaaşine yı'q'neençe ilğooç'e.

¹⁸ Mane yiğil Rəbbe İbramıka hav'uayne mugaavilee inəxüd eyhe:

– Zı Misirne damayle xənnə Fəratne damaysqameen ine milletbışin: ¹⁹⁻²¹ Genbışin, Genizbışin, Gadmonbışin, Q'etbışin, Perizbışin, Rafabışin, Emorbışin, Kana'anbışin, Girgaşbışin, Yevusbışin cigabı yigne nasılıs heles.

16

Haacariy I'smı'l

¹ İbramne xhunaşşeyş, Sarays uşax eyxhe deşdiy. Məng'ıqə Haacar donana Misirğançəna nukarniy vor. ² Saree İbramık'le eyhen:

– Rəbbe zas uşax hele deşod. Yizde nukarıka g'alixhe, məng'ee zas uşax uxecen.

İbramee Sarayne cuvabil k'ırı iliyxhen. ³ Kana'anaaşine cigabişe yits'ille senna avxuyle qiyğa, Saree cena nukar Haacar İbramıs xhunaşşe xhinne hiyvu. ⁴ İbram Haacarıka g'alirxhumeə mana vuxhne eexva. Haacarık'le vuxhne yixhay ats'axhamee, Sarayqa ooğançe avqa ileeka giyğal. ⁵ Saree İbramık'le eyhen:

– İn val-alla yizde vuk'lelqa qadı. Zı nukar vasqa tyuleeqa hiyvu. Məng'ı'k'le vuxhne yixhay ats'axhamee, mana zaqa ooğançe avqa ileeka girğıl. Hasre Rəbbeecad hagvecen, zı vale qorkura yixhay.

⁶ İbramee Sarayk'le uvhuyn:

– Mana yiğna nukar yeexhe, vas hucooyiy ikkan he'e.

Saree Haacar iğeeda giyğal. Nukar məng'ile heexvana.

⁷ Rəbbine malaakisqa mana qızəexana sahree, xhyan ı'lqəne cigayne k'ane. Man xhyan ı'lqəən ciga Şurqanne yəqqı's k'ane ixha. ⁸ Malaaikəe məng'ı'ke qidghın ha'an:

– Sarayna nukar Haacar, nəçen qarı, nyaqane əlyhəə?

Haacaree eyhen:

– Yizda xərna yeexhene Sarayne k'anençe heexva.

⁹ Rəbbine malaaikeə məng'ı'k'le eyhen:

– Yiğne xəring'ısqa sayk'le, məng'ee eyhen he'e.

¹⁰ Rəbbinecad malaaikeə eyhen:

– Yiğna nasıl hamaniməe xəp qaa'as, qəpəəs-ələpəəs vuxhes deş.

¹¹ Qiyğa Rəbbine malaaikeə məng'ı'k'le meed eyhen:

– Ğu həşde vuxhne vor,

vas dix ixhes.

Rəbbik'le ğu ts'its'aiyn uts'ur g'ayxhiyn.

Mang'un do I'smı'l (*Allahık'lee g'ayxhiyn*) gixhxhe.

¹² Şavussecar mana saq'vana'as əxhəs deş.

Mang'un xileppi girging'ul,

girging'unbıd mang'ul ixhes.

Mana girgine çocaaşikar qoda ixhes.

¹³ Haacaree ceka yuşan ha'ane Rəbbis El-Roi (*zı g'eeceəna Allah*) do giyxhe. Məng'ee uvhuynniyde:

– Hək'erar, inyaa'ar zak'le zı G'eeceəna g'acuna!

¹⁴ Mane xhyan ı'lqəne cigays Beer-Laxay-Roi* do mançıl-alla giyxhe. Man ciga Qadış eyheneyiy Bered eyhene cigabişde yı'q'nee vod.

* **16:14** 16:14 Beer-Laxay-Roi: man cuvab cühüt'yaaşine mizele sak'al ha'ume man «xhyan ı'lqəən ciga Üç'ürung'un vod, zı G'eeceəna».

¹⁵ Haacaree İbramıs sa dix uxu. İbramee duxayn do I'smı'l gixhxı. ¹⁶ Haacaree I'smı'l uxuyng'a, İbramıqa molyts'ale yixhıle (86) senniy vod.

17

Sunnat mugaavileyn işaarat vodun

¹ İbramıqa yüç'äle yüçüd (99) sennang'a mang'us Rəbb gyagu uvhuyn:
– Gırgın əxəna Allah (*El-Şadday*) Zı vorna. Yizde yəqqı'n hohre, məttın yik'nana ixhe. ² Mugaavile Yizdeyiy yiğne yı'q'neeqa gyuvxhu, vake g'abıynbı geeb xəp qaa'as.

³ İbram aq'vahiyna ç'iyelqa dizyaraççe. Allahee mang'uk'le eyhen:

⁴ – Yizde suralyna mugaavile vakana haane: Ğu geedne milletbışda dek ixhes.

⁵ Zı vake geedne milletbışda dek ha'asva, g'iyıniyle yiğın do İbram (*xərna dek*) deş, İbrahim (*xəppananbışda dek*) ixhes. ⁶ Yiğna nasıl geeb xəp qaa'as. Vake milletbı g'ales. Yiğne nasile paççaharıb vuxhesınbı. ⁷ Zı vakayiy vale qıhnane yiğne nasılıka hammaşıysda mugaavile haa'a. Zı ixhes, yiğnaiyy vale qıhnane yiğne nasılıbışda Allah. ⁸ Vasiy vale qiyğiyne nasılıbışis hammaşıys ğu alycaxvana Kana'anna ölka huvu, manbışda Allah ixhes.

⁹ Qiyğa Allahee İbrahimik'le uvhuyn:

– Yiğne suraleb, ğunay vale qiyğiyne nasılıbışe mugaavilee nəxüdiy eyhe, həməxüd he'e. ¹⁰ Vakayiy vale qiyğiyne nasılıbışika hav'uyne mugaavileyn işaarat in vod: Gırgın adamer sunnat hav'u vuxhes. ¹¹ Sunnatın çürüx g'ats'ak'vne. Sunnat Yizdeyiy vuşde mugaavileyn işaarat ixhes. ¹² Vuşde xaa yedike ıxhanar, menne milletbışiker alişşunar adameşına insan molyulle yiğ ıxhamee sunnat he'e. ¹³ Yiğne xaa yedike vuxhaynbıb, menne milletbışike alivşuynbıb sunnat hidyav'u g'ilymaa'a. Sunnat vuşde tanılın Yizde hammaşıyste mugaavileyn işaarat ixhes. ¹⁴ Sunnat hidi'ına adameşına insan mugaavile havaakal hav'uva, milletne yı'q'nee meexhecen.

¹⁵ Allahee İbrahimik'le meed eyhen:

– Xhunaşşeyk'le Sarayva immeyhe. G'iyınike şaqa məng'i'n do Sarra (*printsesa*) ixhes. ¹⁶ Zı məng'i's xayir-düə hevles: məng'i'ker vas dix heles. Qiyğa məng'i's sayib xayir-düə hevles: mana milletbışda yed yixhes, milletbışın paççahar məng'i'ne nasilençe qığepç'es.

¹⁷ İbrahim aq'vahiyna gizerçu, əqəna ha'u, culed alqa uvhuyn:

– Vəş sennane insanıs uşax eyxheye? Yüç'əl sennane Sarraysse uxaş əxəye?

¹⁸ Qiyğa İbrahiməe Allahık'le eyhen:

– Hasre saccu I'smı'l xheyir Yiğne xayir-düəyka üç'ürra axhvecen!

¹⁹ Allahemee uvhuyn:

– Sarree, yiğne xhunaşşe vas dix uxaş, doyud I'saq' (*əqəna*) gixhxhe. Zı mugaavile mang'ukab, mang'ule qıhniyne nasılıkab hammaşe havaacesda. ²⁰ Ğu I'smı'lil-alla uvhuyn Zak'le g'ayxhuyn. Mang'usub Zı xayir-düə hevles, mang'uke g'abıynbı geeb xəp qaa'as. Mang'uke yits'ıq'öyre (12) paççah g'avaales. Zı mang'uke xədıın millet ha'as. ²¹ Mugaavilemee Zı qööne sen ine gahıl Sarree vas uxaşde I'saq'ıka haa'as.

²² Allahee man İbrahimik'le uvhu ooqa ts'its'xha.

²³ Hamanicab yiğil İbrahiməe cune xaabın gırgın adamer: dix I'smı'l, cune xaa yedike vuxhayn gırgın nukarar, menne milletbışike alivşuynbıb sacigeeqa sav'u, Allahee cuk'le uvhuyn xhinne, sunnat hav'u. ²⁴ İbrahim sunnat hı'iyng'a mang'uqa yüç'äle yüç'üd (99) senniy vod. ²⁵ I'smı'l sunnat ha'ang'a mang'uqa yits'ixhebad (13) senniy vod. ²⁶ İbrahimiyy I'smı'l sa yiğil sunnat hav'u. ²⁷ Cuka sa yiğil, cune xaabın gırgın adamer, menne milletbışike alivşuynbı, cune xaa yedike vuxhaynbı gırgınbı sunnat haa'anbı.

18

Xhebiyre mihman

¹ Rəbb İbrahimıs yiğine pırane gahıl Mamreene mı'qəəşine avur, çadırne ghalee gyu'uringa gyaagva. ² Mang'vee vuk'ul ooqa qav'umee xhebiyre insan g'ooce. Manbı g'avcu, çadirene ghaleençe manbışde ögiylqa g'adarxhun ç'iyelqamee k'yoorzul eyhen:

³ - Yizda xərna, zı ulen aqqıxhe ulydolyrzul yiğne nukarısse ilğeemeç'e. ⁴ Hasre g'elybı hoğalasın xhyan allecen, yivek avub gyuv'ure manzil hee'e. ⁵ Şu vuşde nukarne çadırne k'anençevub ı'lğəə, zı şos sık'ının gıney alles, oxhne yik' aqqecen. Mançile qiyğa şos vukkanxhe hudoora.

Manbışe eyhen:

- Ğu eyhəxüd he'e.

⁶ Sark'il mana ekra Sarraysqa çadıreeqa ayk'an. Məng'ı'k'le eyhen:

- Həşdexhinee xhebne xənnə vexhxheedın* yugun urva alyaat'u xamır hı'ı, kokaybı qece.

⁷ Mana mançe çavra-vəq'əysqa g'adarxhun sa kokna q'ıka avqu mek'vung'usqa qoole. Mek'vnar giyğalna ek'da oxhanasın kar ha'a. ⁸ İbrahiməe qoocuna q'ıka, şor, nyak manbışde ögiylqa qadı giyxhe. Manbışe man otxhanang'a, vucur cone k'ane yivek avur ulyoyzar.

⁹ Manbışe qiyghuniyn:

- Yiğna xhunaşşe Sarra nyayxha?

Mang'vee eyhen:

- İnya'ar çadire vor.

¹⁰ Manbışde sang'vee meed eyhen:

- Qööne ine gahıl zı vasqa meer ayresda. Manke yiğne xhunaşşeyş Sarrays dix ixhes.

Sarra mang'une yı'q'əl, çadıreeqa əkkəəne cigee ulyorzul, k'ırı iliyxhe yixha.

¹¹ İbrahimiş Sarra q'əsniş qeepxha. Sarrayn yadaaşik eyxhenbı ç'əveetxhaynbıniş.

¹² Məng'ee yik'ee əqəna ha'u eyhen:

- Zı g'art'una, məxbına xoşbaxtıyvalla vooxheye? Yizda xərnar q'əs qıxha.

¹³ Rəbbe İbrahimiş qiyghanan:

- «Zı Sarra qəsra vor, zasse uşax uxas əxəye?» uvhu, nya'a məng'ee əqəna hı'ı?

¹⁴ Nya'a, Rəbbiş ha'as dəxən vodunne? Qööne sen ine gahıl Zı vasqa sark'iling'a, Sarrays dix ixha ixhes.

¹⁵ Sarree qərq'ı'nişvalin horbışika eyhen:

- Zı əqəna hı'ı deşdiy.

Rəbbe manke eyhen:

- Deəş, ğu əqəna hı'inniş.

İbrahiməe Rəbbike Sodomna şahar huvaacecenva heqqa

¹⁶ Mançe in adamer suğoots'u Sodomusqa avayk'an. İbrahimır ayk'anna manbı yəqqı'l haa'as.

¹⁷ Rəbbe eyhen:

- Ha'asın kar İbrahimıləne dyugul ha'as? ¹⁸ Hək'edad, İbrahimiş xədn, guşnan millet g'ales, mang'ulek'ena gırgine milletbışe xayir-düə alyapt'as. ¹⁹ Cule qiyğa yugun, qotkun ha'a Rəbbine yəqqı'n hophuriş dixbışis, cune xaabınbışis, xət

* **18:6** 18:6 Xhebne xənnə vexhxheedın: cühüt'yaaşine mizel «xhebillə sea» otk'un, manıd 20 kg hiyxharan, avayq'aran eyhen vodun.

qe'ecenva Zı mana g'əyxı'. Manke Zı Rəbbeeyid İbrahimis hucooyiy cuvab huvu, man ha'asın.

²⁰ Rəbbeeyen:

- Sodomulqanayiy Homorulqana şikayat geerb. Maane insanaaşına bınah geerb yı'q'navub. ²¹ Mançıl-allar giç'u avqa ilyakkasda, Zalqa hiyxharanbı hək'enbiye, dişee.

²² İnsanar sapk'ıl avayk'ananbı Sodomne suralqa. İbrahimır axvana Rəbbine ögiyl.

²³ İbrahim Mang'usqana qıxha eyhen:

- Hək'ebane, bınahnənbişika qopkuynbub havaakal haa'as? ²⁴ Eyhes, ine şaharee xhots'al (50) qorkuna insan vor. Ğu mana hək'ebab havaakal haa'asdane? Mane xhots'alyne qorkune insannemee Ğu mane şaharne bınahıle ilyheç'es dişde? ²⁵ Ğu man hidya'a, qorkunayiy bınahnana sacigee gidek'a. Qorkunayiy bınahna Ğu sa hidya'a. İnimeen dyunye vuk'lek İkkekkan, qorkura ixhes ıkkın!

²⁶ Rəbbeeyen:

- Sodomne şaharee xhots'al qorkuna insan avaykee, manbışdemee ine cigayne bıkkırta bınaheence ilyheç'esda.

²⁷ İbrahimmee meed eyhen:

- Zı Yiğnimee yı'qiy toz xhinnen sa kar ixheyir, zı meed yik' hı'ı Xudaavandayke qiyghanan, ²⁸ xhots'alyna qorkuna g'ales xhoyre insan ivdekeene, mana xhoyre g'idiyxharva şahar havaakal haa'asdane?

Rəbbeeyen:

- Yoqts'ale xhoyre (45) aveykeene, şahar havaakal haa'as deş.

²⁹ İbrahimmee meed qiyghanan:

- Maa'ar yoqts'al aveykeene, hucoone ha'as?

Rəbbeeyen:

- Yoqts'alyung'unemeeyir set'as deş.

³⁰ İbrahimmee eyhen:

- Zı geer yuşani'il-alla Xudaavanda qəllamışmexhecen: maa'ar xhebts'al (30) aveykeene, nəxüdnə ixhes?

Rəbbeeyen:

- Maa'ar xhebts'alir aveykeene, vuççud ha'as deş.

³¹ İbrahimmee eyhen:

- Zı meed yik' hı'ı Xudaavandayke in qiyghanan: maa'ar g'ayre (20) aveykene, hucoone ha'as?

Rəbbeeyen:

- G'ang'unemeeyib havaakal haa'as deş.

³² İbrahimmee eyhen:

- Zı sayid eyheva Xudaavanda qəllamışmexhecen, yits'iye aveykeene, hucoone ha'as?

Rəbbeeyen:

- Yits'ing'unemeeyib havaakal haa'as deş.

³³ Rəbbeey İbrahimıka haa'ana gaf ç'əvav'u ayk'anna. İbrahimır siyk'alna cune çadıreeqa.

19

Sodomuniy Homorun havaakal hav'uy

¹ Exheeqana Sodomeeqa şena q'öyre malaik arayle. Lut şaharne akkaysana gyu'ur eyxhe. Manbı g'avcu, ayk'anna manbışde ögiylqa. Qiyğar ç'iyelqamee k'yorzul

² eyhen:

– Yızın ç'ak'ınbı, qudoora, vuşde g'ulune xaa g'elybı hoğle, xəm g'eehe. Miç'eeb suğoots'u gyapk'e vuşde yəqqı'lqa.

Manbışe alidghınıy qelen:

– De'eş, ši xəm kuçee g'aahas.

³ Lutee geed eyheva, malaaike qavaylenbı mang'une xaaqa. Lutee manbışis exhalıne otxhuniyka qecuyn gıney qadayle, manbışed oyxhanan. ⁴ Manbı g'alyapk'asse, Sodom şaharın gırgın adamer mek'ing'ule otçu q'əsing'ulqamee savaylenbı xaane hiqiy-alla.

⁵ İnsanaaşe Lut qort'ul eyhen:

– G'iyna xəmde vasqa abıyn insanar nyavxha? Manbı şasqa qavaale, ši manbışika g'alyapk'as.

⁶ Lut manbışisqa g'aqa qığeeç'u, çuqad qihna akka qa'an. ⁷ Mang'vee eyhen:

– Çocar, qəlasın hıma'a. ⁸ Zaqa q'öyre adamiys hidyark'ınna yiş vor. Qavaales şosqa hucooyiy ıkkın he'e. Saccu ine insanaaşik sumoot'a, manbı yızde xaabın mihmanar vob.

⁹ Adameeşe eyhen:

– Yı'q'əlqa ts'its'xhe! İne insanee menne cigeñçe qarı şas yuguniy pısın xət qa'a. Vak manbışile beterin ha'as.

Manbı Lutulqa hoohar, akka haq'var ha'as ıkkıykan. ¹⁰ Manke xaane malaaikeaşe xıl hotku Lut aqa cosqa ts'its'ı akka it'uma'an. ¹¹ Akkayne şene sural ulyobzurne insanaaşına k'ınnar, xərnar manbışe bı'rq' qaa'a. Mançıl-alla insanaaşik'le akka iveeke deş.

¹² Malaaikeaşe Lutuk'le eyhen:

– Vaqa inya'ar merna vuşune vor? Dixbı, yişba, yeznebi yiğne xızanın gırgınbı ine şahareençe qığee'e. ¹³ Şi in ciga hakkal ha'asın. İne milletile geed şikayatbı Rəbbik'le g'ayxhı. Mançıl-alla Rəbbee ši g'axuvuyınbı ina şahar havaakal haa'as.

¹⁴ Lutee hark'ın yişba haa'asde adameeşik'le eyhen:

– Zaraba hudoora ine cigeençe, Rəbbee ina şahar havaakal haa'as.

Yişba haa'asde adameeşine fikreeqa, Lute coka dem haa'a vuxhesva qayle.

¹⁵ Miç'eed qexheng'a malaaikeaşe Lutuk'le eyhen:

– Ekra ixhe! Xhunaşseyiy yişba alyapt'ı ine cigeençe hoora. Deşxhee, şahar alytivk'al haa'amee şunab hapt'asınbı.

¹⁶ Lut yı'q'ra ı'ğı'ykır. Rəbbına mang'ulqa rəhı'm qabıva, malaaikeaşe Lutur, cuna xhunaşşer, yişbab xileke avqu şahareençe qığaa'anbı. ¹⁷ Manbı qığaa'ane gahıl malaaikeaşine sang'vee eyhen:

– Yı'q'əlqa ilydyakkı hixve. İne Q'adaalil uly moyzar, axtıne cigabişeeqa hixve. Deşxhee, qik'u əsda.

¹⁸ Lutee manbışik'le eyhen:

– Yızın ç'ak'ınbı! Vuşde ulen ina nukar aqqı, şu mana g'attixhanı'iyka, zas haa'ana yugvalla geed qav'u. ¹⁹⁻²⁰ Saccu hasre zı mane k'anene k'ınne şahareeqa hixu g'attixhanas. Man şu eyhen axtın cigabı geed əq'əna'adıd. Zı maqa hixharasse, balyaa zalqa hipxhır, zı gik'asda.

²¹ Malaaikeaşine sang'vee Lutuk'le eyhen:

– Yiğnimee manıd ha'a, ğu eyhena şahar alytivk'al hidyaa'a. ²² Ekra ixhe, maqa hixve! Ğu maqa hidirxhıl, zı sa kar ha'as deş.

Lutee mana şahar k'ınnava uvhil-alla, mançin do Tsoar (*k'inin*) axva.

²³ Lut Tsoarqa hirxhiling'a veriğ ılqevç'u vooxhe. ²⁴ Rəbbee Sodomılqayiy Homoralqa ts'ayikan xəençe kukurt gyooğa'a. ²⁵ İne Q'adaalilin şaharbı, ç'iyel ələən

gırgın kar, maa vooxhen gırgın insanar deşaa'anbı. ²⁶ Lutuna xhunaşşe yı'q'əlqa sark'il ileekımee q'evane g'ayelqa siyk'al.

²⁷ Qinne yiğıl miç'eer İbrahim oza qıxha Rəbbine ögiyl ulyorzulyne cigeeqa hayk'an. ²⁸ Mana mançe Sodomıqa, Homoriqa mançine hiqiy-allane Q'adaaliqa ilyakka. Mang'uk'le mane cigeençe xənnə ts'ayike ı'lqən xhinnen sa kuma g'ece.

²⁹ İne Q'adaalilin şaharbı hakkal ha'ang'a, Allahıs İbrahim yik'el qarı, dişe Lut mançe hixu'u g'attixhana'a.

21

I'saq'ın yedike ıxhay

¹ Rəbbe ögiyl uvhuyn xhinne, Sarrays yugvalla haa'ana. Mang'veen huvuyn cuvab aqqaqqan. ² Allahee uvhuyn gahıl, Sarra vuxhne ayxu, q'əsde İbrahimıs dix uxu.

³ İbrahimnee Sarrayke ıxhayne duxays I'saq' (*əqəna*) do giyxhe. ⁴ Allahee İbrahimık'le cune əmree uvhuyn xhinne, mang'veen dix, I'saq' ıxhayne molyne yiğile sunnat ha'a.

⁵ I'saq' yedike ıxhayng'a, İbrahimıqa vəş senniy vod.

⁶ Sarree uvhuyn:

– Allahee yizde aq'veeqa əqəna qalı'ı! Man g'ayxhıyne gırgıng've zaka sacigee əqəna ha'as!

⁷ Sarreecad meed eyhen:

– Şavaa İbrahimık'le eyheyiy, ine q'əsvalee zı uşax uxu yic gyoqa'as? Haane, yicıd uxuyn!

⁸ Uşax xət qıxha, nikneke gyarğılına. I'saq' nikneke gyarğılıne yiğıl, İbrahimnee xədin otxhun-ulyodğuy hele.

22

İbrahim siliys t'xı'

¹ Sabara gahile Allahee İbrahim siliys ı'xı'yxə.

Mang'veen «İbrahimva!» ona'an.

İbrahimnee «Hooyva!» eyhe.

² Allahee mang'uk'le eyhen:

– Vas ıkkanna, vorna-deşda yiğna dix I'saq'ır alyart'u Moriya eyhene cigeeqa hoora. Zı vak'le haagvasdee suval, dix gyoxhxhane'e, q'urbanna alle'e.

³ İbrahimnee çakra miç'eeqana suğots'u cune əməleys palanbı ı'xı'yxə. Mang'veen cukasana q'öyre mek'vna, sayir dix I'saq' ıkkəkka. Mang'veen q'urban gyooxhan ha'asın osbıd qaxı, yəq avqaaqana Allahee uvhuyn cigeeqa. ⁴ Man ciga İbrahimık'le xhebıd'esde yiğıl, vuk'ul ooqa qav'uyng'a, əq'ənançe g'ece. ⁵ Mang'veen mek'vunbısik'le eyhen:

– Şu əməleyka inyaa aaxve, zı duxayka şaqa üqqəs. I'bəədat ha'u, şosqa savk'alas.

⁶ Q'urban gyooxhan ha'as qaxıyn osbı İbrahimnee cune duxayne I'saq'ne mıgalqa hele. Ts'ayiy ç'ikad vucee alyaat'a. Cona q'öyre maqa əlyhəng'ə, ⁷ I'saq'ee dekkık'le İbrahimık'le eyhen:

– Dek!

Mang'veen alidghınıy qelen:

– Dix, yızın k'ırı val vod.

I'saq'ee qiyghanan:

– Ts'ayiy osbı vodunbu, saccu q'urbanna beder nençene vuxhes?

⁸ İbrahimnee eyhen:

– Dix, q'urbanna beder Allahee Vucee haagvasda.

İnbı sacıgee avayk'ananbı. ⁹ Manbı qavaylenbı Allahee mang'uk'le uvhuyne cigeeqa. İbrahimee maa'ad q'urbanbı allya'an ciga ali'ı, çilqad osbı giyk'an. Qiyğar I'saq' ayt'il mane q'urbanbı allya'ane cigalyne osbışılqa g'alya'a. ¹⁰ İbrahimee dix gik'asva xıl hotku ç'ika alyat'a.

¹¹ Mane gahıl Rəbbine malaaıkee xəybışeence mang'ulqa ona'an:

- İbrahim, İbrahim!

Mang'vee eyhen:

- Zı inyaa vor!

¹² Malaaıkee eyhen:

- Gadeyk simet'a! Mang'uk vuççud hıma'a! Həşde zak'le ats'axhxhayn, ğu Allahıle qəyq'ən vor, vaqa vornacar hamana sa dix, vucur ğu Cule qiykkın deş.

¹³ İbrahimee vuk'ul ooqa qav'umee, ğı'ç'ee gaçbı açatxırna sa g'arg g'ooce. İbrahimee hark'ın mana g'arg qabı, duxayne cigee q'urbanna ablyaa'a. ¹⁴ İbrahimee mane cigayn do Yahve-İre (*Rəbbeə hagvasın*) giyxhe. Mançıl-allad həşdilqamee insanaaşə məxüd eyhe: «Vucee Rəbbeə suval hagvasın».

¹⁵ Rəbbine malaaıkee xəybışeence İbrahimılqa onu'u meed eyhen:

¹⁶ - Rəbbeə inəxüdüdü eyhe: «Ğu ina iş hav'uva, vornacar sa dix qıdıykınva, Zı Yizde doyulen k'ın g'ıysar: ¹⁷ Zı vas hək'ebab xayır-düə hevles, yiğna nasıl xəədın xənebımee, deryahne hiqiy-allana g'um xhinne hexxaa'asda. Duşmanaaşın şaharbid yiğne nasılınbı ixhes. ¹⁸ Ğu Yizde cuvabil k'ırı alixhxhiyl-alla, dyunyeyne ğırgıne milletbişe yiğne nasılilek'e xayır-düə alyapt'as».

¹⁹ İbrahim siyk'alna cuka abıyne mek'vunbışısqa. Mançe manbı sacıgee siviyyk'alanbı Beer-Şeveeqa. İbrahim Beer-Şevee axva.

25

I'saq'ın dixbı - Yaaq'ubiy Esav

¹⁹ İbrahimne duxayn I'saq'ın taarix inəxüd vod: I'saq' İbrahimıke g'arı. ²⁰ I'saq'ee Paddan-Arameençe Aramğançene Betuelyna yiş, Lavanna yiçu Rivq'a hee'eng'a, mang'uqa yoq'ts'al (40) senniy vod.

²¹ I'saq'ee xhunaşşe vuxhne ideexvava Rəbbis düə hav'u. Rəbbik'le I'saq'na düə g'avxhu, mang'una xhunaşşe Rivq'a vuxhne ayxu.

²² Yediynə vuxhnee uşaxar suç'ooka gıviyğal. Məng'eeyid «Nişil-allane in yizde vuk'lelqa qadıva?» uvhu, Rəbbike qiyghanas hiyeek'an. ²³ Rəbbeə məng'i'k'le eyhen: - Yiğne vuxhne q'ölle millet vod,

Yiğne vuxhnençe q'ölle xalq' qığeç'es.

Sa xalq' manisa xalq'ile gucuka ixhes,

Xərne çocəe k'ıning'us g'ullux haa'as.

²⁴ Rivq'ayna uxasda gah qabıyng'a, ats'axhxhen məng'i'ne vuxhne q'ömkaler vuxhay. ²⁵ Ts'erree uxuyne uşaxın g'ekva ç'əradaniy sayır mana xhayıke hı'ıyn kar xhinne xhırıra ıxha. Mançıl-allad mang'un do Esav (*xhırıra*) giyxhe. ²⁶ Qiyğar manasa çoc Esavne mıq'leyke at'ırq'ın dyunyelqa qarayle. Mançıl-allad mang'unud do Yaaq'ub (*mıq'leyke at'ırq'ın*) giyxhe. Manbı vuxhayng'a I'saq'ıqa yixhts'al (60) senniy vod.

Esav ts'erriynə dixvalike ulğeç'ena

²⁷ Çocar ç'ak'ı qeebaxhe: Esav yugna k'onay, xaa hidöörəxəna insan eyxhe, Yaaq'ubur hexxan nıq' denana xaana insan eyxhe. ²⁸ I'saq'ıs Esavniyxhe geer ikkiykanna, mang'vee ı'xı'yn həyvanar cus ikkanəxüd eyxheva. Rivq'aysmee Yaaq'ubniyxhe ikkiykanna.

- ²⁹ Sa yiğil Yaaq'ubee yiq' haa'a. Esavır çoleençe orzul-ortul missıra qarayle.
- ³⁰ Esavee Yaaq'ubik'le eyhen:
 – Mane ç'ərane karake sık'imin zas hele oxhanas, mıs qıxha.
 Mançil-alla mang'us q'öd'esın do Edom (*çərara*) giyxhe. ³¹ Yaaq'ubee eyhen:
 – Manke ts'erriyna dixvalla zas hevle.
- ³² Esavee eyhen:
 – Zı mıssınçe qek'ang'a zas ts'erriyna dixvalla nişistannane?
- ³³ Yaaq'ubee eyhen:
 – Ts'etta zas k'in he'e!
 Esavee k'in g'assır ts'eppiyna dixvalla Yaaq'ubus qoole. ³⁴ Yaaq'ubee Esavıs hüvəyna yiq'iy gıney hele. Esav otXHun-ulyodğu qığeç'u ayk'anna.
 İnəxüb Esavne ulesqa ts'erriyna dixvalla kar xhinne qavayle deş.

27

Yaaq'ub horbışıka xayır-düəyna eyxhe

- ¹ I'saq' q'əsnıy qıxha, mang'une ulepışık'le g'ece deşdiy. Mang'vee xərna dix Esav k'anyaqa qort'ul uvhuyn:
 – Dix!
 Esavee mang'uk'le «Dek, zı inyaa vor» uvhu.
- ² I'saq'ee uvhuyn:
 – Zı haane q'əs qıxha, g'iyna-g'iyqa qik'asda. ³ Həşdiylee aleet'e yiğın yaraxbıd – vukiy ayhenbıd – hak'ne çoleeqa yızdemee k'on üvxhe. ⁴ Qiyğaled zas ıkkanan geed yugun otXHunıy hı'ı, zas alle. Manıd otXHun, zı vas qik'asse xayır-düə hevles.
- ⁵ I'saq' duxayka Esavıka yuşan ha'ang'a Rivq'ee manbışıl k'ırınıy ilıyxhe. Esav çoleeqa k'on üvxas ark'ınmee, ⁶ Rivq'a duxaysqa Yaaq'ubusqa hark'ın inəxüd eyhe:
 – Zak'le g'ayxhiyn dekke yiğne çocuk'le Esavık'le hayınva uvhu: ⁷ «Yızdemee sa k'on üvxü able, çiked sa yugun otXHunıy he'e. Manıd otXHun, zı vas qik'asse Rəbbine ögee xayır-düə hevles». ⁸ Dix, həşde zı eyhençıl yugda k'ırı gyaqqe:
⁹ hak'ne syuruneençe zasqa gırgınçile yugna q'öble mısva able. Mançıke zı dekkıs ıkkənəxdun otXHunıy ha'as. ¹⁰ Ğunad man dekkıs oxhanas ıkkees, qik'asse vas xayır-düə hevlecenva.
- ¹¹ Yaaq'ubee Rivq'ayk'le eyhen:
 – Yızda çoc Esav xırına kar vor, zaqame xırıvalla deşda. ¹² Sayid dekkee zalqa xıl hadağva, ats'axhe zı cus horbı hı'iy. Manke xayır-düəyne cıgee, mang'vee zalqa bed-düə g'axuvles.
- ¹³ Yedee mang'uk'le eyhen:
 – Dix, valqa haa'asda bed-düə zalqa quvooracen. Saccu yızde cuvabil k'ırı gyaqqe: hoora, uvhuyn kar zasqa alle.
- ¹⁴ Yaaq'ub hark'ın, mısvabı yedisqa adayle. Yedeeyid dekkıs ıkkənəxdın yugun otXHunıy ha'a. ¹⁵ Mançile qiyğa Rivq'ee cone xaadın xərne duxayn Esavın gırgınçile yugun tanalınbı alyaat'u, k'ınne duxaylqa Yaaq'ubulqa alyaa'a. ¹⁶ Xıleppışın oodun cıga, gardanıł nyaabıy xırıvalla deş məng'ee mısvabışde g'ekvabışıka iyt'alanbı.
- ¹⁷ Qiyğad hı'ıyn yugun otXHunıy gıney Yaaq'ubne xıleqa qele.
- ¹⁸ Yaaq'ub dekkısqa qarı eyhen:
 – Dek!
 Dekke mang'uk'le eyhen:
 – Yızın k'ırı val vod. Ğu nenane vor yızde dixbışda?
- ¹⁹ Yaaq'ubee dekkık'le eyhen:
 – Yiğna ts'erriyna dix, Esav vor. Zı Ğu uvhuyn xhinne hı'ıyn. Həşder oza qıxha gyu'ur zı adıyn k'onan çuru oxhne, zas xayır-düə hevles vəəxecenva.

20 I'saq'ee duxayk'le eyhen:

– Dix, nəxüdne ıxha vasqa inyəxüb zaraba k'on gıpxhı?

Mang'vee eyhen:

– Yiğne Allahee, Rəbbee zas kumag hı'ı.

21 I'saq'ee Yaaq'ubık'le eyhen:

– Dix, zasqa qora. Valqa xıl g'adğvas, zak'le ats'axhes, ğu yızda dix Esavee, dişee?

22 Yaaq'ub dekkısqa qıxhamee, dekkee I'saq'ee mang'ulqa xıl g'adğı eyhen:

– Nıq' Yaaq'ubunod, xıleppıd Esavınbı vod.

23 Yaaq'ubunod xıleppi cune çocunbı Esavınbı xhinne xhırıdava, I'saq'ık'le mana qıvaats'a deş. İnəxüb I'saq'ee Yaaq'ubus xayir-düə hoolena.

24 Mang'vee qiyghanan:

– Hək'erar ğu yızda dix Esavne?

Yaaq'ubee eyhen:

– Ho'o.

25 I'saq'ee meed eyhen:

– Dix, k'onan çuru qadı ögeeqa gıxhxhe, yic otXHun vas xayir-düə hevles.

Yaaq'ubee ts'etta otXHuniy, qiyğad çaxır adayle. I'saq'ee otXHun, ulyoğan.

26 Mançile qiyğa I'saq'ee eyhen:

– Dix, həşde zasqa qora, zas ubba he'e.

27 Yaaq'ub dekkısqana qıxha, mang'us ubba ha'an. I'saq'ıs mang'une tanalinçin eva ı'xı'mee, xayir-düə huvu eyhen:

– Yızde duxayken eva,

Rəbbee xayir-düə huvuyne çolbışiken xhinnevud.

28 Hasre Allahee vas ç'iyeyna yugna nyaq'viy xəən gyoğiy helecen, vas xətta g'ıkıy çaxır ixhecenva.

29 Havaasre milletbişe vas g'ullux hee'ecen,

Ummatbişe yiğne ögee vuk'ul avqa qee'ecen.

Ğu yiğne çocaaşis xəbvalla he'e,

Havaasre yiğne yedyne dixbışdab yiğne ögiyl gardan hı'kkeba vuxhecen.

Vas bed-düə ha'anbışılqa bed-düə vuxhecen,

Vas xayir-düə ha'anbışis xayir-düə vuxhecen.

30 Yaaq'ubee I'saq'na xayir-düə alyapt'ı qığecumee, k'onaqa hark'ınna çoc Esav siyk'al.

31 Esavee sa yugun otXHuniy hı'ı, dekkıs adı eyhen:

– Dek, oza qıxha zı adıyne k'onane çurunuke oxhne, zas xayir-düə hevles vəxecenva.

32 Dekkee I'saq'ee mang'uke qiyghanan:

– Ğu vuşune?

Mang'vee eyhen:

– Zı yiğna ts'erriyna dix Esav vorna.

33 I'saq'ne caneeqa it'umna zeze ooxha. Mang'vee ek'da qiyghanan:

– Manke şena vuşuniy vor, k'on avaykı zas abına? Ğu qalessə gırgine karıke otXHun, mang'us xayir-düə huvu. Xayir-düəyib mang'una vuxha.

34 Dekkee eyhenbı g'ayxımee Esavee k'arats'ana ts'ir haa'a:

– Dek, zasıb xayir-düə hevle, zınar xayir-düəna he'e!

35 I'saq'ee eyhen:

– Çoc horbışıka arı, yiğna xayir-düə g'avşuna.

36 Esavee eyhen:

- Mang'un do h m x d cad deşke Yaaq'ub* ıxha? Mang'vee zas q' 'es horbı ha'anbı vod: ts'eppa yızda ts'erriyna dixvalla g'avşu, h ŝdeb xayir-d  .

Qiyĝa eyhen:

- Zas xayir-d   havaacı dişde?

³⁷ I'saq'ee mang'uk'le eyhen:

- Mana yiĝna x rna hı'ı, gırgın ebanbı mang'us nukarar xhinne quvu, gıkınayiy ts'enne  axırena hı'ı. Vas hucoone he'e, dix?

³⁸ Esavee dekkık'le eyhen:

- Dek, vaqa sa xayir-d  ne vob? Zasıb xayir-d   hevle, dek!

Esav axtıra geŝŝuna.

³⁹ Dekkee Esavık'le in x d eyhe:

-  u eyxhen ciga,  'iyeyne barakayle,

X ybıŝded  iyike  q' na ixhes.

⁴⁰  u vasın g'ık g'ılıncıka ha'as.

 ocusub g'ullux haa'as.

 u mang'uke g'attixhanasda gah qabıyng'a,

Mang'una xamut gardanile qopxu g'uvooxharasda.

⁴¹ Dekkee Yaaq'ubus xayir-d   huvuyl-alla, Esavis  oc g'ımece qexhe.

Mang'vee culed alqa eyhen:

- Dekkıqa gyaŝesın yiĝbı hiyxharıd. Manke zı yızda  oc Yaaq'ub gek'a.

⁴² X nne duxee Esavee uvhuynbı Rivq'ayk'le g'ayxhımee, m ng'ee k'ınna dix Yaaq'ub qort'ul eyhen:

- Yiĝne  ocus Esavis  u gıku, vake q lıb qıĝaahas vukkan. ⁴³ Dix, h şde yızde cuvabil k'ırı alıxhxhe: oza qıxha Xaraneeqa, yızde  oc Lavanne k'anyaqa hixve.

⁴⁴ Yiĝne  ocuna q l  lyh smee, sabara gahna Lavanne k'ane axve. ⁴⁵ Valqana q l apk'ınmee,  u cuk hı'ıynbı yik'el hitxınmee, zı valqa xabar g'axuvu man e qalya'asda. Nişil-allane zı vuşde q' ng'ukesanar sa yiĝıl yixhes?

⁴⁶ Qiyĝa Rivq'ee I'saq'ık'le eyhen:

- Q'etbışda eyxhene Esavne xhunaşşeeşine xılen e zı i'mreke ayts'ına. Yaaq'ubeeyir mane cigayne i eeŝına, manbı xhinnena, h m x rna Q'etbışda cus hey'ee, zı i'mı'r niŝiscabne haa'a?

28

Yaaq'ubun Lavanısqa hark'ıniy

¹ I'saq'ee Yaaq'ub qort'ul, mang'us xayir-d   huvu, in x bna mı'sl h t g'ooce:

- Kana'anĝan ene i eeŝike xhunaşşe hımee'e. ² Vaxt xıliy qıdyav'u Paddan-Arameeqa, yiĝne yedyne dekkıne Betuelyne xaaqa hoora. Yiĝne yedyne  ocune Lavanne yiŝbıŝike vas xhunaşşe hee'e. ³ Gırgın  x ne Allahee vas xayir-d   hevlecen,  u geer kulyfatnana hı'ı, vake g'abıynbı geeb qee'ecen, vake geed milletbı g'alecen.

⁴ İbrahimne xayir-d  yke vasiy vake g'adıyne nasılbıŝısıb vuxhecen: hasre Allahee İbrahimıs helesva uvhuyn ciga -  u menne cıgeen e qarına xhinne iykaran ciga, hammaşıys vas helecen.

⁵ I'saq'ee Yaaq'ub y qqı'l ara  e. Mana Paddan-Arameeqa, Yaaq'ubneyiy Esavne yedine Rivq'ayne  ocune Aramĝan ene Betuelyne dixene Lavanne k'anyaqa ayk'an.

⁶ Esavık'le ats'axhen, I'saq'ee Yaaq'ubus xayir-d   huvu cus xhunaşşe hee'ecenva Paddan-Arameeqa g'axuvuva, sayıb, mang'us xayir-d   hooleng'a «Kana'anĝan ene i eeŝike xhunaşşe hıme'eva» mı'sl h t g'ooce. ⁷ Yaaq'ubeeyid dekkıliy yedil k'ırı

* 27:36 27:36 Yaaq'ub: İn do c h t'yaaŝıne mizel «mıq'leyk at'ırq'ın» sayıd «horalay» eyhen vodun.

gyaqı Paddan-Arameeqa ayk'an. ⁸ Esavık'le g'ecen, kana'anğançen içer dekkıs vukkan deşubne. ⁹ Esav ayk'anna I'smı'l'lyne k'anyaqa. Mang'vee İbrahimne duxayna I'smı'l'lyna yiş Maxalat cune xhunaşşeeşine ooğançe hee'e. Maxalat Nevayotna yiçuniy vor.

Yaaq'ubun Bet-Ele nyak' g'acuy

¹⁰ Yaaq'ub Beer-Şeveençe qığeç'u Xaranne suralqa ayk'an. ¹¹ Sa cigeeqa hirxhılıymee, veriğ k'yoçuva mang'vee xəm maa g'aaha. Mang'vee ç'iyele sa g'aye alyapt'ı, vuk'lek avqa gıvxhu, g'ilexhana. ¹² Mang'uk'le nik'ek ç'iyele xəybışeeqa hiyxharan q'ı't'yar, çilek'enad Allahın malaaikar ılqeq'u, gyəə g'ece.

¹³ Rəbbe q'ı't'yaaşıl ulyorzul eyheyiy:

- Zı yiğne dekkıne dekkına İbrahimna, sayir I'saq'na Allah Rəbb vorna. Ğu g'alirxhuyn ç'iyе vasiy vake g'abıynbışis heles. ¹⁴ Yiğna nasıl ç'iyelin toz xhinne xəppa vuxhes, geeb qeepxha garbılqayiy şargılqa, şimalılqayiy canubulqa ookas. Ç'iyeyne aq'valyne gırgıne milletbışe valeyiy vale g'abıynbışile k'ena xayir-düə alyapt'as. ¹⁵ Zı vaka vorna, Zı ğu, nençeğana ark'ineeyir havacı, ine cigeeqa sak'al ha'asda. Zı ğu g'alerçes deş, Zı uvhuyn gırgın ha'asın.

¹⁶ Yaaq'ub nik'eençe muğur qıxha eyhen:

- Hək'erar, Rəbb inyaa ooxhur. Zak'le man ats'a deşdiy.

¹⁷ Mang'vee qərq'iniyvalin eyhen:

- Nimeeyiy ine cigayn qəq'ən ha'a. İn Allahne xaale ğayrı medın kar deşod, inbı xəybışın akkabıvud.

¹⁸ Yaaq'ub miç'eer çakra suğots'u, cune vuk'lek avubna g'aye alyapt'ı işaarat xhinne giviyxhe. Qiyğad Allahne doyuile çılqa zeytunun q'ış k'ya'a. ¹⁹ Mang'vee mane cigayn do Bet-El (*Allahın xav*) giyxhe, mankilqamee mane şaharın do Luz ıxha.

²⁰ Qiyğa Yaaq'ubee k'in g'assır eyhen:

- Allah zaka ixheene, hoyharnе ine yəqqə zı havaceene, zas oxhanasın gıneyiy alya'asın tanalinbıd huveene, ²¹ yugvale zı dekkıne xaaqa sark'ileene, manke Rəbb yızda Allah ixhes. ²² İşaarat xhinne gyuvxhuna ina g'aye Allahın xav ixhes. Ğu helesde gırgınçike yits'ib'esda pay Vas qivles.

29

Yaaq'ub dayisiysqa Lavanısqa qarayle

¹ Yaaq'ub ayk'anna şargılıyne milletbışde cigabışeeqa. ² Çoleeab mang'uk'le sa kahrız g'ooce. Mançine k'anya'ad xhebillе vəq'əbışın syuru g'alitxhu eyxhe. Vəq'əbışis mane kahrızeençe xhyan hele ıxha. Kahrızne ghalelib xəbna g'aye vooxhe. ³ Gırgın vəq'əbı maqa sadiyng'a, çobanaaşе kahrızne ghalelyna g'aye qavaak'anav'u vəq'əbışis ats'esın xhyanbı huvu, g'aye giviyxhe vuxhana çine cigaylqa kahrızne ghalilyqa.

⁴ Yaaq'ubee manbışike qiyghanan:

- Çocar, şu nençenbine vob?

Manbışe eyhen:

- Şi Xaraneençenbı vob.

⁵ Yaaq'ubee manbışik'le eyhen:

- Naxorna neva Lavan ats'anane?

Manbışe eyhen:

- Ats'ana.

⁶ Yaaq'ubee manbışike qiyghanan:

- Mana yugrayee?

Manbışe eyhen:

- Ho'o, yugra vor. Haaşe, mang'una yiş Raahile cune vəq'əbişika qöövur.

⁷ Yaaq'ubee eyhen:

- Veriğ axtivaleevub, vəq'əbı sa'ana vaxt vuxha deşub. Vəq'əbişis xhyan huvu, uxhiyxhanas ikkee.

⁸ Manbişe eyhen:

- Çobanaaşe gırgın vəq'əbı sacigeeqa sidi'ı, g'aye kahrızne ghalele qavaak'an hidyav'u, man ha'as ixhes deş. Man gırgın hı'iyle qiyğa şasse xhyan heles əxə.

⁹ Yaaq'ub manbişika yuşana'ang'a, Raahilee dekkın vəq'əbı qadayle. Raahileyib çobaniyvallaniy haa'a. ¹⁰ Yaaq'ubık'le dayisiy Lavanna yiş Raahileyiy con vəq'əbı g'acesse, mang'vee ark'ın g'aye qavaak'anav'u dayisiyne vəq'əbişis xhyan hele.

¹¹ Qiyğa Yaaq'ubee Raahileys ubba hı'ı axtıra geşşe giyğal. ¹² Mang'vee Raahileyk'le dekkine ebanbişikena Rivq'ayna dix ıxhay eyhe. Raahilee g'adeexvan ark'ın man dekkis yuşan ha'a.

¹³ Lavanık'le yiçeyna dix arıva g'ayxhımee, g'adayxvan ögiylqa qığeç'e. Mana xhilibişeqa sı'ı ubba hı'ı cune xaaqa qıkkəkka. Yaaq'ubee gırgın kar Lavanıs yuşan ha'an.

¹⁴ Lavanee mang'uk'le eyhen:

- Ğu hək'erar yizde ebanavur.

Yaaq'ubun Leaykayiy Raahileyka davatbı hı'iy

Yaaq'ub manbişəng'ə sa vazna axuyle qiyğa, ¹⁵ Lavanee mang'uk'le eyhen:

- Nya'a, ğu yizda ebanava, ğu zas q'ərabne iş haa'as? Zak'le eyhelan yiğna hək' hucoone vuxhes?

¹⁶ Lavanıqa q'öyre yişniy vor: xəring'ı'n do Leaniy, k'ıning'ı'nıd Raahileniy vod.

¹⁷ Leayne uleppişik'le torandaniy g'ece, Raahileme ul gıvxhasda, xhyan ittuna içiy yixha. ¹⁸ Yaaq'ubus Raahile yikkiykinil-alla eyhen:

- K'ınne yiş Raahileynimee zı vas yighille senna iş g'ooce.

¹⁹ Lavanee eyhen:

- Mana vas hiyvee, merne insanıs hiyvuyule, nimeexheyid yugda eyhe. Ğu şing'əəcar axve.

²⁰ Yaaq'ubee Raahilel-alla yighille senna iş haa'a. Mana yikkiykinil-alla mana vaxt mang'une ulesqa sa-q'ölle yiğ xhinne qavayle.

²¹ Yaaq'ubee Lavanık'le eyhen:

- Vaxt g'abına, həşde yizda xhunaşşe zasqa qiyele, məng'ı'ka ixhes.

²² Lavanee mane cigabişin gırgın insanar sav'u otxhun-ulyodğuy hele. ²³ Xəmdər Raahileyne cigee Lea akkeehe Yaaq'ubne k'anyaqa. Yaaq'ub məng'ı'ka g'ılexhana.

²⁴ (Lavanee cuna nukar Zilypan Leays g'ulluxçiy xhinne heele.) ²⁵ Yaaq'ubık'le mana Lea yixhay miç'eed ats'axhe!

Mang'vee Lavanık'le eyhen:

- Nya'a ğu zak məxdun kar hı'ı? Zı Raahileyneme dişde vas iş g'avcu? Nişil-allane ğu zas horbı hı'ı?

²⁶ Lavanee eyhen:

- Yişde ine cigee k'ınna yiş xəring'ı'le ögee adamiys heelen ədat deşin. ²⁷ İn ülycüm bıkre'e, Raahiler vas hiyles. Məng'ı'nimeeyir ğu yighille senna yizde k'ane iş haa'as vukkan.

²⁸ Yaaq'ubee həməxüdüd ha'an: man ülycüm bıkıra'an. Lavaneeyir Raahile mang'us xhunaşşe yixhecəna heelena. ²⁹ (Cuna nukar Bilyhanır, Raahileys g'ulluxçiy xhinne hiyvu.) ³⁰ Yaaq'ub Raahileykar g'ılexhana. Raahile mang'us Leayle geer yikkiykan. Mana Lavanne k'ane sa yighille sennar horaxana.

Yaaq'ubun uşaxar

³¹ Rəbbik'le Lea deykan g'aycume, məng'i's uşaxar uxooxas vəvxı'y hele. Raahileyssemee vuxhne eexvas yeexə deşdiy. ³² Lea vuxhne ayxu sa dix uxu. Mang'un do Ruven (*ilyaake, dix!*) gixhxı eyhen:

– Rəbbik'le zı höödəxən g'acuyn. Həşde zı yizde adamiys yikkiykanasda.

³³ Mana meer vuxhne eexva. Sayir dix uxu eyhen:

– Rəbbik'le zı deykan yixhay g'ayxı, inar huvuna.

Mang'unud do Şimon (*Mang'uk'le g'ayxhiyn*) giyxhe.

³⁴ Lea xhebır'es vuxhne ayxu dix uxu eyhen:

– İne yəqqə adamiy zaka ixhes, zak at'iq'anasda, zı mang'us xhebiyre dix uxuva.

Mançil-allad mang'un do Levi (*at'iq'anasda*) giyxhe. ³⁵ Yoq'ur'es mana vuxhne ayxu meer dix uxu, eyhen:

– İne yəqqə zı Rəbb axtı qa'as.

Mançil-allad mang'un do Yahud (*axtı qa'as*) giyxhe. Mançile qiyğa məng'ee sabara gahna uxoxa deş.

30

¹ Raahileysse Yaaq'ubus uşax uxas dəxəmee, məng'ee yuçeyş paxılıyvalla haa'a. Məng'ee adamiylk'le eyhen:

– Zas uşax hele, deşxhee, qiyk'asda!

² Yaaq'ub Raahileylqa qəllamişxha eyhen:

– Nya'a zıne vas uşax hidele, nya'a zı Allahne vor?

³ Raahilee eyhen:

– Yizda nukar Bilyhan alert'e, məng'i'ka g'alixhe. Məng'ee uşax uxumee zı mana alyar'tu mang'us yedyvalla haa'as, zı uşaxdena imeexvacenva.

⁴ Raahilee cena nukar Bilyhan adamiys xhunaşşe yixhecenva heele. Yaaq'ubur məng'i'ka g'ilexhana. ⁵ Bilyhan vuxhne ayxu, mang'us dix uxu. ⁶ Raahilee eyhen:

– Allah məhkamee yizde sural ıxha, yızın nıq' g'ayxı, zas dix huvu.

Mançil-allad məng'ee mang'un do Dani (*Mang'vee məhkamee havacesda*) giyxhe.

⁷ Raahileyna nukar Bilyhan meer vuxhne eexvaa, məng'ee Yaaq'ubus q'ör'esda dix uxooxa. ⁸ Raahilee eyhen:

– Zı yuçeyka saç'iyku, Allahne kumagıka ğamiyxhana.

Məng'ee mançil-allad uşaxın do Naftali (*yızın saç'iykvuy*) giyxhe.

⁹ Leaysse sabara gahna uşaxar uxooxas vəvxü deş. Məng'ee mançil-allar cena nukar Zilypan Yaaq'ubus xhunaşşe yixhecenva heele. ¹⁰ Leayne nukaree Zilypanee Yaaq'ubus sa dix uxu. ¹¹ Leayee eyhen:

– Nimee xəbna xoşbaxtiyvallayiy!

Məng'ee mang'un doydud Qad (*xoşbaxtiyvalla*) giyxhe.

¹² Leayne nukaree Zilypanee Yaaq'ubus q'ör'esda dix uxu. ¹³ Leayee eyhen:

– Zı baxtivarır, yadaaşed zak'le baxtivarva eyhes.

Məng'ee uşaxın do Aşer (*baxtivar*) giyxhe.

¹⁴ Ruvenık'le suk qivişalne gahl çolead mandragorun* ala iveeke, mang'vee manbı yedis Leays adayle. Raahilee Leayk'le eyhen:

– Yiğne duxee adıyn mandragorbışike zasıd helelan.

¹⁵ Leayee məng'i'k'le eyhen:

– Adamiy xılənçe g'ayşuy ç'əvxha dişdee? Həşded duxayn mandragorbıne g'ayşes ikkan?

Raahilee eyhen:

* **30:14** 30:14 Mandragor: Avalyne insanaşık'le mane alayn vuxne aaxvasiy uşax uxas kumag ha'ançinaniy ats'a.

– Həməxüdxheene, hasre duxayne mandragorbışıl-alla ine xəmdiys yizda adamiy vaka g'alixhecen.

¹⁶ Yaaq'ub exheeqana çoleençe qööngə, mang'unee ögeeqa Lea qığeyç'u eyhen:

– Ğu g'iyna zaka g'alixhas, yizde duxee adıyne mandragorbışıs zı ğu alişşu.

Yaaq'ub mane xəmdə məng'i'ka g'ilexha. ¹⁷ Allahık'le Leayna düə giviyxhena. Lea vuxhne ayxu, Yaaq'ubus xhor'esda dix uxu. ¹⁸ Leayee eyhen:

– Allahee zı yizda nukar yizde adamiys hiyvuy höötxüva, yizda hək' quvuna.

Məng'ee uşaxın do İssaxar (*Mang'vee hək' quvuna*) giyxhe.

¹⁹ Leaye meer vuxhne eexvaa, məng'ee Yaaq'ubus yixhır'esda dix uxooxa.

²⁰ Məng'ee eyhen:

– Allahee zas sa yugna pay huvu. Həşde yizde adamee zas hı'rmat gyuvxhesda. Zı mang'us yixhıyre dix uxuva.

Məng'ee uşaxın do Zevulun (*hı'rmat*) giyxhe.

²¹ Sabara gahile məng'ee sa yiş yuxu, doyud Dina giyxhe.

²² Allahee Raahile yik'el qiyelee'e, məng'i'na düə g'avxhu, uşax uxasın xhinne qee'e.

²³ Mana vuxhne ayxu sa dix uxu eyhen:

– Allahee zalin pısın do ak'ani'yn.

²⁴ «Allahee zas sayir dix helecenva» uvhu, Raahilee mang'un do Yusuf (*Mang'vee sayir helecenva*) giyxhe.

35

Allah meer Yaaq'ubus dyagva

⁹ Yaaq'ub Paddan-Arameençe siyk'alang'a Allah mang'us dyagu, xayır-düə huvu, ¹⁰ eyhen:

– Yiğın do Yaaq'ub vodun. Həşdiyle valqa Yaaq'ubva ona'as deş. G'iyniyke şaqa yiğın do İzrail ixhes.

İnəxüd mang'un do İzrail eyxhe. ¹¹ Qiyğa Allahee mang'uk'le eyhen:

– Ğırgın əxəna Allah Zı vorna. Ğunab yiğna nasıl hexxee'e, geeb qee'e. Vake sa millet deş, geedin milletbı g'ales. Yiğne nasileab paçcaharıb vuxhesınbı.

¹² İbrahimisiy I'saq'ıs huvuyn ç'iyebı Zı vasıd helesınbı. Valed qiyğa yiğne nasılıs heles.

¹³ Allah Yaaq'ubne k'anençe – yuşana'ane cigeençe ooqa ts'its'axhxhe. ¹⁴ Yaaq'ubee Allah cuka yuşan hı'iyne cıgee sa g'aye ulyoozaraa'a. Qiyğad Allahne doyule çılqa zeytunun q'ışıy kya'an k'ı'ı. ¹⁵ Yaaq'ubee Allah cuka yuşan hı'iyne cigayn do Bet-El (*Allahın xav*) giyxhe.

Raahileyn qiyk'uy

¹⁶ Yaaq'ubiy cuna xizan Bet-Eleençe avayk'ananbı. Efratisqa hiviyxharang'a Raahileys uşax eyxhe. Uxooxang'a məng'ee xəppa k'ov ts'its'av'u. Məng'i'n uxuy dağamda ilğeç'ee. ¹⁷ Məng'ee k'ov ts'its'a'ane, uxooxane gahıl kumag ha'ane xhunaşşee eyhen:

– Qimeeq'ən, vas meer dix ıxha.

¹⁸ Mana qeek'aniy vor, duxays Ben-Oni (*yizde uts'urna dix*) do giyxheng'a. Qiyğa dekkeme mang'un do badal hı'ı Benyamin (*sağne xileena dix*) giyxhe. ¹⁹ Raahile qeek'ana. Efratne (Bet-Lexemne) yəqqə mana k'eyxhı. ²⁰ Yaaq'ubee Raahileynee nyuq'nelqa sa g'aye giviyxhe. Mana g'aye g'iyniyne yiğılqamee Raahileyne nyuq'nel guts xhinne avxuna.

²¹ İzrail mançe ark'ın, Migdal-Ederne şene aq'val çadır güvxü. ²² İzrail maa'ar axvang'a, Ruven dekkine nukarıka Bilyhayka g'ilexha. İzrailik'le man ats'axhxhen.

Yaaq'ubın dixbı

Yaaq'ubuqa yits'ıq'vər (12) dixniy vor.

²³ Manbı Leaye vuxuynbiniy vob:

Yaaq'ubna ts'erriyna dix Ruven, qihnanbıb Şimon, Levi, Yahud, İssaxariy Zevulun vuxha.

²⁴ İnbıb Raahilee vuxuynbiniy vob:

Yusuf, Benyamin.

²⁵ İnsabıme Raahileyne nukaree Bilyhaneey vob:

Dani, Naftali.

²⁶ Leayeyne nukaree Zilypaneeyib inbiniy vuxu:

Qad, Aşer.

Yaaq'ubus Paddan-Aramee vuxhayn dixbı inbı vuxha.

I'saq'ın qik'uy

²⁷ Yaaq'ub Mamreeqa Kiryat-Arbenne (Xevronne) k'anyaqa, dekkıne I'saq'ne k'aneqa qarayle. İbrahimiyy I'saq' Mamreab menne cigaynbı xhinne vuxha. ²⁸ I'saq'ee vəşşe molts'al (180) sen hı'ı. ²⁹ Mana ine dyunyeyle ats'ı q'əs qıxha qek'a. Mana dixbişe Esaveeyiy Yaaq'ubee k'eyxha.

37*Yusufun nyak'ıbı*

¹ Yaaq'ub Kana'anne ölkee axva. Mang'ule ögiylir mang'una dek, maa'ar menne ölkençe qarına xhinne axva ıxha. ² Yaaq'ubuke g'abıynbışın taarix inəxüd vod:

Yaaq'ubna dix Yusuf yits'ıyighıd (17) sennana cehilyniy vor. Mang'vee dekkıne xhunaşşebışde Bilyhanneyiy Zilypanne dixbişika syuruniy uxhiyxhan ha'a. Yusufee manbişe qotkuda hidya'an işbı dekkısniy hixhara'anbı.

³ Yusuf dekkıne q'əsvale uxuva, İzrailis (Yaaq'ub) mana gırgıne dixbişile geerniy ikkiykan. Mang'vee Yusufus geed rangbınan tanalin iyxhva'a. ⁴ Çocaaşik'le dekkıs Yusuf manbişile geer ikkan g'acumee, mana manbişis g'ımeece qexhe. Mançil-allab mang'uka kara'əba yuşan haa'as vukkiykan deş.

⁵ Yusufuk'le sa nyak' g'ece. Mang'vee man nyak' çocaaşis yuşana'a. Mançile qiyğa çocaaşis mana sık'ırrar g'ımeece qıxha. ⁶ Yusufee manbişik'le eyhen:

– Zak'le g'acuyne nyak'ıl k'ırı gyaqqe! ⁷ Şi çolune yı'q'nee alafniy iyt'al. Sayid sayangada yızın alaf suğots'u qotkuda ulyozzuriyn, vuşunbud yızınçine hiqiy-alla sadı mançine ögiyl vuk'ul avqa qav'u.

⁸ Çocaaşe mang'uk'le eyhen:

– Hək'erane, ğu şas paççahne ixhes, xəbvallane haa'as?

Cun nyak'ıbı məxüd yuşan hı'il-alla, mana sık'ırrar g'ımeece qexhe.

⁹ Yusufuk'le sa medın nyak' g'ece, man çocaaşis yuşan hı'ı eyhen:

– Zak'le meed nyak' g'acu, k'ırı gyaqqe! Veriğ, vaz, yits'ısable (11) xəne yizde ögiyl k'yoyzariy.

¹⁰ Mang'vee nyak' dekkısiy çocaaşis yuşana'ang'a, dek mang'uqa aldarxhun eyhen:

– Man vak'le g'acuyne nyak' hucoova eyhenne? Hək'ebane, zınar, yedir, yits'ısayre (11) çocur abı, yiğne ögiyl ç'iyelqamee k'yoozaras?

¹¹ Dekkee Yusufee uvhuyn in cuvab yik'el aqqaqqan, çocaašemee man höödəxə deş.

Çocaaşe Yusuf massa hele

¹² Yiğbişde sa yiğil Yusufun çocar Şekem eyhene şaharne suralqa dekkın syuru uxhiyxhana'as hapk'ining'a, ¹³ İzrailee cune duxayk'le Yusufuk'le eyhen:

- Çocaaşe Şekemne sural syuru vodun uxhiyxhan ha'a. Qora ğunar manbışisqa yəqqı'l ha'as.

Yusufee dekkık'le eyhen:

- Nya'a ı'qdə?

¹⁴ Dekke mang'uk'le meed eyhen:

- Hak'ne ilekke, çocar yugbaye, syuru üç'üddaye? Qiyğab zas sa xabar able.

Mana məxür Xevronne q'adaalile Şekemqa yəqqı'l ha'ana. ¹⁵ Mang'vee çocar çolee t'abal ha'ang'a mang'usqa maa'ar sa insan qızaxxa. Mane insananee mang'uke qiyghanan:

- Hucoone t'abal ha'a?

¹⁶ Mang'vee eyhen:

- Zı çocar t'abal haa'a. Hucoone ixhes, zak'le eyhelan, manbışe syuru nyaadiy uxhiyxhan ha'a?

¹⁷ Mane insanee eyhen:

- İnençe apk'ınınbı. Zak'le manbışike «Dotan eyhene şaharne suralqa vüqqəsva» g'ayxhı.

Yusuf ayk'anna çocaaŝıqar qihna. Mang'usqa manbı Dotanee gyabak'a. ¹⁸ Çocaaşık'le mana əq'ənançe qöo g'ecena. Yusuf hixharasse, çocaaşe mana gik'asva q'arar hoole. ¹⁹ Manbışe sana-sang'uk'le eyhen:

- Haane, nyak'ıbı g'ecena qöövur! ²⁰ Qudoora mana xhyan sa'ane k'oraleeqa g'uvoxharas. Qiyğad, mana çolane həyvanaaşe qoduva eyhes. Manked g'ece, nen eyhenbıyiy mang'un nyak'ıbı.

²¹ Man xərne çocuk'le Ruvenık'le g'ayxhımee, Yusuf manbışde xılənçe g'attixhana'asdemeeyhen:

- Qudoora mana gidek'as, ²² eb k'idıyaa'as, vuşucar deşde cıgee sa qooqqune k'oraleeqa g'uvoxharas, hooracen, saccu mang'uk sumoot'a.

Mang'us ikkiykanan, Yusuf çocaaŝıne xılənçe g'attixhan hı'ı dekkısqa qıkkəs.

²³ Yusuf çocaaşısqa hirxhılymee, çocaaşe mang'une tanalin şen rangbınan kar ts'its'ı'ı g'eeŝen. ²⁴ Vucur xhyan deşde k'oraleeqa g'uvoyxhar.

²⁵ Çocar kar oxhanas giv'uring'a, Gilead eyhene cıgeençe qöön l'smı'ı'lybıŝın karvan g'ece. Manbışe devabışılqa alıxhxhı ədvıyatbı, balyzam, ətrıyatbı əlyhəəyiy man karbı Misırqa ikkees. ²⁶ Yahudee çocaaşık'le eyhen:

- şı çoc gik'u, man dyugul he'ee, şas mançıke hucoone hixharas? ²⁷ Qudoora mang'uk sıdyoot'as l'smı'ı'lybıŝıs massa heles. Nəxürçar mana yışda çoc eyxhe, şı sa ebanbı vob.

Çocaaşe mang'une cuvabıl k'ırı ilıyxhen.

²⁸ Maqa şen Midiyanğançe qöön kar massa helenbı hipxhırmee, çocaaşe Yusuf k'oraleençe alqavhu l'smı'ı'lybıŝıs g'ane (20) nuk'rays massa hele. Manbışer Yusuf qıkkekana Misırqa.

²⁹ Ruven k'oraalisqa sark'ılymee, g'ecen, Yusuf maa'ar deşor. Çoc maa'ar g'ıdecesse mang'uk divan qıtıxhu cune tanalin qıt'axxa. ³⁰ Qiyğa mana çocaaşısqa sak'ı eyhen:

- Gade şaa'ar deşor, həşde zı hucoone ha'as?

³¹ Manbışe Yusufun tanalinbıd alyat'u, q'ına gıvk'u eb ülyöoq'ə. ³² Qiyğale çocaaşe man rangbınan tanalin dekkısqa adı eyhen:

- şak'le in avaykı, ilekke, man tanalin yığne duxaynee, deşxhee, dıŝene?

³³ Dekkık'le tanalinbı qıvats'ı eyhen:

- İn tanalinbı yızde duxaynbıvud! Mana bahalne həyvannın orxhun ixhes! Hək'erar Yusuf qodu-soduvur!

³⁴ Yaaq'ubee cune tanalinbı qıt'axxı, culqa palanbı alya'a. Mana duxayqa geer geşşu. ³⁵ Gırgın dixbı, yişba mang'us yik'ıbı heles savayle. Mang'us manbışıl k'ırı alixhes diykkin, eyhen:

– Zı ahaleeqa duxayna ak' avqu əlyhəəs.

Mana duxayqa geer məxür geşşu.

³⁶ Mane Midiyanaşeer, Yusuf Misirne fironne g'aravulyçeeşine xəring'us Potifarıs massa hele.

39

Yusuf Potifarne xaa

¹ Yusuf Misirqa qıkkı. Fironne g'aravulyçeeşine xəring'vee, Misirğançene Potifaree mana l'smı'ı'lybışike ileşşena.

² Rəbb Yusufukaniy vor, mana gırgın kar uftanda ha'as həsiləxhenaniy. Yusuf Misirğançene xəring'une xaaniy axvana. ³ Mang'une xəring'uk'le g'ecen, Rəbb mang'ukavur, mang'vee gırgın işbı uftanda həsilya'avud. ⁴ Yusuf xəring'une ulesqa yugra qarı, mang'uke xəring'vee cusdacar nukar ha'a. Xəring'vee Yusufuke cun xav vuk'lek ikkekana hı'ı, cun gırgın karıd mang'une xıleqa quvu. ⁵ Mang'vee Yusufne xıleqa xaanayiy karana xəbvalla quvuyle qiyğa, Rəbbe Yusuful-alla Misirğançeng'une xaas barakat hoole. Potifarne xaa, çolee, gırgıne karee Rəbbina barakat g'ooce giviyğal. ⁶ Mang'vee cun gırgın kar Yusufne xılyaqqa qele, mang'une vuk'ulee otxhun-ulyodğuyle ğayrı medın vuççud eyxhe deş.

Yusuf tanaler, aq'vayler micagra ıxha. ⁷ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, xəring'une xhunaşşeyna Yusufulqa ul gıpxhı eyhen:

– Qora zaka g'alixhe.

⁸⁻⁹ Yusufus man ha'as ikkiykan deş. Mang'vee məng'ı'k'le eyhen:

– Zı inyaanang'a xəring'uk'le cune xaa hucoo ıxhay, nen ıxhay ats'a deş. Zı həşde ine xaa xərna eyxhe. Yizde xəring'vee cune xaadın gırgın kar vale ğayrı yizde xıleqa quvu. Saccu ğu, cuna xhunaşşeva, qideele. Zı nəxüdnə məxdun qəlasın he'e? Man he'ee Allahne ögeyir xənnə binahee k'eyxhas!

¹⁰ Məng'ee man yiğıs Yusufuk'le eyhe ıxha, Yusufusmee məng'ı'ka ixhesır, g'alixhasır ikkan deşdiy.

¹¹ Yusuf sa yiğıl cune işiqar qihna xaaqa ikkeç'e. Xaane insanaaşike ar vuşucar ıxha deş. ¹² Məng'ee mana tanalıncıke aqqı «Zaka g'alixheva!» eyhe. Yusufne tanalinbı məng'ı'ne xıle g'ali'ı g'aqa hexva. ¹³ Zəiyfayk'le g'acuyng'a, Yusufne tanalinbı cene xılevud g'ali'ı hixu, ¹⁴ məng'ee xaane insanaaşılqa onu'u eyhen:

– İlyaaake, vuşde xəring'vee şı tesser he'ecenva cühüt şasqa arı! Mana zaka g'alixhasva zasqa qarı, zımee xəbna ts'ir hav'u! ¹⁵ Yizda ts'ir g'avxhume, mang'vee tanalinbı g'ali'ı g'aqa hixu!

¹⁶ Potifar xaaqa sak'alasmee, məng'ee Yusufun tanalinbı cesne havace. ¹⁷ Məng'ee adamiysıd akarın karbı yuşanı'ı, eyhen:

– Ğu inyaqa ariyne nukar cühüt'e, zı tesser he'esva zasqa ikkeç'u, ¹⁸ zı manke k'arats'ana ts'ir hav'u! Ts'ir g'avxhu mana tanalinbıd g'ali'ı, g'aqa hixu.

Yusuf zindaneeqa araççe

¹⁹ Yusufne xəring'uk'le xhunaşşeyn «yiğne nukaree zak in hı'ı» cuvabbı g'ayxhesse, mang'us k'yabaylena. ²⁰ Yusuf aqqı zindaneeqa, paççahın avqvuynbı havaacene cigeeqa qele.

²¹ Rəbb Yusufukaniy vor. Yusufus Rəbbe yugvalla ha'a: zindanne xəring'une ulesqa mana yugra qarayle. ²² Zindanne xəring'vee zindane avqvuyın gırgınbı Yusufne xılyaqqa qoole. Maa'ad ha'ane gırgıne işbışıs Yusufeni yəbvalla haa'a.

²³ Yusufusqa quvuyne işbişde neçikacar zindanna xərna ilyakkana deşdiy. Rəbb cukava, Yusuf gırgın işbı uftanda ha'as həsiləxhenaniy.

40

Avquvuynbışin nyak'bi

¹⁻² Sabara gah ilğevç'uyte qiyğa, Misirne paççahne insanaaşee, ulyoğan helenbişde xəring'veyiy gıney qecenbişde xəring'vee paççah qəllamişxhesın kar ha'a. ³ Manbı avqu g'aravulyçeeşine xəring'une xaane, Yusuf aqqıne zindaneeqa qoole. ⁴ G'aravulyçeeşine xəring'vee manbı qoolenbı Yusufusqa, Yusufee manbışis k'ılvalla hee'ecenva.

Misirne paççahna ulyoğan helenayiy gıney qecena sabara gahna zindanee avxuyle qiyğa, ⁵ sa xəmdə manbışik'le curayn-curayn mə'nabınan nyak'bi g'eece. ⁶ Yusuf miç'eer manbışisqa qarımee, manbışe aq'vabı havaxanı'ı g'eece. ⁷ Yusufee cuka sacıgee xəring'une xaa, zindanee havaacene fironne insanaaşike qidghın ha'an:

- Nya'a g'iyna aq'vabı havaxanı'ı?

⁸ Manbışe mang'uk'le eyhen:

- Nyak' g'acu, man nyak' nen eyheniy, eyhes əxəna deşur.

Yusufee manbışik'le eyhen:

- Nya'a Allahee dişde ats'al hele, nyak' hucoova eyheniyva eyhesın? Hinnalan man zas yuşan he'e.

⁹ Ulyoğan helenbişde xəring'vee cun nyak' yuşan hı'ı eyhen:

- Zak'le nik'ek yizde ögee t'imıləna tayang g'avcu. ¹⁰ Mane t'imıləne tayangıl xheyible tübəəyiy. T'ur qı'ğə-qı'ğə mançin t'et' g'avhu, t'imıl aleyli'ı. ¹¹ Yizde xile fironun k'olaniy vod, zı man ts'ets'ybı fironne k'oleeqa hoç'un, yicid fironusqa q'uvu.

¹² Yusufee mang'uk'le eyhen:

- Man in eyhen vodun: xheyible tübəə xhebille yiğ eyhen vodun. ¹³ Xhebne yiğile fironne ğu zindaneençe qığavhu yisseyne işilqa sak'ala'as. Şenkiyn xhinne mang'us ulyoğan helena ixhes. ¹⁴ Hucoon ixhes, gırgın kar yəqqı'lqa gitxumee, zı yik'el qale'e. Zas sa yugvalla hee'e, fironusne yızın do ağmiş he'e. Zı ine zindaneençe g'attixhan he'e. ¹⁵ Zı cühüt'yaaşine cigeençe qöquna vor, inyayıd zı zindaneeqa gixhasın vuççud hı'ı deş.

¹⁶ Gıney qeceng'uk'le Yusufee nyak' yugvalis yuşan ha'a g'acu eyhen:

- Zak'leme nik'ek yizde vuk'lel oo xheyible ç'emç'e cagvarane gıneyna g'avcu.

¹⁷ Oğane ç'emç'ee fironusva hı'ıyn curayn-curayn gıney ıxha. Mane ç'emç'eençis şit'yaaşe k'ufarniy ı'xiyxə.

¹⁸ Yusufee inəxüd eyhe:

- Man in eyhen vod: xheyible ç'emç'e, xhebille yiğ eyhen vod. ¹⁹ Xhebne yiğile fironne ğu zindaneençe qığavhu, yiğna vuk'ul candakike curav'u, candak yivele qı'xəs. Şit'yaaşed cis k'ufar ı'xəs.

²⁰ Xhebne yiğile fironun yedike ıxhayn yiğ eyxhe. Mang'vee cune insanaaşis otxhun-ulyodğuy hele. Ulyoğan helenayiy gıney qecena zindaneençe qığav'u, cune insanaaşine hiqa qavayle. ²¹ Ulyoğan helenbişda xərna şenkiyn xhinne cune işilqa sak'ala'a, mang'veyid ögiylin xhinne k'ola fironne xileqa qele. ²² Gıney qecenabişda xərnar gıvayxanna. Gırgın kar Yusufee uvhuyn xhinne eyxhe.

²³ Ulyoğan helenbişde xəring'vee Yusuf yik'el qalya'a deş, yik'el hixanı'ına.

41

Fironuk'le g'acuyn nyak'bi

1 Q'ölle sen ilğeç'uyle qiyğa fironuk'le inəxdun nyak' g'ece: mana Nil eyhene damayne mıglek ulyorzul eyxhe. 2 Dameençe yighıble micagna tavulyına zer qığevç'u, damayne mıglek uxhiyxhan giyğal. 3 Mançile ğayrı dameençe meeb yighıble qəlana, k'üvəna zer qığooç'e. Manbı atk'ın şenesa zerbışde k'ane damayne mıglek ulyoyzar. 4 Qəlaneyiy k'üvəne zerbışe yighıble micagna tavulyına zer hööğəna. Mane gahıl firon nik'ençe muğur qexhe.

5 Mana meer nik'eeqa ark'iniys, medın nyak' g'ece: sa sukune cucukeençe yighıble gyavts'una micagna sukena gıt'y (sunbul) ələə g'ooce. 6 Mançile qiyğa şargıne mıtsee gyotxhuniyn yighılle k'üvən suken gıt'y aleylə. 7 K'üvəne sukunee gıt'yın yighıble micagna gyavts'una sukuna gıt'y hööğəna. Manke firon muğur qexhe, man sa nyak' ıxhay ats'axhen.

8 Miç'eer mana suğotsuyng'a cusda ciga iveeke deşiy. Misirin nekke k'oran ək'elikan insanariy cadu ha'anbı mang'vee cusqa saa'a. Fironee manbışis cun nyak' yuşan he'eeyid, manbışik'le ats'axhe deş man hucoo eyheniy. 9-10 Ulyoğan helenbışde xəring'vee fironuk'le inəxüd eyhe:

- Fironuk'le eyhesın cuvab zas həşde yik'el qadı. Sa yiğıl firon it'umra cune nukaraaşılqa qəllamışxha, mang'vee zınar gıney qecenbışda xərnar g'aravulyçeeşine xəring'une xaane zindaneeqa akkya'a. 11 Sa xəmdə yişde q'öng'uk'lesana curayn-curayn mə'nabınan nyak'bı g'ece. 12 Maa'ar şakasana g'aravulyçeeşine xəring'una nukar, cühüt' cehiliyne. Nik'ek g'acuynbı şı mang'us yuşanı'ı. Zak'leyiy şeng'uk'le curayda-curayda, yişin nyak'bı nen eyhenniyva mang'vee uvhuyn. 13 Gırgın kar mang'vee eyhəxüd ıxha. Zı yizde yisseyne işılqa sak'ı, gıney qecenar gıvarxınna.

14 Fironee Yusuf cusqa qoyt'al. Mana hamankecar zindaneençe qığavhu, vuk'ul gyapxhı, tanalınbı badal hı'ı, fironusqa qarayle. 15 Fironee Yusufuk'le eyhen:

- Zak'le sa nyak' g'acu, man nen eyhen ıxhay, şavussevad eyhes dəxi'yn. Zak'le g'ayxhiyn, vasse nik'ek g'acuynbı nen eyhenbıyiyva eyhes əxəvud.

16 Yusufee inəxüd eyhe:

- Man zaken deş vod. Allahee fironus kara'əən alidghıniy qelesın.

17 Fironee eyhen:

- Zak'le nik'ek g'acuyın, zı Nil eyhene damayne mıglek ulyorzulyur. 18 Dameençe yighıble tavulyına micagna zer qığevç'u, damayne mıglek uxhiyxhan giyğal. 19 Mançile qiyğa yighıbleb geeb qəlana, həlale g'a'aypxhına zer qığevç'u. Misirvolle zak'le məxdun qəlan zerbı g'acu deşdiy. 20 K'üvəneyiy qəlana zerbışee, yighıble ts'eppa dameençe qığevç'una tavulyına zer opxhunna. 21 Tavulyun zerbı mançine vuxhnyaqə atk'ineyid, mançin vuxhunbu mə'lim hidi'iyınbı. Manbı nəxüdiy vod, həməxüdüd axuyınbı. Manke zı muğur qıxha.

22 Qiyğa zak'le nik'ek in g'acu: sa sukune cucukeençe yighıble gyavts'una yugna sukena gıt'y alyabı. 23 Mançile qiyğad yighılle şargıne mıtsee gyoxhxhani'iyın k'üvən, q'əran sukun gıt'y aleylə. 24 K'üvəne sukune gıt'yın yighıble yugna sukuna gıt'y hööğəna.

İn nik'ek g'acuyınbı, zı cadu ha'anbışis yuşanı'iyınbı. Zak'le man nen eyheniy, eyhes əxəna dexhana.

25 Yusufee fironuk'le eyhen:

- Fironne nyak'bışe sa karake yuşana'a. Allahee, vucee ha'asın kar fironus ats'axhya'a. 26 Yighıble tavulyına zeriyy yighıble yugna sukuna gıt'y yighılle sen eyhen vodun. Mane nyak'bışe sa karake yuşana'a. 27 Mançile qiyğa qığevç'una yighıble k'üvənayiy qəlana zerbı, şargıne mıtsee gyopxhunna yighıble q'ərana sukuna gıt'yıb, yighılle sen eyhen vodun. Man yighılle senna mısvalla vuxhes eyhen vodun.

²⁸ Zas fironuk'le manvaniy eyhes ıkkın, Allahee, vucee ha'asın kar fironus ats'axhya'a. ²⁹ Sık'ınne gahile Misir geed barakanan yighille sen g'iğalas. ³⁰ Mançile qiyğa yighille senna məxübna mısvalla vuxhes, Misir vuxhana ögiylına baraka mançin yik'el hivxanaa'as. Mısvalin nyaq'v q'əra qaa'as. ³¹ Mana mısvalla məxüb yı'q'ba ilğevç'uva, ögiyl vuxhana barakat ulesqa qavaales deş. ³² Fironuk'le man nyak' q'ö'es g'acuyng'a, Allahee man kar hək'edad sık'ınne gahile vuk'lelqa qalya'asınva eyhen ıxha.

³³ Mançil-allar fironee Misirne ölkayna xərna gixxhesda ək'elikanayiy ats'aalikana insan t'abal he'ecen. ³⁴ Fironee ölkavolle cun insanar ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhecen, Misir sav'uyne sukuke manbişe xhob'esda pay barakanane yighne senna see'ecen. ³⁵ Hasre manbişe mane yugne senbişee alyabına mana suk şaharbişee, fironee əmr hav'uyın xhinne, see'ecen. ³⁶ Man sı'iyın gırgın kar Misirilqa qalesde yighne mıssine seniys ixhecen, ögiyle qööne mane yighne mıssine senee ölkeebınbı xhal hımabat'acenva.

Yusufun Misirna xərna ixhay

³⁷ Fironusiy cune insanaaşis mana fıkır yik'eençe vooxhe. ³⁸ Mang'vee cune insanaaşik'le eyhen:

- İna insan xhinnena şok'le Allahın Rı'h vodnana insan aveekesdane?

³⁹ Fironee Yusufuk'le eyhen:

- Vak'le Allahee in karbı haguxhee, man vale ats'alikana, vale k'orane ək'elikana deşdava eyhen vodun. ⁴⁰ Zı ğu yizde xaana xərna giyxhe, yizde ölkayne gırgıng'vee ğu uvhuyn ha'as. Saccu zı paççah xhinne vale xərna ixhes.

⁴¹ Fironee Yusufuk'le meed eyhen:

- Həşdiyle ilekke, zı ğu bıkırne Misirna xərna giyxhe.

⁴² Mang'vee cune t'ubelyna t'ucva g'avşu Yusufne t'ubelqa qaa'a. Mang'ulqa nekke yugne katanıke hı'iyın g'üvənan tanalinbı ali'ı, gardanıqlab k'ınəəğöyke hı'iyın t'exa qalya'a. ⁴³ Fironee mang'us cune daşk'abışın qöd'esın hele. Qiyğab manbişile hiib əlyhəəne cune insanaaşılqa əmr hav'u eyhen:

- Yəq' hevlecenva ts'irbı he'e.

İnəxür fironee Yusufuke Misirnacar xərna ha'a.

⁴⁴ Fironee Yusufuk'le eyhen:

- Firon zı ixheyir, ğu ittevhu bıkırne Misiree şavacad t'ub ı'ğviykaraa'as deş.

⁴⁵ Fironee Yusufus Safnat-Paneah do giyxhe. Mang'us xhunaşşe yixhecenva On eyhene şaharne kaahinna Fotiferanna yiş Asnat heele. Yusuf mançer ayk'anna bıkırna Misirna ölka alycaaxhvas.

⁴⁶ Misirne paççahısnee, fironusnee işilqa giyğalang'a, Yusufuqa xhebts'al (30) senniy vod. Mana fironusse qığəç'u, Misirvolle alycaxxvas ayk'an. ⁴⁷ Barakatnane yighne senee ç'iyeyn geed xətta kar aleylya'a. ⁴⁸ Mane barakatnane yighne senee Misiree alyadıyn gırgın kar Yusufee şaharbişeeqa sa'a. Hucooyiy mane şaharne hiqiy-allane çolbuşeençe sı'ı, mane şahareeyid g'alyadaççe ıxha. ⁴⁹ Yusufee deryaheena g'um xhinne geeb suk saa'a, mang'vee mana qəpçəs dyooxheva qəbəqçə deş.

⁵⁰ Yusufus, mıssın senbı qalesse, On şaharne kaahinne Fotiferanne yişşe Asnate q'öyre dix uxu. ⁵¹ Mang'vee ts'erriyne duxayn do Menaşşe (*yik'el hixana'as*) gixxhı eyhen:

- Man do zı mançil-alla gixxhı, Allahee zı ts'its'ı'inbiyiy dekkın xav yik'el hixana'as hassırva.

⁵² Mang'vee q'ör'esde duxayn do Efrayim (*barakatnana*) gixxhı eyhen:

- Man do zı mançil-alla gixxhı, zı mane cigee uts'ur ts'its'e'eyid, Allahee maa'ar zı barakatnana hı'ı.

⁵³⁻⁵⁴ Yusufee uvhuyn xhinne, Misiree yighille barakatnan sen g'attitxhın, yighille missin sen giyğal. Missıvalla gırgıne cigabişee vooxhena, saccu Misirıl oxhanasın kar dena idyavxu. ⁵⁵ Misirne cəmə'ətın oxhanasın kar g'at'umee, manbı k'yokkanbı fironusqa oxhanasın kar heqqas. Mang'vee cəmə'ətık'le eyhen:

- Hudoora Yusufusqa havak'ne, mang'vee uvhuyn he'e.

⁵⁶ Ç'iyeyn aq'vavollete mıssıvalla vuxha. Misir mısvalla geeb xəb qooxhe g'avcu, Yusufee suk sav'uyın cigabı aaqı, mançe Misirbışis suk massa hoole giyğal. ⁵⁷ Gırgıne ölkabişee it'umna mısvalla gibğılil-alla, gırgınəəng'ançe insanar Yusufusqa abayle vuxha suk alivşes.

42

Yusufun çocar Misirqa abayle

¹ Yaaq'ubık'le Misir suk vobva ats'axhamee, mang'vee dixbışik'le eyhen:

- Nya'a şu sana-sang'uqa ilyaaka avxu? ² Zak'le g'ayxhıyn Misir suk vobubva. Havak'ne mançe şasda suk alivşe, deşxheene şı xhal hapt'as.

³ Yusufna yits'iyre (10) çoc suk alivşesva Misirqa havayk'an. ⁴ Saccu Yusufna çoc Benyamin Yaaq'ubee çocaaşika g'ixele deş. Mana qəyq'əonna Benyaminık sayid sa kar eyxheva. ⁵ Kana'anaaşine cigabişee mısvalybıva, suk ulyooşenbışika İzrailin dixbı abı vuxha.

⁶ Yusuf bıırne ölkayna xərnaniy, Misirvolleteb suk vuceeniy massa hoole. Yusufun çocar abıyng'a mang'une ögiyl ç'iyelqame k'yobzuriynbı. ⁷ Yusufuk'le cun çocar g'avcuykum qıvats'eeyib, qıvdyats'inçılqa hadaççe. Manbışika mana sacurayracar eyxhe. Yusufee manbışike qiyghanan:

- Nənçene şu abı?

Manbışe eyhen:

- Kana'ane ölkeənçe, otxhanan kar alişşes.

⁸ Yusufuk'le cun çocar qıvaats'anbı, çocaaşık'lemee vuc qıvats'ı deş. ⁹ Yusufus cehilyıng'a çocaaşine hək'ee g'acuyn nyak'bı yik'el qadı, manbışik'le eyhen:

- Şu casusarıb, ölkayn it'um hidi'iyın cigabı ats'axxhesıb abı!

¹⁰ Çocaaşe mang'uk'le eyhen:

- De'eş, yişda xərna, yiğın g'ular otxhanan kar alişşes abı. ¹¹ Yişın gırgınbı sang'un dixbı vob. Yiğın g'ular qopkuyn insanar vob, şı casusar deş vob.

¹² Yusufee manbışik'le eyhen:

- De'eş, şu abıynbı g'aces, nyaadiy yişde ölkayn it'um hidi'iyın cigabı!

¹³ Manbışe eyhen:

- Şı yiğın g'ular yits'ıq'öyre (12) çoc vob, Kana'anne cigeençene sang'un dixbı vob. Yişda k'ınna çoc dekkıne k'ane vor, manasar xəəqa-ç'iyeeqa ıxha.

¹⁴ Yusufee manbışik'le eyhen:

- Gırgın kar zı şok'le uvhuyn xhinnevud, şu casusarıb! ¹⁵ Zı şu inəxüb siliys üvxəs: fironne vuk'lelen k'in g'ıysar, vuşda k'ınna çoc inyaqa ittyareene, şosse inçe əlyhəəs vəəxəs deş. ¹⁶ Vuşda sa g'axıle k'ınna çoc ayrecen, avxuynbıb inyaa avqvas. Manke zak'le g'acesın şu eyhen horee-hək'enee. Deşxheene, fironne vuk'ləlqa k'in ixhecen, şu casusarıbva!

¹⁷ Yusufee manbı xhebillə yiğna zindanee havaacı. ¹⁸ Xhebıd'esde yiğıl Yusufee manbışik'le eyhen:

- Zı Allahıle qəyq'əonna: zı uvhuyn he'eene, şu üç'übba aaxvas. ¹⁹ Şu qopkuyn insanarxhee hasre vuşda sa zindane axvecen, mansanbıšemee xaa'ab missıba avxuynbışis suk vukkeecen. ²⁰ Qiyğa vuşda k'ınna çoc zasqa ayre. Məxüd zak'le ats'axxhesın, şu eyhenbı hək'enbiyee, deşxhee dişeeene. Mançika şunab hapt'iyke g'attivxhanasınbı.

Mançis çocaaşe ho'ova eyhe. ²¹ Manbışe sana-sang'uk'le eyhen:

– Hək'ebab ši çocus hı'ıynçına caza vob ts'its'aa'a. Mang'vee şalqa miz ky'a'ang'a, şak'le mang'uk qıtxhuyn divan g'acu, ši mang'vee uvhuyn hı'ı deş. Mançil-allad yişde vuk'lelqa in divan adı.

²² Ruvenee manbışik'le inəxüd eyhe:

– Zı uvhu dişdiy gadeys pisvalla hımaa'a, şumee zal k'ırı alixhxı deş. Həşdeb ši mang'une ebal-alla caza ts'its'aa'a.

²³ Çocaaşik'le ats'a deşdiy Yusufee col k'ırı iliyxheva. Mana manbışika sak'ala'ang'une kumagıkva yuşan ha'a ıxha. ²⁴ Yusuf çocaaşisse şaqana ark'in, geşşena. Qiyğar meer cosqacar sak'ı, manbışika gaf haa'a. Çocaaşine yı'q'neence Şimon aqqeva əmr haa'a. Qiyğaler mana manbışik'le g'ece-g'ece iyt'alna.

Çocar Kana'aneeqa siviık'al

²⁵ Yusufee əmr haa'a manbışin balagbı sukun gyats'e'e, co adiyın nuk'rad conecad balagbışeeqa gıxhxhe, yəqqı'sıd oxhanasın kar hele. Həməxüdüd ha'an. ²⁶ Çocaaşe suk əməleəşılqa alıvxhu, mançe avayk'ananbı. ²⁷ Manbışde sang've xəmə g'aahane cigee əməleys yem helesva balagın ghal aaqıyng'a, balagne ghalee cun nuk'ra g'ece.

²⁸ Mang'vee çocaaşik'le eyhen:

– Yızın nuk'ra sak'ıyn, haane yizde balageevud.

Manbışin yik' aqqaqqa, qəp'ı'n sana-sang'uk'le eyhen:

– Şak Allahee hucooyıy hı'ı?

²⁹ Manbı dekkıne k'anyaqa Kana'anne cigabışeeqa qabı, mang'us vuk'lelqa qadiynbı inəxüd yuşan ha'a:

³⁰ – Şene ölkayna xərna şaka sacurayracar yuşan hı'ı. Mang'uk'le həməxüd ats'axhxha, ši menne ölkayn casusarnıyxan. ³¹ Şimee mang'uk'le uvhuyn: «Şi qopkuyn insanar vob, casusar deş. ³² Şi yits'ıq'öyre (12) çoc sa dekkın dixbı vob. Sa yişda çoc xəəqə-ç'iyeeqa ıxha, k'ınna yişda çocur Kana'anne cigabışee dekkıne k'ane vor». ³³ Şene ölkayne xəring'vee şak'le uvhuyn: «Şu qopkuyn insanar vuxhay inçike ats'axhxhes: çocaaşına sa yizde k'ane g'alerçe, şunab xızanbı mıssıvalike g'attıxhan haa'as suk alyapt'ı hudoora. ³⁴ Mançile qiyğar k'ınna çoc zasqa ayre. Manke zak'le ats'axhxhesın şu casusaraye deşxhee, qopkuyn insanare. Qiyğaler vuşda çoc şosqa quvu, zı ine cigabışee iviykarasıy kar alışşes şosqa hassarasın».

³⁵ Balagbı haç'a'ang'a çocaaşik'le con nuk'ranan yut'elybı caa'ad iveeke. Cocarıb cona dekkır nuk'rabı g'acu qəvəyq'ənanbı. ³⁶ Yaaq'ubee manbışik'le eyhen:

– Şu zı dixbışkəna hı'ı! Yusufur deşda, Şimonur deşda, həşder Benyamin qıkkekka! Man eyxhen gırgın zak eyxhe!

³⁷ Ruvenee dekkık'le inəxüd eyhe:

– Ğu mana yizde xıleqa qele, zı mana vasqa sak'al ha'asda. Zı mana vasqa sak'al hide'eene, yızda q'öyursana dix gyapt'e.

³⁸ Yaaq'ubee eyhen:

– Yızda dix Benyamin maqa şokasana ı'qqəs deş. Yizde xhunaşşeyke Raahileyke sa hamana axu, mang'una çoc qik'una. Sayıd mang'une vuk'lelqa yəqqə sa kar qadeene, zı q'əsvalee mane uts'uruka ahaleeqa əlyhəəs.

43

Misireeqana q'öb'esda safariy

¹ Kana'anaşine cigabışee mısvalybı geedniy qeetxha. ² Çocaaşe Misirğançe abına suk opxhun g'apt'imee, dekkee manbışik'le eyhen:

– Havak'ne şas sık'ının oxhanasın kar alışşe.

³ Yahudee mang'uk'le inəxüd eyhe:

- Şene insanee şas yugda g'ayxh'iyn, yizde ulesqa qımaale şokasana vuşda çoc dexhene. ⁴ Ğu çoc şaka g'axuvuynxhiy şi hapk'ın vasın otxhuniy ileşşeyiy. ⁵ Ğu mana g'ıxdevee, şi maqa vüqqəs deş. Şene insanee şak'le uvhuynniy çoc ittyare yizde ulesqa qımaale.

⁶ Manbışe dekke İzrailee eyhen:

- Nya'a şu zalqa ina ver ablyav'u, nişisne şu şene insanık'le uvhu şoqa sayır çoc vornava?

⁷ Manbışe eyhen:

- Mane insanee yişdeyiy yişde xizanbışe hək'e geed qidghınbı hı'ı: «Həşde dek üç'ürne vor? Merna şoqa çoc vornane?» Şinad mang'une alidghıniybışis cuvabniy qele. Nya'a yişde ək'eleeqa qadayleyiy, mang'vee çoc ayreva eyhes ixhay?

⁸ Yahudee dekkık'le İzrailik'le eyhen:

- Gade g'aykke, şi əlyhəəs. Ğunar, şinab, uşaxarıb hidyapt'ı manke üç'übbə aaxva. ⁹ Zı mang'ul-alla vas cuvab qeles, Ğu mana zake qiyghne. Zı mana vasqa qidyaree, yiğne ögiyl ulyozar hide'ee, zı yiğne ögiyl qik'asmee vuk'ul avqa ixhes. ¹⁰ Şi vaxt ilğıdyavhunaxhiy, həşdilqasse q'öneyəqees hapk'ın qabı vooxheyiy.

¹¹ İzrailee eyhen:

- Mennəxüd dexhexhenee, şu in kar he'e: q'oç'ebışeeqa ine cigayne inette yugne meyvabışike, qiyğale xhinne balyzam, sık'ının itv, ədviyat, ətriyat, püste, badam sı'ı mane insanıs pay xhinne ikkee. ¹² Q'öd şene ögiylinmeen nuk'ra aleet'e. Balagbışeead yı'q'əlqa qadıyn nuk'rad ikki vuşde xileka sak'ale'e, sayib manbı balagbışeeqa yugba ilydyaakı vooxhe. ¹³ Çocur alyart'u, mane insanne k'anyaqa savk'le. ¹⁴ Gırgın əxəne Allahee mana insan şos məxür g'üvəna qe'ecen, mang'veeyir vuşda şenasa çociy Benyamin şoka xaaqa savaak'alas havaasrecen. Zınar uşaxarşikena ixhesxhee, hasre ixhecen.

¹⁵ Çocaaşe Benyaminır, paybıd, q'öd şenimen nuk'rad alyat'u hamankecab gyabak'anbı yəqqı'lqa. Misırqa hipxır manbı Yusufusqa qavayle. ¹⁶ Yusufuk'le Benyaminır manbışika sa cigee g'acumee, cun xav vuk'lek ikkekang'uk'le eyhen:

- İn insanar yizde xaaqa quvku, həyvan gyuvk'u ç'əra qee'e, manbışe zaka yı'q'ı'hiyn karbı oxhanas.

¹⁷ Mane insanee Yusufne cuk'le nəxüdiy uvhu həməxüdüd ha'an: man insanar quvkekkanbı Yusufne xaaqa. ¹⁸ Manbışe co Yusufne xaaqa quvkekka qəpəq'ın eyhen:

- Şene ögiyl balagbışee sak'alı'iyne nuk'ral-alla şi quvkekka. Mang'us şalqa xıl g'ot'alas, şale ğamxha əməler g'ayşu, şake nukarar haa'as vukkan.

¹⁹ Manbı xaaqa əkkəəne cigee Yusufne xav vuk'lek ikkekang'usqa qeepxha inva eyhe:

²⁰ - Yişda xərna, şi şene ögiylib otxhanan kar alişşes abıynbıniy. ²¹ Şi xəmdə aaxvane cigee balagbışin ghalybı aaqiyng'a, gırgıng'uk'le cun nuk'ra nəxüdiy vod k'ıl qidexha balagne ad iveeke. Həşde man şi yişde xileka yı'q'əlqa sak'ala'a. ²² G'iyniysın otxhuniy alişşesınıd şi nuk'ra curayda adı. Şen nuk'rad şavaame yişde balagbışeeqa gıxhxı, ats'a deş.

²³ Xav vuk'lek ikkekang'vee eyhen:

- Gırgın çine cigal vod, qıməəq'ən. Vuşdeyiy vuşde dekkıne Allahee man nuk'ra vuşde balagbışeeqa gıxhxı. Şu şene ögee adıyn nuk'ra zasnə vod.

Qiyğaler Şimon manbışisqa qığayhe. ²⁴ Mane insanee çocar qavaylenbı Yusufne xaaqa. G'elybı hoğalasın manbışis xhyaniy əməleeşisın yemıd helen. ²⁵ Çocaaşik'le uvhuynng'a co Yusufuka yı'q'ı'hın kar maa oxhanasva, manbışe mana qalessə con paybı qığ'a'anbı.

²⁶ Yusuf xaaqa qarimee, manbişe co adiyın paybı hagu, mang'une ögiyl çiyelqamee k'yoozaranbı. ²⁷ Yusufee manbişike qidghın ha'a:

- Co nəxübiyva? Şena şu eyhena vuşda q'əsda dek nəxürneva? Meernaneva həşde?

²⁸ Manbişe eyhen:

- Yiğna g'ul, yişda dek meerna, yugra vor.

Manıd uvhu Yusufne ögiyl ç'iyelqamee k'yoozaranbı. ²⁹ Yusufee ul alivk'arav'uyng'a cune yedikena çoc Benyamin g'acu eyhen:

- Şena şu zak'le eyhena k'ınna çoc haynane?

Qiyğa Benyaminik'le eyhen:

- Dix, Allahee vas yugun helen.

³⁰ Yusufuk'le çoc g'acumee, mang'un yik' hoyç'an giyğal, geşşuy qadayle. Mana ek'ra qığeç'u, cune gozeeqa ark'ın yugra geşşena. ³¹ Yusuf aq'va hodğul qığeç'e. Mang'vee geşşuy aqqı əmr haa'a:

- Otxhuniy qalle.

³² Otxhuniy mang'us curayda, çocaaşis curayda, mang'uka kar otxhanne Misirbişis curayda qadayle. Misirğançenbişisse Cühüt'yaaşika sacigee kar oxhanas əxən deşdiy, mançile Misirğançenbı həlyvəyq'ənanbıniy. ³³ Yusufne ögiyl çocar senbişis sik'i çiçiqab qihna gyuv'araa'a. Manbı sana-sang'uqa ilyaakı mattebaxhenbı. ³⁴ Yusufne ögiylyne otxhuniybişike manbişisdab pay curaa'ana. Saccu Benyaminna pay mansanbişde paybişile xhoniyyəq qee xəppa vuxha. Məxüd manbişe mang'uka yugda otxhun-ulyoğan.

44

Avguna kasa

¹ Yusufee cun xav vuk'lek ikkekang'ulqa əmr haa'a:

- İne insanaaşın balagbı cosse qıkkəs əxəsdemeene otxhuniyka gyats'e'e. Co adiyın nuk'rad conecad balagbişde ghaleeqa gixhxhe. ² Yizda nuk'rayna kasamee k'ining'une balageeqa vucee sukuke quvuyne nuk'rayka sacigee givxhe.

Şeng'vee gırgın Yusufee uvhuyn xhinne ha'a.

³ Miç'eed qıxhayng'a, in insanar cone əməleeşika sacigee yəqqı'l aa'anbı. ⁴ Manbı şaharılee geeb əq'əna qəpxha deşdiy, Yusufee xav vuk'lek ikkekang'uk'le eyheng'a:

- Ek'ra oza qıxha mane insanaaşıqa qihna hoora, avarq'ilymee manbişik'le eyhe: «Nişil-allane şu yugvalis pisvalla hav'u? ⁵ Nişil-allane yizde xəring'una nuk'rayna kasa qöpqü? Mang'vee mançe ulyoğan, falika ilyakka. Şu qotkuda hı'ı deş!»

⁶ Xav vuk'lek ikkekana manbişiqa avarq'ıl cuk'le uvhuyn manbişilqa hixhara'an.

⁷ Çocaaşe mang'uk'le eyhen:

- Nişil-allane yişde xəring'vee məxdun cuvab eyhe? Şasse g'ulaaşisse məxdun kar ha'as əxəye! ⁸ Şak'le balagbişee aveykiyn nuk'rad Kana'annee cigabişençe sak'alı'ı vas qadı. Nişil-allane şı xəring'une xaançe k'inəğəyiy nuk'ra qöqəs? ⁹ Hasre man kar şavusneyiy aveeykı, mana insan gik'ecen, avxuynbıb xəring'us nukarar vuxhecen.

¹⁰ Mang'vee eyhen:

- Şu yugda uvheeyid, hasre inəxüd ixhecen: man kar şavusneyiy aveeykı mana yizda nukar ixhecen, mansanbişil bınah aaxvas deş.

¹¹ Çocaaşe zarada balagbı gyaqqı çin ghalybı aaq. ¹² Xav vuk'lek ikkekang'vee xəring'ule girğil k'ining'ulqamee t'abala'ana, kasa Benyaminne balagee iveeke. ¹³ Çocaaşe cok qitxhuynə divanıke tanalinbı qıt'axxa'a. Qiyğa əməleeşilqa karıd alixxhı siviyl'alanbı şahareeqa.

¹⁴ Yahud çocaaşika sacıgee Yusufne xaaqa qarayle. Mane gahıl Yusuf xaa eyxhe. Manbı Yusufne ögee ç'iyelqamee k'yoozaranbı. ¹⁵ Yusufne manbışik'le eyhen:

– Şu hı'ıyn hucoone? Şok'le ats'a dışdıy, zına xhinnena insan falıka ilyakkıme gırgın g'ecen?

¹⁶ Yahudee eyhen:

– Şi xəring'uk'le hucoovane, nenvane eyhes? Nəxübne şı qopkuynbı xhinne haagvas? Allahee şı hav'una bınah haagva. Həşde şınab, kasa neng'usneyiy avaykı manar, yışde xəring'un g'ular vooxhe.

¹⁷ Yusufne eyhen:

– Zı məxdun kar ha'as deş. Kasa şavusneyiy aveykı mana yızda g'ul ixhes, mansanbıb qı'dəpqi'n dekkısqa savk'le.

¹⁸ Manke Yahud mang'usqa qıxha eyhen:

– Yızda xərna hucoone ixhes, yığne g'ulus xəring'uk'le cuvab eyhes hasre. Ğu firon xhinnena insan ixheyir, Ğu yığne g'ululqa qəllamışmexhe. ¹⁹ Şenke xəring'vee g'ulaaşike qiyghıninniy: «Şoka dek, çoc vornane?» ²⁰ Şi manke xəring'uk'le uvhuynniy: «Şaqa sa q'əsda dek vorna, cuqar qəsvalee ıxhana sa k'ınna dıx vor. Mang'una çoc qik'una, cune yedine dıxbışike mana sa axu, dekkısır mana geer ıkkın».

²¹ Manke Ğu yığne g'ulaaşik'le uvhuynniy: «Mana zasqa ayre, zak'le g'aces».

²² Şınad xəring'uk'le uvhuynniy: «Gadeysse dek g'alerçes əxə deş, g'alerçeyir, dek qik'asda». ²³ Ğumee yığne g'ulaaşik'le şak'le uvhuynniy: «K'ınna çoc ittyareene, sayıb yızde ulesqa qımaale».

²⁴ Yığne g'ulusqa, yışde dekkısqa sapk'ılınq'a, yışde xəring'vee uvhuyn mang'us yuşanı'ıyn. ²⁵ Yışde dekkee uvhuyn: «Meeb havak'ne şas sık'ının otxhuniy alişşu alle». ²⁶ Şimee uvhuyn: «Vüqqəs vəəxəs deş. Saccu yışda k'ınna çoc şaka ı'qqəxhee, şasseb maqa vüqqəs vəəxə. Şasse şeng'usqa qeepxhes vəəxəs deş, k'ınna çoc şaka dexheene».

²⁷ Yığne g'ulee yışde dekke, şak'le uvhuyn: «Şok'le ats'an yızde xhunaşşee Raahilee zas q'öyre dıx uxu. ²⁸ Sa dıx yızde k'anençe ark'ın sak'ı deş, zınad uvhuyn: hək'erar mana sa bahalne həyvanın qodu-sodu ixhes. Həşdilqamee zak'le mana dıx g'acur deş. ²⁹ Şu inasa dıxır alyart'vee, mang'uned vuk'lelqa sa kar qadeene, ahaleeqa şu yızda cagvarana vuk'ul uts'uruka quvkees».

³⁰ Həşde şasse yığne g'ulusqa yışde dekkısqa savaak'ılas vəəxəs deş. Mana mang'us geerxhe ıkkıykanna. ³¹ Mana gade şaka g'ıdecveene, yik' qotxu qik'asda. Manke yığne g'ulaaşee dekkına cagvarana uts'urun gyavts'una vuk'ul ahaleeqa quvkees.

³² Yığna g'ul eyxhena zımee, dekkıs cuvab huvu uvhuyn: «Zı mana vasqa sak'alde'eene, yığne ögiyl qik'asmee vuk'ul avqa ixhes». ³³ Hucoone ixhes, hasre gadeyne cıgee xəring'us g'ul xhinne zı axvas, gader çocaaşika sark'ıl hooracen.

³⁴ Mana dena, nəxürne zı dekkısqa əlyhəəs? Havaasre zak'le dekkına vuk'ul uts'uruka Ğumoocen!

45

Yusufne çocaaşik'le vuc vuşu ıxhay eyhe

¹ Yusufusse öörxəs dəxhı' nukaraaşılqa ts'ir üvxiyxə:

– Gırgınbı yızde k'anençe qığeepç'e!

Yusufne çocaaşik'le vuc vuşu ıxhay eyhemee manbışde k'ane vuşucar deşdaniy.

² Mana məxür axtıra geşşe giyğal, misirğançenbışik'le man g'ayxhı fironne xaane insanaaşis yuşan ha'a. ³ Yusufne çocaaşik'le eyhen:

– Zı Yusuf vorna! Yızda dek meernane?

Çocaaşisse mang'us alidghıniy qeles əxə deş, hucoome eyhesınbı manbı aaxvanbı.
 4 Yusufee çocaaşik'le eyhen:

– Zasqana qeepxhe.

Manbı cusqana qepxhamee, eyhen:

– Şu Misirqa massa huvuna çoc Yusuf zı vorna. ⁵ Zı inyaqa massa huvuva şu qı'məəq'ən, şolqacab qəl hımaa'a. Allahee vuşda ı'mı'r havaacesva zı şole ögee inyaqa yəqqı'l hı'ı. ⁶ Q'ölle sen ixha ine cigabişee mısvalyby gidğılna, inçile qiyğa xholle sennad ezuyiy-qiyşily ixhes deş. ⁷ Allahee zı şole ögee inyaqa xəbna suvabna iş haa'as, şu g'attivxhanav'u, ç'iyeyne aq'val havaacesva g'axuvu.

⁸ Mançıl-allar zı inyaqa Allahee g'axuvu, şu deş. Mang'vee zake fironus dek xhinnena insan, cune xaana xərna, Misir ölkab vuk'lek vukkekana hı'ı. ⁹ Zaraba dekkısqa apk'in mang'uk'le eyhe, dix Yusufee hayin vod eyhe: «Allahee zake Misir vuk'lek vukkekana hı'ı. Nimeeyiy əxə, zasqa ek'ra qora. ¹⁰ Ğu Misir Goşen eyhene cigee axvas. Ğunar, yiğın kulyfatbı, yiğın nevbı, çavra-vəq'əd, yiğın gırgıncad kar zas k'ane ixhes. ¹¹ Maa'ar zasse vaqa ilyakkas əxəsda. Deşxheene, ğunayiy yiğna xizan, çavra-vəq'ə dağamiyvalee vuxhes. İnçile qiyğab xholle senna mısvalla vuxhes». ¹² Zı, Yusuf vorna şoka yuşana'ana, şok'led, yizde çoc Benyaminik'led man g'ecen. ¹³ Misir zı nəxriy ats'a, şok'le inyaa hucooyiy g'acu mançına gırgınçına gaf yizde dekkıs hav'u, mana ek'ra zasqa ayre.

¹⁴ Yusufee cuna çoc Benyamin xhılıbişeeqa sı'ımee q'öyursana gyaaşe giviyğal.

¹⁵ Qiyğa mang'vee avxuynə çocaaşısıd ubbabı hı'ı, geşşe-geşşe manbı xhılıbişeeqa sav'u. Qiyğale çocaaşə mang'uka meeb gaf hav'u.

¹⁶ Yusufun çocar abına gaf fironne xaane insanaaşılqa hiviyxhar. Mana gaf g'avxhuna fironur cun insanarıb şadeebaxhenbı. ¹⁷ Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Çocaaşik'le eyhe inəxüd he'ecen: «Vuşde həyvanaaşılqa kar alixxhı Kana'anne cigabişeeqa hudooracen. ¹⁸ Qiyğab dekkır, xizanıb ana zasqa ablecen. Zı şos Misirin gırgınçile yugun ciga heles. Şunad ma'ad alyadıyn gırgınçile yugun kar oxhanas».

¹⁹ Sayid manbışik'le eyhe: «İnəxüd he'e: dekkısniy vuşde xhunaşşeeşısın, uşaxaaşısın daşk'abı Misirğançe alyaat'u, gırgınbı inyaqa qudoora. ²⁰ Maa'ad axuyn vuşun kar qimiykan, Misireedın gırgınçile yugun kar vuşun ixhes».

²¹ İzrailyne dixbişe həməxüdüd ha'an. Yusufee fironee əmr hav'uyn xhinne manbışısın daşk'abıd, oxhanasın yəqqı'lqan otxhuniyıd helen. ²² Manbışde gırgıng'us sa tanalınbı hele, Benyaminismee xholle tanalınbıyiy xhebıd vəş nuk'ra hele. ²³ Yusufee dekkısıva Misirin gırgınçile yugun kariy suk, gıney yəqqı'sın oxhanasın alixxhına g'able (20) əməle g'uxoole. ²⁴ Mang'vee çocar yəqqı'l haa'amee manbışik'le eyhen:

– Yəqqı'l uğmooda.

²⁵ Manbı Misirğançe qığeeç'ı Kana'anne cigabişeeqa dekkıne Yaaq'ubne k'anyaqa qabı, ²⁶ mang'uk'le eyhen:

– Yusuf meerır, vucur Misir xhinnene ölkayna xənavur!

Man g'ayxhı Yaaq'ubun yik' aqqaqqa, manbışe uvhuynçılqa hayexhe deş. ²⁷ Yusufee uvhuyn gırgın çocaaşə dekkıs yuşana'an. Vuc ikkees Yusufee g'axuviyn daşk'abı g'acumee, Yaaq'ubun yik' cigeeqa qaylen. ²⁸ İzrailee eyhen:

– Həşde zak'le ats'axxhayn yizda Yusuf meerır! Zak'le mançile yugun medın hucoone g'ayxhes! Hasre qik'asse sa hark'ın mana g'aces!

¹ İzrailee cuka vodun gırgın sı'ı, yəqqı'lqa gexha. Mana Beer-Şeveeqa hirxhıl cune dekkee I'saq'ee ı'bəədat ha'ane Allahıs q'urban ablyaa'a. ² Xəmdə Allah İzrailis gyagu mang'ulqa onuiyn:

– Yaaq'ub! Yaaq'ub!

Yaaq'ubee «Hooyva» eyhe.

³ Allahee eyhen:

– Zı Allah vor, yiğne dekkee ı'bəədat ha'ana Allah. Misirqa ı'qqəs qı'məyq'ən, Zı vake maa'ad xədnı millet g'alya'as. ⁴ Vaka Misirqa Zınar ı'qqəsda. Qiyğar yi'q'əlqa Zıcar ğu meer qalesda. Ğu qek'ang'a Yusuf yiğne k'ane ixhes.

⁵ Yaaq'ub Beer-Şeveeñçe ayk'anna. Yaaq'ubne dixbişe dekkır con uşaxarıb, yedarıb fironee Yaaq'ubulqa g'axuvuyne daşk'abişeeqa gyav'u quvkekka. ⁶ Yaaq'ubeeyiy cune dixbişe çavra-vəq'əyiy, Kana'anne cigabişee co hı'ıyn gırgın kar sı'ı Misirqa qavayle.

⁷ Mang'vee cuka Misirqa dixbı, yişba, nevabı, gırgına cuna xızancab alyapt'ı ayk'an.

Yaaq'ubuke (İzrailike) g'abıynbı

⁸ Misirqa İzrailika sacigee cun dixbiyiy dixbişike g'abıynbı qavayle. Misirqa qabıynbışın dobı inbı vod:

Yaaq'ubna ts'erriyna dix Ruven.

⁹ Ruvenın dixbı:

Xanok, Pallu, Xetsron, Karmi.

¹⁰ Şimonun dixbı:

Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Tsoxar sayir Kana'angəncene zə'ıfayke ıxhana Şaul.

¹¹ Leviyn dixbı:

G'erşon, Qohat, Merari.

¹² Yahudun dixbı:

Er, Onan, Şela, Peres, Zarax. Eriy Onan Kana'anne ölkee habat'anbı.

Peresin dixbı: Xetsron, Xamul.

¹³ İssaxarın dixbı:

Tola, Puvva, Yov, Şimron.

¹⁴ Zevulunun dixbı:

Sered, Elon, Yaxle'el.

¹⁵ Şenbı Leays Yaaq'ubıke vuxhayn uşaxarniy vob. Leayee manbiyiy yiş Dina Paddan-Aramee vuxu. Leayeyn dixbı, yişba, nevabı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhee xhebts'ale xhebiyre (33) insan ıxha.

¹⁶ Qadın dixbı:

Tsifyon, Xaggi, Şuni, Etsbon, Eri, Arodi, Areli.

¹⁷ Aşerin dixbı:

İmna, İşvah, İşvi, Beria sayir manbişda yiçu Serax.

Berianın dixbı: Xever, Malkiel.

¹⁸ Zilypanın Yaaq'ubıken dixbı, yişba, nevabı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhee ina yits'ıyxhalle (16) insan eyxhe. Lavanee mana cune yişşeyş Leays nukar xhinneniy hiyvu.

¹⁹ Yaaq'ubne xhunaşşeyş Raahileyş dixbı:

Yusufiy Benyamin.

²⁰ Yusufus Misirne On şaharne kaahinne Fotiferanne yişşə Asnatee, Menaşşeyiy Efrayim donan q'öyre dix Misir vuxu.

²¹ Benyaminın dixbı:

Bella, Beker, Aşbel, Gera, Naaman, Exi, Roş, Muppim, Xuppim, Ard.

²² İna yits'ıyoq'var (14) insan Yaaq'ubuniy Raahileyş dixbı, nevabı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhe vooxhe.

²³ Daniyna dix:

Xuşim.

²⁴ Naftaliyn dixbı:

Yaxtsel, Guni, Yetser, Şillem.

²⁵ Bilyhanın Yaaq'ubıken dixbiyyı nevbı gırgınbı sacıgee qəbəqqəxhee ina yıghıyre (7) insan eyxhe. Lavanee mana cune yişşeyş Raahıleys nukar xhınneniyy hiyyu.

²⁶ Yaaq'ubne dixbışde xhunaşşeeşile ğayrı, Misırqa mang'uke g'arına yixhts'ale yixhiyre (66) insan qarı. ²⁷ Yusufus Misır q'öyre dix ıxha. Yaaq'ubne xızanee Misır yights'al (70) insan eyxhe*.

Yaaq'ubık'le Yusuf g'ece

²⁸ Goşenqa əlyhəəna yəq vats'a vuxhesva Yaaq'ubee cule hiqa Yusufusqa Yahud g'ixele. Manbı Goşenisqa hıviyxharmee, ²⁹ Yusuf daşk'eeqa gyu'ur dekkıne İzrailıne ögiylqa hayk'an. Dek g'acuys mana xhılıbışeeqa sı'ı xılece geşşena. ³⁰ İzraılee Yusufuk'le eyhen:

- Ğu yugra g'acu, həşde zasse qık'as əxə.

³¹ Yusufee çocaaşık'leyiy dekkıne xızanıq'le eyhen:

- Hasre həşde fıronusqa hark'ın eyhes, Kana'anne cigabışee eyxhena yızda dek, çocar cone xızanıbışika sacıgee zasqa abı. ³² Manbı çobanar vob. Mançıl-allab manbı cone gırgıne karaka, çavra-vəq'əyka sacıgee qabı. ³³ Fironee şu qopt'ul qiyghanasın: «Hucoonexhe şu ha'anva?» ³⁴ Şınad eyhe: «Şi, yığın g'ular, yışın dekkar xhinne, k'ilybanang'acab çavra-vəq'ee vuxha». Manva uvhee Goşen şos ciga heles. Misırğançenbıb çobanaaşile həlyvəyq'ənvə, şos man ciga helesın.

47

¹ Yusuf fıronusqa hark'ın mang'uk'le eyhen:

- Yızda dek, çocar cone gırgıne karaka, çavra-vəq'əyka Kana'anne ölkeənçe inyaqa Goşenqa qabı.

² Qiyğa mang'vee çocaaşike xhoyre g'əxı' fıronusqa abı. ³ Fironee Yusufne çocaaşık'le eyhen:

- Hucoonexhe haa'an?

Manbışe fıronuk'le eyhen:

- Yığın g'ular, con dekkar xhinne çobanar vob. ⁴ Şi inyaqa qabıynbı Kana'anne ölkee it'umun mısvalybı gidğılva, yığne nukarışısın çavra-vəq'ə uxhiyxhana'asın cigabı deşva. Hucoone ixhes, şı həşde Goşen aaxvas havaasre.

⁵ Fironee Yusufuk'le eyhen:

- Yiğna dekkıy çocar vasqavub abı. ⁶ Misır vas ıkkanan ciga g'əyxhe: dekkısiy çocarşıs ine cigayne gırgınçile yugne cigee ciga qee'e. Havaasre manbı Goşenee aaxvecen. Vak'le manbışın yugun çobanar vaats'axheene, g'əvxhee məxbınbı yızde çavra-vəq'əyqa ilyaakecen.

⁷ Yusufee cuna dek Yaaq'ub fıronusqa arayle. Yaaq'ubee fıronus xayır-düə hoole.

⁸ Fironee mang'uke qiyghanan:

- Vaqa xhulle senne vod?

⁹ Yaaq'ubee fıronus inəxdun alidghıniy qele:

- Yızde ı'mı'ren vəşşe xhebts'al (130) sen zı inyaa-şaa hı'ı. Yızda ı'mı'r k'ilyba, dağamba vuxha. Dekkaaşe menəəng'ə hı'iyn senbımeeyib xılıyba vuxha deş.

¹⁰ Yaaq'ub fıronus xayır-düə huvu ayk'anna.

* **46:27** 46:27 Mana yights'al insan Yaaq'ubıy Yusufub qəbəqqəxhee vooxhe.

¹¹ Yusufee fironee uvhuyn xhinne ha'a, dekkusdayiy çocaaşisda ciga Misir qaa'a, manbışis gırğınçile yugun Ramses eyhene cigeençe ciga hele. ¹² Sayid Yusufee dekkısın, çocaaşısın otxhunıy xızanbışıs sik'ı havace.

Mısvalybınang'a Yusufee Misiris xəbvalla haa'a

¹³ Mısvalla manimee geeb qooxhe, ç'iyeyne aq'val otxhanan kar ivdeeke giyğal. Misirınıy Kana'anın cəmə'ət mısvaline xılence vuççud dena aaxva. ¹⁴ Yusufee Misireeneyiy Kana'anne insanaaşıs suk massa huvu maadın gırğın pılbı fironus sa'a. ¹⁵ Misirneyiy Kana'anne insanaaşın gırğın pılbı g'att'uyng'a, gırğın misirğançenbı Yusufusqa abı eyhen:

– Şas gıney hele. Nişil-allane şı yiğne ulene ögee hapt'as? Yişin pılbı g'attuynbı.

¹⁶ Yusufee eyhen:

– Vuşun pılbı g'att'uxhee, manke həyvanar alle, zı şos mançine cigee gıney heles.

¹⁷ Manbışe Yusufusqa con balkanar, çavra-vəq'ə, əməler ha'aykı adayle. Yusufee mane adıyne həyvanaaşike gıney badal ha'a. Mane sen mang'vee məxüd manbışde həyvanaaşike gıney badal ha'a. ¹⁸ Man sen ilğeç'umee, manbı Yusufusqa abı eyhen:

– Vak'le ats'an, şaqa pıl deşin, yişin həyvanarid vas ıxha. Şaqa yişde xəring'unemee tanbışileyiy cigabışile ğayrı vuççud axu deş. ¹⁹ Nişil-allane yiğne ulene ögiyl şakınıd yişde cigabışikınıd ixhes? Şas, yişde cigabışiliy şal-alla gıney hele. Havaasre şı fironus nukarar vuxhes. Hucoone ixhes, şas sayid toxumbı hele. Manke şınab hapt'as deş, yişin cigabıd sahrılqa sak'alas deş.

²⁰ İnəxüd Yusufee gırğın Misirin cigabı fironus ileşşe. Mısvalybışil-alla gırğıne Misirğançenbışe con cigabı massa hele. Məxüd Yusufee Misirğan gırğın cigabı fironne doylıqa alğa'a. ²¹ Misireene gırğıne insanaaşike Yusufee fironus g'ular haa'a. ²² Fironee kaahinaaşına hək' qooleva, mang'vee saccu manbışin cigabı ilydeşşe. Mana vucee qoolena hək' manbışde otxhunıys g'iviyxhar vuxha. Mançıl-allad kaahinaaş con cigabı massa hele deş.

²³ Yusufee milletik'le eyhen:

– Həşde şınab, vuşun cigabıd zı fironus alişşu. Haane toxum, alyapt'ı ooze. ²⁴ Suk saa'ang'a xhonçuna sa pay fironus qevle. Avxuna yoq'uble payıb oozasiy ooxhanas, şosiy vuşde xızanbışıs vuxhecen.

²⁵ Manbışe eyhen:

– Yişda xərna, ğu şas yugvalla hav'u, ğu şı hapt'ıyke g'attivxhan hav'u. G'iyınyke şaqa şı fironun g'ular vob.

²⁶ Yusufee ezu alyadıynçına xhonçuna sa pay fironus qevleva Misirne cəmə'ətıs q'aanun gyuvxhu. Saccu kaahinaaş ezu alyadıynçına xhob'esda pay fironus qıdyoole vuxha. Məxbına q'aanun Misir g'ıynab vobna.

Yusufee dekkıs cuvab hele

²⁷ İzrailyna nasıl Misireene Goşen avxu karana vuxha. Manbı maa'ab geeb qeebaxhe.

²⁸ Yaaq'ub Misir yits'ıyighalle (17) senna axva. Mang'vee vəşşe yoq'ts'ale yighille (147) sen hı'ı. ²⁹ İzrailyna qik'asda gah k'ane qooxheng'a, mang'vee cuna dix Yusuf qort'ul eyhen:

– Vas zı ıkkaxhee, xıl yizde bıdık avqa gıxhxhı k'ın g'assır cuvab hele: zas yugvalla hee'e, yızda nyaq'v Misir hımaa'a. ³⁰ Zı qik'uyng'a Misirğançe qıkkee, yızın dekkar nyaabıy nyuq'vneeqa k'yav'u, zınar maa'ar k'eyxhe.

Yusufee mang'us inəxüd cuvab qele:

– Zı, ğu nəxdıy eyhe həməxüdüd ha'asın.

³¹ Mang'une cuvabıs dekke eyhen:

– Zas k'ın g'assre.

Mang'veeyid k'in g'iysaran. İzrail vuc g'alirxhuyne karane vuk'lek qırzıl Allahıs düə haa'a.

48

Yaaq'ubee Efrayimisiy Menaşşeeys xayir-düə huvu

¹ Sabara gahbı ılğeeç'umee Yusufuk'le uvhuyn:

– Dek ık'arır.

Mang'vee cuna q'öyre dix Menaşşeyiy Efrayim cuka alyapt'ı dek g'acesva yəqqı'lqa gexha.

² Yaaq'ubus xabar g'uxoole:

– Haane yiğna dix Yusuf vasqavur ı'qqə.

İzrailik'le man g'ayxhı, gucuka vuc g'alirxhuyne tülee'ar giy'ar.

³ Yaaq'ubee Yusufuk'le eyhen:

– Gırgın əxəna Allah Kana'anne cigeene Luzee zas dyagu xayir-düə huvu, ⁴ inəxüd uvhu: «İlekkende Zı yiğna nasıl geeb qaa'as, hexxaa'asda, vake xədıx xalq' g'alya'as. Vale qiyğad vake g'abıynbışis man cigabı hammaşıys heles».

⁵ Həşdiyle q'öyre yiğna dix, zı inyaqa qalesse, Misir yedike vuxhaynbı yızınbı vuxhes. Efrayimiy Menaşşe, Ruveniy Şimon xhinne yızınbı vuxhes. ⁶ Manbışile qiyğa vake g'abıyn uşaxar yiğınbı vuxhes. Manbışılqa gexhan cigabımee Efrayimileyiy Menaşşeyle ılğeeç'es. ⁷ Zı inəxüd yızda Raahile qiyk'uva ha'a. Yızda Raahile zı Paddan-Arameençe siyk'alang'a Kana'anne ölkee Efratisqa hiviyxharnə cigeə qiyk'u. Mana maacar Efratne yəqqə k'eyxhı. Efratın g'iyniyn do Bet-Lexem vodun.

⁸ İzrailik'le Yusufun dixbı g'avcu qiyghanan:

– İnbı vuşbunə?

⁹ Yusufə dekkıs inəxüd cuvab qele:

– Allahee inyaa zas huvuyn dixbı vob.

İzrailee eyhen:

– Manbı zasqa qavaale xayir-düə hevles.

¹⁰ İzrail q'əsniy qıxha, mang'une uleppişik'le yugda g'ece deşdiy. Yusufə dixbı dekkısqana qaa'a, dekkeeyib manbı xhılıbışeeqa sav'u ubbabı ha'a.

¹¹ Qiyğa İzrailee Yusufuk'le eyhen:

– Yızde fikreeqacad qıdyayleyiy yiğın sayid aq'va g'eceva, haane Allahee yiğın dixbı zak'le haaguynbı.

¹² Yusufə dixbı dekkıne q'aratsaysse g'avşu, mang'une ögiyl çiyelqamee k'yoyzarna. ¹³ Qiyğa Yusufə Efrayim ulyozara'ana cune sağne sural, İzrailinıd man solun sura eyxhe, Menaşşeer cune solne, İzrailiyneer sağne sural ulyozara'a. Qiyğa manbı dekkısqana qaa'a. ¹⁴ İzraileemee sağın xıl hotku k'inne newayne Efrayimne, solun xilymee xərne newayne Menaşşeyne vuk'lelqa giyxhe.

¹⁵ Qiyğa İzrailee Yusufus xayir-düə hoole:

– Yızde dekkaaşe İbrahimeeyiy I'saq'ee ı'bədat ha'ane Allahee, G'iyniynə yiğılqamee zı havaacine Allahee,

¹⁶ Zı gırgıne pisvalybişike g'attixhan hı'iyne malaaikee,

Havaasre ine uşaxaaşisib xayir-düə hevlecen!

Yızın doyud, yızde dekkıneyiy cune dekkın

İbrahiminiy I'saq'ın dobud manbışile k'ena yik'el qale'ecen.

Ç'iyene aq'val manbışda nasıl geeb quvxhecen.

¹⁷ Yusufuk'le dekke sağın xıl Efrayimne vuk'lelqa gixhxı g'acumee, man mang'une yik'eençe eyxhe deş. Mang'us dekkın xıl Efrayimne vuk'lele alyat'u Menaşşeyne vuk'lelqa gixhxhes ikkiykan. ¹⁸ Yusufek dekkık'le eyhen:

- Dek, ğu ha'an qotkuda eyxhe deş. Şena ts'erriyna dix eyxhe, sağın xıl mang'une vuk'lelqa gixhxhe.

¹⁹ Dekmee, mang'vee eyhençilqa qıdyarı, eyhen:

- Ats'an dix, zak'le ats'an. Mang'une nasılıked xədıń millet g'ales, manar qıvaats'ana ixhes. Saccu mang'una k'ınna çoc mang'uler qıvaats'ana ixha, mang'une nasılıke sa deş, geedin milletbı g'ales.

²⁰ Mane yiğil Yaaq'ubee manbışis xayir-düə hoole:

- İzrailin vuşun dobu xayir-düə hooleng'a ağmiş ha'as:

«Hasre ğu Allahee Efrayimiy Menaşşe xhinne hee'ecenva!» eyhes.

Mang'vee məxür Efrayim Menaşşeyle ooqana ha'a.

²¹ İzrailee Yusufuk'le eyhen:

- Yızın qık'asın yiğbı k'ane qeetxheyid, Allahee şu yik'el hivxanaa'as deş, şu dekkaaşine cigabişeeqa savaak'al haa'asınbı. ²² Vas çocaaşilee hexxada zı Şekem axtın ciga hele. Zı mana Emorğançenbışde xılence yizde g'ilincikayiy vukuka g'avşu.

49

Yaaq'ubee dixbışis xayir-düə hoole

¹ Yaaq'ubee dixbı qopt'ul eyhen:

- Yizde k'anyaqa savaale, vuşde vuk'lelqa qalesınbı zı yuşan ha'as.

² Yaaq'ubun dixbı, sabı zal k'ırı alixhxhe,

Vuşde dekkıl İzrailir k'ırı gyaqqe.

³ Ruven, ğu yızda ts'erriyna dix, ğu yızda guc.

Ğu yedike zı mek'varanang'a taq'atıkanang'a ixha.

Ğu gırgıng'ule xərna, qıvaats'ana vor.

⁴ Ğu xhyanıkar akar sa'as-qa'as əxə deş.

Vak'le man ats'axhxhe, ğu yik' hı'ı yizde tyuleeqa k'iç'uva, yizde xhunaşşeeşine sang'ıka g'alirxhuva, vake xərna ixhes deş!

⁵ Şimoniy Levi çocar vob,

Manbışe qəlasın ha'asva g'ilınc xılyaqa alyaata.

⁶ Manbı qəlakanang'a adamer gyabat'a,

Yik'es ikkanang'ad manbışin həyvanar kara idyaalesın xhinne qaa'a.

Manbışe ək'eleə aqqıyn karbı zı ha'as deş,

Zı manbışika sarçes deş.

⁷ Fiğan haa'ane manbışde qəlbışisiy

Xıl ts'its'dya'ane bahalıyvalis bed-düə vuxhena.

Zı manbışike g'abıynbı sacıgeeqa savaales havaasaras deş,

İzrailvolle oot'alasınbı.

⁸ Yahud, yiğne çocaaşe ğu axtı qa'as,

Duşmnaaşına gardan yiğne xile vuxhes,

dekkın dixbıb vas k'yoozaras.

⁹ Yızda dix, Yahud, ğu k'on qoodu-soodu qöone mek'vne aslanıkar akar.

Ğu manzil haa'ane şirik akar, horku-qorku ç'iyel g'ilexha,

Şavusse şir g'udokana'as əxəyee?

10 Paççahiyvalla Yahudne xıleənçe mısacab əlyhəəs deş.

Gırgıne gahbışıl vuk'lek vukkiy mang'unee nasılınbışısse mebinbışılqa ılğeeç'es deş.

Nimeeletteyiy gırgın milletbı k'yozasda vake paççah g'idyarı.

11 Yahudıqa manimee xəttə t'imilen tayangbı eyxhe, mang'us manbı qidiykkın cuna əməleb çik avt'alas vəəxəna,

Çike hı'iyne çaxıree tanalınbıd hoğalas əxənbı.

12 Mang'unee uleppişin adın ciga çaxırile k'işşeyda, Silibıd niknele cagvarada ixhes.

13 Zevulunun cigad deryahne mıglek ixhes,

Maa'ad gamıbı ileezaras,

Mang'un ciga Sidonnee şaharılqa hixharas.

14 Xurcunbı mıgal alixhxhı manzil haa'ana

İssaxar taq'atıkane əməleyk akar.

15 Mang'us vuc manzilis ulyorzulin ciga yugda qadı,

maana nyaq'v cus vukkanəxüb g'avcu,

mang'vee yı'q' k'yozarı'ı mebbınbışıs iş haa'ana.

16 Danir İzrailyne nasılbışda sa vob,

Mang'vee cune milletis məhkama haa'as.

17 Dani yəqqı'ne mıglekna xoçe xhinne ixhes.

Balkanne guvuyk üvxü

Çilyna yı'qı'hina g'ı'xə'əne.

18 Rəbb, zı gozet ha'an Ğu mısaiyy zı duşmanaşike g'attixhan ha'as!

19 Mebinbı Qadın cigabı q'əra qa'as ables,

Mang'veeyib manbı g'e'ebaşeng'a q'əra qaa'as.

20 Aşerne cigabışee otXHuniy barakayka ixhes,

Mang'vee paççahaşısıd otXHuniy alles.

21 Naftali g'avkkune maralık akar,

Mang'uke g'abıynbı geeb micagınbı vuxhes.

22 Yusufmee, xhyan ı'lqəəne cigaysneene,

bitağbıd cabırile g'alysikkıyne tayangık akar.

23 Duşmanar mang'ulqa qəlıka vukaaşika kyooHar,

24 Mang'un xıleppi gucuka vodva

mang'vee vuk xile it'umda aqqaqqa.

Mang'us guc hoole vuxha Yaaq'ubee ı'bəədat ha'ane Allahee.

Allah İzrailiqa çoban cune syuriyqa ilyakkan xhinne ilyakka.

Mana manbışda Suva vobna.

25 Yiğne dekkee ı'bəədat ha'ana Allah hasre vas kumagxhecen,

Hasre Mang'vee vas xayir-düə hevlecen,

Xəəne-ç'iyeyne xhyanbışike Ğu g'its'mayk'vancen,

Vas geeb uşaxaariy çavra-vəq'ə helecen.

26 Yiğne dekkına xayir-düə barakatnane çolbışileb geeb vob,
Ğu manisa çocaaşile qıvaats'anava,
Hasre man gırgın xayir-düəbı yiğınbı ixhecen.

27 Benyamin bahalne ümulyuk akar,
Miç'eeb k'on givku opxhan,
Exhalid ing'uke-şeng'uke g'ayşuyn bit'al ha'a.

28 İna ələpqı'na yits'ıq'öble (12) nasıl İzrailyna vobna. Dekkee dixbışde gırgıng'us,
cus sik'ına inəxübna xayir-düə huvu.

Yaaq'ub qek'ana

29 Qiyğa Yaaq'ubee dixbışılqa əmr haa'a:

– Zı sik'inne gahıle qik'asda, zas yizde xızanısqqa, zale ögee hapt'iynbışide k'anyaqa əlyhəəs ıkkın. Zı Q'etbışda eyxhene Efronne çoleene mağaree k'eyxhe. ³⁰ Mana mağara Kana'anne ölkeene Mamre eyhene cigays k'anene Maxpelayne çolee vobna. İbrahimee mana mağara nyaq'v haa'asdeme Efronusse çoluka sacigeeniy alivşu.

³¹ Maa'abniy İbrahimi cuna xhunaşşe Sarra, I'saq'iy cuna xhunaşşe Rivq'a k'evxhu. Zı Leayer maa'ar k'eyxhı. ³² Man çolud, maana mağarab Q'etbışisseniy alivşu.

³³ Yaaq'ubee dixbışis əmr hav'u g'attirxhınmee, g'elybı tyuleeqa sı'ı qek'ana.

50

Yaaq'ubna ak'

¹ Yusuf dekkılqa k'yorzul geşşe-geşşe mang'us ubbabı ha'a. ² Mang'vee cune g'ulluxçiy-doxturaaşılqa dekkın mayit mummyelamişe'ecenva əmr haa'a. Doxturaaşed İzrailin mayit mummyelamişa'an. ³ Mana iş doxturaaşe yoq'ts'al (40) yiğna haa'a. Mummyelamişa'as manimena vaxtniyxhe vukkiykanna. Yights'al (70) yiğna misirğançenbı mang'uqa gyaaşe.

⁴ Ak'ın yiğbı ç'əveetxhamee, Yusufee fironne insanaaşik'le eyhen:

– Zı vuşde ulen aqqıxheene fironuk'le eyhe, ⁵ dekke zasqa k'in g'assaras alıkkı uvhuynniy: «Zı qik'asda xhinne vor. Kana'anne ölkee zı zasda mağaree nyaq'v hav'u. Zı maa k'eyxhe». Həşde fironee zı hasrecen, dek k'eyxhı yı'q'əlqa sak'alas.

⁶ Fironee eyhen:

– Dekke nəxdıy vasqa k'in g'assaras alıkkı, həməxürur mana k'eyxhe.

⁷ Məxür Yusuf ayk'anna dek k'eyxhas. Yusufuka sacigee fironun delesın insanar, Misirin ağsaqqalar, ⁸ Yusufneyiy dekkıne xaabın gırgınbı, çocar, havayk'an. Manbışe saccu çavra-vəq'əyiy uşaxar Goşen g'alyaa'a. ⁹ Manbışika sacigee balkanaaşıl alepxıynbı, dəv'əys hı'iyne daşk'abışe gyuv'uruynbı yəqqı'lqa qıgeebaç'e. Maa qəpçəs-ələpçəs devxhesınmeen insanar vooxhe.

¹⁰ Manbı İordan damayne şene sural, Atad eyhene cigeene atteeqa (suk mettaa'an ciga) hipxhıring'a, axtıne nıq'ıka gyaaşe giviyğal. Ma'ab Yusuf dekkıs yighille yiğna ak' hoole. ¹¹ Mane ölkayne insanaaşik'le Kana'anğançenbışik'le, Atadee hoolena ak' g'avcumee, uvhuyn: «Misirbışıqa xədn geşşuyud». İordan damayne k'anene cigays çil-alla Avel-Mitsrayim (*misirbışın geşşuy*) do giyxhe.

¹² Yaaq'ubne dixbışe gırgın dekke uvhuyn xhinne ha'a. ¹³ Mana manbışe Kana'ane ölkeeqa qarı, Mamreys k'anene Maxpela eyhene çoleene mağaree'ar nyuq'neeqa giyxhe. Mana mağara İbrahimee çoluka sa cigee cus nyaq'v haa'asın ciga ixhecenva Q'etbışda eyxhene Efronukeni alivşu. ¹⁴ Dek k'eyxhıyle qiyğa, Yusuf cune çocaaşika, dekkıne ak'ıs abıyne gırgınbışika sacigee Misirqa siyk'al.

Yusuf çocaaşika yugra eyxhe

¹⁵ Dek qik'uyle qiyğa, Yusufne çocaaşe sana-sang'uk'le eyhen:

- Yusufee şı hı'ıynçına qəl yik'el avqu vuxhee, mana qəl şake qığaahas vukkiykıne, şı hucoone ha'as?

¹⁶ Mançil-allab manbışe Yusufus xabar g'axuvu:

- Dekkee qik'asse şak'le uvhuynniy: ¹⁷ «Yusufuk'le inəxüd eyhe: „Hucoone ixhes, çocaaşe vas hav'una pisvalla, yik'el hivxhanee'e“». Həşded şı vake heqqa, hucoone ixhes, yiğne dekkee ı'bəədat ha'ane Allahee g'ulaaşın bınahbı yik'elıxan he'ecen.

Man eyhenbı Yusufuk'le g'ayxımee, geşşe giyğal.

¹⁸ Qiyğa çocar mang'usqa abı çiyelqamee k'yobzur, «Şı həşdiyle yuğun g'ular vobva» eyhe.

¹⁹ Yusufee manbışik'le eyhen:

- Zı nya'a Allahne vor, şı zale qəvəəq'ənas? ²⁰ İlyaake, şos zas pisvalla haa'as vukkiykın, Allaheeyib mana yugvalis qav'u. G'iyna şok'le g'ecenbıyiy xəppanane insanaaşına ı'mı'r g'attivxhan he'ecenva Allahee məxüd hı'ı. ²¹ Mançil-alla qıməəq'ən zı şoqar vuşde uşaxaaşiqar ilyakkasda.

Yusuf manbışıqa g'üvənara yuşanı'ı manbışıs yik'bı hele.

Yusufun qik'uy

²² Yusuf cuneyiy dekkıne xizanıka Misir axva. Yusufee vəşşe yits'ille (110) sen ha'a.

²³ Mang'uk'le Efrayımın uşaxarıb nevbıb g'oocenbı. Menaşşeyne duxayne Maxiriyne uşaxaaşısıb mang'vee dekvalla haa'a.

²⁴ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa Yusufee çocaaşik'le eyhen:

- Yızda qik'asda gah k'ane quvxheeyib, Allahee şı yik'el hivxanaa'as deş. Allahee şı ine ölkeənçe qığaa'asınbı. Mang'vee k'ın g'assır İbrahimıs, I'saq'ıs, Yaaq'ubus hevlesva uvhiyne cıgeeqa şı quvkees.

²⁵ Qiyğa Yusufee İzrailybışısqa k'ınbı g'assaras alıkkı eyhen:

- Allahee şos huvuyn cuvab mısacad yik'el hıxan ha'as deş. Şunad əlyhəəng'ə, yızın bark'vbı inyaa g'ilyma'a, şoka qıkkee.

²⁶ Yusuf vəşşe yits'ille (110) sen hı'ı qek'a. Mana Misiree mummyelamiş hı'ı tabuteeqa giyxhe.

Qıǵeepç'iy

İzrailyna Misireena xizan

¹ İzrailyne (Yaaq'ubne) xizanbışıka sacigee cuka Misirqa qabıyne dixbışın dobı inbı vod: ² Ruven, Şimon, Levi, Yahud, ³ İssaxar, Zevulun, Benyamin, ⁴ Dan, Naftali, Qad, Aşer. ⁵ Yaaq'ubıke g'arına yights'al (70) insan ıxha. Yusuf manke Misirniy vor.

⁶ Ooǵançe geed gahbı ilǵeeç'umee, Yusufur cun çocarıb coka vooxhen cone gahın insanarıb habat'anbı. ⁷ İzrailybımee geeb barakatnanbı vuxha, g'abı hexxebaxhenbı. Manbı geeb qeepxha bıkırna ölka gyavts'aa'ana.

Fironee İzrailybışılqa yiǵbı allya'a

⁸ Xilece gahbı ilǵeeç'umee, Misiris xəbvalla Yusuf dyats'ane sa paççahee haa'a. ⁹ Mang'vee cune xalq'ık'le eyhen:

– İlyaakende, İzrailybı şale geeb qeepxha, şaleb gucuka vob. ¹⁰ Qudoora ək'elikan sa kar ha'as, deşxheene manbı sık'ılbab geeb qeepxhes. Dəv'ə gibǵılee, manbı yişde duşmanaşika sapçı şalqa ables. Qiyǵale xhineyib yişde ölkeençe qıǵeepç'ı əlyhəəsinbı.

¹¹ Misirbışe İzrailybışıda ı'mı'r daǵam qa'asva manbışıke nukarar hav'u, manbışıl ooqa con insanar giviyxhe. Mane cone insanaaşeb manbışıs yı'q' haqvara'asda xhinnena iş hoole. Məxüd ıxha İzrailybışe fironus Pitomiy Ramses donan şaharbı ali'ı. Mane şaharbışee manbışın anbarbı eyxhe. ¹² İzrailybı nimee hopç'un-g'opç'uneyib manbı sa hamanimegab geeb qeebaxhe vuxha. Mançile Misirbı qəpqr'ın İzrailybı ¹³ qidviykkın işlemişepxhes ulyooka. ¹⁴ Misirbışe İzrailybışısqa nyaq'uke karpiçbı ha'as, cigabı alya'as, çoleedın yı'q'ı'n işbı g'acesniy ulyookanbı. Məxüb manbışe İzrailbışıda ı'mı'r daǵam qav'u. İzrailybı qidvikkın gırgın yı'q'ı'n işbı manbışısqa ha'as ilekka ıxha.

Ebaçer

¹⁵ Misirne paççahee cühüt'yaaşıs ebaçer (uşax uxoxang'a kumag ha'ane) Şifrayiy Pua donane yadaaşık'le eyhen:

¹⁶ – Cühüt'yaaşine xhunaşşeeşıs uşaxar vooxheng'a yugba ilyaake, gade ixheene gik'e, içiy yixheene g'alerçe.

¹⁷ Ebaçer Allahıle qəvəyq'ənanbı vooxhee, manbışe paççahe uvhuyn ha'a deş. Manbışe gadebı üç'übba g'alyaa'a vuxha. ¹⁸ Paççahee ebaçer cusqa qopt'ul qiyghanan:

– Nya'a şu məxüd ha'a? Nya'a gadebı üç'übba g'alyaa'a?

¹⁹ Ebaçerşe eyhen:

– Cühüt'yaaşın yedar misirbışın yedar xhinne deşub, manbı taq'atıkavub, şi hivxharassecad uxoxa vod.

²⁰ Mançil-allar Allah ebaçeeşiqa yugra eyxhe. Məxüd milletid geed qexhe, çina gucub hexxooxhena. ²¹ Ebaçer Allahıle qəvəyq'ənvə, Allahee manbı xizanınbı, uşaxınbı haa'a.

²² Fironee cune milletılqa əmr haa'a:

– Cühüt'yaaşıs vuxuyn gırgın gadebı Nil eyhene dameeqa daǵee'e! Vuxhayne içeeşikme simoot'a, üç'übba g'alee'e.

2

Mısayn yedike ixhay

¹ Leviyne nasılıkene sa cühüt'ee, cune nasileençe cusda xhunaşşe hee'e. ² Mana vuxhne ayxu mang'us dix uxu. Uşax micagda g'acu, mæng'ee man uşax xheyible vazna dyugul ha'a. ³ Mançile hexxada dyugul ha'as dəxəmee, mæng'ee q'amışeke hav'una ç'emç'e alyapt'ı, çılqa g'ır qadǵu, uşaxıd caqa gixxhı Niline mıglek alyadıyne q'amışeeqa giyxhe. ⁴ Uşaxık hucooyiy ixhesva ileeka, uşaxna yuçu sik'irra şaqana ileezar.

⁵ Fironna yiş əyeexərasva damaysqa geeç'e, cen guluxçerib damayne mıglek i'ǵviykar vooxhe. Mæng'ı'k'le q'amışee ç'emç'e g'ooce. Mana alyapt'as cena guluxçiy g'ixeele. ⁶ Ç'emç'eyn ghal ulyot'ulmee mæng'ı'k'lee maa uşax gece. Gade geşşe g'acuys, mæng'ı'na rəhı'm qabı eyhen:

- İn cühüt'yaaşın uşaxıd.

⁷ Manke uşaxne yuçee fironne yişşeke qiyghanan:

- Yiǵnemee hark'ın mana gyoqa'asda cühüt'yaaşına sa zəiyfa ayrene?

⁸ Fironne yişşee mæng'ı'k'le «Hiyek'neva» eyhe. Yuçee hark'ın uşaxna yed ayreele.

⁹ Fironne yişşee mæng'ı'k'le eyhen:

- İn uşax alyat'u yizdemee gyoqe'e. Mançil-alla zı vas hək' qevles.

Zəiyfee uşax alyaat'u cene xaa gyoqa'an.

¹⁰ Uşax xət qıxhamee, mæng'ee mana qıkkekana fironne yişşesqa. Fironne yişşee mana dixvalis alyarat'a. Mæng'ee uşaxın do Mısa (*qıǵavhuna*) gixxhı eyhen:

- Zı mana xhinençe qıǵavhu.

Mısa hexvana

¹¹ Mısa xər qıxha cune xınıbışısqa hark'ınmee, mang'uk'le, cune milletın nimee yı'q'na işiy haa'ava g'ecen. Mang'uk'le maa'ar, cuna xını cühüt misirǵançeng'vee geta g'ece. ¹² Hiqiy-alla ilyakkı vuşucar g'idecumee, Mısee mana misirǵançena gik'u g'umeeqa dyugulya'a. ¹³ Qinne yiǵıl mang'uk'le q'öyre sana-sang'uka aldaxhvanan cühüt'yar g'ooce. Mang'vee getang'uke qiyghanan:

- Nya'a ǵu yiǵne milletna insan geta?

¹⁴ Mane insanee eyhen:

- Şavaane vake yişda xərnayiy şas məhkama ha'ana hı'ı? Şena misirǵançena gik'uyın xhinne, deşxhee, vas zınarne gik'as ıkkın?

Mısa qərq'ı'n culed-alqa eyhen:

- Mıts'an, zı hı'ıyn ats'axhxha ixhes.

¹⁵ Fironuk'le Mısee hı'ıyn g'ayxhımee mana gik'as ıkkıykan. Mısa fironuke hıxu, Midyan eyhene ölkeeqa qarı sa kahrızne k'ane axva.

Mısee xhunaşşe hee'e

¹⁶ Yiǵbışde sa yiǵıl Midyanaaşine kaahinna yighıyre yiş dekkıne vəq'əbışıs xhyan helesva maqa abayle. Manbışe kahrızeençe xhyan alqı'ı nəy bı (axurbı) gyats'a'a eyxhe. ¹⁷ Maqa qabıyne çobanaaşıs içer g'eeebşes vukkiykan. Mısayk'le man g'acu, içeeşıneme vuç ögeeqa huvu manbışın vəq'əbı xhinen ats'ya'anbı. ¹⁸ İçer cone dekkısqa Reuelisqa sapk'ılme, mang'vee qiyghanan:

- Nya'a şu g'iyna zaraba sapk'ıl?

¹⁹ Manbışe eyhen:

- Misirǵançene sang'vee yişdemee vuc ögiylqa huvu, şı çobanaaşine xılence g'attivxhan hav'u. Qiyǵa mang'vee yişdemee yişın vəq'əbı ats'esın xhyan kahrızeençe alqı'ı.

²⁰ Mang'vee yişşaaşike qiyghanan:

– Mana insan nyaane vor? Nya'a şu mana g'alerçu? Qot'le, arı şakasana kar oxhnečen.

²¹ Manbışer Mısa cong'ə qoyt'alna. Dekke eyhen:

– Mısa, şing'əəcar axve.

Mısaysır ikkiykanna manbışəəng'ə axvas. Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, mang'veeyir Mısays cuna yiş Tsippora xhunaşşe yixhecenva heele. ²² Məng'ee Mısays dix uxu. Mısee eyhen:

– Zı menne cigeençe qarına xhinne axva vor

Mançil-alla mang'vee duxayn do Gerşom (*menne cigayna*) giyxhe.

Allahık'le cune milletık eyxhen g'ecen

²³ Ooğançe geed senbı ilğeeç'uyle qiyğa Misirna paççah qek'ana. İzrailıbışe nukariyvalee uts'ur ts'its'a'a, kumag heqqqa eyxhe. Manbışe ts'its'a'an nukariyvaledın uts'ur Allahık'le g'eceniy vod. ²⁴ Allah manbışe ts'its'a'ane uts'uruqa ilyakka-ilyakka İbrahimıka, I'saq'ıka, Yaaq'ubuka hav'una mugaavile yik'el qavalyaa'a. ²⁵ Allahık'le İzrailıbı nukarar vuxhay g'acu manbışılqa rəhı'm qavayle.

3

Rəbbe Mısalqa ona'a

¹ Mısee cune abbatteyn, Midyanaaşine kaahının syuru uxhiyxhana'a eyxhe. Mang'une abbatteyn düğəlıd İtron eyhe. Sayəqees mang'vee man syuru əq'ənanə sahreeqa, Allahne suvaysqa Xorevisqa ikekka. ² Sayir mang'us gyotxhane ğıç'eençe Rəbbına malaaik gyagva. Mısayk'le ts'ayın aqqıyn ğıç'iy gidıyotxhan g'acumee, ³ mang'vee culed alqa eyhen:

– Hinnalan hark'ın mane curayne işıqa ilyakkas, nya'asiy man ğıç'iy gyotxhun ç'əvcad dexhe.

⁴ Rəbbık'le Mısa ilyakasva k'ane qıxha g'acumee, ğıç'eençe mang'ulqa ona'an:

– Mısa, Mısa!

Mang'veeyir «Hooyva» alidghınıy qele.

⁵ Allahee eyhen:

– K'anyaqa qımexhe. G'ellinbı g'ayşe. Ğu ulyorzulin ciga er ciga vod. ⁶ Zı, yiğne dekkeyid, İbrahimeeyid, I'saq'eeyid, Yaaq'ubeeyid ı'bəədat hı'ına Allah vor.

Man g'ayxhı Mısee aq'va aqqaqqa, Allahıqa ilyakkas qəyq'əna.

⁷ Rəbbe eyhen:

– Zak'le Yizde milletın Misir opxhanna əq'üba vaats'ana. Manbışıl ooqa givxhiyne insanaaşine xıleke höödəxənıd Zak'le ats'an, manbışe kumag heqqad Zak'le g'ayxhin.

⁸ Zı mançil-alla inyaqa arı. Həşde Zı manbı Misirbışde xılənçe g'attivxhan hav'u mane ölkeənçe qığaa'asınbı. Qiyğaleb sa xənne, kar geednane, nyakiy itv gyodatstsene cigabışeeqa quvkees. Maa'ab həşde Kana'anbı, Q'etbı, Emorbı, Perizbı, Q'ivbı, Yevusbı aaxva. ⁹ İzrailıbışın gyaaşuy Zak'le g'iyxhen. Zak'le Misirbışe manbışis hoolena əq'üba g'oocena. ¹⁰ Mançil-allar Zı ğu fironusqa Yızın millet İzrailıbı, Misirğançe qığe'eva g'ixele.

¹¹ Mısee Allahık'le eyhen:

– Nya'a, zı vuşune vor, fironusqa hark'ın İzrailıbı Misirğançe qığaa'as?

¹² Allahee eyhen:

– Zı vaka ixhes. Zı ğu g'axuvuva inçike ats'axhxhes: ğu millet Misirğançe qığavhuyng'a ine suval şu Zas ı'bəədat ha'as.

¹³ Mısee Allahık'le eyhen:

- Zı İzrailıybişisqa hark'ın uvheene «Vuşde dekkaaşe i'bəədat hı'ine Allahee zı şosqa g'axuvu», manbişe qiyghanasın: «Mang'un do hucooyiy?» Hucoovane zı manbişis alidghınıy qeles?

¹⁴ Allahee mang'us inəxüd cuvab qele:

- Zı Vuşuyiy, Manar vorna. İzrailıybişik'le eyhe: «Zı Vorna» eyheng'vee vuşde k'anyaqa g'axuvu.

¹⁵ Allahee Mısayk'le meed eyhen:

- İzrailıybişik'le eyhe: «YAHVE* (Rəbb), vuşde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee i'bəədat hı'ine Allahee zı şosqa g'axuvu». Yızın gırgıne gahbişil do YAHVE ixhes. Nasıl bı nimee badaletxheyid Zalqa məxüd ona'as.

¹⁶ Hak'ne İzrailin ağsaqqalar sav'u manbişik'le eyhe: «Rəbbe, vuşde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee i'bəədat hı'ina Allah zas dyagu uvhuyn: «Zı şoqa ilyakkaniy vor, Zak'le g'avcuna şu Misir opxhanna əq'üba. ¹⁷ Zı şos cuvab hele, şu Misireene əq'übayke g'attivxhan hav'u Kana'anbişde, Q'etbişde, Emorbişde, Perizbişde, Q'ivbişde, Yevusbışde nyakiy itv gyodatstsene cigabişeeqa quvkees“».

¹⁸ İzrailıyne ağsaqqalaşe val k'ırı alixhxhesın. Ğunar manbişika sacıgee Misirne paççahısqa hark'ın eyhe: «Cühüt'yaaşına Allah, Rəbb şas dyagu. Şi xhebillə yiğna yəq apk'ın sahree yişde Allahıs, Rəbbis q'urbanı allya'as».

¹⁹ Zak'le ats'an Misirna paççah guçuka ilydekkee mang'vee şu g'avkvas deş. ²⁰ Mançıl-allab Zı Misirilqa xıl alivka'as, həşdilqamee g'idiyxhiyn yiğbı manbişilqa allya'as. Mançile qiyğa mang'vee şu g'avkasınbı. ²¹ Zı məxüd ha'as şu manbişde ulen avqecen, şu q'ərane xileka əlyhəəs gimabak'acen. ²² Çühüt'yaaşına yedaşe misirbişde yedaşike, hasre k'inəğəykeyiy nuk'rayke hı'iyın karbiyiy tanalinbı heqqecen. Man karbı şu vuşde dixbişilqayiy yişbişilqa qa'as. Şu məxüb Misirbı q'əra qaa'as.

4

Allahee Mısayk'le Cuna guç Haagva

¹ Mısee inəxdun alidghınıy qele:

- Sayid manbişis zal k'ırı alixhxhes diykkıne, zal haydepqha uvheene: «Rəbb vas dyagu deşva»?

² Manke Rəbbe eyhen:

- Yiğne xiledın hucoone?

Mısee eyhen:

- Əsaa.

³ Rəbbe eyhen:

- Man ç'iyelqa dağeççe.

Mısee ç'iyelqa dağetçumee, əsaa xoçelqa siyk'al. Mısar çisse hexvana. ⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Xıl hotku mana bı'ttike avqve.

Mısee xıl hotku xoçe bı'ttike avquyng'a, mana xile əsaalqa siviyk'al.

⁵ Rəbbe eyhen:

- Ğu man kar he'e, İzrailıybı hayepxhecen Rəbb, manbişde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee i'bəədat ha'ana Allah, vas dyaguva.

⁶ Qiyğa Rəbbe meed eyhen:

- Xıl eqanaqa k'eççe.

* **3:15** 3:15 YAHVE: in do cühüt'yaaşına mizel «Vuc vornava» cuvabık akar. İne kitabee in do «Rəbb» xhinne sak'ala'a.

Mısee xıl eqanaqa k'eççu qıǵavhume, mang'un xıl ık'arıke yiz xhinne cagvara qexhe.

⁷ Qiyǵa Rəbbe eyhen:

– Xıl meed eqanaqa k'eççe.

Mısee q'öd'es xıl eqanaqa k'eççu qıǵavhume, mang'un xıl yug qexhe.

⁸ Rəbbe eyhen:

– Manbı yıǵne ts'eppiye əlaamatıl haydeepxhene, q'öb'esınçıl vuxhesınbı.

⁹ Sayid manbışe val k'ırı ilydiyxhı q'öd'esde əlaamatilib haydeepxhene, Nil eyhene dameençe xhyan alyat'u ç'iyelqa haç'e'e. Manke man xhyan ebalqa sak'alas.

Allahee Harunee Mısays kumag ha'asınva eyhe

¹⁰ Mısee Rəbbık'le eyhen:

– Xudaavanda, zasse şenker uftanra yuşana'as əxı' deş, həşder Ğu zaka yuşanı'ıyle qiyǵar əxə deş. Zı yı'q'ra, g'idiyǵal yuşana'a.

¹¹ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

– Şavaane insanıs miz huvu? Şavaane insanıke lalıy g'idiyxhena ha'a? Şavaane insanıs uleppi huvu? Şavaane insan bı'rq' qa'a? Nya'a Rəbbe, Zı dişde man gırgın ha'a? ¹² Həşdiyləmee hora hak'ne, Zı vas eyhesınıd xət qa'asın, yuşana'asıd kumag ha'asın.

¹³ Mısee eyhen:

– Hucoone ixhes, Xudaavanda, merna insan g'axıle.

¹⁴ Rəbbe Mısalqa qəl hav'u eyhen:

– Nya'a Leviyne nasileençena yıǵna çoc Harun? Zak'le ats'an mana yugra yuşana'a. Həşde mana yıǵne ögiylqa i'qqə vor. Ğu g'acu mana şadxhesda. ¹⁵ Çocuka yuşane'e, hucooyiy eyhes ikkan mang'us xət qe'e. Zı vuşde q'öngussana yuşana'as kumag ha'asın, hucooyiy ha'as ikkanvad xət qa'asın. ¹⁶ Vas eyhes ikkananbı, mang'vee insanaaşılqa hixhara'as. Ğunad mang'ulqa Yızın cuvab hixhar ha'as, manar yıǵne cıgee yuşan ha'as. ¹⁷ İn əsaa vaka aleet'e, ğu inçika əlaamatbı hagvas.

Mısa Misirqa siyk'al

¹⁸ Mısa cune abbateysqa İtronusqa sark'il eyhen:

– Hasre zı Misireeqa i'qqəş, ilyakkas yızın xınıbı avxucabee?

İtronee eyhen:

– Yugna yəq vuxhena.

¹⁹ Midyanee Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Misirqa sak'le, ğu gik'as ikkanan gırgınbı hapt'ıynbı.

²⁰ Mısee dixbıyiy xhunaşşe əmələlqa gyav'u, Allahee uvhuyn əsaayıd xılyaqa alyat'u Misirqa yəqqıl gexha.

²¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Ğu Misirqa sak'imee Zı vas xət qı'ıyn gırgın əlaamatbı fironusne he'e. Zımee mang'uke hı't'iy qa'as, mang'veeyid millet g'aykkas deş. ²² Ğu fironuk'le eyhe: «Rəbbe inəxüdüd eyhe: «İzrail Yızda ts'erriyna dix vorna. ²³ Zı vak'le uvhuyn, Zas i'bəədat he'ecenva Yızda dix g'aykke! Ğumee mana g'aykki deş. Həşde Zı mançılallar yıǵna ts'erriyna dix gik'as“».

²⁴ Yəqqə xəmə g'ahaane cıgee Rəbb Mısaysqa arı, mana gik'as ikkiykan. ²⁵ Mane gahıl, Tsiporee ek'na g'aye alyapt'ı dix sunnat hı'ı çike g'ayşuyn ç'ürüx Mısayne g'elybışik set'u eyhen:

– Ğu həşde yızdemee ebana adamiy eyxhe.

²⁶ Məxüb Rəbbe mang'uke xıl ts'its'a'ana. Dix sunnat hı'il-alla Tsiporee Mısayk'le «Ebana adamiyva» eyhe.

²⁷ Sabara gah ilǵevç'uyle qiyǵa, Rəbbe Harunuk'le eyhen:

- Mısayne ögiylqa sahreeqa hak'ne.

Harunus Mısa Allahne suvaysne qızaxxımee, mang'vee Mısays ubbabı ha'a.

²⁸ Mısee Harunus Rəbbe cuk'le ǵırgın uvhiynbıyiy hagveva uvhuyn əlaamatbı yušan ha'a. ²⁹ Mıseeeyiy Harunee İzrailin aǵsaqqalar sav'umee, ³⁰ Rəbbe Mısayk'le uvhuyn ǵırgın kar Harunee yušana'an. Qiyǵaled mang'vee insanaaşine ögiyl man əlaamatbı hagva. ³¹ İzrailıybı manbısilqa hayebaxhenbı. Rəbbıkl'e manbışe opxanna əq'üba g'avcuna, manbı məxüb g'alepçes deşva, manbışik'le g'ayxhımee, İzrailıybı gıgıyabısil gyuv'ur ı'bəədatbı ha'a.

5

Mısayiy Harun fironusqa abayle

¹ Mançile qiyǵa Mısayiy Harun fironusqa abı eyhen:

- İzrailıyne Allahee, Rəbbe, inəxüdüd eyhe: «Yızın millet g'aykke Zas sahree bayram he'ecen!»

² Fironee eyhen:

- Rəbb vuşune vor, zı mang'ul k'ırı alıxhxhı İzrailıybı g'avkvas? Zak'le Rəbbir ats'a deş, İzrailıybıb ǵ'ooka deş.

³ Manbışe eyhen:

- Şas cühüt'yaaşına Allah dyagu. Şi g'avke, inçe xhebne yiǵna yəq apk'ın sahree, yişde Allahıs, Rəbbis, q'urbanbı allya'as, Mang'vee şalqa yı'q'ı'n ık'arbı ǵ'ixmelecen, ǵ'ilıncıka gimabat'acen.

⁴ Misirne paççahee manbışik'le eyhen:

- Mısayiy Harun, nya'a şu millet işıke ha'a? Hudoora vuşda iş g'avce! ⁵ Həşdiylee millet geed qıxha, şosmee manbışe iş hıdyav'u vukkan.

⁶ Mane yiǵılycab fironee milletne vuk'lel ulyobzurınbışik'leyiy iş haa'as ulyokanbışik'le eyhen:

⁷ - G'iyniyle şaqa mane milletıs karpıç ha'asın balybiy himele, havaasre hapk'ın cocad se'ecen. ⁸ Karpıçd manbışike şene ögiylınmencad qeqqe. K'ıl qıma'a. Manbı tambalar vuxhal-alla ts'ırbı ha'a: «Hapk'ın yişde Allahıs q'urbanbı alya'as».

⁹ Manbışda iş hexxee'e iş hee'ecen, horbuşil k'ırı ilymiyxhecen.

İzrailıybışın daǵamiyvıllabı geed qeedaxhe

¹⁰ Milletne vuk'lel ulyobzurınbıyiy, iş haa'as ulyookanbı ǵ'aqa qıǵeepç'ı İzrailıybışik'le eyhen:

- Fironee inva vod eyhe: «Zı şos balybiy heles deş. ¹¹ Havak'ne balybiy şos nençeyiy ıkkın se'e. İşib vuşda k'ıl qaa'as deş».

¹² Millet Misirvolle ehkkı gidıyotxuyn balybiy sa'a eyxhe. ¹³ Vuk'lel oab ulyozrav'uyınbışe manbı iş haa'as ulyooka eyhenniy:

- Şi şenke şos balybiy heleng'ameena iş hee'e.

¹⁴ Vuk'lelqa gyuvxhıyne İzrailıybışkene ç'ak'ınbışike, fironne insanaaşe gyoota-gyoota qiyghan ıxha:

- Nya'a şu sanıxhayiy g'iyna şene ögiylınmeen karpıç hıdı'ı?

¹⁵ İzrailıybışiken ç'ak'ınbı fironusqa abı gyaaşenbı:

- Nya'a ǵu yiǵne g'ulaşılqa ina ver ooxa? ¹⁶ Balybiy yiǵne nukaraaşis hele deş, karpıçmee ha'as ilekkan. İlekke yiǵın nukarar nəxübiy gyoota! Bınah yiǵne milletil vob.

¹⁷ Fironee eyhen:

- Şos işcab haa'as devkan! Mañıl-allad şu eyhen: «Şi hapk'ın Rəbbis q'urban ablyaa'as». ¹⁸ Hudoora işlemişepxhe. Şos balybiy heles deş, şumee ögiylinmeen karpıç ha'asincad.

¹⁹ İzrailybışiken ç'ak'ınbışik'le «Yiǵısiysın karpıç k'il qıma'ava» g'ayxhımee manbışis hayexhen, co daǵamiyvaleeqa gyapk'ıva. ²⁰ Fironusse qıǵeepç'imee manbışik'le Mısaiy Harun g'avcu, ²¹ eyhen:

- Hasre Rəbbık'le şu hucooyiy hı'ıva g'acecen, şosda caza g'ats'ak'vnecen. Şu şı fironusiy cune insanaaşis g'umooce qav'u. Şı gyapt'ecenva, şucad vuşde xıleqa manbışisqa g'ilinc huvu.

²² Mısee Rəbbılqa aq'va aqqı eyhen:

- Xudaavanda, nya'a Ğu milletilqa ina balyaa ablyav'u? Nişil-allane Ğu zı g'axuvu? ²³ Yiǵne doyule fironusqa hark'inne yiǵile, mana milletıka sık'ırar yugra dexhe giyǵal. Ğumee vuççud hı'ı deş, Yiǵın millet g'attixhan ha'asdeme.

6

Allahee g'attivxhan ha'as cuvab hele

¹ Manke Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Həşde vak'le g'acesın, Zı hucooyiy fironuk ha'a. Yizde xənnə gucune ögiyl, mang'vee manbı g'avkasınbı, vuk'lele haa'as saccu cune ölkeence hudooracenva.

² Qiyǵa Allahee Mısayk'le eyhen:

- Zı Rəbb vorna. ³ Zı İbrahimis, I'saq'ı's, Yaaq'ubus Gırgın Əxəna Allah xhinne gyagu, Zıcar Zı manbışis YAHVE* xhinne qıvats'ı'ı deş. ⁴ Zı manbışika mugaavileniy hav'u, co menne cigaynbı xhinne aaxvan Kana'anǵançenbışin cigabı cos helesva. ⁵ Zak'le İzrailybışe, Misirbışde xılence ts'its'a'an uts'ur ats'an. Zasse şenbışika hav'una mugaavile yik'el hipxın deş. ⁶ Mañıl-alla İzrailybışik'le eyhe: «Zı Rəbb vorna. Zı şole Misirbışda xamut g'avşesda. Zı Yizde xənnə gucuka Misirbışis yı'q'na caza huvu, şu manbışde nukariyvalike g'attivxhan haa'asınbı. ⁷ Zı şoke Zasın millet ha'as, Zı vuşda Allah ixhes. Manke şok'le ats'axhxhesın, Zı şu Misireene əq'übeence g'attivxhan hav'una vuşda Rəbb Allah vor. ⁸ Zı şu İbrahimis, I'saq'ı's, Yaaq'ubus k'ın g'assır helesva uvhuynə cigabışeeqa quvkees. Man cigabı vuşunbı ixhes. Zı Rəbb vorna».

⁹ Mısee man uvhuynbı İzrailybışis yuşana'a. Manbı əq'übayn rı'hı'le g'av'uva, manbışe mang'ul k'ırı iliyxhe deş. ¹⁰ Manke Rəbbe Mısayk'le eyhen:

¹¹ - Fironusqa, Misirne paççahısqa, hark'ın eyhe, İzrailybı cune ölkeence g'avkecen.

¹² Mısee Rəbbik'le eyhen:

- İzrailybışe zal k'ırı ilydiyxhe, fironee nəxüd zal k'ırı ilixheye? Zasse yugrar yuşana'as əxə deş.

¹³ Rəbb Mısaykaiy Harunuka yuşan hı'ı, manbı fironusqa Misirne paççahısqa g'uxoole, İzrailybı cune ölkeence g'avkecenva.

Mısaynaiy Harunna nasıl

¹⁴ İzrailybışde nasılbışin ç'ak'ınbı inbı vob:

İzrailyne ts'erriyne duxayn Ruvenın dixbı: Xanok, Pallu, Xetsroniy Karmi. İn xızanbı Ruvenike g'adıynbı vod.

¹⁵ Şimonun dixbı: Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Tsoxar. Sayir Kana'anǵançene xhunaşşeykena dix Şaul. İn xızanbı Şimonıke g'adıynbı vod.

* **6:3** 6:3 YAHVE: Cühüt'yaaşine mizel in do «Vuc vornava» cuvabık akar.

¹⁶ Xəring'ule otçu k'ining'ulqamene Leviyne dixbışın doı: G'erşon, Qohat, Merari. Levee vəşşe xhebts'ale yighille (137) sen ha'a.

¹⁷ G'erşonun dixbı: Livniyy Şimey. Manbışqad xizanbı ıxha.

¹⁸ Qohatın dixbı: Amram, İtşar, Xevron, Uzziel. Qohatee vəşşe xhebts'ale xhebille (133) sen ha'a.

¹⁹ Merariyn dixbı: Maxliyy Muşi. İn xizanbı Leviyke g'adıynbı vod.

²⁰ Amramee cuna mamasiy Yoxeved hee'e. Məng'ee Amramıs Haruniy Mısa vuxu. Amramee vəşşe xhebts'ale yighille (137) sen ha'a.

²¹ İtşarın dixbı: Qorax, Nefeg, Zixri.

²² Uzzielin dixbı: Mişael, Eltsafan, Zıtri.

²³ Harunee Amminadavna yiş Elişeeva hee'e. Mana Naxşonna yiçu yixha. Məng'ee Harunus Nadav, Avihu, Eliazar, İtamar vuxu.

²⁴ Qoraxın dixbı: Assir, Elqana, Aviasaf. İnı Qoraxın xizanbı.

²⁵ Harunne duxee Eliazaree Putielyne yişbışda sa hee'e. Məng'ee Eleazarıs Pinxas uxu. Leviyne xizanbışın ç'ak'ınbı inbı vob.

²⁶ İne nasılənbıniy vob Haruniy Mısa. Rəbbe manbışik'leniy uvhu, İzrailybı Misirğançe g'oşunbı xhinne qıǵee'ecenva.

²⁷ Manbıniy fironuka Misirne paççahıka İzrailybı Misirğançe qıǵav'uyne hək'ee yuşan hav'u. İnəxbın insanar vuxha Mısayiy Harun.

Harun Mısayne cigee fironuka yuşan ha'a

²⁸ Rəbb Mısayka Misir yuşana'ang'a ²⁹ uvhuynniy:

– Zı Rəbb vorna! Zı vak'le uvhuyn gırgın kar fironuk'le, Misirne paççahık'le eyhe.

³⁰ Mısee Rəbbik'le eyhen:

– Zasse yugrar yuşana'as əxə deş, nəxüdnə fironəe zal k'ırı alixhxhes?

7

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Ğu Yızın cuvab Harunule, yiǵne çocule, ğana fironulqa hixhar ha'as. Mana yiǵna peyǵambar xhinne ixhes. ² Zı vak'le uvhuyn gırgın kar yiǵne çocus Harunus yuşan he'e. Hasre mang'veeyid fironuk'le eyhecen İzrailybı Misirğançe g'avkeva. ³⁻⁴ Zı fironuke hı't'iy ha'as, mang'vee, Zı Misir geed əlaamatbıyyi həşdilqamee g'ıdecuyn karbı he'eyid şol k'ırı alixhxhes deş. Manke Zı Misirılqa xıl alivka'as, yı'q'ı'n əq'übabı g'axiles, Yızın millet, İzrailybı, g'oşunbı xhinne Misirğançe qıǵaa'as. ⁵ Zı xıl alivkav'u İzrailybı manbışde yıq'nençe qıǵav'umee, Misirbışik'le Zı Rəbb ıxhay ats'axhxhes!

⁶ Mıseeyyi Harunee Rəbbe nəxüdiy uvhu həməxüdüd ha'an. ⁷ Manbı fironuka yuşan ha'ang'a Mısayka molyts'al (80), Harunukad molyts'ale xhebille (83) sen ıxha.

Harunun əsaa xoçelqa siyk'al

⁸ Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

⁹ – Fironəe şok'le uvhuyn'g'a: «Əlaamat hagveva», Mısee Harunuk'le eyhecen: «Yiǵın əsaa alyaat'u fironne ögiylqa daǵetç'e». Əsaa manke xoçelqa sak'alas.

¹⁰ Mısayiy Harun fironusqa abı, Rəbbe uvhuyn xhinne ha'a. Harunee cun əsaa fironneyiy cune insanaaşine ögiylqa daǵetçumee, man xoçelqa siyk'al. ¹¹ Manke fironəe k'oran ək'elynanbıyyi cadu ha'anbı cusqa qoot'al. Misirne cadu ha'anbışisse cadubışıka man kar ha'as əxən. ¹² Gırgıng'vee con əsaabı ç'iyelqa daǵa'a. Daǵı'ıyn əsaabı xoçebışılqa siyk'al. Harunnemee əsaan gırgın əsaabı k'öǵənbı. ¹³ Rəbbe uvhuyn eyxhe, firon hı't'iyra ıxha, mang'vee manbışıl k'ırı iliyxhe deş.

Ts'ett'a qitxhuyn divan: xhyan ebalqa sak'ala'a

14 Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Firon hı't'iyra vor, mang'us millet g'aykkas ıkkın deşod. 15 G'iyqa miç'eer firon damaysqa ı'qqəmee xoçelqa siyk'alan əsaayid alyaat'u ğu mang'usqa hak'ne. Mana Niline mıǵlek gozete'e. 16 G'acumee fironuk'le eyhe: «Rəbbe, cühüt'yaaşine Allahee in eyhesva zı vasqa g'axuvu: Cun millet g'aykke sahree Cus ı'bəədat he'ecen! Ğu həşdilqamee k'ırı alixxhı deş. 17 Rəbbevud eyhe: Həşde vak'le ats'axxhesın Mana Rəbb ıxhay. Yizde xıləne əsaaka zı Niline xhyanı ı'xı'mee xhyan ebalqa sak'alas. 18 Nileedın balǵar hatt'asınbı, əq'ı'yn eva qales, Misirǵançenbışisse mançe xhyan ulyoǵas əxəs deş».

19 Rəbbe meed Mısayk'le eyhen:

- Harunuk'le inəxüd eyhe: əsaa alyaat'u, xıl Misirne damabışılqa, arxbışılqa, g'oleeşılqa, ǵırgıne xhyan havacene cigabışılqa hotkecen. Maadın ǵırgın xhyan ebalqa sak'alas. Q'uvayned, g'ayeyned g'abbışee ǵırgınəəng'ə Misir eb vuxhes.

20 Mıseeyiy Harunee ǵırgın Rəbbe cok'le uvhuyn xhinne ha'a. Harunee fironneyiy cune insanaaşine öǵıyl əsaa ooqa qı'ı Nileene xhines ı'xı'mee, ǵırgın xhyan ebalqa siyk'al. 21 Nileedın baluǵar haat'anbı, mançe məxdun əq'ı'yn eva g'əə ǵıyǵal, Misirbışisse mançe xhyan ulyoǵas əxə deş. Misir ǵırgınəəng'ə eb vuxha. 22 Misirne cadu ha'anbışissed caduyka man kar ha'as əxən. Firon hı't'iyra ıxha, Rəbbe uvhuyn xhinne, mang'vee Mısaylil Harunul k'ırı iliyxhe deş. 23 Fironee man yik'eeqa ıkkeka deş, sark'ıl cune sareeqa ayk'an. 24 Misirbışe Niline hiqiy-alla kahrızbı iliykar ulyoǵasın xhyan t'abal ha'a. Manbışisse dameençe ulyoǵas əxə deş. 25 Rəbbe damalqa ver ablyav'uyın yighille yiǵ eyxhe.

8

Q'öd'es qitxhuyn divan: qı'rqı'mı't'er

1 Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Fironusqa hark'ın mang'uk'le eyhe: «Rəbbe inəxüdüd eyhe: „Yızın millet g'aykke Zas ı'bəədat he'ecen! 2 Vas g'avkas diviykineene, Zı yiǵna ölkavolle qı'rqı'mı't'er ǵyoǵa'as. 3 Nil qı'rqı'mı'teşika ǵyavts'u vuxhes. Dameençe manbı qıǵeepç'u yiǵne sareeqa, g'ılexhane cigeeqa, tyuleeqa, yiǵne insanaaşineyiy yiǵne milletne xaybışeeqa, tandurbışeeqa, xamır ha'ane cigabışeeqa qales. 4 Qı'rqı'mı't'er valqa, yiǵne insanaaşılqa, yiǵne milletılqa g'ee'valas“».

5 Rəbbe Mısayk'le meed eyhen:

- Harunuk'le inəxüd eyhe: əsaa alyaat'u xıl damabışde, arxbışde, goleeşde ooqa hotkecen. Maadın qı'rqı'mı't'er Misirne ölkalqa salat'e'ecen.

6 Harunee əsaanan xıl Misirne xhyanbışılqa hotkumee, xhinençe qı'rqı'mı't'er ılqeeç'u ç'iyeyn aq'va aqqaqan. 7 Cadu ha'anbışissed cadubışika man kar ha'as əxən. Manbışissed Misirne ölkalqa qı'rqı'mı't'er salat'a'as əxənbi.

8 Fironee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen:

- Rəbbis düə he'e, zaked, yizde milletiked qı'rqı'mı't'er əq'əna qe'ecen. Manke zınad Rəbbis q'urban ablya'as millet g'aykkasın.

9 Mısee fironuk'le eyhen:

- Eyhe vas mısane ıkkın, zı val, yiǵne insanaaşıl, yiǵne milletil-alla düə hav'u? Mançile qiyǵa qı'rqı'mı't'er vassed, yiǵne saraybışissed əlyhəəsınbı. Manbı saccu Nilee axvas.

10 Fironee eyhen:

- G'iyqa.

Mısee alidǵınıy qele:

- Ğu eyhen xhinne ha'as, mançiked vak'le ats'axhxhesın yişde Allahık, Rəbbik akarna sacar deşda. ¹¹ Qı'rqı'mı't'er vassed, yiǵne saraybışıssed, yiǵne insanaaşıssed, yiǵne milletıssed əq'əna qeetxhes. Qı'rqı'mı't'er saccu Nilee axvas.

¹² Mısaiyiy Harun fironusse avayk'anabı. Mısee Rəbbıke Vuce salat'ı'iyın qı'rqı'mı't'er ak'anı'iy heqqa. ¹³ Rəbbe Mısee Cuke heqqıyn ha'an. Xaybışeedın, məhlabışeedın, çolbuşeedın qı'rqı'mı't'er haat'anbı. ¹⁴ Manbı anbarbışeeqa sa'a. Ç'iyeyke əq'ı'yn eva g'əə giyǵal. ¹⁵ Fironuk'le işbı yəqqı'lqa gyatk'u sibık qexhe g'acumee, mana meer hı't'ilqa siyk'al. Rəbbe uvhuyn xhinne eyxhe, fironee Mısaiyiy Harunul k'ırı iliyxhe deş.

Xhebıd'es qıtxhuyn divan: huneer

¹⁶ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Harunuk'le eyhe, əsaa alyaat'u ç'iyelyne toozus ı'xecen. Misirvollete tooz huneşılqa sak'alas.

¹⁷ Manbışe həməxüdüd haa'an. Harunee xıle aqqıyn əsaa ulyot'ul ç'iyeleǵana ulyosse. Mançe insanaaşılqad həyvanaşılqad huneer ileedaxva. Misirvollette gırgın tooz huneşılqa siyk'al. ¹⁸ Cadu ha'anbışısıd caduyka insanaaşılqad huneer g'axiles ikkiykan. Man manbışısse ha'as əxə deş. İnsanarab həyvandarad huneşe gyats'enbı.

¹⁹ Cadu ha'anbışe fironuk'le eyhen:

- İncil Allahna xılib alivku.

Meed Rəbbe uvhuyn xhinne eyxhe, firon hı't'ilqa siyk'al, mang'vee manbışıl k'ırı iliyxhe deş.

Yoq'ud'es qıtxhuyn divan: goganer

²⁰ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- G'iyqa miç'eer zara oza qıxha, firon damaysqa ı'qqəmee mang'usqa hark'ın eyhe: «Rəbbe invavud eyhe: „Yızın millet Zas ı'bəədat ha'as g'aykke! ²¹ Ğu manbı g'ıdivkvee, Zı yiǵne saraybışılqad, yiǵne insanaaşılqad, yiǵne milletılqad goganer veçebışıqa g'axiles. Gırgın ç'iyed, Misirbışın xaybıd goganeesika gyatts'es. ²² Zı həməxüd ha'as Yızın millet eyxhene Goşen eyhene cigee goganer ixhes deş. Məxüd vak'led ats'axhxhesın Zı ine cigaynar Rəbb ıxhay. ²³ Zı Yızın millet yiǵne milletıke cura'asın. Man əlaamat g'iyqa ixhes“».

²⁴ Rəbbe həməxüdüd ha'an. Goganeesın veçebı aledxu qadı ikkedaç'enbı fironne sareeqad, cune insanaaşine xaybışeeqad. Goganeşe Misirne ölkalqa ver ablyav'u.

²⁵ Fironee Mısaiyiy Harun qopt'ul eyhen:

- Şu vuşde Allahıs yişdecab ölkee q'urban ablee'e.

²⁶ Mıseemee eyhen:

- Həməxüd ha'as ixhes deş, Misirbış həlyvətq'ıniy qales, şı yişde Allahıs, Rəbbis inyaa q'urban ablyaa'a g'avce. Manbışıs həlyvətq'ıniy qalya'ana şı q'urban ablyav'ee, manbışe şı g'ayeyqqa hevles. ²⁷ De'eş, şı Rəbbis, yişde Allahıs q'urban ablyaa'asdemee xhebillə yiǵna sahreeqa yəq əlyhəəs vukkan. Rəbbe şak'le məxüd uvhu.

²⁸ Fironee eyhen:

- Zı şu, vuşde Allahıs, Rəbbis q'urban ablyaa'as sahreeqa g'avkasınbı, saccu əq'ənaqa imaak'an. Zal-allab düə hee'e.

²⁹ Mısee eyhen:

- Zı vasse qıǵeç'umecar Rəbbis düə haa'as. G'iyqa goganer vassed, yiǵne insanaaşıssed, yiǵne milletıssed aleetxu əlyhəəsınbı. Saccu ğu meed horbu hıma'a, millet Rəbbis q'urban ablyaa'as g'aykkasınva.

³⁰ Mısa fironusse ark'ın Rəbbis düə haa'a. ³¹ Rəbbe Mısee Cuke heqqıyn ha'an. Firon vucur, cun insanarıb, cun milletıd goganeesıke g'attivxhan haa'anbı. Ma'ab sacab goganiy aaxva deş. ³² Firon meer hı't'ilqa siyk'al, mang'vee millet g'ekka deş.

9

Xhod'es qitxhuyn divan: həyvanaaşin hatt'uy

¹ Rəbbee Mısayk'le eyhen:

- Fironusqa hark'ın mang'uk'le eyhe: «Cühüt'yaaşine Allahee, Rəbbee, invavud eyhe: „Yızın millet Zas ı'bəədat ha'asva g'aykke!“ ² Vas manbı g'avkas diviykkın, avqeene, ³ Rəbbee çoleene yiğne həyvanaaşılqa: balkanaaşılqa, əməleəşılqa, devabışılqa, çavra-vəq'əlqa xıl alivkav'u yı'q'ı'n ık'ar g'axiles. ⁴ Rəbbee İzrailybışınıy Misirbışın çavra-vəq'ə sana-sançike cura'asın. İzrailybışda sacab həyvan qıvk'as deş».

⁵ Rəbbee vaxt gyuvxhu eyhen:

- Zı man g'iyqa ha'as.

⁶ Qinne yiğil Rəbbe həməxüdüd ha'an. Misirbışın gırgın həyvanar haat'anbı. İzrailybışdamee sacab həyvan qook'a deş. ⁷ Fironee hucooyiy eyxheva cun insanar g'axuvumee, İzrailybışda sacab həyvan qıvk'u deşubva mang'uk'le ats'axxhen. Mana meer hı't'ilqa siyk'al, mang'vee millet g'ekka deş.

Yixhıd'es qitxhuyn divan: maşikan ı'xnabı

⁸ Rəbbee Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

- Kureençe xhaxhbı gyatsts'ına yı'q alept'e. Havaasre mana yı'q Mısee fironne ulene ögiyl xəəqə dağee'ecen. ⁹ Toz xhinne quvxha, mana yı'q Misirvollette alivxasda. Ölkavolle insanaaşilid həyvanaaşilid maşika gyatsts'ıyn ı'xnabı qığeeç'es.

¹⁰ Manbışe yı'q alyapt'ı fironne ögee ulyoozaranbı. Mısee mana yı'q xəəqə dağav'umee, insanaaşıkıd həyvanaaşıkıd maşika gyatsts'ıyn ı'xnabı eyxhe.

¹¹ Gırgıne Misirbışık xhinne, cadu haa'anbışıkıd maşika gyatsts'ıyn ı'xnabı ıxhava, manbışisseb Mısayne ögiyl abı ulyoozaras vəəxə deş. ¹² Rəbbee meer firon hı't'ilqa sak'al ha'a. Rəbbee Mısayk'le uvhuyn xhinnecad eyxhe, fironne manbışıl k'ırı alixxhı deş.

Yighıd'es qitxhuyn divan: dolu

¹³ Rəbbee Mısayk'le eyhen:

- Çakra miç'eer oza qıxha fironusqa hark'ın eyhe: «Cühüt'yaaşine Allahee, Rəbbee, inəxüdüd eyhe: „Yızın millet Zas ı'bəədat ha'asva g'aykke! ¹⁴ İne yəqqe Zı valqad, yiğne insanaaşılqad, yiğne milletılqad nekke yı'q'ı'n verbı allya'as. Manke vak'le ats'axxhesın, dyunyelycar Zak akarana deşda. ¹⁵ Zasse əxəyiy xıl hotku valqad, yiğne milletılqad yı'q'ı'n ık'ar g'axuvu, ç'iyeyne aq'vayle havaakala'as. ¹⁶ Zımee ğu havacena, Yızda guc haagvas, Yızın do dyunyeyscad g'ayxha'as. ¹⁷ Ğumee, həşdilqamee Yızde milletın ögü aqqı, manbı g'avkku deş. ¹⁸ Həşde ğu Zal yugda k'ırı alixxhe: g'iyqa hayne gahıl Zı məxdun it'umun dolu g'axiles, məxdun dolu Misirik'le ipxhınıyle qiyğa g'acu ixhes deş. ¹⁹ Mançıl-allab insanar g'axuvle çoleedın çavra-vəq'əd, yiğın gırgın karıd vüxənayk avqa se'ecen. Çolead vuk'ul hüvxəsın ciga dena avxuyne insanaaşılqad, çavra-vəq'əlqad dolu ixhes, maadın gırgın kar qık'asın“».

²⁰ Rəbbee uvhuynçile qəpç'ı'nne fironne insanaaşee, zaraba con g'ulariy çavra-vəq'ə xaane suralqa hee'ekka. ²¹ K'ırı ilydiyxhınbışemee g'ularıb, çavra-vəq'əd çoleead g'alya'a.

²² Rəbbee Mısayk'le eyhen:

- Xıl xəəqə k'yaqqe, Misirne gırgıne insanaaşılqa, həyvanaaşılqa, çolee alyadiyne alabışılqa dolu gyoğas.

²³ Mısee əsaa xəəqə k'yaqqımee, Rəbbee xəybı g'əhətqə'ə, Misirilqa ts'ayılpaniy dolu g'ixele. ²⁴ Gırgınəəng'ə ts'ayılpanıka dolu gyoğa eyxhe. Misir vuxhayle qiyğa maa məxdun it'umun dolu ıxha deşdiy. ²⁵ Misirvolle doluyın insanar, həyvanar,

çoleedın gırgın kar k'etan. Çolee alyadıyn gırgın ok'bı, yivar doluyn haq'vara'anbı.
²⁶ Saccu Goşen İzrailıybı vooxhene cigee dolu dexhe.

²⁷ Fironee Mısaiyiy Harun qopt'ul eyhen:

– Zı ine yəqqee bınah hav'u. Rəbbe gırgıncad qotkuda ha'a, zınay yizde milletın bınah hav'u. ²⁸ Hucoone ixhes, Rəbbis düə hee'e: man xəybı g'əhətqiyiy dolu ç'əv ixhecen! Zı şu g'avkasınbı, inyaa avqas deş.

²⁹ Mısee mang'uk'le eyhen:

– Zı şahareençe qığeç'umee, xıleppı aaqı Rəbbis düə haa'as. Manke xəybı g'əhətqiyid ulyozarasın, dolud gyoğas deş. Mançile qiyğa vak'le ats'axxhesın ine dyunyeyna xərna Rəbb ixhay. ³⁰ Zak'le ats'ancad, ğunayiy yığın insanar meeb Rəbbile Allahıle qıdəəq'ənas vuxhay.

³¹ Kataniy xhit'a doluyn k'etanbı. Mane gahıl xhit'ayna den ky'aa'ana, katannab t'et' g'ayhena vaxt vuxha. ³² Sukiy perinc qiyğa ələəva doluyn manbı k'eta deş.

³³ Mısa fironne sarayeençe qığeç'umee, şahareençe ayk'anna. Mang'vee xıleppı Rəbbılqana aaqımee, doluyka haç'a'an gyoğuyiy, xəybı g'əhətqiy ulyoyzaran. ³⁴ Fironuk'le doluyka haç'a'an gyoğuyiy xəybı g'əhətqiy ulyozzur g'acumee, mang'vee meeb bınah haa'a. Fironur cun insanarıb hı't'eeşilqa siviyk'al. ³⁵ Rəbbe Mısayk'le, milletık'le eyheva uvhuyn xhinnecad eyxhe, firon meer hı't'ilqa siyk'al, mang'vee İzrailıybı g'ooka deş.

10

Molyud'es qitxhuyn divan: ts'irtyar

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Fironusqa hak'ne. Zı əlaamatbı hagvasva fironuniy cun insanar hı't'eeşilqa savaak'al hav'u. ² Qiyğa ğunad Zı nəxübiy Misir tesser hav'u, ma'ad nen əlaamatbiyyıy hagu yığne uşaxaaşisiy nevbışis yuşan he'e. Manke şok'le ats'axxhesın Zı Rəbb ixhay.

³ Mısaiyiy Harun fironusqa abı eyhen:

– İnəxüd Rəbbe, cühüt'yaaşine Allahee vod eyhe: «Nimee gahnane ğu Zı uvhuynçıl k'ırı ilydiyxhes, Zı uvhuynçılqa qıdyaales? Yızın millet Zas ı'bəədat haa'as g'aykke! ⁴ Ğu Zı uvhuyn meed hide'ene, g'iyqa Zı yığne ölkalqa ts'irtyar salat'a'as. ⁵ Mançin ç'iyə məxüd aqqas, çine xılənçe avubna nyaq'vub g'avces deş. Mançin doluyke axuyn-dyaxuyn karıd, vuşde çolbişee ələən yivarıd hiç'ixarasınbı. ⁶ Mançin yığın, yığne insanaaşın, Misirbışde gırgıng'uncad xaybı gyats'a'asınbı. Məxdun kar yığne dekkaaşik'le, dekkaaşine dekkaaşik'le inyaqa qabıyle qiyğa g'acu deşdiy».

Mısa manıd uvhu, fironusse ayk'anna.

⁷ Fironne insanaaşe mang'uk'le eyhen:

– Geebniyxan mane insanee şas əq'üba hevles? G'avke man insanar, hapk'ın cone Rəbbis Allahıs ı'bəədat he'ecen. Nya'a vak'le g'ece dişde Misir g'ulyoottalna?

⁸ Mısaiyiy Harun meeb fironusqa qoot'al. Fironee manbışik'le eyhen:

– Havak'ne Rəbbis, vuşde Allahıs ı'bəədat he'e. Saccu eyhe maqa vuşbiyyıy vüqqəs?

⁹ Mısee eyhen:

– Şi maqa vüqəsınbı yişde uşaxaaşika, q'əsınbışika, dixbışika, yişbışika, çavra-vəq'əyka. Şi maa Rəbbis bayram alğahas.

¹⁰⁻¹¹ Fironee manbışik'le eyhen:

– Məxüd ixhes deş!

Qiyğad manbı matsxar ha'anbı xhinne eyhen:

- Aay-haay, zı şu xhunaşşeeşika, uşaxaaşika g'avkeene, manke Rəbbir şoka eyxhe! Mits'an şoqa karai'dəən fikırbı vod! Şu man heqqıva, havak'ne adamer şucad Rəbbis i'bəədat he'e.

Manva uvhu Mısayiy Harun fironusse g'e'ebaşenbı.

¹² Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Misirne ölkalqa xıl hotku, maqa ts'irtyar qale'e. Mançin çolbişee ələəniy dolu gyoǵuyle qiyǵa axuyn gırgın kar alyatxhvasın.

¹³ Mısee əsaa Misirilqa hotkumee, Rəbbe ç'iyelqa şargına mits g'uxoole. Mits bıkirin yiǵnaiy xəmnə aa'a. Miç'eediysıd mitsın ts'irtyar adayle. ¹⁴ Ts'irtyar Misirilqa k'yoyhar, mançin ölkə bıkirba avqaaqana. Manimeen ts'irtyar g'iyılqameeyid ıxha deş, g'iyınyke şaqad ixhes deş. ¹⁵ Ts'irtyaaşe ç'iyeyn oodun ciga gyatsts'a'an, mançike ç'iyelyna nyaq'vub k'aarıba g'ooce. Mançin doluyle qiyǵa axuyn, çolbişee ələən kar, yivaaşilin meyvabı gırgıncad oyxhanan. Misirvolle ç'iyeliy yivaaşil xhınakın kar axva deş.

¹⁶ Fironee zaraba Mısayiy Harun qopt'ul eyhen:

- Zı Rəbbine, vuşde Allahneyiy vuşde ögiyl bınah hav'u. ¹⁷ Hucoone ixhes, hayne sayəqeesib yizde bınahıle ilǵeepç'e. Rəbbis, vuşde Allahıs düə hee'e, şı ine gyabat'ane balyaake g'attixhan he'ecen.

¹⁸ Mısee fironusse qıǵeç'umee Rəbbis düə haa'a. ¹⁹ Manke Rəbbe deryahne suralqa it'umna mits g'uxoole. Mane mitsınid gırgın ts'irtyar Ç'ərəne deryaheeqa aletxu ha'a. Məxüd Misirvolle sacad ts'irt axva deş.

²⁰ Rəbbemee firon meer hı't'ilqa sak'al ha'a, mang'veeyib İzrailybı g'ooka deş.

Yüç'üd'es qitxhuyn divan: miç'axiyvalla

²¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Xıl xəəqə qe'e Misirne ölkalqa miç'axiyvalla k'evxhecen, ulyaqa hiviyxəna t'ub g'umoocecen.

²² Mısee xıl xəəqə qı'ımee Misirvolle xhebne yiǵna geed miç'axda eyxhe. ²³ Xhebne yiǵna insanar sana-sang'uk'le g'avces vəvxü deş, manbı xhebne yiǵna cigeençe i'ǵviykır deş. İzrailybı vooxhene cigabişemee işix ıxha.

²⁴ Fironee Mısa qort'ul mang'uk'le eyhen:

- Havak'ne Rəbbis i'bəədat he'e. Şoka vuşun uşaxarıb vukkee. İnyaa vuşun saccu çavra-vəq'ə axvecen.

²⁵ Mısee eyhen:

- Şı yişde Rəbbis Allahıs q'urban ablyaa'asdemee, ǵu yişin çavra-vəq'əd şaka g'aykkas ıkkən! ²⁶ Gırgın yişin həyvanar şaka qıkkəs ıkkən. Şı inyaa yişde həyvanaaşına xhınt'ayıb g'alepçes vukkan deş. Rəbbis, yişde Allahıs q'urbanna allyasın şı mançike həyvanar g'əxəs. Şı maqa ikkyabı şak'le ats'axxhes deş, nen həyvanariy Rəbbis q'urbanna allya'as.

²⁷ Rəbbe firon meer hı't'ilqa sak'ala'a, mang'us manbı g'avkkas vukkiykan deş.

²⁸ Mang'vee Mısayk'le eyhen:

- Ğadarxhe yizde ulene ögiyle! Sayir yizde ulesqa qımayle! Sayir ǵu yizde ulesqa qareene, qik'asda.

²⁹ Mısee eyhen:

- Hasre ǵu eyhəxüd ixhecen, sayir zı yiǵne ulesqa qales deş.

11

Yits'id'esın divan k'ane qexhe

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Zı fronulqayiy Misirılqa sayib balyaa g'axuvles. Mançile qiyğa mang'vee şu inçe g'avkvasınbı. Saccu avak'neva vuk'lele haa'as. ² Milletık'le eyhe, adameeşeyiy yedaaşe hiqiy-allane Misirbışıke nuk'raykeyiy k'inəəğəyke hı'iyın karbı heqqecen.

³ Rəbbe məxüd ha'a, Misirbışde ulesqa millet yugda qadayle. Mısamee fironne insanaaşik'le, Misirne milletık'le geer xərna insan xhinne ats'a eyxhe.

⁴ Mısee fironuk'le eyhen:

- Rəbbe inəxüdüdü eyhe: «Xəm sura vuxhamee, Zı Misirne yı'q'neençe ilğeç'es.

⁵ Taxtıl gyu'arasde fironne ts'erriyne duxayle girğıl, suk giviyxərne g'ayeyne yı'q'əl giy'ırne nukarne duxalqamee, girğing'un ts'eppiyn dixbı hapt'asınbı. Həyvanaaşınid çikana ts'ettiyn balabı hatt'asınbı. ⁶ Misirvolle xədn geşşuy ixhes. Məxdın geşşuy mankilqameeyid ixha deşdiy, mançile qiyğad mısacad ixhes deş. ⁷ İzrailybışılqayiy cone çavra-vəq'əlqa xvaayib gihivxhas deş». Mançike şok'le ats'axhxhesın Rəbbe İzrailybıyiy Misirbı nəxübiy sana-sang'uke curav'u. ⁸ Yiğın insanar zasqa abı, yizde g'elybışeeqa qutyopk'ul eyhesın: «Ğunar hoora, vaqa qihna hoyharan girğın milletıd hooracen!» Mançile qiyğa zı əlyhəəsda.

Manıd uvhu, Mısa qəlın qek'a fironusse qıgeç'ena.

⁹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Zasse Misir geed əlaamatbı hagvas əxecenva, fironne şol k'ırı alixhxhes deş.

¹⁰ Mıseeeyiy Harunee man girğın əlaamatbı fironuk'le hagveyid, Rəbbe fironuke hı't'iy hı'ı, mang'vee İzrailybı cune ölkeençe g'avku deş.

12

Allah qıdet'u ilğeç'uva alğayhen bayram

¹ Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le Misireenang'acadniy uvhu:

² - Havaasre mana vaz vuşdemee vuzaaşına xəbna vuxhecen, senid çile giğlece.

³ İzrailyne girğıne cəmə'ətık'le eyhe: ine vuzane yits'id'esde yiğıl girğing'vee cune xizanısdaiyiy, cune xaasda urgee vooxhe, mısvaye vooxhe g'əvxəs vukkan. ⁴ Sa urg ooxhanasdemee xizan k'ılbaxheene, hasre manbışe cone xaas delesne xaybışeeene insanaaşis sik'ı bit'alee'ecen. Ats'axhe neng'usse nimeniy oxhanas əxəsva. ⁵ Şu g'əyxi'yn həyvanar sa seniyn vughulinbı, qı'ıbı'linbı mexhecen. Urgub, mısvab şosse gyuvk'as vəəxə. ⁶ Manbı ine vuzane yits'ıyoq'ad'esde (14) yiğılqamee havace. Exhalqana İzrailyne cəmə'ətın manbı gyatt'ecen. ⁷ Mançına eb alyapt'ı, şu karbı oxhanasde xaybışde akkabışde çərçivabışılqa q'abğe. ⁸ Manecad xəmdə ç'eyç'eybışıka, ts'ayıl ç'əra qı'in çuru ilydyadyne gıneyka oxhne. ⁹ Man çuru qumoyxhar, yugda qecu, vuk'ul-k'its'ayka, adne karbışıka ts'ayıl ç'əra qı'ı oxhne. ¹⁰ Miç'eedilqamee vuççud g'ilymadaççe. Axuyn kar ixhee gyoxhxhan he'e. ¹¹ Çuru otxhanang'a inəxüd he'e: yı'q'eeqa ts'ıra avt'le, g'elilqa g'ellin ale'e, xıled əsaa aqqe. Yicid zarada oxhne. İna şok qıdet'u ilğeç'uva Rəbbis ablyav'una q'urban vobna.

¹² G'iyna xəmdə Zı Misirle k'ena ilğeç'es. Ma'ab yedike vuxhayn ts'eppiyn dixbıb, həyvanaaşın ts'ettiyn balabıd Zı g'iyna xəmdə gyapt'asınbı. Rəbb Zı ixhal-alla Misirine allahaaşısıb cazaə hevles. ¹³ Şu q'abğına eb vuşde xaybışılın işaarat ixhes. Eb g'avcu Zı set'as deş, qıdet'u ilğeç'es. Zı Misirbı gyabat'ana balyaa şolqa havaasras deş. ¹⁴ İn yiğ şu yik'el aqqe. Qööne nasılışed Rəbbin bayram xhinne in yiğ alğehecen. Girğıne gahbışıl in bayram alğehe. İna Zı şos gyuvxhuna q'aanun vobna.

İlydyadyne gıneyna q'aanun

¹⁵ Yighille yiğna ilydyadyın gıney oxhne. Vuşde xaana acıxamır ts'eppiyne yiğilycab sav'u avak'anee'e. Şavaayiy ts'eetiynə yiğile yighıd'esde yiğılqamee acıxamırnan gıney otxhun, İzrailybışde yı'q'ne meexhecen. ¹⁶ Ts'ettiyneyiy

yighıd'esde yiǵıl muq'addasna iclas see'e. Mane yiǵbıǵıl şos otXHuniy hı'ıyle ğayrı nenacab iş hımaa'a. ¹⁷ İne ilydyadiyne gıneybıǵın bayram, Zı şı Misirǵançe mane yiǵıl g'oşunbıǵıkva qıǵav'unçıl-alla alǵehe. İn bayram qööne nasılbişed alǵehecen. İna Zı şos huvuna q'aanun gırgıne gahbıǵısda vob. ¹⁸ İlydyadıyn gıney ts'eppiıne vuzane yits'ıyoq'ad'esde (14) yiǵıne exhaliyle gibǵıl g'ayı sad'esde (21) yiǵıne exhaliqamee oxhne. ¹⁹ Yıghne yiǵna vuşde xaybışee acıxamır ixhes ıkkın deş. Şavaayiy acıxamırnan gıney otXHun İzrailıybişde yı'q'ne meexhecen. Cona ixheyir, menne cıgeençe qarına ixheyir hakkal ha'asda. ²⁰ Acıxamırnan vuççud umoyxhan. Şı nyaa vuxheyib ilydyadıyn gıney oxhne.

Qıdet'u ilǵeç'ıva alǵavhuyn ts'ettiyn bayram

²¹ Mısee İzrailin gırgın aǵsaqqalar qopt'ul eyhen:

- Hapk'ın vuşde xızanbıǵısın urǵıyee mısvabıyee g'əyxı' alle. Allah qıdet'u ilǵeç'ıyne bayramıs q'urbanbı allee'e. ²² Sa xudana züfa eyhena ok' alyapt'ı, lyagameene ebeeqa k'ıyoq'u akkayne çerçivalqa q'abǵe. Miç'eerilqameyir vuşucar g'aqa qıǵmeç'ecen. ²³ Rəbb Misirbı gyapt'as ı'qqəmee, çerçivalyna eb g'avcu, mane xaabınbıǵık qıdet'u ilǵeç'es. Gyabat'asva arına malaaik vuşde xaybışeeqa, şı gyapt'as ikkeç'es hassaras deş. ²⁴ İn ədat gırgıne gahbıǵıs şosiy şole qiyǵınbıǵıs q'aanun xhinne havaace. ²⁵ Rəbbe şos helesva cuvab huvıyne cıgeeqa qabı hipxhırmeeyib, şı in ədat yik'el hıxan hıma'a. ²⁶ Vuşde uşaxaaşe şoke qidghın hı'ıyng'a: «Şı in nişısne ha'a?» ²⁷ Manbıǵık'le eyhe: «Rəbbe Misirbı gyabat'ang'a, İzrailıybişde xaabınbıǵık qıdet'u ilǵeç'ıva, şı g'attivxhan hav'ıva Rəbbis ablyaa'ana q'urban vobna».

Milletın q'aratsabıǵıl gyu'ur, Rəbbis ı'bəədat ha'a.

²⁸ Mançile qiyǵa İzrailıybı apk'ın, Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le uvhuyn xhinne gırgın ha'a.

Yits'id'es qıtxhuyn divan: ts'eppiyn dixbı habat'a

²⁹ Xəm sura vuxhayng'a, Rəbbe Misirbıǵın Misir yedike vuxhayn ts'eppiyn gırgın dixbı gyabat'anbı: fıronne ts'erriıne taxtıl gyu'arasde duxayle girǵıl, zıdana qıyng'ıne ts'erriıne duxalqamee. Həyvanaaşınbıd çıkana ts'ettiyn balabı gyaat'anbı. ³⁰ Mane xəmdə fıronur, cun insanarıb, gırgın Misirbıcab suǵootsanbı. Misirǵançe it'umun gyaaşen ses qadayle. Məxdın xav eyxhe deş maa'ar vuşumecar qimek'acen.

³¹ Xəmdə fıronee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen:

- Sabı-qabı, hudoora! İzrailıybişıka sacıgee yizde milletıke əq'əna qeepxhe. Havak'ne şı eyheen xhıneyid Rəbbis ı'bəədat he'e. ³² Şı şenke uvhuyn xhinne he'e: çavra-vəq'əd ha'aykı hudoora. Zasıb xayır-düə hevle.

³³ Misirbışe İzrailıybı mizel avqaqqa vuxha, manbı cone ölkeençe ek'ba qıǵeepç'ı hudooracenva. Manbışe eyhe ıxha:

- Deşxheene, şı gırgınbı hapt'asınbı.

³⁴ Milletın acıxamır üvxəs həsilydexhayn xamırnan con lyagambı tanalinçeeqa hitk'ır mıgabıǵılqa alyat'u ayk'an. ³⁵ İzrailıybişe Mısee uvhuynçıl k'ırı gyaqqı, Misirbışısse tanalqan karbı, nuk'ra, k'ınəəǵə heqqa. ³⁶ Rəbbe həməxüd ha'a Misirbışde ulesqa İzrailıybı yugba qavayle. Manbışed İzrailıybişıs ıkkanan helen. Məxüb manbışe Misirbı q'əra qaa'a.

Mısireençe əlyhəənbi

³⁷ İzrailıybı Ramsesǵançe Sıkkoteeqa avayk'an. Yedaaşileyiy uşaxaaşile hexxana, maa'ar yıxıd vəş aazır (600 000) meena adamıy ıxha. Mançe manbı gırgınbı iviykar

apk'ın. ³⁸ Manbışika sacigee xəppa menne milletiken insanar, xətta çavra-vəq'əd ayk'an. ³⁹ Misirğançe qıkkıyne ilydyadıyne xamırıke manbışe fatirer ha'a. Manbı Misirğançe zaraba hıttıavhuva, yəqqı'sın oxhanasın kar ha'as həsiləepxha deşdiy.

⁴⁰ İzrailıybı Misir yoq'ud vəşşe xhebts'al (430) senna avxu. ⁴¹ Yoq'ud vəşşe xhebts'al sen g'adiyne yığıl, Rəbbin millet g'oşunbışıqa Misirğançe ayk'anan. ⁴² Misirğançe qığaahasde xəmdə Rəbbe manbı coleb-alqa g'ilydyav'uva, İzrailıybışe mana xəmə Misirbışde xılənçe g'attıpxınnə xəmə xhinne yik'el avqu. Həmmeşee mana xəmə qabıyng'a İzrailıybışis Rəbbineme muğurbanıy aaxvas vukkiykananbı.

Qıdet'u ilğeç'uyne bayramın medın q'aanunbı

⁴³ Rəbbe Mısayk'leiy Harunuk'le eyhen:

– Qıdet'u ilğeç'uyne bayramnang'a, şu inəxüd ha'as ıkkən: gyuvk'uyne q'urbanıke menne cigeençe qarıyng'us hıdeles ıkkən. ⁴⁴ Saccu pılıke alişşuyne g'ulusse man otXHuniy, ğu mana sunnat hı'ıyle qiyğa oxhanas əxə. ⁴⁵ Sık'ınna gahna vuşde cigabışee axvasva menne ölkeençe arıng'usiy, pılıke sık'ınna gahna şos iş haa'asva arıng'us, man otXHuniy heles ixhes deş. ⁴⁶ Q'urban ablyav'uyng'üne xaa man çuru oxhanas ıkkən, mançe g'aqa qığahas ıkkən deş. Sayid mançin nencad bark'vbı haq'var hıma'a. ⁴⁷ İzrailıybışde gırgıng'veecad qıdet'u ilğeç'uva alğayhen bayram alğahas ıkkən. ⁴⁸ Menne cigeençe arı, şüng'əə mihmanna axvang'usud qıdet'u ilğeç'uva Rəbbis alğayhen bayram alğahas ıkkən xhe, mang'üne xaabın gırgın adamer sunnat hav'u vuxhes vukkan. Mançile qiyğa mang'ussed, vuşda sa xhinne ıxha man bayram alğahas əxə. Sunnat hıdı'ıyne adamee mançike hı'ıyn otXHuniy umoyxhancen. ⁴⁹ İzrailıybışisıb, menne cigeençe qabı coka aaxvanbışisıb q'aanun sa vobna.

⁵⁰ İzrailıybışe, Rəbbe Mısayk'leiy Harunuk'le uvhuyn xhinne gırgın ha'a. ⁵¹ Mane yığilycab Rəbbe İzrailıybı g'oşunbışıqa Misirğançe qığa'anbı.

13

Ts'eppiyn dixbı Rəbbis g'avсарas

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

² – İzrailee yedarşe ts'eppa vuxuyne dixbışde hək'ee: ts'eppiyn dixbıyiy həyvanaşın ts'ettiyn balabı Yizde doyl qe'e.

İlydyadıyne gıneyn bayram

³ Mısee milletık'le eyhen:

– Rəbbe Cuna xəbvalla haagu, şu Misirğançe qığav'uyne, nukariyvalike g'attivxhan hav'uyne yığ yik'el aqqe. Mane yığıl acıxamırnan gıney umoyxhan. ⁴ G'ıyniyn, şu inçe qığeepç'ı əlyhəən yığ Aviv eyhene vuzan vod. ⁵ Rəbbe vuşde dekkaaşis k'ınniy g'assır, Kana'anbışın, Q'etbışın, Emorbışın, Q'ıvbışın, Yevusbışın nyakiy itv gyodatstsen cigabı şos helesva. Rəbbe şu maqa qabıyng'a, mane vuza man ədat he'e: ⁶ yıghılle yığna ilydyadıyn, acıxamır deşin gıney oxhne. Yıghıd'esde yığilid Rəbbis bayram alğehe. ⁷ Mane yıghne yığee ilydyadıyn, acıxamır deşin gıney oxhne. Şu vooxhenemeene cigabışee, acıxamırıb, acıxamırıke hı'ıyn karıd ixhes ıkkən deş.

⁸ Mane yığıl şu vuşde dixbışik'le eyhe: «Şi in ha'an, Rəbbe şı Misirğançe qığa'ang'a hav'una yugvalla yik'el avqu».

⁹ Rəbbe Cuna xəbvalla haagu, şu Misirğançe qığav'uva, havaasre Rəbbina q'aanun vuşde ghalele g'u'moxhancen. Mançıl-allad hasre man ədat vuşde xıleyliniy ligaylin k'ats' xhinne vuşde yik'bışee axvecen. ¹⁰ Senbı atk'ınıylette şu man yığ yik'el aqqı alğehe.

Ts'eppa vuxhaynbı

¹¹ Rəbbe şosiy vuşde dekkaaşis k'in g'assır helesva uvhuyne Kana'anaaşine ölkeeqa qabı hipxırne yiǵile, ¹² ts'eppiyn dixbı Rəbbine doyl qee'e. Həyvanaaşinid ts'ettiyn vughulyun balabı Rəbbine doyl qe'e. ¹³ Ts'eppiyne əməleyne balayl-alla urg qevle. Çil-alla vuççud qidelexheene, mançına gardan havaq'ar hee'e. Gırgine ts'eppa vuxhayne dixbişil-alla nuk'ra qele. ¹⁴ Mısamedad duxee vake man hucooneva qiyghınene, eyhe: «Rəbb şal oǵa it'umra ıxha, şı Misirǵançe qıǵav'u, nukariyvalike g'attıvıxhan hav'u. ¹⁵ Fironus şı g'avkvas devkanang'a, mana hı't'ilqa sark'ilyne gahıl, Rəbbe Misirbişin gırgın ts'eppiyn dixbı gyabat'anbı. Həyvanaaşinid ts'ettiyn balabı gyaat'anbı. Mançıl-allad zı ts'ettiyn vughulyun həyvanaaşin balabı Rəbbis q'urbanna allya'a, ts'eppiyne yizde dixbişil-allad nuk'ra qele». ¹⁶ Rəbb şal oǵa it'umra ıxhay, şı Misirǵançe qıǵav'uy, vuşdemee xıleyliniy ligaylin k'ats' xhinne ixhecen.

Rəbbe İzrailıybişis yəq haagva

¹⁷ Fironne millet g'ayqiyng'a, Allahee manbı Filiştinaaşine cigabişile k'ena yəq cit'aba vuxheyib quvqekka deş. Allahee eyhen:

– Maa'ab manbişika muhariba hav'eene, manbişe sayid fıkrıbı badal hı'ı Misirqacab siviık'al.

¹⁸ Allahee millet alik'ar hı'ı sahrayle k'ena Ç'ərane deryahısqa qıkkeka. İzrailıybı Misireençe dəv'əysınbı xhinnen silahbı alyaat'u avayk'an.

¹⁹ Mısee mançe əlyhəəng'ə, Yusufun bark'vbıd cokasana sı'ı qıkkekanbı. Yusuf qek'ang'a İzrailıybışisqa k'in g'assaras alıkkı uvhuynniy:

– Allahee şos huvuyn cuvab mısacad yik'el hıxan ha'as deş. Şunad əlyhəəng'ə, yızın bark'vbı inyaa g'ilyma'a, şoka qıkkee.

²⁰ İzrailıybı Sukkotǵançe qıǵeepç'ı, sahrayne k'anek sa Etam eyhene cigee çadırbı giyxə. ²¹ Rəbb Vuc manbişde hirniy əlyhəə. Mang'vee yiǵniyiǵın manbişis yəq buludne dirakıqa, xəmdəb ts'ayine dirakıqaniy işix hele haagva. Mang'vee məxüd manbişisse yiǵniyiǵınbı, xəmdəb əlyhəəs vəxəcənvaniy ha'a. ²² Sık'ınne gahıs xheyib buludna dirak yiǵniyiǵın, ts'ayına dirakıb xəmdə manbı g'alyav'u avayk'an deş.

14*Deryaheençe i'ǵəə*

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

² – İzrailıybışik'le eyhe, havaasre manbı yı'q'əlqa sapk'ıl Pi-Haxirot eyhene cigayne k'ane Migdolneyiy deryahne əree çadırbı gı'xecen. Deryahısnee Ba'al-Tsefonne ögee vuxhecen. ³ Fironusqa həməxüd qales: «İzrailıybı nyaqame vuxhesınbı avxu, sahrayn manbişda yəqı'b g'ats'apk'ın». ⁴ Zı firon meer hı't'ilqa sak'ala'as, manar manbişiqa qihna gixhas. Məxüd Zı mang'ukuniy mang'une g'oşunukın hı'ı Yızın do axtı qa'as. Manke Misirbişik'le Zı Rəbb ıxhay ats'axxhesın.

İzrailıybişe həməxüdüd ha'an.

⁵ Fironuk'le İzrailıybı heepxıva uvhuynng'a, mang'unayiy cune insanaaşına fıkrı badal vooxhena. Manbişe eyhen:

– Şı in hı'iyn kar hucoone? Şı İzrailıybı g'avkku nukarar dena avxu!

⁶ Fironne dəv'əysın daşk'a balkanaaşik qa'as alıkkı, cuka g'oşunub qopt'ul ayk'anna. ⁷ Mang'vee cuka yixhıd vəş (600) g'əyxı'ıyne, yugne dəv'əyne daşk'ayle ğayrı, Misirın gırgıncad dəv'əyn daşk'abı alyat'anbı. Gırgine daşk'abişiqa çin ç'ak'ınbı vooxhe. ⁸ Rəbbe firon, Misirna paççah hı't'ilqa sakal ha'a, manar Misirǵançe qıǵəəne İzrailıybışqar qihna gexha. İzrailıybımee yik'eka əlyhə vuxha. ⁹ Misirbı fironne

gırgıne däv'öyne daşk'abışıka, balkanaaşıl aleepxıynbışıka, gırgıne g'oşunbışıka sacıgee İzrailıybışıqa qihna gyabak'a. Misirbışısqa manbı deryahısne çadırıbı gıxı'ıyne cıgee, Pi-Haxırotne k'ane, Ba'al-Tsefonne hiib gyabak'a.

¹⁰ Firon İzrailıybışıqa avayq'arnıy vor. Manbı yı'q'əlqa sapk'ıl ilyakiys g'ecen, manbı coqab qihna vob gyapk'ı. Manbı mançile geeb qəpı'ı'n Rəbbılqa ona'a gıvıyğal.

¹¹ Manbışe Mısayk'le eyhen:

- Nya'a Misir nyaq'vbınıy deş, ğu ši hapt'as sahreeqa qabı? Karne ğu hı'ı ši Misirğançe qığav'u? ¹² Nya'a, ši vak'le Misir uvhu dışdıy: «Şi şaleb alqana g'alee'e. Havaasre ši Misirbışda iş haa'as»? Misir nukariyvalla hav'uy, sahree hapt'ıyle yugda eyxheyiy!

¹³ Mısee milletis inəxdun alıdğınıy qele:

- Qı'məəq'ən, ulyoozre! Şok'le g'ıyna g'acesın, Rəbbe şü nəxübiy g'attivxhan haa'a. Həşde g'oocen Misirbı, şok'le sayıb mısacab g'avces deş. ¹⁴ Rəbbe şol-alla manbışıkın ha'asın, yik'ıbı it'umda aqqe!

¹⁵ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Nişil-allane ğu Zalqa ona'a? İzrailıybışik'le eyhe, ögiylqa hudooracen.

¹⁶ Ğumee əsaa, deryahılqa hotk'u xhyan q'öne cıgeeqa qe'e, İzrailıybışısse mane xhyan deşde cıgeençe deryahıle k'ena ilğeepç'es vəəxhecen. ¹⁷ Zımee Misirbı hı't'eeşılqa savaak'al haa'as, manbıb şoqab qihna qavaales. Zınad fironne däv'öyne daşk'abışıkınıy balkanaaşıl aleepxıyne g'oşunbışıkın hı'ı Yızın do axtı qa'as. ¹⁸ Zı mısayiy fironukuniy cune däv'öyne daşk'abışıkın, balkanaaşıl aleepxıynbışıkın hı'ı, Yızın do axtı qı'ı, manke Misirbışik'le Zı Rəbb ıxhay ats'axhxhes.

¹⁹ İzrailıybışile ögiyl əlyhəəna Allahna malaaik, cıga badal hav'u, manbışıqar qihna qöö giyğal. Buludne dirakınıb çına cıga badal hav'u, yı'q'əle, ²⁰ İzrailıyneyiy Misirne g'oşunbışde əree qöö gıvıyğal. Xəmvollete dirakın İzrailıybışıs işix gyavhu, Misirbışısme miç'axıyvalla hav'u. Man g'oşunbı xəmvolletee sana-sançısqa qeetxha deş.

²¹ Mısee xıl deryahılqa hodakke. Rəbbeyib xəmvollete şargıle aa'ane mıtısıka deryahın xhyan mançe ak'an ha'a ıxha. Məxüd mane cigayn xhyan qeqqva'an. Xhyan q'öne cıgeeqa qexhe. ²² İzrailıybıb deryahne xhyan deşde cigayle k'ena ilğeepç'ı avayk'ananbı. Xhyanbı cabırıbı xhinne qetxha manbışde sağneyiy solne sural ulyoyzar. ²³ Misirbı gyabak'anbı manbışde qihna. Fironun däv'öyn daşk'abı, balkanaaşıl aleepxıynbıb manbışde qihna k'eebaç'enbı deryaheeqa. ²⁴ Rəbb veriğna ul üvxəsse buludneyiy ts'ayine dirakeençe horzul Misirbışın g'oşunbı sana-sançıl alikka'a. ²⁵ Mang'vee däv'öyne daşk'abışın tekarıbı sacuraycad qa'a, mançısse yugda alik'aras məxəcenva. Misirbışe eyhen:

- Qudoora inçe heepxas! Rəbbe İzrailıybışın sura aqqı, şakınıd ha'as ıkkın.

²⁶ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Xıl deryahılqa hotke xhyanbı çine cıgeeqa satk'ıl, maabın Misirbı däv'öyne daşk'abışıka, balkanaaşıl aleepxıynbışıka sacıgee çik avub g'alee'ecen.

²⁷ Mısee deryahılqa xıl hodakke, xhyanbıd miç'eeqana çine cıgeeqa sıyk'al. Misirbı xhineençe heebaxamee, Rəbbe manbı haly'av'u deryahne yı'q'neeqa g'aa'a. ²⁸ İzrailıybışıqa qihna deryaheeqa k'eeç'uyın däv'öyn daşk'abı, balkanaaşıl aleepxıynbı, gırgınacab g'oşun yı'q'əlqa satk'ılne deryahne xhyanbışee höögəna. Mançe şavussecar g'attixhanas əxə deş.

²⁹ Məxüd ıxha İzrailıybı deryahne yı'q'neene xhyan deşde cigayle k'ena ilğeepç'ı avayk'an. Xhyan manbışde sağneyiy solne sural çabır xhinne ulyoyzar. ³⁰ Mane yiğil İzrailıybı Rəbbe Misirbışde xılənçe g'attivxhan haa'a. Qiyğa manbışik'le Misirbı

deryahne mıǵlek hapt'ı g'ooce. ³¹ İzrailıybişik'le Misirbişik Rəbbe xənnə gucuka hı'iyın g'acumee, manbı Rəbbile qəvəyq'ən gıviyǵal. Mang'ulqayiy Mang'une g'ululqa, Mısalqa, inyam ha'a gıviyǵal.

15

Mısayna mə'niy

¹ Mane gahıl Mıseeyiy İzrailıybişe Rəbbis ina mə'niy haa'a:

- Rəbbis ina mə'niy qəpqaş,
Mang'vee Cun do geed axtı qı'ı!
Balkanıb, çil alixınar,
Mang'vee deryaheeqa g'av'u!
- ² Rəbb Yizda guciy mə'niy vorna,
Mang'vee zı g'attixhan hı'ı.
Mana Yizda Allah vorna,
zı Mana qıvats'a'asda!
Mana yizde dekkeeyid ı'bəədat hı'ına Allah vorna,
zı Mana axtı qa'as!
- ³ Gırgıne duşmanaaşile ğamxhesde
Rəbbin do YAHVE* vodun!
- ⁴ Dəv'əyne daşk'abişika fironna g'oşun
deryaheeqa daǵav'u!
Misirin nekke yugun ç'ak'ınbı
Ç'ərane deryahın höbgü!
- ⁵ Xhyan manbışile g'alysıkkı,
k'oralybişeeqa manbı g'ayebı xhinne qavayk'an apk'ın!
- ⁶ Rəbb, Ğu Yiǵne gucuka qıvats'ı!
Ğu duşmanar g'ulyotal haa'a!
- ⁷ Ğu Yiǵne xənnə gucuka,
Ğu qıdvyaats'anbişikın ha'a!
Yiǵne qəlın,
ts'ayin balybiy gyoxhan ha'an xhinne, manbı gyoovxhan hav'u!
- ⁸ Yiǵne nafasın xhyanbı
sacıgeeqa sa'a,
Sacıgeeqa sadıyne xhineke cabırbı ha'a,
İttehesu deryahne k'oralybişeedın xhyanbı qiyǵara'anbı!
- ⁹ Duşmanee eyhenniy:
«Qihna gırxhu, zı manbı avqas,
Aqqıyn karıd zı bit'al ha'as!
Mañıke yızın rı'hcad ats'es!
Qiyǵale xhineyid g'ılinc qıǵahas,
yizde xılekacab zı manbı gyapt'as!»
- ¹⁰ Ğu manbışis uf üvxü,
deryahın manbı höbgü!
Gurǵuşun xhineyib
manbı k'oralybişeeene xhinek avqa apk'ın!

* **15:3** 15:3 YAHVE: in do cühüt'yaaşine mizel «Vuc vornava» cuvabık akar. İne kitabee in do «Rəbb» xhinne sak'ala'a.

11 Ya Rəbb, vornane Vaka sa aqqasda
 allahaşine əree?
 Muq'addasvallee azamatıka,
 Vasse xhinne mö'ücüzəbı ha'as əxəna vornane?
 Yiǵne xəbvalile xhinne qəvəəq'ənasda merna vornane?

12 Ğu saǵın xıl hotkumee,
 ç'iyeyn manbı höbǵüynbı!

13 Vaqa badaldyooxhena yugvallava,
 Ğu xalq' g'attixhan hı'ı,
 Ğu manbışis yəq haagu!

Ğu eyxhene Yiǵne muq'addasne cigeeqa†,
 Ğu Yiǵne gucuka quvkees!

14 Milletbışik'le man g'ayxhı, tanbışeeqa zeze avxhas,
 Filiştınar mançile geeb qəvəəq'ənas,

15 Edomun ç'ak'ınbı qəpqr'i'niyn alyabat'a,
 Moav vuk'lek vukkeekanbışik zeze ooxha,
 Kana'anın milletid nyaqame ixhesın axva!

16 Havaasre manbışılqa zeze avkkecen, qəvəəq'necen!

Rəbb, Yiǵne xilene gucen,
 Yiǵın millet ilǵeç'esmee
 manbı g'ayelqa savk'alas,
 nıq'-ç'ı'q' dena aaxvas!

Ya Rəbb, Ğu nukariyvalike g'attixhan hı'iyn millet ilǵeç'esmee!

17 Ya Rəbb, Ğu Yiǵın millet qalessın Yiǵne suvalqa,
 Ğu Yiǵne Xaasva g'əyxı'yne cigee, Ğu manbışis ciga qaa'as,
 Ey Xudaavand, Ğu Yiǵne xıleka itxhınne muq'addasne cigee!

18 Rəbbe girgine gahbışıl, hammaşe paçcahiyvalla haa'as!

19 Fironun dəv'əyn daşk'abı, balkanaaşıl alepxıynbı deryaheeqa k'epç'imee,
 Rəbbe manbışılqa deryahın xhyanbı yı'q'əlqa qalya'a. İzrailybımee deryahne
 xhyan deşde cigayle k'ena ilǵeepç'ı avayk'ananbı.

20 Harunne yuçee, peyǵambar Mayramee, xıleqa dyaf alyat'umee, girgine
 yedaəşed xıleqa dyafbı alyat'u, məng'ı'qab qihna mık'ar ha'a avayk'ananbı.

21 Mayramee manbışis ina mə'niy qəpqrı':

- Rəbbineme qəpqrə,
 Mang'vee Vuc axtı qı'ı.

Balkanıb, cil alixınar
 Mang'vee deryaheeqa g'av'u.

Q'ap'ın xhyan

22 Mısee İzrailybı Ç'ərane deryahısse Şur eyhene sahreeqa quvkekka. Xhebillə
 yiǵna manbı sahrayle k'ena avayk'an, maa'ad manbışisqa xhyan qızaxxa deş.

23 Manbı Mara eyhene cigeeqa qabı hipxhıring'a, maadın xhyanıd q'ap'ıdava ulyoǵas
 əxə deş. Mançil-allad mane cigayn do Mara (*q'ap'ın*) axva. 24 Milletın «Hucoone
 ulyoǵasva?» Mısaylena haa'a gıviyǵal. 25 Manke Mısee Rəbbılqa ona'a, Rəbbeeyid
 mang'uk'le sa os hagva. Mısee man os xhineeqa daǵadaççe, mançile qiyǵa man
 xhyan uloǵasın xhinne qexhe.

† 15:13 15:13 Cigeeqa: inyaa İzrailyneiy İyerusalimne hək'ee eyhe.

Rəbbe maa manbışis g'ayda-q'aanun huvu, maayib siliys üvxü. ²⁶ Mang'vee eyhen:
 – Şu Yizde, Rəbbine, vuşde Allahne cuvabil yugda k'ırı alixhxheene, Yizde ögiyl qotkun işbı he'eene, Zı he'eva uvhuynçil k'ırı gyaqqı q'aanunbışee hagvan xhinne he'eene, Misirbışilqa g'axuvuyne ık'arbışin nencad şolqa g'axiles deş. Şu yug qaa'ana Rəbb Zı vorna.

²⁷ Manbı qavaylenbı Elim eyhene cigeeqa. Mane cigee yits'ıq'ölle (12) xhyan ı'lqəən cigayiy yights'al (70) xurmayna yiv vooxhe. İzrailybışe mane xhyanbı ı'lqəəne cigabışde hiqiy-alla çadırbı giyxə.

16

Allahee mannayiy bilydirçinar g'ıxele

¹ İzrailybışin cəmə'ət Elimğançe ayk'anan. Manbı Elimneyiy Sinayne yıq'neene, Sin eyhene sahreeqa Misirğançe qıǵeepç'iyne q'öb'esde vuzane yits'ıxhob'esde (15) yiğil qabı hiviyxhar. ² Sahree milletin Mısaylenayiy Harunulena haa'a giviyğal.

³ İzrailybışe manbışik'le eyhe ıxha:

– Misir çurunane k'umk'umbışde k'ane gyuv'urne gahıl, avts'esınmeen gıney otxhanang'a, Rəbbine xılence ma'ab hapt'ıynxhiy nimee yugda eyxheyiy. Şunad inimeen millet sahreeqa mısıka gyapt'as qadı!

⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Zı şolqa xəənçe gıney gyoğ'a'as. Hasre millet yiğis qıǵeç'ecen, çısın yiğisiysın gıney se'ecen. Zı manbı Yizde q'aanunbışil k'ırı iliyxheyeva məxüb siliys üvxəs. ⁵ Yixhid'esde yiğil q'öd şene yiğbışilinmeen sı'ı, ögiykecad otxhanan kar he'ecen.

⁶ Mıseeiy Harunee İzrailybışik'le eyhen:

– Exhal şok'le ats'axxhesın Misirğançe şu Rəbbe qıǵav'u vuxhay. ⁷ Miç'eedmee şok'le Mana inyaa ıxhay, Mang'una xəbvalla g'avcesda. Rəbbik'le g'ayxhin şu Culena haa'a. Şi vuşbine vooxhee, şu şalena haa'a?

⁸ Mısee manbışik'le meed eyhen:

– Şok'le inəxüd ats'axxhes Mana Rəbb ıxhay: g'iyna exhal Mang'vee şos çuru heles, miç'eedid avts'esınmeen gıney. Mang'uk'le g'ayxhiyn şu Culena haa'a. Nya'a şı vuşbune vooxhe? Şu şalena deş, Rəbbilena ha'a.

⁹ Mısee Harunuk'le eyhen:

– İzrailiyne cəmə'ətık'le eyhe: «Rəbbine ögiylqa savaale, Mang'uk'le g'ayxhiyn şu Culqa alepçiy».

¹⁰ Harun İzrailiyne cəmə'ətıka yuşan ha'ane gahıl, cəmə'ətın vuk'ulybı sak'al ha'anbı sahrayne suralqa. Sayid manbışik'le buludne dirakee Rəbbin nur ıxhay g'ece.

¹¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

¹² – Zak'le İzrailybışe Zalena haa'a g'ayxhı. Manbışik'le eyhe: «Exheqana şu çuru oxhanas, miç'eedid avts'esınmeen gıney. Manke şok'le ats'axxhesın Zı Rəbb, vuşda Allah ıxhay».

¹³ Exheqana bilydirçinar aletxu qadı çadırbı gı'xı'yn ciga gyats'a'an. Miç'eebiysıb mane cigayne hiqiy-alla ç'iy ı'xiyxə. ¹⁴ Ç'iy ts'its'axhamee, ç'iyene aq'val k'üvən xırıp'-xırıp' ha'an g'iravuk akaran sa kar axva. ¹⁵ İxhyanbı g'acu İzrailybışe sana-sang'uk'le eyhen:

– İn hucoone?

Manbışik'le man hucoo ıxhay ats'a deşdiy. Mısee manbışik'le eyhen:

- İn Rəbbe şos oxhanasva huvuyn gıney vod. ¹⁶ Rəbbe inva şok'le uvhu: «Sı'ıyle qiyğa, həməxüd he'e, xizaneene insanaaşis sik'ı ixhecen, gırgıng'ulqa sa vexhxheedın* hixhrecen».

¹⁷ İzrailybışe gırgın cok'le uvhiyn xhinne ha'a. Sanbışe geed sa'a, mansanbışe k'ılda. ¹⁸ Vexhxhayka gyoobakka gibğilmee, geeb sav'uyng'unab hexxaba haagu deş, k'ilyba sav'uyng'unab k'ilyba haagu deş. Gırgıng'vee q'aralika sav'una xhinnecab haa'gva.

¹⁹ Mısee manbışik'le eyhen:

- Vuşde neng'veecad miç'eediys vuççud g'ilymadaççe.

²⁰ Sassanbışe Mısayl k'ırı ilydiyxi kar miç'eediys g'aledaççe. Mane otXHuneeqa mı'qər a'a, mançike eva g'əə giyğal. Mısee manbışik'le qəl haa'a. ²¹ Miç'eeb gırgıng'vee cus vukkanameena q'aralika sa'a vuxha. Qiyğa veriğ pıra quvxhamee, mana xhinelqaniyxhe siviyyk'alna. ²² Yixhid'esde yiğil manbışe q'öd manimeen otXHuniy sa'a, sang'ulqa q'öble vexhxha gyooxha vuxha. Cəmə'ətnə ç'ak'ınbışe co nimeen kariy sı'ıva abı Mısays yuşan ha'an. ²³ Mısee manbışik'le eyhen:

- Rəbbe inəxüdüd eyhe: «G'iyqiyn ülycümün yighıd'esın, manzil haa'an yiğ vod. Man muq'addasın Rəbbin yiğ Şabbat vod. G'iyneykecad qecesın qece, qoxhxharasınid qoxhre. Hexxada axuynid g'iyqiys havace».

²⁴ Manbışe otXHuniy Mısee uvhiyn xhinne g'iyqılqamee havacıva, mançeeqa mı'q'ərıd ı'ı deş, evad eyxhe deş. ²⁵ Mısee eyhen:

- G'iyına şu man otXhanan kar oxhne. G'iyına Rəbbin yiğ, Şabbat vod. Şok'le g'iyına g'ad oxhanas vuççud aveykes deş. ²⁶ Şu man kar yixhne yiğna se'e, Şabbatıl, yighıd'esde yiğil, şok'le vuççud aveykes deş.

²⁷ Milletiken sabara insanar yighıd'esde yiğilib otXHuniy sa'asva qığepç'eyib manbışik'le vuççud iveeke deş.

²⁸ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Şu mısılqameene Zı g'ixhxhiyne g'ayda-q'aanunuka gyuv'ur-oza qıdeepxhes?

²⁹ İlyaake, Zı, Rəbbe şos Şabbatın yiğ huvu, mançıl-allad Zı yixhid'esde yiğil şos q'öd manimeen otXHuniy hele. Yighıd'esde yiğilyıb gırgınbı cone xaybışee gyuv'urecen, əq'ənaqa imaak'anancen.

³⁰ Məxüb milletın yighıb'esde yiğil manzil haa'a. ³¹ Mane otXHuniyn do İzrailybışe manna† giyxhe. Mana vuc k'aşnişne toxumukub akar, rangısıb cagvaraba vob. Opxhınıysıb itv qadğuyın k'alet xhinne vob.

³² Mısee eyhen:

- Rəbbe inəxüd he'eva vod eyhe: «Sa vexhxha mannayna alyapt'ı şole qiyğiyne nasılbişis havaace. Hasre manbışik'led g'acecen, Zı şu Misirğançe qığav'uyng'a şos sahree huvuyn gıney».

³³ Mısee Harunuk'le eyhen:

- Kup alyaat'u mançeeqa sa vexhxha mannayna haç'ee'e. Qiyğad Rəbbine ögiylqa gixhxhe qihniyne nasılbişis havaces ixhecen. ³⁴ Rəbbe Mısayk'le uvhuyn xhinne, Harunee havacesva mannanan kup mugaavilenane q'utyeyne‡ hiqa giyxhe.

³⁵ İnsanarnane cıgeeqa, Kana'anqa, qavaalesmee, İzrailybışe yoq'ts'al (40) senna manna ooxhan. ³⁶ (Sa omer efana yits'ıb'esda pay vobna).

17

Ganzile gyodatstsen xhyan

* **16:16** 16:16 Vexhxha: cühüt'yaaşine mizel in cuvab «omer» vod. Sa omeree sa kiloyle sık'ılda hexxada vod.

† **16:31** 16:31 Manna: Man kar İzrailybışik'le mankilqamee g'ıdecuva, manbışe mançin do «in hucoone» giyxhe.

‡ **16:34** 16:34 Mugaavilenana q'utye: mane q'utyeyne hək'ee Tovratee, menne cigabişeyid otk'uniyn.

1 Gırgın İzrailin cəmə'ət Sin eyhene sahreençe yəqqı'lqa qıǵeç'e. Rəbbe manbışik'le uvhuyn xhinne manbı ulyoozar-ulyoozar avayk'an. Manbı Refidim eyhene cigeeqa qabı çadırıbı g'iyxə. Maa'ad milletın ulyoǵasın xhyan eyxhe deş. ² Mançılalları manbışe Mısa t'yats'axal hı'ı eyhen:

- Şas ulyoǵasın xhyan hele!

Mısee manbışik'le eyhen:

- Nya'a şu zak'le cuvabbı eyhe? Nişil-allane şu Rəbb siliys ı'xı'yxə?

³ Milletis xhyan ıkkın eyxhe. Mançılalları manbışe Mısa t'yats'axal hı'ı eyhen:

- Nya'a ğu ši Misirǵançe qıǵav'u? İn ğu şak, şınab, yişin uşaxarıb, həyvanarıd xhineka gyatt'asdemene hı'ı?

⁴ Mısee Rəbbilqa onu'u eyhen:

- İne milletık zı hucoone ha'as? Manbı zalqa g'aye gyooǵa'asınçıl qepxha vob.

⁵ Rəbbe Mısays inəxdun alidghınıy qele:

- Vakasana sabara milletın aǵsaqqalar qopt'ul milletne ögiyl hoora. Nil eyhene damays ı'xı'yn əsayid xıyaqa aleet'e. ⁶ Maane Xorev eyhene ganzıl Zı yiǵne ögiyl ulyozaras. Mane yiǵne xılene əsaaka ganzile k'ena it'umda ı'xe, mançeençe milletis ulyoǵasın xhyan qıǵeç'es.

Mısee İzrailyne aǵsaqqalaasına ögiyl həməxüd ha'a. ⁷ Mısee mane cigaynıd do Massayiy Meriva (*siliys ı'xı'y, cuvabbı uvhiy*) giyxhe. Ma'ad İzrailybışe cok'le cuvabbı eyheva, «Rəbbir şakaniyxan deşxhee, de'eşdaniyxanva» uvhu, Rəbbir siliys ı'xı'va man do giyxhe.

Amalekaaşikan saç'uvkiy

⁸ Mançile qiyǵa Amalekar Refidimeeqa abı İzrailybışika suç'ookanbı. ⁹ Mısee Yeşuayk'le eyhen:

- Hark'ın milletteke insana g'əvxə, yişdemee Amalekaaşika saç'uvkecen. Zı g'iyqa Allahne əsaaka tepayne q'oma ulyozarasda.

¹⁰ Yeşueeyid Mısee uvhuyn xhinne ha'a, hark'ın Amalekaaşika siç'ekkvana. Mısa, Harun, Xur hapk'ın ılqeebaç'enbı tepayne q'omaqa. ¹¹ Mısee xileppi ooqa qı'imee İzrailybı ğamebaxhenbınıy, mang'un xileppi ozzur avqa qeetxhamee, ğamebaxhe giviyǵalanbı Amalekar. ¹² Mısayn xileppi oyzaranbı, mang'usse xileppi orzuliyvalike ooqa qa'as dəxəmee, Haruneeyiy Xuree g'aye abı Mısa çilqa gya'a. Mang'un sa xıl aqqaqqan Harunee mansad Xuree. Məxüd veriǵ k'yooçesmee, manbışe mang'un xileppi xəə aqqaqqa. ¹³ Məxüb Yeşuee Amalekbı cune g'ilincike alǵaa'a.

¹⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- İnsanaşe yik'el aqqecenva kitabeeqa ok'ne. Qiyǵad Yeşuayk'le eyhe, Zı Amalekaaşın docad ç'iyene aq'vale hakkal ha'asın.

¹⁵ Mısee q'urban ablya'an ciga ali'ı çin doydud YAHVE Nissi (*zas Rəbbe ğamxhesda guc hoole*) gixxhı, ¹⁶ eyhen:

- Zı Rəbbilqa k'ın g'iysar, Rəbbe Amalekaaşikana dəv'ə ç'əv ha'as deş.

18

İtron Mısaysqa arayle

¹ Midyanaasına kaahinik'le, Mısayne abatteyk'le İtronuk'le Allahee Mısayneyiy İzrailybışdemee hı'ıyn karbıyiy Rəbbe manbı Misirǵançe qıǵav'uy giyxhe. ²⁻³ Mısayne abatee İtronee Mısayna xhunaşşe Tsipporayiy q'öölə uşax yı'q'əlqa qıkkeka. Mısee ögiylycarniy cuna xhunaşşe dekkine k'anyaqa g'axiyvu. Mısee «Zı menne cigee, merna xhinne ıxhava» uvhu, dixbışde sang'un do Gerşomniy (*menne cigayna*) gixxhı. ⁴ «Dekkee ı'bədat hı'ıyne Allahee zas kumag hı'ı, fironne

g'ılıncıke g'attixhan hı'ıva» uvhu, mansang'unud do Eliyezerniy (*Allahee zas kumag ha'a*) gixhxhı. ⁵ Mısayna abattey İtron, dixbışikayiy xhunaşseyka sacıgee sahreeqa Mısa eyxhene Allahne suvaysqa arayle. ⁶ İtronee Mısayk'le eyhecenva insan g'ıxele:

– Zı yığna abattey İtron xhunaşseykayiy q'öne yığne duxayka vasqa ı'qqə vor.

⁷ Mısa abbateysqa qıǵeç'u mang'une ögiyl k'yorzul, ubba ha'a. Sana-sang'uke qidghınbı ha'a manbı çadıreeqa ikkebaç'e. ⁸ Mısee abatteys, Rəbbe İzrailybışdemee fironulqayiy Misirbışılqa allı'ıyn yıǵbı, co yəqqə opxhunna əq'üba, sayib Rəbbe co nəxübiy g'attixhan hav'uva yuşan ha'a. ⁹ İtron Rəbbe İzrailybışis yugvalla hav'uva, manbı Misirbışde xılençe g'attixhan hav'uva geer şadexhena. ¹⁰ Mang'vee eyhen:

– Şu fironneyiy Misirbışde xılençe g'attixhan hav'une Rəbbis şukur vuxhena!

¹¹ Həşde zak'le ats'an Rəbb manisa allahaaşile nimeexheyir xərra vor. Mang'vee millet hooyç'an-g'oyç'anne Misirbışde xılençe g'attixhan hı'ı.

¹² Qiyğa Mısayne abattey İtronee, Allahıs medın-medın q'urbanbı allya'a. Haruniy İzrailybışin ağsaqqalar, Mısaykayiy cune abatteyka sacıgee Allahne ögee gıney oxhanas abayle.

Mısee ç'ak'ınbı g'əxə

¹³ Qinne yığıl Mısa milletne məhkamayqa ilyakka. Milletıd miç'eediyle exhalqamee Mısayne hiqiy-alla iliyk'ar ıxha.

¹⁴ Mısayne abatteyk'le mang'vee milletık ha'an g'acumee, eyhen:

– Ğu hucoone milletık ha'a? Nya'a Ğu sayrena məhkama ha'a, nya'a manimeen millet yığne hiqiy-alla miç'eediyle exhalqamee iliyk'ar axu?

¹⁵ Mısee eyhen:

– Millet zasqa Allahee eyhen ats'axhxhes adayle. ¹⁶ İnsanar sana-sang'uka parxaçeepxhamee, zasqa abayle. Zınad manbışde neng'uqa nena bınahiyva eyhe. Sayıd zı manbışis Allahne g'ayda-q'aanunbışike yuşan ha'a.

¹⁷ Abattey Mısayk'le eyhen:

– Ğu man qotkuda deşod ha'a. ¹⁸ Ğunar, vasqa abaylenbıb mançike sacco oozaranbı. Sang'unemee mana geeb yı'q'na işib. Vassecab mana iş haa'as vəxəs deş. ¹⁹ Ğu zal yugda k'ırı gyaqqe, zı vak'le həşde sa kar eyhes. Hasre Allahır vaka ixhecen! Allahneyiy milletne yı'q'nena ixhe, milletın nyaabiy daǵamiyvalla opxhan, Ğu Mang'us yuşan he'e. ²⁰ Manbışik'le g'ayda-q'aanun, ha'asın işbı, qopkuna yəq Haagve. ²¹ Milletıke kar əxən, Allahıle qəvəyq'ənan, cuvabil ulyoozaran, pılıka alivşes dyooxhen insanar g'əvxə. Manbı aazırıng'us (1000), vəşing'us (100), xhots'aling'us (50), yıts'ing'us (10) ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhe. ²² Manbışe məhkamabı he'ecen. Cosse ha'as əxən işbı hasre cocad he'ecen, daǵamınbıd, dəxənbıd vasqa allecen. Məxüd manbışe vas kumag ha'as, valqa gyooxhana işib k'ıl quvxhes. ²³ Ğu məxüd he'eene, Allahısıd man ikkiykıneene, vasse örxəs əxəsda. Milletıd yik' sibık qı'ı xaaqa siyk'alıy.

²⁴ Mısee abattel k'ırı alixhxhı, mang'vee eyhen xhineyid ha'an. ²⁵ Mısee İzrailybışde əreençe kar əxənbı g'əvxü, milletıs ç'ak'ınbı xhinne giviyyxhe. Manbışike aazırıng'us, vəşing'us, xhots'aling'us, yıts'ing'us ç'ak'ınbı vooxhe. ²⁶ Mane yığile otçu manbışe milletıs məhkamabıd ha'a ıxha. Manbışe cosse əxən işbı cocad ha'a ıxha, daǵamınbı, dəxənbı Mısaysqa adayle ıxha.

²⁷ Qiyğa Mısee cuna abattey yəqqılqa araççe. Abatteyir siyk'alna cune ölkəeqa.

19

İzrailıybı Sinayne suvaysne

¹ İzrailıybı Misireençe qığeepç'iyne xhebıd'esde vuzane ts'eppiyne yiğil Sinayne sahreeqa hiviyxhar. ² Refidimğançe qığeepç'ı, manbı qavaylenbı Sinayne sahreeqa. Manbışe suvalqa ı'lqəəne cigee çadırıbı giyxə. ³ Mısa suvalqa Allahısqana ılqeç'e. Rəbbeə mana suvale qort'ul eyhen:

- Yaaq'ubıke g'abıynbışik'le, İzrailıybışik'le eyhe: ⁴ «Şok'le Zı Misirbışik hı'iyndı, nəxübiy şu q'aacırın xhinne xılibışıl Zısqa qabıyid g'acuyn. ⁵ Həşdiyle şu Yizde cuvabil yugda k'ırı gyaqqeene, Yizda şokana mugaavile havaaceene, manisa millet-bışile Zas delesın millet şu vuxhes. İn dyunyecad Yızın vodun, ⁶ şunab Yizdemee kaahinaaşın ç'ak'ınbı, paççahar vuxhes, muq'addasın millet ixhes». Man gırgıne İzrailıybışik'le eyhe.

⁷ Mısa avqa giç'u milletın ağsaqqalar sav'u, Rəbbeə uvhuyn gırgın manbışis yuşan ha'a. ⁸ Milletıncad inəxdun alidghınıy qele:

- Rəbbeə uvhuyn gırgın şı ha'asın!

Mısee manbışın alidghınıy Rəbbis hixhar ha'a.

⁹ Rəbbeə Mısayk'le eyhen:

- Zı yiğne k'anyaqa k'ışşeyne buludee ayres, milletık'le Zı vaka yuşan ha'a g'ayxhı valqa gırgıne gahbışiscad inyam he'ecenva.

Mısee milletın uvhuyn Rəbbılqa hixhara'ang'a, ¹⁰ Rəbbeə meed Mısayk'le eyhen:

- Milletısqa hark'ın manbışik'le eyhe: g'ıynayiy g'iyqa manbı məttıba vuxhecen, tanalinbıd hoğlece. ¹¹ Qıtsıqiys Rəbbeə nəxüdiy uvhu, həməxübub vuxhecen, Rəbb milletne ulene ögiyl Sinayne suvalqa giç'es. ¹² Suvayne hiqiy-alla milletnemee sarhad ts'its'av'u manbışik'le eyhe: «Suvalqa ılqımeebaç'e, mançik xıl simet'a. Suvayk xıl set'una g'ilymaraççe, gik'e. ¹³ Məxrına ixheene, g'ayeyqqaye hele vukukaye gek'a gik'e, saccu mang'uk xıl simet'a. İnsan ixheyir həyvan vuxheyib əq'ənanəcab gyuvk'e, g'ilymabaççe». G'argıne gaçençe xiliyna syuty hav'umee, manbışisse suvalqa ılqeepç'es vəəxə.

¹⁴ Mısa suvayle g'ıç'u milletık'le gicəpxeva eyhe. Manbışed tanalinbı hoyğalanbı.

¹⁵ Mang'vee milletık'le eyhen:

- Qıtsıqiys Rəbbeə nəxüdiy uvhu, həməxübub vuxhe. Sayid yik'el aqqe yadaaşik xıl simet'a.

¹⁶ Xhebıd'esde yiğil miç'eed xəy g'əhədaqqə giyğal, ts'ayilpan eyxhe, k'ışşeyn bulud suval ooqa sadayle, g'argıne gaçençenab it'umna syuty vooxhe. Çadırbışisneebın gırgın insanar mançile it'umba qəvəyq'ənanbı. ¹⁷ Mısee Allah qızaxecenva insanar cone çadırbışisse suvaysqa saa'a. ¹⁸ Rəbb Sinayne suvalqa ts'ayine ar giç'uva suva kumayncab alyabat'a. Mane suvayle xəne peşteençen xhinne kuma ı'lqəə eyxhe. Mane gahıl suva it'umba ı'ğviykarna, ¹⁹ ittehesu g'argıne gaçençena syutyub geeb qooxhe giviyğal. Mısee eyhençis Allahee alidghınıy xəybı g'əhədəqqəne sesika qele ixha. ²⁰ Rəbb Sinay eyhene suvayne q'omaqa giç'u, maqa Mısa qoyt'al. Mısa maqa ılqeç'umee, ²¹ Rəbbeə mang'uk'le eyhen:

- Giç'e milletık'le eyhe, Rəbb g'acesva çosva gyuvxhune sarhadıle ılğımebaç'ecen. Uvhuyn hide'eene con gellesınbı hapt'asınbı. ²² Rəbbisqa qeepxhesın kaahinaaşın ç'ak'ınbıb gicəpxı' vuxhes vukkan. Uvhuyn hide'eene Rəbbeə manbışikınıd ha'asın.

²³ Mısee Rəbbik'le eyhen:

- Nya'a Ğu şak'le uvhu dişdiy «Suvayne hiqiy-alla sarhad ts'its'av'u mançike er hee'eva». Mançil-allad milletın Sinayne suvalqa gov gyuvxhes deş.

²⁴ Rəbbeə eyhen:

- Giç'e, vakasana inyaqa Harun ayre. İlahiyetçeeşine ç'ak'ınbışeb, milletınıd suvalqa Rəbbisqa ı'lqəəva sarhad ıǵımooč'ecen. Uvhuyñ hide'eene Rəbbe cokun ha'asın.

²⁵ Mısa suvayle giç'u man uvhuyñbı milletılqa hixhar ha'a.

20

Allahna yits'ible əmr

¹ Allahee inəxdun əmırbı huvu:

² Zı Rəbb, yiǵna Allah vorna, ǵu Misireençe qıǵavhuna, nukariyvalike g'attixhan hı'ına.

³ Hasre vaqa Zale ǵayrı mebın allahar mooxhecen.

⁴ Ǵu vasda byuty xəybışker, ç'iyebışker, xhyanbışker hıma'a. ⁵ Məxdıne byuttyaaşis k'yumoyzar, ı'bəədat hıma'a. Zı Rəbb, yiǵna Allah vorna, şu merna Zaka sa aqqaqqamee Zı mançis öörəxə deş. Zı g'imece eyxhene dekkaaşine uşaxaşıqla xhebne-yoq'ne nasılee Zı yiǵbı allya'as. ⁶ Zı ikkiykın, Zı uvhuyñbı ha'anbışdemee aazır nasılbişis yugvalybi ha'as.

⁷ Nişil-alla qadiy Rəbbin, yiǵne Allahın do ghalelqa ılymaat'a. Məxrına ixheene Rəbbe yiǵbı allidyı'ı g'alərçes deş.

⁸ Şabbat yik'el aqqe. Man yiǵ manisa yiǵbışike curu'u, muq'addasın yiǵ he'e.

⁹ Yixhne yiǵee yiǵın gırgın işbı g'acu ç'əv he'e. ¹⁰ Yıghıd'esın yiǵıd, Şabbatıd hasre Rəbbis, yiǵne Allahıs ixhecen. Mane yiǵıl ǵunab, dixbışeb, yişbışeb, nukaraaşeb, həyvanaaşed, menne cigeençe qabı yiǵne şaharbışee aaxvanbışeb nenacab iş hımaa'acen. ¹¹ Yixhne yiǵee Rəbbe xəybıyiy ç'ıye, deryahbı, dyunyeylin gırgıncad kar itxhın. Yıghıd'esdemee yiǵıl Mang'vee manzil haa'a. Mançil-allab Rəbbe Şabbatne yiǵıs barakat hoole, man yiǵ manisa yiǵbışike cura'an, muq'addasın yiǵ ha'a.

¹² Dekkısıy yedis hı'rmat gyuvxhe. Mançil-allab ǵu, Rəbbe, yiǵne Allahee, vas huvuyne cigabışee xiliyna ı'mı'r haa'as.

¹³ İnsan gimek'a.

¹⁴ Zina hıma'a.

¹⁵ Qümöqə.

¹⁶ Mering'vee hıdı'ıyn, karal'dəən kar gardanaqa gimiyxhe.

¹⁷ Mering'une karalqa ul hımaa'a. Şavnecab xaalqa, xhunaşşelqa, nukarılqa, yats'ılqa, əməlelqa nişilqacab ul hımaa'a.

¹⁸ Milletık'le ts'ayılpın, xəybı g'əhədəqqə, suvayle ı'lqəən kuma g'acumee, g'argıne ǵaçeençena syuty g'avxhume, manbı it'umba qəpqi'n suvayle əq'əna qeebaxhe.

¹⁹ Manbışe Mısayk'le eyhen:

- Ǵucar şaka yuşan he'e. Ǵu eyhen şak'le g'ayxhes. Hasre Allah şaka yuşan hıma'acen. Mana şaka yuşan he'ee, şı hapt'asınbı.

²⁰ Mısee milletık'le eyhen:

- Qıməəq'ən. Allah şu siliys üvxəs arı. Mana sayid şu bınahbı hıma'acənva, şu qəvəəq'əna'ascar arı.

²¹ Millet əq'əna ulyoyzar. Mısar ayk'anna Allahnane k'aarine buludusqa.

24

Allahee İzrailybışika mugaavile haa'a

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Ğu, Harun, Harunun dixbı Nadav, Avihuyiy sayir İzrailıybişde aǵsaqqalaaşike yights'al (70) insan Zasqa ılqeeç'ı, Zas əq'ənançecab k'yoozre. ² Qiyǵaler, Zasqana saccu ğu qixhe mansabı deş. Millet inyaqa ılqımeç'ecen.

³ Mısee Rəbbe uvhuynbıyiy Mang'un g'ayda-q'aanun milletis yuşan hı'imee, milletıncad mang'us cuvab qele:

– Şi gırgın Rəbbe uvhuyn xhinne ha'as!

⁴ Mısee Rəbbe uvhuyn gırgın oyk'anan. Mana miç'eer çakra suǵots'u suveeqa l'lqəəne cigee q'urbanbı allya'an ciga alya'a. Qiyǵale İzrailıyne yits'ıq'öne (12) nasılıs curayda-curayda mang'vee g'ayeyn dirakbı ulyozar ha'a. ⁵ Mançile qiyǵa mang'vee İzrailıyne mek'vunbışisqa Rəbbis mek'vun congariy medın-medın q'urbanna allya'as ilekka. ⁶ Mısee həyvanaaşike gyopts'una sura eb lyagameeqa saa'a, avxunab q'urbanbı allya'an cigalqa k'yaa'a. ⁷ Mang'vee Rəbbika mugaavilenan kitab alyaat'u, maa'ad otk'unınbı milletis qədəqqə. Milletın eyhen:

– Şi Rəbbe uvhuyn gırgınçıl k'ırı gyaqqı, gırgın Mang'vee eyhəxüd ha'as.

⁸ Qiyǵa Mısee lyagameena eb alyapt'ı milletılqa hooçav'u eyhen:

– Haane Rəbbe şoka hav'uyne mugaavileyna eb. Mang'vee uvhuyn karbı mugaavile vob.

⁹ Mançile qiyǵa Mısa, Harun, Nadaviy Avihu, sayir yights'al (70) İzrailıyna aǵsaqqal suvalqa ılqeebaç'e. ¹⁰ Maa'ar manbışik'le İzrailıybişda Allah g'ece. Mang'une g'elybışik avud lagarane gıranne g'ayeyke hı'iyın, məttın xəy xhinnen sa kariyne. ¹¹ Allahee İzrailıyne ç'ak'ınbışılqa xıl g'oyt'al deş. Manbışe otxhun-ulyooǵan, Allahır g'ecena.

Mısa Sinayne suval

¹² Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Suvalqa Zasqa ılqeeç'u, maa ulyozre. Zı vasqa, millet xət qa'asva hets'uyne g'ayebışıl Zı opk'unna q'aanun, g'ayda qevles.

¹³ Mısa Allahne suvalqa ılqeeç'esva cus kumag ha'ane Yeşuayka ayk'an. ¹⁴ Mang'vee aǵsaqqalaaşik'le eyhen:

– Şi şosqa savk'alarmee inyaa ulyoozre. Haruniy Xur şoka aaxva, vuşuyiy daǵamiyvaleeqa girxhu manbışisqa hak'necen.

¹⁵ Man uvhu Mısa suvalqa ılqeeç'e. Mane gahıl suva buludun avqqaqqa. ¹⁶ Rəbbin Nurud Sinayne suval g'ece eyxhe. Yixhne yiǵna buludun suva avqu vuxha. Yighıd'esde yiǵıl Rəbbe Mısa buludeençe qoyt'al. ¹⁷ İzrailıybişik'le Rəbbin Nur suvane q'oma, maane gırgın gyoxhxhan ha'ane yalavne ad g'ece. ¹⁸ Mısa buludeeqa k'iç'u suvalqa ılqeeç'e. Mana suval yoq'ts'al (40) yiǵnayiy yoq'ts'al xəmnaxva.

32

K'inəəǵəyke hav'una boǵa

¹ Milletık'le Mısa suvayle gidəə g'acumee, manbı Harunne hiqiy-alla sabı mang'uk'le eyhen:

– Şak'le şı Misirǵançe qıǵav'uyne Mısayne vuk'lelqa qadıyn ats'a deş. Mançil-allab oza qıxha şasın allahar hee'e, manbışe şas yəq Haagvecen.

² Harunee manbışik'le eyhen:

– Vuşde xhunaşşeeşe, yişbışee, dixbışe k'ırıyk qı'in k'inəəǵəyın tenebı zasqa alle.

³ Milletıncad k'inəəǵəyke hı'iyın tenebı k'ırıbışile g'ayşu Harunusqa adayle. ⁴ Harunee manbışe adıyn k'inəəǵə alyaat'u, ts'ayıl rışşı qı'ı mançike boǵayk akaran sa kar ha'a. Qiyǵab hoots'u-q'oots'u boǵayk akara qaa'a. Hav'una boǵa g'avcu, manbışe eyhen:

- İzrailıybı, şu Misirǵançe qıǵav'uyın vuşun allahar haane!

⁵ Harunuk'le man g'acu, boǵayne ögiyl q'urbanbı alyaa'an ciga ali'i eyhen:

- G'iyqa Rəbbis bayram alǵahas!

⁶ Qinne yiǵıl millet çakda miç'eeqana suǵots'u, q'urbanbı allya'a. Mançile qiyǵa millet otxhun-ulyoǵasva giy'ar, mançe suǵots'umeeyib, mık'ar ha'a.

⁷ Manke Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Zaara ixhe suvayle giç'e. Ğu Misirǵançe qıǵavhuyn millet qopkune yəqqı'le qıkkeç'uvud. ⁸ Nimee zaraba manbı Zı haagune yəqqı'le qıkkeç'iyınbı. Manbışe cos k'inəəǵəyke boǵa hav'u, çıs i'bəədatbı hı'ı, q'urbanbı ali'i uvhuyn: «İzrailıybı, haane şu Misirǵançe qıǵav'uyın allahar!»

⁹ Rəbbe Mısayk'le meed eyhen:

- İne milletna hı't'iyvalla Zak'le g'avcuna. ¹⁰ Havaasre Zı ine milletılqa Yizda qəl k'yaa'as, manbı ç'iyene aq'vayle havaakal haa'as! Vakked sa xədn millet g'alya'as.

¹¹ Mısee cune Rəbbis Allahıs miz k'yaa'a:

- Rəbb, Ğu Yiǵne milletılqa qəl hımaa'a. Nya'a, Ğu dişdiy manbı Misireençe xənne q'uvvatıkaneyiy q'udratıkanexileka qıǵav'u? ¹² Misirbışe eyhesın: «Rəbbe manbışikın ha'asva, ç'iyene aq'vayle havaakal haa'asva Misirǵançe qıǵav'u suvabışısqa qabı». Nişil-allane Ğu Misirbışe man cuvabcad ghalyaqa alyat'asın kar ha'as? Hucoone ixhes, qəlasın hıma'a, milletılqa yiǵbı allıma'a. ¹³ Yiǵın g'ular İbrahim, I'saq', İzrail yik'el qavalee'e, Ğu manbışıs Valen k'in g'assır uvhunniy «Zı şoke g'abıynbı xədn xənebımee geeb qaa'as, in Zı şos helesva uvhuyn cigad, gırgıne gahbışıs şoke g'abıynbışıs heles».

¹⁴ Man g'ayxhı Rəbb güvəna qəxhe, Cune milletılqa g'axuvlesva uvhuna balyaa g'uxoole deş.

¹⁵ Mısa suvayle xıle q'öne g'ayel otk'unin q'aanunbı ana geç'e. G'ayebışde ine aq'vaylid, şene aq'vaylid otk'un ixha. ¹⁶ Man g'ayebı Allahee hı'ı, çılqad man q'aanunbı Vucee hets'u oyk'an.

¹⁷ Yeşuak'le milletna ts'ir g'avxhu Mısayk'le eyhen:

- Millet ulyozzurne cigeençe sıç'ookvan nıq'ıd qöö.

¹⁸ Mısee mang'une cuvabıs eyhen:

- Zak'le ǵameebaxhenbışdayiy avub aaxvanbışda ts'ir deş, mə'niy qəbəqqə g'iviyxhe.

¹⁹ Mısa çadırbı gı'xhı'yne cigaysqa qarımee, maana boǵayiy maa'ad ha'an mık'ar g'acu qəllamışexhena. Suvalqa i'lqəəne cıgee mang'vee qəlin xıle aqqıyn q'aanunbı otk'unin g'ayebı ç'ıyes gyuvotxhur haq'vra'anbı. ²⁰ Mang'vee manbışe hav'una boǵa ts'ayeeqa huvopxhur gyooxhan haa'ana. Mançike axuyn karıd getu-getu toozalqa sak'ala'a. Qiyǵa man toozud xhinel alıkı'ı, İzrailıybışısqa ulyoǵas ilekka.

²¹ Mısee Harunuk'le eyhen:

- Mane milletın vak hucoone hı'ı, Ğu manbı məxbıne xəbne bınaheeqa av'u?

²² Harunee eyhen:

- Yizda xərna, qəllamışmexhe. Vak'lecad ats'an ine milletıs nımeeyiy qəlasın ha'as ikkiykanva. ²³ Manbışe zak'le uvhuyn: «Şi Misirǵançe qıǵav'uyne Mısayne vuk'lelqa hucoome qadı şak'le ats'a deş. Mançil-allab şas allahar hee'e, manbı şale ögee hudooracen». ²⁴ Manke zınad uvhuyn: «Şavukayiy k'inəəǵəyke hı'ıyn kar vod, man cule g'ayşecen. Milletınıd k'inəəǵə zasqa adıyn. Zınad man k'inəəǵə ts'ayeeqa huvotxhur, mançikeb ina boǵa quvxha».

²⁵ Mısayk'le g'ecen, millet yəqqı'le qıǵeç'u vod. Naş qıxay yik'el hıxan hı'ıyn xhinne, millet yəqqı'le qıǵeç'u eyxhe. Harunee mançıs yəq huvu vuxha. Manbışe

ha'ançile duşmanaşed əqənabınıy ha'as. ²⁶ Mısa çadırıbı gı'xhı'yne cigaysqana qıxha eyhen:

- Rəbbin sura aqqına zasqa qora.

Man g'ayxhı Leviyne nasıləençen gırgınbı mang'usqa savayle. ²⁷ Mısee manbışik'le eyhen:

- Rəbbe, İzrailyne Allahee, inəxüdüd eyhe: «Vuşde gırgıng'vee yı'q'eeqa g'ilınc qe'ecen. Şu çadırıbı gı'xhı'yne cigayne q'omançe k'anyaqqamee vuşun çocar, hambazar, k'anenbı gyabat'a hudooru, həməxbıb yı'q'əlqa savk'le».

²⁸ Leviyne nasılənbişe gırgın Mısee uvhuyn xhinne ha'a. Mane yığıl milletna xhebıd aazırılqa ələəna insan gik'u.

²⁹ Mısee Leviyne nasılənbişik'le eyhen:

- Şu g'iyna vuşde dixbışdayiy çocaaşına eb k'yav'u, şucab şu Rəbbis g'apsır. Mançıl-allab Mang'vee şos g'iyna xayır-düə hevles.

³⁰ Qinne yığıl Mısee milletik'le eyhen:

- Şu geeb xəbna bınah hav'u. Zı həşde Rəbbisqa ılqəç'es, şavuk'lene ats'a, sayid zasse həməxüdüd ha'as əxə Rəbb vuşde bınahıle ilyheç'e.

³¹ Mısa Rəbbisqa sak'ı eyhen:

- İne milletın cos kınəğəyke allahar hav'u, geeb xəbna bınah opxhun. ³² Zı Vake heqqa, hucoone ixhes manbışde bınahıle ilyheç'e. Vas manbışde bınahıle ilyheç'es dekkaxhe, manke yızınd do Yiğne kitabeençe* hakkal he'e.

³³ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Zas bınahısın kar hı'ına insan Yizde kitabeençe hakkal ha'asda. ³⁴ Həşdiyle hoora, Zı vak'le millet nyaqayiy qıkkeva uvhu, hamaqab manbı quvkee. Yızın malaaikıd yəq Haagva, vale ögiyl əlyhəəs. Mançına gah qabımee, Zı manbışda caza hav'une bınahıl-alla qevlesda.

³⁵ Sabara gah ılğevçuyle qiyğa, Rəbbe Harunee hav'uyne boğal-alla milletılqa it'umun ık'arbi salat'a'a.

33

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Ğunar, ğu Misirğançe qığavhuyn milletıd ine cigeençe qığeepç'e. İbrahimıs, İsaq'ıs, Yaaq'ubus Zı k'in g'assır «Zı şoke g'abıynbışis hevlesva» uvhuynne cigabışeeqa hudooru. ²⁻³ Manbı nyakiy itv gyodatstsen cigabı vod. Zı maabın Kana'anbı, Emorbı, Q'etbı, Perızbı, Q'ıvbı, Yevusbı mançe g'ee'epşesınbı. Şu geed hı't'iy millet ıxhal-alla, yəqqə şokun hidya'asva Zı şoka əlyhəəs deş. Zı vale ögiyl maqa malaaik g'axıles.

⁴ Man qəlıkan cuvab g'ayxhı millet geşşe giyğal. Neng'vecad uftanın karbı qa'a deş.

⁵ Rəbbe Mısayk'le uvhuynniy:

- İzrailybışik'le inəxüdüd eyhe: «Şu hı't'iy milletıd. Zı şoka sık'ırraxheyir ark'innaxhiy, Zı şokun ha'asınıy. Həşdemee şu, şolyun uftanın karbı g'ayşe, Zak'led ats'axxhes şok hucooyiy ha'asva».

⁶ Məxüdüd Xorev eyhene suvalqa ı'lqəəne cıgee İzrailybışe colyun uftanın karbı g'eşşenbı.

Rəbbika yuşanaa'ana çadır

⁷ Mısee çadır insanar vooxhene cigayle xılece şaqana güvxü vuxha. Mısee mane çadırın do «Rəbbika yuşanaa'ana çadır» giyxhe. Rəbb t'abala'ana insan mane çadırısqa arayle ıxha. ⁸ Mısa Rəbbika yuşanaa'ane çadırısqa əlyhəəne gahıl, millet

* **32:32** 32:32 Yiğın kitab: mane Allahısneene xəybışeene kitabee, Cune ummatne qopkune insanaaşın dobi otk'un.

oza qıxha, cone çadırbıŝde ghalee ulyozzur, mana çadıreeqa ikkeç'esmee mang'uqa ilyakka ıxha.

⁹ Mısa Rəbbika yuşanaa'ane çadıreeqa ikkeç'umee bulud dirak xhinne givç'u, Rəbb Mısayka yuşana'ane gahıl çadırne ghalee ulyoozar vuxha. ¹⁰ Milletik'le buludna dirak çadırene ghalee g'avçumee, manbı oza qeepxha cone çadırbıŝde ghalee ı'bəodat niyxhe ha'an. ¹¹ Mısayiy Rəbb sana-sang'uka hambazar xhinne yuşan ha'a vuxha. Mançile qiyğa Mısa çadırbı gı'xhı'yne cigeeqa siyk'al ıxha. Mang'una mek'vna kumagçiynee Nunna dix Yeşua mane çadırıke curexhe ıxha deş.

¹² Mısee Rəbbik'le eyhen:

- Ğu zak'le «in millet hot'leva» uvhu. Zaka vuşuyiy g'axilesvad uvhu deş. Ğu uvhuyn «Zak'le ğu doyuka ats'a, ğu Yizde ulesqa yugra qarı». ¹³ Hək'erar Yiǵne ulen zı aqqıxheene, hucoone ixhes zak'le Yiǵna yəq haagve. Məxür zak'le Ğu ats'axxhes, Yiǵne ulenır zı aqqasda. Hucoone ixhes, in insanaar Yiǵın millet ıxhay yik'el hixan hıma'a.

¹⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Vas rəhətda ixhecenva, Zıcar vaka ı'qqəs.

¹⁵ Mısee Rəbbik'le eyhen:

- Ğu şaka ı'qdəəsxhe, şi inçe qıǵmaa'a. ¹⁶ Ğu şaka hidyark'ınee, niŝikene ats'axxhes Yiǵın milletid, zınar Yiǵne ulen avquvubva? Niŝikane menne, zınar, Yiǵın milletid çiyeyne aq'valyne milletbışike cura'as əxəs?

¹⁷ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Ğu Yizde ulesqa yugra qarıva, Zak'le ğu doyuka ats'ava, Zı ğu uvhuyn ha'asın.

¹⁸ Mısee eyhen:

- Hucoone ixhes, manke Yiǵna ǵırgına xəbvalla zak'le haagve.

¹⁹ Rəbbe eyhen:

- Zı Yızda ǵırgına yugvalla vak'le haagvasda, Zı Yızın YAHVE doydud vak'le ats'axhya'asın. Zas ıkkanaŋ'us Zı yugvalla, vukkanang'usub rəhı'm haa'as. ²⁰ Vak'le Yızın aq'va g'aces deş. Yızın aq'va g'acuna insan üç'ürra axvas deş.

²¹ Qiyğa Rəbbe eyhen:

- Haane Yizde k'anene ganzil ciga vobna, mançil ulyozre. ²² Yızın Nur inençe ı'lǵəeme, Zı ğu ganzeene sacigeeqa gıxhxhı, ooqad Zı ı'lǵeç'esmee xil aqqas. ²³ Qiyğa Zı mançe xil g'ayŝumee, vak'le Yızın yı'q'cad g'aces, aq'va g'aces deş.

34

Menne g'ayebıŝil otk'unin q'aanunbı

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Şene ögiylına xhinne q'öble g'aye hoots'e. Zı mançilid, ğu şenke haq'varı'iyne g'ayebıŝil otk'uninbı ok'vanas. ² Miç'eer Sinayne suvalqa ılqeç'e. Suvane q'oma Yizde ögiyl ulyozre. ³ Vaka suvalqa vuşucar ılqemeç'ecen, suval vuşucar mexhecen. Suvayne hiqiy-alla çavra-vəq'əd uxhmiyxhancen.

⁴ Rəbbe Mısayk'le uvhuyn xhinne, Mısee şene ögiylına xhinnena q'öble g'ayeb hoots'u, yicbıd alyat'u miç'eer çakra Sinayne suvalqa ılqeç'e.

Rəbb Mısays dyagu

⁵ Rəbb buludne ar ǵiç'u, Mısayne k'ane ulyorzul Cun do, YAHVEva, eyhe. ⁶ Mısayne ögiyle ı'lǵəeme eyhen:

- YAHVE Zı vorna, rəhı'mıkana, qidiykkın insanaaŝis geed helena Rəbb Allah Zı vorna. Zaqa geed xədıń sabır, badaldyooxhena yugvalla vobna. ⁷ Aazırıkane nasılbıŝis yugvalla haagva. Hı'ıyn qəlan karbıyiy qopkune yəqqı'le sapk'ılıybı,

bınahbı Zı yik'elixan ha'a. Taxsirnang'uk'le vaqa taxsir deşodva itteyhena meer Zıcar vor, məxbine dekkaaşine uşaxaaşılqa xhebne-yoq'ne nasılee Zı yiğbı allya'as.

⁸ Mısa ek'ra aq'vakkena ç'iyelqa gizerçu Rəbbis ı'bəədat hı'ı, ⁹ eyhen:

– Xudaavanda zı Vasqa yugra qarixheene, hucoone ixhes, Xudaavanda, şaka qora. Şi hı't'iy milletıd ixheene, şi hı'iyın qəlan karbıyiy bınahbı Ğu yik'elixan hı'ı, şi Vasqa Yiğın millet xhinne se'e.

Mısee g'ayebışıl q'aanunbı otk'un

¹⁰ Rəbbeeyhen:

– Zı mugaavile haa'a: Zı yiğne milletıs həşdilqamee ç'iyelyne aq'valyne millet-bışik'le g'idecuyn əlaamatbı hagvas. Hasre yiğne hiqiy-allane milletik'le Rəbbeeyiğnemee hı'iyın g'acu qəvəq'necen. ¹¹ Həşde şu Zı eyhençıl yugda k'ırı gyaqqe, man Zı eyhen kar he'e. Zı şosse Emorbı, Kana'anbı, Q'etbı, Perizbı, Q'ivbı, Yevusbı g'ee'epşesınbı. ¹² Şu əlyhəəsde cigabışeeene milletbışika mugaavile hımaa'a, mana vuşdemee gugu vuxhes. ¹³ Manbışın q'urbanbı alyaa'an cigabı hı'ğəkkar he'e, erın g'ayebı giyxvər he'e, Aşerayın yivarıd gyatxe. ¹⁴ Mering'une allahbışıs ı'bəədat hıma'a, saccu YAHVEys ı'bəədat he'e, şu merna Zaka sa aqqaqqamee Zı mançıs öörəxə deş.

¹⁵ Nyaggah mane cigabışee aaxvane insanaaşika mugaavilebı hıma'a, manbışe Zas cone allahbışika xayaanat ha'amee, q'urbanbı gyat'amee, şu qoot'alas, man otXHun bınaheeqa k'imabak'a. ¹⁶ Şu manbışde yişşaşike vuşde dixbışıs yedar hımaa'a. Deşxheene, vuşde dixbışed manbışde içeeşe cone allahbışika Zas xayaanat ha'ang'a, manbışe ha'an ha'as. ¹⁷ Sayid şosun k'inəğə ts'ayıl rışşı qı'ı byuttar hıma'a.

¹⁸ Zı şok'le uvhuyn xhinne, uvhuynə gahıl Avivne vuza acıxamır deşın gıneybışın bayram alğehə. Mane vuza yighille yiğna ilydyadıyn gıney oxhne. Yik'el aqqe mane vuzaniy şu Misirğançe qığav'u.

¹⁹ Gırgın şos ts'etta yedike ıxhayncad, gadebıb, çavra-vəq'əyn vughulyın balabıd Yızınbı vod. ²⁰ Ts'eppa vuxhayne əməleyne q'uduxne cigee urg qevle. Çine cigee kar qidelesxe gardan havaaq'ar hee'e. Şos ts'eppa vuxhayne dixbışde cigee nuk'ra qele.

Hasre nenacar Zasqa xıl q'ərar immaylecen.

²¹ Vuşun ha'asın işbı yixhne yiğee he'e, yighıd'esdemee yiğıl manzil hee'e. Kar ezaned sa'aned gahıl, yighıd'esın yiğ manzilis cure'e.

²² Sukbı qiyşalang'a ts'ettiyne nugbarıka Şavuot (Ülycümbışın) bayram alğehə. Sen ç'əvexheng'ad Alyadıyn Kar Sı'iyın bayram alğehexhe. ²³ Senee xhebne yəqqee vuşun gırgın adamer, vuşde Xudaavandne Rəbbine, İzrailyne Allahne hiqa savalecen. ²⁴ Zı vuşde hiqiy-alladın milletbı g'e'eşsu, vuşun ciga xət qa'as. Şu senee xhebne yəqqə Rəbbine, vuşde Allahne hiqa savaales vüqqəng'ə, şavusseccad yik' hı'ı vuşun ciga aqqas əxəs deş.

²⁵ Zas ablyaa'ane q'urbanna eb, acıxamırnane ginelqa k'yoohar hımaa'a. Peesaxıs (Allah qıdet'u ilğeç'uyne) bayramısva gyuvk'iyne q'urbanın çuru miç'eediys imaxvacen.

²⁶ Yiğne cigabışee ts'etta alyadıynçike inette yugun Rəbbine, yiğne Allahne xaaqa alle.

Mısva çine yedine niknee qumooxhar.

²⁷ Rəbbeeyhen:

– İn cuvabbı ok'ne, inçıs siki Zı vakayiy İzrailika mugaavile haa'a.

²⁸ Mısa maa'ar Rəbbika yoq'ts'al xəmnayiy yoq'ts'al yiğna ıxha. Mang'vee maa'ad gıneyid, xhyanıd, vuşçucad ghalyaqa ıkkı deş. Mang'vee g'ayebışıl oo mugaavileyn cuvabbı, yits'ible əmr, opk'un.

Mısayne aq'vayle nur k'yayk'an

²⁹ Mısa xılıya'ab q'öble mugaavileyna g'aye avqu Sinayne suvayle Rəbbika yuşan hı'ı gəəmee, mang'ük'le ats'a deşdiy cune aq'vayle nur k'əə ıxhay. ³⁰ Harunuk'leyiy İzrailybışik'le Mısayne aq'vayle nur k'əə g'acumee, mang'usqa qeepxhes qəvəyq'ən vuxha. ³¹ Mısee manbı cusqa qoot'al, Harunur manbışın ç'ak'ınbıb Mısaysqa qabımee, mang'vee manbışika gaf haa'a. ³² Mançile qiyğa gırgın İzrailybı mang'usqa savayle. Mısee Rəbbe cusqa Sinayne suvee quvuyn gırgın q'aanunbı milletısqa qele. ³³ Mısa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, mang'vee cune aq'valqa şalavniyxhe alyadaççen. ³⁴ Mısa Rəbbika yuşan ha'asva ı'qqəmee, mang'vee aq'valın şalav g'eşşe ıxha. Qıǵeç'esnang'ad mang'vee meed vuk'lelqa şalav alyadaççe ıxha. Rəbbisse İzrailybışısqa sak'imee, mang'vee cuk'le uvhuynbı manbışılqa hixhara'a ıxha. ³⁵ Mane gahıl İzrailybışik'le Mısayne aq'vayle nur k'əəniyxhe g'ecen. Mana manbışika yuşan ha'ang'ar vuk'lelin şal g'eşşen deşdiy. Mang'vee vuk'lelin şal sak'ı Rəbbısqa əlyhəəmeniy saccu g'eşşen.

40

Allahee İzrailybışik'le sahree yəq haagva

³⁶ İzrailybı safareenang'a, Rəbbika yuşan haa'ane çadırıle buludna dirak xəəqə ts'its'avxhamee, manbı yəqqı'lqaniyxhe gyabak'anbı. ³⁷ Bulud xəəqə ts'its'devxhaylette, millet cigeençe ı'ǵiykaran deşdiy. ³⁸ Safariy ç'əvuvxhesmee, Rəbbin bulud İzrailayne milletne ulene ögiyl, yiǵniyığın çadırıl oo vuxha, xəmdemee mane buludee ts'a gyotxhan ıxha.

Raq'ambı

11

İzrailıybişe Rəbbilena haa'a

¹ Millet əq'übeeqa gitxhuva, manbişe Rəbbilena haa'a. Man g'ayxhı Rəbbee it'umba qəl hav'u. Rəbbin ts'a manbı aaxvane cigayne nekke mıgłekne çadırbışik qexha.

² Milletıncad Mısalqa ona'a giyğal. Mısee dü'ə hav'umee, ts'a k'ədəqqən.

³ Rəbbin ts'a ma'ad qitxhuva, mane cigayn do Tavera (*gyotxhuniy*) axva.

İzrailıybışis çuru ikkiykan

⁴ Manbışıka vooxhene menne cigabişeence qabıynbışin napsbı geed qeedaxhe. İzrailıybı manbışıka sacıgee gyaaşe-gyaaşe eyhen:

- Şaqad oxhanasın çuruxhiy ıxhayn! ⁵ Şi həşdilqamee Misir q'ərad otxhanan baluğar, xiyarar, g'avumar, sipaa, ç'eç'ey, arnaa yik'el qalyaa'an. ⁶ Həşde şı k'yapt'ıynbı. Şak'le manıyale gıyırı vuççud g'ece deş.

⁷ Manna vuc k'aşnişne toxumek akar vuxha, rangıd cagvarada xhinne ıxha. ⁸ İnsanaaşe mana sav'u, vuxheene xıleyne yöxxeence qığaa'a vuxha, devxheeneb dibakee gyoota vuxha. Manbışe mana k'umk'umeeyib qooxhar vuxha, kokaybıd ha'a ıxha. Mana zeytunne q'ışee ç'əra qav'uyne kokayk akaraba vuxha. ⁹ Xəmdə ı'xı'yne çiyıka manna İzrailıybınane cigee qığooç'e vuxha.

Yights'al (70) ağsaqqal

¹⁰ Mısayk'le gırgın xızanbı, milletcad cone çadırne ghalee geşşe g'iyxhe. Rəbbis mançike it'umna qəl vuxha. Mıseeıyd mançıs aq'va qa'a. ¹¹ Mısee Rəbbik'le eyhen:

- Nişil-allane Ğu zas inəxübna əq'üba hoole? Nya'a zı Yiğne ulen aqqı dışde, Ğu inimeene milletin zalqa yuk alıxhxhı? ¹² Nya'a, zakene in millet g'adı? Nya'a, zıne manbı vuxu? Ğu k'in g'assır yişde dekkaaşis hevlesva uvhuıne cigabişeeqa, nya'a manbı zasqa uşax gyoqa'ane xhunaşşe uşax aqqıyn xhinne, avqu quvkees ulyookka? ¹³ Neñene zı inimeen millet ats'ya'asın çuru ha'as? Manbı zasnee «Şas çuru heleva» gyaaşenbı. ¹⁴ Zassecad inimeene milletin yuk haqqas əxə deş, yızda mançılqa guc höö deş. ¹⁵ Ğu meed zak ögiylin xhinne ha'asxhee, zalqa ablesda ver zak'le g'avcesse, hucoone ixhes, Vas zı sik'ırıra ixheyir ıkkaxhe yızın can həşdecad alişşe.

¹⁶ Rəbbee Mısayk'le eyhen:

- Vak'le İzrailin ç'ak'ınbı xhinne vaats'an, Zasqa yights'al (70) ağsaqqal ayre. Hasre manbı vakasana abı Rəbbika yuşanaa'ane çadırne ögiyl ulyoozrecen. ¹⁷ Zı giç'u vaka ma'ar yuşan ha'as. Zı valıne Yızde Rı'hı'ke alyaat'u, manbışısıd helesın, manbışed vaka sacıgee milletin yuk ts'its'ecenva. Valqacad milletin yuk gimexhecenva, manbışe vas kumag ha'asın. ¹⁸ Milletık'le eyhe: «„Çuruxhiy ıxhayn oxhanasınva, Misircad yugdayıyva“ şu gyaaşe-gyaaşe eyhen, Rəbbik'le g'ayxhiyn! G'iyqiys gicəpxı' vuxhecen, çuru oxhanas. ¹⁹ Şu man sa yiğna, q'öne yiğna, xhone yiğna, yits'ne yiğna, g'ane yiğna deş oxhanas. ²⁰ Şu man bıırne vazna quşeençe qalesmee, avts'u həlyvəq'ənasnee oxhanas. Şu vuşde yı'q'neene Rəbbılqa yı'q' sak'al hı'ı, Mang'une ögiyl gyaaşe-gyaaşe uvhuva: „Şi nişisne Misirğançe qığeeç'ı!“»

²¹ Mısee eyhen:

- Həşde yızde k'ane yıxhıd vəş aazır (600 000) adamiy vor, Ğunad eyhen: «Zı manbışıs sa vazna avts'esin çuru heles!» ²² Nya'a, gırgın çavra-vəq'ə gyatt'veeyid manbı aats'eye? Nya'a, deryaheedın gırgın baluğ aqqeeyid manbı aats'eye?

²³ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

- Nya'a Rəbbin xıl cit'adane vod? Həşde vak'le g'acesın Zı vak'le uvhuynbı eyxheye, dişee.

²⁴ Mısee qığeç'u Rəbbin cuvab insanaaşılqa hixhara'a. Mang'vee milletne ağsaqqalaasıke yights'al (70) insan sı'ı, Rəbbika yuşanaa'ane çadırne hiqiy-alla giviyyk'an. ²⁵ Mane gahıl Rəbb buludne dirakee giç'u, Mısayka yuşan ha'a. Mang'ulyne Allahne Rı'hı'ke alyaat'u, yights'alyne (70) ağsaqqalıs hele. Manbışılqa Rı'h gixı'mee, manbı Allahıken peyğambarar xhinne yuşan haa'a giviyyğal. Sabara gah ilğevç'uyle qiyğab manbışda peyğambariyvalla ç'əvooxhena.

²⁶ Eldadiy Medad donan q'öyre insan, co vooxhene cigeecab avxu. Manbı ağsaqqalaasıka sacigee opk'un vuxheyib, manbı Allahne çadırısqa qığeebaç'e deş. Allahın Rı'h manbışılqad geç'en, manbışeb co aaxvane cigee peyğambariyvalla haa'ana. ²⁷ Sa cehil Mısaysqa g'adarxhun eyhen:

- Eldadeyiy Medadee co aaxvane cigee peyğambariyvalla vob haa'a.

²⁸ Mek'vranang'acad Mısays kumag ha'a girğilyne Nunne duxee Yeşuee Mısayk'le eyhen:

- Yızda xərna, manbı ulyoozar hee'e!

²⁹ Mısee mang'us inəxdun cuvab qele:

- Zı ikkanalınne, man yiğne yik'ek qet'u? Zasmee ikkanıy Rəbbəe cune milletne girğing'ulqa Cun Rı'h g'axuvu, girğing'uke peyğambarar hee'ecen!

³⁰ Qiyğa Mısar İzrailin ağsaqqalarıb çadırıbı gı'xı'yne cigeeqa siviyyk'al.

Rəbbəe bilydirçinar gıxele

³¹ Rəbbəe deryahıle g'axuvuyne mıtın çadırıbı gı'xı'yne cigeeqa bilydirçinar adayle. Manbı aaxvane cigayne hiqiy-alla q'öne xilekkumne axtıvallee, sa yiğna əlyhəəsdemeene yəqqə bilydirçinar girğınəəng'ə gyoku eyxhe. ³² Mane yiğıl miç'eediyle otçu xəmdilqamee, xəmdəb çikana, qınne yiğilib insandar bilydirçinar sa'a vuxha. Nekke k'ılda sı'ing'vee yits'ible xəbna ç'emç'e sav'u vuxha. Manbışe bilydirçinar co aaxvane cigayne hiqiy-alla gyoka. ³³ Çuru manbışde ghalyaqa hitxır yic gyeç'esse, Rəbb milletılqa it'umra qəllamışexhena. Manbışılqa hapt'asın ik'ar salat'a'a.

³⁴ Naps geednanbı maa'ab k'evxhuva, mane cigalqa Qivrot-Hattaava (*naps geednan-bışın nyaq'vbi*) do giyxhe.

³⁵ Millet Qivrot-Hattaavançe ayk'anan. Manbı Xatseroteeqa qabı maayib aaxvanbı.

12

Haruneeyiy Mayramee Mısayk'le cuvabbi eyhe

¹ Mısee Kuşeençe xhunaşşe hey'ıva, Haruneeyiy Mayramee mang'ulena haa'a vuxha. ² Manbışe eyhen:

- Nya'a Rəbb saccu Mısaykane yuşan hı'ı, şaka yuşan hı'ıcar dişde?

Rəbbik'le man giyxhen. ³ Mısee mısacar vucecar vuc ögeeqa huvu deş, məxür vucecar vuc ikkekkanə merna insan dyunyelyne aq'valycar ıxha deş.

⁴ Rəbbəe sayangada Mısayk'le, Harunuk'le, Mayramık'le eyhen:

- Vuşda xhebırsana, Zaka yuşan haa'ane çadırısqa able.

Manbışda xhebırsana maqa havayk'ananbı. ⁵ Rəbb mane gahıl buludne dirakee giç'u, çadırene ghalee ulyorzul Haruniy Mayram qoot'al. Manbışda q'öyursana ögiylqa qığeeç'ımee, ⁶ Rəbbəe manbışik'le eyhen:

- Həşde Yızde cuvabil yugda k'ırı gyaqqe!

Vuşde yı'q'nee Rəbbına peyğambarnang'a

Zı mang'us gyagvanaxhe,

mang'uka nik'ee yuşanxe ha'a.

⁷ Saccu Yizda nukar Mısa Zı manbışile axtıra aqqaqqa.

Zı mang'ulqa Yızın milletcad g'alyadaççe.

⁸ Zı mang'uka işarabıŝka deş,

hambazıka xhinne yuşan ha'a.

Mang'uk'le Rəbb nəxürna ıxhay g'acuna.

Nəxübne şu qı'dəpqi'n

Yizde g'uluna Mısaylena hav'u?

⁹ Rəbb manbışılqa it'umra qəllamıŝxha mançe ayk'anna. ¹⁰ Çadırısse buludna dirak xəəqə ts'its'avxhamee, Harun sark'il Mayramıqa ilyakkıys, mana yiz xhinne cagvarane i'xnabıŝın gyats'ı g'eece. ¹¹ Mang'vee Mısayk'le eyhen:

- Yizda xərna, hucoone ixhes, şi ina beynyavavallayiy bınah hav'uva şasqa caza ts'its'aa'as ulymooka. ¹² Hucoone ixhes, hımaysar məng'i'n tan yedine vuxhnecad qik'u qeçe gidğılne uşaxne tanık akarada axvas.

¹³ Mısee Rəbbılqa ona'a:

- Allah, zı Vake heqqa, hucoone ixhes mana yug qee'e!

¹⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Dakkee məng'i'ne aq'vays tyu i'xı'ynxhiy, nya'a mana yighille yiğna ulele g'iyxhas dişdiy? Mana yighne yiğıs çadırbı gı'xhı'yne cigeençe qığeehe, yighne yiğile məng'i'sse maqa sayk'alas yeexə.

¹⁵ Mayram məxür yighille yiğna menne cıgee eexva. Mana çadırbı gı'xhı'yne cıgeeqa qıyelesmee, millet cıgeençe i'ğiykır deş.

13

¹ Qiyğa millet Xatserotğançe qığeç'u Paranne sahreeqa qadayle.

Kana'anne cigabişeeqa casusar g'uxoole

² Rəbbe Mısayk'le eyhen:

³ - İzrailıbıŝıs helesde Kana'anne cigabişeeqa alycaaxvas insanar g'axuvle. Yıts'ıq'vəne (12) nasılıken ç'ak'ınbı g'axuvle.

⁴ Rəbbe uvhuyn xhinne Mısee manbı Paranne sahreençe g'ıxolenbı. G'axuvuyn gırgınbı İzrailıbıŝde nasılıbıŝın ç'ak'ınbı vuxha. ⁵ Haane manbışın do bı:

Ruvenne nasıleençene ŝammuayna dix Zakkur;

⁶ şimonne nasıleençene Xoriyna dix ŝafat;

⁷ Yahudne nasıleençene Yefunna dix Klev;

⁸ İssaxarne nasıleençene Yusufna dix İgal;

⁹ Efrayimne nasıleençene Nunna dix Hoŝia;

¹⁰ Benyaminne nasıleençene Rafuyna dix Palti;

¹¹ Zevulunne nasıleençene Sodiyna dix Gaddiel;

¹² Yusufna dix Menaŝseyne nasıleençene Susiyna dix Gaddi;

¹³ Daniyne nasıleençene Gemalliyna dix Ammiel;

¹⁴ Aşerne nasıleençene Mikaelyna dix Setur;

¹⁵ Naftaliyne nasıleençene Vofsiyna dix Naxbi;

¹⁶ Qadne nasıleençene Makiyna dix Geuel.

¹⁷ Mısee cigayqa ilyaakasva g'axuvuynbıŝın do bı manbıniy vod. Mısee Nunne duxays Hoŝiays (*g'attıpxhıniy*) Yeşua (*YAHVÉ g'attıvxhan haa'a*) do giyxhe.

¹⁸ Kana'anıqa ilyaakas g'uxolemee, Mısee manbışik'le eyhen:

– Negevne sahrayle k'ena suvabişeeqa hudoora. ¹⁹ İlyaaake, nəxdıniy man ciga, nen milletiyy maa eyxhe, geebbıye k'ılbabiye manbı, gucukaye dişee? ²⁰ Manbı vooxhen ciga yugune pisine? Nəxdine şaharbişeeıy manbı aaxva: çabırbı vodee, hiqiy-allan cigabı it'um hı'ıye? ²¹ Maana nyaq'v nəxübiy, kar ələəye dişee? Yivar vodee? Yik'eka, itt'umba vuxhe, qöömee mane cigayn meyvabı alle.

(Manke yicıd t'imilybı hiyxharna gah vuxha.)

²² Manbı Tsinne sahraysse Levo-Xamatne k'anene Rexovusqa hapk'ın maane gırgıne cigabişıqa ilyaakanbı. ²³ Manbı Negevile k'ena qavaylenbı Xevronqa. Mane cigabişee Anaqıke g'abiynbı: Aximan, Şeşay, Talmay vooxhe vuxha. (Xevron Misireene Tsoan şaharile yighille senna ögiyl alyav'u vuxha.) ²⁴ Eşkolne q'adaalılqa hipxhırmee, manbişe sa ts'ets'nan t'imilen bıtağ gyatxı tübəəlqa gıvayxan. Mana tübəəyib q'öng'ee avqaaqqa. Manbişe mançile ğayrı coka narariy incilerid alyaat'anbı. ²⁵ İzrailıybişe mançe t'imilena ts'ets' qopxuva mane q'adaalin do Eşkol (ts'ets') giyxhe. ²⁶ Yoq'ts'al (40) yiğna manbı mane cigabişee alycaxu siviyyk'alanbı.

Alycaaxvas hapk'ıninbişee yuşan hı'iyınbı

²⁷ Manbı Paranne sahreene Qadişeeqa Mısa, Harun, İzrailıybişin gırgınbı vooxhene cıgeeqa siviyyk'al. Maa'ad manbişe Mısays, Harunus, milletikene gırgıng'us co hapk'ınne cigabişee g'acuynbı yuşan ha'a, co mane cigabişeençe adıyn meyvabı hagva.

²⁸ Manbişe Mısayk'le eyhen:

– Şi ğu g'axuvuyne cigabişeeqa hapk'ın hipxhırınbı. Maa'ad hək'edad nyakiy itv gyodatse vod. Haane mane cigabişin meyvabıd. ²⁹ Saccu maa'ad eyxhen millet gucuka vod, manbişin şaharbid ç'ak'ıda vod, hiqiy-allad yugda it'umı'ı vod. Mançile ğayrı, şak'le maa'ab Anaqıke g'abiynbıb g'avcuynbı. ³⁰ Negevee Amalekbı, suvabınane cıgee Q'etbı, Yevusbı, Emorbı, deryahneyiy İordanne damayne mıglekıb Kana'anbı vooxhe vuxha.

³¹ Kalevee Mısayne k'ane milletis yik'ıbı huvu eyhen:

– Hapk'ın man ciga xılelqa alğahas, yişda mançılqa guc hivxharasda.

³² Mang'uka hapk'ıninbişemee eyhen:

– Şasse şene milletika saç'uvkas vəəxəs deş, manbı şale gucuka vob.

³³ Conemee milletis, manbişe co hapk'ınne cigabişde hək'ee pisda xabar abı eyhen:

– Şi hapk'ın alycaxuyn cigabı yugunbı deşiy, maabın insanarıb zarabacab habat'ayiy. Gırgın şak'le maa'ab g'avcuyn insanar geeb ç'ak'ın karbiyyıy. ³⁴ Şak'le ma'ab Anakıke g'abiyn geeb ç'ak'ın kuşdukurarıb g'avcuynbı. Şi manbişde k'ane şasqacab ts'irıtyar xhinneyiy qöo. Manbişde ulesqab şi həməxüb qabı.

14

Millet g'elil qexhe

¹ Mane xəmdə milletike ts'ir g'optul, manbı bıırne xəmnə gyaaşuynbı. ² Gırgıne İzrailıybişe Mısaylenayiy Harunulena haa'a vuxha. Cəmə'ətincad manbişik'le eyhe ıxha:

– Misir şi hidyapt'ıynbı, ine sahreexheyib hapt'ıynbıxhiy! ³ Nişisne Rəbbe şı mane cigabişeeqa quvkekka? Maa'ab yişin yedariy uşaxar mering'une xılyaqə gyapk'as, şınab g'ılincike hapt'asınbı. Yişdemee Misirqa sapk'ılıy yugda dexheyene?

⁴ Manbişe sana-sang'uk'le eyhe ıxha:

– Şasda xərnə g'əyxı', Misirqacab savk'alas.

⁵ Manke Mısayiy Harun maqa sabıyne gırgıne İzrailıyne cəmə'ətnə ulene ögiyl aq'vakkena ç'iyelqa gızepeçi Allahıs düə haa'a. ⁶ Şene cigayqa ilyaakas hapk'ıninbişike

qöng'vee, Nunne duxee Yeşueeyiy Yefunne duxee Kalevee, colyun tanalinbı qıtaxxı'ı
7 gırgıne İzrailıyne cəmə'ətık'le eyhen:

- Şi ilyaakas hapk'ının, caançe ilğepç'iyn ciga geed yugun vod. 8 Şi Rəbbisqa yugba qabee, Mang'vee şı mane cigabişeeqa quvkees, nyakiy itv gyodatstsen cigabı şas heles. 9 Saccu Rəbbis əsi mooxhe. Mane cigayne insanaaşileb qı'məəq'ən, şı manbişile ğameepxhescab deş, şı manbı ooxhanasınbı. Rəbb şaka vor, manbişiqamee vuşucar deşda. Manbişile nəxübcab qı'məəq'ən!

10 Man g'ayxhı, cəmə'ətın Yeşuayiy Kalev «G'ayeqqa hevleva!» eyhe. Mane gahıl İzrailıybışde gırgıng'us sayangaba Rəbbin Nur Cuka yuşana'ane çadırsne gyaagva.

Mısee milletı-alla düə haa'a

11 Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Mısilqameene mane milletın Zalena haa'as, Zı karane cigeeqa gidıyxhes? Zı co vooxhene cigabişee hı'iyn əlaamatbı g'ece-g'ece, mısilqameene manbişe Zalqa inyam hidya'as? 12 Zı manbişılqa hapt'asın ı'kar g'axuvu, Zı manbişin gırgınbı gyapt'asınbı. Vaked manbişiled xədn, gucukan millet g'alyaa'as.

13 Mısee Rəbbik'le eyhen:

- Hucoone ixhes, Ğu man hıma'a! Nya'a, Ğu dişde manbı Misirbişde yı'q'neençe Yiğne xənnə gucuka qığav'u. Həşde Misirbişik'le Ğu manbı gyapt'ıva g'ayxhes. 14 Manbişed şok ıxhaynbı mane cigayne gırgıne milletbişis yuşan ha'as. Mane milletbişik'le Ğu, Rəbb İzrailıybışde yı'q'ne ıxhay g'ayxhiyn. Mane milletbişik'le ats'an Ğu manbişika Ğucar-Ğu hagva yuşan ha'a ıxhay, Ğunana bulud manbişil oab ulyoozarva. Ğu manbişis yiğniyiğın buludne dirakee, xəmdemee ts'ayine dirakee yəq haagu. 15 Ğu gırgın in millet sa insan xhinne gyapt'eene, Yiğne hək'ee g'ayxhiyne milletbişe eyhesın: 16 «Rəbbe k'ın g'assır quvkeesva uvhiyne cigabişeeqa millet qıkkəs dəxı'va, Mang'vee man millet sahree gik'uyn». 17 Xudaavendee həşde Vuce uvhuyn xhinne Cuna xəbvalla Haagvecen: 18 «Rəbb xədn sabırnana, badaldyooxhena yugvallanana, bınahbişile ilyheç'ena vor. Taxsirnang'uk'le vaqa taxsir deşodva itteyhena Mana vor. Dekkaaşə hav'une bınahıl-allab manbişde uşaxaaşılqa xəbne-yoq'ne nasilee yiğbı allya'ana meer Mana vor». 19 Hucoone ixhes, Yiğne badaldyooxhene xəbne yugvalis sik'ı ine milletne bınahıle ilyheç'e, nəxüriy Misirğançe qığepç'iyne yiğile g'iyniyne yiğılqamee ı'lğəə.

20 Rəbbe eyhen:

- Zı yiğnemee manbişde bınahıle ı'lğəəna. 21 Zalqaniy Yizde ç'iyelyne xəbvalılqan k'ın ixhen: 22 manbişik'le Zı Misirnee sahree hı'iyn əlaamatbiyiy Yızın Nur g'acveeyid, manbişe Zı xhuler ıxhiy siliys ı'xı'na, Zal k'ırı alıxhxı deş. 23 Mançıl-allad Zı manbişde dekkaaşis k'ın g'assır helesva uvhuyn cigabı manbişik'le mısacad g'aces deş! Zı nişinecar cigeeqa gidıyxheng'uk'le man cigabı g'aces deş! 24 Yizde g'uluqa Kalevıqa medıncad rı'hı'd, saccu mang'vee vod Zal yik'eençe k'ırı iliyxhe. Mançıl-allar Zı mana vuc hark'ınne cigabişeeqa qıkkəs, man cigabı mang'uke g'abıynbişis heles. 25 Həşde mane q'adaalil Amalekbıyiy Kana'anbı aaxva. Şumee g'iyqa sapk'ıl sahreeqa, Ç'ərane deryahısqa hudoora.

Əsi vuxhava caza

26 Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

27 - Mısilqameene ine bınahın gyatsts'iynə milletın Zalena haa'as? İzrailıybışe Zalena haa'ang'a, Zak'le gırgın g'iyxhen. 28 Manbişik'le eyhe: «Rəbbe vod eyhe, Zalen k'ın ixhen, Şu Zalena haa'ang'a hucooyiy uvhu, Zı man şok ha'asın. 29 İna sahravolle vuşun mayıtbı ot'ul-otxul ixhes. Zalena hav'uynbı, g'alle (20) sennanbiyiy manbişile ç'ak'ın gırgınbı, nenbiyiy siyaheeqa alyapt'ı ine sahree hapt'asınbı.

³⁰ Zı helesva k'ın g'assıriyne cigabışeeqa şu ikkepç'es deş. Maqa saccu Yefunna dix Kaleviy Nunna dix Yeşua ikkepç'es. ³¹ Şos diviykkınne, şu vuşun uşaxar mering'une xıyaqa gyapk'asva eyhene cigabışeeqa Zı manbı quvku man cigabı hagvasınbı. ³² Vuşun mayıtbımee sahravolle ott'ul-oxal ha'asınbı. ³³ Vuşdemee uşaxaaşe mane sahree yoq'ts'al (40) senna çobaniyvalla haa'as. Mısılqameeyiy vuşun g'ırgınbı sahreençe hapt'ı idyapk'ın, vuşde inyam deşiyvalın manbışe maa'ab əq'üba ts'its'aa'as. ³⁴ Cigabışıqa ilyaakas hapk'ınne yoq'ts'alyne yığıl-alla, şu yoq'ts'al senna sahree iviykaras. Sa yığıl-alla şu sa senna əq'üba ts'its'aa'as. Məxüd şok'le Rəbbis əsi vuxhay nəxdın kar ıxhay ats'axhesın». ³⁵ Zı Rəbbe şok'le eyhe, mane Zas əsi vuxhayne cəmə'ətık Zı man uvhiyn kar hidi'ı g'aleççes deş. Manbışıkın Zı ine sahree ha'as. Manbışın gırgınbı inyaa hapt'asınbı.

³⁶ Mısee Kana'anne cigabışıqa ilyaakasva g'axuvuyn insanar yı'q'əlqa sıviyk'al, manbışe mane cigabışde hək'ee pısın xabarbı adı cəmə'ət Mısalqa g'elil qa'a. ³⁷ Cigabışde hək'ee pısın xabarbı adıyne insanaaşılqa, Rəbbe yı'q'ı'n ık'arbı g'axuvu, gyabat'anbı. ³⁸ Cigabı g'avcesva hapk'ınne insanaaşıke, saccu Nunna dix Yeşuayiy Yefunna dix Kalev üç'übba aaxva.

³⁹ Mısee man İzrailıyışis yuşan hı'ımee manbı axtıne nıq'ıka gyaaşe gıviyğal.

⁴⁰ Manbı miç'eeb çakba suğoots'u eyhen:

– Şi bınah hav'u, qudoora, həşde Rəbbe şas helesva eyhene cigeeqa vüqqəs. Manıd uvhu, manbı Kana'anne suvabışılqa avayk'an.

⁴¹ Mısee eyhen:

– Nya'a şu Rəbbe eyhen hidya'a? Şossee, man şu eyhen ha'as əxəs deş. ⁴² Şu hapk'ıneeyib, Rəbb şoka ixhes deş. Duşmanaaşileb şu avub aaxvas. ⁴³ Maa'ab şosqa Amalekbıyiy Kana'anbı qızaaxas. Şu Rəbbılqa yı'q' sak'alıl-alla, Mana şoka ixhes deş, mançıl-allab şu g'ılincıke hapt'asınbı.

⁴⁴ Manbı yik' hı'ı suvabışılqa ılqebaç'e. Rəbbıka mugaavilenana q'utyeb, Mısar çadırbı g'ıxhı'ıne cıgeençe nyaqacab ı'ğviykar deş. ⁴⁵ Maane suvabışee aaxvan Amalekbıyiy Kana'anbı geepç'ı, manbı gyootu, Xorma eyhene cigalqamee qihna gyapk'ı g'e'eebaşenbı.

16

Qorax Mısalqa ı'qqə

¹ Leviyne nasıleençe, Qohatna neva eyxhena İsharna dix Qorax yik' hı'ı Mısalqa arayle. Mang'uka sacıgee Ruvenne nasıleençe Eliavın dixbı Datanıyiy Avıram, Peletna dix On arayle. ² Manbışıka sacıgee İzrailıyışkecab g'əvxı'yn q'öd vəşşe xhots'al (250) doyukan, ç'ak'ınbı havayk'an. ³ Manbı sacıgeeqa sabı Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

– Vuşun ç'əv! Mıletıken gırgınbıcab muq'addasınbı vob, Rəbb manbışde yı'q'neyir eyxhena. Nya'a, şucab şu Rəbbıne mıletıke ooqanbı haa'a?

⁴ Man eyhenbı g'ayxhı Mısa aq'vakkena ç'iyelqa gizerçu, Allahıs düə haa'a.

⁵ Mang'vee Qoraxık'leyiy mang'une gırgıne hambazaaşık'le eyhen:

– G'iyqa miç'eed vuşuyiy Cuna eyxheva, nenayıy muq'addasnava, neng'usseyiy Cusqa qixhes əxəva Rəbbe Vuceed hagvasın. Vuşuyiy Mang'vee g'əyxı', mang'usser Cusqa qixhes əxəsda. ⁶ Qorax, ğunay yığne gırgıne hambazaaşe in eyhen he'e: ətırbı gyoxhxhana'asın g'abbı alyaat'u, ⁷ g'iyqa mançıne aqa gyopxhanna ghadır gyuvxhu, qiyğad mançılqa Rəbbıne ögiyl ətırbı gıxhxhe. Məxür Rəbbe Vuceed, vuşıyiy muq'addasna hagvasda. Leviyke g'abıynbı, şu hı'ıynbı ç'əv!

⁸ Mısee Qoraxık'le meed eyhen:

– Leviyke g'abıynbı, zal yugda k'ırı gyaqqe! ⁹ Nya'a, şos ç'əv dışee? İzrailıyne Allahee şu İzrailıyışıke curav'iy, Cus k'ane qav'iy, Cune Rəbbıne çadırsıneedın gırgın

işbı vuşde xılyaqa quviy. Şu məxüb milletis gullux haa'a. ¹⁰ Mang'vee şunab, vuşda gırgına Leviyna nasılıb Cus k'ane qav'u. Şos man k'ıldanan xhinne, ooğançe, ho'ine şos kaahinaaşın ç'ak'ınbıne vuxhes vukkan? ¹¹ Qorax, ğunay yiğın hambazar Rəbbilqa vobde g'elil qeepxha hı'nəxüb sabı. Nya'a, Harun vuşune vor şu mang'ulena haa'a?

¹² Mısee Eliavın dixbı, Dataniy Aviram, qoot'al. Manbışe eyhen:

- Deş vüqqə! ¹³ Ğu şı sahree gyapt'asva nyakiy itv gyodatsene cigabişeençe qığav'u. Vas man ç'əv dexha, deşxhee, yişda xərnarne ixhes ıkkın? ¹⁴ Mançile ğayrı ğu şı nyakiy itv gyodatstsene cigabişeeqa qabı deş, çolbiyiy t'imilen bağıbı huvu deş. Deşxhee, vak'le man insanar bı'rq'ı'bavane ats'a? Deş vüqqə!

¹⁵ Mısa it'umra qəllamışxha Rəbbik'le eyhen:

- Manbışe helen ılymaat'a. Zı manbışike əməleb alyapt'ı deş, neng'uscadid pısın hı'ı deş.

¹⁶ Mısee Qoraxık'le eyhen:

- G'iyqa ğu yiğne gırgıne hambazaaşika arı Rəbbine ögiyl ulyozre, maa'ar ğunar, hambazarıb, Harunur ixhecen. ¹⁷ Vuşde gırgıng'vee, vuşun ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı alyaat'u, caqa ətirbı gıxhxhe. Qiyğa q'öd vəşşe xhots'alyne (250) insanne gırgıngvee manbı Rəbbine ögiylqa allecen. Ğunad Haruneeyid vuşun ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı alle.

¹⁸ Gırgıng'vee con ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı alyaat'u caqa gyopxhanna ghadıriy ətir gıvxhu, Mısaykaiy Harunuka sacıgee Rəbbika yuşan ha'ane çadırene ghalee ulyoozar. ¹⁹ Qoraxee Mısalqaiy Harunulqava gırgın cəmə'ət çadırene ghalee sı'mee, Rəbbin Nur milletis gyaagva.

²⁰ Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

²¹ - Mane milletike əq'əna qeepxhe, Zı manbı sa manzılee gyapt'as.

²² Man g'ayxhı Mısayiy Harun aq'vakkena ç'iyelqa gızepçi eyhen:

- Gırgıne üç'üdüncıs ı'mı'r hoolena Ğu vorna Allah! Hucoone ixhes, sang'vee bınah hav'uva, Ğu gırgıne cəmə'ətılqacab qəl hımaa'a!

Qoraxıs, Datanıs, Aviramıs caza hoole

²³ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

²⁴ - Milletık'le eyhe: Qorax, Datan, Aviram aaxvane cigabişisse əq'əna qeepxhe!

²⁵ Mısa suğots'u Datanısqaiy Aviramısqava ayk'an. İzrailin ağısaqqalarıb Mısayqab qihna avayk'an. ²⁶ Mısee milletılqa xabar g'uxoole:

- Man pısın insanar aaxvane çadırbışisse əq'əna qeepxhe. Manbışde nişikcab sumot'a, deşxhee, şunab manbışde bınahbışıl-alla hapt'as.

²⁷ Gırgınbı Qorax, Datan, Aviram aaxvane çadırbışisse əq'əna qeebaxhe. Dataniy Aviram cone xhunaşşeşika, dixbışika, k'ınne uşaxaaşika qığeepç'ı, çadırene ghalee ulyoozar.

²⁸ Mısee eyhen:

- İn gırgın karbı zı zaled alqana deş, Rəbbe uvhu hı'ıva şok'le inçike ats'axxhes: ²⁹ man insanar avxuyn gırgın insanar xhinne hapt'eene, manbışde vuk'lelqa qadiynbıd menne insanaaşine vuk'lelqa qadiynçik akarada ixheene, şok'le ats'axxhe zı Rəbbe deş g'axuvu. ³⁰ Rəbbe sa medın həşdilqamee g'ıdecuyn kar he'eene, ç'iyeyn ghal aaqı manbı cone karaka höbgeene, manbı şene dyunyelqa üç'übba apk'ineene, manbı Rəbbis əsi vuxhava şok'le ats'axxhesın.

³¹ Man gırgın Mısee yuşan hı'ı ç'əvxhamee, ç'ıye q'öne cigeeqa qexhe. ³² Ç'iyeyn ghal aaqı coyub, con xızanbıd, Qoraxın hambazarıb, con gırgın karıd höğən.

³³ Manbı cone gırgıne karaka ahaleeqa üç'übba avayk'an. Ç'ıye manbışıl oo

it'umexhen, manbı milletne ərəençe avayk'ananbı. ³⁴ Manbışde hiqiy-alla uly-obzurne İzrailybışik'le manbışin ts'irbı g'ayxhı, «Ç'iyeyn şınab hümöögəcenval!» uvhu heebaxanbı.

³⁵ Rəbbe ts'a g'axuvu q'öd vəşşe xhots'al (250) ətirbı adına insan gyoyxhan ha'ana.

³⁶ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

³⁷ – İlahiyetçiy Harunne duxayk'le Eliazarık'le eyhe, ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı gyopxhonne insanaaşile aleet'ecen. Ɖtirbı gyooxhan ha'an g'abbı muq'addasınbı ıxhal-alla ğu manbı se'e. Qiyğa caana ghadır dağe'e. ³⁸ Manbı bınahbı hı'iybnışin ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı vod. Manbı cone bınahbışil-alla habat'a. Man ətirbı gyooxhan haa'an g'abbı k'etu k'üvə, qotku qe'e, manbı q'urbanbı allya'ane cigalqa gyuvaxanasınbı xhinne qe'e. Man g'abbı Rəbbis adıl-alla manbı muq'addasınbı vod. Hasre man İzrailybışdemee işaarat ixhecen.

³⁹⁻⁴⁰ Gyooxhan hav'uyne insanaaşe adıyn yezake hı'iybnı man g'abbı, kaahin Eli-azaree Rəbbe Mısayk'le uvhuyn xhinne, alyaat'u yugda k'etu, qotku qı'ı, q'urbanbı allya'ane cigeeqa gyıvaxanasınbı xhinne qa'a. Harunuke g'abıynbışile ğayrı menne şavacad Rəbbine ögiyl arı ətirbı gyoxhxhan hıma'acenva məxüd ha'a. Man İzrailybışe yugda yik'el aqqecenva, Qoraxıkiy cune hambazaaşik qıtxhuyn divan mebnışik mexhecenva ha'a.

Rəbbina qəl

⁴¹ Qinne yiğil İzrailyne cəmə'ətuncab Mısaylenayiy Harunulena haa'a vuxha. Manbışe «Şu Rəbbin millet gik'uva» eyhe ıxha.

⁴² Millet sadı Mısalqayıy Harunulqa ı'qqəmee, Rəbbika yuşan ha'ane çadırsnee manbışik'le buludun çadır avqu g'ooce. Mançe manbışis Rəbbin Nur gyaagva.

⁴³ Mısayiy Harunub çadırsqa qavayle. ⁴⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

⁴⁵ – Mane milletike əq'əna qeepxhe, Zı manbı sa manzilee gyapt'as.

Man g'ayxhı Mısayiy Harun aq'vakkena ç'iyelqa dizyabatçe.

⁴⁶ Mısee Harunuk'le eyhen:

– Yiğın ətirbı gyoxhxhan ha'an g'ab aleet'e, caqa q'urbanbı allya'ane cigeençe gyopxhanna ghadır alyapt'ı gyuvxhe, qiyğad çilqad ətirbı gıxhxhe. Manbıd alyaat'u milletısqa g'adaxvne, manbışda bınah hoogle. Rəbb it'umra qəllamişxha, milletılqa haptasın xhinnen yı'q'ı'n ık'ar g'axuvu.

⁴⁷ Harunee Mısee uvhuyn xhinne ha'a, ətirbı gyoxhxhan ha'an g'ab alyat'u milletısqa g'adayxvan. Maa'ab insanar habat'a gibğil vooxhe. Mang'vee vucee adıyn ətirbı gyopxhanne ghadırelqa gıxhxhı, məxüb milletna bınah hoogalna.

⁴⁸ Harun hapt'ınbışdeyiy üç'übnışde yı'q'nee ulyorzuling'a ık'arbı ç'əveetxhaynbı.

⁴⁹ Qoraxıl-alla hapt'ıynbışile ğayrı, yıts'ıyoq'vad aazırıy yighıd vəş (14700) insan mane ı'k'arbişike qek'a.

⁵⁰ Man ı'k'arbı ç'əveetxhava, Harun siyk'alna Rəbbine çadırsqa, Mısayne k'anyaqa.

17

Harunun əsaa

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

² – İzrailybışıka yuşan hı'ı, manbışde nasılıbışde ç'ak'ınbışisse yıts'ıq'vəne (12) nasılıs yıts'ıq'vəlle əsaa aleet'e. Girgıng'un do cune əsaal ok'ne. ³ Leviyne nasılene əsaalqa Harunun do ok'ne. Girgıne nasılıbışde ç'ak'ınbışde doyl sa əsaa ixhecen.

⁴ Manbı Zı şosqa araylene çadıree, Rəbbika mugaavilenane q'utyeyne ögiylqa gıxhxhe. ⁵ Zı g'əvxüyne ç'ak'ınbışde sang'une əsaan t'ur g'aahas. Zı məxüd şolena haa'an İzrailybışin ghalybı sa'asınbı.

⁶ Mısa İzrailıybişika yuşan hı'ı ç'əvxhaamee, manbişde gırgıne nasılıbışde ç'ak'ınbişe mang'usqa curayda-curayda əsaabı hele. Mane quvuyne yits'ıq'vəne (12) əsaabışde əree Harunun əsaayid ıxhayn. ⁷ Mısee əsaabı çadıree Rəbbine hiqa giyxhe.

⁸ Qinne yiğıl Mısa çadıreeqa ikkeç'umee g'ecen, Leviyne nasılın quvuyne Harunne əsaal t'urub alyabı vob, t'et'id g'avhu vod, çil alyabına badamıb hipxırıb. ⁹ Mısee man gırgın əsaabı İzrailıybişisqa qığa'a. Əsaabı g'əyxı' gırgıng'vee cun əsaa alyaat'a.

¹⁰ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

- Harunun əsaa sak'al hı'ı muğaavileyne q'utyeyne ögiylqa gıxhxhe. Hasre man k'ırı ilydixhenbişdemee işaarat ixhecen. Mançin Zalena hav'uyud ç'əva'asın, coyub hapt'ıyke havaacesınbı.

¹¹ Mısee gırgın Rəbbe cuk'le uvhuyn xhinne ha'a. ¹² İzrailıybişe Mısayk'le eyhen:

- Şi habat'anbı! Yişde gırgıng'ukuncad ıxhayn! ¹³ Rəbbine çadırısqa qıxhnana gırgına qik'asda. Ho'ine, şi gırgınbı hapt'asınbıne?

20

Mıseeeyiy Harunee hav'una bınah

¹ Ts'eppiyne vuza gırgın İzrailıybı Tsinne sahreeqa qabı, Qadışee ulyoozar. Maa Mayram qeek'ana, maayir k'eyxhına.

² İzrailıyne cəmə'ətıqa ulyoğasın xhyan eyxhe deş, mançil-allad cəmə'ət Mısayneyiy Harunne hiqiy-alla sadı, manbişik'le cuvabbı eyhe ıxha.

³ Cəmə'ətin manbı t'yats'axala'amee eyhe ıxha:

- Yişin çocar habat'amee, şınab hapt'ınbıxhiy nimee yugda eyxheyiy! ⁴ Nişisne şu Rəbbin cəmə'ət ine sahreeqa qadı? Şınab yişin həyvanarid hatt'ecenvane? ⁵ Nişisne şi Misirğançe qığav'u ine pisde cigeeqa qabı? İnyaa taxılıb, inciliyib, t'imilid, narar ələənçik akar deşod. İnyaa ulyoğasın xhyanıd deşod!

⁶ Mısayiy Harun cəmə'ətısse Rəbbika yuşan ha'ane çadıresqa apk'ın, mançine ghalee aq'vakkena ç'iyelqa dizyabatçe. Maa'ad manbişisqa Rəbbin nur gyagva.

⁷ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

⁸ - Əsaayid alyat'u, ğunayiy yiğne çocce Harunee cəmə'ət se'e. Manbişde ulene ögiyl ganzike xhyan heqqe. Məxüd ğu milletis ganzın xhyan heles, coyud cone çavra-vəq'əynıd avts'esınmeen xhyan ulyoğecenva.

⁹ Mısee cuk'le uvhuyn xhinne əsaa Rəbbine ögiyle alyaat'an. ¹⁰ Mıseeeyiy Harunee cəmə'ət ganzine ögiylqa sı'imee, Mısee maa'ad manbişik'le bınah ha'asın cuvab uvhu:

- Zalqa vüqqənıbı, zal k'ırı alixhxhe, nya'a, xhyan şi şos ine ganzeençene qığahas?

¹¹ Mısee xıl ooqa qı'ı, xılene əsaaka q'öne yəqqees ganzile k'ena i'xı'mee, mançeençe geed xhyan gyodatstse giyğal. Gırgıne cəmə'ətinıd cone çavra-vəq'əynıd mançe avts'esimeen xhyan ulyoğa.

¹² Rəbbemee Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

- İzrailıyne milletis Yizda muq'addasiyvalla haagvas vuşun inyam hiditxırva, Zı manbişis helesva uvhuyn cigeeqa, Zı şosqa manbı hivxhara'as havaasaras deş.

¹³ Man xhyan Meriva (*cuvabbı uvhiyn*) eyhene cigaysneniy vod. İzrailıybı ma'ab Rəbbika cuvabilqa abayle, Mang'veeyib Cuna muq'addasiyvalla ma'ab manbişik'le haagva.

21

Yezake hav'una xoçe

⁴ Millet Or eyhene suvaysse giç'uyng'a, Edomne cigabişeeqa ikkideepç'esva manbı Ç'ərane deryahne suralqa avayk'an. Yəqqı'l milletın sabır g'aat'an. ⁵ Manbı giviyğalanbı Allahılenayiy Mısaylena haa'a. Manbişe eyhe ıxha:

– Şu nişisne şi Misirğançe qığav'u? Sahree hapt'ecenvane? İnyaa, gıneyid, xhyanıd nencad deşin! İne otXHuniyked şas hal'iy qöö!

⁶ Mane gahıl Rəbbe manbişilqa zəhərıkan xoçebı salat'a'a. İzrailybışike geeb insanar xoçeyn üvxü hapt'ı. ⁷ Millet Mısaysqa adı eyhen:

– Şi valena, Rəbbilena hav'u bınah opxhun. Düə hee'e Rəbbe şake xoçebı əq'əna qee'ecen.

Mıseeıyb Rəbbis düə haa'ana. ⁸ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Xoçe hav'u t'at'alqa qüvxhe. Xoçeyn ı'xı'na mançıqa ilyakkımee, üç'ürre axvas.

⁹ Mısee yezake xoçe hav'u t'at'alqa gyuvaaxan. Xoçeyn ı'xı'na insan mane yezake hav'uyne xoçeyqa ilyakkımee, üç'ürre axva ıxha.

Q'aanun q'öb'es hivxhar haa'a

31

Misee cune cigalqa Yeşua giyxhe

¹ Mısa gırgıne İzrailıybişısqa qığeç'u inəxüd eyhe:

² – Zaqa vəşşe g'alle (120) sen vod. İncile qiyğa zasse vuşda xərna ixhes əxəs deş. Rəbbeeyid zak'le uvhuynniy: «Ğu İordan eyhene damayle ilğeç'es deş». ³ Şu maqa ilğepç'imee, şole ögiyl Vuc Rəbb, vuşda Allah, əlyhəəs. Şos qızaxxıyn milletbı Mangv'eecad kunfa-yakun ha'as. Manbışın cigabıd şos ixhes. Rəbbe uvhuyn xhinne, şos xəbvalla Yeşuee haa'as. ⁴ Rəbbe Emorğançen paççahar Sixoniy Og gyapt'ı manbışde cigabışılqa allı'ıyn yiğbı, şos qızaaxasde milletbışde vuk'lelqa qalya'asınbı. ⁵ Rəbbe manbı vuşde xıleqa qevles, şunad manbışik gırgın zı uvhuyn he'e. ⁶ Qı'məəq'ən, yik'bı it'umda aqqe. Şoka Rəbb, vuşda Allah, ı'qqə, nyaggah manbışile qəpç'ı'n yı'q'əlqa qımeebaxhe. Mang'vee ğu g'alerçu əlyhəəs deş.

⁷ Qiyğa Mısee Yeşua qort'ul gırgıne İzrailıybişde ulene ögiyl mang'uk'le eyhen:

– Rəbbe dekkaşıs k'ın g'assır helesva uvhuynne cigeeqa ğu in millet qıkkes. Ğu manbışıs man ciga bit'al ha'as. Mançıl-allar qı'məyq'ən yik' it'umda aqqe! ⁸ Rəbb Vuc vaka ixhes, vale ögiyl əlyhəəs. Mang'vee ğu g'alerçu əlyhəəs deş. Yik'eka ixhe, qı'məyq'ən!

Q'aanun qəbəqqə

⁹ Mısee mana Q'aanun opk'un, Rəbbika mugaavilenana q'utye quvkekkane Leviyke g'abıyne kaahinaaşısqayiy gırgıne İzrailıyne ağsaqqalaaşısqacab qoole. ¹⁰ Qiyğa Mısee manbışik'le inəxüd eyhe:

– Yıghne sene səyaqqees, borcbı yik'el hixana'ane sen, K'odiybışın bayramnang'a*

¹¹ gırgın İzrailıybı Rəbbine, vuşde Allahne, ögiyl vuxhesva Mang'vee g'əyxəsde cigeeqa qabıyng'a, mana Q'aanun İzrailıybişıs qəpçe. ¹² Milletıken adamer, yedar, uşaxar, menne cigeençe qabıynbı gırgınbı see'e. Hasre manbışde gırgıng'us g'ayxhı, xət qıxhecen Rəbbile vuşde Allahıle qəpç'ı'n gırgın Mang'une Q'aanunee otk'unin xhinne he'ecen. ¹³ Hasre Q'aanun dyaats'ane uşaxaşik'led g'ayxhecen, Rəbbile, vuşde Allahıle, qəvəəq'ənas xət qıxhecen. İordanne damayle ilğepç'ı, man cigabı vuşunbı ıxhameeyid, nimelleteyiy şu ç'iyeyne aq'val vob, hasre məxüd ixhecen.

32

Mısa qek'ana

⁴⁸ Manecad yiğıl Rəbbe Mısayk'le eyhen:

⁴⁹ – Yerixo eyhene şaharne ögiylyne, Moav eyxhene cigeene Avarimne suvabişee Nevo donane suvalqa ilqəç'e. Zı İzrailıybişıs helesde Kana'anne cigayqa ilekke. ⁵⁰ Yiğna çoc Harun Or eyhene suval qik'uyın xhinne, ğunar ine ğu ilqəç'esde suval qik'u dekkaaşısqa məxür əlyhəəs. ⁵¹ İzrailıybişde ögiyl Tsinee sahree, Merivayne xhyanbışısne Qadişee, şu Zal k'ırı ilydiyxhı, Yizda muq'addasiyvalla hidyaaguva, ⁵² vak'le man ciga əq'ənançecad g'aces. Ğu İzrailıybişıs helesde cigeeqa ikkeç'es deş.

* **31:10** 31:10 K'odiybışın bayram: Man bayramnang'a İzrailıybişe con xəybı g'ali'l, k'odiybişee axva vuxha. Man bayram suk qıvişalne, t'imilybiyiy meyvabı sa'ane gahıl eyxhe ıxha. Man bayramnang'a İzrailıybişe yik'el qalya'axha, Rəbbe co nəxübiy hopt'ul Misirğançe Kana'anqa qabı.

34

¹ Mısa Moav eyhene suvabişde q'adaalile Nevolqa arı, maane Yerixoyne ögiylyne Pisga eyhene axtine cigeeqa ilqeç'e. Rəbbe mang'uk'le gırgın cigabı hagvanbı. Danılqamee ts'its'ooxhena Gilead, ² gırgın Naftaliyn, Efrayimıniy Menaşşeyn cigabı, garbne deryahılqamee ts'its'exhxhen Yahudayn cigabı, ³ Negev, xurmabişda şahar Yerixo, mançine qadalilyne Tsoar eyhene şaharılqamee ts'its'exhxhen gırgın cigabı hagva.

⁴ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

- Haane Zı İbrahimıs, I'saq'ıs, Yaaq'ubus k'ın g'assır helesva uvhuyn cigabı, şoke g'abiynbişis Zı manbişis heles. Zı vak'le man cigabı hagvanbı, vassemee maqa ikkeç'es əxəs deş.

⁵ Rəbbe uvhuyn xhinne eyxhe, Rəbbina g'ul Mısa Moavee qek'a. ⁶ Mana Moavee, Bet-Peorne ögiylyne q'adaalil k'eyxha. G'iyinyne yiğilqamee neng'uk'lecad mang'une nyuq'nen ciga ats'a deş. ⁷ Mısayqa qek'ang'a vəşşe g'alle (120) senniy vod. Mang'une uleppişin işixıd k'ıl qıxha deşdiy, guculer g'a'arxhu deşdiy. ⁸ Moavne q'adaalil İzrailybışe Mısays xhebts'al (30) yiğna ak' hoole. Mısayqa gyaaşen yiğbı, yasin yiğbı ç'əvedaxhenbı.

⁹ Mısee Nunne duxalqa Yeşualqa xileppi gıxhxhıva Rəbbe mang'us k'orana ək'el hoole. İzrailybışed Yeşual k'ırı iliyxhen, Rəbbe Mısayk'le nəxüdiy uvhu, manbişed gırgın həməxüdüd ha'an.

¹⁰ İzrailybışıqa Mısa peyğambar xhinne, Rəbbika hambaz hambazıka yuşan hı'ına, merna ıxha deş. ¹¹ Rəbbe mana g'axuvunaniy Misiree fironus, mang'une gırgıne insanaaşis, ölkayscad geed əlaamatbı hagvas. Şavussecad Mısayle geed əlaamatbı hagvas əxı' deş. ¹² İzrailybışik'le məxdın qəvəəq'ənasın, ç'ak'ın, gucnan gorsatmabı hagvana, Mısa xhinnena merna g'acu deş.

Rut

İne kitabee otk'unin gırgın karbı haakimaaşe İzrailiyne milletis xəbvalla haa'ane gahıl ıxha. Paççahaaşile ögil İzrailil haakimaaşe xəbvalla haa'a vuxha. Haakimaaşe İzrailin millet menne milletbışike g'attivxhana'asda döv'iy vukkeka vuxha. İne kitabemee sa xizanne vuk'lelqa qadıyne karbışde hək'eecad otk'un vod.

Mane xizanee sa Rut eyhena Moavğançena zəiyfa yixha. Mana Moav eyhena ölka İzrailis k'anecab vuxha. Moavbı İzrailiybışin duşmanar vuxha. Mana Rut eyhena zəiyfa mek'vranang'a İzrailiyğançeng'us adamiys hiyeek'an. Cena adamiy qik'umee, mana abayka eexva. Avaala İzrailee məxdın ədat ıxha, adamiy qiku, ayxuna zəiyfa adamiyne xıneeniy (gohareeniy) hee'es yikkan. Məxıd ıxha, İzrailin millet məng'i'ne milletılqa siyk'al, İzrailyna Allahır məng'i'na Allah eyxhe.

Kitabee nekke qiyğa məng'i'ne nasılınbışin dobu otk'un vod. Məng'i'na dix İzrailiyne nekke qıvaats'ıyne paççahna q'əsda dek ıxha.

Elimelex xizanka Moavqa qarayle

¹ Haakimaaşe xəbvalla haa'ane yiğbışil İzrailil mısvalyby giyğal. Mane yiğbışil Yahudayne cigabişeene Bet-Lexem şahareençene sa adamee xhunaşşeyiy cuna q'öyre dixır alyapt'ı, sık'inne gahısva ayk'anna Moav eyhene ölkeeqa. ² Mane adamiyn do Elimelex, xhunaşşeyn Naomi, dixbışde sang'un Maxlon, mansang'unud Kilyon eyxhe. Manbı Yahudayne Bet-Lexem şahareençen Efratbı vuxha. Man insanar Moavqa qabı maayıb aaxvanbı.

³ Sabara gahıle Naomiyna adamiy Elimelex qek'ana, mana q'öne duxayka eexva. ⁴ Məng'i'ne dixbişe cos Moavbışin içeer haa'a. Manbışde sang'in do Orpa, mansang'inıd Rut eyxhe. Manbı yits'ille senmee maa'ab avxuyle qiyğa, ⁵ Maxlonur Kilyonur habat'anbı. Naomi adamiy dixbıdena eexva.

Naomiyiy Rut Bet-Lexemqa sivişk'al

⁶ Naomi Moavne cigabişee yeexhene gahıl, məng'i'k'le g'iyxhen, Rəbbe Cune milletis Cuna yugvalla haagu, manbışis gıneyıd huvu. Mana sossaaşika Moavğançe siyk'alnava g'elil qeexhe. ⁷ Naomi cene q'öne sossaka sayk'alasva, eexvane cigeençe qığeyç'u Yahudayne cigabişeeqa yəqqı'lqa geexha. ⁸ Naomee cene sossaaşik'le eyhen:

– Qudoora, vuşda q'öyursana yedyaaşine xaaqa savk'le. Şu hapt'ıynbışisiy zas hav'uyne yugvalil-alla, hasre Rəbbe şos Cuna badal dyooxhena yugvalla haagvecen. ⁹ Hasre Rəbbe şos adamer hevlecen! Mane xizanee şoqa rəhətiyvalla vuxhecen!

Manıd uvhu, məng'ee sossaaşis ubbabı hı'imee, sossar axtıba gyaaşu, ¹⁰ eyhen:

– De'eş, şi vaka sacıgee yiğne milletısqa vüqqəs.

¹¹ Naomee eyhen:

– Yızın yişşar, xaaqa savk'le. Nişisne şu zaka vüqqə? Nya'a, şos adamer vuxhesın, zas mebin dixbine vuxhes? ¹² Yızın yişşar, savk'le. Zı adamiys yı'qqəsın xhinne deş vor, q'əs qiyxha. Zı həşde uvheene, zaqa umud vob, zı g'iyna xəmdə adamiys ark'ın, vuxhne ayxu dixbı uxasva. ¹³ Nya'a, manbı ç'ak'ı qeepxhesmee, şu adamer dena aaxvas vooxheyee? De'eş, yızın yişşar! Rəbbe zalqa xıl g'ott'ulva, yızda ı'mı'r q'ap'ı quvxha. Yızın uts'ur vuşun çiled geed vod.

¹⁴ Manbı meeb maa'ab axtıba gyaaşe giviğal. Orpa abays ubba hı'ı iyeek'anna. Rutmee, abayk at'irq'ın eexvana. ¹⁵ Naomee Rutuk'le eyhen:

- Haane yiğne g'ayniyna xhunaşşe cene milletısqa, cene allahbışısqa siyk'al. Qeera, ğunar mæng'i'qa sayk'le.

¹⁶ Rutee eyhen:

- Zı mizel iyqimeeqqa valqa yı'q' sak'al hı'yee, ğu g'alerçuyee, yeeracenva. Vak'le ats'axhxhe, ğu ark'ınne cigeeqa zınar əlyhəəsda, ğu ulyorzulyne cige zınar ileezarasda. Yiğın millet yızın millet ixhes, yiğna Allahır yızda Allah ixhes. ¹⁷ Ğu qiyk'uyne cige zınar qiyk'asda, maayir k'eyxhasda. Qiyk'uyne ğayrı, menne karan zı vake curey'ee, hasre Rəbbe zakin he'ecen.

¹⁸ Naomılqa hitxhirmee Rutus hək'eracar cekavur yı'qqəs yikkanva, mæng'ee mæng'i'ke xıl tsı'its'aa'ana. ¹⁹ Manbı məxüb Bet-Lexemqa hivxharasmee, sacigee avayk'anabı. Manbı Bet-Lexemqa qabı hipxhirmee, şaharın cəmə'ət q'omançək'anyaqqamee çıçıs ı'xı'yxə. Zəiyfabışe eyhen:

- İna Naomi dişeeene?

²⁰ Naomee manbışik'le eyhen:

- Gırgın əxəne Allahee yızda ı'mı'r q'ap'ı qav'uyñıl-alla zak'le Naomıva (*ittuna*) deş, Marava (*q'ap'ına*) eyhe. ²¹ Zı inençe gyayts'ı-giyxhı qığeyç'veeyir, Rəbbe zı inyaqa q'ərar sayk'al hey'ı. Nişil-allane şu zalqa Naomıva ona'a? Rəbbe zalqa dağamiyvalla g'axuvu, Gırgın əxəng'vee zalqa yiğbı allı'ı.

²² Məxür Naomi, Moavne cigabişeeençe cene sossaka Moavğançene Rutuka sacigee yı'q'əlqa siyk'al. Manbı Bet-Lexemqa xhıt'a qıviyşalne gahıl qabı hiviyxhar.

2

Rut Boazne çolbışee işlemiş yeexhe

¹ Naomıyne adamiyqa Elimelexıqa, hək'erar sa yugna, qıvaats'ına Boaz donana xını eyxhe.

² Yiğbışde sa yiğıl Moavğançene Rutee Naomıyk'le eyhen:

- Hayeesre zı çolbışeeqa yı'qqəs. Şavne ulesqayiy zı yugra qarı, mang'uqa qihna ark'ın, mang'uke avxuna xhıt'a saa'as.

Naomee mæng'i'k'le «Yiş, hiyek'neva» eyhe.

³ Rut hark'ın çolbışde sançee, xhıt'a qıviyşalanbışde qihna ı'ğiykır avxuna xhıt'a saa'a. Məxür mana cek'le dyats'adcad, Elimelexne xınıyne Boazne çoleeqa qıyeele.

⁴ Mane gahıl Boaz Bet-Lexemğançe qarı, xhıt'a qıviyşalanbışik'le eyhen:

- Hasre Rəbb şoka ixhecen!

Manbışed mang'us «Rəbbeeyib vas xayir-düə hevlecenva» alidghınıy qele. ⁵ Boazee qıviyşalanbışde ooqa gıxhxıyng'uke qiyghanan:

- İna mek'vna zəiyfa şavunbışdane?

⁶ Mane insanee eyhen:

- İna mek'vna zəiyfa Moavğançe vor. Mana Moavğançe inyaqa Naomıyka sacigee qarı. ⁷ Mæng'ee zak'le uvhuyn: «Hucoone ixhes, zı hiyeesre xhıt'a qıviyşalanbışıqa qihna ı'ğiykır avxuna xhıt'a saa'as». Mana çoleeqa miç'eer arına vor, həşdilqameeyir ark'ın deş. Mana vüxənyk avurur sık'ınna gahna giy'ır.

⁸ Boazee Rutuk'le eyhen:

- Yiş, zal k'ırı alixhxhe! Avxuna xhıt'a saa'asva inençe menne çoleeqa imeek'an. İnyaa yızde g'ulluxçiy içeeşika eexve. ⁹ İleeke, yızde g'ulluxçiy içeeşe nyaabiy xhıt'a qıviyşal, manbışıqa qihna ı'ğiykre. Zı yızde işçeeşik'le vak sumoot'ava uvhu. Vas mısaiyy xhyan ikkiykin, hark'ın yızde işçeeşee gyatsts'ı'iyne parçbışeeençe ulyoğe.

¹⁰ Rut mang'us ç'iyelqamee k'yorzul eyhen:

- Nya'a, zı vasqa yugra qarı? Nya'a, ğu zaka menne cigeençe qarıyng'uka yugra eyxhe?

¹¹ Boazee mæng'i's inəxdın alidghınıy qele:

– Adamiy qik'uyile qiyğa, ğu abayneme hı'ıyn gırgın kar zak'le g'ayxhiyn. Ğu dek, yed, yiğna vatan g'alepçı, vak'le mankilqamee dyats'anecad milletne k'anyaqa qarı.

¹² Hasre vas mane işil-allan Rəbbe helecen! Ğu xilik avqa dyuguliyxesva qariyne Rəbbe, İzrailıne Allahee vas geed mukaafat helecen!

¹³ Rutee eyhen:

– Xərna, zı şadra vor, zı yiğne ulen ayqıva. Ğu zas yik'bı huvu. Zı yiğne g'ulluxçıy içeeşına deyxheeyir, ğu zaka manbışika xhinne yugra yuşan hı'ı.

¹⁴ Yı'q'ı'hı'n kar otxhanmee, Boazee mæng'i'k'le eyhen:

– İnyaqa qeera, ğunad gıney şakasana bakmazeeqa k'yoq'u oxhne.

Rut qarı qıvişşalanbışde k'ane giy'irmee, Boazee mæng'i's qootsuna xhıt'a hoole. Rut opxhun eets'entar, hexxabab aaxvana. ¹⁵ Mana meer k'yapk'ınna xhıt'a saa'asva oza qiyxhamee, Boazee cune nukaraaşik'le eyhen:

– Məng'ee ark'ın bafabışde yıq'neençeb saa'axhee, mæng'i'k'le cuvab immeyhe.

¹⁶ Qıvişşalang'ab mæng'i'sva bafabışeençe q'asdın gıt'ybı dağ'e'e, hasre se'ecen. Məng'i'k'le vuçud immeyhe.

¹⁷ Məxüb Rutee exhalilqamee çolee gıt'y saa'a. Sav'una gıt'y gyootumee, mæng'i's sa xəbna ç'emç'e xhıt'ayna vooxhe. ¹⁸ Qiyğab mæng'ee mana alyapt'ı, şahareeqa qıyeele. Abayk'led mæng'ee nimee geeb xhıt'ayiy sav'uva g'ecen. Rutee yicee yı'q'ı'hın kar otxhanang'a, hexxada axuyn qığavhu abays hele.

¹⁹ Abee mæng'i'ke qiyghanan:

– G'iyna ğu gıt'y nençene sav'u? Nyaane işlemiş yixha? Hasre yiğna hav'une insanıs xayir-düə vuxhecen!

Şavusneyiy yic işlemiş yixhava, Rutee abays yuşan hı'ı, eyhen:

– G'iyna zı işlemiş yixhane adamiyn do Boaziy.

²⁰ Naomee sossak'le eyhen:

– Hasre Rəbbe, üç'übınbışikeyi hapt'ıynbışike cuna badal dyooxhena yugvalla qıvdiykkanne Boazıs xayir-düə hevlecen!

Naomee meed eyhen:

– Mana, şı g'attivxhan hav'iy gardanaqa gexhane xınıbışda sa vorna.

²¹ Moavğançene Rutee eyhen:

– Sayid mang'vee zak'le uvhuyn, cun qiyşşalan cigabı ç'əvxhesmee, cune içeeşika işlemiş yixhe.

²² Naomee cene sossak'le, Rutuk'le eyhen:

– Yızda yiş, mang'une g'ulluxçıy içeeşika yiğın ı'ğiykırıy yugda ixhes. Deşxhee, mering'une çolee vak'le cuvabniy eyhes.

²³ Məxür Rut xhıt'ayiy suk qıvişşıl ç'əvuvxhesmee, Boazne g'ulluxçıy içeeşika işlemeşee. Eexvasır mana abayka eexva.

3

Rut Boazısqa attalqa ayreele

¹ Yiğbışde sa yiğıl Rutune abee Naomee mæng'i'k'le eyhen:

– Yızda yiş, vas rəhətda ixhecenva, zı vas sa yugun ciga t'abal ha'as ıkkın dışde?

² Nya'a, ğu g'ulluxçıy içeeşika işlemiş yixhana Boaz, yişda xını eyxhe dışde? Mang'vee g'iyna exhal cune xhıt'ayke attayl vara ha'a vod. ³ Ğunar ə'yeexı'r, micagın tanalinbı ali'ı, ətirbıd qadğı maqa hiyek'ne. Mang'vee otxhun-ulyodğı ç'əvxhesmee, ğucar ğu mang'uk'le himeegva. ⁴ Mana g'alixhasva əlyhəəmee, mana nyaaryiy g'ilexhava ats'axxhe. Qiyğar maqa ikkeyç'u, mang'une g'elybışilin kar g'ayşu maa'ar g'aliyxhe. Mang'veecad vak'le eyhesın, hucooyiy ha'as ıkkınva.

⁵ Rutee «Zı ğu uvhuyn gırgın ha'asınva» eyhe.

⁶ Mana atteeqa arı gırgın abee uvhuyn xhinne ha'a. ⁷ Boaz yugda otXHun-ulyodğu yik' cıgeeqa qadımee, g'alixhasva xhit'ayne anbarbıŝde mıgıleqqa ayk'an. Rutur nıq' dena qarı, mang'une g'elybışilin kar g'ayşu, maa'ar g'ileexha. ⁸ Xəm surak Boaz muğur qıxha alytirk'ılmee, cune g'elybıŝee zöiyfa g'alirxhu g'eece.

⁹ Mang'vee mæng'ı'k'le eyhen:

- Ğu vuşuna?

Mæng'ee eyhen:

- Zı yığna g'ulluxçiy Rut vorna. Zas vukkul hüvxəsın cıga he'e. Ğu, şi g'attivxhan hav'iy gardanaqa gexhana xını vorna.

¹⁰ Boazee eyhen:

- Yızda yış, hasre vas Rəbbe xayir-düə hevleceñ! Ğu ina hav'una yugvalla şene ögiyinçileb yugna vob. Ğu mek'vne karnaneyiy kar deşde adameeŝıqa qihna g'ıddyarxhuninçil-alla. ¹¹ Yızda yış, ğu həŝdiyle qı'meeq'ən! Zı yığneme vas ıkkanan kar ha'asın. Yişde şaharne gırgıne insanaaşik'le ğu hək'erar yugna zöiyfa yixhay ats'an. ¹² Zı vuşda xını ıxhay qotkun vodun, saccu şoqa zale k'anena xını vor. ¹³ G'iyına xəmdiysır inyaacar eexve. G'iyqa mane vuşde xınıys, şu g'attivxhan haa'as vukkiykınee, yugda ixhes, hasre hee'ecen. De'eş, mang'us man ha'as diykınee, Vorne Rəbbılqan k'ın ixhen, man zı ha'as. Miç'erilqamee inyaa g'aliyxhe.

¹⁴ Rut miç'erilqamee mang'une g'elybıŝee g'ileexha. Boazee culed-alqa «Hasre şavuk'lecad atteeqa zöiyfa arıva mats'axhxhecenva» uvhuva, Rut torandanang'acad, yic g'imececenva, oza qeexhe. ¹⁵ Boazee Rutuk'le eyhen:

- Valqa aletçuyne karan sa sura zasqa hele, ğunad manisa surale aqqe.

Rutee Boazee uvhuyn xhinne ha'a. Boazeeyib mæng'ı's xılece xhit'a kyav'u, mæng'ı'ne mıgalqa qoole. Mançer Boaz şahareeqa siyk'al.

¹⁶ Rut cene abaysqa Naomisqa sark'ılymee, mæng'ee qiyghanan:

- Yiş, nəxüдне ıxha?

Rutee, Boazee ceneme hı'iyn gırgın kar abays yuşan hı'ıyle ¹⁷ qiyğa, eyhen:

- Abaysqa xıl q'ərar simiyk'alva uvhu mang'vee zas inimeena xhit'ab huvuna.

¹⁸ Naomee Rutuk'le eyhen:

- Yiş, sık'ırra örxə, ilyaakas ina iş nəxübiy g'ittiviyxhan. Mane insanee g'iyına mana iş, sa suralqa qığdyavhu ulyozaras deş.

4

Boazee Rut hee'e

¹ Boaz şaharne akkabışısqa qığeç'u, insanar sabıyne cıgee giy'ar. Boazee eyhena şena k'anena xını mançe ı'lgəmee, mang'vee mang'ulqa onu'u eyhen: «Zasqana sark'ıl, inyaa gyu'relan». Manar qarı giy'arna. ² Boazee şaharne ağsaqqalaaŝıke yits'ıyre insanır qort'ul «şunab inyaa gyuvreva» eyhe. Manbıb qabı giviy'aranbı.

³ Boazee mane xınıyk'le eyhen:

- Moavne cigabışeençe sark'ılyne Naomee, yışda ebana eyxhene Elimelexin cıga vod massa hele. ⁴ İnyaa gyuv'uriynbıŝdeyiy cəmə'ətne ağsaqqalaaŝıne k'ane, zı valqa g'ayxhya'an, man cıga ğu alişşes ıkkən. Ğu ilydeŝŝesxhee, man zak'le eyhe, zak'le ats'axxhes. Mane işee ts'erriyna ğu eyxhe, qiyğıynar zı.

Mang'vee Boazık'le: «Zı man cıga ileŝŝenva» eyhe.

⁵ Boazee eyhen:

- Ğu man cıga Naomiyke ileŝŝeme, mang'une qik'uyne duxayna xhunaşşe Moavğançena Rutur hee'es yıkkən. Qiyğa şos dix ıxhayng'a, man cıga qik'uyng'une xızanı axvecenva.

⁶ Xınee eyhen:

- Məxüdxheene, zasse man ciga alişşes əxəs deş. Zı man ciga alişşvee, man yizde ts'erriyne xhunaşşeykene uşaxaaşis hixharas deş. Zasse man ciga alişşes əxə deşud, ğucad alişşvee yugda eyxhe.

⁷ Avaala İzrailil sa kar alişşu-massa huvuynemee, sa kar badal hı'iyemee, insanee g'elilin g'ellin g'ayşu mansang'usqa qele ıxha. Man ədat, şı iş yəqqı'lqa gyuvxhunava eyhen ıxha.

⁸ Xınee Boazık'le eyhen:

- Ğucab alivşe.

Qiyğad mang'vee cune g'elilin g'ellin g'eşşe. ⁹ Boazee ağsaqqalaaşik'leyiy ğırgıne cəmə'ətık'le eyhen:

- Şu g'iyna şahadar vobınbı, zı Elimelexike, Kilyonıke, Maxlonuke axuyn ğırgın Naomiye ileşşen. ¹⁰ Qik'uyng'un do cune cigabişil axvecenva, cune xınıbışde yı'q'neençe, cune şahareençe hımaykalcenva, Maxlon qik'u ayxuna cuna xhunaşşe, Moavğançena Rut zı zas hee'e. Şunab g'iyna şahadar vobınbı!

¹¹ Akkabışisqa sabıyne insanaaşeyiy ağsaqqalaaşe eyhen:

- Şı şahadar vob. Hasre Rəbbeeyiğne akkalqa qöona zəiyfar Raahileykiy Leayk akarna hee'ecen*. Manbişe Yaaq'ubus geeb uşaxar vuxu. Ğu Efratbişde yı'q'ne karnana ixhe, Bet-Lexemilid yiğın do ats'axhxhecen. ¹² Hasre Rəbbeey mane mek'vne zəiyfee vas vuxasın uşaxar Peresna xizan xhinne qıvaats'ına hee'ecen. (Peres Tamaris Yahudaykeniy ıxha.)

¹³ Boazee Rut hee'e, Rutuke mang'us xhunaşşe yeexhe. Boaz Rutuka g'alirxhumeey mana vuxhnee eexva. Rəbbeey manbişis uşax hele. Ruteey dix uxooxa.

¹⁴ Yadaaşe Naomiyk'le eyhe ıxha:

- Rəbbis şukur vuxhena, Mang'vee g'iyna vas, ğu gatt'iyxhan hee'esda neva huvu. Hasre mang'un do İzrailvolle ats'axhxhecen! ¹⁵ Mang'vee ğu mek'v qee'es, q'əsvalee vaqa ilyakkas. Mana vas yighne dixile yugne, ğu yikkanee sossee uxuva.

¹⁶ Naomeey uşax xhılibişeeqa alyaat'u, man iykar ha'a, mang'uqa ileeka yixha.

¹⁷ Maane hiqiy-allane yadaaşe eyhe ıxha:

- Naomiynemee dix ıxha.

Mang'un do Oved giyxhe. Mana Davud peyğambarne dekkına, Yesseyına dek ıxha.

¹⁸ İna Peresna nasıl vob:

Peresıke Xetsron g'arayle.

¹⁹ Xetsronıke Ram g'arayle.

Ramıke Amminadav g'arayle.

²⁰ Amminadavıke Naxşon g'arayle.

Naxşonıker Salmon g'arayle.

²¹ Salmonıker Boaz g'arayle.

Boazıker Oved g'arayle.

²² Ovedıker Yessey g'arayle.

Yesseyıker Davud peyğambar g'arayle.

* **4:11** 4:11 Raahiliy Lea Yaaq'ubun xhunaşşer vuxha. Rəbbeey mang'us İzrailıyva do giyxhe. Mane xhunaşşeeşe Yaaq'ubus dixı vuxu. Manbişiked İzrailin millet g'adı. Yaaq'ubus Leayee Yahuda uxu. Yahudusur Tamareey Peres uxu. Peresıke g'abıynı Bet-Lexemne hiqiy-alla aaxva vuxha. Elimelexiy Boaz Peresne nasılını vuxha.

Şamuelin ts'ettiyn kitab

Elkana xizan

¹ Efrayimne suvabınane cigee, Rama* eyhene şaharee Elkanava adamiy eyxhe ıxha. Mana İyeroxamna dix ıxha. İyeroxamur Elihuyna dix ıxha, Elihur Toxuyna dix ıxha, Toxur Tsufayna dix ıxha. Tsufiy cuke g'abıynbı Efrayimne nasılınе cigabişee aaxva vuxha. ² Elkanıka Xannayiy Peninna donan q'öyre xhunaşşer vuxha. Peninnayka uşaxar vobunbıniy, Xannaysme uşaxar vooxhe deşdiy.

³ Seniys mana insan cune şahareeñçe qığeç'u, hayk'an ıxhana Şilo eyhene şahareeqa Xəəne G'oşunbişde Rəbbis ı'bəədat hı'ı, q'urbanbı alylya'asva. Mane gahıl Xofniyy Pinxas Rəbbin kaahinarniy vob. Manbı Eliyn dixbı vuxha. ⁴ Elkanee q'urban ablyaa'ane yiğil cune xhunaşşeyş Peninnays, məng'ı'ne dixbişdeyiy yişbişde gırgıng'us q'urbanna pay hoolenaniy. ⁵ Xannaysme mang'vee q'öble pay hoolе vuxha. Rəbbe məng'ı's uşax hidele ıxheeyid, Elkanays mana geerniyxhe yikkiykanna. ⁶ Xannayne q'əyeeme, Rəbbe məng'ı's uşax hideleva məng'ı'lqa cuvabbı ayhe, demalqa giyxhe yixha. ⁷ Senbı inəxüd ı'lğəə ıxha. Xanna, mısa Rəbbine xaaqa hark'ınee, məng'ı'ne q'əyee məng'ı'lqa cuvabbı ayhe ıxha. Xanna man eyhenbı g'ayxhı, geeşe yixha, karıd məng'ee otxhan ıxha deş. ⁸ Məng'ı'ne adamee, Elkanee, məng'ı'k'le eyhe ıxha:

– Xanna, nya'a geeşe? Nya'a kar udyotxhan? Nya'a yiğın yik' gyotxhan? Nya'a, zı yiğneme yits'ne duxayle hexxana dişde vor?

Xannayna düə

⁹ Manbişe Şilo eyhene şaharee otxhun-ulyodğuyile qiyğa, Xanna g'elilqa sığeetsa. Kaahin Eliyir, Rəbbine xaane akkabışisne gyu'ur eyxhe. ¹⁰ Yik' gyotxhan-gyotxhan Xannee Rəbbis hülöörəxə düə haa'a vuxha. ¹¹ Məng'ee Rəbbis miz k'yav'u, inəxüd cuvab hele:

– Xəəna G'oşunbişda Rəbb, Vak'lecab Yiğne bendelqa abına ver g'oocena. Vasse, zı Yiğna bende yik'el hidirxınee, zas sa dix huvee, zınar mana gırgıne gahbişis Vas heles. Mana Rəbbis g'assırva, mang'una vuk'ul mısacab gyapxhas deş.

¹² Xannee Rəbbis xılıyna düə haa'a vuxha, Eliyir gyu'ur məng'ı'ne ghalika ilyakka ıxha. ¹³ Xannee yik'eençe düə haa'ava, məng'ı'n saccu ghalycad ı'ğiykar eyxhe, ses g'iyxhe eyxhe deş. Eliysqa məxı'd qayle, məng'ee ulyodğuniyxan vod. ¹⁴ Mançil-allad mang'vee eyhen:

– Ğu mısılqameene ulyoğas? Mançıkana g'alepçe, valqa qeera!

¹⁵ Xannee eyhen:

– Yızda xərna, yızın yik' gyotxhan ıxhayke, zı Rəbbis yızın yik' q'əra qa'a. Zı çaxıriy p'iyva deş ulyodğu. ¹⁶ Vasqa məxüd qımaylecen, zı abır deşda zəiyfaniyxan. Zalqa xəbna ver abıva, yızın yik' gyotxhanva, zı düə məxı'b hav'u.

¹⁷ Eliyee alidghıniy qele:

– Yugna yəq vuxhena. İzrailyne Allahee, ğu heqqiyn vas helesın.

¹⁸ Xannee: «Ğu zaqa, yiğne bendeyqa, yugra eyxheva» uvhu, sark'il cene yəqqı'n ark'in kar oyxhan. Mançile qiyğa məng'ee aq'va qa'a deş.

¹⁹ Qinne yiğil manbı miç'eeb çakba oza qeepxha, Rəbbis ı'bəədat hı'ı Ramayeene, cone xaaqa, siviyl'al. Elkana cune xhunaşşeyka Xannayka g'ilexha, Rəbbeeyid məng'ıs ıkkanan ha'an. ²⁰ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa Xanna vuxhne ayxu sa dix

* 1:1 1:1 Rama: cühüt'yaaşine mizelyne ine otk'unee mane şaharık'le Ramatayim eyhe.

uxooxa. Məng'ee «Mana Rəbbike heqqıva» uvhu, mang'un do Şamuel (*Allahık'le g'ayxhi*) giyxhe.

Xannee Şamuel Allahıs g'iysar

²¹ Elkanayiy cuna xızan, Rəbbis senıs ablyaa'ana q'urban ablyaa'asvayiy Rəbbis huvuyn cuvab aqqasva, Şiloyeeqa havayk'an. ²² Xannamee mang'uka hiyeek'an deş. Məng'ee adamiyk'le eyhen:

– Nebeluğ gyarğılıyle qiyğa, zı mana Şiloyeeqa Rəbbis heles ıkkees. Mana gırgıne gahbışis maa axvas.

²³ Elkaneeyid eyhen:

– Vas ıkkənəxüd he'e, mana gyarğıl ç'əvxhesmee xaa giyre. Hasre Rəbbeeyid Vuce huvuyn cuvab aqqecen.

Mana, dix gyarğıl ç'əvxhesmee, cuka xaa eexva. ²⁴ Uşax gyarğılmee, Xannee xhebne seniyna conga, sa urvanna maşuk', sa tuluğud çaxıren alyaat'u, Rəbbine Şiloyeene xaaqa hiyeek'an. Mane gahıl uşax k'ılda ıxha.

²⁵ Conga gyuvk'iyle qiyğa, Xannee uşaxıd alyaat'u Eliysqa arı, ²⁶ mang'uk'le eyhen: – Yızda xərna, yiğne canalqan k'in ixhen, inyaa, yiğne k'ane ulyorzul Rəbbis düə haa'ana şena zəiyfa, zıniy vor. ²⁷ Zı ine uşaxnemeeniyy düə haa'a, Rəbbe zı heqqıyn, zas huvuyn. ²⁸ Həşde zı mana Rəbbis hele. I'mı'rvollete mana Rəbbina ixheskan.

Manbışe maa'ad Rəbbis ı'bəədat ha'a.

2

Xannee Rəbb axtı qa'a

¹ Xannee inəxüb düə haa'a:

– Rəbbe yızın yik' şad hı'ı,
Rəbbe zas xəbna guc huvu.

Zı şad yeexhe, Ğu zı g'attiyxhaney'il-alla.

Zı həşde yızde duşmanaşile əqəna ha'a.

² Rəbbik akarna q'ör'esda məxrına muq'addasna deşda,

Ya Rəbb, Ğu sa vorna!
Yişda Allah xhinnena şi havaacena merna deşda!

³ Şucab şu ç'ak'ıba vukkiyy ç'əv he'e!
Hexxan cuvabbı ghaleençe g'imekka!

Saccu Rəbb gırgın ats'ana Allah vor,
Mang'vee gyoodakke insanaaşın işbı.

⁴ İgidyaaşın vukbı hayq'var,
Guc deşınbışismee guc qavayle.

⁵ Şenke avts'u iviykaranbışe
Həşde gıneyneme iş t'abal haa'a,

Mıssınbıb həşde avts'u iviykar.
Uşax dexheng'ee yighıyre uxu,
Geed uşaxaarnanar yiccar ayxu.

⁶ Rəbbe insanıs ı'mı'rıb hoolena,
Vuceedıb alyabat'ana,
Mang'veecarı nyuq'vneeqa k'yaraççena,
Vuceedarı alqayhena.

⁷ Rəbbe insanıs kar helenıd, g'eşşenıd.

Mang'vee insan axtır qa'ana, uleker gyayhena.

⁸ Rəbbəe mı'q'eena kar deşda g'elil qa'ana,
Qıvaats'ıynbışika sacigeeyir gya'ana.

Mang'vee dyunyecad aqqı.

⁹ Cuna yəq' avquynbı Mang'vee havaacenbı,
Pisınbıb miç'axiyvalee avgales,
Manbışde guçun manbışis kumag ha'as deş.

¹⁰ Culqa g'elil qeepxhaynbı Rəbbəe oot'al-ooxal haa'asınbı,
Manbışilqa xəybı g'əhətqə'əs.

Rəbbəe dyunyeyscad məhkama ağahas!

Mang'vee Vucee g'əyxı'yne paççahıs guc hoole,
Mana axtı qa'a.

¹¹ Qiyğa Elkana cune Ramayeene xaaqa siyk'al. K'ınna Şamuelymee kaahin Eliyne k'ane Rəbbis k'ilyvalla haa'a axva.

Eliyne dixbışin karat'dəən işbı

¹² Eliyn dixbı geeb karat'dəən insanar vuxha. Manbışe Rəbbir qızara'a ıxha deş, ¹³ kaahiniyvallab karaəəba haa'a vuxha deş. Şavaamecab q'urban ablyav'u, çuru qoyxharang'a, kaahinna nukar xile xhebne silinane yabayka hiyxhar ıxha.

¹⁴ Mang'vee man yaba çurunane k'umk'umeeqa, lyagameeqa, tavasareeqa, g'abeeqa, nyaqa ıxhay hiyxə ıxha. Yabalqa qadıyn gırgın mang'vee kaahinis alyaat'a ıxha. Məxüd manbışe, Şilo eyhene cigeeqa İzrailybışe adıyne gırgıne q'urbanne çurunukcad ha'a ıxha. ¹⁵ Man k'ıldanan xhinne, q'urbanın adın ma' gyoxhxhan ha'asse, kaahinna nukar arı, q'urban ablyaa'ane insanık'le eyhe ıxha:

- Kaahinis ç'əra qa'asın çuru hele. Mang'vee vake qotxhuruyn çuru alyaat'as deş, mang'us çigın çuru hele.

¹⁶ Q'urban ablyaa'ang'vee: «Hasre ts'etta ma' gyoxhxhan ha'as, qiyğa vas nenayiy pay vukkan manab alept'eva» - uvhume, nukaree: «De'eş, həşde qavaleva, qudyoolexheeyib gucuka alyapt'asvaniyxheva» - cuvab gelen.

¹⁷ Rəbbine ögiyl mane mek'vunbışda, Eliyne dixbışda, bınah geeb xəbnaniy vob. Manbışe Rəbbis adıynçis hı'rmat haa'a vuxha deş.

¹⁸ K'ınne Şamueleemee katanıke hı'ıyn ileylığ* givatxın, Rəbbine ögil k'ilyvalla haa'a vuxha. ¹⁹ Yedee seniysın Şamuelinin k'ının p'laş iyxhva ıxha. Dek seniysda q'urbanana Şilo eyhene cigeeqa ı'qqəmee, yicir man p'laş alyaat'u ayreele yixha.

²⁰ Kaahin Eliyeeme, Elkanaysiy mang'une xhunaşşeyş xayır-düə huvu, eyhe ıxha:

- Hasre Rəbbəe vas ine yiğne xhunaşşeyşke, yıcee heqqı Rəbbis huvuyne uşaxıl-alla, mebin uşaxar hevlece.

Mançile qiyğa manbı cone xaaqa siviyk'al vuxha. ²¹ Rəbbəe Xannays yugvalla hav'u, məng'i's Rəbbəe mançile qiyğa xhebiyre dixiy q'öyrer yiş heele. K'ınna Şamuelymee Rəbbine ögil xər qexhe eyxhe.

²² Eli geer q'əs qıxha eyxhe. Mang'uk'le dixbışe İzrailybışik ha'anbıd, Allahne muq'addasne çadırne† ghalee iş haa'ane yadaaşika manbı g'alyabak'avad g'ayxhinniy.

²³ Eliyee manbışik'le eyhen:

* **2:18** 2:18 İleylığ: man kaahinaaşe tanaşqa alyaa'ane karbışın sa ıxha. Mane ileylığne kumaagıka Allahna fıkr vaats'a vooxhe vuxha. † **2:22** 2:22 Allahna muq'addasna çadır: İzrailybı, Misirğançe qığeeç'iyle qiyğa, Allahee manbışik'le muq'addasna çadır hee'eva eyhe. Manbı sahree vuxhaylette manbışe mana çadır coka ı'ğviykar ha'a vuxha. Mana çadır işaarat vuxha, Allah cone yı'q'nee axvava. Mane muq'addasne çadırne ögil İzrailybışe Allahs q'urbanbı gyaat'a, ı'bəədatbıniy ha'a.

- Şu ha'an hucoone? Zak'le gırgıne insanaaşikecad, şu ha'ane kara'dəone işbışdecad hək'ee g'iyxhe. ²⁴ Yızın dixbı, vuşun ç'əv! Zak'le Rəbbine milletıke g'avxhuna mana xabar yugna deşub. ²⁵ Sa insanee menne insanne ögee bınah hav'ee, mang'ul-alla mering'vee Allahıs düə haa'as vooxhe. İnsanee Rəbbis pısın he'eene, şavussene mang'ul-alla düə haa'as vəəxə?

Rəbbee manbı gyapt'as vuxhayke, manbışe dekkıl k'ırıcad iliyxhe ıxha deş.

²⁶ K'ınna Şamuelymee xər qexhe ıxha. Mana Rəbbısır insanaaşısır geer ıkkın ıxha.

Eliyne dixbışde hək'eedın peyğambarın cuvab

²⁷ Mane gahıl sa Allahna insan Eliysqa arı, mang'uk'le eyhen:

- Rəbbee inəxüdüd eyhe: «Yiğna dekkiy cuna nasıl Misirng'a, fironne xalq'ıs nukariyvalla haa'ang'a, nya'a, Zı manbışıs dyagu dişdiy? ²⁸ İzrailyne gırgıne nasılbışde yı'q'neençe yiğne dekkına nasıl? Zı Zas kaahınar vuxhecenva g'əvxü. Zı manbışik'le uvhuynniy, Zas q'urbanbı alle'e, ətirbı gyooxhan he'e, Yizde ögeeyib ileylıg qı'ı iviykre. İzrailybışe adıyn gırgın q'urbanbı Zı yiğne dekkıne xızanısnıy huvu. ²⁹ Nya'a şu nişil-allane Yizde xaaqa Zasva Zı əmr hav'u allya'an q'urbanbıyiy Zas ıkkəekan karbı g'eliqqa hele? Nişil-allane gu yiğın dixbı Zale ooqa avqaaqqa? Şu Yizde milletın İzrailin, Zas adıyne karbışın inekke yugun cigabı otxhun kokeebax-henbı.»

³⁰ Mançıl-allad İzrailyne Allahee Rəbbee invavud eyhe: «Zı şenke cuvabniy huvu, yiğneyiy yiğne dekkıne xızanın Zas gırgıne gahbışilycab g'ullux haa'asva.» Həşdemee Rəbbee eyhe vod: «De'eş, Zı məxüd ha'as deş. Zı şavaayiy axtı qa'a, Zı mana axtı qa'as. Şavaayiy Zı g'eliqqa huvu, Zı məxrına uleke alişşes. ³¹ Gah qavaalesda, Zı yiğne xızanneb xılençe guc g'avşesda. Yiğne xızanıkene şavaacabıb xılıyna ı'mı'r haa'as deş. ³² Vak'le Yizde xaalqa ablesda ver g'avcesda. Yic İzrailik'le yugun yiğbı g'ece ıxheeyid, yiğne xızanıkene şavaacab xılıyna ı'mı'r haa'as deş. ³³ Zı yiğne xızanınbı Zas q'urbanbı allya'ane cigaysse gırgınbı deş g'ee'epşes. Manbışın uleppı nağın gyatsts'ı, yik'bıd ık'arın aqqı ixhes. Yiğne xızaneençene gırgıng'veecab cit'ana ı'mı'r hav'u hapt'as.

³⁴ Yiğne q'öne duxayne, Xofniyiy Pinxasne, vuk'lelqa qalesın yiğnemee işaarat ixhes: manbı sa yiğıl, sacıgee hapt'as. ³⁵ Zımee, Zas ıkkınanbıyiy Yizde yik'eedınbı gırgıne gahbışıl ha'ana, Zasda sa yugna kaahın g'əxəs. Zı mang'una xızan havaacesda, mang'veeyib Zı g'əyxı'ıyne paççahne ögil k'ilyvalla haa'as. ³⁶ Yiğne xızanıke üç'übba avxuynbımee, sa sık'ının nuk'rayiy gıney heqqasva mang'usqa abı, mang'une ögil k'yoozarasınbı, „hucoona ixhes, sa ghalene gıneynemee, zas nena vuxhay kaahınaaşına iş hevleva“».

3

Allahee Şamuel qoyt'al

¹ Mek'vne Şamuelee, Eliyne k'ane Rəbbis k'ilyvalla ha'a vuxha. Mane gahbışıl Rəbbin cuvabıy gyaguybı zarada-zarada eyxhenbı deşdiy.

² Sa xəmdə Eliy cune tyulee g'alırxhu ıxha. Mang'une uleppışik'le yugda g'ece ıxha deş. ³ Şamuelymee Rəbbine xaa g'alırxhu eyxhe. Allahna q'utyeb* mane xaa

‡ 2:28 2:28 İnyaa Yaaq'ubne dixene, Leviyne hək'ee eyhen. Mısa peyğambarne gahıl mang'una nasıl kaahınar vuxhecenvaniy g'əvxü. * 3:3 3:3 Allahna q'utyee: Allahee ina q'utyee he'eva Mısa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Mane q'utyee g'ayebışde ooad otk'unin Allahın əmrınıy havacənbi.

vuxha. Maana Allahna bazirıb† k'əpqrı' vuxha deş. ⁴ Rəbbe Şamuelilqa ona'a, mang'veeyir «İnyaa vorva» alidghınıy qele. ⁵ Qiyğar Eliyne k'anyaqa g'adarxhun «Zalqa onu'ynne, zı inyaa vorva» uvhu. Eliyemee «Zı onu'u deş, hoora g'alixheva» eyhe. Şamuelir ark'ın g'ilexhana.

⁶ Rəbbe «Şamuelyva» meed ona'an. Şamuel meer oza qıxha Eliyne k'anyaqa ark'ın «Zalqa onu'ynne? Zı inyaa vorva!» eyhe. Eliyee «Zı onu'u deş. Dix, hoora g'alixheva» alidghınıy qele.

⁷ Şamuelik'le manke Rəbb ats'a deşdiy, Rəbbe mang'us cuvabıd aaqı deşdiy. ⁸ Rəbbe xhebe'es Şamuelilqa onu'umee, mana tyuleençe suğotsu Eliyne k'anyaqa ark'ın, eyhen:

- Ğu zalqa onu'uva, zı inyaa vor.

Manke Eliylqa hiyxharan, mek'vne Şamuelilqa onu'una Rəbb ıxhava. ⁹ Mançıl-allad Şamuelik'le eyhen:

- Hoora g'alixhe, meed valqa one'ee, inəxüd eyhe: «Yuşan he'e, ya Rəbb, Yiğne g'ulee k'ırı iliyxhe vod.»

Şamuelir ark'ın cune tyuleqa k'eç'ena. ¹⁰ Rəbb arı maa'ar ulyorzul şene ögiylin xhinne «Şamuel! Şamuelyva!» ona'anan. Şamuelee eyhen:

- Yuşan he'e, ya Rəbb, Yiğne g'ulee k'ırı iliyxhe vod.

¹¹ Rəbbe Şamuelik'le inəxüd eyhe:

- Zı İzrailil məxbına iş g'avces, g'ayxhiyng'un k'ırı g'avayghas. ¹² Mane yiğil, Eliyne xizanne hək'ee uvhuyn gırgın, Zı qomançe k'anyaqqamee ha'asın. ¹³ Zı cuk'le uvhunniy, cuk'le ats'ane bınahbışil-alla Zı cune xizanı gırgıne gahbışisda cazaa hevles. Mang'une dixbişe Zı g'eliqqa huvu. Eliyemee manbışın ögü ı'xı' deş. ¹⁴ Zı mançıl-allad Eliyne xizanı k'inniy g'assır: Eliyne xizanne bınahile q'urbanıkayiy menne-menne ikəkkane karbışika ilyheç'es deş.

¹⁵ Şamuel miç'eerilqamee g'ilexhana, qiyğar oza qıxha Rəbbine xaan akkabı aaqa. Mana cus Allahee gyagu'iyın kar Eliys yuşan ha'as qəyq'əna. ¹⁶ Eliyemee mang'ulqa onu'u eyhen:

- Şamuel, yizda dix.

Şamueleeyid «Zı inyaa vorva» mang'us alidghınıy qele. ¹⁷ Eliyee mang'uke qiyghanan:

- Rəbbe vak'le hucoovana uvhu? Hucoona ixhes, man zale dyugul hıma'a. Allahee vak'le uvhuynçin, ğu zale saxheeyid dyugul he'ee, hasre Mang'vee vak divan qaqqecen.

¹⁸ Şamuelee mang'us gırgın yuşan ha'an, vuççud dyugul ha'a deş. Eliyeme eyhen:

- Mana Rəbb vorna, hasre Cus nəxüdiy ikkan həməxüdüd he'ecen.

¹⁹ Şamuel xər qexhe. Rəbb mang'uka ıxha, Rəbbe Şamuelik'le uvhuyn gırgın kar eyxhen. ²⁰ Rəbbe Şamuelike hək'erar peyğambar hı'iy, gırgıne İzrailik'lecad Danile Beer-Şevalqamee‡ ats'axxhen. ²¹ Rəbb meer Şiloyee gyagva giyğal. Mang'vee Cune cuvabıka Vucecar Vuc Şamuelik'le hagva.

4

¹ Şamuelin cuvab gırgıne İzrailis ıxha.

Filiştinaaşə Rəbbına q'utye g'ooşə

† 3:3 3:3 Allahna bazir: Mana yighulle g'yotxhanan ciganana bazir vuxha. Mana Misa peyğambarne gahlı Allahee uvhunniy hav'u. Vucub Allahne çadireeqaniy gyuvxhu. Mana exhaliylle miç'eebilqamee gyopxhan vuxha. ‡ 3:20 3:20 Danile Beer-Şevalqamee: Dan eyhena şahar mane gahlı İzrailyna nekke şimalılın şaharniy vob. Beer-Şeva eyhena şaharmee cühüt'yaaşine sahree, İzrailyna nekke canubulyna vuxha. «Danile Beer-Şevalqamee» İzrailyne k'anençe-qomaqqameeva eyhen ıxha.

Mane gahıl İzrailıybı, Filiştinaaşika saç'ivkasva qığeebaç'e. İzrailıybışe con çadırıbı Even-Ezeree, Filiştinaaşeme Afeqee giyxə. ² Filiştınarıb İzrailıybışıka saç'ivkasva giviyy'ananbı. Mane däv'ee Filiştınar İzrailıyaaşile ğameebaxhenbı. Maa'ar İzrailıyaaşike yoq'ud aazır insan qek'a. ³ Millet çadırıbı gı'xı'yne cigeeqa siyk'alme, İzrailıyne ağsaqqalaaşe sana-sang'uke qiyghanan:

- Nya'asdiyhan Rəbbe şı g'iyna Filiştinaaşıs avub avxav'u? Qudoora, Rəbbika mugaavilenana q'utye Şiloyeeñçe şasqa qavaales. Hasre mana şaka vuxhecen, şınab duşmanaaşine xılence g'attivxhan hee'ecen.

⁴ Milletın Şiloyeeqa insanar g'uxoole. Manbışe Rəbbika mugaavilenana q'utye qavayle. (Mane q'utyel oo keruvar* ıxha. Mane keruvaaşe Xəne G'oşunbışe Rəbbına taxt avqu vuxha.) Eliyna q'öyre dix, Xofniyy Pinxasıb, Allahıka mugaavilenane q'utyeyne k'ane vooxhe.

⁵ Rəbbika mugaavilenana q'utye co çadırıbı gı'xı'yne cigeeqa qabı hipxırmee, İzrailıybışe məxdın ç'ak'ın ts'irbı ha'a, mançike dyunye ı'ğiykar. ⁶ Filiştinaaşik'le maana ts'ir g'avxhume, eyhen:

- Cühüt'yarnane cigeeana mana ts'ir nəxbınaniyxan?

Manbınane çadırıbışeeqa Rəbbına q'utye qabıva ats'axhxhamee, ⁷ Filiştınar qəp'q'ı'n eyhen:

- Çadırıbışeeqa allahaarıb abı, şalqa ver ables! Həşdilqamee məxdın kar ıxhayncad deşdiy. ⁸ Şalqa ver ables! Şavaane şı Mane gucnane allahaaşine xılence g'attivxhanaa'as? Sahree, Misirbışe vuk'lelqa cos ikkanan verbı exan allahar inbı vob. ⁹ Filiştınar, yik'eka vuxhe, qı'məəq'ən! Deşxheene, cühüt'yar vuşun həmbalar vuxhaynbı xhinne, şınab manbışın həmbalar vuxhes. Adameer xhinne vuxhe, saç'uvke!

¹⁰ Filiştınar yugba saç'uvku, İzrailıybı avub avxu, cone çadırıbışeeqa heebaxa. Mane yiğıl geed xəppa insanar hapt'ı. İzrailıybışda maa'ar xhebts'al aazır (30 000) insan qık'u. ¹¹ Allahna q'utye xılelqa alğaaha, Eliyna q'öyursana dix Xofniyy Pinxasıb maa'ab habat'anbı.

Eli qek'ana

¹² Mane yiğilycar Benyaminne nasılana sa insan däv'eençe hıxu Şiloyeeqa qarayle. Mang'vee culyun tanalınbı qıtaxxı'ı, vuk'lelqab colqa ver abıva nyaq'v k'yaa'a.

¹³ Mana qööne gahıl, Eliy yəqqı'ne mıglek gyu'ur ilyakka ıxha. Mang'un Allahne q'utyeyneme yik' əə ıxha. Mana insan şahareeqa ikkeç'u cok ıxhaynbı yuşan hı'mee, şaharike ts'ir g'oottal. ¹⁴ Eliyk'le man ses g'ayxhume, «Mana nəxbına ts'irneva?» mang'vee qiyghanan. Mana insan zaara Eliysqa qarı, mang'us gırgın yuşan ha'an. ¹⁵ Mane gahıl Eliyqa yüç'əle molyulle (98) sen eyxhe, mang'un uleppıd aqqı ıxha, vuççud g'ece ıxha deş. ¹⁶ Mane insanee Eliyk'le eyhen:

- Zı däv'əneane cigeeñçe qöö vor. Däv'eençe zı g'iyna hıxu.

Eliyee qiyghanan:

- Dix, hucoon ıxha?

¹⁷ Mana xabar abıyne insanee eyhen:

- İzrailıybı Filiştinaaşde ögiyle heepxıynbı, geeb insanar hapt'ı. Yiğın dixbı Xofniyy Pinxas q'öyursana hapt'ıynbı. Allahna q'utyeb şenbışde xılyaqı ilğevç'u.

¹⁸ Mana insan Allahne q'utyeyne hək'ee yuşan ha'amee, Eliy şaharne akkabışısne gyu'urne cigeeñçe yı'q'əlqa hı'ğəykar. Mana q'əsrayıy yı'q'ra ıxhayke, mang'una gardan hapq'ır qek'ana. Mana yoqts'al (40) senna İzrailıybışda haakim ıxha. ¹⁹ Eliyna sos, Pinxasna xhunaşşe vuxhne yixha. Məng'ı'na uxasda gahıb qabı hıpxhırnıy

* 4:4 4:4 Keruvar: xılıbınan malaaihar vob. Rəbbine q'utyel oo q'ölle k'ınəğəyken keruv ıxha.

vob. Allahna q'utye mebinbişde xilyaqa ilğevç'u, abbatteyyi adamiyib hapt'ıynbıva mæng'i'k'le g'ayxıme, mæng'i's sayangada ık'arbi qayle, mæng'ee k'yorzul uxooxan.
²⁰ Mana qeek'ang'a, mæng'i's kumag ha'ane zöyfabışe eyhen:

- Qı'meeq'ən, vas dix ıxha.

Mæng'ee şavuscad alidghıniyid qele deş, nişikacarır sark'il ileeka deş. ²¹ Mæng'ee «Nur İzrailike apk'innava» uvhu, uşaxın do İkavod (*nur deşda*) giyxhe. Məxüd mæng'ee Allahna q'utye mering'une xilyaqa ilğevç'uva, abbatteyyi adamiyib hapt'ıva ha'a. ²² Mæng'eecad meed eyhen:

- Allahna q'utye mering'une xilyaqa ilğevç'uva İzrailike nurub apk'ınna.

5

Filiştinaaşe Rəbbina q'utye cosqa qavayle

¹ Filiştinaaşe Allahna q'utye cone xilyaqa alğavhu, mana Even-Ezerğançe Aşdod eyhene şahareeqa quvkekka. ² Allahna q'utye Dagonna byutynane xaaqa quvku, mang'une byuttyune k'anyaqa giviyxhe. ³ Qinne yiğil miç'eeb Aşdodğançenbı oza qeepxhayng'a, Dagonna byuty Rəbbine q'utyeyne ögil aq'vakkena quvxha g'ooce. Manbişe Dagonun byuty alyaat'u, cine cigeeqa giyxhe. ⁴ Qinne yiğil miç'eeb manbı oza qeepxhayng'a, meeb Dagonna byuty Rəbbine q'utyeyne ögil aq'vakkena quvxha g'ooce. İne yəqqees, Dagonna vuk'uliy q'öyudsana xıl gyatxhı akkayne ghaleeqa gıxhxhı eyxhe. Mang'un saccu candakcad axu eyxhe. ⁵ Mançil-allad g'iyiniyne yiğılqamee* Dagonne kaahinaaşed, Aşdodeene Dagonne xaaqa vüqqənbışed akkayne ghaleeqa g'el giyxhe deş.

⁶ Rəbbin xıl Aşdodğançenbişde oo yı'q' qexhe. Manbişilqayiy hiqiy-allanbişilqa verbı allya'a, tanbişik firar qığa'a. ⁷ Aşdodğançenbişik'le eyxhenbı g'acumee, eyhen:

- İzrailiyne Allahna q'utye inyaa, şasnee vuxhes vukkan deş, Mang'un xıl şaliy yişde allahne Dagonne oo yı'q' qıxha.

⁸ Manbişe gırgın Filiştinaaşın ç'ak'ınbı sav'u, manbişike qiyghanan:

- İzrailiyne Allahne q'utyeyk şi hucoona ha'as?

Filiştinaaşine ç'ak'ınbişe eyhen:

- Hasre İzrailiyne Allahna q'utye Gateeqa quvkeecen.

Məxüd ıxha İzrailiyne Allahna q'utye Gat eyhene şahareeqa quvkekka. ⁹ Manbişe q'utye Gatqa qabiyle qiyğa Rəbbina xıl mane şaharıl oo yı'q' qooxhe. Mane şahareebın insanar məxüb qəvəyq'ən giviyğal, manbişin yik'ıbı qodasinçil qeedaxhe. Rəbbe mane şaharın insanar xəring'ule otçu, k'ining'ulqamee firaşika gyavts'yaa'a. ¹⁰ Manbişe mançile qiyğa Allahna q'utye Ekron eyhene şahareeqa g'uxoole. Allahna q'utye Ekronqa qabı hipxhırmee, maane insanaaşe ts'irbı ha'a:

- Şiyiy yişin millet gyapt'asdemee, manbişe İzrailiyne Allahna q'utye şasqa qabı!

¹¹ Mançil-allab manbişe gırgın Filiştinaaşın ç'ak'ınbı sav'u eyhen:

- İzrailiyne Allahna q'utye yəqqı'l hee'e huvooracen. Hasre şakınıy yişde milletkın mexhecen.

Mane şahareebın gırgın insanar məxüb qəvəyq'ən giviyğal, manbişin yik'ıbı qodu-hapt'asinçil qeebaxhe. Rəbbin xıl manbişil oo geed yı'q'da ıxha. ¹² Hidyapt'ı üç'übba avxuynbişin tanbı firaşika gyavts'e, mane şahareebınbişe haa'an ts'irarid xəybışeeqa hiyxhar ıxha.

* 5:5 5:5 g'iyiniyne yiğılqamee: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

6

Allahna q'utye İzrailya siviyl'al

¹ Rəbbina q'utye Filiştinaaşine cigabişee yighıble vazna avxu. ² Filiştinaaşee kaahinariy falika ilyaakanbı qopt'ul eyhen:

– İne Rəbbine q'utyeyk hucoona ha'as? Şak'le eyhe, şi nəxübiy mana çine cigeeqa savaak'al haa'as?

³ Manbişe eyhen:

– İzrailyne Allahna q'utye yı'q'əlqa savaak'al haa'as vukkanxhee, mana q'ərab savaak'al hımaa'a. Şu mançinemee, taxsir şolyva Rəbbis pay haa'as vukkan. Mane gahıl şunab yug qeepxhesınbı, Mang'vee şoke nya'asiy xıl ts'its'dyaa'avad, ats'axhhesın.

⁴ Filiştinaaşee qiyghanan:

– Şal taxsirva nena payne Rəbbis haa'as vukkan?

Kaahinaaşeyiy falika ilyaakanbişe eyhen:

– Filiştinaaşika xhuleyre xərnayiy, hamanimen k'inəəğəykəna firiy q'öv hav'u g'axuvle. Mana ver vuşdecab deş, vuşde ç'ak'ınbışdeb vuk'lelqa qabına. ⁵ Mançıl-alla fıraaşınıd, vuşda ölka q'əra qaa'ane q'övəşınıd k'opyebı he'e, İzrailyne Allahısıb hı'rmat gıvxhe. Sayid manke, Mang'vee şokeb, vuşde allahaaşileb, vuşde cigabişileb xıl ts'its'aa'a. ⁶ Misirbişeyiy fıronee qı't'y k'eççuyn xhinne, şunad hıma'a. Allah manbişılqa rəhı'm dena qıxhamee, manbişe İzrailybı g'avkkuynbı. ⁷ Həşdemee sa ts'edın daşk'a hı'ı, mançik mısacab xamut qıdyav'una q'ıkar gyooqa'ana q'öble zer avt'le. Q'ıkarmee mançike curu'u xaaqa qıkkee. ⁸ Rəbbina q'utyeb alyapt'ı daşk'eeqa gyuvxhe, taxsir şolyva Mang'us allesın k'inəəğəyken karbıd mançine k'anene yeşuk'eeqa gıxhhe. Qiyğaled daşk'a yəqqı'l hee'e hooracen. ⁹ Yı'q'əle saccu ilyaake. Man çine cigeeqa, Bet-Şemeşne suralqa atk'ınee, mana ver şalqa ooxuna Rəbb vornava eyhen vodun. Maqa idyapk'ıneeme, şak'le ats'axhhesın, şas ı'xı'yn xıl Mang'un deşud. Man çiled-alqa ıxhayn kar vodun.

¹⁰ Nəxüdiy uvhu, insanaaşee məxüdüd ha'an. Q'öble zer qabı daşk'ayk iviyt'al, mançin q'ıkarıd xaa g'alya'a. ¹¹ Daşk'eeqa Rəbbine q'utyeyka sacıgee, manbişe k'inəəğəyke hı'iyn q'övərnənanayiy fıarnana yeşuk gıviyxhe. ¹² Mançile qiyğa zerbı qotkuda ayk'ananbı Bet-Şemeşne suralqa. Manbı sağılqa, solulqa siditk'il, sa yəq avqu, heğa-heğa ayk'ananbı. Filiştinaaşın ç'ak'ınbı mançiqab qihna Bet-Şemeş gıviyğalne cigeeqamee avayk'ananbı.

¹³ Mane gahıl Bet-Şemeşgançenbı suk qıviyşal çolee vooxhe. Manbı q'utye g'avcu şadeebaxhenbı. ¹⁴ Daşk'a Bet-Şemeşgançene Yeşuayne çoleeqa qadı, sa xənne g'ayeyne k'ane ulyoyzaran. İnsanaaşee daşk'a haq'var hı'ı mançike osbı ha'a. Zerbışiked, Rəbbis gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'a. ¹⁵ Leviyne nasıleençene insanaaşee* Rəbbina q'utye, k'inəəğəyke hı'iyn q'övəriy fırar sı'ına yeşuk'ub daşk'eençe gyaqqı, sa xənne g'ayel ooqa gıyxhe. Mane yığıl Bet-Şemeşgançenbişe Rəbbis gyooxhan haa'ane q'urbanıle ğayrı, medın q'urbanbıd gyaat'anbı. ¹⁶ Filiştinaaşine maqa abıyne xhone xəring'uk'le man g'acu, mane yığılycab Ekronqa siviyl'al.

¹⁷ Filiştinaaşee taxsir colyva Aşdod eyhene şaharne doyuile, Gəzzə eyhene şaharne doyuile, Aşkelon eyhene şaharne doyuile, Gat eyhene şaharne doyuile, Ekron eyhene şaharne doyuile Rəbbis k'inəəğəyke hı'iyn fırar adayle. ¹⁸ K'inəəğəyke hı'iyn q'övərmee, hiqiy-alla cabırbişikane şaharbişisiy çine hiqiy-allane xıvaaşis sik'ı

* **6:15** 6:15 Leviyne nasıleençene insanan: Levi Yaaq'ubna xhebır'esda dix ıxha. Allahee İzrailybışde yı'q'neençe mang'uke g'abıynbı kaahinaaşın kumagçer vuxhecenva g'əvxü.

adayle. Mane şaharbişiqqa xhoyre xərna ıxha. Bet-Şemeşğane Yeşuayne çoleena, Rəbbina q'utye gyuvxhuna xəbna g'aye giyniye yiğılqamee† avxu vob.

¹⁹ Rəbbine q'utyeyne aq'a ilyaakıva, Allahee Bet-Şemeşğançenbişde vuk'lelqa ver ooxa. Rəbbe manbişda yights'al (70) insan gek'a. Milletid, Rəbbe cone vuk'lelqa ooxune verir-alla geşşe ıxha. ²⁰ Bet-Şemeşğançenbişe eyhen:

– İne muq'addasne Allahne, Rəbbine ögil şavusse ulyozaras əxəye? Nyaqane ina q'utye quvkees?

²¹ Qiyğa manbişe Kiryat-Yearim eyhene şaharne milletisqa xabar ana insanar g'axuvu, eyhen:

– Filiştinaaşə Rəbbina q'utye yı'q'əlqa savaak'al hav'u, able mana quvkee.

7

¹ Kiryat-Yearimne milletın abı Rəbbina q'utye quvkekkana. Manbişe mana tepalyne Avinadavne xaaqa alqavhu, çine k'anyaqar mang'una dix Eleazar ulyozar ha'a.

Şamuelee İzrailis haakimiyvalla haa'a

² Q'utye Kiryat-Yearimeeqa qabıyne yiğile geeb vaxt ulğooç'e: g'alle (20) sen g'ayts'e. İzrailin milletcad geşşe eyxhe, manbişe Rəbb t'abal ha'a ıxha. ³ Şamuelee İzrailyne milletik'lecad eyhen:

– Şu yik'eençe Rəbbilqa siviyl'alxhee, mebın allahar, Aştoret* donan byuttyar dağ'e. Vuşun yik'ıbı Rəbbis hele, saccu Mang'us ı'bəədat he'e. Manke Mang'vee şu, Filiştinaaşine xılənçe g'attivxhan haa'asınbı.

⁴ Mane gahıl İzrailybışee, Ba'aliy† Aştoret donan byuttar dağı'ı, saccu Rəbbis ı'bəədat ha'a giviyğal. ⁵ Şamuelee eyhen:

– Gırgın İzrailybı Mispa eyhene şahareeqa see'e, zı şol-alla Rəbbis miz k'yaa'as.

⁶ Manbı Mispeeqa sabı, xhyan alqavhu Rəbbine ögilqa k'ya'a. Mane yiğil manbişe sivar aqqı eyhen:

– Şi Rəbbine ögil bınah hav'u.

Şamuelee Mispee İzrailybışis haakimiyvallaniy haa'a. ⁷ İzrailybı Mispeeqa sabıva Filiştinaaşik'le g'ayxhımee, manbışın ç'ak'ınbı İzrailybışılqa vüqqə giviyğal. Man g'ayxhıyn İzrailybı qəvəyq'ənanbı. ⁸ Mançil-allad manbişe Şamuelik'le eyhen:

– Şi Filiştinaaşine xılənçe g'attivxhan haa'asdeme, Rəbbilqa, yişde Allahılqa, hınva ehese, miz k'ee'e.

⁹ Manke Şamuelee gyooqana urg alyapt'ı, mançike Rəbbis gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'a. Şamuelee İzrailynemee Rəbbis miz k'yaa'a, Rəbbeeyid mang'us alidghıniy qelen.

¹⁰ Şamuelee gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'amee, Filiştinar İzraililqa k'yooharasva k'ane qeepxha vooxhe. Rəbbe mane yiğil Filiştinaaşılqa məxüd man xəybı xənnə sesika g'əhədəqqə'ə, manbı mançile curaybacab qəpç'ı'n İzrailybışile avub aaxva. ¹¹ İzrailybı Mispeençe qıgeepç'ı, Bet-Qarne cigabişeeqa qabı hivxharas-mee, Filiştinaaşiqab qihna gyapk'ı, manbı gyabat'a vuxha.

¹² Şamuelee sa g'aye alyapt'ı Mispayneyiy Şenne yı'q'neeqa giviyxhe. Qiyğad «Rəbbe şas inyaqamee kumag hı'ıva» uvhu, mane g'ayeyn do Even-Ezer (*kumagna g'aye*) giyxhe. ¹³ Maa'ab avub avxuyn Filiştinar sayıb İzrailyne cigabişeeqa abayle deş. Şamuel ıxhaylette, Rəbbin xıl Filiştinaaşıl oğa yı'q'da ıxha. ¹⁴ Filiştinaaşə,

† **6:18** 6:18 giyniye yiğılqamee: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha. * **7:3** 7:3 Aştoret: man şagavın byut ıxha. Kana'anaaşə, yiv hoots'u, man byut zəiyfayk akara qa'a. Sabara gafbişee Aştoret Ba'alna xhunaşşe yixhavad eyhen. † **7:4** 7:4 Ba'al: Kana'anaaşın nekke xədn byut. Manbişde uvhuyn, mang'vee xəybı g'əhətqa'a, gyogıybı gyoga'a ıxha.

Ekronneyiy Gatine yı'q'ne aqqıyn İzrailıybışın şaharbiyyi çine hiqiy-alladın cigabıd Filiştinaaşine xılence g'ayşu, yı'q'əlqa sak'al ha'a. İzrailıbışdeyiy Emorbışde əree sülyh eyxhe.

¹⁵ Şamuelee ı'mı'rvollette İzrailis haakimiyvalla haa'a. ¹⁶ Mana seniys Bet-Elyqa, Gilgaleeqa, Mispreeqa hark'ın maa İzrailıybışis haakimiyvalla haa'a vuxha. ¹⁷ Qiyğar mana cune Ramayeene xaaqa siyk'al ıxha. Mançeb mang'vee İzrailis haakimiyvalla haa'a vuxha. Mang'vee mane cige, Rəbbis q'urbanı allya'an cigad ali'in.

8

İzrailıyne milletın paççah heqqa

¹ Şamuel q'əs qıxhamee, dixbışike İzrailis haakimar haa'a. ² Mang'une ts'erriyne duxayn do Yoel, q'ör'esing'unud Aviya ıxha. Manbışe Beer-Şevee haakimiyvalla haa'a vuxha. ³ Dixbı dekkine yəqqı'n avayk'an deş. Manbı haramne pılıqab qihna gyabak'a, ruşvatbı alyaat'a, qotkuda deşin q'aralybı hele ıxha.

⁴ Gırgın İzrailin ağsaqqalar Ramayeeqa sabı, Şamuelyne k'anyaqa abı, ⁵ mang'uk'le eyhen:

- Ğu q'əs qıxha, yiğın dixbımee yiğne yəqqı'n əlyhəə deş. Həşdeme menne milletbışika nəxürnayiy, şasdar həməxürna sa paççah gıxhxhe. Şas xəbvalla hee'ecen.

⁶ Manbışe: «Şasdar sa paççah gıxhxhe, mang'vee şas xəbvalla hee'ecenva» uvhuynğ'a, Şamuelis manbışe uvhuyn ikkiykan deş. Mang'vee Rəbbis düə haa'a. ⁷ Rəbbe Şamuelik'le eyhen:

- Milletın eyhene gırgınçıl k'ırı alıxhxhe. Manbışe ğu deş, Zı əq'əna qa'a. Manbışis Zı cona Paççah ıxha ıkkın deş. ⁸ Zı manbı Misirğançe qığav'uyne yiğile, g'iyniyne yiğılqamee manbışe menne allahaaşis ı'bəədatbı hı'ı. Məxüb manbı Zake əq'əna qeepxha. Zak hı'iyn kar, manbışe həşded vak ha'a. ⁹ Ğu manbışe eyhençıl k'ırı alıxhxhiyle qiyğa, ğu manbışılqa yugda hixhar he'e, cos xəbvalla haa'asde paççahee xəbvalla nəxübiy haa'as.

¹⁰ Şamuelee cuke paççah heqqane milletılqa, Rəbbe uvhuyn cuvab hixhar ha'an.

¹¹ Mang'vee eyhen:

- Şos xəbvalla haa'asde paççahee, xəbvalla inəxüb haa'as: mang'vee vuşun dixbı sav'u, quvkeesınbı. Dəv'əyne daşk'abışiliy balkanaaşıl cus g'ullux haa'as alıvkas. Manbı mang'une daşk'abışde ögee g'adaaxvanas. ¹² Manbışde sanbışike aazırınğ'us, sanbışikeb xhots'aling'us ç'ak'ınbı haa'as. Mansanbı cun cigabı ezas, şagav sa'as g'axuvles. Avxuynbışisqad silahiyy dəv'əyne daşk'abışis kara'alesın karbı ha'as alıkkas. ¹³ Mang'vee vuşun yişba ətirbiyyi otxhuniybı ha'as, gıneybı qecesva vukkees. ¹⁴ Mang'vee vuşun inekke yugun çolbiyyi t'imillığbı, zeytunun bağbı xılence g'ayşu, cune insanaaşis heles. ¹⁵ Mang'vee vuşde sukukeyiy t'imilike yits'ıb'esda pay alyapt'ı, məmuraaşisiy cune insanaaşis hevles. ¹⁶ Vuşun g'ular - adamer, yadar - vuşun mek'vunbı, vuşun əməlerid çikana mang'vee cus alyaat'as. ¹⁷ Vuşde vəq'əbışda yits'ıb'esda pay mang'vee cus alyapt'as, şunab mang'un nukarar vuxhes. ¹⁸ Yiğ qalesın, şu g'əyxi'ıyne paççahne xılence, Allahılqa şucad xıleppı aaqas, Mang'vee şu g'attivxhan hee'ecenva. Rəbbeemee mane gahıl şos cuvab qeles deş.

¹⁹ Milletismee, Şamuelyne cuvabıl k'ırı alıxhxhes diykkın, eyhen:

- De'eş, şal oğa paççah ıxha şas ıkkın. ²⁰ Havaasre menne milletbışis nəxübiy, şasıb paççahee xəbvalla hee'ecen. Dəv'ə gıpxhımeeyib, yişde ögee hooracen.

²¹ Milletın eyhen gırgın yik'el aqqı, qiyğale man Şamuelee Rəbbis yuşan ha'a.

²² Rəbbe Şamuelik'le eyhen:

- Manbışe eyhençıl k'ırı alıxhxhi, manbışis sa paççah gıxhxhe.

Manke Şamuelee İzrailybışik'le «Gırgınbı vuşde şaharbışeeqa savk'leva» eyhe.

9

Şaul Şamuelisqa arayle

¹ Benyaminaaşıqa Giş donana sa insan ıxha. Mana Avielna dix ıxha. Avielir Tserorna dix ıxha. Tserorur Bekoratna dix ıxha. Bekoradır Afiahna dix ıxha. Mana Gişva eyhena insan geer qıvaats'ına ıxha. ² Mane Gişiqar Şaulva donana sa mek'vna dix ıxha. İzrailybışıqa mana xhineena micagna merna deşdaniy. Mana cune milletnıbışde gırgıng'ule sa ç'ümna axtıra ıxha.

³ Yiğbışde sa yiğil Şaulyne dekkın Gişin əməler iygval. Gişee duxayk'le Şauluk'le eyhen:

- Oza qixhe, nukaraaşına sayır vaka alyart'u, əməler t'abal ha'as hak'ne.

⁴ Manayıy cuna nukar Efrayimıne suvabınane cigee iviykır, mançeb Şalışa eyhene cigeeqa ilğeebaç'e. Maa'd manbışik'le əməler iveeke deş. Manbı mançe Şa'alim eyhene cigeeqab abaylenbı, maayid manbışik'le əmələr iveeke deş. Mançile qiyğa manbı Benyaminaaşine cigabışeeqa qavayle, maayid manbışik'le əmələr iveeke deş.

⁵ Manbı Tsufne cigabışeeqa qabı hipxhıring'a, Şaulee cukane nukarık'le eyhen:

- Qora savk'alascab, dekkee əmələr yik'el hixan hı'ı, həşde yişda haa'a giğalas.

⁶ Nukareeme mang'uk'le eyhen:

- İne şaharee sa Allahna insan vorna. Mana geer hı'rmatnana insan vor, mang'vee hucooyiy uvhu, manıd eyxhen. Qoralan maqa vüqqəs, sayid mang'vee şak'le eyhe, nyaqayıy vüqqəs vukkanva.

⁷ Şaulee nukarıke qiyghanan:

- Sayıb vüqqəs gyapk'ee, mang'us hucoona ikkee'es? Yişde q'oç'ebışee oxhanasın karıd axu deş. Mane Allahne insanıs ikkeesın karıd şaqa deşin. Hucoona şaqa vod?

⁸ Nukaree mang'us inəxdın alidghıniy qele:

- Zaqa sık'ının nuk'ra vod. Zı man Allahne insanıs heles, mang'veeyib şak'le yəq Haagvasda.

⁹ (Avaala İzrailee Allahee nenvayıy eyheva ats'axhxhesdemee, inəxüd eyhe ıxha: «Qora, ilyaakang'une k'anyaqa vüqqəs». Mane gahıl peyğambaraaşik'le ilyaakanbıvaniyxhe eyhen.)

¹⁰ Şauleeme nukarık'le eyhen:

- Vüqqəsva eyhexhee, qora vüqqəs.

Məxüd ıxha, manbı Allahna insannane şahareeqa avayk'an. ¹¹ Manbı tepalyne şahareeqa i'lqəəmee, yəqqə manbışisqa xhinelqa vüqqən içer qızaaxa. Manbışe içeeşike qiyghanan:

- İnyaa ilyakkana vornane?

¹² İçeeşe manbışik'le eyhen:

- Ho'o, şole ögee vor. Mana həşde şahareeqa arı, zaraba vuxhe. Milletın g'iyna q'urbanbı allya'ane cigee, q'urbanbı allya'as. ¹³ Şahareeqa ikkepç'ımee, mana kar oxhanas q'urbanbı allya'ane cigeeqa ilqəç'essecar t'abal he'e. Mana qıdyarı milletın kar oxhanas deş. Mang'vee q'urbanıs xayır-düə huvuyle qiyğa qopt'uluynbı kar otxhan gıviyğal. Zaraba ilqeeç'ee, mang'uqab qihna avaaq'arasınbı.

¹⁴ Manbı şahareeqa ilqeeç'ımee, manbışisqa Şamuel qızaxxa. Manar tepalyne q'urbanbı allya'ane cigeeqa i'qqə ıxha.

¹⁵ Şaul ayresse sa yiğna ögee, Rəbbe Şamuelis man ats'axhxhı'ı, uvhuynniy:

¹⁶ «G'iyqa ine gahbışil yiğne k'anyaqa Benyaminaaşine cigabışeençe sa insan g'axiles. Ğu mang'une vuk'lelqa q'ış qadğve. Məxür Ğu mang'uke Yizde milletna İzrailyna

xərna ha'as. Mang'vee Yızın millet Fılıştinaaşde xılence g'attixhan ha'as. Yizde milletne vuk'lelqa qadıyn Zak'le g'acuyn, manbışda ts'irib Zalqa hipxırna».

¹⁷ Şamuelik'le Şaul g'acumee, Rəbbe mang'uk'le eyhen:

– Zı vak'le uvhuyn ine insanee, Yızın millet aqqas.

¹⁸ Şaulee şaharne akkabışisnee ulyorzulyne Şamuelisqa qıxha qiyghanan:

– Hucoona ixhes, ilyaakang'un xav nyaa ıxhay zak'le hagvelan.

¹⁹ Şamuelee, Şauluk'le eyhen:

– İlyakkana zı vorna, yizde ögil q'urbanbı gyaat'ane cigeeqa ılqeq'e. Şu g'iyna zaka sacigee kar oxhanas. G'iyqa miç'eedıd zı vak'le ats'axxhes ıkkanan uvhu, yəqqı'l ha'asda. ²⁰ Xhebillə yığna ögee aguyne əməleəşinab hımaa'a, manbı aveykı vod. İzrailyne milletıncad yik'ıbı şavulqayıy sak'ı? Nya'a, valqayıy yığne dekkıne xızanıqla dişee?

²¹ Şaulee eyhen:

– Nya'a, zı İzrailyne nasılbişde nekke k'ınıñeençe, Benyaminne nasıleençena dişde vor? Nya'a, yızda xızanıb, mane nasılene xızanıbışda nekke k'ınna dişde vob? Nişisne ğu zak'le manva eyhe?

²² Şamuelee, Şauliy mang'una nukar gozeeqa qabı, qopt'ulne xhebts'alılqa (30) ələəne insanne q'oma gyaa'a. ²³ Şamuelee otxhuniy ha'ang'uk'le eyhen:

– Zı vasqa curayda gıxhxheva quvuyn çuru qale!

²⁴ Otxhuniy ha'ang'vee guvu qadı, Şaulne ögilqa giyxhe. Şamuelee eyhen:

– İna vasva curav'una pay vob. Oxhne, in yığnimeeniy curu'u, qopt'ulne mihmanaşika sacigee ğu oxhneceva.

Mane yığıl Şaulee, Şamuelika sacigee kar oyxhan.

²⁵ Manbı q'urbanbı allya'ane cigeençe şahareeqa geepç'ımee, Şamuelee Şaulıka gaf cune xaane daxal haa'a.

Şamuelee Şauluke paççah ha'a

²⁶ Manbı miç'eeb oza qeebaxhenbı. Çakdacad, Şamuelee daxalyne Şaululqa onu'u eyhen:

– Oza qıxhe, zı ğu yəqqı'l arçes.

Manar oza qıxha, Şamuelika sacigee xaançe g'aqa qığeq'e. ²⁷ Manbı şaharne mıgıleqqa geepç'ımee, Şamuelee Şauluk'le eyhen:

– Nukarık'le eyhe, şale ögee hooracen.

Nukarır ilğeq'ena ögilqa.

Şamueleecad meed eyhen:

– Ğu ulyozre, zı valqa Allahın cuvab hixhar ha'as.

10

¹ Şamuelee zeytunun q'ışnan g'ab alyaat'u, Şaulne vuk'lelqa k'yı'ı, mang'us ubba hı'ı eyhen:

– Rəbbe zak'le valqa q'ış qadğveva uvhu, məxür ğu İzrailyna, Cune milletna, xərna hı'ı. ² G'iyna ğu zake curxhayle qiyğa, Benyaminaaşine cigabişee, Tselytsax eyhene şahareene Raahileyne nyuq'vnesne vasqa q'öyre insan qızaaxas. Manbışe vak'le eyhesın: «Ğu t'abala'asva hark'iniyn əməler aveykıynbı. Yığne dekkısse əməler yik'el hitxın, həşde yığna haa'a girğıl: „Yizde duxayk hucooniyxan ıxha?“»

³ Mançer ğu Tavoreene mı'qəne yivusqa qales. Maa'ab vasqa xhebiyre Bet-Eleeqa Allahıs ı'bəədatis vüqəən adamer qızaaxas. Manbışde sang'usnee xheyible mısva, mansang'usnee xheyible gıney, xhebır'esıng'usneeme sa tuluğ çaxıren ixhes. ⁴ Manbışe vas salam huvu, q'öble gıney hevles. Ğunad alyaat'asınbı.

⁵ Mançile qiyğa ğu əlyhəəsda Allahne Givea ehene şahareeqa, maa'ab Fılıştinaaşın

eskerar vuxhes. Şahareeqa ikkəeme, vasqa q'urbanbı allya'ane cigeençe gəən peyğambarar qızaaxas. Manbışe maa'ab arfa, dyaf, zurna, lira əlüvxəs. Coyib peyğambariyvalla haa'as. ⁶ Manke Rəbbin Rı'h valqa giç'es, ğunab manbışıka sacigee peyğambariyvalla haa'as. Vake maa sa mernacar insan qıxhes. ⁷ Man gırgın əlaamatbı ıxhamee, ğu ha'asın kar he'e. Allahır vaka ixhes. ⁸ Zale ögee Gilgaleeqa giç'e. Zınar gyoxhxhan ha'an q'urbanbıyiy medın q'urbanbı allya'asva maqa giç'es. Zı maqa qalesmee, yıghıllı yıgna maa'ar axve. Zı vak'le hucooyiy ha'as ikkanva eyhesmee, vuççud hıma'a.

Şamuelee uvhiyn eyxhen

⁹ Şaul Şamuelisse xaaqa sak'imee, Allahee mang'un yik' badal ha'a. Man gırgın əlaamatbıd mane yığılıcad eyxhe. ¹⁰ Manbı Giveayeeqa qabımee, manbışısqı peyğambarar qızaaxa. Maa'ad Allahın Rı'h Şaululqa geç'e, Şauleeyib manbışıka sacigee peyğambariyvalla haa'a giyğal. ¹¹ Mana şenkecar ats'anbışik'le, mang'vee peyğambariyvalla haa'a g'avcumee, sana-sang'uk'le eyhen:

- Gişine duxayk hucooniyxan ıxha? Nya'a, Şaulur peyğambaraaşınane vor?

¹² Maa eyxhene insanaaşine sang'vee eyhen:

- İlyaakende, manbışın dekkar sa nəxbıncab insanaare?

Mankiyle axuyn vod: «Şaulukerne peyğambar ıxha?» eyhen.

¹³ Şaulee peyğambariyvalla hav'ıyle qiyğa, q'urbanbı allya'ane cigeeqa ılqeq'u.

¹⁴ Şaulne emisee, mang'ukeyiy mang'une nukarıke qiyghanan:

- Nyaqaniy hapk'ın?

Şaulee eyhen:

- Əməler t'abal ha'asniy hapk'ın, ivdeeke g'acumee, Şamuelıne k'anyaqa hapk'ın.

¹⁵ Şaulne emisee eyhen:

- Hucoona ixhes, Şamuelee şok'le uvhuyn zas yuşan he'e.

¹⁶ Şaulee emisiyk'le eyhen:

- Mang'vee şak'le əməler aveykiynbıva uvhu.

Paççahiyvaline hək'ee Şamuelee hucoovayiy uvhuva, mang'vee emisiysne ağmışcad ha'a deş.

Şaulıke paççah eyxhe

¹⁷ Şamuelee İzrailıy bı Rəbbine ögilqa, Mispeeqa sav'u, ¹⁸ eyhen:

- Rəbbe, İzrailıne Allahee, inva vod eyhe: «Zı İzrailıy bı Misirğançe qığav'u. Misirbışdeyiy menne şos xəbvalla haa'ane, əq'üba hoolene paççahaaşine xılənçe Zı şu g'attivxhan hav'u. ¹⁹ Şu manimeene dağamiyvalybışıke, əq'übabışıke g'attivxhan hav'une Allahılqa şu g'iyna yı'q'bı sak'al ha'a. Şu Mang'uk'le „De'eş, şas paççah gıxhxheva“ eyhe. Həşdemee Rəbbine ögee nasılbışis, xızanbışis sik'ı ulyoozre».

²⁰ Şamuelee İzrailin gırgın nasıl bı, sassadna ögeeqa qığ'ı çöp k'eççu. Çöp Benyaminne nasılılqa gitxhu. ²¹ Qiyğad Benyaminne nasılın xızan bı sassadna ögeeqa qığ'ı çöp k'eççu. Çöp Matriyne xızanılqa gitxhu. Matriyne xızanınbışik'led sassabna ögeeqa qığ'epç'eva eyhe. Manbışiker Gişna dix Şaul çöp k'eççu, g'əxə. Şaul t'abal ha'a gibğilmee, mana iveeke deş. ²² Manke manbışe Rəbbike qiyghan:

- Mana inyaqa qarı dışde?

Rəbbe eyhen:

- Hooşe, yukbışde yı'q'nee dyugulyxha.

²³ Manbı maqa g'adapxhın, Şaul ana qavaylen bı. Şaul milletne yı'q'nee ulyorzul-ing'a, mana gırgıng'ule sa ç'ümna axtıra ıxha. ²⁴ Şamuelee eyhen:

- Rəbbe g'əyxı'na insan, şok'le g'eceyee? Milletne yı'q'nee mang'uk akarna sacar deşda.

Milletin ts'irika eyhen:

– Paççah geer qa'ana!

²⁵ Şamuelee milletis paççahee vuk'lek vukkekane ölkayn q'aanunbı yuşan ha'a. Mang'vee man q'aanunbı kitabeeqa otk'un Rəbbine ögilqa giyxhe. Mançile qiyğa Şamuelee millet cone xaybışeeqa g'ekka.

²⁶ Şaulur cune xaaqa Giveayeeqa ayk'an. Allahee məxüd ha'a, sassa igidyar Şauluqab qihna avayk'an. ²⁷ Sassa karar'dəəneme insanaaşe inəxüd eyhe ıxha:

– İne insanee şi nəxüb g'attivxhan haa'ayee?

Manbışe mana qızarır ha'a deş, mang'us paybıd ıkkekka deş. Şaulee mançis nıq' qığayhe deş.

11

Şaulee Yaveş g'attivxhan haa'a

¹ Ammonğançene Naxaşee, Gileadne cigabışeeha Yaveş eyhena şahar hiqiy-allançe avqaaqqana. Yaveşne milletincad Naxaşik'le eyhen:

– Şaka cuvab g'ats'ak'vne, şınad ğu eyhenbı ha'as.

² Ammonğançene Naxaşee manbışik'le eyhen:

– Vuşun gırgıng'un sağın uleppı alqı'ı, məxüb İzrail g'eliqqa huvuyle qiyğa, zı şu uvhuynçılqa qarayle.

³ Yaveşne ağsaqqalaaşe mang'uk'le eyhen:

– Şas sa yighılle yiğ hele, xabar ana İzrailivolle insandar g'axuvles. Şi şavussecağ g'attivxhan haa'as dəəxəxhee, manke şıcab şi yiğne xılyaqa qevles.

⁴ Xabar ana insandar, Giveayeeqa Şaulusqa abı, milletis hucooyiy ıxhava yuşan ha'an. Milletid ts'irika geşşe giyğal. ⁵ Mane gahıl Şaul cune yastbışıqar qihna çoleençe qöö ıxha. Mang'vee qiyghanan:

– Milletik hucoona ıxha, nya'a man geşşe?

Manke Yaveşbışe cos yuşan hı'ıynbı, manbışe mang'ulqa hixhar ha'anbı.

⁶ Man eyhenbı g'ayxhımee, Allahın Rı'h Şaululqa gexa. Şaul qəlin qoxa giyğal.

⁷ Mang'vee cuna q'öble yats givk'u, san-sanna qaa'a. Qiyğad xabar ana abıynbışısqı man sanbı quvu, İzrailivolle in eyhe iviykaras ulyooka:

– Şaulneyiy Şamuelıne qihna qıdyabıynbışde gırgıng'une yatsbışılqab mana ver ooxasvude.

Milletılqa Rəbbile qərpq'ı'niyna g'ic' gyooç'e, manbışın gırgınbı sanab oza qeebaxhenbı. ⁸ Şaulee manbı Bezek' eyhene cigee gipk'ıning'a, İzrailıyşıqı xhebıd vəş aazır (300 000), Yahudeeşıqar xhebts'al aazır (30 000) adamiy ıxha.

⁹ Manbışe Yaveşğançe xabar ana abıynbışik'le eyhen:

– Gileadeene Yaveşbışik'le inva eyhe: «G'iyqa veriğ pıra quvxhesse, şu g'attivxhanasınbı».

Xabar ana abıynbışe mana xabar Yaveşbışılqa hivxhar hav'umee, manbı şadeebaxhenbı. ¹⁰ Yaveşbışe Naxaşik'le eyhen:

– G'iyqa şıcab şi vuşde xılyaqa qevles, manke şos hucooyiy ıkkan, şak he'e.

¹¹ Qinne yiğıl Şaulee cun insandar xhebne cigeeqa bit'al haa'a. Miç'eed qixhesnang'a, manbı Ammonğançenbışın g'oşunbınane cigeeqa akk'yapk'ı, yı'q'ı'hı'lqasmee, manbı gyabat'a vuxha. Üç'übba avxuynbı sassabna mançe heebaxanbı. Q'öyre-q'öyrena vuşucar sacıgee axu deş.

¹² Milletın Şamuelik'le eyhen:

– Şaul yişda paççah ıxhes dəxəsva eyhenbı nyavxha? Qavaale şi man insandar gyapt'as.

¹³ Şaulee eyhen:

- G'iyna vuşucar gik'as deş. G'iyna Rəbbe İzrail g'attivxhan hav'uyn yiğ vod.

¹⁴ Şamuelee milletik'le eyhen:

- Qudoora Gilgaleeqa sapk'ıl, paççah vuşuyiyva sayid eyhes.

¹⁵ Gırgın milletcad Gilgaleeqa atk'ın, Rəbbine ögil Şauluke paççah ha'a. Maa'ad manbişe, Rəbbine ögil q'urbanbı gyaat'a. Gırgıne İzrailıbişe Şauluka sacigee mane yiğil yugda otXHun-ulyoğan.

12

Şamuelee nekke qiyğa uvhuyn cuvab

¹ Şamuelee İzrailıbişde gırgıng'uk'le eyhen:

- Haane, zı şu eyhençil k'ırı alixhxhı şos paççah gixhxhına. ² Həşde şoqa vuşda paççah vor, zımee q'əs qıxha, ç'ərbı cagvara qeetxha. Yızın dixbımee şoka vob. Zı cehilyranang'ançile g'iyniyne yiğılqamee vuşde ögee ark'ın. ³ G'iyna zı vuşde ögil ulyorzuling'a, şu zak'le eyhelan, zı şavna yatsne, əməlene alyapt'ı? Vuşune zı horç'un? Vuşuyiy zı azırda hı'ı? Şavuke pıl alyaat'uye, mang'une pıside işilqa ul gyapxı? Rəbbineyiy Mangv'ee g'əyxı'ne paççahne ögee, yizde aq'veeqa aqqe. Zı şoke alyat'uyn sak'al ha'as.

⁴ Manbişe mang'us inəxüd alidghıniy qele:

- Ğu şi mısacab hopç'un deş, azırbab g'alyav'uynbı deş, şavnecad xılənçe vuççudud g'ayşuyn deş.

⁵ Şamuelee manbişik'le eyhen:

- Şok'le g'iyna yizde aq'vee aqqasın vuççud ivdeeke ıxhay, Rəbbik'led, Mang'vee g'əyxı'ne paççahık'led g'acuyn.

Manbişed «Ho'o, şaqa yiğne aq'vee aqqasın kar deşınva» eyhe.

⁶ Şamueleecad meed milletik'le eyhen:

- Mane Rəbbe Haruniy Mısa g'əvxü, vuşun dekkarıb Misirğançe Mang'veecab qığav'u. ⁷ Həşde Rəbbine ögil ulyoozre. Zı şok'le Rəbbe şosiy vuşde dekkaaşis hav'una yugvalla eyhes, mana vuşde aq'val avqas.

⁸ Yaaq'ub Misireeqa qarayle. Qiyğa mang'uke g'abıynbışılqa Misirbişe yiğbı examee, manbişe Rəbbilqa xıleppı aaqa. Rəbbeeyib, Haruniy Mısa vuşun dekkar Misirğançe qığav'u, inyaqa qavaalesva g'uxoole.

⁹ Manbişemee Rəbb, cona Allah, yik'el hixan ha'a. Rəbbeeyib manbı Xatsorne g'oşunne xəring'une Sisrayne, Moavne paççahne sayib Fılıştinaaşde xılyaqə qoole. Manbişe vuşde dekkaaşika dəv'ə haa'a. ¹⁰ Manke milletın gyaaşe-gyaaşe Rəbbilqa xıleppı aaqı, eyhen: «Rəbb, şi Ğu yik'el hixan hı'ı, Ba'aliy Aştoret* donane byuttyaaşis ı'bəədat hı'ı, bınah hav'u. Ğu şi həşde duşmanaaşine xılənçe g'attivxhan hav'uynxhiy, şi Vas ı'bəədat ha'ayiy». ¹¹ Rəbbeeyib manke Yerubba'al, Bedan, İftah, Şamuel g'uxoole. Şu nişilecab qı'məəq'ənceva Mang'vee şu məxüb hiqiy-allane duşmanaaşine xılənçe g'attivxhan haa'a.

¹² Şok'le Ammonbişda paççah, Naxaş, şolqa ı'qqə g'acumee, vuşda paççah Rəbb Allah ıxhayka, şu ilydyaakkı, zak'le uvhuyn: «De'eş, şaqa yişda paççah ıxha ıkkən».

¹³ Haane şos ıkkıykın, şu g'əyxı'na paççah. İlyaake Rəbbe şos paççah gixhxhına.

¹⁴ Rəbbile qəpqi'n Mang'us ı'bəədat he'eene, Mang'vee eyhençil k'ırıbı alixhxhı, Mang'une əmrbişeənçe qığdepç'eene, şunab şol oğa gixhxhına paççahır vuşde Allahee, Rəbbe, eyhençika gyuv'ur oza qeepxheene, geed yugda ixhes! ¹⁵ De'eş, şu

* **12:10** 12:10 Ba'aliy Aştoret: Kana'anaaşin nekke xədn byutbı. Manbişde uvhuyn, Ba'alee xəybı g'əhətqa'a, gyoğiybı gyoğa'a ıxha. Aştoret eyhen byut, Kana'anaaşe, yiv hoots'u, zəiyfayk akara qaa'a vuxha. Sabara gafbişee Aştoret Ba'alna xhunaşşe yixhavad eyhen.

Rəbbine cuvabil k'ırı ilydiyxhı, Rəbbine əmreençe qıǵeepç'eene, nəxdıy Rəbbin xıl vuşde dekkaaşılqa satk'ıl, həməxdıd şolqad sak'alas.

¹⁶ Həşdemee ulyobzur, Rəbbe vuşde ulene ögil haa'asde xənnə işıqa ilyaake!

¹⁷ G'iyına suk qıviyşalan yığ dışde vod? Zı həşde Rəbbilqa xıleppı aaqı, Mang'uk'le xəybı g'əhətq'e'eva, gyoǵiy g'axıleva eyhes. Manke şok'lecad ats'axxhesın, şos paççah heqqıyka, şu Rəbbine ögil nimeena bınahiy hav'uva.

¹⁸ Şamuelee Rəbbilqa ona'a, Rəbbeyid manecad yığıl xəybı g'əhətqı'ı, gyoǵiy gyoǵa'a. Manke millet Rəbbiled, Şamueliled qətqı'niyn.

¹⁹ Milletıncad Şamuelik'le eyhen:

– Yişdemee, yığne g'ulaaşınemee, yığne Allahılqa, Rəbbilqa, düə hee'e, Mang'vee şı gimabat'acen. Şı yişde manisa bınahbışılqa, paççah heqqıyka sayıb hexxav'una.

²⁰ Şamuelemee milletık'le eyhen:

– Qı'məəq'ən, şu mana bınah hav'u vuxheeyib, Rəbbile sıvmiyk'al, Rəbbis ı'bəədat yik'eençe he'e. ²¹ Nişiscad kararı'dəəne byutyaaşınemee, Rəbbile sıvmiyk'al. Manbı nişiscad kararı'dəən karbı ıxhayke, mançisse şos nəxbınacab yugvallab haa'as vəəxəs deş, nişikecabıb g'attıvxhan haa'as deş. ²² Rəbbe Cune xənnə doyunemee, şu daǵaa'as deş. Rəbbis Cus ikkiykın, şoke Cun millet hı'ı. ²³ Zalqa axvee, zı şol-alla düə hav'uy g'aleççes deş. Mançike zas Rəbbine ögil bınah vuxhes. Zı şos yugna, qopkuna yəq haagvas. ²⁴ Saccu Rəbbile qəvəq'ne, Mang'us gırgıne gahbışıl yik'eençe ı'bəədat he'e. Yik'el aqqe, Rəbbe vuşdemee nəxdın ç'ak'ın işbı hı'ı ıxhay. ²⁵ Şu pisvalybışike xıl ts'its'dyav'eene, şunab, vuşda paççahır ç'iyene aq'vayle havaakal haa'asınbı.

13

Filiştinaaşika dəv'ə gıviyǵal

¹ Şaul paççah ıxhamee, mang'uqa xhebts'al (30) senniy* vod. Mana yoq'ts'ale q'olle (42) senna İzrailyna paççah ıxha.

² Şaulee cune g'oşunbışeeqa xhebıd aazır İzrailyǵançena g'əyxə. Manbışda q'öd aazır insan cukasana Mikmas eyhene şahareeyiy Bet-Elyne tepabışee vooxhe. Aazır insanmee cune duxayka, Yonatanıka, Benyamınna nasıl vooxhene Givea eyhene şaharee vooxhe. Mansa axuyn milletmee Şaulee cone xaybışeeqa yəqqı'l ha'a.

³ Yonatanee Giveayeene Filiştinaaşde zastaaveebın eskerar gyabat'a, manıd Filiştinaaşik'le ats'axxhen. Şauleeme: «Cühüt'yaaşik'le g'ayxhecenva!» uvhu, ölkavolle şeypur hook'as ulyookka.

⁴ İzrailybışde gırgıng'uk'le Şaulee, Filiştinaaşde zastaveebın eskerar gyapt'ıyıd, Filiştinaaşik'le İzrailybı g'umooce qeepxhayıd g'ayxhiyn. Millet Şaulne hiqiy-alla salecenva Gilgaleeqa qoyt'al.

⁵ Filiştınarıb İzrailybışika səvxəsva savayle. Manbışe xhebts'al aazır (30 000) dəv'əyn daşk'a, yıxhıd aazırır (6 000) balkanılyna sa'a. Manbışda g'oşun deryahne mıglekna g'um xhinne geeb vuxha. Manbı apk'ın Bet-Aven eyhene şaharne şargıl Mikmasee çadırbı giyxə. ⁶ İzrailybışik'le cok ixhesın g'acumee, co ooşaa'a g'avcumee, manbı mağarabışee, axtıne ok'bışee, suvabışee, k'oralybışee, kahrızbışee dyuguleebaxhenbı. ⁷ Manbışiken sabarabı İordanne damayne şene aqvalqa Qadne nasıleneyiy Gileadne cigabışeeqa ilǵeebaç'e.

Şaulee Allahıl k'ırı iliyxhe deş

Şaul vuc Gilgalee axva, cukane milletınıd qəpqr'niyvalin yik'bı qoda eyxhe. ⁸ Şaulee, Şamuelee uvhuyn xhinne yıghılle yığna gozet ha'an. Mane gahıl Şamuel

* **13:1** 13:1 Xhebts'al (30) sen: originalee in raq'ambı deşınbı. Alimaşee man raq'ambı ədatbışis sik'ı oyk'an.

Gilgalqa arayle deş. Şaulne hiqiy-alla sabıyn insanar heebaxa giviyğal. ⁹ Şaulee eyhen:

- Gyoxhxhan ha'asınıy medın q'urbanı zasqa qale.

Mang'vee vucecab gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'a. ¹⁰ Gyooxhan haa'ana q'urban ablyav'u ç'ëveepxhamee, Şamuel qarı hiyxhar. Şaul salam hevlesva mang'une ögilqa qıgeç'e. ¹¹ Şamuelee eyhen:

- Ğu in hı'ıyn kar hucoone?

Şaulee mang'us cuvab qele:

- Zak'le g'acuyn yizde hiqiy-alladın millet hexva vod, ğunar ğu eyhene yiğil arı hirxhıl deş, Filiştinarıb Mikmasqa vob sabı. ¹² Zı zaled-alqa uvhuyn: «Həşde xhinnee Filiştinar Gilgalılqa zalqa k'yoocharas, zımee Rəbbina xayır-düə alyapt'ı deş». Mançılalları zıcar zı gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'as alıkkı.

¹³ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

- Ğu ək'el deşin kar hı'ı. Yiğne Allahne, Rəbbine, əmrılqa əməl hı'ı deş†. Ğu məxüd hidi'ıynxhiy, Rəbbe yiğna paçcahiyvalla İzrailil oğa ğırgıne gahbışis havaacesdaniy. ¹⁴ Həşdemee yiğna paçcahiyvalla xılıyba ts'its'uvxhes deş. Rəbbe Cus ıkkanna, Cune yik'es sik'ına insan t'abal hı'ı. Ğu Rəbbine əmrılqa əməl hidi'ıynçıl-alla, Rəbbe mana insan Cune milletna xərna ğıxhxhı.

¹⁵ Mançile qiyğa Şamuel Gilgaleençe qıgeç'u, Benyaminaaşine Givea eyhene şahareeqa ılqeq'e. Şaulee cun insanar qəpqr'ı'mee, yixhıd vəşılqa (600) ələəna insan eyxhe.

Yonatan Mikmasee Filiştinaaşika siyxə

¹⁶ Şaulıy cuna dix Yonatan, cone insanaaşika Benyaminaaşine Givea eyhene şaharee ulyobzur vuxha. Filiştinarmee mane gahıl, Mikmasee çadırı bı ğı'xı', ulyobzur vuxha. ¹⁷ Filiştinaaşın ğ'oşunbı xhebne cigeeqa bit'aleetxha hücum haa'asva qıgeedaç'e. Manbışda sa deste Şualne cigabişene Ofra eyhene şaharne suralqa siviyk'al. ¹⁸ Manasa desteb Bet-Xoronne yəqqı'lqa avayk'an. Xheyib'esda destemee Tsevoimne q'adaalılqa, sarhadılqa avayk'an. Maa sahraaniy vob.

¹⁹ Filiştinaaşe uvhuynniy: «Hasre cühüt'yaaşe ğ'ılnciy nize hıma'acen». Mançılallad İzrailee sa ixheyir yiva getas əxəna insan deşdaniy. ²⁰ Ğırgın İzrailıy bı kyotanbı, toxabı, yak'vbı, ərabı ek'a'asva Filiştinaaşde k'anyaqa abayle vuxha. ²¹ Manbışike kyotan, yaba, yak'v, rab, toxa ek'a'as sa pim‡ nuk'raynaniy hooqqana. ²² Mançılallad döv'ənanğ'a Şaulneyiy Yonatanne milletıqa ğ'ılncıy nize bı ıxha deş. Ğ'ılnciy nize saccu Şauluqayıy cune duxayqa Yonatanıqa ıxha.

²³ Filiştinaaşda deste Mikmasısneene ı'lgəəne cigeeqa qavayle.

14

¹ Sa yiğil Şaulne duxee Yonatanee cun silah haqqane nukarık'le eyhen:

- Qora derayne şene suralyne Filiştinaaşine desteysqı ılğeeç'es.

Mançine hək'ee, mang'vee dekkık'le eyhe deş. ² Şaulna çadırmee Givea ç'əvooxhene cigee Migroneene sa narıne yivek avub ğüvxü vuxha. Mang'une k'ane yixhıd vəşılqa (600) ələəna insan eyxhe.

³ Manbışika sacıgee kaahinaaşın ıleyliğ* ğivatxınna kaahin Axiyar eyxhena. Mana İkavodne çocuna, Axituvna dix eyxhe. Axituvur, Şilo eyhene cigee eyxhene Rəbbine kaahinna Eliyna neva, Pinxasna dix eyxhe.

† **13:13** 13:13 Yiğne Allahne, Rəbbine, əmrılqa əməl hı'ı deş: Şaulee q'urban gyuvk'u, bınah hav'u. Q'urban saccu kaahinaaşeni ablyana. ‡ **13:21** 13:21 Pim: sa pınee 8 gramm ıxha. * **14:3** 14:3 Kaahinaaşın ıleyliğ: mane ıleyliğne kumaagıka Allahna fıkr vaats'a vooxhe vuxha.

Yonatanın ark'iniy şavuk'lecad ats'a ıxha deş. ⁴ Filiştinaaşına deste ulyobzurne cigeeqa i'qqəsdemee Yonatan q'öne ganznane cigeençe ilğeç'e. Mane ganzbışın sançin do Botsets, mansançinid Sene ıxha. ⁵ Ganzbışın sa şimalne surayle Mikmasıqa, mansa ganzmee canubne surayle Giveayqa ilyakka ıxha. ⁶ Yonatane cune silah haqqane nukarık'le eyhen:

– Qora ine sunnat hıdyav'uybnışde desteysqa ilğeepç'es. Sayid Rəbbe yışın sura aqqaqqa. Rəbbis ikkanang'a, geebnanbı ğamaa'a, ikkanang'ab, k'ilybananbı ğamaa'a.

⁷ Mang'une nukaree eyhen:

– Yiğne yik'es nəxüdiy ikkan həməxüdüdü he'e. Hooru he'e, ğu nyaqa ark'inee, zı vaka vor.

⁸ Yonatane eyhen:

– Qora şene insanaaşısqa ilğeepç'es, manbışik'le şicab şı haagvas. ⁹ Manbışe şak'le «Şi şosqa qavaalesmee ulyoozreva» uvheene, şı ulyobzurne cigeençe i'ğdiviykar, cosqab ilqıdebaç'e. ¹⁰ De'eş, cone k'anyaqa ilqeepç'eva uvhee, şınab ilqeebaç'e. Man yışdemee, Rəbbe man insanar yışde xıyaqa quvuvu işaara eyxhe.

¹¹ Manbışda q'öyursana şenbışde zastaveençe g'avcesde cige ulyoozar. Filiştinaaşe eyhen:

– İlyaakende, cühüt'yar dyuguleepxhayne q'əç'ürbışeençe qığəə vob.

¹² Eskeraaşe Yonatanık'leyiy mang'un nukarık'le eyhen:

– Şasqa ilqeepç'e, vuşun darsbı qeles.

Yonatane cune nukarık'le eyhen:

– Zaqar qihna qora, Rəbbe manbı İzrailyne xıyaqa quvu.

¹³ Yonatan g'elybışıkayiy xileppışıka ilyt'iyq'an-ilyt'iyq'an ooqa ilqeç'e. Cuqar qihnar cuna nukar ilqeç'e. Yonatan ooqa ilqeç'u, Filiştinar uvxü hı'ğəkar haa'anbı, cuqar qihna qööne nukareeyib manbı gyabat'anbı. ¹⁴ Ts'eppa aldaaxhvan gibğilmee, Yonataneeyiy cune silah haqqane nukaree g'ane (20) insanılqa ələəna insan gek'a. Manbı q'öne yatsısse sa yiğee ezas əxəsde çolun surameene cige aldaaxhvan vuxha. ¹⁵ Zastaveeneyiy çolbışeene milletne yik'eeqa qəpqi'niy eç'e. Zastaveene eskeraaşineyiy ts'eppa ögeeqa aldaaxhvanas avayk'ananbışde yı'q'nee məxdın alıkkıy-gıkkıy gexha, mançike ç'iyecad i'ğiykar. Man qəpqi'niy Allahee g'axuvu eyxhe.

¹⁶ Benyamınaaşine Giveayee vooxhene Şaulne mane cigayqa ilyaakane esker-aaşık'le, Filiştinaaşın eskerar opt'ul-opxul heepxı əlyhəə g'ooce. ¹⁷ Şaulee cune hiqiy-alla sadıyne milletik'le, eyhen:

– Qəpqe, ilyaake vuşuyiy yışınbışda deş.

Qəpqi'mee, manbışık'le Yonatanıy mang'una silah haqqana cokasana maa devxhay ats'axhhen. ¹⁸ Şaulee Axiyayk'le eyhen:

– Allahna q'utye† inyaqa qavaale.

(Şene gahbışıl Allahna q'utye İzrailybışıqa vuxha.) ¹⁹ Şaulee kaahinık'le manva eyheme, Filiştinaaşine g'oşunnane cige alıkkı-gıkkıy sık'ıldad geed qexhe. Şaulee kaahinık'le «Qımaaleva!» eyhe.

²⁰ Şaulıy mang'une hiqiy-alla sadıyn gırgın millet, döv'ə əlyhəəne cigeeqa ayk'an. Manbışık'le Filiştinar alivku-givku, sana-sanbı g'ılncbışıka gyabat'a g'ooce.

²¹ Ts'eppiykecab Filiştinaaşine suralqa, manbışde zastaveeqa ilğeepç'ıyn cühüt'yar, Şaulneyiy Yonatane k'anene İzrailyne milletne suralqa ilğeebaç'e. ²² Efrayımaaşine suvabınane cigabışee dyugul vuxhayne gırgıne İzrailybışık'led, Filiştinaaşın heepxıy

† 14:18 14:18 Allahna q'utye: Allahee ina q'utye he'eva Mısa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Mane q'utye g'ayebışde ooad otk'unin Allahın əmrbinıy havacənı.

g'ayxhıme, manbıb conbışıka sacıgee Fılıştınaaşıqa qihna gyabak'a. ²³ Məxüb mane yiğil Rəbbəe İzrail g'attivxhanaa'ana.

Dəv'əb Bet-Avenısqa hiviyxhar.

Yonatan cuk'le dyats'a-dyats'a dekkine cuvabıke qığeç'e

²⁴ İzrailıybı mane yiğil geeb obzur vooxhe. Şaulee «Exhalılqamee, zı duşmanaaşıkın ha'asmee, şavaayiy gıney otxhun bed-düə vuxhenava!» uvhu, g'oşunusqa k'ın g'assaras ilekka. G'oşuneenbışıke şavaacad ghalik vuççud set'a deş.

²⁵ G'oşun ç'alagaqa ikkeç'umee, manbışik'le ç'iyel itv g'ece. ²⁶ G'oşunuk'le ç'alagee g'acuyne p'et'aybışıke itv gyodatsts'e ıxheeyid, şavaacad xıl ghalyaqa ikkekka deş. Manbı co g'assırne k'ınile qəvəyq'ən vuxha. ²⁷ Yonatanık'le, dekkee g'oşunusqa k'ın g'assaras alıkkıy ats'a deşdiy. Mang'vee xıledın t'at'aa hotku ç'iyelyne ittveeqa k'yoq'u, qiyğad t'at'alyne ittulqa xıl qadğu, ghalyaqa ikkekka. Manke mang'une uleppışeeqa işix qayle. ²⁸ G'oşuneene sang'vee eyhen:

- «G'iyna şavaayiy kar otxhun mang'us bed-düə vuxhenava!» uvhu, yiğne dekke g'oşunusqa it'umun k'ın g'assarasniy alıkkı. Mançıl-allab eskerar g'elike-xıleke g'a'apk'ı.

²⁹ Yonatanee eyhen:

- Dekkee, g'oşunus əq'üba vob hoole. İlyaakende, zı mane ittvueke sık'ınincad otxhun, uleppışeeqa işix qadı! ³⁰ G'iyna eskeraaşe duşmanaaşıke g'ayşuyne otxhuniybışıke avts'esınmeen otxhun ıxhaynxhiy, hucoo dexheyiy? Nya'a, Fılıştınaaşıle sık'ılbab yugba ğamdeebaxheyiy?

³¹ Mane yiğil Şaulna g'oşun, Mikmasıle Ayaloneeqamee‡ Fılıştınaaşıle ğameebaxhenbı. Mane yiğil eskerar geeb obzur vooxhe. ³² Eskeraaşe cone xılyaqqa aytk'uyın Fılıştınaaşın vəq'əbı, yatsbı, vuç'ebı zarada maacad gyat'u, ebakacad çuru oyxhan. ³³ Man Şaululqa hixhar ha'a:

- İlyaakende, eskeraaşe çuru ebakacad otxhun, Rəbbine ögil bınah haa'a.

Şaulee eyhen:

- Şu Rəbb yik'el hixanı'ı, həşdeme zasqa sa xəbna g'aye qa'aak'an hee'e.

³⁴ Meed Şauleecad eyhen:

- G'oşunne yı'q'neençe ilğeeç'ı, manbışik'le eyhe: «Gırgıng'vee cuna yats, vəq'ə zasqa abı, kara'əba yizde k'ane, mane g'ayel givk'u ooxhnece. Çuru ebaka otxhun, Rəbbine ögil bınah hımaa'a».

Mane xəmdə gırgıng'vee, con yatsbıyiy vəq'əbı maqa adı, cone xıleka gyaat'a.

³⁵ Məxüd Şaulee ts'etta Rəbbis q'urbanbı allya'an cıga ali'ı.

³⁶ Şaulee eyhen:

- Qudoora, Fılıştınaaşıqab qihna xəmdəcab gyapk'as, miç'eedy qıxhesse, manbışın vodun-deşın g'ayşu, con gırgınbıb gyapt'as.

Mang'uk'le «Vas nəxüdiy ikkan həməxüdüd he'eva» eyhe. Kaahineeme «Qudoora, Rəbbike qiyghanasva» eyhe. ³⁷ Şaulee Allahıke qiyghanan:

- Zı Fılıştınaaşıqa qihna gıxhene? Ğu manbı İzrailıybışde xılyaqqa qevlesınbıne?

Mane yiğil Allahee mang'us alidghınıy qele deş.

³⁸ Şaulee eyhen:

- G'oşunun ç'ak'ınbı, vuşun gırgınbı inyaqa savaale. Şu g'iyna nena bınahiy hav'uva, ats'axxhes. ³⁹ İzrail g'attivxhan hav'uyne, Vorne Rəbbılqan k'ın ixhen, ine işee yizde duxayn, Yonatanınıd, xıl ixheene, mana gik'as ikkan.

Milletıke şavaacad nıq' qığavhu deş. ⁴⁰ Şaulee İzrailıyne gırgınbışik'le eyhen:

- Şu sa sural, zınar yizde duxayka manesa sural ulyoozaras.

‡ 14:31 14:31 Mikmasıle Ayaloneeqamee: mane şaharbışde yı'q'nee 25 kilometrılqa ələəna yəqniy vob.

Eskeraaşe Şauluk'le: «Yiğne yik'es ikkanəxüd he'eva» eyhe. ⁴¹ Şaulee İzrailyne Allahık'le, Rəbbik'le, eyhen:

– Zas qotkuyn alidghıniy qele!

K'eççuynə çöpün Şaulıy Yonatan Haagva. Bınah milletıl aaxva deş. ⁴² Şaulee eyhen:

– Yizdeyiy duxayne Yonatanne yı'q'neeyid çöp k'eççe.

Çöpün Yonatan hagva. ⁴³ Şaulee Yonatanık'le eyhen:

– Ğu hucoone hı'ı, zak'le eyhe!

Yonatanee mang'uk'le eyhen:

– Xilene t'at'aane sivelin sık'ının itv otXHun. Zı mançıl-alla qik'asda.

⁴⁴ Şaulee eyhen:

– Yonatan, ğu g'iyna q'idek'vee, hasre Allahee zas mançiled pısın he'ecen!

⁴⁵ Milletınmee Şauluk'le eyhen:

– İzrail məxüb uftanba ğamav'una, Yonatanne qik'as? De'eş! Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen, mang'une vuk'ləlyna sa ç'ərıb ç'iyelqa g'a'avxhas deş. Nya'a, mang'vee g'iyna Allahne kumaagıka iş g'avcu.

Məxür Yonatan milletın qik'uyke g'attixhan ha'a, gik'as haysar deş.

⁴⁶ Şaulur Fılıştınaaşıqar qihna gexha deş. Fılıştınarıb cone cigabişeeqa siviık'al.

Şaulna paçcahiyvalla

⁴⁷ Şaul İzrailyna paçcah ıxhayle qiyğa, mang'vee hiqiy-allane cone duşmanaaşıka: Moavaaşıka, Ammonaşıka, Edomaaşıka, Tsovayne paçcahaaşıka, Fılıştınaaşıka döv'ə haa'a. Mana nene suralqa ark'ınee duşmanaaşıne vuk'ləlqa ver ooxa vuxha. ⁴⁸ Mana yik'eka sacıkku Amalekaaşile ğamxha, İzrail q'əra qaa'anbışıke g'attıvxhanaa'ana.

⁴⁹ Yonatan, İşvi, Malki-Şua Şaulun dixbı vuxha. Mang'une xənnə yişşen do Merav, k'ining'ı'nıd Mikal ıxha. ⁵⁰ Şaulne xhunaşşeyn do Axinoam eyxhe. Mana Axima'atsna yiş yixha. Şaulne g'oşunna xərna Avner ıxha. Avner Şaulne emisiyna, Nerna dix ıxha. ⁵¹ Şaulna dek Gişiy Avnerna dek Ner Avielin dixbı vuxha.

⁵² Şaulna ı'mı'rcab Fılıştınaaşıkane yı'q'ne döv'ee ılığevç'u. Gucukana, yik'ekana insan nyaariy mang'usqa qızaxxı, mang'vee cusqa alyarat'a ıxha.

15

Şaulee Amalekaaşıka döv'ə haa'a

¹ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

– Rəbbe zı g'axuvuna, q'ış qadğu vake Cune milletis İzrailis paçcah ha'as. Həşde ğu Rəbbe eyhençıl k'ırı alıxhxhe. ² Xəne G'oşunbışde Rəbbe, inıd eyhe: «İzrailybı Misireençe əlyhəəmee, Amalekaaşe manbışda yəq avqu. Zı mançıl-alla manbışılqa yiğbı allya'as. ³ Hoorə, hark'ın Amalekaar gyapxe. Manbışıqa vodunmeen gırgın kar giyxvər he'e, coyub oot'al-ooxal he'e. Manbı qıvmiykkan, manbışın adamerıb, yedarıb, uşaxarıb, gyooqanbıb gyapt'e. Manbışın yatsbıd, vəq'əbıd, devabıd, əməlerıd gyat'e».

⁴ Şaulee millet qot'ul, manbı Telaim eyhene şaharee qəbəqqənıbı: maa'ar q'öd vəş aazır (200 000) İzrailyne eskerile hexxana, Yahudeeşına yits'id aazır (10 000) eskerı eyxhena. ⁵ Şaul Amalekaaşıne şaharısqana qarı, maane q'adaalil manbı gyapt'asva dyugul eyxhe. ⁶ Mang'vee Genbışik'le eyhen:

– Amalekaaşısse hudoora, manbışıke cureepxhe. Şunab manbışıka sacıgee gidıyapt'as. Şu, İzrailybı Misirğançe qığəəmee, manbışıs yugvallaniy hav'u.

Genbı Amalekaaşike cureepxha avayk'ananıbı. ⁷ Şaul Xavila eyhene şahareençe gırgıl, Misirne şargılyne Şur eyhene şaharılqamee Amalekbı gyabat'a ıxha.

⁸ Mang'vee Amalekaaşına paççah Agag üç'ürra aqqaqqa, mang'un milletmee, gırgıda g'ılincike alğayhe. ⁹ Amalekaaşına paççah Agagiy manbışın nekke yugun vəq'əbı, yatsbı, kokuiyn q'ıkariy urgbı Şaulusiy cune milletis qiykkın, gyat'u ak'an ha'a deş. Amalekaaşın gıranın, yugun karbıd manbışis qiykkın, haq'var-hiyxvər ha'as ikkiykan deş. Nimeeniy Amalekaaşıqa kararı'dəən, pısın kar vod İzrailybışe giyxvər hı'ı ak'an ha'an.

Şaul Rəbbine uleke g'e'exhxa

¹⁰ Mane gahıl Rəbbe Şamuelik'le inəxüd eyhe:

¹¹ – Zı Şauluke paççah hı'ı paşmanxhana. Mang'vee Zalqa yı'q' sak'al hı'ı, Yızın cuvab ç'iyelqa g'a'aççu.

Mançike Şamuelis qəl vuxha, xəmvolle Rəbbilqa düə haa'a. ¹² Şamuel miç'eeqana Şaul g'acesva suğotsumee, mang'uk'le şavame eyhen:

– Şaul Karmel eyhene şahareeqa ark'ın. Maa'ab mang'vee, cus haykal gyuvxhu, mançer Gilgalqa ayk'an.

¹³ Şamuel Şauluqa avarq'ilymee, Şaulee eyhen:

– Hasre Rəbbe vas xayır-düə hevlecen! Zı Rəbbe eyhen hı'iyın.

¹⁴ Şamueleeme mang'uk'le eyhen:

– Nya'a manke yizde k'ırıysqa vəq'əbışiniy yatsbışın heghan sesbı qöö?

¹⁵ Şaulee eyhen:

– Manbı Amalekaaşike adı. Milletis vəq'əbıyiy yatsbı qiykkınıynbı, manbışe inekke yugunbı Rəbbis, yiğne Allahıs, q'urbanna allya'as havacı. İnsanar gyapt'ıynbı, mansa axuyn karbımee giyxvər hı'ı.

¹⁶ Şamuelee Şaulik'le eyhen:

– Ç'əv, g'iyna xəmdə Rəbbe zak'le uvhuyn, zı vak'le eyhes.

Şaulee, «Eyheva» cuvab qele. ¹⁷ Şamuelee eyhen:

– Ğucar vasqa k'ırıra qööng'ə, nya'a vake İzrailyne nasılbışda xərna ıxha dişde? Rəbbe, q'ış qadğu, vake İzrailyna paççah hı'ı dişde? ¹⁸ Rəbbe ğu g'ıxelemee, inva dişde uvhu: «Hark'ın bınahıka gyavts'uyne milletıkın Amalekaaşıkın he'e, manbı gırgıba gyapt'e. Manbışde gırgınbışıkın ha'asdesmee, dəv'ə hee'e». ¹⁹ Nya'a ğu Rəbbil k'ırı ilydiyxhı? Manbışike g'ayşuyne karal qıxha, Rəbbe ilydyaat'asın kar hı'ı?

²⁰ Şaulee Şamuelik'le eyhen:

– Zı Rəbbe eyhençil k'ırı gyaqqıyn. Mang'vee eyhene cigeeqa hark'ınna. Manbışda paççah Agag aqqı inyaqa qarı, gırgın Amalekbı gyapt'ıynbı. ²¹ Saccu eskeraaşe şenbışike g'ayşuyne çavra-vəq'əyke, gyat'u ak'an ha'asınçike, nekke yugun yatsbıyiy vəq'əbı g'əyxı' Rəbbis, yiğne Allahıs, Gilgalee q'urbanbı allya'asva havacı.

²² Şamueleeme mang'uk'le eyhen:

– Gyoxhxhan ha'aneyiy menne q'urbanbışile geed,

Rəbbis Cune cuvabil k'ırı alixhxhıniy ikkan.

Rəbbine cuvabil k'ırı alixhxhiy,

q'urbanbışileeyiy nekke kokun g'argbışile nimeexheyid yugdaniy vod.

²³ Rəbbe eyhen hidi'iyına bınah, cadubı hı'iyına xhineecab vob.

Culed-alqan karbı hı'iyid, byuttyaaşis ı'bəədat ha'an xhineecad vod.

Ğu Rəbbin cuvab əq'əna qı'ı,

Mang'veeyir ğu paççaııyvalike hı'ı.

²⁴ Şaulee Şamuelik'le eyhen:

– Zı bınah hav'u, Rəbbine əmriliy, yiğne cuvabil k'ırı ilydiyxhı. Zı yizde g'oşunule qərq'ı'nna, dişe manbışil k'ırı alixhxhı. ²⁵ Hucoona ixhes, həşde ğu yizde bınahıle ilyheç'e, qora zaka yıq'əlqa sak'le, zı Rəbbis ı'bəədat ha'as.

²⁶ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

- Zı vaka sak'alasdeş. Ğu Rəbbe uvhuyn hı'ıdeş, Mang'veeyib vasse İzrailyna paçcahiyvalla g'avşuna.

²⁷ Şamuel mançe əlyhəəsva sak'imee, Şaulee mana plaşike aqqaqqa, manıd qoxan.

²⁸ Şamuelee mang'uk'le eyhen:

- Nəxdıy ğu yızın plaş qotxu məxbı'b g'iyna Rəbbe yıǵne xılənçe İzrailyna paçcahiyvalla qooxas. Mang'vee vas k'anering'une, vale yugung'une xıyaqa qevles.

²⁹ İzrail Ğamaa'ane Allahee, horbıd ha'adeş, fıkrıb badal haa'adeş, Mana insandeş vor fıkr badal haa'as.

³⁰ Şaulee eyhen:

- Zı bınah hav'u. Hucoona ixhes, həşde xalq'ine ağsaqqalaaşineyiy İzrailyne ögil zas hı'rmat gıvxhe. Zakasana sak'le, yıǵne Allahıs, Rəbbis, ı'bəədat ha'as.

³¹ Şamuel Şauluqar qihna qaraylena, Şauleeyid Rəbbis ı'bəədat ha'a.

³² Şamuelee eyhen:

- Amalekaaşına paçcah Agag inyaqa yızde k'anyaqa qale.

Agagır vuçud dexhesda xhinne qaraylena. Agagee culed-alqa eyhe ıxha:

- Mits'an, zı qik'uyke g'attırxhınna.

³³ Şamuelee eyhen:

- Yıǵne g'ılncın nəxübiy yedar kulyfatbı dena g'alyav'u, yıǵna yedir həməxür kulyfat dena eexas.

Şamuelee Gilgalee, Rəbbine ögil Agag gyaraxana.

³⁴ Mançile qiyǵa Şamuel ayk'anna Ramayeeqa, Şaulur Giveayeene, cune xaaqa siyk'al. ³⁵ Şamuelee, Şaulna geeb haa'a, geed uts'ur ts'its'a'a. Mang'uk'le mana qik'asmee, g'ecedeş. Rəbbir Şauluke İzrailyna paçcah hı'ıva paşman eyxhena.

16

Rəbbe Davud paçcah ixhes g'əyxə

¹ Rəbbe Şamuelik'le eyhen:

- Ğu geebne Şaulna haa'as, geedne uts'ur ts'its'a'as? Zı mang'usse İzrailyna paçcahiyvalla g'avşuna. Gaç q'ışıka gyavts'av'u, yəqqı'lqa gıxhe. Zı ğu Bet-Lexemğançene Yesseyne k'anyaqa g'ixele. Zı mang'une dixbışıke Yızdemeə paçcah g'əyxı'.

² Şamuelee eyhen:

- Zı nəxürna ı'qqəs? Şauluk'le g'ayxhee, zı gik'asda.

Rəbbe eyhen:

- Vaka sa vuç'e vukkee, «Rəbbis q'urban ablyaa'as arıva» eyhe. ³ Yesseyir q'urban ablyaa'asde cigeeqa qot'le, qiyǵa hucooyiy ha'as ıkkanna Zı vak'le eyhesın. Zı eyhene insanne vuk'lelqa ğu q'ış qadǵvas, mang'uke Yızdemeə paçcah ha'as.

⁴ Şamuelee Rəbbe eyhəxüd ha'a. Mana Bet-Lexemqa qarımee, şaharın ağsaqqalar mang'une ögilqa qəvəyq'ən-qəvəyq'ən qıǵeepç'ı, eyhen:

- Ğu yugvalısne arı?

⁵ Mang'vee eyhen:

- Ho'o, yugvalıs arı. Zı Rəbbis q'urban ablyaa'as arı. Mətteepxha, zakasana q'urban ablyaa'ane cigeeqa able.

Şamuelee Yesseyik'leyiy mang'une dixbışik'led mətteepxha q'urban ablyaa'asde cigeeqa ableva eyhe. ⁶ Manbı vüqqəmee, Şamuel Eliavıqa ilyakki culed-alqa eyhen: «İna Rəbbe paçcah ixhes g'əyxı'na vor!» ⁷ Rəbbeemee Şamuelik'le inəxüd eyhe:

- Mang'une micagiyvaliqayiy axtıvalıqa ilymakka, Zı mana əq'əna qı'ı. Rəbb, insan ilyakkan xhinnedeş ilyakka. İnsan insanne aq'vayqa, tanaqa ilyakka, Rəbbmee insanne yik'eeqa ilyakka.

8 Mane gahıl Yesseyee Avinadav qort'ul, mana Şamuelyne ögiyle alğayhe. Şamuelee eyhen:

- Rəbbe inar g'əyxı' deş.

9 Manke Yesseyee Şamma qort'ul, mana alğayhe Şamuelyne ögeençe. Şamuelee eyhen:

- Rəbbe inar g'əyxı' deş.

10 Yesseyee dixbışda yighırsana qort'ul, manbı Şamuelyne ögiyle alğaa'a. Şamuelee Yesseyk'le eyhen:

- Rəbbe inbı g'əvxü deş.

11 Şamuelee Yesseyke qiyghanan:

- İnıbı yiğne dixbışın gırgınbıne?

Yesseyee eyhen:

- Nekke k'innar vorna, mang'vee vəq'əbı uxhiyxhan.

Şamuelee Yesseyk'le eyhen:

- Mang'uqar qihna insan g'axıle, hasre manar inyaqa qoracen. Mana inyaqa qalesmee, şı sufranılqa savaales deş.

12 Yesseyee mang'uqar qihna insan g'axuvu mana qalya'ana. Mang'uqa ç'ərəxən xhinnen danbı, micagın uleppi, uftanınıd aq'va eyxhe. Rəbbe Şamuelik'le eyhen:

- Oza qixhe, mang'ulqa q'ış qadğve, Zı eyhena mana vor.

13 Şamuelee q'ışnana gaç alyapt'ı, çocaaşine k'ane Davudulqa q'ış qadağva. Manke Rəbbin Rı'h Davudulqa g'eç'e, mane yiğiled mang'ul oğa axva. Şamuel mançe Ramayeeqa siyk'al.

Davudee Şaulus lira ilyviyxə

14 Rəbbin Rı'h Şaulule atk'inmee, Rəbbe mang'ulqa sa medın pısın rı'h g'ixele ıxha. Mançınıb Şaulus əq'üba hoole vuxha.

15 Şaulne insanaaşə mang'uk'le eyhen:

- Allahee g'axuvuyne pisde rı'hı'n həşde vas əq'üba hoole. 16 Yişda xərna, yiğne insanaaşılqa əmr hee'e, vas yugba lira əlivxəs vəəxəna insan t'abal he'ecen. Allahee g'axuvuyın pısın rı'h valqa qadımee, mang'vee lira əlivxee, vasıd yugda ixhes.

17 Şaulee cune insanaaşik'le eyhen:

- Manke yizdemee sa yugba lira ilyviyxəna insan t'abal hı'ı zasqa ayre.

18 Mang'une insanaaşine sang'vee alidghınıy qele:

- Zak'le Bet-Lexemğançene Yesseyne dixbışde sang'vee yugba lira ilyviyxə g'avcuna. Mana cehil, yik'ekana, yugra siç'ekkvana, k'orara yuşan ha'ana, micagna gadeyiy. Rəbbir mang'ukayiy.

19 Şaulee, Yesseysqa xabar ana insanar g'axuvu, eyhen:

- Vəq'əbı uxhiyxhan ha'ana yiğna dix, Davud, zasqa g'axıle.

20 Yesseyee əməlelqa gıney, çaxıren tuluğ, mısva alıvxhu, cune duxayka Davuduka Şaulus g'uxoole.

21 Davud Şaulusqa qarı, mang'une ögil ulyoyzar. Şaulus Davud geer ikkiykan, mang'uke cuna silahdar ha'a. 22 Qiyğa Şaulee, Yesseysqa cuna insan g'axuvu, eyhen:

- Hucoona ixhes, hasre Davud yizde k'ane axvecen, mana zasqa yugra qarı.

23 Allahee g'axuvuyın pısın rı'h Şaululqa qadıyne gahbışıl, Davudee cuna lira alyapt'ı əlivxümee, mana yug qexhe ıxha. Pısın rı'hı'd mang'uke əq'əna qexhe ıxha.

17

Davudıy Golyat

1 Filiştinaaşə dəv'ə haa'asdemee g'oşun sav'u, Yahudayne Soko eyhene şahareeqa qavayle. Sokoyneyiy Azeka eyhene şaharbışde yı'q'nee Efes-Dammimee manbışe

g'oşun ulyoozarasin ciga ha'a. ² Şauluy İzrailıy bı sabı Ela eyhene q'adaalil g'oşun ulyoozarasin ciga hı'ı, Fılıştınaaşika däv'ə vukkeesva manbışde ögee ulyoozar. ³ Fılıştınar sa tepal, İzrailıybıb manısa tepal ulyobzur vuxha. Manbışde yı'q'nee q'adaal ıxha.

⁴ Gatne şahareençena Golyat donana sa yugra sıç'ekkvana Fılıştınaaşde g'oşuneençe ögeeqa qığeç'e. Mana yixhne xılekkumneyiy sayid sa ç'umne* axtıvalee ıxha. ⁵ Mang'une vuk'lel tuncıke hı'ıyn dabilga ıxha, tanalqad xhone aazır şekelyne† yı'q'valeedin zireh ali'ı ıxha. ⁶ Mang'une g'elybışiled tuncıke hı'ıyn zireh gıvatxın, mang'un yı'q'älid mızrag ıxha. ⁷ Mang'une nizeyn cık'rı qexhvane xhanayn arğacın dal xhinne xəttä ıxha, mançin yıvayke hı'ıyn sıvıd yixhıd vəş (600) şekelyne‡ yı'qvalee ıxha. Mang'un g'alxan haqqanar cule ögil əlyhəə ıxha.

⁸ Golyat gıpk'ınne İzrailıybışde ögilqa qığeç'u, ts'ir haa'a-haa'a eyhen:

- Nişisne şu qığeepç'ı, däv'ə haa'asne? Zı Fılıştınğançena, şunab Şaulun g'ular dışde vob? Vuşde yı'q'neençe sa insan g'əyxə, hasre mana zasqa giç'ecen. ⁹ Zaka sıç'ekkvamee, mang'usse zı gik'as əxee, manke şı vuşun g'ular vuxhes. De'eş, zı ğamxha, zı mana gik'veene, şu yişin g'ular vuxhes, şı eyhençika şu gyuv'ur oza qeepxhes.

¹⁰ Fılıştınğançeng'vee meed eyhen:

- G'ıyna zı İzrailıybışılqa cuvab ayhe! Zaka qığeç'u saç'ıkkvasda vuşde yı'q'neençe insan g'əyxə.

¹¹ Fılıştınğançeng'vee eyhen g'ayxhı, Şaulur cukan İzrailıybıb çıçıs üvxüyxə, manbı geeb qəvəyq'ən.

¹² Davud Yahudayne Bet-Lexem şahareençene Yesseyne dix ıxha. Yessey Efratbışda sa ıxha. Mang'uqa molyuyre dix ıxha. Şaulne gahıl Yessey q'əs qıxha ıxha.

¹³ Mang'una xərna xhebiyre dix Şauluka qihna däv'eeqaniy apk'ın. Mang'une däv'eeqa apk'ınne dixbışin do bı inbıniy vod: ts'erriyna Eliav, q'ör'esda Avınadav, xhebir'esdar Şamma. ¹⁴ Davud Yesseyne nekke k'ınna dix ıxha. Dixbışin çak'ınbı, xhebırsana Şauluqa qihna avayk'an. ¹⁵ Davudur dekkın syuru uxhiyxhan ha'ava, Şaulusqa Bet-Lexemqa hark'ın qarayle ıxha. ¹⁶ Fılıştınğançena Golyat, yoqts'al (40) yiğna exhaliy-miç'eer İzrailıybışısqa qığeç'u, manbışılqa cuvab ayhe ıxha.

¹⁷ Yiğbışde sa yiğıl Yesseyee cune duxayk'le Davuduk'le eyhen:

- Həşde yits'ible kokayiy sa maşuk' qootsune sukuna alyapt'ı, g'oşun ulyobzurne cıgeeqa yiğne çocaaşısqa zaara hoora. ¹⁸ Manbışde xəring'usub yits'ible guru nissenna alept'e. Çocaaşilir alycaxve, manbı nəxübiyva zas xabar able. ¹⁹ Yiğın çocar Şaulukayiy mang'une insanaaşika sacıgee Ela eyhene q'adaalil, Fılıştınaaşika däv'ə haa'a vob.

²⁰ Davud miç'eer çakra suğotsu, cun vəq'əbı menne çobanıqla g'alya'a. Qiyğar mana, Yesseyee uvhuyn xhinne, karbı alyaat'u, ayk'anna. Mana g'oşun ulyobzurne cıgeeqa qarı hirxhiling'a, g'oşun däv'ə haa'asde cıgeeqa axtıne seseka gıviyk'an g'ooce. ²¹ İzrailıybıyiy Fılıştınar sanasanbışde ögee ulyozar haa'a. ²² Davudee, vucee adıyn karbı g'oşuneene g'aravulyçılqa g'ali'ı, g'oşun gıpk'ınne cıgeeqa çocaaşıs xoşgelydiy haa'asva g'adayxhvan.

²³ Davudee çocaaşika gaf haa'ang'a, Fılıştınaaşine Gat şahareençena Golyat donana sa yugra sıç'ekkvana hiqa qığeç'u, meed ögiylin xhinne cuvabbı ayhe. Mang'vee eyhenbı Davuduk'le g'iyxhenbı. ²⁴ Gırgın İzrailıybıcab mana insan g'acumee it'umba qəpq'ı'n heebaxa vuxha. ²⁵ Manbışe eyhe ıxha:

* **17:4** 17:4 Yixhıle xılekkumiy sa ç'um: xhebillə metrameen vodun. † **17:5** 17:5 Xhod aazır şekel: xhots'ale xholle (55) kilomeen vodun. ‡ **17:7** 17:7 Yixhıd vəş şekel: yighıle kilomeen vodun.

- Şok'le mana ögilqa qığeç'una insan g'eceye? Mana İzraililqa cuvab ahas qığeç'u. Mana gik'una insan paççahee geed karnana ha'as, mang'us yişir heylesda, mang'une dekkına xizanıb İzrailyne nalok'bışike g'attivxhan haa'asda.

²⁶ Davudee cune k'ane ulyobzurne insanaaşike qiyghanan:

- İna Filiştinğançena gik'uyne, İzrail tesseriyvalike g'attivxhan hav'uyne insanıs hucooy'e heles? İna sunnat hidi'ına Filiştinğançena vuşuna eyxhe, Vorne Allahne g'oşunbişilqa cuvab ayhe?

²⁷ Milletın, mana gik'uyne insanık hucooyiy ha'asva, sayid eyhen.

²⁸ Davud insanaaşika yuşan ha'amee, mang'vee eyhenbı xərne çocuk'le, Eliavık'le g'iyxhe. Mançike çocus qəl vuxha qiyghanan:

- Nişisne ğu inyaqa arı? Çoleena yişda sa-q'öble vəq'ə, ğu şavulqane g'alepçı? Zak'le ats'an, ğucar ğu xərxa ikkekka ixhayke, yiğne yik'eençed yugun karbı ılığ'də ixhayke, ğu inyaqa dəv'əyqa ilyakkas arı.

²⁹ Davudee eyhen:

- Nya'a, zı hucoona hı'ı? Nya'a, zas yuşan ha'asırne dexhes?

³⁰ Davud çocuke mering'ulqa sak'ı, mançinacab gaf haa'a giyğal, milletınid ögiylin xhinne mang'us alidğhıniy qele. ³¹ Davudee yuşan ha'anbı g'ayxhinbişe, mang'un cuvab Şaululqa hixhar ha'a. Şauleeyir mana cusqa qoyt'al. ³² Davudee Şauluk'le eyhen:

- Hasre mane insanıl-alla şavaacad aq'va havaxan hıma'acen. Zı, yiğna g'ul, hark'ın mang'uka səyxəsda.

³³ Şaulee Davuduk'le eyhen:

- Vasse mane Filiştinğançeng'uka saç'ikkvas əxəs deş, ğu uşax vod, manamee k'irranang'ançile otç'u dəv'əbişee siç'ekkvana vor.

³⁴ Davudee Şauluk'le eyhen:

- Zı dekkın syuru uxhiyxhana'asniy haykanna. Şırın, syoyun abı syuruneençe urg avqu əlyhəəmee, ³⁵ zı mançiqar qihna gyurxhu mançileğana kar ı'xı' ghalençe urg g'ooşenaniy. Mane həyvanaaşına sa zalqa g'opk'uluyng'amee, zı mana həyvın gardanılyne xhayıke avqu mana gyook'ananiy. ³⁶ Zı, yiğne g'ulee, şırıd, syoyub gyuvk'una. Mana sunnat hidi'ına Filiştinğançenar mançına sa xhinne ixhes, mang'vee Vorne Allahne g'oşunulqa cuvab avhuva. ³⁷ Şırneyiy syoyune ghalençe zı g'attixhan hı'iyne Rəbbe, Filiştinğançeng'uner xılençe g'attixhan ha'asda.

Şaulee Davuduk'le eyhen:

- Hak'ne, Rəbb Vuc vaka ixhecen!

³⁸ Şaulee cun silahbı Davuduk qa'a. Vuk'lelqa tuncuna dəbilga giviyxhe, tanalqad zirehbı alya'a. ³⁹ Davudee mane zirehıl ooğançe g'ılinc qı'ı iykar. Mankilqamee mang'vee silah iykar hı'iyndəşdiy. Qiyğa Davudee Şauluk'le eyhen:

- Zasse man karbı ali'ı iykaras əxə deş. Zı həşdilqamee məxdın karbı ali'iyndıcad deşdiy.

Davudee manbı tanale g'eşşenbı. ⁴⁰ Qiyğa xılyaqə əsaa alyaat'u, arageençe cusda xhoble hamavarna g'ayeb g'əvxü, manbıd q'oç'eeqa k'i'ı xılene sapandıka mana Filiştinğançeng'usqa qexhe. ⁴¹ Filiştinğançenar cune g'alxan haqqang'uka mane gahıl Davudne suralqa q'öö eyxhe. ⁴² Filiştinğançeng'uk'le Davud ç'ərəne danbışika, aq'vayle uftanra, mek'vra g'acumee, mana mang'uqa ooğançe-avqa ilyakka. ⁴³ Mang'vee Davuduk'le eyhen:

- Nya'a, zı vas xvaane vob, ğu zalqa t'at'aaka ı'qqə?

Filiştinğançeng'vee cone allahaaşika Davudus bed-düə hav'u eyhen:

⁴⁴ - Zasıqana qora, zı yiğne ç'urunuke xəne şit'yaasısiy, çolane həyvanaaşıs heles.

⁴⁵ Davudeeme Filiştinğançeng'uk'le eyhen:

- Ğu zalqa g'ilincika, nizeyka, mizragıka qöö, zımee valqa ğu hokuyne İzrailıne g'oşunbışde Allahne, Xəəne G'oşunbışde Rəbbine doyuka q'öö. ⁴⁶ G'iyna Rəbbe ğu yizde xıyaqa qeles, zınar ğu gik'asda. Zı yıĝna vuk'ul tanake curaa'asda. G'iyna Filiştinaaşde g'oşunbıŝin leŝbı, zı xəəne şit'yaaŝisıy çolane həyvanaaşis heles. Mançile qiyğa gırgıne dyunyeyk'lecad ats'axhxhesın İzraılee Allah vorna. ⁴⁷ İnyaqa sabıyne gırgıng'uk'lecad ats'axhxhesın, Rəbbe g'ilincıkayiy nizeyka deş g'attivxhan haa'a, ina Rəbbına däv'ə vobna, Mang'veeyib şu yişde xıyaqa qevles.

⁴⁸ Filiştinğançena Davudne ögeeqa qıĝeç'esva, mang'usqana qöömee, Davud zaara ı'ĝiykır Filiştinaaşde g'oşunbışde suralqana g'adayxvan. ⁴⁹ Davudee q'oç'eeqa xıl k'eççu g'aye alyabat'a, qiyğab sapandeeqa gyuvxhu avhu, Filiştinğançeng'une ligaylek'ena üvxüyxə. G'aye qıpxhırmee mang'une ligayna bark'v havayq'ar, vucur aqvakkena ç'iyelqa qukkyoyk'al. ⁵⁰ Davud Filiştinğançeng'ule sapandıkayiy g'ayeyka ğamexhe. Davudne xılee g'ilincıd eyxhe deş, mang'vee Filiştinğançena ı'xı' gek'ana.

⁵¹ Davud g'adarxhun Filiştinğançeng'une k'ane ulyoyzar. Filiştinğançeng'un g'ilinc qıĝayŝu mana gik'u, qiyğab vuk'ul tanıke curaa'a.

Filiştinaaşik'le cona yugra ŝiç'ekkvana qik'u g'acumee, manbı heebaxanbı. ⁵² İzrailiniy Yahudayn g'oşunbıd ts'irbı ha'a manbışıqa qihna gyadak'va. Manbışe Filiştinar Gateeqa ikkəəne cigeeqamee, Ekronne akkabıŝisqamee g'e'eebaşenbı. Gateeqayiy Ekronqa əlyhəəna ŝaarayımna yəqvolle Filiştinaaşın gyapt'ıynbı opt'ul-opxul vuxha. ⁵³ İzrailıybı Filiştinaaşıqab qihna gyapk'ı, mançe sapk'ılıyle qiyğa manbışın g'oşunbı ulyozzuriyn cigabı q'əra qa'a. ⁵⁴ Davudee Golyatna vuk'ul alyapt'ı İyerusalımqa qavayle. Filiştinğançeng'un g'ilincmee adı, Davudne çadıreeqa giyxhe.

⁵⁵ Şauluk'le Davud Filiştinğançeng'usqa qıĝəə g'acumee, mang'vee g'oşunbışde xəring'uke, Avnerike, qiyghanan:

- Avner, ina cehil şavna dixne?

Avneree eyhen:

- Paççah, geer qa'ana, ats'a deş.

⁵⁶ Paççahee eyhen:

- Ats'axxhelan, mana cehil şavna dixiy.

⁵⁷ Davud Golyat gik'u qöömee, Avneree mana qort'ul, Şaulusqa ikkekka. Filiştinğançeng'una vuk'ulyub mang'une xıleecab vooxhe. ⁵⁸ Şaulee mang'uke qiyghanan:

- Cehil, ğu şavna dixne?

Davudee «Yıĝne Bet-Lexemğançene g'uluna, Yesseyına dix vornava» alidghınıy qele.

18

Davudnayıy Yonatanna hambaziyvalla

¹ Davud Şauluka yuşan hı'ı ç'əvxhayle qiyğa, Yonatanne yik'esqa Davud yugra qarayle. Mang'us Davud vuc xhinne ikkiykan giyğal. ² Mane yıĝile Şaulee Davud cune k'ane aqqaqqa, dekkıne xaaqa əlyhəəs haysar deş. ³ Mana vuc xhinne geer ikkanva Yonatanee Davuduka hambaziyvalla haa'asva cuvab g'ats'ayk'van. ⁴ Yonatanee tanalinbı g'ayşu, g'ilincika, vukuka, zirehıka sacıgee ts'irab Davudusqa qoole.

⁵ Şaulee Davud nene işiqar qihna g'axuvee, mang'vee mana iş yugba haa'a vuxha. Mançıl-allar Şaulee Davuduke cune g'oşunee ç'ak'ınbıŝda sa ha'a, man milletned, Şaulne hiqiy-allanbıŝded ulesqa yugda qadayle.

Şaulee Davudus paxıliyvalla haa'a

6 Davudee Filiştinğançena gik'u yı'q'əlqa siyk'alme, İzrailyne gırgıne şaharbişeençen yedar dyafbiyyı t'amp'ırbı alyaat'u, şadeebaxhen mə'niybıyyı mık'ar ha'a paççah Şaulne ögeeqa qığeebaç'e. 7 Yedaşe mık'ar ha'a-ha'a, inəxdın mə'niybı qədəqqə ıxha:

- Şaulee aazırbışika,

Davudemee, yits'id aazırbışika gyapt'ı.

8 Şaulus mançike geeb qəl vooxhe, manbişe eyhenbı mang'une yik'eençe eyxhe deş. Mang'vee eyhen:

- Davudee yits'id aazırıkava, zımee aazırıkava manbişe eyhe. Sık'ınne gahıle manbişis mang'uke paççahcar ha'as ikkiykanas.

9 Mane yiğile Şaul Davuduqa sacurayracar ilyakka giyğal, mang'vee Davudus paxılıyvalla haa'a.

10 Qınne yiğıl Allahee g'axuvuyn pısın rı'h Şaululqa gexa. Mang'vee xaa nen qadiy ha'a giyğal. Davudeeme, vucee ögiyl ha'an xhinne, meeb xılyaqı lira alyapt'ı mana ilyviyxə vuxha. Şaulne xile nize eyxhe. 11 Şaulee «Hasre Davud ine nizeyka baruguk at'iq'an ha'asva» culed-alqa uvhu, man xiledın nize ayhen. Davudusse q'öne yəqqee mançike hixvas əxəna.

12 Rəbbe Davudun sura aqqıva, vucur g'alerçuva, Şaul Davudule qəyq'əna.

13 Mançıl-allar Şaulee Davud cuke əq'əna qı'ı, mang'uke aazırınğ'una xərna hı'ı. Mançile qiyğa Davudee g'oşun dəv'eeqa vukku qadayle ıxha. 14 Rəbb Davuduka vorva, mang'une xılənçe gırgın işbı qöö ıxha. 15 Davudne xılənçe gırgın qöö g'acu, Şaul qəyq'əna. 16 Gırgıne İzrailybışisiy Yahudabişis Davudee co dəv'eeqa vukku qavayleva, mana geer ikkan ıxha.

17 Şaulee Davuduk'le eyhen:

- İna yızda xərna yiş, Merav vorna, mana zı vas heyles. Saccu ğu yızde yəqqə yik'eka ixhe, Rəbbinab dəv'ə vukkee.

Şaulne fikreençe «Hasre mana yızde deş, Filiştinaaşde xile qik'ecenva» ilğeç'e.

18 Davudee Şauluk'le eyhen:

- Nya'a, zı vuşune eyxhe? Yızda xızan hucoo eyhen karne, dekkına xızanıb İzrailee şavunbişdane vob, zake paççahıs yezne ixhes?

19 Şaulna yiş Merav, Davudus heylesda gah qabımee, mana Mexolğançene Adrielis heele.

20 Davudmee, Şaulne manisa yişşis Mikalıs ikkiykan. Mançına gaf Şaululqa hıvxhar hav'umee, mana mang'une yik'eençe vooxhe. 21 Şaulne fikreençe «Davudus Mikal hiyvu, mang'us gugu haa'as, Davud Filiştinaaşde xileka gik'asva» ilğeç'e. Qiyğa Şaulee Davuduk'le eyhen:

- Vasse g'iyna meer yızda yezne ixhes əxə.

22 Şaulee cone hiqiy-allanbişılqa əmr haa'a, Davuduk'le dyugulenda inəxüd eyheva:

- İlekke paççahıs ğu nimeeyiy ikkan, mang'une hiqiy-allanbişisir ğu ikkana. Qora ğu həşde mang'us yezne ixhe.

23 Şaulne hiqiy-allanbişe, Davudus man g'ayxha'ang'a, Davudee manbişik'le eyhen:

- Paççahna yezne ixhay, vuşdemee nəxdın ixhay karne vod? Zı kar deşda, şavuk'lecar dyats'ana insan vor.

24 Şaulne hiqiy-allanbişe «Davudee inva uvhuva» Şaululqa hıxhar ha'a. 25 Şaulee eyhen:

- Davuduk'le eyhe: «Paççahee vake, yişşel-alla pıl deş heqqa. Mang'vee vake, çine cigee, cuna qəl qığaahasva, cune duşmanaaşın vəşne (100) Filiştinğançeng'un sunnat hı'ıyn ç'ürüx heqqa».

Manıd Şaulee, Davud Filiştinaaşde xileka gik'asva ha'a. 26 Şaulne hiqiy-allanbişe man eyhenbı Davudulqa hıxhar ha'anbı. Davudusur yezne ixhes ikkiykkanna.

Gyuvxhuna gah g'avalessecab, ²⁷ Davud cune g'oşunika hark'ın Filiştinaaşda q'öd vəş (200) adamiy gek'a. Paççahna yezne ixhesdemee, Davudee manbı sunnat hav'u ixhayn ç'ürüxbı paççahısqa adayle. Manke Şauleeyir cuna yiş Mikal Davudus heelena.

²⁸ Şaululqa hitxhirmee, Rəbb Davuduka vorva, yişşes Mikalısır Davud ıkkandırva, ²⁹ mana mang'ule sık'ırar geer qəyq'ən giyğal. Qik'asmeeyir mana Davudna duşman eyxhe.

³⁰ Filiştinaaşde g'oşunbışde ç'ak'ınbışe däv'ə ç'əvcab haa'a vuxha deş. Manbışe däv'ə hav'uylette, Davud mane däv'əbışee, Şaulne gırgıne hiqiy-allane insanaaşile ək'elika ixha. Mançile qiyğa milletin mang'un do axtıda aqqaqqa.

19

Yonatanee Davudun sura aqqaqa

¹ Şaulee cune duxayk'le Yonatanık'leyiy cune hiqiy-allanbışik'le Davud gik'eva eyhe. Yonatanismee, Davud geer ıkkın ixha. ² Yonatanee Davudulqa xabar g'uxoole:

– Yizde dekkıs Şaulus ğu gik'asır ıkkın. Həşdiyle, hucoon ixhes, ğucar ğu g'iyqa miç'eer havace. Sa ciga t'abal hı'ı, çolee dyugulyxhe. ³ Zınar dekkıkasana çoleeqa, ğu dyugulyxhayne cigaysqa, ayres. Mang'uka yiğne hək'ee yuşan ha'as, mang'vee hucooyiy uvhu zı valqa hixhar ha'asın.

⁴ Yonatanee dekkıs Şaulus, Davudne hək'ee yugun karbı yuşan hı'ı, eyhen:

– Paççahee, cune nukarıs Davudus pisvalla hımaa'acın. Mang'vee vas mısacab pisvalla hav'u deş. Mang'vee hı'ıyn gırgın işbıd, yiğne yugvalinemee ixha.

⁵ Mang'vee, qik'uyile qı'dərqı'n Filiştinğaçena Golyat gik'u, Rəbbeeyib İzrail g'attivxhan hav'u. Ğunar man g'acu, şadxhana. Nya'a ğu nişilycar-alla taxsir deşda Davud gik'u, q'ərane cigeeqa eb k'yaavak'an hav'u, vada bınah haa'as?

⁶ Şaulee Yonatanee cuvabil k'ırı alixhxı, «Zı mana gik'as deşva» uvhu, Vorne Rəbbine hək'ee k'ın g'iysar.

⁷ Yonatanee Davud qort'ul, co yuşan hı'ıyn gırgın mang'us yuşan ha'a. Qiyğar, Davud Şaulusqa ıkkeka. Davudur şenkiyn xhinne, Şaulusnee axva.

Davud Şaulıke hexva

⁸ Meeb däv'ə giviyğal. Davudur oza qıxha ayk'anna Filiştinaaşıka saç'ikkvas. Davud manbı ootal-ooxhal hav'u, ğamexhena, manbı Davudne ögiyle heebaxanı.

⁹ Yiğbışde sa yiğil Şaul xaa'ar xile nizeyka gyu'uringa, mang'ulqa Rəbbee g'axuvuyn pısın rı'hı'd qadı gexa. Davudee mane gahıl lira ı'lyviyxə vooxhe. ¹⁰ Şaulus Davud nizeyka barugus at'iq'an ha'as ıkkıykan. Davud mang'une ögiyle hexvana, mang'vee avhuyn nized qadı barugeeqa k'exa. Mane xəmdə Davud hıxu g'ittiyxhanna.

¹¹ Şaulee Davudne xaaqa insanar g'ıxoole, mana nyaariyva ats'axhxha, miç'eer g'ik'ecenva. Davudne xhunaşşee Mikalee, mang'us xabar huvu eyhen:

– G'iyna xəmdə vasse, hıxu dyugulyxhes dəxeene, g'iyqa miç'eer ğu g'ik'asda.

¹² Qiyğa Mikalee Davud g'uleençe gyaqqa, manar hıxu g'ittiyxhanna. ¹³ Mikalee xaana byuty alyapt'ı tyuleeqa giviyxhe, vuk'lelqad ç'ərnın ts'e'ın g'ekva qalı'ı, ooqad tanalınbı adaççe. ¹⁴ Şaulee, Davud aqqasva g'axuvuyn insanar abımee, Mikalee «Mana ık'ar vorva» eyhe.

¹⁵ Şaulee mebin insanar g'axuvu, eyhen:

– Mana tyulyunukacar zasqa ayre, zı mana gik'as.

¹⁶ Man insanar aqa ikkeepç'imee g'ecen, tyuleeqa, vuk'lelqa ts'e'ın g'ekva qalı'ıyn byutud hotku.

¹⁷ Şaulee Mikalık'le eyhen:

– Nya'a zas horbı hı'ı? Yızda duşman g'aykkı, manar hıxu g'attirxhınna.

Mikalee Şaulus alidghıniy qele:

- Davudee zak'le uvhuyn, g'aykke zı əlyhəəs! Deşxheene, zı ğu giyk'as!

¹⁸ Davud hixu g'attirxhınmee, Ramayeeqa Şamuelıne k'anyaqa qarı, Şaulee cuk hı'ıyn ğırgın mang'us yuşan ha'an. Mançile qiyğa mana Şamuelika sacıgee Nayot eyhene şahareeqa ark'ın, maa aaxva. ¹⁹ Şaulus «Davud Ramayeene Nayoturva» xabar qabayle. ²⁰ Şaulee mana aqqasva, maqa insanar g'ıxoole. İnsanaaşik'le, Şamuel q'oma ulyorzulyne peyğambaraaşine desteyn peyğambariyvalla haa'a g'ooce. Man g'acumee, Şaulee g'axuvuyne insanaaşılqad Allahın Rı'h geç'e. Manbışeb peyğambariyvalla haa'a giviyğal.* ²¹ Man ıxhaynbı Şaululqa hixhar hı'imee, mang'vee mebin insanar g'ıxoole. Manbışeb peyğambariyvalla haa'a. Şaulee, xhebe'es insanar g'uxoole, manbışeb peyğambariyvalla haa'a. ²² Nekke qiyğa vuccar Ramayeeqa arı, Seku eyhene cigayne k'anene, xønne kahrızısqa qarı, maane insanaaşike qiyghanan:

- Şamuelyiy Davud nyaane vob?

Maane neng'veemee, «İnyaa'ab, Ramayeene Nayotee vobva» eyhe. ²³ Şaul Ramayeene Nayotqa əlyhəəmee, mana Allahne Rı'hı'n aqqaqqa. Qiyğar insanaaş Şaul Ramayeene Nayotulqa qıkkeka. Mang'veeyib peyğambariyvalla haa'a vuxha. ²⁴ Qiyğa mang'vee tanalınbı qakki'ı, Şamuelıne ögil peyğambariyvalla haa'a. Mana bıkırne yiğnaiiy xəmnə ts'eler qukyork'ul axva. Mançil-alla insanaaş eyhe: «Şaulikerne peyğambar ıxha?»

20

Yonataneeyiy Davudee, sana-sang'us cuvab hele

¹ Davud Ramayeene Nayoteeñçe hixu, Yonatanne k'anyaqa qarı eyhen:

- Nya'a, zı hucoona hı'ı? Yızın taxsir hucoona? Zı yiğne dekkıs nəxbına pisvallane hav'u, mang'us zı gik'as ıkkən?

² Yonatanee mang'us alidghıniy qele:

- Məxdın kar mısacad ixhes deş! Ğu qik'as deş. Yizde dekkee nenacab iş, xəbnə vuxheeyib k'ınna vuxheyib zak'le ittevhu haa'as deş. Nya'asdiyxan dekkee, mana iş zale dyugul hav'u? Məxdın kar ixhes deş!

³ Davudee mang'us k'in g'assır, eyhen:

- Zı vasqa yugra qarıynçına, yiğne dekkık'le ats'a vod. Mançil-allad dişe mang'us vak'le dyats'axhxha ıkkən. Ğu aq'va qa'asınçına mang'uk'le ats'an. Vorne Rəbbilqaniy yiğne canılqan k'in ixhen, yizde qik'uys sa g'el qittasin ciga axu.

⁴ Yonatanee Davuduk'le eyhen:

- Yiğne yik'es hucooyiy ıkkən, zı vas ha'asın.

⁵ Davudee Yonatanık'le eyhen:

- G'iyqa ts'ebnə vaz giviyğalan bayram vod, zı paççahıka sa sufranıl gyu'ur kar oxhanas ıkkən. Həşde ğu zı hasre, qıtsıq exhalılqamee, hark'ın çolee dyugulyxhes.

⁶ Yiğne dekke zı qırğın he'ee, mang'uk'le eyhe: «Davudee cune şahareeqa Bet-Lexemqa alycaxxvas ı'qqəseeva zake geed qiyğın». Maa'ab, həşde cone xızanın seniysda q'urban gyook'a. ⁷ Mang'vee uvheene: «Yugdavud», manke zı, yiğna nukar, yugra ixhes. De'eş, mang'us mançike qəl vuxheene, vak'le ats'axhxhe, mang'uqa kara'əən fıkrıbı deşud. ⁸ Zas yugvalla hee'e, ğu Rəbbine ögil zaka cuvab g'ats'atk'un. Zal bınah vobxhee, ğucar zı gik'e. Nişil-allane vas zı yiğne dekkısqa ıkkees ıkkən?

⁹ Yonatanee eyhen:

* **19:20** 19:20 Manbışeb peyğambariyvalla haa'a giviyğal: man manbışısse cos ıkkənən ha'as dəxəva eyhen vodun sayid manbışe mansabışılqə hidixharasın karbı eyhe ıxha.

- Man yiğne vuk'lelqa qales deş! Yizde dekkıqa karai'dəən fıkrırbı ıxhay, zak'le g'acuynxhiy, nya'a vak'le ittevhu g'alyadaççeyiy?

¹⁰ Davudee Yonatanık'le eyhen:

- Dek vaqa qələka yuşan he'eene, man zalqa şavaane hixhar ha'as?

¹¹ Yonatane Davuduk'le eyhen:

- Qora çoleeqa qığeeç'es.

Manbışda q'öyursana g'aqa qığeeç'i, çoleeqa avayk'an. ¹² Qiyğa Yonatane Davuduk'le eyhen:

- İzrailıne Allahılqan, Rəbbılqan, k'in ixhen, g'iyqayee, qıtsıqee ine gahılqasse, zak'le dekkına fıkrı vaats'a vuxhesda. Mang'uqa yiğne hək'ee yugun fıkrırbı ixheene, zı manbı valqa hixhar ha'asınbı. ¹³ De'eş, yizde dekkıne fıkreence karai'dəən karbı ilğəə ixheene, zınad man valqa hixhar hide'eene, ğunar yəqqı'l iderçveene, hasre Rəbbe yizde vuk'lelqa mançiled pısın yiğbı alle'ecen. Hasre Rəbb yizde dekkıka nəxüriy eyxhe, vakar həməxür ixhecen. ¹⁴ Zı nimeeletteyiy vor, ğunab zak'le Rəbbına g'ıdyabat'ana yugvalla haagve. Zı qik'uyng'ar, ¹⁵ Rəbbe Davudun ğırgın duşmanar ç'iyene aq'vayle havaakal hav'uyleb qiyğa, mana yugvalla yizde xızanıle g'ıts'maak'vance.

¹⁶ Yonatane Davudne nasılıka cuvab g'ats'atk'un, eyhen:

- Hasre Rəbbe vucee, Davudne duşmanaaşıkın he'ecen!

¹⁷ Yonatane Davuduk'le eyhen:

- Vas zı ikkanxhee, sayid k'in g'aysre.

Davudus Yonatan cus vuc ikkanan xhinne ikkan ıxha.

¹⁸ Qiyğa Yonatane Davuduk'le eyhen:

- G'iyqa ts'ebne vuzan bayram alğahas. Yiğna ciga q'ərab g'avcumee, ğu t'abal ha'asda. ¹⁹ Qıtsıq ğu şenke dyugul ıxhayne cigaysqana qarı, Ezel eyhene g'ayeysne gyu're. ²⁰ Zı karalqa ayhen xhinne, mane suralqa vukeence xhebillə ox ahas. ²¹ Qiyğa «Hoorə, oxbı t'abal he'eva» zı maqa sa gade g'axıles. Zı gadeyk'le uvheene: «Oxbı yiğne k'ane vod, hoorə manbı zasqa qaleva», manke ğunar qora. Vorne Rəbbılqan k'in ixhen, manke ğu g'attırxhın ixhes, vak vuççud ixhes deş. ²² De'eş, zı gadeyk'le «Oxbı vake əq'əna'ad vodva» uvhee, ğu qığeeç'u, yiğne yəqqı'n hoorə. Man Rəbbe ğu əq'ənaqa g'ıxelevə eyhen vodun. ²³ Zınay ğu, həşde yuşan hı'ıynçılqamee qabımeeme, yik'el aqqe, Rəbb yızdayiy yiğna ğırgıne gahbışıscar Şahad vorna.

²⁴ Davud çolee dyugul eyxhe. Ts'ebne vuzan bayram giyğalang'a paççah otxhuniy oxhanasva sufranıla giy'ar. ²⁵ Mana ögiylin xhinne cune cigee barugusnee Yonatane ögee giy'ar. Şaulne k'anyaqa Avner giy'ar. Davudna cigamee q'ərab aaxva. ²⁶ Mane yiğil Şaulee vuççud eyhe deş. Mang'usqa həməxüd qayle «Davudne vuk'lelqa hucoomecad qadı ixhes. Mançıl-allad mang'un ğıçerxiy atk'in ixhes». ²⁷ Qinne, vuzane q'öd'esde yiğilib Davudna ciga meeb q'ərab aaxva. Şaulee Yonatanıke qiyghanan:

- Nya'asdiyhan Yesseyne dix Davud sanıxhar, g'iynar kar oxhanas sufranıla qıdyarı?

²⁸ Yonatane alidğhuniy qele:

- Davudee Bet-Lexemqa ı'qqəsvə, zake geed qiyğhın. ²⁹ Mang'vee uvhuyn: «Hucoona ixhes, hasre zı ı'qqəş. Yişde xızanın şaharee q'urban ablyaa'a, yizde çocce zak'le maa'ar ixheva uvhu. Hucoona ixhes, zı yiğne ulen aqqıxheene, g'aykke hark'ın çocar g'avces». Mançıl-alla mang'usse paççahne sufranıla arı, gyu'aras dəxı'.

³⁰ Şaulee Yonatanılqa qəl hav'u eyhen:

- İykarne zəiyfayna dix, ğu eyhenniyan, zak'le ğu Yesseyne duxayka hambaziyvalla haa'ava ats'a dişdiyhan. Yiğne yedisıd, vasıd naş qıxhecen. ³¹ Nimeeletteyiy Yesseyne mana dix ine ç'iyene aq'val vor, ğunar yiğna paççahiyvalla aaxvas deş.

Mang'uqa qihna insan g'axile, hasre mana yizde k'anyaqa ayrecen. Mana qidek'u ixhesdeş.

³² Yonatanee dekkıs Şaulus alidghiniy qele:

- Mana nişil allane qik'as ıkkın? Mang'vee hucoona hı'ı?

³³ Şaulee Yonatan gik'asva nize ayhe. Manke Yonatanılqa hiyxharan, dekkıs Davud gik'asır ıkkın. ³⁴ Yonatan qəlın qoxa, sufranile oza qexhena. Ts'enne vuzane q'öd'esde yigil Yonatanee vuççud oyxhandeş. Dekkee Davud k'ap'ik'ile avuqa qı'ı g'acu, mang'vee aq'va givaxana'a.

³⁵ Yonatan qinne yigil miç'eer Davud g'acesva çoleeqa arayle. Mang'une k'aner sa k'ınna gade eyxhe. ³⁶ Mang'vee gadeyk'le eyhen:

- G'adaxhvne, hark'ın zı ayhen oxbı t'abal he'e.

Gade g'adayxhvanmee, Yonatanee mang'une vuk'lel ooğançe ox ayhe. ³⁷ Gade Yonatanee avhune oxasqa hiyxharmee, Yonatanee yı'q'äle onu'u eyhen:

- Haaşe, ox vake şaqana vod, yiğne ögee vod!

³⁸ Yonatanee meer gade qort'ul, eyhen:

- Zaara ixhe, ulymoyzar, g'adaxhvne!

Gadee ox alyaat'u, cune xəring'usqa Yonatanee k'anyaqa siyk'al. ³⁹ Gadeys nişikecab xabar vuxhadeş. Man saccu Yonatanık'leyiy Davuduk'le ats'a ıxha.

⁴⁰ Yonatanee cun silahbı gadeysqa quvu, eyhen:

- Hooru, inbı şahareeqa qıkkee.

⁴¹ Gade ark'iniyle qiyğa, Davud g'ayeyne canubne suralqa qarı, q'aratsabişil gyu'ur xhebne yəqqees Yonatanee ögee ç'iyelqamee k'yoyzarna. Manbişe sana-sang'us ubbabı hı'ı, gyaaşenbı. Davud Yonatanile geer geşşe. ⁴² Yonatanee Davuduk'le eyhen:

- Vas yugna yəq vuxhena. Zınay ğu Rəbbine doyule sana-sang'us k'ın g'assır, uvhunniy: Rəbb yizdeyiy yiğne, yişde uşaxaaşine yı'q'neenar ğırgıne ğahbişisda Şahad vorna.

⁴³ Mançile qiyğa Davud oza qıxha, cune yəqqı'n ayk'an, Yonatanır şahareeqa siyk'al.

21

Davud Şaulusse hexvana

¹ Davud Nov eyhene şahareeqa kaahin Aximelekne k'anyaqa qarayle. Davud g'acu Aximelek qərq'ı'n, qiyghanan:

- Nya'a ğucar ıxha? Nya'a yiğne k'ane vuşucardeş?

² Davudee Aximelek'le eyhen:

- Paççahee zas iş huvu uvhuyn, zı nişisiy g'axuvu, zas nena işiy huvuva neng'uk'lecad mats'axxhecen. Zı mançil-allad yizde insanaaşik'le, zı uvhuyn cigabişee yizde ögilqa qığeeç'eva uvhu. ³ Vaqa oxhanasın hucoona vod? Vaqa vobxhee, zas xhoble komba ğineyna hevle. Deşxheene, vaqa hucooyiy oxhanasın vod, man hele.

⁴ Kaahinee Davuduk'le eyhen:

- Zaqa məxdıncad ğineydeşin, yiğne k'anebın mek'vunbı yadaaşika devxhaxheene, muq'addasın ğiney vod.

⁵ Davudee kaahinıs inəxdın cuvab qele:

- Mısacab, şı nenemee işiqab qihna vüqqəmee, şaka yedar vuxhaynbıdeş. Yızın insandar nenemecab işiqab qihna vüqqəmeeyib, manbişe tanbı məttıda havace. G'iyna manbı manisa yiğbişileb məttıba vob.

⁶ Rəbbis adıyne ğineyle ğayrı maa'ad medın ğiney dexhayke, kaahinee mang'us muq'addasın ğiney hele. Man ğiney Rəbbine ögiyle alyaat'uyn ıxha, çine cigee manecad yigil g'ümən gik'anasva.

⁷ Mane yiğil Şaulne insanaaşına sa maa'ar eyxhe. Mang'vee maa'ad Rəbbis ı'bəədat ha'a ıxha. Mana insan Şaulne çobanaaşına xərna, Edomğançena Doeg ıxha.

⁸ Davudee Aximelekık'le eyhen:

– Deşinne vaqa inyaa nize, g'ilinc? Paççahee zak'le zaraba haa'asda iş uvhuynçil-alla, zasse yızın g'ilincıd, silahbıd alyaat'as əxı' deş.

⁹ Kaahinee eyhen:

– Ğu Elayne q'adaalil gik'uyne Filiştinğançene Golyatın g'ilinc vod. Man tanal-inçeeqa hitk'ır kaahinne ileylıgne yı'q'əl vod. Vas man ikkanxhee aleet'e, mançile ğayrı inyaa medın deşin.

Davudee eyhen:

– Mançile yugun deşin, qale man zasqa.

Davud Filiştinaaşısqa Gat eyhene şahareeqa hexva

¹⁰ Mane yiğil Davud Şauluke hixu, Gatne paççahne Akişne k'anyaqa ayk'an.

¹¹ Akişne insanaaşe mang'uk'le eyhen:

– İna şene ölkayna paççah Davud dişeene? Mık'ar ha'amee yadaaşee ing'une hək'ee dişdiy qədəqqə:

«Şaulee aazırbışıka,

Davudeeme, yits'ne aazırbışıka gyapt'ı»?

¹² Davuduk'le man eyhenbı g'ayxhımee, mana Gatne paççahıle, Akişile qəyq'ən giyğal. ¹³ Davudee vucecar-vuc manbışde ögil bəç'ər xhinne hagva, mang'vee beynyava karbı ha'a, qıç'ekku akkayk cıgabı hı'ı, rixhybı saqqalılqa gekka. ¹⁴ Akişee cune insanaaşik'le eyhen:

– Şok'le g'ecen mana insan bəç'ərır. Nişisne şu mana zasqa arı? ¹⁵ Zaqa bəç'ərarne k'ilyba, şu inar zasqa bəç'əriyvalla haa'as arı? İnəxrına insan yizde xaaqa ikkeç'es eyxheyə?

22

Davudıy cun insandar Adullamne mağaree dyugulebaxhe

¹ Davud mançe qığeç'u, Adullamne mağaree dyugul eyxhe. Mang'une çocaaşik'leyiy dekkıne xizaneene mansabışik'le man g'ayxhımee, gırgınbı sabı, mang'usqa abayle. ² İ'mı'r yı'q'bananbı, borcbınanbı, hooç'an-g'ooç'anıanbı, gırgınbı Davudusqa savayle. Mana manbışda xərna eyxhe. Mang'une k'ane yoq'ud vəşılqa (400) ələəna insan eyxhe. ³ Davud mançe Moavne Mitspa şahareeqa arı, Moavne paççahık'le eyhen:

– Hucoona ixhes, Allahee zak ha'asın ats'axhxhesmee, dekkiy yed abı, vuşde k'ane aaxvecen.

⁴ Davudee manbı Moavne paççahne k'ane g'alyaa'a. Manbı maa'ab, Davud dyugulyxhayne xıl hidixharasde cigeençe qığeç'esmee, aaxva. ⁵ Qad peyğambaree Davuduk'le eyhen:

– Ğu ine dyugulyxhayne cigee ımaxva, Yahudayne cigabışeeqa hoora.

Davud mançe ark'ın Xeretne ç'alageeqa ikkeç'e.

Davudus kumag h'iyn kaahinar Şaulee gyabat'anbı

⁶ Şauluk'le g'iyxhen, Davudıy cukan insandar aveekiynbı. Mang'una çadır Giveay-eene sa tepal, tamarisk eyhene yivek avub güvxü. Şaul maa xılead nize aqqı, gyu'ur ıxha. Mang'un gırgın insandarı cune hiqiy-alla sabı vooxhe. ⁷ Şaulee cune hiqiy-alla sabıyne insanaaşik'le eyhen:

– Benyamınaaşenbı, həşde zal k'ırı alixxhe. Nya'a, Yesseyne dixee, Davudee, vuşde gırgıng'us çolbıyiy t'imıllığbı helesınbıne? Nya'a, mang'vee vuşun gırgınbı

- vəşi'ng'un, aazırng'un k'omandırar haa'asınbine?*

⁸ Dişene, vuşun gırgınbı zalqa dyugulenba g'elil qeepxha? Yizde duxee Yesseyne duxayka cuvab g'ats'ayk'vanmee, şavaacad zalqa hixhar hı'ı deş. Vuşde neg'veecab yizda hav'u deş. G'iyiniyn xhinne yizde duxee, yizde nukarıs dyugulxhayne cigeençe zalqa g'ok'alas xər qa'a. Man şu zalqa hixhar hı'iyinne?

⁹ Şaulne insanaaşine k'ane ulyorzulyne Edomğançene Doegee Şauluk'le eyhen:

- Zak'le Yesseyne dix, Nov eyhene şaharee, Axituvne duxayne, Aximelekne, k'anyaqa arıyng'a g'acu. ¹⁰ Aximelekee mang'unemee Rəbbike qiyghın. Sayid mang'vee Davudus otXHuniyiy Filiştinğançene Golyatın g'ilinc huvu.

¹¹ Paççahee Axituvne duxayne, kaahin Aximelekneyiy mang'une xizanne, Novee vooxhene avxuyne kaahinaaşine qihna insan g'ixele. Manbışın gırgınbı paççahısqa abaylenbı. ¹² Şaulee eyhen:

- Axituvna dix, həşde zal k'ırı alixhxhe.

Aximelekee eyhen:

- Yizda xərna, k'ırı iliyxhe vod.

¹³ Şaulee mang'uk'le eyhen:

- Nya'a ğunayiy Yesseyne dix zalqa g'elil qeepxha? Ğu Allahıke mang'unemee qiyghın. G'iyiniyn xhinne zalqa g'elil qa'asdemee, Yesseyne duxayne xılyaqqa gıneyiy g'ilinc huvu, nya'a zas gugu hav'u?

¹⁴ Aximelekee paççahık'le eyhen:

- Yiğne gırgıne insanaaşee Davud xhineena yı'q' qizarasda vornane? Mana paççahna yezne eyxhe, yiğne g'aravulyçeeşinar xərna, yiğne xaayir mana geer hı'rmatnana insan vor. ¹⁵ Zı ts'ette deş mang'unemee Allahıke qiyghan. Hasre paççahee zalqa, cune nukarılqa, cune nukarne xizanılqa bınah gıvmiyxhecen. Mançike zas k'inna vuxheeyib xabar vuxha deş.

¹⁶ Paççahee eyhen:

- Aximelek, ğunar, yiğne xizanın gırgınbı hapt'as vukkan.

¹⁷ Paççahee cune hiqiy-alla ulyobzurne g'aravulyçeeşik'le eyhen:

- Hap'ın Rəbbin kaahinar gyapt'e. Manbı Davuduka sapçı. Manbışık'le Davudun hixuy g'ayxhı, zalqa hixhar hı'ı deş.

Paççahne g'aravulyçeeşis Rəbbine kaahinaaşılqa xıl g'ot'alas, manbı gyapt'as vukkiykan deş. ¹⁸ Paççahee Edomğançene Doegik'le eyhen:

- Hoora, man kaahinar gyapt'e.

Edomğançena Doegır hark'ın, man kaahinar gyabat'anbı. Mane yiğıl mang'vee, katanıke ileyliğ† ali'ına molyts'ale xhoyre (85) kaahin gek'a. ¹⁹ Qiyğa mang'vee kaahinaaşına şaharıb, Novıb, g'ilincıke alğaaahana. Mang'vee maabın gırgın adamer, yedar, uşaxar, gyooqanbı, yatsbı, əməler, vəq'əbı g'ilincıke alğaa'a. ²⁰ Axituvna neva, Aximelekna dix Evyatar hixu, Davudusqa qarayle.

²¹ Evyataree, Şaulee Rəbbin kaahinar gyapt'ıva Davudus xabar abayle. ²² Davudee Evyatarık'le eyhen:

- Şene ögil Edomğançena Doeg zak'le şaa'ar g'acumee, ats'anniy mang'vee gırgın Şaululqa hixhar ha'as ıxhay. Yiğne dekkına xizan gyapt'ıyna bınah zal vobna. ²³ Yizde k'ane axve, qı'məyq'ən, yızın can alişşes ikkanang'us yiğınid can alişşes ikkan. Yizde k'ane axvee, vak vuççud ixhes deş.

* **22:7** 22:7 Şaulee məxi'd vuc Benyaminaaşine nasileençe vorva eyxhe ıxha. Davudmee Yahudayne nasilençe vorva eyxhe ıxha. Şaulus eyhes ikkananniy, Davud paççah ıxhamee, mang'vee cune nasılınbı ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhes. † **22:18** 22:18 ileyliğ: man kaahinaaşee tanalqa aly'a'ane karbışın sa ıxha.

23

Davudee Qeila eyhena şahar g'attivxhan haa'a

¹ Davudus xabar abayle:

– Filiştinar Qeialqa k'yoptul, maadın attabı vod q'əra qa'a.

² Davudee Rəbbike qiyghanan:

– Hark'ın Filiştinaaşika səyxene?

Rəbbe Davuduk'le eyhen:

– Hudoora k'yootle, Filiştinaaşike Qeila g'attivxhan hee'e.

³ Davudne insanaaşemee, Davuduk'le eyhen:

– Şi inyaa'acab, Yahudayne cigabişee cab q'əvəyq'ən. Filiştinaaşde Qeilaeyene g'oşunbişde ögeeqa şi nəxübne qığeepç'es?

⁴ Davudee meed Rəbbike qiyghan, Rəbbeeyid mang'uk'le eyhen:

– Oza qıxha Qeilaeyeeqa hak'ne. Zı Filiştinar yiğne xıyaqa qevles.

⁵ Davudun insanar Qeilaeyeeqa hapk'ın, maane Filiştinaaşılqa k'yoohar. Manbişin çavra-vəq'ə Davudee g'ahayşu qıkkekan. Davudee Filiştınbişılqa ver ablyav'u, Qeilaeyn millet g'attivxhan ha'an. ⁶ (Mançile oğiyliid Aximelekne dixee Evyataree Qeilaeyeeqa Davudne k'anyaqa g'adayxhvan qöömee, kaahinaaşin ileylığ adayle*.)

Şaul Davuduqar qihna gexha

⁷ Davud Qeilaeyeeqa arıva Şaululqa hixhar ha'an. Şaulee eyhen:

– Allaheecar mana yizde xıyaqa quvu. Mana ç'ak'ın akkabınaneyiy sat'ulbınane şahareeqa ikkeç'u, vucee cun ögü i'xi'.

⁸ Şaulee Qeilaeyee Davudiy cukan insanar avqasva, gırgına g'oşun döv'əys sa'a.

⁹ Davuduk'le Şaulee cuk qəlasın ha'as ıxhay ats'anniy. Mang'vee kaahin Evyatarık'le eyhen:

– Kaahinaaşin ileylığ inyaqa qale.

¹⁰ Davudeecad meed sak'ı, eyhen:

– İzrailyna Allah eyxhena, Rəbb, zak'le g'ayxhiyn, zal-alla Şaulus Qeilaeyeeqa arı şahar q'əra qaa'asıb vukkan. ¹¹ Qeilaeyne milletın zı mang'une xıyaqa qelesdaniyxan? Zak'le, Yiğne nukarık'le, g'ayxhiyn ixhesınne, Şaul inyaqa ayresdane? İzrailyna Allah eyxhena, Rəbb, hucoona ixhes, man zak'le eyhe.

Rəbbe «Mana ayresdava» alidghınıy qele.

¹² Mane gahıl Davudee meed qiyghanan:

– Qeilaeyne milletın, zınayiy yızın insanar mang'une xıyaqa qevlesınbınıyxan?

Rəbbe «Qevlesınbıva» eyhe.

¹³ Davud yixhıd vəşşılqa (600) ələəne insanıka Qeilaeyençe qığeç'u, inyaa-şa axva gıyğal. Davud Qeilaeyençe hixu ark'innava, Şaululqa hixhar hı'imee, mang'vee cuna fikir badal haa'ana, maqa hayk'an deş.

¹⁴ Davud xıyaqa gidexhasde xhinene cigabişee, Zif eyhene sahrayne tepabişee axva eyxhe. Şaulee mana yiğıscar t'abal ha'a ıxha, Allaheemee Davud mang'une xıyaqa gixhas haysar deş.

¹⁵ Davud Zifne sahrəene Xoreşnang'a mang'uk'le g'iyxhen, Şaulee vucur gik'asva t'abal ha'a. ¹⁶ Şaulna dix Yonatan Xoreşeeqa Davudne k'anyaqa arı, mang'us Allahne doyuile yik'bi hele. ¹⁷ Davuduk'le mang'vee eyhen:

– Qı'məyq'ən, yizde dekkıne Şaulne xıyaqa ğu gixhas deş. Ğu İzrailyna paççah ixhes, zınar vale qiyğiyına q'ör'esda insan. Man yizde dekkık'le Şauluk'led çikana ats'an.

* **23:6** 23:6 Kaahinaaşin ileylığ adayle: məxüid otk'uning'vee Davudee Allahuke nəxüdiy qiyghınva eyhe. Mane ileylığne q'ak'bişee çöp k'eççesın karbı ıxha.

18 Qiyğa manbışde q'öng'eesana sana-sang'us Rəbbine ögil cuvab hele. Mançe Yonatan ayk'anna xaaqa, Davudur Xoreş axva.

19 Zifğançenbı Giveayeeqa Şaulusqa abı, eyhen:

– Davud yişde k'anene, Yeşimonne canubılyne Xakilayne tepalyne Xoreşee xil hidixharasde cigabişee dyugulyxha vor. 20 Paççah, vas mısaiyy ikkan, maqa ayre, şıcar aqqı mana yiğne xılyaqa qelesda.

21 Şaulee eyhen:

– Zas yugvalla hav'uynçil-alla, Rəbbe şos barakat helecen. 22 Sayıb hapk'ın yugda ats'axhxhe, mang'vee g'el nyaqaiyy gixhxhı, şavuk'leyiy mana maa'ar g'acu. Zak'le mana süvə xhinnena insan vorva g'ayxhı. 23 Mana dyugulexhen cigabı gırgınbı ats'axhxhe, yugda ats'axxhad, zasqa savk'le. Zınar maqa şoka i'qqəsda. Mana nimeletteyyi ine ölkee Yahudee, zı mana gırgınəng'ə t'abal ha'asda. Mana inçeğana ixheene, mana zı Yahudavolle gırgınəng'ə t'abal ha'asda.

24 Zifğançenbı oza qeepxha Şaulne ögee Zifqa avayk'an. Davudıy cun insanar Yeşimonne canubılyne, Arava eyhene cigayne Maonne sahree vuxha. 25 Şaulıy cun insanar mana t'abal ha'asva, mane cigeeqa havayk'an. Man Davudulqa hixhar hı'mee, mana ganznane cigeeqa qarı, Maonne sahree ulyoyzar. Şauluk'le man ats'axhxhamee, Maonne sahree Davuduqar qihna gexha. 26 Şaul cune insanaaşika suvane ine surale, Davudur cune insanaaşika suvane şene surale əlyhəə vooxhe. Davudus, Şaulile hixu, dyugulyxhes ikkiykan. Şaulusmee mang'un ögü i'xı', mana aqqas ikkiykan. 27 Mane gahıl Şaulusqa xabar ana sa insan arı eyhen:

– Zaara ixhe, yı'q'əlqa sak'le, yişde ölkalqa Filiştinar k'yoptul.

28 Şaulee, Davuduqa qihna girxhuy g'aletçu, mançe ayk'anna Filiştinaaşika səyxəs. Mançıl-alla mane cigays Sela-Hammaxleqotva (*Curepxhayn Ganz*) do giyxhe.

24

Davudus Şaulna rəhi'm qavayle

1 Davud mançe En-Gedi eyhene cigeeene xil hidixharasde cigabişeeqa ayk'an.

2 Şaul Filiştinaaşıkar qihna girxhu, mançe yıq'əlqa qöömee, mang'uk'le eyhen:

– Davud En-Gedi eyhene sahree vor.

3 Şaulee İzrailğançe xhebıd aazır yugra sıc'ekvana insan cuka qort'ul, Davudıy mang'un insanar t'abal haa'asva suvayn ts'e'bı uxiyxhanne suvabişeeqa hayk'an.

4 Mana qaraylena yəqqı'ne mıglekne vəq'əbı akky'a'ane cigaysqa. Maa'ab mang'uk'le mağara g'avcu, g'eline yəqqı'sva maqa ikkeç'e. Davudıy mang'un insanarib mane mağaree aqana gyuv'ur vooxhe. 5 Davudne insanaaşe mang'uk'le eyhen:

– Rəbbe vak'le eyhen yiğ haane: «Yiğna duşman yiğne xılyaqa qeles, vas hucooyiy ikkan he'e».

Davud dyugulenra Şaulusqa qıxha mang'une tanalınçın siv gyadaxa. 6 Şaulne tanalınçın siv gyatxıva, Davudun mang'uqa yik' gyoyxhan.

7 Mang'vee cune insanaaşik'le eyhen:

– Rəbbe g'əxyiyne yizde xəring'ulqa xil g'ot'ul məxbına iş hav'uy Rəbbe zake əq'əna qee'ecen. Mana nya'a, Rəbbe g'əyxı'na dişde vor?

8 Məxüdü uvhu Davudee cune insanaaşın ögü i'xı', Şaululqa k'yumootalcenva. Şaulur mağareençe qığəç'u cune yəqqı'n ayk'an. 9 Mançile qiyğa Davud, Şauluqa qihna mağareençe qığəç'u, mang'ulqa onu'u eyhen:

– Yizda xərna, paççah!

Şaul sak'ı yı'q'əlqa ilyakkımee, Davud mang'us aq'va ç'iyek qet'asmee k'yoyzarna.

10 Mang'vee Şauluk'le eyhen:

– «Davudus yiğın yugun ikkan deşva» eyhene insanaaşine cuvabil nya'a gu k'ırı iliyxhe? 11 G'iyına vak'le yiğne uleka g'acu, Rəbbe gu mağaree yizde xılyaqa quvu. Zı

ittunçiliy aqqaqqa, ğu gik'ecenva, yizdamee valqa rəhı'm qabı. Zı manbışik'le uvhuyn «Zı yizde xəring'ulqa xıl g'ot'alas deş, mana Rəbbe g'əyxı'na paççah vorna». ¹² Dek, haane ilekke, yizde xılene yiğne tanalinçine siveqa. Yiğne tanalinçin siv gyatxeeyid, zı ğu gik'u deş. Vak'le g'ace, ats'axxhe, vas qəlasın ha'asid, valqa insanar g'elil qaa'asib yizde xılençe qöo deş. Zı yiğne ögil bınah hav'u deş, vas meer zı gik'as ıkkın. ¹³ Zasiy vas Haakim hasre Rəbb Vuc ixhecen! Zal-alla hasre Mang'vee vakın he'ecen. Zı valqa xıl g'ot'alas deş. ¹⁴ Avaala inəxüdnixhe eyhen: «Qəlnang'vee qəlasın ha'a». Mançil-allad zı valqa xıl g'ot'alas deş.

¹⁵ Şavulqayıy İzrailyna paççah ı'qqə? Ğu şavuqa qihname girxhu? Qivk'una xvaane g'ohooşe, deşxhee, genane? ¹⁶ Zasiy vas haakimiyvalla havaasre Rəbbe Vucee he'ecen. Hasre Mana Vuc ilekcecen yizde işıqa. Hasre Rəbbe, Vuçe zı yiğne xılençe g'attixhan hı'ı, zı qorkurava hagvecen.

¹⁷ Davudee man uvhu ç'əvxhamee, Şaulee qiyghanan:

– Yizda dix Davud, yuşan ha'ana mana ğune vor?

Manıd qiyghın, Şaul axtıra geşşe giyğal. ¹⁸ Qiyğa mang'vee Davuduk'le eyhen:

– Zı ğu xhinne qorkuna deş vor, zı vas yugvalla hidyaa'ameeyib, ğu zas yugvalla hav'u. ¹⁹ Ğu g'ıynar zaka yugra ıxha, Rəbbe, zı yiğne xılyaqa quvuyng'ar, ğu zı gik'u deş. ²⁰ Şavaa cuna duşman aveykımee, vuççud hidyı'ı, g'ekkaiy? Hasre ğu g'ıyna zak hı'ıynçil-alla, Rəbbe vas yugun helecen. ²¹ Zak'le ats'an, vake İzrailyna paççah ixhes. İzrailyna paççahiyvalla yiğne xılyaqa ılğevç'umee, ğu mana xılya'ab it'umba avqas. ²² Zale qiyğa yizda nasıl g'itsdyaak'vanasva, zake g'abıynbı gidyapt'asva, həşde ğu zas Rəbbilen k'in g'assre.

²³ Davudee, Şaulus k'in g'ıysar. Mançile qiyğa Şaul ayk'anna cune xaaqa. Davudıy cun insanarıb xıl hidixharasde cıgeeqa ılqeebaç'e.

25

Şamuel qek'a

¹ Şamuel qik'umee gırgın İzrailıy bı sabı, mang'us ak' avqaaqqa. Mana Ramayee cune xaane k'ane k'eyxha. Davudmee mançe Paran eyhene sahreeqa ayk'an.

Davudus Avigail qızeexa

² Maoneençena sa insan, Karmel eyhene şaharee geed karnana insan ıxha. Mang'uqa xhebıd aazır vəq'ə, aazırıb ts'e' vooxhe. Mang'vee vəq'əbı Karmel qoyşar ıxha. ³ Mane insanın do Naval, cune xhunaşşeynıd Avigail ıxha. Mang'una xhunaşşe geer ək'elikana, micagna yixha. Klevne nasıleençena cena adamiymee geed yı'q'ı'n xasyatnana, qı'çına sa ıxha.

⁴ Davuduk'le sahreenang'a, Navalee vəq'əbı qoyşarva g'ıyxhe. ⁵ Mang'vee cuna yits'ıyre mek'vna insan g'axuvu, manbışik'le eyhen:

– Karmelqa, Navalısqı ılqeeç'ı, zalena salam hivxhar hee'e. ⁶ Mang'uk'le eyhe: «Xılıyna ı'mı'r haa'ana! Yugra ixhena! Ğunayiy yiğın xav, yiğınbışın gırgınbı yugvalybişee cab vuxhenbı! ⁷ Zak'le g'ayxhiyn ğu vəq'əbı'e qoyşar. Yiğın çobanar yişde k'anenang'a, şı manbışik soot'u deş. Manbı Karmel vuxhaylette, manbışın vuççud agu deş. ⁸ Man vasse yiğne nukaraaşiked qidghın ha'as əxə, manbişe cocad vas gırgın yuşan ha'asın. Həşde, hucoona ixhes, yizde mek'vne insanaaşika yugra ixhe, manbı vasqa bayramne yiğıl abı. Hucoona ixhes, şas, yiğne nukaraaşisiy yiğne dixes Davudus vaqa vodunçike vasse əxənmeen hele».

⁹ Davudun mek'vun insanar Navalısqı abı, Davudee cok'le uvhuyn gırgın mang'us yuşan ha'an. Qiyğad mang'vee hucoovayiy eyhesva, k'ane ulyoozar. ¹⁰ Navalee manbışis inəxdun alidghınıy qele:

- Vuşune vor mana Davud? Vuşuna Yessey na dix? Həşde cone ç'ak'ınbışisse heebaxan nukarar geeb qeepxha. ¹¹ Vuşde uvhiyn, zı həşde gıneyke, xhineke, vəq'əbı qoyşaranbışisva gyatt'uyne həyvanaaşine çurunuke alyaat'u, şosne heles? Zak'le şu nençe vuxhaycad ats'a deş.

¹² Davudun insanar xıl q'ərab cone yəqqı'n yı'q'əlqa sapk'ıl, şeng'vee uvhuyn gırgın Davudus yuşan ha'an. ¹³ Davudee cune insanaaşik'le «Gırgıngvee yı'qəqqa g'ılincbı qe'eva» eyhe. Manbışde gırgınbışed yı'qəqqa g'ılincbı qa'anbı. Yoq'ud vəş (400) insan Davuduqar qihna ayk'an, q'öd vəşir (200) coqa vonne karaka axva.

¹⁴ Navalne nukaraaşine sang'vee mana gaf, mang'une xhunaşşey, Avigailıs, hivxhar haa'a:

- Davudee, yişde xəring'us salam hevlesva, cun insanar sahreençe g'axuvu. Yişde xəring'veeme, manbışik'le ghalyaqa qadıyn uvhuyn. ¹⁵ Mane insanaaşe şas geeb yugvalla hav'u. Manbı şak mısacab soot'ıynbıb deş. Şi çolee sacigee vuxhayletteb, yişin vuççud aguyn deş. ¹⁶ Şi manbışde k'ane vəq'əbı uxhiyxhan ha'ang'a, xəmdəb yiğniyiğınıb suvayne yı'q'əl xhinne vuxha. ¹⁷ Vasse hucooyiy ha'as əxəva, həşdiyle meer ğucar ilekke. Yişde xəring'uned, mang'une xaane gırgıng'uned vuk'lel yiğ höö vod. Mana Naval geer karai'dəəna, şavusse cad cuvab eyhes dəxəna insan vor.

¹⁸ Avigail zaara oza qiyxha, q'öd vəş (200) gıney, q'ölle çaxıren tuluğ, xholle vəq'əyn laşşag, sa xəbna qootsuyne sukuna maşuk', vəş ts'ets' qeəquyne t'ımilena, q'öd vəş t'exa qeəqu'ıyne incileeşin sı'ı, əməleeşilqa iliyxhe. ¹⁹ Qiyğad nukaraaşik'le eyhen:

- Şu ögee hudoor, zınar yı'q'əle qiyeesda.

Cene adamiyk'le, Navalık'lemee, məng'ee vuççud eyhe deş. ²⁰ Avigail əməlelqa aliyxı, suvayle gəeme, mana g'eece yixha deş. Məng'ı's Davudıy cun insanar sayangaba qızaaxa. ²¹ Davudee eyhe ıxha:

- Nişisniy zı mang'une çoleene çavra-vəq'əyqa imiygvalycenva, ilyakka. Mang'vee zı hav'une yugvalis pisvalla hav'u. ²² Miç'eerilqasse Navalne insanaaşina sa adamiyxheyir zı üç'ürra g'alerçvee, hasre Allahee Davuduk mançile pisin he'ecen.

²³ Avigailik'le, Davud g'aciykum, mana zaara əməleyle g'iyç'u, Davudus aq'va ç'iyek qet'asdemeene cigeeqa k'eezarna. ²⁴ Qiyğar mang'une g'elybışeeqa qukkıyork'ul eyhen:

- Yizda xərna, havaasre mançina bınah zal vuxhecen. Həşde, hucoona ixhes, zı, yiğna nukar, vaka yuşan hee'es hiyeesre. Zı eyhençil k'ırı gyaqqe. ²⁵ Mane karai'dəəne insanın, Navalın cuvab, ğu yik'eeqacad ıkmekka. Mana, cun do xhineenacar vor. Mang'un do Naval (*bəç'ər*) vod, vucur do xhineenacar bəç'ər vor. Yizda xərna, zak'lemee, yiğne nukarık'le, ğu g'axuvuyn insanar g'avcucab deş.

²⁶ Yizda xərna, Rəbbine doyuleyiy yiğne canalen zı k'in g'ıysar: ğu Rəbbe qəlas eb k'yav'uyke havacı. Hasre yiğne duşmanaaşikıd, valqa yiğbı allya'as ıkkananbışikıd Navalne vuk'lelqa qadıyn qoracen. ²⁷ Zı vas adıyn karbı həşde hasre vaqa qihna qööne yiğne insanaaşisqa qeles. ²⁸ Hucoona ixhes, yizde bınahıle ilyheç'e! Zak'le ats'a vod, vas Rəbbe yugna nasıl hevles, ğu Rəbbina dəv'ə vukkekka. Hasre i'mı'rvolle vaqa nəxbınacab qəl mooxhecen. ²⁹ Şavusmee ğu g'eheşşes, gik'as ıkkıykınee, yiğna i'mı'r Rəbb Allahee Cune yut'eleə havaaces. Yiğne duşmanaaşina i'mı'rmee, Mang'vee sapandeence aahana g'aye xhinne aahas. ³⁰ Rəbbe vas Vucee eyhen gırgın yugvalybı ha'amee, ğu İzrailyna paççahna alğayhemee, ³¹ ğu eyhes deş: «Zı nişiscabniy qəl mang'uke qığaaha, mering'una eb k'yaa'a, həşde mançike yızın yik' gyotxhan». Rəbbe vas yugvalla haa'amee, yiğna nukar, zı, yik'eliyxan himee'e.

³² Davudee, Avigailik'le eyhen:

- İzrailıne Allahıs, Rəbbis, g'iyna ğu yizde ögilqa qığeyhıva, şukur vuxhena. ³³ Ək'elikana iş g'avcuva, hasre Rəbbe vas xayir-düə hevleceen! G'iyna ğu, zı eb k'yav'uyke, yizde xilekacab qəl qığavhuyke g'attıxan hı'ı. ³⁴ Rəbbe zı şoke qəl

qıǵavhuyke havacı. İzrailiyne Allahılqa Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen: ğu zaara ı'ǵiykır, yizde ögilqa ittyarınaxhiy, miç'eerilqasse Navalne xaane adameeşına sacar axvas deşdiy.

³⁵ Davudee, məng'ee adıyn karbı xılyaqqa alyaat'u, eyhen:

– Ğu geer qee'ena, həşde oşeday xaaqa sayk'le. Haane, zı yiǵne cuvabil k'ırı alixhxı, ğu uvhuyn hı'iyın.

Davudee Avigail hee'e

³⁶ Mançe Avigail Navalısqa siyk'al. Navalne xaa paççahne xaadın xhinnen otXHun-ulyodǵiy eyxhe. Mana geed ulyodǵiyke kefaka eyxhe. Miç'eedy qixhesmee, xhunaşşee mang'uk'le vuççud eyhe deş. ³⁷ Miç'eer Naval culqa qarımee, xhunaşşee mang'us gırǵın yuşan ha'an. Navalne yik'eeqa ik'ar qayle, mang'un tan ittehesu g'ayelqa siyk'al. ³⁸ Ooǵançe yits'ille yiǵ kara ilǵeç'umee, Rəbbe Navalıkın ha'an, mana gek'ana. ³⁹ Davuduk'le Naval qik'uva g'ayxımee, eyhen:

– Zı tesser hı'iyne Navalıke, yızda qəl qıǵavhuyn Rəbbis şukur vuxhena. Mang'vee zas, Cune nukarı, Navalıke qəl qıǵaahas hapsır deş. Navalna qəl Rəbbe Navalıke cuke qıǵavhu.

Qiyǵa Davudee cun insanar Avigailısqa gaxuvu, cus xhunaşşe yixheva eyhe.

⁴⁰ Davudun insanar Karmelqa, Avigailiyne k'anyaqa abı eyhen:

– Davudee, ğu cus hee'esva, şı inyaqa g'axuvu.

⁴¹ Avigail ç'iyek qeet'asdemeene cigeeqa k'yorzul, eyhen:

– Haane zı, yiǵne nukaree, vasıb k'ilyvalla ha'asda, yiǵne nukaraaşın g'elybıd hoǵalasınbı.

⁴² Mana zaara oza qiyxha əməlelqa ileexa. Ces nukariyvalla haa'ana xhoyre mek'vna zəiyfar qort'ul, mana Davudne insanaaşıqa qihna iyeek'an, mang'us xhunaşşe yixhes.

⁴³ Davudee İzre'elyǵançena Axinoamır hey'ı yixha. Mana q'öyursana Davudun xhunaşşer vooxhe. ⁴⁴ Şaulemee, cuna yiş Davudna xhunaşşe yeexhena Mikal, Gallim eyhene şahareençene Layişne dixes Paltıys hiyvı yixha.

26

Davudee Şaul meer gek'a deş

¹ Zifǵançenbı Giveayeeqa, Şaulne k'anyaqa abı eyhen:

– Davud Yeşimonne şene aq'valyne Xakila eyhene tepal dyugul eyxhe.

² Şaulee, Davud t'abal ha'asva xhebır aazır g'əyxı'na İzrailiyǵançena insan qort'ul, manbışika sacıgee Zifne sahreeqa geç'e. ³ Mang'vee, Yeşimonne şene aq'valyne Xakila eyhene tepal yəqqı'ne mıǵlek zastava giviyyxhe. Sahree axvane Davuduk'le, Şaul cuqar qihna qöo g'ecena. ⁴ Davudee cun insanar dyugulenba g'axuvu, hək'erar Şaul arıy ats'axxha.

⁵ Mana Şaulee zastava gyuvxiyne cigeeqa arayle. Maa'ar Davud, Şauliy g'oşunna xərna Nerna dix Avner g'alyabak'ane cigayqa ilyakka. Şaul vuc zastavayne yı'q'nee g'alırxhu eyxhe. Eskeraaşe cosun cigabı mang'une hiqiy-alla qa'a. ⁶ Davudee Q'etbışda eyxhene Aximelekıkeyiy Yoavne çocuke Tseruya donane zəiyfayne* duxayke Avişayke qiyghanan:

– Vuşune zakasana Şaulne k'anyaqa, zastaveeqa ı'qqə?

Avişayee «Zı vaka g'iç'esdava» eyhe. ⁷ Davudıy Avişay zastavaysqa xəmdə qabı hiviyyxhar. Manbışik'le Şaul zastavayne ar g'alırxhu g'ece, cun nized cune vuk'lene k'anyaqacad k'exı eyxhe. Avneriy eskerar cune hiqiy-alla g'alyapk'ı vooxhe.

* 26:6 26:6 Tseruya donana zəiyfa: mana Davudna xını yeexhe.

⁸ Avişayee Davuduk'le eyhen:

- G'iyna Allahee yiğna duşman yiğne xılyaqa quvu. Həşde ğu zasqa hasre mana nizeyka ı'xı' ç'iyek at'iq'an ha'as. Q'öd'es ı'xəsıd ikkiykanas deş.

⁹ Davudee Avişayk'le eyhen:

- Mana gimek'a! Rəbbe g'əyxı'ng'ulqa xıl g'ot'uluyn'g'ukun Rəbbeecad ha'asın.

¹⁰ Davudeecad meed eyhen:

- Vorne Rəbbilqa k'in ixhen, Rəbbe mang'ukun hidyı'ı g'alerçes deş. Mana vuccarme qik'as, deşxhee, dəv'eeme gik'as. ¹¹ Rəbbe g'əyxı'ng'ulqa xıl g'ot'uluyle, Rəbbe Vucee zı havacecen. Hucoona ixhes, həşde ğu mang'une vuk'lene k'anedın nizeyiy parç aleet'e, əlyhəəs.

¹² Davudee Şaulne vuk'lene k'anedın nizeyiy parç alyaat'u, mançe avayk'ananbı. Manbı şavuk'lecab g'avcu deş. Manbışe ha'anıd şavuk'lecad ats'axhxhe deş, vuşucarır muğur qexhe deş. Rəbbe manbısilqa it'umun nyak' salat'ı'ıva, manbı g'alyapk'ı vooxhe. ¹³ Davud şene suralqa ilğeç'u, əq'ənane tepayne q'omaqa ilqeç'e. Manbışde yı'q'nee xilece yəq vuxha. ¹⁴ Davudee, milletılqayiy Nerne duxalqa Avnerılqa ts'ir haa'a:

- Avner, zas alidghıniy qele!

Avneree alidghıniy qele:

- Ğu vuşune eyxhe, paççah muğur qa'a?

¹⁵ Davudee Avnerik'le eyhen:

- Ğu adamiy dişde vor? İzrailee vak akarana vuşune vor? Nya'a ğu yiğne xəring'uqa paççahıqa ilydyakka? Milletikena sa insan yiğna xərna, paççah gik'asvayiy arı. ¹⁶ Ğu valqa gyooxhana yugba haa'a deşub. Vorne Rəbbilqan k'in ixhen, vuşun gırgınbı hapt'asın karbı vob, Rəbbe g'əyxı'ng'uqa ilyaaka deşub. İlekkende, paççahne vuk'lene k'anedın nizeyiy parç həşde nyaadiy?

¹⁷ Şauluk'le Davudun ses qıvaats'ı, eyhen:

- Yizda dix Davud, yuşan ha'ana ğune vor?

Davudee eyhen:

- Ho'o, zı vorna, yizda xərna paççah.

¹⁸ Qiyğa vuceecad meed eyhen:

- Nya'a, yizda xərna zaqar qihna girxhu? Nya'a, zı hucoone hı'ı? Yizda bınah hucoone? ¹⁹ Hucoona ixhes, həşde zal, yiğne nukarıl k'ırı alixhxhe? Zalqa ğu g'elil qı'ına Rəbbxheene, zı Mang'us q'urban ablyaa'as. De'eş, man insanaaşe hı'ıxhee, hasre manbı Rəbbine ögil g'ulyootlece! Manbışe Rəbbike gexhan zı ilymat'acenva zı g'e'eşşuna. Həşde zasse yizde Allahıs ı'bəədat ha'as əxə deş. ²⁰ Hımaasar yizda eb Rəbbike əq'ənane cigabişee k'yavaak'anas. Suvabişee nəxübiy g'ön üvxəsva alycaaxva, həşde İzrailyna paççahır həməxür zı gena xhinne ı'xəsva qığeç'u.

²¹ Şaulee eyhen:

- Yizda dix Davud, zı bınah hav'u, sak'le. G'iyna yizda ı'mı'r yiğne ulesqa granba qabıyñçil-alla, zı vas sayid pısın ha'as deş. Ək'elydeşiyvalla hav'u, zı xəbna bınah hav'u.

²² Davudee eyhen:

- Paççah, yiğın nize haane! Hasre yiğne nukaraaşına sa arı, man aleet'ecen.

²³ Rəbbe, gırgıng'uscad cune qopkuvaliys sik'ı hele. G'iyna Rəbbe ğu yizde xılyaqa quvuyng'ar, zı Rəbbe g'əyxı'ng'ulqa xıl g'ot'ul deş. ²⁴ G'iyna nəxübiy yiğna ı'mı'r yizde ulesqa granba qabı, havaasre yizda ı'mı'rıb Rəbbine ulesqa həməxüb granba quvooracen. Mang'vee zı gırgıne dağamiyvalybişike g'attixhan he'ecen.

²⁵ Şaulee Davuduk'le eyhen:

- Yizda dix Davud, ğu yugvalybişee car ixhena! Ğu ç'ak'ın işbı g'aces, gırgın işbıd ha'as hösilyxhesda.

Mançile qiyğa Davud cune yəqqı'n ayk'an, Şaulur xaaqa siyk'al.

27

Davud Filiştinaaşısqa ayk'an

¹ Mane gahıl Davudne ək'eleeqa in qayle:

- Sa yiğil zı Şaulne xılence qik'asda. Yizdemee inekke yugun, Filiştinaaşde ölkeeqa hixu, dyugulyxhay ixhes. Şauleeyir zı İzrailvolle t'abal hı'ıyle xıl ts'its'aa'a, zınar mang'une xılence g'ittiyxhaniy.

² Davud cuka ı'ğviykarne yixhıd vəş (600) insanıka Gatne paççahne, Maokne duxayne Akişne suralqa ılğeç'e. ³ Davud cune insanaaşıqa Gatee, Akişne k'ane axva. Mang'une gırgıne insanaaşıqa xızan vuxha. Davuduqa cuqamee q'öyre xhunaşşe yixha: İzre'elyğançena Axinoam, sayir Karmelyğançene Navalna sip'iriy Avigail. ⁴ Davud Gatqa hixuva Şaululqa hixhar hı'ımee, mang'vee sayır Davud t'abal ha'a deş.

⁵ Davudee Akişik'le eyhen:

- Zı yiğne ulen aqqıxheene, hiqiy-allane şaharbışde sançee zas ciga hele, zı maa'ar axvas. Nişisne zı, yiğna nukar, vaka, paççahne şaharee axva?

⁶ Mane yiğil Akişee mang'usqa Tsiklag eyhena şahar qoole. G'iyniyne yiğılqameeyib* Tsiklag Yahudayne paççahaaşına vob. ⁷ Davud Filiştinaaşde ciga-bışee sa sennayiy yoq'uble vazna axva. ⁸ Davudiy cun insanar abı, Geşurbışılqa, Girzbışılqa, Amalekbışılqa k'yootal vuxha. Man milletbı avaalacad Şurulqayiy Misirılqa hıvxharasdemeene cigabişee eyxhe ıxha. ⁹ Davudee hücüm hav'uyne cigabişee adamerıb, yedarıb üç'übbə g'alyaa'a vuxha deş. Manbışın vəq'əbı, yatsbı, əməler, devabı, alya'an karbı mang'vee alyaat'u, Akişısqa siyk'al ıxha.

¹⁰ Akişee mang'uke qidghın ha'ang'a «G'iyına şavulqane k'yoptulva», Davudee mang'us inəxdın alidghınıyniy qelen sassa yəqqees «Yahudabişde cigabişde canubne suralqa», sassa yəqqees «Yeraxmelybışde cigabişde canubne suralqa», sassa yəqqees «Genibişde cigabişde canubne suralqa».

¹¹ Davudee həməxüdüd ha'a ıxha. Mang'vee cuna iş inəxüb g'ooce vuxha: «Şi ha'anbı hasre hixhar hıma'acenva» uvhu, manbışın adamerıb, yedarıb gyabat'a vuxha. Manbışda nenacarır Gateeqa arayle ıxha deş. Filiştinaaşde ölkee axuylette, mang'vee həməxüd hı'ı. ¹² Akiş, Davudul hayxha, culed-alqa eyhe ıxha:

- Mana cune milletne İzrailyne ulele həməxür g'a'arxhu vor, mana g'iyniyke şaqa yizda nukarcar ixhes.

28

¹ Mane gahbışıl İzrailybışıka səvxəsva, Filiştinaaşde con g'oşunbı sacigeeqa sa'a ıxha. Akişee Davuduk'le eyhen:

- İn vak'le ats'axhxhe, ğunayiy yiğın insanar yizde sural, yişde g'oşunee vuxhes.

² Davudee Akişik'le eyhen:

- Geed yugda! Zasse, yiğne nukarısse hucooyiy ha'as əxəva, vak'lecad g'acesın.

Akişee Davuduk'le eyhen:

- Geed yugda, zı vake, zı qik'asmee, yizda can gyuden ha'as.

Şaul hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alne zəiyfaysqa arayle

* 27:6 27:6 G'iyniyne yiğılqameeyib: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

³ Şamuel qık'uyng'a, gırgıne İzrailiyne xalq'ın mang'us ak' avqu. Mana Ramayee, cune şahareecar, k'eyxhı. Mane gahıl Şaulee ölkeençe cadubı ha'anbıyiy hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alan gırgınbı ge'eepşı vuxha.

⁴ Fılıştınar sabı-qabı, Şunemee eyhene şaharee zastava giviyyxhe. Şauleeyib gırgın İzrailiybı sav'u, Gilboa eyhene suval zastava giviyyxhe. ⁵ Şauluk'le Fılıştınaaşda zastava g'avcumee, qərq'ı'niyvalin mang'un yik' sacuraycad qa'a. ⁶ Mang'vee Rəbbike qiyghan, Rəbbeemee mang'us cuvab nik'eeyid, kaahinile ğanad, peyğambaraaşiled ğanad nəxüdcad qele deş. ⁷ Şaulee cune insanaaşik'le eyhen:

- Yizdemee, hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alna sa zəiyfa t'abal hee'e. Zı məng'ı'kexheeyid hark'ın qiyghanas.

Mang'une insanaaşe eyhen:

- En-Doree sa məxürna zəiyfa vorna.

⁸ Şaulee cune tanalin paççaahaşın karbı g'ayşu, medınbı ali'ı, q'öyre insanır qort'ul, maqa hayk'an. Mana xəmdə mana zəiyfa eexvane cigeeqa hiyxhar. Şaulee məng'ı'k'le eyhen:

- Yizdemee, zı eyhene qık'uyng'un rı'h qot'le.

⁹ Zəiyfee eyhen:

- Vak'lecad ats'an, Şaulee ine ölkee hı'ıyn. Mang'vee ine ölkeençe cadubı ha'anbıyiy hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alan gırgınbı g'eepşıynbı. Nişil-allane zı qiyk'ecenva, ğu zas gugu haa'a?

¹⁰ Şaulee zəiyfayk'le eyhen:

- Vorne Rəbbilqan k'ın ixhenva eyhe, ine işil-alla vak vuççud ixhes deş.

¹¹ Zəiyfee eyhen:

- Yiğnemee vuşune qot'le?

Şaulee «Zasqa Şamuel qot'leva» eyhe.

¹² Zəiyfayk'le Şamuel g'acuys it'umna bagaray hav'u, eyhen:

- Voo, ğu Şaulur, nya'a zas horbı hı'ı?

¹³ Paççahee məng'ı'k'le eyhen:

- Qı'meeq'ən, eyhe vak'le hucooyiy g'ece?

Zəiyfee eyhen:

- Ç'iyek avğançe qı'ğəən rı'h g'ece.

¹⁴ Şaulee qiyghanan:

- Mana şavukiy akar?

Zəiyfee eyhen:

- P'laş ali'ına sa q'əsda adamiyır qığəə.

Şauluk'le mana Şamuel ixhay ats'axhxha, mang'us ç'iyelqamee k'yoyzarna.

¹⁵ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

- Nişisne ğu zı ı'giykar ha'a? Nişisne qoyt'al?

Şaulee eyhen:

- Zı xənnə dağamiyvaleeqa girxhu vor. Fılıştınar zalqa k'yophur, Allaheeyid zale aq'va sak'al hı'ı. Mang'vee peyğambaraaşile ğanad, nik'eeyid zas cuvab qele deş. Mañçil-allar zı ğu qort'ul, zak'le eyheva, zı hucooyiy ha'as ıkkın.

¹⁶ Şamuelee eyhen:

- Rəbbe vake aq'va sak'al hı'ı, Mana yiğna duşman ıxha. Maa'ad zake qiyghanasın hucooyiy? ¹⁷ Rəbbe zale ğana vak'le uvhuyn, həşde hı'ıyn. Mang'vee paççaahıyvalla yiğne xılənçe g'avşu, yiğne k'anering'usqa, Davudusqa quvu. ¹⁸ Ğu Rəbbine cuvabil k'ırı alixhxhı deş, Mang'una qəl Amalekbışike qığavhu deş. G'iyna dişe, Mang'vee valqa ina ver ablyav'u. ¹⁹ Rəbbe vaka sacıgee İzrailib Fılıştınaaşde xıyaqa qevles. G'iyqa ğunar yiğın dixbıb yizde k'ane vuxhes. Rəbbe İzrailiyne g'oşunub çikana Fılıştınaaşde xıyaqa qevles.

²⁰ Şamuelee eyhenbı g'ayxhı, Şaul qərq'ı'niyvalin ç'iyelqa qukkıyoyk'al. Mang'vee bıkrne xəmnayiy yiğna kar udyotxhun ixhayke, mang'uqa taq'at axva deş. ²¹ Zəiyfa Şaulusqa qiyxhamee, mana sacuray qıxha g'acu, eyhen:

- Zı, yiğne nukaree, val k'ırı alixhxhıyn. Zı qiyk'uyle qiyeeq'ən yixheeyir, meed ğu uvhuyn hı'iyncad. ²² Hucoona ixhes, həşde yiğne nukarne cuvabil k'ırı alixhxhe, zı yiğne ögeeqa sa ghaledın gıney gıxhxhes, man oxhne. Yəqqı'lqa qığəmee, taq'at ixhecen.

²³ Şaulee «Deş ikkanva» eyhe.

Cune insanaaşed zəiyfayka sacıgee mana kar oxhanas ilekkamee, mang'vee manbışıl k'ırı iliyxhen. Mana ç'iyele oza qıxha, tyulee g'ıya'ar. ²⁴ Zəiyfayqa xaa tavulyna dana vooxhe. Məng'ee mana zaraba gıvk'u, urvad alyaat'u balatıy deşın gıney ha'a. ²⁵ Qiyğa məng'ee man Şaulneyiy cune insanaaşine ögilqa gıyxhe. Manbışe man otxhun, manecab xəmdə oza qeepxha avayk'ananbı.

29

Filiştinaaşə Davuduk'le hoorava eyhe

¹ Filiştinaaşə gırgına cona g'oşun Afeq eyhene şahareeqa saa'a. İzrailıybıšemee cos zastava İzre'elyne xhyan ı'lqəəne cigaysne gıviyxhe. ² Filiştinaaşde g'oşunbışın ç'ak'ınbı vəşna, aazırna g'oşunbışika əlyhəə vuxha. Davudıy cun insanarıb Akişika sacıgee yı'q'ələ qöo vuxha. ³ Filiştinaaşde ç'ak'ınbışe qiyghanan:

- İne cühüt'yaaşın inyaa'ad hucoone axu?

Akişee manbışıs inəxdın alidghınıy qele:

- İna İzrailıyne paççahna Şaulna nukar Davudur. Mana zasnee eyxhen sa senile geed vod. Mana Şaulusse hıxu zasqa qarıyne yiğile, zak'le mang'uke pısın kar g'acuyn deş.

⁴ Filiştinaaşde ç'ak'ınbışe Akişılqa qəl hav'u, eyhen:

- Mana insan yı'q'əlqa sak'al he'e, hasre ğu cuk'le uvhuıyne cıgee axvecen. Mana dəv'eeqa immaylecen, deşxheene, conbışika sarçu, şaka səyxəs. Cune xəring'usqa, Şaulusqa yugra qalesva, mang'vee yişde insanaaşın vuk'ulybı gyatxhı, mang'us ikkees. ⁵ İçeeşe mık'ar ha'amee,

«Şaulee aazırbışika,

Davudeeme yits'ne aazırbışika gyapt'ıva»,

mə'niybı qədəqqəng'a, yik'el qalya'ana Davud ina vuc vor.

⁶ Akişee Davud qort'ul, eyhen:

- Vorne Rəbbılqan k'ın ixhen, ğu qorkuna insanır. Yiğın zakasana g'oşunee sacıgee ark'ınıy zas ikkanan. Ğu zasqa qarıyne yiğile, g'ıynıyne yiğılqamee zak'le vake pısın g'acuyn deş. Ç'ak'ınbışik'lemee, ğu yugracar g'ece deşur. ⁷ Həşdiyle ğu, yugraxhınee yı'q'əlqa sak'le. Filiştinaaşde ç'ak'ınbışde ulesqa yugda qıdyalesın kar hıma'a.

⁸ Davudee Akişik'le eyhen:

- Zı vasqa qarıyne yiğile, g'ıynıyne yiğılqamee zı vasqa yugda qıdyalesın nya'a, hucoona hı'ı? Nya'a zasse həşde hark'ın yizde paççahne duşmanaaşika saç'ikkvas dəxə?

⁹ Akişee Davudus inəxdın alidghınıy qele:

- Zak'le ats'an, ğu yizde ulesqa Allahın malaaik xhinne yugra qöo vor. Filiştinaaşde ç'ak'ınbıšemee eyhen: «Davud şaka dəv'eeqa immaylecen». ¹⁰ Həşde vaka qöone, yiğne xəring'une, Şaulne, nukaraaşika miç'er çakra oza qıxha, hoora.

¹¹ Davudıy cun insanar Filiştinaaşde cigabışeeqa savk'alasva miç'eeb çakba oza qeebaxhe. Filiştinaarme İzre'elyqa avayk'an.

30

Davud Amalekbıšile ğamexhena

¹ Davudiy cun insanar Tsiklag eyhene şahareeqa xhebi'esde yiğis qabı hiviyxhar. Mane gahıl Amalekbı abı, Negevilqayiy Tsiklagılqa k'yoohar. Manbıše Tsiklag q'əra qav'u, qiyğab gyooxhan haa'a. ² Manbıše, maane zəiyfabıšda nenacar geek'a deş. Xəring'ule k'ining'ulqamee manbıšın gırgınbı avqu, cokasana quvkekka.

³ Davud cune insanaaşika şahareeqa ikkeç'umee, mang'uk'le şahar gyooxhan hav'u, con dixbı, yişba, yedar şenbıše cone ögeeqa gyavhu quvku, g'ooce. ⁴ Man g'acu, Davudiy cun insanar uledin nağbı qeqvasmee gyaaşenbı. ⁵ Şenbıše avqu quvkiynbıšde yı'q'nee, Davudna q'öyursana xhunaşşe: İzre'elyğançena Axinoamiy Karmelyğançene Navalna sip'iriy Avigailir yeexhena. ⁶ Davudun yik' qoxa eyxhe, milletın mana g'ayeqqa helesva uvhuva. Maane insanaaşın cone uşaxaaşıqa yik' gyotxhan ıxhayke, məxüd eyhe ıxha. Davudeeyid yı'q' cune Allahılqa Rəbbılqa qiyzar. ⁷ Mang'vee, Aximelekne duxayk'le kaahin Evyatarık'le uvhuyn:

- Hucoona ixhes, yizdemee kaahinaaşın ileylığ* inyaqa alle.

Evyatareeyid man kar Davudne k'anyaqa adaylen. ⁸ Davudee Rəbbike qiyghan:

- Zı ine şaharılqa kyophuriynbıšıqa qihna gyurxheene, avayq'aree?

Rəbbe mang'uk'le eyhen:

- Gixhe qihna. Ğu manbıšıqa avaq'arasdar, manbıše avquynbıb g'attivxhan haa'asınbı.

⁹ Davud cukane yixhıd vəş (600) insanıka Amalekbıšıqar qihna gexha. Manbı Besor eyhene qadaalisqa qabı hipxhırmee, q'öd vəş (200) insan maacab aaxva.

¹⁰ Davudiy manasa cukasanana yoq'ud vəş (400) insanmee maa'ab ulyoozarcab deş, manbı Amalekbıšıqab qihna gyabak'a. Manasa q'öd vəş (200) insan manimee obzur vooxhe, Besor eyhene qadaalikecab manbıšısse ilğeeç'es vəəxə deş. ¹¹ Çolee manbıšısqa sa Misirğançena qızaxxa, mana manbıše Davudusqa arayle. Manbıše mang'us gıneyid xhyanıd helen.

¹² Qiyğa manbıše mang'us qooqqav'una inciliyiy q'öble ts'ets'y t'imılana hoole. Mang'vee man karbı otxhuniyle qiyğa culqa qarayle. Xhebillə yığnayiy xheyible xəmnə mang'vee mankilqasse gıneyid otxhun ıxha deş, xhyanıd ulyodğu eyxhe deş. ¹³ Davudee mang'uke qiyghanan:

- Ğu vuşune vor, nençena arı?

Mang'vee Davuduk'le eyhen:

- Amalekbıšde sang'una zı nukar vor. İxhesır zı, Misirbıšda eyxhe. Hiyyığna zı ık'iyk'ırna, yizde xəring'veeyir zı g'alerçuna. ¹⁴ Şi canubulynang'a, Keretbıšde, Yahudayne, Kalevne cigabıšeeqa k'yophur. Tsiklagıs ts'a ı'xı', gyooxhan hav'una.

¹⁵ Davudee mang'uk'le eyhen:

- Vasse zı, mane şaharbıšılqa k'yophuriynbıšısqa ıkkees əxəyee?

Mane insanee eyhen:

- Ğu zı gidek'asvayiy yizde xərng'une xılyaqa qidelesva Allahılqan k'in g'assıreene, zınar ğu maqa ikkeesda.

¹⁶ Mang'vee Davud mane insanaaşısqa qarayle. Mane gahıl şaharbıšılqa k'yophuriynbı inyaa-şaa opt'ul vuxha. Manbıše Filiştğançeyiy Yahudeençe geed kar qıkkı. Qiyğad inyaa-şaa otxhan-ulyoğa, mık'ar ha'a, cos ikkananbı ha'a vuxha. ¹⁷ Davud verığ k'yooçuyle qiyğa, qinne yiğıl exhalilyqamee manbı gyabat'a ıxha. Devabıšılqa aleepxı, hepıyne yoq'ud vəş (400) mek'vung'ule ğayrı, mançe şavusseca hıxu g'attixhanas əxı' deş. ¹⁸ Mang'vee Amalekbıše qıkkıyn gırgın karıd, cuna q'öyursana xhunaşşer yı'q'əlqa siyeek'al hee'ena. ¹⁹ Ç'ak'ınbı, k'ınınbı, gırgın

* **30:7** 30:7 kaahinaaşın ileylığ: man kaahinaaşe tanalqa alya'ane karbıšın sa ıxha. Mane ileylıgne kumaagıka Allahna fikir vaats'a vooxhe vuxha.

dixbiyyi yışba, şenbişe cone xilelqa qı'ıyn gırgın kar Davudee yı'q'əlqa sak'al ha'an. Mançike vuççud inyaqa-şaqa ıxha deş. ²⁰ Davudee manbişisse gırgın çavra-vəq'ə g'eşşen. Çavra-vəq'ə ha'aykı qıkkekkamee «İnbıd Davudee g'ayşunbı vodva» eyhe ıxha.

²¹ Davud, obzurva coqab qihna qavaales dəvxüyne, Besorne qadaalil avxuyne q'öd vəş (200) insanısqı siyk'al. Man insanar Davudneyiy cukane insanaaşine ögilqa qıgeebaç'e. Davudee cosqana qabıyne insanaaşis salam hoole. ²² Davuduka sacigee hapk'inne qüvçüneyiy karar'dəone insanaaşe eyhen:

- Manbı şaka hidyapk'ıninçil-alla, şi Amalekbışıke g'ayşuyne karan manbişis vuççud heles deş. Manbişde gırgıng'usqa saccu con yedariy uşaxar qevles. Hasre manbıb alyapt'ı, inençe hudooracen.

²³ Davudeeme manbişik'le eyhen:

- De'eş, yızın çocar! Rəbbe şas huvuyne karak, şosse man ha'as əxəs deş. Şi Rəbbe havaacı. Mang'vee, yişin cigabı q'əra qı'ıynbıb yişde xılyaqı quvu. ²⁴ Şavaa vuşde mane cuvabil k'ırı iliyxheyee? Dəv'eeqa hark'ining'uqab, yişde karane k'ane axuyng'uqab akaranacab pay vuxhes vukkan. Gırgıng'us akaraba bit'al haa'as vukkan.

²⁵ Mane yiğile, Davudee mana q'aanun bıırne İzrailynemee haa'a. Mana q'aanun İzrailil g'iyinye yiğılqameeyib† avxuna.

²⁶ Davud Tsiklageeqa qarımee, mang'vee Amalekbışıke g'ayşuyne karbişin sık'ininbı, cus hambazar vooxhene Yahudayne ağsaqqalaaşis g'axuvu, eyhen:

- Hayna Rəbbine duşmanaaşike g'ayşunçike, şos hav'una pay vobna.

²⁷ Mang'vee man paybı g'ıxelenbı Bet-Elee, canubul Ramoteeyiy Yattiree, ²⁸ Aroeree, Sifmotee, Eştemoayee, ²⁹ Rakalee, Yeraxmelybişdeyiy Genbişisde şaharbişee, ³⁰ Xormayee, Bor-Aşanee, Ataxee, ³¹ Xevronee vooxhenbişisiy vuciy cun insanar nyaabiy vuxha mane cigaynbışis.

31

Şauliy cun dixbı habat'anbı

¹ Mane gahıl Filiştinariy İzrailıy bı siviyyən bı. İzrailıy bı, mane Filiştinaaşika siviyyəne cigeençe heepxı avayk'an an bı. İzrailıy bı şin xəppan an bı Gilboa eyhene suval gyapt'ıyn bı. ² Filiştinar Şaulneyiy mang'une dixbişde qihna gyapk'ı, mang'un dixbı Yonatan, Avinadav, Malki-Şua gyabat'an bı. ³ Şaulne hiqiy-alla əlyhəəna dəv'ə yı'q' qooxhe. Vuk ayhen bı mang'ulqa k'yophur, mana qik'asde yiğıl araççe. ⁴ Şaulee cun silah haqqang'uk'le eyhen:

- G'ılinc qığavhu zı gik'e, deşxheene, mane sunnat deşde karbişe con g'ılinc bı zak eta'a, zı demalqa gıxhxhes.

Mang'una silah haqqana geer qəyq'ən ıxhayke, mang'usse man ha'as əxə deş. Manke Şaulee cun g'ılinc alyaat'u, vuc çılqa hı'ğəkkar ha'a. ⁵ Şaul qik'u g'acumee, mang'une silah haqqang'veeyir vuceecar-vuc g'ılincılqa hı'ğəkkar hı'ı, Şauluka sacigee qek'ana. ⁶ Mane yiğıl Şaul vucur, mang'una xhebiyre dixır, cuna silah haqqanar, cun gırgın insanarıb habat'an bı.

⁷ Q'adaalyne şene aq'valyneyiy İordanne damayne şenesa sural vooxhene İzrailıy bışik'le İzrailına g'oşun hooxa, Şauliy cun dixbıb hapt'ı g'avcumee, con şahar bı g'ali'ı, heebaxa giviyyal. Filiştinar qabı, manbişde cigabişee aaxva.

⁸ Qinne yiğıl Filiştinar hapt'ıyn bışilin kar bı g'ayşesva abıyng'a, manbişik'le Gilboa eyhene suval Şauluniy cune xhebne duxayn mayıt bı iveeke. ⁹ Manbişe Şaulna vuk'ul

† 30:25 30:25 g'iyinye yiğılqameeyib: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

g'ats'apk'ın, silahbıd alyaat'anbı. Manbışe byuttyaaşıs ı'bəədat ha'ane xaybışeeqayiy milletılqa mana xabar hivxhar haa'asdemee, manbışe Fılıştinne ölkayne gırgıne surabışılqa insanar g'uxoole. ¹⁰ Şaulun silahbı manbışe alyaat'u, cone byutyne Aştoretne* xaaqa giyxhe, Şaulun mayıtıd Bet-Şean eyhene şaharne cabırbışıs g'adaxbışıka ı'xiyxə.

¹¹ Gileadeene Yaveş eyhene şahareene milletık'le Fılıştınaaşe Şauluk hı'ıyn g'iyxhe.

¹² Man g'ayxımee şaharın gırgın cehıyar g'elil qepxha, xəmvolle yəq apk'ın, Şauluniy mang'une dixbışın mayıtı Bet-Şeanne cabırbışile g'eşşenbı. Yaveşeeqa qabı, manbışe man mayıtı gyoxhxhan ha'a. ¹³ Qiyğale xhinnee manbışe, mane mayıtışıke axuyn bark'vbı sı'ı, Yaveşeeene tamarisk yivek avud k'eyxha. Coyud yıghille yığna sivar aqqaqqa.

* **31:10** 31:10 Aştoret: man dəv'əyniy şagavın byut ıxha. Kana'anaaşe, yiv hoots'u, man byut zəiyfayk akara qa'a ıxha.

Şamuelin q'öd'esın kitab

Davuduk'le Şaul qik'uva g'iyxhe

¹ Şaul qik'uyle qiyğa, Davud Amalekbışile ğamxha siyk'alme, mana Tsiklageeqa qarayle. Ma'ar mana q'ölle yiğna axva. ² Xhebıd'esde yiğıl Şaulne zastaveençe sa insan arayle. Mang'vee culqa abına ver Haagvasva tanalinbı qıt'axxa'a, vuk'ulelqa nyaq'v kyaa'a. Mana insan Davudusqana qarı, mang'une ögil ç'iyelqamee k'yoyzarna. ³ Davudee mang'uke qiyghanan:

- Neñçene qöö?

Mane insanee eyhen:

- İzrailıne zastaveençe hixu, zıcar zı g'attixhan hı'ı.

⁴ Davudee mang'uk'le eyhen:

- Maa'ad hucoona ıxha? Hucoona ixhes, zak'le eyhe.

Mane insanee eyhen:

- Eskerar däv'ə əlyhəəne cigeençe heepxıynbı, con g'ellesınbıb hapt'ıynbı. Şaulıy cuna dix Yonatanıb hapt'ıynbı.

⁵ Davudee cus xabar abıyne insanıke qiyghanan:

- Şaulıy Yonatan hapt'ıva vak'le neñçene ats'a?

⁶ Mang'vee Davuduk'le eyhen:

- Mane gahıl nəxüdmə ıxha, zı Gilboayne suvaliy. Zak'le maa'ar cune nizeyk qırzıl Şaul g'acu. Balkanaaşıl aleepxıynbıyiy däv'əyn daşk'abıd mang'usqayıy hiyxhar.

⁷ Şaul yı'q'əlqa sak'ı ilyakkıme, zı g'acu mang'vee onı'ıyn. Zı mang'uk'le «Hooyva» uvhu. ⁸ Mang'vee zake qiyghıniyn: «Ğu vuşune vor?» Zınad mang'uk'le, «Zı Amalekbışda vorva» uvhu. ⁹ Şaulee zak'le uvhuyn: «Zasqana qıxha, zı gik'e. Zı sakaratee vorna, zas ine ık'arbişike g'attixhanas ıkkın».

¹⁰ Zı mançıl-alla mang'usqa qıxha, mana g'ik'una. Zak'le ats'anniy, mang'usse avur axuyle qiyğa, ı'mı'r haa'as vəəxəs deş. Qiyğa zı mang'une vuk'ləlin taciıy xılelin lexə g'ayşu, inyaqa yizde xəring'unemee, vasqa adı.

¹¹ Man g'ayxhıme, Davudeeyiy cune k'anenbişe ts'its'ı'ı colyun tanalinbı qıt'axxa'a. ¹² Manbişe Şaulnemee, mang'une duxayne Yonatannemee, gırgıne Rəbbine milletnemee exhalılqamee ak' avqu. Manbişe gyaaşə-gyaaşə sivar aqqaqqa, geebınbı g'ılıncıke alğav'u gyapt'ıva. ¹³ Davudee, cus mana xabar abıyne mek'vung'uk'le eyhen:

- Ğu neñçenane vor?

Mang'vee alidghıniy qele:

- Zı menne cigeençena vor, zı Amalekbışde sang'una dix vor.

¹⁴ Davudee mang'uk'le eyhen:

- Nəxürne ğu qı'dərq'ı'n Rəbbe g'əyxı'ng'ulqa gik'asva xıl g'ott'ul? ¹⁵⁻¹⁶ Ğu gik'uyna bınah val vob! Ğucad, yiğne ghaleka, gardanaqa alyaat'u, «Zı Rəbbe g'əyxı'na paççah gik'uva».

Davudee cune insanaaşına sa qort'ul eyhen:

- Hoorə, mana gik'e.

Mang'veeyir ı'xı' mana g'ek'ana.

Davud Şaulıqayıy Yonatanıqa geşşe

17 Davudee, Şaulneyiy cune duxayne Yonatanee ak'ee ina mə'niy qəpqi'. 18 Qiyğab mana «Vukuna mə'niy» Yahudabişik'le xəp quvxheva əmr haa'a (mana mə'niy «Qorkuyng'une kitabee» opk'un vobna):

19 İzrail, yiğna xəbvalla,
yiğnecab axtine cigabişee güvk'una.
Nəxbın cehilyar hapt'ıynbı!

20 Filiştinaaşın içeer şadmeebaxhecenva,
Sunnat hıdyav'uyınbışde içeeşe bayrambı hıma'acenva.
İn Gatee ats'axhxıma'a,
Aşkelonne şahrabişee mançına hımaa'a.

21 Gilboayn suvabı,
Şolqa çiyiy gyoğiy hasre mexhecen,
Vuşde q'adaalybişee hasre şagavıd ilymaylece.
Maa'ad cehilyaaşiniy Şaulun g'alxan g'eliqqa huvu,
maa'ad çilqa q'ış qıdyadğu*.

22 Gyapt'ıynbışde ebake,
gucnanbışde tanıke,
Yonatanın vuk yı'q'əlqa siyk'alan deşdiy,
Şaulunıd g'ılinc idyats'ı qadaylen deşdiy.

23 Şauliy Yonatan,
şu üç'übnang'a manimee vukkananbı,
yugunbı vuxha. Habat'ameeyib cureepxha deş.
Şu q'aacirileb ek'inbı,
Aslanaaşileb gucukanbı vuxha.

24 İzrailin içeer, Şaulnemeə gyaaşə!
Mang'vee şolqa ç'ərəxən,
gıranın tanalinbınıyxhe alya'anbı.
Tanalinçılqad k'inəğəyken karbınıyxhe qa'anbı.

25 Siç'ookkane cigee nəxbın cehilyar hapt'ıynbı!
Yonatan şene axtine tepabişil qik'u.

26 Yızda çoc Yonatan, yiğnemee yızın yik' gyotxhan.
Ğu yızdemee, geer gıranra ıxha.
Yiğın zı ikkiykınıy,
yedar vukkiykınıyle zı ooqaniy aqqaqqa.

27 Nəxüb cehilyar hapt'ıynbı!
Dəv'əyn silahbıd aguynbı!

2

Davduke paççah ha'a

1 Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, Davudee Rəbbike qiyghanan:
– Zı Yahudayne nenemecar şahareeqa hak'nene?

* 1:21 1:21 Q'ış qıdyadğu: Duşmanın g'ılinc hitighnecenva, avaala g'alxanbı dəv'əysınbı xhinne qa'ang'a, mançılqa q'ış qadağva ıxha.

Rəbbəe eyhen:

- Hak'ne.

Davudee qiyghanan:

- Nyaqane hak'ne?

Rəbbəe eyhen:

- Xevroneeqa.

² Davudur maqa cune q'öyursana xhunaşşeyka hayk'anna: İzre'elyğançena Axinoamır, Karmelyğançena Navalna sip'iriy Avigailer. ³ Davudee cukan insanarıb cone xizanbışika Xevronqa qabı, mançine hiqiy-allane şaharbışee manbışis aaxvasın cigabı hele. ⁴ Yahudayeençen insanar abı, Davudulqa q'ış qadğu, maa'ar mang'uke Yahudayne nasılina paççah ha'a.

Maa'ad Davuduk'le uvhume, Şaul Gileadeene Yaveşne milletın k'eyxhıva, ⁵ Davudee maqa cun insanar g'uxoole. Mang'vee cune insanaaşik'le eyhen:

- Maane milletılqa in yızın cuvab hixhar he'e: «Rəbbəe şos xayır-düə hevlecen, vuşda xərna eyxhene Şaulus, şu yugvalla hav'u, mana k'eyxhıva. ⁶ Hasre mane vuşde işil-alla Rəbbəe Cuna badal dyooxhena yugvalla şos haagvecen. Zınad mane vuşde işil-alla şos yugun ha'as. ⁷ Vuşda xərna eyxhena Şaul qik'uva şu həşde xıleppi avqa qıma'a, it'umba ulyoozre. Yahudayne nasılen, cosda paççah zake hı'ı».

Şaulna dix İşboşet İzrailyna paççah ıxha

⁸ Şaulne g'oşunbışde q'oma ulyorzuling'vee Nerne duxee Avner, Şaulna dix İşboşet cukasana Maxanayimeeqa qıkkı ıxha. ⁹ Maa'ar Avner, mana Gileadne, Aşuriyne, İzre'elyne, Efrayimne, Benyaminne cigabışee vooxhene insanaaşde - gırgıne İzrailyna paççah ha'a.

¹⁰ Şaulne duxayqa, İşboşetıqa, İzrailyna paççah ıxhayng'a yoq'ts'al (40) senniy vod. Mang'una paççahıyvala q'ölle senna ts'its'avxha. Yahudayne nasılınmee, Davudun sura aqqı ıxha. ¹¹ Davudee Xevronee, Yahudayne nasıles paççahıyvala yıghıle sennayiy yixhıle vazna hav'u.

İzrailnayıy Yahudayna dəv'ə

¹² Yiğbışde sa yiğıl Nerna dix Avner, Şaulne duxayne İşboşetne insanaaşika Maxanayimğançe Giveoneeqa hayk'an. ¹³ Tseruya donane zəiyfayna* dix Yoavmee, Davudne insanaaşika Giveonusneene xhyan sadiyne cigaysqa, manbışde ögilqa qığeç'e. Yoav cune insanaaşika xhyan sadiyne cigayne sa aq'val, Avnerı cune insanaaşika - manisa aq'val giy'ar. ¹⁴ Avner, Yoavik'le eyhen:

- Havaasre mek'vunbı suğootsu, yişde ögil saç'ivkvecen.

Yoaveeyid eyhen:

- Havaasre saç'ivkvecen.

¹⁵ Şaulne duxayne İşboşetne sural sıç'ookvan Benyamınaaşın mek'vunbı qəpqi'mee, yits'ıq'vayre (12) insan eyxhe. Davudne suraler yits'ıq'vayre eyxhe. ¹⁶ Manbışe sana-sanabı vuk'ulbışike avqu, g'ılınçbı hiyxə. Manbışın gırgınbı habat'anbı. Mançil-allad Giveoneene mane cigayk'le Xelqat-Hatsurimva (*G'ılınçbışın çol*) eyhe.

¹⁷ Mane yiğıl ma'ad geed it'umın saç'ikkvuy ıxha. Avneriy İzrailybı, Davudne insanaaşis maa'ab avub avxu.

¹⁸ Tseruya donane zəiyfayna xhebırsana dix: Yoav, Avişay, Asahelib maa'ab vooxhe. Asahel, çolana ceyran xhinne, g'elike ek'ra ıxha. ¹⁹ Mana neng'uqacar ilydyakki,

* **2:13** 2:13 Tseruya donana zəiyfa: mana Davudna xını yeexhe.

Avneriqa qihna girxhu. Mang'uqar qihna g'adayhvanmee, ²⁰ Avner yı'q'əlqa ilyakkı, eyhen:

- Asahel, ğune vor?

Mang'vee eyhen:

- Ho'o, zı vorna.

²¹ Avneree mang'uk'le eyhen:

- Yiğne sağıqa, soluqa sa ilekke. Mane mek'vunbışda sa aqqı, manbışın silahbı g'ayşe.

Asaheleemee Avnerike xıl ts'its'a'a vuxha deş.

²² Avneree, Asahelik'le meed eyhen:

- Zaqar qihna gimexha, zake xıl ts'its'ee'e! Nişil-allane zı ğu gik'as? Qiyğa zı yiğne çoçune Yoavne aq'veeqa nəxürna ilyakkas?

²³ Asahelee meeb mang'uke xıl ts'its'aa'a deş. Manke Avneree cun nize alyat'u, cık'rıhiyna mang'une vuxhnele k'ena məxüd i'xiyxə, cık'rı† mang'une yı'q'ək ciga hı'ı qığeç'e. Asahel qukkyorkul cigeecar qek'ana. Mançile qiyğa Asahel qik'uyne cigaysse i'lğən gırgınbı, maa'ab ulydyobzur ilğeebaç'e vuxha deş. ²⁴ Yoaviy Avişay Avneriqa qihna g'adaaxhvan. Veriğ k'yooçemee, manbı qabı hiviyxharanbı Giveonne sahrayne yəqqı'lyne Giahne ögilyne Ammava eyhene tepalqa. ²⁵ Benyaminaaşınbı Avnerne hiqiy-alla savayle. Qiygab apk'ın, sa tepayne q'omaqa ılqeeperç'i, maayib ulyoozaranbı. ²⁶ Avneree ts'irika Yoavik'le eyhen:

- Şi mısılqameene g'ilincike hapt'as? Nya'a, vak'le ats'a dişdiy, nekke qiyğa yugdacad ixhes deş? Ğu yiğne insanaaşik'le mısane eyhes, cone çocaaşıqab qihna gimabak'va?

²⁷ Yoavee eyhen:

- Vorne Allahılqa k'in ixhen, ğu manva ittevhuynxhiy, yızın insanar cone çocaaşıqa qihna miç'eebilqamee gyapk'asınbıniy.

²⁸ Qiyğa Yoavee şeypur əlüvxümee, manbışın gırgınbı ulyoozaranbı. İzrailybışıqa qihna gyapk'iy ç'əvə'an, manbışıka sayib sıç'ookka deş. ²⁹ Avneriy cun insanar xəmvolle Arava eyhene q'adaalile k'ena avayk'an. Manbı İordanne damayle ilğeeperç'i, Bitronule k'ena qabı, Maxanayimeeqa hiviyxhar. ³⁰ Yoavee, Avneriqa qihna girxhuy ç'əv hı'ı sark'ilymee, cuna g'oşun sa'a. Asahelile ğayrı Davudne insanaaşıke yits'iyüç'ər (19) insan hiyxhar deşiy.

³¹ Davudne insanaaşemee, Benyaminaaşına, Avnerne insanaaşına, xhebıd vəşşe yixhts'al (360) insan gek'a. ³² Asahel Bet-Lexemqa qıkkı, cune dekkına nyaq'vanane mağaree k'eyxha. Yoaveeyiy cune insanaaşe xəmvolle yəq avayk'an, miç'eebiys manbı qabı Xevronqa hiviyxhar.

3

¹ Şaulneyiy Davudne nasilen səvxı'y xiliyda ts'its'exhe. Vaxt apk'iniylette, Davudne nasilena guc hexxooxhe, Şaulneme nasilena k'il qooxhe vuxha.

Davudun dixbı

² Xevronee Davudus dixbı vooxhe.

Ts'erriyna dix İzre'elyğançene Axinoamee uxuna Amnon ıxha.

³ Q'ör'esda Karmelyğançene Navalne sip'iree Avigailee uxuna Kilav ıxha.

Xhebır'esda Geşurne paççahne Talmayne yişşee Maakayee uxuna Avşalom ıxha.

⁴ Yoq'ur'esda Haggitee uxuna Adoniya,

xhor'esda Avitalee uxuna Şefatya,

⁵ yixhır'esdar Davudne xhunaşşee Eglayee uxuna İtream ıxha.

† 2:23 2:23 Cık'rı: man cık'rı yı'q'ələd ek'i'ı ıxha.

Davudus man gırgınbı dixbı Xevronee vuxha.

Avner Davudne suralqa ilğeç'e

⁶ Şaulnayıy Davudna nasıl siviyxəmee, Avnerree Şaulne sural guc saa'a vuxha. ⁷ Şauluqa Ayyayna yiş Ritspa donana caariye yixha. İşboşetee Avnerik'le eyhen:

- Nya'a ğu, yizde dekkine caariyeyka g'ilexha?

⁸ İşboşetne mane cuvabıke Avneris geeb qəl vuxha, eyhen:

- Nya'a zı vas, Yahudaabişin sura aqqına xvaana vuk'ulyne vob? Zı g'iyna yiğiniy yiğne dekkine Şaulne nasilen, mang'une hambazaaşin sura aqqı. Zı ğu Davudne xılyaqa quvu deş. Ğu həşde mane zəiyfal-alla yizde gardanaqa bınah giviyxhe! ⁹ Zı Davudus, Rəbbe mang'us k'in g'assıryn hide'eene, hasre Allahee Avnerne vuk'lelqa yiğbı alle'ecen! ¹⁰ Zı paçcahiyvalla Şaulne nasılıke g'avşu, Davudusqa qevles. Mana İzrailynayıy Yahudeyayna, Danile Beer-Şevalqamee*, paçcah ixhes.

¹¹ İşboşetik'le man eyhenbı g'ayxımee, mana Avnerile qəyq'ən ıxhayke, mang'us alidghınıycad qeles dəxə axva. ¹² Qiyğa Avnerree, Davudusqa cun insanar g'axuvu, eyhen:

- İn ciga şavunne vod? Qora, zınayıy ğu cuvab g'ats'ak'vanas. Qiyğa gırgınacab İzrail yiğne suralqa ts'its'aa'as zı vas kumag ha'asın.

¹³ Davudee eyhen:

- Geed yugda, zı vaka cuvab g'ats'ak'vanasın. Saccu ğu zasqa i'qqəmee, vakasana Şaulna yiş Mikal ayre. Mana dena zasqa immayle.

¹⁴ Davudee, İşboşetısqa Şaulne dıxesqa cun insanar g'axuvu, eyhen:

- Zı vəş sunnat hıdı'ına Filiştinğançena gik'ul-alla zas Şaulee hiyvuna yizda xhunaşşe Mikal zasqa seek'al hee'e.

¹⁵ İşboşetee, insan g'axuvu, zəiyfa adamiysse Layişne dıxesse Paltielsee g'ayşes ileeka. ¹⁶ Məng'i'na adamiy geşşe-geşşe Baxurinqamee xhunaşşeyqa qihna ayk'an. Maa'ad Avnerree mang'uk'le eyhen:

- Yı'q'əlqa sak'le.

Manar siyk'alna. ¹⁷ Avner İzrailyne ağsaqqalaasıka yuşanxha, eyhen:

- Şos mısa ıkkannaniy vor, Davuduke şos paçcah ha'as! ¹⁸ Həşde vuşde yik'eençe i'lğəən he'e! Rəbbe Davuduk'le dişdiy uvhu: «Zı Yizde nukarne Davudne xıleka, İzrail Filiştinaaşdeyi gırgıne duşmanaaşine xılençe g'attivxhan haa'as».

¹⁹ Avnerree man, hark'ın, Benyaminaaşik'led eyhen. Qiyğa İzrailynayıy Benyaminaaşde yik'eençe ilğəən Davudus yuşan ha'asva, mana Xevronqa hayk'an.

²⁰ Xevroneeqa, Avnerıka sacıgee Davudusqa g'ayre (20) insan arayle. Davudee, Avnerısiy cune insanaaşis otXHun-ulyodğiy hele. ²¹ Avnerree Davuduk'le eyhen:

- Hasre zı həşde hark'ın, gırgına İzrail yizde xəring'usqa, paçcahısqa, saa'as. Ğunar manbışika cuvab g'ats'ak'vne. Qiyğab vas nişşisiy vukkan, xəbvalla hee'e.

Məxüd ıxha Davudee Avner vuççud hidi'ı g'ekkana.

Yoavee Avner gek'a

²² Mane gahıl Yoav, Davudne insanaaşika dəv'eençe sark'il eyxhe. Manbışe mebinbışike g'ayşuyn geed kar adayle. Mane gahıl Avner, Davudusse Xevronğançe ark'ın eyxhe. Davudee, Avner vuççud hidi'ı, g'aykkı ıxha. ²³ Yoav, gırgıne g'oşunuka sark'iling'a, mang'uk'le eyhen:

- Nerna dix Avneriy arı. Paçcahee mang'uk' vuççud hidi'ı, g'aykkına.

* **3:10** 3:10 Danile Beer-Şevalqamee: Dan eyhena şahar mane gahıl İzrailyna nekke şimalılna şaharniy vob. Beer-Şeva eyhena şaharmee cühüt'yaaşine sahree, İzrailyna nekke canubulyna vuxha. «Danile Beer-Şevalqamee» İzrailyne k'anençe-qomaqqameeva eyhen ıxha.

²⁴ Yoav, paççahne k'anyaqa qarı, eyhen:

- Ğu hı'iyın kar hucoone? Yiğne k'anyaqa Avnerniy'e arı? Ğu nya'a mana g'aykkı? Həşde mana ark'ınna. ²⁵ Vak'lecar Nerna dix Avner ats'ana. Mang'vee vas horbı ha'asva, yiğın hark'in-qaraylen cigayiy ğu g'ecen işbı ats'axhxhesvacar arı ıxha.

²⁶ Yoav Davudusse qıgeç'umee, mang'vee Avnerıqa qihna cun insanar g'uxoole. Manbışer Avner Sira eyhene kahrızısse yı'q'əlqa sak'al ha'a. Davuduk'le man ats'acad eyxhe deş. ²⁷ Avner Xevronqa sak'imee, Yoavee cona q'öyrecab, yuşan haa'asın xhinne, mana şaharne akkabışıyle aqa akkyayhe. Qiyğad cune çocul Asahelil-alla, mang'une vuxhnes g'ilincıqa ı'xı', gek'ana.

²⁸ Davuduk'le, man ats'axhxhamee, eyhen:

- Rəbbine ögil Nerne duxayne Avnerne ebal-alla, mısacab zaliy yizde ölkal bınah aaxvas deş. ²⁹ Havaasre mana bınah Yoavılqayiy mang'une xizanılqa vuxhecen. Hasre Yoavne nasilee maşika gyatsts'ıyn ı'xnabınana insan deşda, əsaka iykarna insan deşda, g'ilincıke qek'ana insan deşda, mıssınçıka qek'ana insan deşda gah mooxhecen.

³⁰ Yoaveeyiy cune çocoe Avişayee Avner gek'ana. Manbışe mana cona çoc Asahel Giveonee əlyhəəne dəv'ee gik'uyñıl-alla gek'a.

³¹ Qiyğa Davudee Yoavık'leyiy cune k'anene insanaaşik'le eyhen:

- Tanalınbı qıt'axxı, palanbı ale'e, Avnerneme gyaaşe.

Avner qıkkek'ane mığırıqa qihna vuc paççah Davud ayk'an. ³² Avner Xevronee k'eyxha. Paççah mang'une nyuq'vnel oo axtıra geşşena. Mang'uka sacıgee milletid geşşen. ³³ Paççah Davud Avnerne nyuq'vnel oo inva eyhe-eyhe geşşu:

Avner məxür, g'eliqqa huvu, gik'as dexheyiy.

³⁴ Yiğın xileppı ayt'ıl ıxha deş,

G'elybışısıb zıncır üvxü vuxha deş.

Ğu sixnareeşine ögil qukkyoyk'alan xhinne qukkyork'ul.

Manva uvhumee, millet meed Avnerneme geşşen.

³⁵ Qiyğa manbışın gırgınbı abı, Davudee, exha qixhesse, kar oxhnecenva mana ittunçıl aqqaqqa ıxha. Davudeeme, k'in g'assır, eyhen:

- Veriğ k'yooçesse, yizde ghalek gıney, medın kar set'veene, havaasre Allahee zalqa ver ablee'ecen!

³⁶ Milletik'le paççahee ha'an g'acu, man gırgın manbışde yik'eençe eyxhe. Paççahee ha'an gırgıncad milletis ikkiykanan. ³⁷ Mane yiğıl gırgıne milletik'leyiy gırgıne İzrailik'lecad ats'axhxhen, Nerna dix Avner paççahee gidek'u ıxhay.

³⁸ Paççahee cune insanaaşik'le eyhen:

- G'iyına İzrailee xərna, qıvaats'ına insan qik'uva ats'a dişde? ³⁹ G'iyına zı g'əyxı'na paççahir ixheene, zaqa guc k'ilyba vob. Tseruyayn dixbı, Yoaviy Avişay, zale nımee vuxhee gucuka vob. Havaasre Rəbbe pisvalla haa'ang'us, haa'ane pisvallays sik'i heleen!

4

İşboşet gek'ana

¹ Şaulne duxayk'le İşboşetik'le, Avner Xevron eyhene şaharee gik'uva ats'axhxhamee, mang'us zeze ooxha. İzrailin milletid man g'ayxhı qəyq'ən giyğal. ² Şaulne duxayqa İşboşetıqa q'öyre cune destebışda xərna ıxha. Manbı Benyamınaaşınbı vooxhene Beerotğançene Rimmonun dixbı vuxha. Manbışde sang'un do Baana, mansang'unud Rexav ıxha. Beerot vucub Benyamınaaşınacab

vuxha. ³ Beerotbı Gittayimeeqa heepxı qabı vuxha, g'iyiniyne yiğılqameeyib* manbı maa'ab menne cigaynbı xhinne aaxva.

⁴ (Şaulne duxayqa Yonatanıqa q'öyudsana g'el k'aana Mefiboşet donana dix ıxha. İzre'elyğançe Şaulıy Yonatan gyapt'ıva xabar qabımee, mang'uqa xholle sen ıxha. Mane k'ining'uqa ileekang'vee mana mançe alyart'u, zaara heexvava, gade xılence g'a'araççe mang'un g'elybı hayq'var.)

⁵ İşboşetee yı'q'ı'hna manzil haa'amee, Beerotğançene Rimmonun dixbı Rexaviy Baana yəqqı'l gyabak'va. Manbı pırane gahıl qabı mang'une xaasqa hiviyxhar. ⁶⁻⁷ İşboşet cune gozee tyulee g'alirxhu eyxhe. Rexaviy cuna çoc Baana suk alyabat'anbı xhinnee xaaqa ikkeepç'ı, mang'une vuxneeqa xincal hi'yxə. Qiyğab vuk'ul g'ats'pk'ın, vucub alyapt'ı, mançe heebaxanbı. Xəmvolle manbı Arava eyhene qadaalyne yəqqı'le k'ena avayk'anabı. ⁸ İşboşetna vuk'ul manbışe Xevroneeqa Davudne k'anyaqa abı, paççahık'le eyhen:

– İna Şaulne yiğne duşmanna duxayna İşboşetna vuk'ul vob. Mane Şaulisniy ğu gik'as ikkan. G'iyna Rəbbe, yişde xəring'ul – paççahıl-alla Şaulukeyiy cune nasılıke in hı'ı, qəl qığavhu.

⁹⁻¹¹ Davudee Beerotğançene Rimmonne dixbışis Rexavisiy cune çocus Baanays inəxdın alidghıniy qele:

– Zı Tsiklageenang'a culygena ixheene zas yugna xabar ana insanniy arı: «Şaul qik'unava». Zı mançil-allar mana aqqı gik'as alikkı. Mang'vee zas abıyne xabarın mukaafat mang'us man ıxha. Həşde karai'dəən insanar qopkune insanne xaaqa ikkeepç'ı, mana cune tyulee gik'uyng'a, şosqa nəxüdiy qöö, zı mang'una eb ç'iyel g'alepçı, manbı ç'iyene aq'val gidyapt'ı g'alyaa'aye? Zı gırgınçike g'attixhan ha'ane Vorne Rəbbilqan k'in ixhen məxdın kar ixhes deş!

¹² Davudee cune insanaaşılqa əmr haa'a, manbışeb manbı avqu gyabat'anbı. Qiyğad manbışin g'elybıyiy xileppı gyatxı, Xevroneene xhyan səəne cigayne k'ane k'eyxə. İşboşetna vuk'ulyub alyapt'ı, Xevroneene Avnerne nyuq'vneeqa k'evxhu.

5

Davduke bıkrne İzrailyna paççah eyxhe

¹ İzrailin gırgın nasılı Xevronqa Davudne k'anyaqa abı inəxüd eyhe:

– Şi vaka sa milletınbı, sa ebanbı vob. ² Şenke yişda paççah Şaulnang'a, ğucabniy İzrailıy bı dəv'eeqa vukku qavaylenbı. Rəbbe vak'leniy uvhu, ğu Cune milletis çobaniyvalla haa'as, şı vuk'lek vukkeekana ixhes.

³ İzrailin gırgın ağsaqqalar Xevronqa paççah Davudne k'anyaqa abayle. Paççahee maa'ad Rəbbine ögil manbışika cuvab g'ats'ayk'van. Ağsaqqalaşe Davud İzrailyna paççah ixhecenva mang'ulqa q'ış qadağva.

⁴ Davud paççah eyxheng'a mang'uqa xhebts'al (30) senniy vod. Mang'vee İzrailis yoq'ts'al (40) senna paççahıyvalla haa'a. ⁵ Davudee, Xevronee Yahudays yighille sennayiy yixhıble vazna paççahıyvalla haa'a. İyerusalimeençeb mang'vee bıkrne İzrailisiy Yahudays xhebts'ale xhebillə (33) senna paççahıyvalla hav'u.

Davudee İyerusalim avqaaqqa

⁶ Paççahiy cun insanar İyerusalimqa hapk'ın, maane avaalacab vooxhene Yevusbışılqa k'yoohar. Yevusbışe Davuduk'le eyhen:

* **4:3** 4:3 g'iyiniyne yiğılqameeyib: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

- Vasse inyaqa ikkeç'es əxəs deş. Ğu inyaqa areene yişde bı'rq'ı'nbişisser, k'aanbişisser ğu inençe g'e'eşşes əxəsda.

Manbişisqa məxüd qöö ıxha, Davudusse mane şahareeqa ikkeç'es əxəs deş. ⁷ Davudee maana Sion eyhena g'ala avqaaqqana. Həşde mançik'le «Davudna Şaharva» eyhe. ⁸ Davudee mane yiğil eyhen:

- Vuşuyiy Yevusbışilqava arı, hasre xhyan qööne tuneleence ilğeç'u qoracen. Məxüb şu Davud g'imece eyxhene «bı'rq'ı'nbişileyiy k'aanbişile» ğameepxhes.

Həşde dişe eyhe: «Bı'rq'ı'nayiy k'aana xaaqa ikkeepç'es deş».

⁹ Davud mane g'aleecar axva, mançil-allad mane g'alayk'le Davudna Şaharva eyhe. Mang'vee g'alayn hiqiy-alladın cigad Millo eyhene tepaysqamee adın cigad ali'ı qa'an.

¹⁰ Xəəna G'oşunbişda Rəbb Davuduka ıxhal-alla, mang'una guc yiğ-yiğile hexxooxhe vuxha.

¹¹ Sur eyhene şaharne paççahee Xiramee, Davudne k'anyaqa cun insanar, sidırne yiven os, osanayiy g'ayeyna iş haa'as vəəxən insanar g'uxoole. Manbişe Davudus saray alya'a. ¹² Manke Davuduk'le ats'axhhen, Rəbbe vuc İzrailyna paççah hı'ı, cuna paççahiyvallab axtı qav'u.

Davudun mansa dixbi

¹³ Davud Xevronğançe İyerusalimqa qarıyle qiyğa, mang'vee cus mançe mebin xhunaşşeriy caariyebi haa'a. Manbişeb Davudus dixbiyiy yişba vuxooxa. ¹⁴ Mang'us İyerusalim vuxhayne dixbişin do bı inbi vod: Şammua, Şovav, Natan, Sıleyman, ¹⁵ İvxar, Elişua, Nefeg, Yafia, ¹⁶ Elişama, Elyada, Elifelet.

Davud Filiştinaaşile ğamexhe

¹⁷ Filiştinaaşik'le g'iyxhen, Davud İzrailyna paççah ha'asva mang'ulqa q'ış qadğu. Manke manbişin gırgınbı Davud t'abal ha'asva avayk'an. Davuduk'le man ats'axhxamee, yı'q'ələqa g'aleeqa siyk'al. ¹⁸ Filiştinarıb Refaimne q'adaalılqa qabı, maa'ab aaxva. ¹⁹ Davudee Rəbbike qiyghanan:

- Zı Filiştinaaşika səyxene? Ğu manbı yizde xılyaqa qevlesınbıne?

Rəbbe Davuduk'le eyhen:

- Ho'o, hoora səyxə, zı manbı yiğne xılyaqa qıdevu g'alepçes deş.

²⁰ Davud Ba'al-Peratsimeeqa arı, Filiştinar gyapxı-gyapt'ı, eyhen:

- Selin çine ögeedın kar haq'var hiyxvər ha'an xhinnee, Rəbbeeyib yizde ögiylin duşmanar oot'al-ooxal hav'u.

Mançil-allad mane cigayn do Ba'al-Peratsim (*ot'al-oxal ha'ana iyeyiy*) giyxhe.

²¹ Filiştinar heepxı əlyhəəmee, con byuttyar maa'adcad g'alya'a. Davudeeyiy cune insanaşed man byuttyar sı'ı, qıkkekkabı.

²² Filiştinar meeb Refaimne q'adaalılqa abı, maa'ad çadırbı giyxə. ²³ Mançinemee Davudee Rəbbike qiyghan, Rəbbeeyid Davuduk'le eyhen:

- Ts'erriykecar manbişde ögilqa qığmeç'e. Yı'q'ələ apk'ın, totan yivarnane surale manbişilqa k'yooxre. ²⁴ Totane yivaaşine q'ombişile g'elybişin sesbı qöö gidğilmee, ğu zaara i'ğiykre. Filiştinaaşde g'oşunukun ha'asva, mane gahıl Rəbb yiğne ögil əlyhəəs.

²⁵ Davudee gırgın, Rəbbe cuk'le uvhuyn xhinnee ha'a. Mang'vee Gevayeençe Gezereeqa hivxharasdee cigeeqamee Filiştinar gyabat'a ıxha.

6

Davudee Rəbbina q'utyey İyerusalimeeqa savaak'al haa'a

¹ Davudee İzrailiyğançe meer yugna, siyxənə xhebts'al aazır (30 000) insan g'əyxı', saa'a. ² Davud, Yahudeene Ba'ala eyhene şahareençe Allahna q'utye* qavaalesva, cune insanaaşika sacige maqa ayk'an. Mana q'utye Rəbbine doyl vuxha. Mane q'utyel oo keruvar† ıxha. Xəəne G'oşunbışde Rəbbina taxt mane keruvaaşıl oo vuxha. ³ Allahna q'utye ts'enne daşk'eeqa alivxhu, Avinadavne tepalyne xaançe qığaahana. Daşk'ad Avinadavne dixbışe Uzzayeeyiy Axioyee he'ekka ıxha. ⁴ Manbışe Allahna q'utye daşk'eeqa gyuvxhu qığaaha. Q'utyeyne ögiylir Axio ayk'an. ⁵ Davudur, gırgın İzrailin milletid gıranne osake hı'ıyn t'ampirbı, lirabı, dafbı, medın aalyatbı əlixı', Rəbbine ögil şadba mık'ar hı'ı.

⁶ Naxonne attayle i'lgəəmee, yatsbı qaçayxaranbı. Uzzeeyib xıl hotku, g'ı'moxhacənva Allahna q'utye avqaaqqa. ⁷ Rəbbina Uzzalqa qəl avqaaqqa, mang'vee hı'rmat deşvaala hav'uva mana maacar ı'xı' gek'ana. Uzza Allahne q'utyeyne k'ane qek'a.

⁸ Davudus, Rəbbe Uzza gik'uva qəl vooxhe. Mane cigayn do g'iyniyne yiğlid‡ Perets-Uzza (*Uzzayn qik'uy*) vod.

⁹ Mane yiğil Davud Rəbbile qərq'ı'n, eyhen:
– Zasqa Rəbbina q'utye nəxüb ables vooxheye?

¹⁰ Davudus Rəbbina q'utye cusqa, Davudne Şahareeqa quvkees vukkiykan deş. Mang'vee mana Gatğançene Oved-Edomne xaaqa quvkees ulyookka. ¹¹ Rəbbina q'utye xheyible vazna Oved-Edomne xaa aaxva. Rəbbe Oved-Edomusub, mang'une xizanısıb yugna barakat hoole.

¹² Paççah Davudulqa «Rəbbe Oved-Edomne xizanıb, mang'une gırgıne karasıb Allahne q'utyel-alla barakat huvuva» hixhar ha'a. Manke Davud Oved-Edomne xaaqa hark'in, mançe Allahna q'utye cun do huvuyne Davudne şahareeqa şadba qavayle. ¹³ Rəbbina q'utye haaqqanbışe yixhnəqqees g'el qittumee, Davudee sa yats'iy tavulyna q'ıka gyook'a. ¹⁴ Davudee katanıken ileyliğ§ ali'ı, Rəbbine ögil vəəxəxüb g'oyk'al-ulyoyk'al mık' haa'a. ¹⁵ Davuduka sacigee gırgıne İzrailiyne milletın şadvalın ts'irbı ha'a-ha'a, şeypur i'lyviyxə Rəbbina q'utye quvkeeka vuxha.

¹⁶ Rəbbina q'utye Davudne Şahareeqa quvkekkamee, Şaulna yiş Mikal g'uleençe ileeka yixha. Məng'i'k'le paççah Davudee Rəbbine ögil g'oyk'al-ulyoyk'al mık' haa'a g'avcumee, məng'ee mana k'ap'ik'ile avqa qa'a.

¹⁷ Rəbbina q'utye qabı, Davudee mançinemee g'üvxüyne çadrene ab, çisva qav'uyne cigeeqa giviyxhe. Davudee Rəbbine ögil gyoxhxhan ha'aniy medın q'urbanbı allya'a. ¹⁸ Davudee q'urbanbı alli'iyne qiyğa, milletis, Xəəne G'oşunbışde Rəbbine doyl vuxha. ¹⁹ Qiyğa mang'vee İzrailiyne milletne adameeşisıb, yadaaşısıb gırgıng'uscab sa gıney, sık'ınin çuru, sa ts'ets'ib qooqqune t'imilena hoole. Mançeb gırgınbı xaybışeeqa siviyk'al.

²⁰ Davud cune xaabınbışis xayir-düə hevlesva xaaqa sak'ımee, Şaulna yiş Mikal mang'une ögilqa qıgeyç'u, eyhen:

– İzrailiyne paççahee g'iyna vuceecar-vuc nəxür haguna! Mana cune insanaaşineyiy cune g'ulluxçiy içeeşine ögil bəç'ər xhinne ts'ele qıxha.

²¹ Davudee Mikal'le eyhen:

– Zı man Rəbbine ögil hı'ı. Mang'vee zı yiğne dekkıneyiy mang'une bıkırne nasılene cigee g'əyxı', Cune milletis, İzrailiybışis, xərna hı'ı. Zı inçile qiyğar Rəbbine

* **6:2** 6:2 Allahna q'utye: Allahee ina q'utye he'eva Mısa peyğambar'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Mane q'utyee g'ayebışde ooad otk'unin Allahın əmrbinıy havacənbi. † **6:2** 6:2 Keruvar: xılıbınan malaaikar vob. Rəbbine q'utyel oo q'ölle k'inəəğəyken keruv ıxha. ‡ **6:8** 6:8 g'iyniyne yiğlid: in kitab otk'unıng'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha. § **6:14** 6:14 Katanıken ileyliğ: kaahınəş tənəlqa aly'aan kar ıxha.

ögil şadxhesda. ²² Zı yizde ulene ögil sık'ırar uleke g'a'ayxhasda. Ğu eyhene g'ulluxçiy içeeşemee zı axtı qa'as.

²³ Şaulne yişşeqa, Mikalıqa, qiyk'asde yiğılqamee uşax eyxhedeş.

7

Allahee Davudus cuvab hele

¹ Paççah cune sarayeeqa sarımee, Rəbbe mang'us cune hiqiy-allane duşmanaaşike macal hele. ² Mane gahıl paççahee Natan donane peyğambarik'le eyhen:

- İlekke, zı sidırne gıranne yiveke ali'iyne sarayee axva, Allahna q'utyemee çadıree* vob.

³ Natanee paççahık'le eyhen:

- Rəbb vaka vor, hoora yiğne yik'eedın he'e.

⁴ Mane xəmdə Rəbbe Natanık'le inəxdun cuvab eyhe:

⁵ - Hark'ın yizde nukarık'le Davuduk'le eyhe, Rəbbe inıd eyhe: «Ğune, Zı axvasın, Zasın xav alya'as? ⁶ İzrailıybı Misirğançe qıgav'uyne yiğile, g'iyniyne yiğılqamee Zı nenecar xaa axudeş. Zı nyaqa ark'ınee, Yizde çadıree axu. ⁷ Zı gırgıne gahbıylıcar İzrailıyne milletıka sacıgee ı'giykır. Zı mısacad İzrailıyne milletna haa'ane ç'ak'ınbışik'le uvhudeş: „Zas sidrıke xav ale'e“».

⁸ Həşde Yizde nukarık'le Davuduk'le eyhe, Xəəne G'oşunbışde Rəbbe inıd eyhe: «Zı ğu vəq'əbı uxhiyxhanne cigabışeençe qarı, vake İzrailis xərna hı'ı.

⁹ Ğu hark'ınne gırgıne cigabışee, Zı vaka ıxha. Yiğne ögiylin duşmanar oot'al-ooxal hav'u. Həşded yiğın do menne qıvaats'iyne insanaaşın do xhinne qıvaats'a'asın. ¹⁰⁻¹¹ G'iyniyke şaqa cone cigabışee gyuv'recenva, şavaacabıb manbı mançe ı'ğviykar hımaa'acenva, Zı yizde milletne İzrailıynemee sa ciga qa'as. Zı haakimar milletın ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhuyng'a, qəlnane insanaaşə manbı hooç'an-g'ooç'anabıniy. Həşde məxdın kar ixhesdeş: Zı vas duşmanaaşine xılənçe rəhətiyvalla hevles.

Vake g'abıynbı paççahar vuxhesva, Rəbbe vak'le g'ayxha'a. ¹² Yiğna ı'mı'r ç'əvuvxhamee, ğunar yiğne dekkaaşısqa ark'ınmee, yiğne cigeeqana yiğna dix ha'as. Zı mang'una paççahıyvalla it'umba haa'as. ¹³ Mang'vee Yizde doyulyun xav alya'as. Zınab mang'una paççahıyvalla gırgıne gahbışıs it'umaa'asda. ¹⁴ Zı mang'unemee Dek ixhes, manar Yizdemee dix ixhes. Mang'vee bınah hav'umee, Zı mang'us, insanaaşə cone uşaxaaşıs caza hoolena xhinnena, caza hevles. ¹⁵ Zı mang'uke Yizda badal dyooxhena yugvalla, Şauluke g'avşuna xhinne, g'avşesdeş. ¹⁶ Zı məxüd ha'as yiğna nasılıb, yiğna paççahıyvallab gırgıne gahbışıs vuxhes. Yiğna paççahıyvalına taxtıb gırgıne gahbışısca vake g'abıynbışısne vuxhes».

¹⁷ Natanee gırgın Allahee haguyn Davudus yuşan ha'an.

Davudna düə

¹⁸ Paççah Davud Allahne çadıreeqa ikkeç'u, Rəbbine ögil gyu'ur eyhen:

- Ay Xudaavanda Rəbb, zı vuşune vor, yizda nasılıb şavnane vob, Ğu zı inimee axtı qı'ı? ¹⁹ Ya Xudaavanda Rəbb, Yiğne ulesqa manıd k'ılda qadı, Ğu zake

* **7:2** 7:2 çadır: inyaa Allahne muq'addasne çadırene hək'ee eyhe. İzrailıybı, Misirğançe qıgeepç'iyile qiyğa, Allahee manbışik'le muq'addasna çadır hee'eva eyhe. Manbı sahree vuxhaylette manbışe mana çadır coka ı'ğviykar ha'a vuxha. Mana çadır işaarat vuxha, Allah cone yı'q'nee axvava. Mane muq'addasne çadırne ögil İzrailıybışe Allahıs q'urbanbı gyaat'a, ı'bəədatbıniy ha'a. Qiyğab Davud peyğambarne gahılıb mana İyerusalimeeni vob.

g'abıynbişde vuk'lelqa qalesınıd uvhu. Xudaavanda Rəbb, inıd insanaaşınemee i'brat ixhes.

²⁰ Davudusse medın Vak'le hucoo eyhes əxəyee? Ya Xudaavanda Rəbb, Vak'lecar zı, Yiğna g'ul, ats'ana! ²¹ Ğu in gırgın ç'ak'ın işbı, Yiğne cuvabneme, Vas ıkkənəxüd zak'le hagvasdemee hı'ı.

²² Ğu nimeecar Xərrayiy, ya Xudaavanda Rəbb! Şak'le yişde k'ırıbışika g'ayxhı, Vak akarana sacar deşda, Vale ğayrı Allahır deşda. ²³ Yiğın İzrail millet xhinnen, ç'iyene aq'val, medın millet vodunne? Ğu manbı Misirğançe qığavhu, gattivxhan hav'u. Yiğın do ats'axhxhecenva Ğu manbışde ögil ç'ak'ın əlaamatbı hagu, ç'ak'ın işbı g'acu. Manbışike Vas millet ha'asva, Ğu manbışde ögiylin milletbiyiy manbışın allahbı g'e'epşi. ²⁴ Gırgıne gahbışis Ğu İzrailike Vasın millet hı'ı, Ğunar, Rəbb, manbışda Allah ıxha.

²⁵ Həşdiyle, Ya Rəbb Allah, zasiy zake g'abıynbışis huvuyn cuvab həməxüd he'e, gırgıne gahbışis axvecen. Gırgınıd hasre Ğu eyhəxüd ixhecen. ²⁶ Hasre insanaaşe «Xəəna G'oşunbışda Rəbb İzrailyna Allah vorva» uvhu, Yiğın do gırgıne gahbışis axtı qe'ecen! Yiğne g'uluna, Davudna nasılıb Yiğne ögil havaasre it'umba ulyoozrecen.

²⁷ Xəəna G'oşunbışda Rəbb, İzrailyna Allah, Ğu man zak'le hagu, uvhuyn: «Yiğna nasıl it'umba vuxhes». Mançıl-alla zı yik' hı'ı Vas məxübna düə hav'u. ²⁸ Ya Xudaavanda Rəbb, Ğu Allah vorna, Yiğın cuvabıd qotkuyn vod. Ğu həşde Yiğne g'ulus ina yugna xabar huvu. ²⁹ Gırgıne gahbışil Yiğne ögil vuxhecenva, Yiğne g'ulune nasılıs xayir-düə huvuy Vasqa yugda qalecen. Ya Xudaavanda Rəbb, Ğu məxdın cuvabniy huvu. Yizde nasılən Yiğne xayir-düəyka gırgıne gahbışisda xayir-düə alept'ecen!

8

Davud İzrailyne duşmanaaşile ğamexhena

¹ Mançile qiyğa Davud Filiştinaaşile ğamxha, manbı cus vukkanəxüb vuk'lek vukkeeka. Manbışde xılənçe Meteg-Ammahıb g'ooşena.

² Qiyğa Davud Moavbışiler ğamexhena. Mang'vee manbı ç'iyelqa g'alyapk'as alivku, baağika ulyoopku, manbı xhebne desteeqa bit'al ha'a. Xhebne desteyna q'öble deste mang'vee gyabat'anbı. Sa destemee mang'vee g'ookana. Moavbı Davudus nukarar vooxhe, mang'us nalok'bı qele giviyğal.

³ Tsovayna paççah eyxhena Rexovna dix Hadadezer, Fərat eyhene damayne hiqiy-alladın ciga meed cune xılyaqa alğahasva arayle. Maa'ar Davud mang'ule ğamexhena. ⁴ Davudee Hadadezerna aazıriy yighıd vəş (1 700) balkanılına, g'ad aazırır (20 000) hoyhar arına esker aqqaqqa. Mang'une balkanaaşına vəş Davudee cus avqu, axuyne daşk'ayk qı'iyne balkanaaşınıd g'elin damarbı gyatxas ilekka.

⁵ Damask vooxhen Arambı Tsovayne paççahıs Hadadezerıs kumagıs abımee, Davudee manbışda g'ayeq'vəd aazır (22 000) insan gek'a. ⁶ Davudee Damask vooxhene Arambışde ölkee cun g'oşunbı ulyozar ha'a. Mang'vee manbışike nukarar haa'a, manbışe Davudus nalok'bı qele giviyğal. Davud nyaqa hark'ineeyir, Rəbbe mana ğama'ananiy.

⁷ Mang'vee Hadadezerine insanaaşın k'inəəğəken g'alxanbı alyaat'u, İyerusalimqa qadayle. ⁸ Paççah Davudee, Hadadezerne Betaxiy Berotay donane şaharbışeençe geed yez adayle.

⁹ Xamatne paççahık'le Toik'le Davud Hadadezerne gırgıne g'oşunulecar ğamxhava g'iyxhe. ¹⁰ Hadadezeree hammaşee Toika dəv'ə haa'a vuxha. Hadadezerile

ğamxhava Davud nəxüriyva qiyghanas, sayir mana tabrik ha'asva paççah Toiyee dix Yoram mang'une k'anyaqa g'ixele. Yoramee Davudus k'inəəğəyn, nuk'rayn, yezan karbı adayle.

¹¹ Paççah Davudee in cus adıyn k'inəəğəyken, nuk'rayken, yezaken, vucee menne milletbişike g'ayşuyn karbı Rəbbis g'iysar. ¹² Mang'vee Edombişike, Moavbişike, Ammonbişike, Filiştinaaşike, Amalekbişike g'ayşuyn karbı Rəbbis g'iysar. Davudee Tsovayne paççahısse Rexovna dix eyxhene Hadadezerissed g'ayşuyn karbıd Rəbbis g'iysar.

¹³ Davudee Q'evane q'aadalil Edombişda yits'imoled aazır (18 000) insan oot'al-ooxal hı'ı siyk'alme, mana gırgıng'uk'le ats'axhxhena. ¹⁴ Edomne gırgıne suralqa mang'vee cun g'oşunbı ulyoozar hı'iyle qiyğa, Edombı mang'un g'ular vooxhe. Davud nyaqa hark'ineeyir Rəbbe mana ğama'ananiy.

Davudee gyuvxhiyn ç'ak'inbı

¹⁵ Davud İzrailynacar paççah eyxhe. Mang'vee millet qotkuda vuk'lek ıkkekka, gırgıngunemeeyir mana qorkura ıxha. ¹⁶ Tseruya donane zəiyfayna dix Yoav g'oşunna xərna ıxha. Axiludna dix Yehoşafat taarix oyk'anna ıxha. ¹⁷ Axituvna dix Tsadokiy Evyatarna dix Aximelek kaahinar vuxha. Seraya mirza ıxha. ¹⁸ Yehoyadayna dix Benaya Keretbişdayiy Peletbişda* xərna ıxha. Davudun dixbı kaahinar vuxha.

9

Davudee Mefiboşetıs yugvalla haa'a

¹ Davudee eyhen:

– Şaulne nasilena üç'ürra axuna vornane? Yonatanneme, zı mang'us yugvalla haa'as.

² Şaulne nasılıs g'ulluxçiyvalla haa'ana Tsiva donana sa insan ıxha. Mana Davudne k'anyaqa qoyt'al, paççahee mang'uke qiyghanan:

– Tsiva ğune vor?

Mang'vee eyhen:

– Ho'o, yızda xərna, zı vorna.

³ Paççahee eyhen:

– Şaulne nasileençe saxheyir üç'ürna insan vornane, zı mang'us Allahne yəqqee yugvalla haa'ayiy?

Tsivee paççahıs alidghıniy qele:

– Ho'o, Yonatanıqa q'öyudsana g'el k'aana dix vor.

⁴ Paççahee mang'uk'le eyhen:

– Həşde mana nyaane vor?

Tsivee paççahık'le eyhen:

– Mana həşde Lo-Devar eyhene şaharee, Ammielyne duxayne Makirne xaa vorna.

⁵ Paççah Davudee insan g'axuvu, Lo-Devarğançe Makirne xaançe Mefiboşet cusqa ayra'a.

⁶ Şaulna neva, Yonatanna dix eyxhena Mefiboşet Davudne k'anyaqa arı, mang'us hı'rmat gyuvxhu, k'yoyzarna. Davudee ona'an:

– Mefiboşet!

Mang'vee «Zı, yiğna nukar, inyaa vorva» alidghıniy qele. ⁷ Davudee mang'uk'le eyhen:

* **8:18** 8:18 Keretbişdayiy Peletbi: ine milletne insanaaşe paççahıs g'aravuliyvalla haa'a vuxha.

- Qı'məyq'ən, yiğne dekkıne Yonatannemee, zı vas yugvalla hidyav'u g'alerçes deş. Yiğne q'əsde dekkın Şaulun gırgın cigabı zı vas sak'al ha'as. Ğu gırgıne gahbışil yizde sufranile otXHuniy oxhanas.

⁸ Mefiboşet Davudus k'yorzul, eyhen:

- Nya'a, zı, yiğna g'ul, vuşune eyxhe? Ğu, zına xhineene qıvk'une xvaana haa'a?

⁹ Paççahee Şaulna g'ulluxçiy Tsiva qort'ul, eyhen:

- Şaulıniy mang'une nasilen gırgın kar, yiğne xəring'une nevaysqa quvu. ¹⁰ Yiğne xəring'une nevayn cigabı ğunayiy yiğne dixbışeyiy yiğne nukaraaşe mang'unemee ezu-qiyşalas. Şagavıd mang'usqa qeles, mang'uqa oxhanasın kar ixhecenva. Vuşde xəring'une nevee, Mefiboşetee, gırgıne gahbışil yizde sufranile kar oxhanas.

(Tsıvayqa yıtsıxhvayre (15) dixıy g'ayrer (20) nukar vor.) ¹¹ Tsıvee paççahık'le eyhen:

- Yızda xərna, paççah, ğu uvhuyn gırgın zı, yiğne g'ulee, ha'asın.

Mefiboşetee, paççahne dixbışde sang'vee xhinne, Davudne sufranile otXHuniy oyxhan ıxha.

¹² Mefiboşetıqa sa k'ınna Mika donana dix ıxha. Tsıvayne xaabın gırgınbı Mefiboşetın nukarar vuxha. ¹³ Mefiboşetee paççahne sufranile kar otXhan ıxhayke, mana mançile qiyğa İyerusalımeee axva. Mang'un q'öyudsana g'el k'aada ıxha.

10

Davud Ammonbışileyiy Arambışile ğamexhe

¹ Sabara gahıle Ammonbışda paççah qek'a. Mang'une cigee paççah mang'una dix Xanun eyxhe.

² Davudee eyhen:

- Dekkee zas badal dyooxhena yugvalla hav'uva, zınab mang'une dıxes Xanunus yugvalla haa'as.

Davudee cun insanar Naxaşne duxayne Xanunne k'anyaqa, dekkıs baş-sağlığıyvalla hevles g'uxoole. Davudun insanar Ammonne ölkeeqa qabı hipxırmeee, ³ Ammonbışde ç'ak'ınbışe cone xəring'uk'le Xanunuk'le eyhen:

- Vak'le hēməxüdmee ats'a, Davudee baş-sağlığıyvalla hevles insanar yiğne dekkıs hı'rmatnemeene g'uxoole? Davudee yiğne k'anyaqa insanar şahar uleke alğaaahas, mana vaats'a vuxha, qiyğab hı'ğəəkar haa'as g'axuvu!

⁴ Xanunee Davudun insanar avqu, manbışın saqqalrı suralqamee, tanalqa ali'ıyn karbıd avğançe gıviy'arne cigeeqamee gyatxas ilekka. Qiyğab mang'vee manrı cone xaybışeeqa yəqqı'l haa'a. ⁵ Man kar Davudus yuşan hı'imee, manrı naşvalın habat'ava, Davudee manrışde ögilqa insanar g'uxoole. Paççahee eyhen:

- Saqqalrı aleesmee Yerixoyee aaxve, qiyğa savk'le.

⁶ Ammonbışik'le co Davudne ulele gyapk'ı g'ooce. Manke manrışe Bet-Rexoveeneyiy Tsova eyhene cigee Arambışike cos g'ad aazır (20 000) hoyharna esker pılıke kumagıs qot'alecenva insanar g'uxoole. Manrışe Maaka eyhene cigayna paççah aazırne (1 000) insanıka, sayır Tov eyhene cigeeççe yıts'ıq'vəd aazır (12 000) insan qoyt'al.

⁷ Davuduk'le man ats'axhxhamee, Yoavıka gırgın yugba sıç'ookan cehilyarnana g'oşun mang'ul ooqa g'uxoole. ⁸ Ammonrı qığeeçç'ı, şaharne akkabışde ögil saç'uvkasınrı xhinne gıviyk'an. Tsovayniy Rexovın Arambı, Tov eyhene cigayneyiy Maaka eyhene cigayne insanaaşıka qığeeçç'ı, g'ab curayba ulyoozar.

⁹ Yoavık'le cune g'oşunne ögiyleyiy yı'q'əle duşmanar gıpk'in g'avcumee, mang'vee İzrailıyne gırgıne g'oşunuke yugun gəvxüyn cehilyar curav'u, Arambışde ögilqa

giviyk'an. ¹⁰ Avxuyne insanaaşılqar cuna çoc Avişay xərna gixhxı, manbı Ammonbışde ögiyl giviyk'an. ¹¹ Yoavee Avişayık'le eyhen:

- Arambı zale gucuka vuxheene, ğu zas kumagıs ayre. De'eş, Ammonbı vale gucuka vuxheene, zı vas kumagıs ayres. ¹² Yik'eka ixhe. Qora, yişde milletneme, yişde Allahne şaharbişdemee, yişda adamiyvalla haagvas. Hasre Rəbbeyid Cusqa neniyy yugda qöö, man he'ecen.

¹³ Yoaviy mang'una g'oşun Arambışika sıç'ookka gibğilmee, Arambı Yoavne ögiyle heebaxanbı. ¹⁴ Ammonbışık'le Arambı heebaxa g'avcumee, coyub Avişayne ögiyle heepxı, şahareeqa ikkeebaç'e. Ammonbışıkan saç'ivkuy ç'əvxhamee, Yoav İyerusalimqa siyk'al.

¹⁵ Arambışık'le co İzrailybışile avub aaxva g'avcumee, manbı sacigeeqa savayle. ¹⁶ Manbışde paççahee, Hadadezerree, insan g'axuvu, Fərat eyhene damayne şene aq'valin Arambı däv'eeqa qığaa'a. Manbıb Hadadezerne g'oşunne xəring'uka, Şovakıka, sacigee Xelam eyhene şahareeqa abayle.

¹⁷ Mançına xabar Davudus abımee, mang'vee gırgın İzrailybı sav'u, İordanne damayle ilğeç'u, Xelameeqa arayle. Arambı Davudne ögil saç'uvkasva giviyk'an.

¹⁸ Arambı İzrailybışde ögiyle heebaxanbı. Davudee Arambışda yighıd vəş (700) däv'əyn daşk'a he'ekkana, yoq'ts'al aazırır (40 000) balkanıl alixı arına esker gek'a. Manbışda g'oşunna xərna Şovakır, Davudee ı'xı' maacar gek'ana. ¹⁹ Hadadezerne xilek avubne paççahaaşık'le con gırgınbı İzrailybışis avub avxu g'avcumee, manbışe İzrailybışıkana däv'ə ç'əv hav'u, manbışis nukarar vooxhe. Mançile qiyğa Arambı qəvəyq'ənanbı Ammonbışis kumagıbı ha'as.

11

Davudıy Bat-Şeva

¹ Yuxhxhan qadımee, paççahar däv'əys qığeebaç'ene gahıl, Davudee Yoav cune insanaaşıkayiy gırgıne İzrailyne g'oşunuka däv'eeqa yəqqı'l ha'a. Manbışe Ammonbışıkın hı'l, manbışda paytaxt Rabba hıqiy-allançe avqaaqqa. Davud vucmee İyerusalimcar axva.

² Sa yiğıl exheeqana, Davud tyuleençe suğotsu, cune paççahaaşine sarayne daxalqa ilqeç'u maa'ar iykar giyğal. Mana daxayle ilyakkımee, mang'uk'le sa zəiyfa əyeexər g'eece. Mana zəiyfa geer uftanna yixha. ³ Zəiyfayne hək'ee qiyghanasva Davudee insan g'ixele. G'axuvuyne insanee eyhen:

- Mana zəiyfa Q'etbışda eyxhene Uriyna xhunaşşe, Eliamnar yiş Bat-Şeva vor.

⁴ Davudee insanar g'axuvu mana cusqa ayree'e. Mana zəiyfa Davudusqa arımee, məng'i'n yadaaşık eyxhenbı manke ç'əveetxha ıxha. Davud məng'i'ka g'ilexhana. Mançile qiyğa zəiyfa cene xaaqa siyk'al. ⁵ Zəiyfa vuxhne eexva. Məng'ee Davudusqa insan g'ixele «Zı vuxhne vorva» eyhes. ⁶ Davudee Yoavne k'anyaqa insan g'axuvu eyhen:

- Q'etbışda eyxhena Uriy yizde k'anyaqa g'axıle.

Yoavee Uriy Davudne k'anyaqa g'ixele. ⁷ Uriy Davudne k'anyaqa arımee, Davudee mang'uke Yoaviy g'oşun nəxübne, däv'ə nəxübne əlyhəəva qiyghan. ⁸ Qiyğa Davudee Uriyk'le eyhen:

- Xaaqa hoora, sık'ırra g'alixhe.

Uriy paççahne sarayeençe qığeç'umee, paççahee yı'q'əle mang'us pay g'uxoole. ⁹ Uriymee xaaqa ayk'an deş. Mana paççahne manesa nukaraaşika sacigee sarayne akkayne ghalee g'ilexha. ¹⁰ Davuduk'le «Uriy xaaqa ark'in deşva» uvhume, mang'vee Uriyke qiyghanan:

- Nya'a, ğu yəqqı'le dişde qarı? Nya'a xaaqa idyark'in?

11 Uriyee Davuduk'le eyhen:

- Allahıka mugavilenana q'utye*, İzrailıy bı, Yahuder çadır bışee aaxvamee, yızda xərna eyxhena Yoavıy eskerar g'ab çol bışee aaxvamee, ho'ne zı xaaqa ark'ın otxhan-ulyoğa xhunaşseyka g'alixhe? Valqanıy yığne canılqan k'ın ixhen, zı məxdın kar mısacad ha'as deş.

12 Davudee Uriyk'le eyhen:

- Ğu g'iynar inyaa axve, zı ğu g'iyqa yəqqı'l ha'asda.

Uriy mane yığılır, qınne yığılır İyerusalim axva. 13 Davudee mana cusqa qort'ul yugda otxhun-ulyoğu'ı keçe xhinne qa'a. Uriy paççahısse exhee qana qığeç'e. Mana g'alixhasva meer cune ögilyne car cıgeeqa, paççahne nukaraaşısqa ayk'an. Mana cune xaaqa meer ayk'an deş.

14 Miç'eed qıxhamee, Davudee kağız otk'un, Yoavısqa hixhar he'ecenva Uriysqa qele. 15 Kağızee inva otk'un eyxhe: «Uriy it'umba däv'ə əəne cıgeeqa yəqqı'l he'e. Mana ögil ulyozar he'e, qiyğa zaraba şu yı'q'əlqa ts'its'eepxhe, hasre mana ı'xı' gik'ecen».

16 Yoavee şahar hiqiy-allançe avqumee, mang'uk'le şenbışın yugba aldaaxhvananbı nene surak vuxhay ats'anniy. Mançıl-allar mang'vee Uriy mane suralqa salat' ha'a. 17 Şaharın insanar Yoavıka səvxəsva, şaharıke g'aqa qığeebaç'e. Manke Davudne g'oşunun sabarabı habat'anbı, habat'anbışde yı'q'nee Q'etbışda eyxhena Uriyer ıxhana. 18 Yoavee Davudne k'anyaqa däv'ə nəxübiy ilğevç'uva xabar ana insan g'ixele. 19 Mang'vee xabar ana g'ixelene insanıs xət qa'an:

- Ğu däv'əyne hək'ee yuşan hı'ı ç'əvexheme, 20 paççahıs sayıb mançıke qəl vuxha vake qiyghınee: «Nya'a şu səvxəsva şaharısqı manımee k'ane qeepxha? Nya'a şok'le ats'a dışdıy, manbışe cabır bışile vukbı ahas ıxhay? 21 Şavaane Yerubbeşetna dix Avımelek gik'u? Nya'a, cabır ıle dışdıy mang'ulqa sa zəıyfee yöxxəyna g'aye g'a'apçı, mana Tevetsee gik'u? Nya'a şu manımee cabır bışısqa k'ane qeepxha?» Manva paççahee vak'le uvheene, ğu mang'uk'le eyhe: «Yığna nukar Q'etbışda eyxhena Uriyer qık'una».

22 Xabar ana ı'qqəna insan yəqqı'lqa gexha. Mana qarı Davudusqa hirxhıl, Yoavee cuk'le uvhuyn gırgın mang'us yuşan ha'an. 23 Xabar ana arıyne insanee Davuduk'le eyhen:

- Şen insanar şalqa k'yoptul, şaka saç'uvkasva şaharıke g'aqa qığeepç'ı. Şınab manbı şaharne akkabışısqamee yı'q'əlqa g'ee'epşıynbı. 24 Vukbı ayhenbışee cabır bışile paççahne eskeraaşılqa vukbı gyoğu'u, paççahne eskeraaşıke habat'anbı vuxhaynbı. Yığna nukar Q'etbışda eyxhena Uriyer maa'ar qık'una.

25 Davudee xabar abıyng'uk'le eyhen:

- Yoavık'le eyhe: «Mançıl-alla aq'va havaxan hıma'acen. G'ılıncın ina-şena geer gik'u. Həşdıyle guc sacıgeeqa sav'u, mane şaharılqa sayıb k'yoohe, mana hı'ğəəkar hee'e». Məxüd ğu Yoavıs yik'bı hele.

26 Uriyne xhunaşseyk'le Bat-Şevayk'le Uriy qık'uva g'ayxhımee, mang'us ak'avqaaqqa. 27 Ak' ç'əvıvıxhayle qiyğa, Davudee insan g'axuvu, Bat-Şeva cune xaaqa qıyelee'e. Məng'ı'ke cus xhunaşşe hee'e. Qiyğa məng'ee Davudus dix uxooxa. Davudee hav'una mana iş Rəbbine yik'eençe vooxhe deş.

12

Natan peyğambaree Davuduk'le cuna bınah eyhe

* 11:11 11:11 Allahıka mugavilenana q'utye: Allahee ina q'utye he'eva Mısa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratnıy vod. Mane q'utyee g'ayebışde ooad otk'unın Allahın əmrınıy havacənbi.

¹ Rəbbəe Natan peyğambar Davudne k'anyaqa g'ixele. Natan mang'une k'anyaqa arı, inəxüdü eyhe:

- Sa şaharee q'öyre insan vooxhe. Manbışda sa karnana manasar kar deşda eyxhe. ² Karnane insanıqa geed çavra-vəq'ə eyxhe. ³ Kar deşdang'uqamee alivşu xəp qaa'ane vughulyne bederile ğayrı, vuççud eyxhe deş. Mang'vee mana beder cune uşaxaaşika sacigee xəp qaa'a vuxha. Mançin mang'une xılənçe kar oyxhan ıxha, mang'une k'oleençed xhyan ulyoğa ıxha. G'alyuvxhasıb mana mang'ul oo g'ulyoxha vuxha. Mana mang'unemee yişşene cigee vuxha. ⁴ Sayəqees karnane insanısqamenne cigabişeençe mihman arayle. Karnane insanısqacong'əə ariyne mihmannemee otxhuniy ha'asva cune çavra-vəq'əyke həyvan avqu givk'as qiviyykanna. Mang'vee hark'ın kar deşing'una beder avqu abı, cong'əə ariyne mihmanısqa otxhuniy ha'a.

⁵ Davudna mane insanılqa qəl avqu, Natanık'le eyhen:

- Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen, man hı'iyne insanısqa qik'uyud avaak'a. ⁶ Rəhi'm hidyav'u, məxbına iş g'avcuva, mang'vee mane bederil-alla yoq'nəqees geed kar qeles.

⁷ Natane Davuduk'le eyhen:

- Mana insan ğu vorna! İzrailiyne Allahee Rəbbəe inəxüdüdü eyhe: «Zı ğu İzrailiyne paççah xhinne g'əyxı', Zı ğu Şaulne xılənçe g'attixhan hı'ı. ⁸ Zı vas yiğne xəring'un xav huvu. Mang'un yadar Zı yiğne xhilibişeeqa quvu. Zı vas İzrailiniy Yahudayn milletbı huvu. Man vak'le k'ılda g'acuxhee, Zı vas mançile hexxanıd helesinni. ⁹ Nya'a ğu Rəbbine ulesqa pisba qöona iş hav'u? Nya'a ğu Mang'un cuvab g'eliqqa huvu? Q'etbışda eyxhene Uriyne xhunaşşeyke vas xhunaşşe hee'esva, ğu mana g'ilincıqqa huvu. Ğu mana Ammonbışde xileka gik'u. ¹⁰ G'iyniyke şaqa yiğne xaake mısacad g'ilinc əq'əna qixhes deş. Ğu Yızın cuvab g'eliqqa huvu, Q'etbışda eyxhene Uriyne xhunaşşeyke vas xhunaşşe hey'ı». ¹¹ Rəbbəe inəxüdüdü eyhe: «Zı vakın divan yiğne xaabınbışisqacad qaqqas alikkas. Zı yiğne ulene ögil, yiğın yadar alyapt'ı, vas delesne insanısqa qevles. Manar yiğne-yiğın, ulek'le g'ece-g'ece yiğne yadaaşika g'alixhas. ¹² Ğu man kar dyugulenda hı'ı, Zımee man kar yiğene yı'q'ı'hne gahlı gırgıne İzrailiybışde ulene ögil ha'as alikkas».

¹³ Davudee Natanık'le eyhen:

- Zı Rəbbine ögil bınah hav'u.

Nataneeyid sak'ı, Davuduk'le eyhen:

- Rəbbəe yiğna bınah havaakal hav'una, ğu qik'as deş. ¹⁴ Ğu məxdın kar hı'iyne qiyğa, Rəbbine duşmanaşşisser Mana k'ap'ik'ile avqa qa'as əxə. Mançil-allar vake ıxhana dix qik'asda, axvas deş.

Davudna Bat-Şevaykena dix qek'a

¹⁵ Mançile qiyğa Natan cune xaaqa siyk'al. Rəbbəe, Davudna dix ık'iyk'ara'ana. Man uşax qik'uyne Uriyeyne xhunaşşeyken ıxha. ¹⁶ Davudee uşaxnemee Allahı düə haa'a. Mana sivacı xəmbı cune gozee q'ərane ç'iyel alğa'a. ¹⁷ Sarayn ağsaqqalar mana ç'iyele oza qa'asva qabı k'ane ulyoozar. Mana ozar qexhe deş, karıd oyxhan deş.

¹⁸ Yighıd'esde yiğıl uşax qek'an. Davudun nukarar uşax qik'uva mang'uk'le eyhes qəvəyq'ənanbı. Manbışisqa məxüdü qayle:

- Uşax üç'ürnang'a, şı mana ittunçil aqqeyir, mang'vee şal k'ırı alixhxı deş. Həşde uşax qik'uva şı mang'uk'le nəxüdüdü eyhes? Sayid cuk sa kar ha'a.

¹⁹ Davuduk'le cune nukaraaşşe ğud-ğud haa'a g'avxhume, uşax qik'uva ats'axxhen. Mang'vee manbışike «Uşax qik'uyneva?» qiyghan. Manbışe «Ho'ova» eyhe.

²⁰ Man g'ayxhı, Davud ç'iyele oza qıxha, əyxı'r-səyxı'r vuk'lelqa zeytunun q'ışid qadğu, tanalinbıd badal hı'ı, Rəbbine xaaqa hark'ın, Mang'us kyoyzarna. Qiyğa mana mançe cune xaaqa sak'ı, cus otxuniy heleva eyhe. Cus oxhanas hucooyiy huvu, mang'vee oyxhanan.

²¹ Nukaraaşe mang'uke qiyghanan:

– Ğu in ha'an kar hucoone? Uşax üç'ürnang'a, ğu sivacı geşşu-gyaxvananiy, həşde uşax qik'umee, ğu oza qıxha kar otxhan girğil?

²² Davudee manbışis inəxdın alidghınıy qele:

– Uşax üç'ürnang'a, zı sivacı geşşu-gyaxvananiy. Zalygena ixhee, Rəbbis zı qiykkn, uşax gidek'avaniy eyhe. ²³ Həşde uşax qik'uyın, zı nişisne siv aqqas? Nya'a mana zasse yı'q'əlqa sak'al ha'as əxəyee? Mana zasa sak'alas deş, zı mang'usqa əlyhəəs.

Sileyman yedike eyxhe

²⁴ Qiyğa Davudee xhunaşşeyş Bat-Şevays yik'ıbı hele, ikkeç'u məng'ı'ka g'ilexha. Mana vuxhne ayxu dix uxooxa. Davudee mang'un do Sileyman giyxhe. Rəbbis man uşax ikkiykanan. ²⁵ Mang'vee maqa Natan peyğambar g'ixele, mangv'eyid uşaxın do Yedidiyah (*Rəbbis ikkana*) giyxhe.

Davudee Rabba avqaaqqa

²⁶ Yoavee Ammonbı vooxhene Rabba eyhene şaharılqa cuna g'oşun k'yoohar hav'u, maana paççahna g'ala avqaaqqa. ²⁷ Qiyğa Yoavee Davudne k'anyaqa ina xabar ana insanar g'uxoole:

– Şi Rabba eyhene şaharılqa k'yophur, manbışe xhyan havacen cigabı aqqı.

²⁸ Həşdiyle ğu avxuna g'oşun sav'u, arı mane şaharın hiqiy-alladın cigabı aqqe. Qiyğab vuc şahar alept'e. Deşxheene, zı mana şahar avqee, mançis yızın do heles.

²⁹ Davudeeyib avxuna g'oşun sav'u, Rabbeeqa arı, dəv'əyka mana avqaaqqana.

³⁰ Mang'vee manbışde paççahne vuk'lele tac alyaat'u, cune vuk'lelqa giyxhe. Man tac k'inəğəyke hı'ı ıxha, çina yı'q'vaalab sa talant* vuxha. Mançine hiqiy-allançed gıranın g'ayebıyiy gitk'ın. Davudee mane şahareençe geed gıranın kar qığa'a. ³¹ Mane şahareedın millet mang'vee qığatxhu, ayxaaka, yivayne kılınqıyiy yak'uka işbı gaces ilekka. Qiyğale xhinne manbışisqa karpıç ha'as ilekka ıxha. Davudee Ammonbışde gırgıne şaharbışik man hı'iyle qiyğa, qığec'u cune g'oşunuka İyerusalimqa ayk'an.

13

Amnoniy Tamar

¹ Qiyğa in ıxha. Davudne duxayqa Avşalomuqa Tamar donana micagna yiçu yixha. Davudne menne dixes Amnonus mana Tamar* yikkiykan. ² Amnonus cuna duvuxna yiçu Tamar manimee yikkiykan, mana mançike ik'iyk'arna. Mana adamiys hidyark'ınna içiy yixhayke, Amnonus məng'ı'k hucoomecad ha'as dağamda qöö ıxha.

³ Amnonuqa Yonadav donana sa hambaz ıxha. Yonadav Davudne çocuna, Şimayna dix ıxha. Vucur geer bicna kar ıxha. ⁴ Yonadavee Amnonuk'le eyhen:

– Ay paççahna dix, nya'a ğu yiğ-yiğile k'eçe? Ğu man zak'le eyhelan!

Amnonee mang'uk'le eyhen:

– Zas yizde çocuna Avşalomna yiçu Tamar yikkan.

⁵ Yonadavee mang'uk'le eyhen:

– Tyuleeqa k'iç'u, ğucar ğu ik'arna xhinne hagve. Dek ğu g'acesva vasqa arımee, mang'uk'le eyhe: «Hucoona ixhes, yuçeyk'le Tamarık'le eyhe arı zas kar oxhan

* **12:30** 12:30 Sa talant: 34 kilelqa ələən ıxha.

* **13:1** 13:1 İne kitabee ilyaake 3:1-3.

he'ecen. Yizde ulene ögil zas otxhuniy he'ecen, zak'ler mana g'ayces, mæng'i'ne xilence kar oxhanas».

⁶ Amnon tyuleeqa k'iç'u, vuceecar vuc i'kar hag'va. Paççah mana g'acesva arimee, mang'vee paççahık'le eyhen:

- Hucoona ixhes, yizda yiçu Tamar ayrecen, yizde ulene ögil zas q'öble kokay hee'ecen, zınad manbı cene xilence oxhanas.

⁷ Davudee xaaqa insan g'axuvu, Tamarık'le eyhen:

- Həşde yiğne çocune Amnonne xaaqa hiyek'ne, mang'us oxhanasın kar he'e.

⁸ Tamar çocune Amnonne xaaqa hark'ining'a, mana g'alirxhu eyxhe. Tamare xamır hı'ı, çocune ulene ögil kokaybı qece. ⁹ Qiyğa mæng'ee tava alyapt'ı, çocune ögilqa otxhanan kar giyxhe. Mang'us oxhanas ikkiykandeş. Amnonee eyhen:

- Hasre gırgınbı zasse qığeepç'ecen.

Gırgınbı mang'usse qığeebaç'enbı. ¹⁰ Amnonee Tamarık'le eyhen:

- Otxhanan kar anne gozeeqa qıkkee, maa'ad zı yiğne xilence alyaat'u oxhanasın.

Tamare çocusva hı'iyn kokaybı alyaat'u, anne gozeeqa qıkkekka. ¹¹ Kokaybı Amnonee oxhneceva cusqana qıkkekamee, Amnon Tamarık at'irq'ın eyhen:

- Yiçu, qeera zaka g'aliyxhe.

¹² Tamare mang'uk'le eyhen:

- De'eş çoc, yızın do qığmayhe! İzrailee məxdın karbı ha'anbıdeşxhe. Məxbına beynyavavalla hımaa'a. ¹³ Məxdıne doyuka zı nyaqana yixhes? Yiğnid İzrailee beynyavava do qığeç'es. Həşde hucoona ixhes, ğu hark'ın paççahıka yuşanxhe, mang'vee zı vas heylesda. De'eşva eyhesdeş.

¹⁴ Amnonee mæng'i'l k'ırı ilydixhı, guc geeb vuxhayke mana qıkkeek'val hey'ı, mæng'i'ka g'ilexhana. ¹⁵ Mançile qiyğa Amnonuk'le Tamar g'imeece qeexhe. Amnonus Tamar cus yic yikkanaçiler geer g'imeece qeexhe. Mang'vee Tamarık'le «Oza qiyxha ğadariyxheva» eyhe.

¹⁶ Tamare mang'uk'le eyhen:

- De'eş, yizda çoc! Ğu zı g'e'eyşuyka, mançile ögil hav'uyne pisvalileb, sık'ılbab xəbna pisvalla zas haa'a.

Amnonee mæng'i'l k'ırı ilydiyxhı, ¹⁷ cuna nukar qort'ul eyhen:

- İna zasse g'e'eyşu, akka qe'e!

¹⁸ Nukareeyir içiy g'aqa qığeyhı, akka qa'an. İçiyne tanal gıranın micagın gurt eyxhe. Məxdın gurtbı paççahne adamiys hidyap'ınne yişbişe alyaa'ıxha. ¹⁹ Tamaree vuk'lelqa yı'q k'yaa'a. Qiyğad tanalin gurt qıt'axı'ı, vuk'lelqa xileppıd aqqı hülöörəxə geeşe-geeşe iyee'anna. ²⁰ Çocce Avşalomnee mæng'i'kle eyhen:

- Vaka, yiğna çoc Amnonne g'alirxhu? Yiçu, həşde nıq' qığmayhe, mana yiğna çoc vorna. Man ıxhayn yik'eeqa ikmekka.

Məxür Tamar cene çocune Avşalomne xaa gırgıng'vee dağerçuna xhinne eexva.

²¹ Paççah Davuduk'le mana gaf g'avxhumee, mana qəlin əq'əna. ²² Avşalomnee Amnonuk'le yugunud pisinıd cuvab eyhedeş. Mang'vee yiçu mıc hey'ı, mæng'i'ka g'alirxhuynçil-alla Avşalomuk'le Amnon g'imeece ıxha.

Avşalomnee Amnon gek'a

²³ Ooğançe q'ölle sen ilğeç'uyle qiyğa, Efrayim eyhene şaharıs k'anene Ba'al-Xatsoree Avşalomnee vəq'əbı qoyşar eyxhe. Avşalomus paççahın gırgın dixbı maqa otxhun-ulyoğas qoot'ılas vukkiykan. ²⁴ Mana paççahısqa arı, eyhen:

- G'iyna zı, yiğne nukaree, vəq'əbı qoyşar. Hucoona ixhes, g'iyna paççahiy cun insanar zasqa savaale.

²⁵ Paççahee Avşalomuk'le eyhen:

- De'eş dix, yişin gırgınbı abee, vas yı'q'da gyuaras.

Avşalomee mana nimee ittunçil aqqeyir, paççah maqa arayle deş. Paççahee Avşalomus xayir-düeyib huvu, mana yəqqı'l araççe. ²⁶ Avşalomee meed eyhen:

- Manke yizda çoc Amnonxheeyir şaka g'axile.

Paççahee mang'uke qiyghanan:

- Nişisne mana şoka ikkekka?

²⁷ Avşalomee xıl ts'its'aa'a deş. Davudee manke Amnonur gırgın cun dixbıb mang'uka g'uxoolenbı.

²⁸ Avşalomee cune insanaaşılqa əmr haa'a:

- İlyaake Amnonee çaxır ulyodğu vuc xhinne qıxhamee, zı şok'le «Amnonus ı'xeval!» eyhes. Manke şu mana gik'e, qı'məəq'ən. Zı şos əmr hoole! Adamer vuxhe, yik'eka vuxhe!

²⁹ Avşalomee nəxüdiy uvhu, nukaraaşed həməxüd Amnonus ı'xiyxən. Paççahne dixbişik'le eyxhenbı g'acu, zaraba cone g'atıraaşılqa aleepxı, mançe heebaxanbı.

³⁰ Manbı yəqqənanğ'a Davudulqa inəxübna gaf hiviyxhar:

- Avşalomee paççahın gırgın dixbı gyapt'ıynbı, manbışda nenacar üç'ürra g'alerçu deş.

³¹ Paççah oza qıxha, tanalin qıt'axxı'ı, ç'iyelqa gızyaraççe. Mang'une k'anene gırgıne cune insanaaşed tanalinbı qıt'axxa'anbı. ³² Davudne çocune Şımayne dixee Yonadaveeme inəxüd eyhe:

- Yizde xəring'usqa həməxüd qımaylecen, cune dixbişin gırgınbınıyxan hapt'ı. Saccu Amnoncar qik'u. Avşalomuqa məxbına fıkır cuna yiçu Tamar Amnonee cuka g'aliyxhas aliykkıyne yiğile vuxha. ³³ Hasre yizde xəring'un paççahın gırgın cun dixbı hapt'ıva gaf g'avxhuva yik' gimoyxhancen. Saccu Amnoncar qik'u.

³⁴ Avşalomme hixu ark'ın ıxha. G'aravulee, vuk'ul ooqa qav'umee, tepayle geeb insanar gəə g'ooce. ³⁵ Yonadavee paççahık'le eyhen:

- Haane paççahın dixbı qöövub! Zı, yiğne nukaree, nəxüdiy uvhu, həməxüdüd eyxhen.

³⁶ Mang'vee cuvab uvhu g'attirxhınmee, axtıba gyaaşe-gyaaşe maqa paççahın dixbı ikkeebaç'e. Paççahır gırgın cun insanarıb hülöübəxə gyaaşe gıviygal.

³⁷⁻³⁸ Davudee yiğis-yiğis dıxes, Amnonus, ak' avqaaqqa vuxha. Avşalomeeme hixu Geşurne paççahne Talmayne k'anyaqa ayk'an. Talmay Ammihudna dix ıxha. Geşureeqa hixuna Avşalom maa'ar xhebillə senna axva. ³⁹ Amnon qik'u, ooğançe sabara gah ılğevç'ule qiyğa, paççah Davud culqa qarayle. Mana Avşalomuke qəl qıgahasva qihna gexha deş.

14

Avşalom İyerusalimeeqa siyk'al

¹ Tseruyayne duxayk'le Yoavık'le ats'anniy, paççahın yik' Avşalomuqa gyotxhan ıxhay. ² Yoavee Teqoayeeqa insan g'ıxele mançe ats'alynana zəiyfa ayres. Mang'vee arıyne zəiyfayk'le eyhen:

- Hucoona ixhes, ğucar ğu ak' avquyn xhinne heegve. K'aarın tanalinbı ale'e, vuk'lelqa zeytunun q'ış qımadağva, ğucar ğu qik'uyng'unemee geer yiğbına geişen xhinne heegve. ³ Paççahne k'anyaqa hark'ın, inəxüd eyhe.

Yoavee, paççahık'le hucooyiy eyhesva, xət qa'an.

⁴ Teqoayeençena zəiyfa paççahısqa ikkeyç'u, mang'une ögee aq'vak k'ena ç'iyelqa gizerçu, eyhen:

- Ay paççah, kumag he'e!

⁵ Paççahee mang'uk'le eyhen:

- Vak hucoona ıxha?

Zəiyfee eyhen:

- Zalqa yiğ adı, yizda adamiy qik'u. Zı sip'iriy vorna. ⁶ Zaqa, yiğne nukarıqa, q'öyre dixniy vor. Sa yiğil manbışda q'öyre çolee sana-sang'uka aldapxhıninbı. Maa'ar manbı curaa'asda vuşucar ıxha deş. Sang'vee manasa ı'xı' gik'una. ⁷ Həşde gırgınacab xizan zalqa g'elil quvxha, manbışe eyhen: «Çoc gik'una şasqa qale, şı mana çoc gik'yunçil-alla gik'as. Dekkın kar şavusiy axvas manar gik'as». Manbışe məxüd zaqa vodun-deşin man ts'ünq' q'ətqa'as. Məxüb manbışe çiyeyne aqval yizde adamiyke g'abıynbı g'alepçes deş.

⁸ Paççahee zəiyfayk'le eyhen:

- Xaaqa sayk'le. Zı yiğne hək'ee əmr haa'asda.

⁹ Teqoayeençene xhunaşşee paççahık'le eyhen:

- Yizda xərna paççah, hasre mançına bınah zalqayiy yizde xizanılqa vuxhecen! Paççahlıqayiy cune taxtılqa bınah gymooxhacen!

¹⁰ Paççahee eyhen:

- Şavaayiy vak'le sa cuvab uvhu, mana zasqa ayre. Mançile qiyğa mana vak sayır set'as deş.

¹¹ Zəiyfee eyhen:

- Hucoona ixhes, paççahee, Rəbbilqa, cune Allahılqa k'ın g'aysrecen, şavusqacad yizde dixike qəl qığaahas havaasaras deşva. Deşxhee, manbışe yizda dix gik'as.

Davudee eyhen:

- Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen, yiğne duxayne vuk'lele ç'ərıb g'a'avxhas deş.

¹² Zəiyfee Davuduk'le eyhen:

- Hucoona ixhes, zasqa sa cuvab eyhes hasre.

Paççahee «Eyheva» eyhe.

¹³ Zəiyfee eyhen:

- Nya'a manke ğu, Allahne milletne ögil məxbına iş hav'u? Ğu məxüd uvhuyka, valqa bınah qaa'a. Menne cigeeqa hixu ark'ınna yiğna dix ğu vasqa sak'al hı'ı deş.

¹⁴ Yişin gırgınbı hapt'asınbı, şı ç'iyelqa ott'ulne yı'q'əlqa sa'as dexhene xhyanıq akar. Allaheeyid insanıke ts'its'ı'ı can g'eşşe deş, Mang'veeyib Cuke əq'ənaqa girxhuna nəxürne Cus k'ane qa'asva fıkr ooxhan.

¹⁵ Zı milletın qı'yeeq'ən hey'ı, çil-allar zı həşde vasqa, yizde xəring'usqa paççahısqa arı. Yizde fikreeqa qadıyn: «Hark'ın paççahıka gaf haa'as, sayid mang'vee zı uvhuyn ha'a.

¹⁶ Paççahee, zı uvhunçil k'ırı alixhxhı, zınayiy yizda dix, şı gyapt'as vukkanang'une xileençe g'attivxhan haa'a.

Məxüb şı Allahne milletne yı'q'neençe hakkal hidyaa'a». ¹⁷ Mançil-alla zı məxüd uvhu: «Yizda xərna paççah, sa cuvab eyhe, yızın yik' cigeeqa qoracen». Vasse Allahne malaaikısse xhinne yugun pısınçike cura'as əxən. Hasre Rəbb, yiğna Allah,

vas kumagxhecen!

¹⁸ Paççahee zəiyfayk'le eyhen:

- Zı vake sa cuvab qiyghanas, mançin alidghıniy zake dyugul hıma'a.

Zəiyfee eyhen:

- Yizda xərna paççah, hucoona ixhes qiyghne.

¹⁹ Paççahee qiyghanan:

- İne yiğne işee Yoavna xılyne alivku vob?

Zəiyfee alidghıniy qele:

- Yizda xərna paççah, valqan k'ın ixhen, şavussevad val k'ırı ilydiyxhı t'ub cigeeñçe ı'ğviykar haa'as vəxəs deş. Ho'o, yiğne nukaree Yoavee zas əmr hav'u, zı hucooyiy eyhes ıkkınavad, mang'vee xət qı'ı.

²⁰ Məxüd yiğne nukaree Yoavee mana iş qa'asva hı'ı. Yizde xəring'una paççahna ək'el, Allahne malaaikna ək'elymee geeb vob, mang'uk'le dyunyel eyxhen gırgın ats'an.

²¹ Paççahee Yoavık'le eyhen:

- Ho'o, zı man kar ha'asın. Hoor, şena mek'vna Avşalom yı'q'əlqa sak'al he'e.

²² Yoav aq'vakkena ç'iyelqa gizerçu, «Ğu paççah geer qa'anava» uvhu. Qiyğa Yoavee meed eyhen:

– G'iyına paççahee, cune nukaree uvhuyn hı'ı. Həşde zak'le, yiğne nukarık'le, ats'axhxhayn, vasqa zı yugra qarı ıxhay.

²³ Yoav Geşureeqa hark'ın, Avşalom İyerusalimeeqa sak'al ha'a. ²⁴ Paççaheeme eyhen:

– Hasre mana cune xaaqa sak'lece, yizde ulesqa qımaylece.

Avşalom cune xaaqa siyk'al, mana paççahne ulesqa qarayle deş.

Davudee Avşalom cusqa qoyt'al

²⁵ İzrailivolle Avşalom xhinne micagna adameeşına insan ıxha deş. Gırğing'us mana ıkkın ıxha. Vuk'lele kıts'alqamee mang'uqa qəlan ciga ıxha deş. ²⁶ Senis, ç'ərbışe mang'us yı'q'valla haa'ava, mang'vee manbı gyadaxa ıxha. Qiyğad g'apanıl gyoodkumee, q'öd vəş (200) şekel* qadayle ıxha. (Şekel paççahee gıxhxhiyn standart ıxha.)

²⁷ Avşalomuqa xhebiyre dixiy Tamar donana sa yiş yixha. Tamar geer micagna içiy yixha.

²⁸ Avşalom q'ölle senna İyerusalim axveeyir, mang'uk'le paççahın aq'va g'ece deş.

²⁹ Avşalomee Yoavıqar qihna insan g'ıxele. Avşalomus ıkkınanniy, Yoavee vuc paççahısqa ıkkı. Yoavıs mang'une k'anyaqa ayres ıkkıykan deş. Avşalomee q'ör'es Yoavne k'anyaqa insan g'ıxele. Mang'us meer mang'une k'anyaqa ayres ıkkıykan deş.

³⁰ Avşalomee manke cune nukaraaşık'le eyhen:

– İlyaaake, Yoavın xhıt'anan çol yizde çoluk at'itq'ın vod. Hapk'ın, maqa ts'a ı'xe.

Avşalomne nukaraaşed hapk'ın, maqa ts'a ı'xiyxən.

³¹ Manke Yoav Avşalomne xaaqa arı, qiyghanan:

– Nya'a yiğne nukaraaşe abı, yizde çolus ts'a ı'xı'?

³² Avşalomee Yoavık'le eyhen:

– Zasqa ayreva zı yiğne k'anyaqa insan g'axuvu. Eyhelan zak'le, zı inyaqa Geşureençe nişisniy qarı? Zı şaacar axunaxhiy inçile nimeexheyid yugda eyxheyiy. Hasre zak'le paççah g'aces. Zaqa bınah vobxhee, gik'ecen.

³³ Yoavee hark'ın, man gırğın paççahılqa hixhar ha'an. Paççaheeyir Avşalom cusqa qoyt'al. Avşalom paççahısqa arı, mang'une ögil aq'va ç'iyek qet'asmee k'yoyzarna. Paççahee mang'us ubba ha'a.

15

Avşalomee millet g'elil qa'a

¹ Sabara gah lğevç'uyle qiyğa, Avşalomee cus döv'əyn daşk'a, balkanar, xhots'al (50) cune ögil g'adaxhvanasda insan t'abal ha'a. ² Mana miç'eer çakra suğots'u, şaharne akkabışısqa əlyhəəne yəqqəniy ulyoyzarna. Mançe cone yı'q'nee gıpxhına gaf paççahee məhkama alğehecenva vüqqən insanar l'lgəəmee, mang'vee manbı cusqa qopt'ul, qiyghan ıxha:

– Ğu nene şahareençene?

Mane insaneeyid alidghiniy qele ıxha, vuc sa neneme İzrailayne nasıleençena vorna.

³ Avşalomee mane insanık'le inəxüd eyhe ıxha:

– Yiğna iş yugnab, qopkunab vuxheeyib, paççahısnee val k'ırı alixhxhesda insan deşda.

⁴ Avşalomee meed eyhe ıxha:

* **14:26** 14:26 Q'öd vəş şekel: 2 kileyle geed ıxha.

- İne ölkayna haakim zıcarxhiy hı'ına. Manke zı, vuşuyiy zasqa məhkamee he'eva arı, mang'une işıqa qorkuraniy ilyakkas.

⁵ Vuşumecar k'yozarasva Avşalomusqa qexhemee, mang'vee xıl hotku, mana insan cusqa ts'its'i'ı, ubba ha'a ıxha. ⁶ Avşalomee məxüd paççahısqa məhkama ha'asva vüqqəne gırgıne İzrailybışikcad ha'a ıxha. Məxüb mang'vee İzrailybı culqa saa'a vuxha. ⁷ Yoq'ulle sen ilğeç'uyle qiyğa, Avşalomee paççahık'le eyhen:

- Hucoona ixhes, hasre zı Xevronqa hark'ın, Rəbbis cuvab huvuyn kar ha'as.

⁸ Zı, yiğna nukar, Aramne cigabişeeene Geşurne şaharee axvamee, k'inniy g'assır: «Rəbbe zı İyerusalımqa sak'al he'ee, zı Mang'us i'bəədat ha'as Xevronqa i'qqəs».

⁹ Paççahee mang'uk'le «Yugna yəq vuxhenava» eyhe.

Avşalomur Xevronqa ayk'an. ¹⁰ Avşalomee dyugulenba gırgıne İzrailyne nasılbışeeqa cun insanar g'axuvu, maabınbışik'le eyhen:

- Gaçeençe qı'ğəəne süttyun ses g'ayxımee, «Avşalom Xevron paççah ıxhava» eyhe.

¹¹ İyerusalımğançe Avşalomuka sacıgee q'öd vəş (200) insan ayk'an. Manbı məttine yik'eka mang'uqab qihna əlyhəə vuxha. Manbışis nişikcab xabar vuxha deş. ¹² Avşalomee q'urbanbı allya'amee, mang'vee Davudna muşaavir Giloonçena Axitofel* cune şahareençe, Giloonçe, cusqa qoyt'al. Avşalomne suralqa i'lğəənbı yiğ-yiğile geeb qeebaxhe vuxha. Manbışis Davudne yi'q'əle qeepxhes vukkan vuxha.

Davud İyerusalımğançe hexva

¹³ Sa insan Davudusqa arı, mang'uk'le eyhen:

- İzrailybışin yik'bı Avşalomulqa vod satk'ıl.

¹⁴ Davudee İyerusalimeene cune gırgıne insanaaşik'le eyhen:

- İnce heepxas! Deşxheene, Avşalomne xılənçe yişde neng'usseccar g'attixhanas əxəs deş. Zaraba vuxhe əlyhəəs. Deşxheene, mana şaka avarq'ıl, yişde vuk'lelqa yiğbı exas, şaharıb g'ılincike alğaahas.

¹⁵ Paççahne insanaaşee eyhen:

- Şi yiğın nukarar vob, hasre ğu, yişde xəring'vee, eyhen ixhecen.

¹⁶ Paççahıqab qihna mang'un gırgın xaabınbı qığeebaç'enbı. Mang'vee saccu yits'ıyre caariye xaaqa ilyaakasva g'alyaa'a. ¹⁷ Paççahıqad qihna gırgın milletcad qığeç'u, şahareençe qığəəne xaasqamee qadı, ulyoyzaran. ¹⁸ Gırgın mang'un insanar Keretbışıka, Peletbışıka†, yixıd vəş (600) Gateençe cuqab qihna qabıyne Gatbışıka sacıgee, cune ögiyle ilğeebaç'e.

¹⁹ Paççahee Gatğançene İttayk'le eyhen:

- Ğu nya'a şaka i'qqə? Sak'le, ixhesde paççahıka Avşalomuka axve. Ğu menne cıgeençe g'e'eşşu qarına vor. ²⁰ Ğu inyaqa həşdebışee qarı. G'iyna zı ğu zaka əlyhəəsne alikke? Zak'le zı nyaqa əlyəsvacar ats'a deş. Ğumee sak'le, yiğın insanarıb vaka quvke. Hasre Rəbbe Cuna badal dyooxhena yugvalla vak'le haagvecen!

²¹ İttayee paççahıs alidghınıy qele:

- Vorne Rəbbilqaniy yizde xəring'une paççahne canılqan k'ın ixhen, ğu, yizda paççah, nyaa'ar ixhee, zınar qik'u ixheeyir, üç'ür ixheeyir, maa'ar ixhes.

²² Davudee İttayk'le eyhen:

- Qora manke ögilqa ilğeç'e, ögee hoora.

Gatğançene İttaykan gırgın mang'un insanar, cone k'anebın gırgın uşaxar qabı, ilğeebaç'enbı.

* **15:12** 15:12 Axitofel: şavuk'lene ats'a, mana insan Bat-Şevayna q'əsda dekmee ıxha. Bat-Şevayna adamiy, Uriy, Davudee gik'u'ı ıxha. † **15:18** 15:18 Keretbı, Peletbı: ine milletne insanaaşee paççahıs g'aravuliyvalla haa'a vuxha.

²³ Paççahın insanar əlyhəəmee, ölkeebın gırgın insanar okur aletçu gyaaşenbı. Paççahee Qidronna q'adaal ilğevç'umee, mang'ukan gırgın milletcad sahrayne suralqa ayk'an.

²⁴ Maa'ar Tsadokır ıxhana. Mang'une k'ane Leviyke g'abıynbı‡ vuxhaynbı. Manbışe Allahıka mugaavilenana q'utye quvkekka vuxha. Allahna q'utye manbışe ç'iyelqa giviyxhe. Evyatarae gırgın millet şahareençe qığeç'esmee q'urbanbı allya'a.

²⁵ Paççahee Tsadokuk'le eyhen:

– Allahna q'utye şahareeqa savk'al hee'e. Zı Rəbbine ulesqa yugra qaree, Mang'vee meer zı yı'q'əlqa sak'al hı'ı, Cuna q'utyeyiy Cuna çadırŞ zak'le hagvasın. ²⁶ De'eş, «ğü Zas ikkana deşurva» uvheene, hasre zak Cus hucooyiy ikkan he'ecen. Zı Mang'une xile vorna.

²⁷ Paççahee kaahin Tsadokuk'le eyhen:

– İlekke, hucooyiy eyxhe. Ğunayiy yiğna dix Axima'ats, Evyatarae duxayka Yonatanıka sacıgee hexxan hidi'ı şahareeqa savk'le. Ğunar, Evyataraeyib q'öyursana vuşun dixbı şoka vukkee. ²⁸ Zı şoke xabar qavaalesmee, İordanne damayle ilğəəne cıgee, sahray ixhes.

²⁹ Tsadokeeyiy Evyatarae Allahna q'utye İyerusalimeeqa savaak'al haa'a. Cona q'öyursanab İyerusalimee axva.

³⁰ Davud Zeytunne suvalqa geşşe-geşşe ilqeç'e. Mang'vee vuk'lelqa kar atçu eyxhe, g'elilqamee kar ali'ı ıxha deş. Mang'uka sacıgee suvalqa ı'lqəənbı vuk'lelqa kar atçu gyaaşe-gyaaşe ilqeebaç'e.

³¹ Şavaame «Axitofel Avşalomne k'ane vorva, g'elil qeepxhaynbışde suralırva» xabar hoole. Davudee Rəbbis düə haa'a:

– Ya Rəbb, zı Vake heqqa, Axitofelin mı'slöhətbı nişiscad karı'dəənbı he'e.

³² Davud milletin Allahıs ı'bəədat ha'ane suvane q'omaqa hirxhıymee, Arkıbışda Xuşay mana g'aces arayle. Mang'vee culqa abına ver haagvasva tanalınbı qıt'axxa'a, vuk'ulelqa nyaq'v kyaa'a. ³³ Davudee mang'uk'le eyhen:

– Ğunar zaka sacıgee əlyhəəsxhee, Ğü zas dağamra ixhes. ³⁴ İnekke yugun, Ğü şahareeqa sak'ı, Avşalomuk'le eyhe: «Paççah, zınar yiğna nukar ixhes. Şenke nəxübiy yiğne dekkıs nukariyvalla hav'u, həşdeb vas haa'as». Məxüd vasse zas kumag ha'as əxə. Vasse Axitofelin mı'slöhətbı alyt'ik'al ha'as əxə. ³⁵ Kaahin Tsadokiy kaahin Evyatar maa'ab vaka vuxhes. Paççahne sarayee g'ayxhiyn gırgın kar, Ğü kaahinaaşılqa Tsadokılqayiy Evyatarılqa hixhar ha'as. ³⁶ Manbışda q'öyre dix – Tsadokna dix Axima'ats, Evyatarae dix Yonatan – manbışde k'ane vob. Şok'le g'ayxhiyn gırgın manbışde xileka zalqa hixhar he'e.

³⁷ Avşalom İyerusalimeeqa ı'kkəəmee, Davudna hambaz Xuşayır şahareeqa ikkeç'e.

16

Davudiy Tsiva

¹ Davud suvayle gəə girğilmee, mang'us Mefiboşetna nukar Tsiva qızaxxa. Mang'vee q'öd vəş (200) gıney, vəş t'exa qeqqvuyne t'imilin, vəş t'exa incilyna, sa tuluğ çaxıren alyaat'u, manbıd q'öne əməlelqa alixxhı, Davudne ögilqa arayle.

‡ 15:24 15:24 Leviyke g'abıynbı: Levi Yaaq'ubna xhebır'esda dix ıxha. Allahee İzrailybışde yı'q'neençe mang'uke g'abıynbı kaahinaaşın kumagçer vuxhecenva g'əvxü. § 15:25 15:25 Cuna çadır: Mana Allahna muq'addasna çadır vob. inyaa Allahne muq'addasne çadırene hək'ee eyhe. İzrailybı, Misirğançe qığeepç'ıyle qiyğa, Allahee manbışik'le muq'addasna çadır hee'eva eyhe. Manbı sahray vuxhaylette manbışe mana çadır coka ı'ğviykar ha'a vuxha. Mana çadır işaarat vuxha, Allah cone yı'q'nee axvava. Mane muq'addasne çadırne ögil İzrailybışe Allahıs q'urbanbı gyaat'a, ı'bəədatbınıy ha'a.

² Paççahee Tsivayk'le eyhen:

- İnbı nyaqane ikkekka?

Tsivee eyhen:

- Əməler paççahın xaabınbı aleepxecenva, gıneyiy incilerıd yiğne nukaraaşə oxh necenva, in çaxırıd sahreene obzuruynbişe ulyoğecenva adı.

³ Paççahee Tsivayk'le eyhen:

- Yiğne xəring'una neva, Mefiboşet, nyaane vor?

Tsivee paççahık'le eyhen:

- Mana «G'iyna İzrailybışe yizde q'əsde dekkına paççahıyvalla zasqa savaak'al haa'asva» uvhu, İyerusalimee axu.

⁴ Paççahee Tsivayk'le eyhen:

- Manke Mefiboşetin gırgın kar yiğın eyxhe.

Tsiva paççahıs k'yorzul, alidghınıy qele:

- Saccu zı yiğne ulesqa yugra qoracen.

Şimeyee Davudus bed-düə haa'a

⁵ Paççah Davud Baxurim eyhene şahareeqa qarayle. Mançe mang'usqa Şaulne xınıbışda Gerayna dix Şimey qığeç'e. Şimey Davudus bed-düə haa'a-haa'a qığeç'e. ⁶ Davudne hiqiy-alla cehilyaariy cun esker vuxhayka ilydyakkı, mang'vee Davudulqayıy Davudne insanaaşılqa g'ayebı ayhe.

⁷ Şimeyee Davudulqa inəxübna bed-düə haa'a:

- Agvle, agvle, insanar gyabat'ana, karai'dəəna insan! ⁸ Ğu Şaulne cigee paççah ıxha. Rəbbeeyid vak in Şaulne nasılıke k'yapk'ınne ebal-alla hı'ı. Həşde Rəbbe paççahıyvalla yiğne dıxesqa Avşalomusqa quvu. Valqa mana ver ğu insanar gyabat'anava abı.

⁹ Tseruya donane zəiyfayne duxee Avişayee paççahık'le eyhen:

- Nya'a mane xvaan yizde xəring'us, paççahıs, məxbına bed-düə hav'u? Hasre zı hark'ın mang'una vuk'ul qooxas.

¹⁰ Paççahee eyhen:

- Tseruyayn dixbı, zake şos hucoone? Mang'vee, Rəbbe «Davudus bed-düə hee'eva» uvhu, bed-düə haa'axhee, şavusse mang'uk'le «məxüd hıma'ava» eyhes əxəyee?

¹¹ Davudee Avişayk'leyiy gırgıne cune insanaaşık'le eyhen:

- Zake g'ariyne yizde dıxes zı gik'as ikkan. Mane Benyaminyaaşıkeng'uk'le hucoo eyhes eyxheyee! Mana culer-alqa g'alerçe, hasre heecen bed-düə. Mang'uk'le məxüd Rəbbe uvhu. ¹² Həməxüd eyxhe, Rəbbik'le zak ıxhayn g'acu, şeng'vee g'iyna zas hav'uyne bed-düə-alla, zas yugun ha'a.

¹³ Davudıy cun insanar cone yəqqı'n əlyhəə vuxha. Şimeyeeəme suvayne sirtile bed-düə haa'a-haa'a aykan. Mang'vee manbışılqa g'aye, toz dağa'a. ¹⁴ Paççahıy cukan gırgın insanar İordanne damaysqa hipxır, obzurva maa'ad manzilybı ha'a.

Avşalom İyerusalımqa ikkeç'e

¹⁵ Avşalomıy gırgına İzrailybışda g'oşun İyerusalimeeqa qabayle. Axitofelir mang'uka sacıgee ıxha. ¹⁶ Davudna hambaz, Arkıbışda Xuşay, Avşalomusqa arı «Paççah geer qa'ana! Paççah geer qa'anava!» eyhe.

¹⁷ Avşalomee Xuşayk'le eyhen:

- Manane yiğne hambazılqana, Davudulqana, yiğna badal dyooxhena yugvalla? Nya'a hambazıka sacıgee idyark'ın?

¹⁸ Xuşayee Avşalomuk'le eyhen:

- De'eş, zı saccu Rəbbe, ine milletın, gırgıne İzrailincar, g'əyxı'yne insanın sura aqqas. Zı mang'uka axvas. ¹⁹ Ğu zak'le eyhelan zı şavusne nukariyvalla haa'as? Hambazne dixes dişde? Yiğne dekkis nəxbına nukaruyvallayıy hav'u, vasıb həməxübna nukariyvalla haa'as.

²⁰ Avşalomee Axitofelik'le eyhen:

- Şi hucooyiy ha'as ikkanva mı'sləhət g'avcelan!

²¹ Axitofelee Avşalomuk'le eyhen:

- Yiğne dekke xaaqa ilyaakasva g'alyav'uyne cune caariyeeşika g'alixhe. Manke gırgıne İzrailik'lecad ğu dekkis g'imece qıxhava ats'axhxhesın. Yiğne suralyne gırgınbışeed yiğın sura sık'ıldad geed aqqas.

²² Avşalomee dekkine sarayne oğa çadır güvxü, maa'ar gırgıne İzrailyne ulene ögil dekkine caariyeeşika g'ilexha.

²³ Mane gahbışıl Axitofelee g'avcuna mı'sləhət, Allahıken cuvab xhinne ıxha. Axitofelee g'avcuna mı'sləhət Davudnemeeyib Avşalomnemeeyib həməxüb vuxha.

17

Axitofelinniy Xuşayn mı'sləhətbı

¹ Axitofelee Avşalomuk'le eyhen:

- Hasre zı yits'ıqvəd aazır (12 000) insan g'əyxı', xəmdə Davuduqa qihna gixhas. ² Mana orzul, rı'hı'le g'a'arxhung'a, şi manbışılqa k'yophur mang'una ul qəvəəq'ənaa'as. Manke mang'une k'anebın gırgınbı heepxasınbı. Zınar manke saccu paççah Davud gik'as. ³ Qiyğale gırgın millet zı vasqa sak'al ha'as, istağ tsumaysqa seek'al hee'en xhinne. Gırgınbı valqa savk'leceva, ğu mana t'abal ha'ana insan gidek'u g'alerçes ikkan deş. Manke milletıkıd vuççud ixhes deş.

⁴ Man cuvab Avşalomusud gırgıne İzrailyne ağsaqqalaaşısíd yugda qadayle.

⁵ Avşalomee eyhen:

- Qudoora, həşde Arkıbışda Xuşayır qot'alas, sa mang'vee eyhenıçilid k'ırı alixhxhes.

⁶ Xuşay Avşalomusqa arımee, Avşalomee mang'uk'le eyhen:

- Axitofelee şas inəxübna mı'sləhət g'avcu. Şi mang'vee eyhəxüd ha'asee? De'eş, hidya'asxhee, ğu hucoo he'evane eyhe?

⁷ Xuşayee eyhen:

- Axitofelee həşde huvuna mı'sləhət yugna deşub. ⁸ Vak'lecad ats'an, yiğna dekkiy mang'ukan insanar igider vob. Manbı həşde balabı g'ayşu axuyn syobı xhinne vob. Yiğna dek ək'elika siç'ekkvana insan vor, mana mısacar g'oşunne yı'q'nee g'alixhas deş. ⁹ Mana həşde mağarabışde sançeeeye, deşxhee, menne cigeeye dyugulyxha vor. Mang'una g'oşun yiğne eskeraaşılqa ts'eppa k'yophur, ğamuvxhee, man g'ayxhiynbışe eyhesın: «Avşalomuqa qihna apk'ıninbı avub avxu». ¹⁰ Manke aslanaaşın xhinnen yik'bınan igiderıb qəvəəq'ənasınbı. Gırgıne İzrailybışik'lecad ats'an, yiğna dek nəxrına g'oçax ıxhay, cukanbıb nəxbın igider vuxhay.

¹¹ Zı vas inəxübna mı'sləhət g'ooce: Danile Beer-Şevalqamee* gırgın İzrailybı deryahne mıglena g'um xhinne vasqa savaalecen. Ğunab yiğne xilen manbı dəv'eeqa vukkee. ¹² Mana axvane cigabışde sançee şi mang'ulqa xəənçe ç'iyelqa g'e'exhxhan şəh xhinne k'yooharas. Manar, cukane insanaaşına sacarır üç'ürra g'ilydyaraççe. ¹³ Mana menne şahareeqa ark'ın ixheene, gırgıne İzrailybışe mane şaharısqa t'ü'ər

* **17:11** 17:11 Danile Beer-Şevalqamee: Dan eyhena şahar mane gahıl İzrailyna nekke şimalılna şaharniy vob. Beer-Şeva eyhena şaharmee cühüt'yaaşine sahree, İzrailyna nekke canubulyna vuxha. «Danile Beer-Şevalqamee» İzrailyne k'aneñçe-qomaqqameeva eyhen ıxha.

adı, mana şahar habğı, dameeqa g'a'apçes. Mane şaharıke sa k'ınna g'ayeb g'alepçes deş.

¹⁴ Avşalomeeyiy cukane gırgıne İzrailıybışe eyhen:

– Arkıbışda Xuşayna mı'slöhət, Axitofelyne mı'slöhətıle yugba vob.

Məxüd Rəbbe Avşalomne vuk'lelqa ver ablyaa'asdeme, Axitofelyna yugna mı'slöhət havaakal haa'a.

Xuşayee Davudus xabar hool

¹⁵ Xuşayee kaahinaaşik'le Tsadokık'leyiy Evyatarık'le eyhen:

– Axitofelee Avşalomusiy İzrailıyne ağsaqqalaaşis inəxübna mı'slöhət g'avcu. Zımee manbışik'le inva uvhu. ¹⁶ Həşde şu ina xabar ana Davudusqa zaara insan g'axıle. Şu mang'uk'le eyhe: «G'iyna xəmə İordanne damayne ine aqval sahree hımaa'a. Damayne şene aq'valqa ilğeeç'e. Deşxheene, paççahır cukan gırgın insanarıb hapt'asınbı».

¹⁷ Yonatanıy Axıma'ats En-Rogeele aaxva vuxha. Sa nukar içee manbışis xabar abayle vuxha, manbışeb mana xabar paççah Davudus hıvxhar haa'a vuxha. Manbı şaharee neng'uk'lecab g'avces vukkan deşdiy. ¹⁸ Sa gadeyk'le manbı g'ooce, mang'veeyid man hark'in Avşalomulqa hıvxhar ha'a. Mançıl-allab manbı mançe zaraba qığeeç'ı Baxurimee eyxhene sa adamiyne xaaqa qavayle. Mane adamiyne məhlee kahrız vooxhe. Manbı maqa k'eebaç'e. ¹⁹ Mang'une xhunaşşee örtıyug alyaat'u kahrızılqa aççu, çılqab xhıt'a gyooka, şavuk'lecad vuççud g'imececenva.

²⁰ Avşalomun insanar mane xaaqa abı, zəıyfayke qiyghanan:

– Axıma'atsiy Yonatan nyaane vob?

Zəıyfee manbışik'le eyhen:

– Damayke ilğeeç'ı.

Mane insanaaşe manbı t'abal haa'a. Vuşucar ivdeykımee, sapk'ıl İyerusalımqa avayk'an. ²¹ Avşalomun insanar apk'ınııyle qiyğa, Yonatanıy Axıma'ats kahrızeençe qığeeç'ı, paççah Davudus xabar hevlesva avayk'an. Manbışe mang'uk'le eyhen:

– Oza qeepxhe, damayke zaraba ilğeeç'e.

Manke manbışe Axitofelee uvhiynçına gaf ha'a.

²² Davudıy cun insanar İordanne damayle ilğeebaç'enbı. Miç'eerilqasse damayle ilğıdeç'una sa insan axva deş.

²³ Axitofelik'le iş cune mı'slöhətıka hıdyav'u g'avcumee, mang'vee cune əməleys palan ı'xı' cune şahareeqa, xaaqa sıyk'al. Mang'vee cune karak hucooyiy ha'as ıkkınavd uvhu, ark'in vuceecar vuc gıvayxanna. Mana, cuna dek k'eyxiyne mağaree k'eyxha.

²⁴ Davud Maxanayimeeqa qarayle. Avşalomur cune k'anene gırgıne İzrailıybışıka İordanne damayle ilğeeç'e. ²⁵ Avşalomee, Amasa Yoavne cigeeqa g'oşunbışda xərna giyxhe. Amasa, Yitra donane İzrailıyğançeng'una dix ıxha. Mang'una yed Naxaşna yış Avıgailiy yıxha. Yoavna yed Tseruya Avıgailıynar yıçu yeexhe. ²⁶ Avşalomee İzrailıybışıka Gilead eyhene cigee çadırbı giyxə.

²⁷ Davud Maxanayimeeqa arayle. Maqa mang'usqa Ammonne Rabba eyhene şahareençene Naxaşna dix Şovi, Lo-Devareençe Ammielyne dix Makır, Rogelim eyhene şahareençe Gileadğançena Barzilay abayle. ²⁸ Manbışe Davudusiy cune g'oşunus doşagbı, k'olabı, nyuq'vneke hı'ıyn g'abbı, ooxhanas suk, xhıt'a, urva, qoots'una suk, hüvə, ²⁹ itv, şor, zerane nikneke hı'ıyn nisse, vəq'əbı adayle. Manbışisqa məxüd qayle, g'oşun çolee mıssıbanıyxan, obzur, xhyan denamee avxu.

18

Avşalom qek'ana

¹ Davud cune hıqiy-allane g'oşunuqa ilyakka. Mang'vee g'oşun aazırna, vəşna bit'al hav'u, manbışılqa ç'ak'ınbı giviyxhe. ² Davudee g'oşun xhebne cigeeqa bit'al haa'a. Ts'eppiye destel ooqa Yoav, q'öd'esde destel ooqa Yoavna çoc, Tseruyayna dix Avişay, xhebıd'esde destel ooqar Gatğançena İttay xərna giyxhe. Paççahee g'oşunuk'le eyhen:

– Zı şoka däv'eeqa hidyark'ın gyuaras deş.

³ Eskeraaşe mang'uk'le eyhen:

– Hımayk'an, şı heepxas gyapk'eene, manbı şaqa sapk'ıl ilyaakas deş. Yişınbışın surabı hapt'eeyib, manbı şaqa meeb sapk'ıl ilyaakas deş. Ğu yişde yits'ne aazırıng'ule ooqana vor. Mançilesa, Ğu şas şahareençe kumag he'e.

⁴ Paççahee manbışik'le eyhen:

– Şosqa nəxüdiy yugda qöö, zı həməxüdüd ha'asın.

Gırgına g'oşun vəşna, aazırna şahareençe qığevç'esmee, paççah şaharne akkabışisne ulyoyzar. ⁵ Paççahee Yoavılqa, Avişayalqa, İttayalqa əmr haa'a:

– Hucoona ixhes, yizdemee şene gadeyka, Avşalomuka, g'üvənaba vuxhe!

Paççahee g'oşunbışde vuk'lel ulyobzuriynbışis Avşalomne hək'ee huvuna q'arar gırgına eskeraaşik'le g'avxhuna.

⁶ Davudna g'oşun, İzrailybışka däv'ə haa'asva qığooç'e. Däv'ə Efrayimne ç'alagee vooxhe. ⁷ Maa'ab İzrailyna g'oşun Davudne insanaaşile avub aaxva. Mane yiğil maa'ab geeb eb k'yapk'ın, g'ad aazır (20 000) insan qik'u. ⁸ Maana däv'ə hıqiy-allane gırgına cigabişeeqab hiviyxharna. Mane yiğil ç'alagın g'ilıncile geeb insanar gyabat'a.

⁹ Avşalom Davudne insanaaşisqa qızaxxa. Mana cune g'atiril alixı, xənnə mı'qəne yivek avğançe ı'lğəəmee, mang'una vuk'ul yivene geed bıtağbınane cigayk açayxar. Məxür mana xəə'ər givarxın axva, vuc alixına g'atirme qığevç'u avayk'anna.

¹⁰ Eskeraaşine sang'uk'le man g'acu, Yoavis yuşan ha'a:

– Zak'le həşde Avşalom mı'qəne yivele qı'xı' g'acu.

¹¹ Yoavee cus man yuşan hı'iyne insanık'le eyhen:

– Hucoo? Vak'le manayee g'acu? Nya'a Ğu mana mankecar ı'xı' gidek'u? Zı vas mançil-alla yits'ille şekel* nuk'rainiy sayıb ts'iraniy hevles.

¹² Mane insanee Yoavık'le eyhen:

– Yizde xıyaqa aazır şekelib† huvunaxhiy, zı paççahne duxaylqa xıl g'udyoyt'alıy. Vak'le, Avişayk'le, İttayk'le, «Yizdemee mana gade Avşalom havaceva» paççahee əmr haa'a zak'le g'ayxhiyn. ¹³ Zı paççahne cuvabıke qığevç'u, Avşalom gik'unaxhiy, vuççud nəxüdcad paççahıke dyugul ha'as eyxhe deş. Ğunad yızın sura aqqas deşdiy.

¹⁴ Yoavee mang'uk'le eyhen:

– Zaqa, vaka avaak'an haa'asda gah deşda.

Avşalom mı'qəne yivele qı'xı'carniy vor, mana qik'u deşiy. Yoavee xıyaqa xhebille mizrag alyat'u, mang'une yik'eeqa hiyxə. ¹⁵ Yoavın silah haqqana yits'iyre gade Avşalomusqa yoq'ne surale qeepxha, mana ı'xı' gek'ana.

¹⁶ Qiyğa, g'oşunun İzrailybışıqa qihna gyapk'iy ç'əv he'ecenva, Yoavee şeypur ı'lyviyxə. ¹⁷ Avşalomur yivele g'ayşu, ç'alageene sa xənnə g'uyeeqa dağaraççe. Ooqab g'ayebışda anbar saa'a. Manke gırgın İzrailybı cone xaybışeeqa heebaxa.

* **18:11** 18:11 yits'ille şekel: 115 gramılqa ələən nuk'ra ıxha. † **18:12** 18:12 aazır şekel: 11 kilolqa ələən nuk'ra ıxha.

18 Avşalomee üç'ürnang'a sa xəbna g'aye alyapt'ı, mana Paççahaaşine Q'adaalil cus aabida xhinne ulyoozar haa'a. Mang'vee mane g'ayel «Zas yızın do havacesda dix ıxha deşva» uvhu, mane g'ayeys cun do hele. G'iyniye yiğlid‡ mançik'le Avşalomna haykalva eyhe.

Davuduk'le Avşalom qik'uva ats'axhxhe

19 Tsadokne duxee, Axima'atsee eyhen:

– Hasre zı g'adayxvan paççahısqa hark'ın, Rəbbe vuc duşmanaaşine xılence g'attixhan hı'ıva xabar hevles.

20 Yoavee mang'uk'le eyhen:

– Ğu mana gaf g'iyna deş, sa menne yiğil sa mebna yugna gaf paççahıs hee'e. G'iyna mang'una dix qik'u.

21 Yoavee Kuş eyhene cigeençene adamiyk'le eyhen:

– Hooru, paççahısqa hak'ne, g'iyna g'acuynbı mang'us yuşan he'e.

Mana insanır Yoavis kyorzul, mançe g'adayxvan ayk'anna. 22 Tsadokne duxee Axima'atsee meed Yoavık'le eyhen:

– Hucooyiy eyxhe ixhecen, hasre zınar şene adamiyqa qihna g'adaxvanas.

Yoavee eyhen:

– Nya'a, dix, vasır şeng'uqar qihna g'adaxvanas ıkkın? Ğu mana gaf hav'uva vas mukaafat heles deş.

23 Mang'vee eyhen:

– Hasre hucooyiy eyxhe ixhecen, zı g'adaxvanasda.

Yoavee mang'uk'le «G'adaxvneva» eyhe. Axima'ats Q'adaaline yəqqı'n g'adarxhun, Kuş eyhene cigeençene adamiyle ögee qexhe. 24 Mane gahıl Davud anneyiy g'anne akkabışde yı'q'nee gyu'ur eyxhe. G'aravulyçiy şaharne akkayne oone cabırılqa ılqeç'umee, mang'uk'le sa insan g'adayxvan qöö g'ece. 25 Mang'vee paççahılqa onu'u, cuk'le g'acuyn paççahıs yuşan ha'a. Paççahee eyhen:

– İnsan saxhee mang'vee, xabar vukkekka vuxhes.

Mana insan hiyxhar ıxha. 26 G'aravulyçiyk'le g'adayxvan qööna sa merna insanır g'ece. Mang'vee akkee ulyorzuling'ulqa onu'u, eyhen:

– Meer sa merna insanır g'adayxvan qöö.

Paççahee eyhen:

– Manar xabar vukkekkanu vor.

27 G'aravulyçee eyhen:

– Ts'erriyng'un g'adarxhuniy Tsadokne duxayne Axima'atsne g'adarxhuniyıkıd akar.

Paççahee eyhen:

– Mana yugna insan vor, mana yugne xabarıka ı'qqə.

28 Axima'atsee paççahık'le it'umda eyhen:

– Gırgın yugda vod!

Qiyğa mana paççahne ögil ç'iyelqamee k'yorzul eyhen:

– Yuğne Allahıs, Rəbbis şukur vuxhena! Rəbbe valqa, yizde paççahılqa, xıl g'ott'uluynbı yuğnecab xıyaqa quvuynbı.

29 Paççahee eyhen:

– Yızda dix Avşalom yugrane vor?

Axima'atsee eyhen:

– Yoavee zınay sa merna paççahna nukar g'uxoolemee, zak'le maa'ad alıkkı-gıkkıy gitxhu g'acu. Zak'le maa hucoome ıxhay, nenme ıxhay ats'a deş.

30 Paççahee eyhen:

‡ 18:18 18:18 G'iyniye yiğlid: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

- Sa suralqana qıxha, maa'ar ulyozre.

Manar sa suralqana qıxha ulyoyzarna. ³¹ Kuş eyhene cigeençena qarı eyhen:

- Yizde xəring'us, paççahıs zaqa yugna xabar vobna! Rəbbe g'iyna valqa g'elil qeepxhaynbişde xılence ğu g'attixhan hı'ına.

³² Paççahee mang'uk'le eyhen:

- Yizda dix Avşalom yugrane vor?

Kuş eyhene cigeençeng'vee eyhen:

- Hasre yizde xəring'une paççahne duşmanaaşikiy, mang'ulqa g'elil qeepxhayne girging'uk Avşalomuk ıxhayn ixhecen.

³³ Paççah sacuraycar qa'a. Mana şaharne akkabışde oone gozeeqa ılqeq'u, geşşena. Mang'vee ooqa ılqə-ılqə eyhe ıxha:

- Yizda dix, yizda dix Avşalom! Dix, yiğne cigee zıcarxhiy qik'una! Yizda dix Avşalom!

19

Yoavee Davudus ğüx haa'a

¹ Yoavılqa «Paççah Avşalomuqa vor geşşe, mang'vee ak'ib avquva» hixhar ha'a.

² Mane yiğiliyn duşmanaaşile ğamepxhay ak'ılqa siyk'al. Eskeraaşik'le paççahın yik' duxayqa gyotxhanva g'iyxhe. ³ G'oşun mane yiğil şahareeqa, dəv'eençe hixu qöona, naş qexhe dyugulenra şahareeqa ı'kkəəna xhinne ikkyooç'e. ⁴ Paççahee aq'valqa kar atçu, it'umba ts'ir haa'a:

- Yizda dix Avşalom, ay Avşalom! Dix yizda, ay dix!

⁵ Yoav paççahne xaaqa ikkeç'u, eyhen:

- G'iyna yiğın can, dixbışın, yişbışın, yiğne yadaaşın, caariyebışın canbı g'attixhan hı'ıyn yiğın insanar ğu k'ap'ik'ile avqa qav'u. ⁶ Vas ğu g'imecenanı vukkan, ğu ıkkananbı vukkan deş. G'iyna ğu yişde girging'uk'le haguyn, g'oşunbışın ç'ak'ınbıyiy manbışın insanar yiğnemee vuçud deşin kar vodun. G'iyna zalqa hitxhır, Avşalom axu yişin gırgınbı g'iyna hapt'ıynbıxhiy, man yiğnemee yugdaniy ixhes. ⁷ Həşde milletısqa qığeq'e, manbışıs yik'bı hele. Rəbbılqan k'ın ixhen, ğu g'iyna milletısqa qığdeç'vee, vaka exhalılqasse sacar insan axvas deş. Manıd mek'valile g'iyniye yiğılqamee yiğne vuk'lelqa qadıyn nekke pısın kar ixhes.

⁸ Paççah oza qıxha, şaharne akkabışısda giyar. G'oşunuk'led «Paççah şaharne akkabışısne gyu'urva» uvhume, g'oşun paççahısqa savayle.

Davud İyerusalımqa siyk'al

Gırgın İzrailybıme cone xaybışeeqa apk'ın vooxhe. ⁹ İzrailiye gırgıne nasılıbışe sana-sang'uka xılıyn ha'a, eyhe ıxha:

- Paççahee şı yişde duşmanaaşine xılence g'attivxhan hav'u! Filiştinaaşde xılenceb mang'vee şı g'attivxhan hav'u. Həşder Avşalomul-alla mana vuccar ölkeençe hixu. ¹⁰ Şas xəbvalla hee'ecenva şı g'əyxı'na Avşalomur dəv'ee qik'una. Həşde paççah Davud yı'q'əlqa sak'al hı'ıynemee, şu nya'a vuçud itteyhe?

¹¹ Paççah Davudee kaahin Tsadokusqayiy kaahin Evyatarısqa in cuvab hixhar ha'as insan g'ixele:

- Yahudayne ağsaqqalaaşik'le inəxüd eyhe: «Paççah yı'q'əlqa sak'al ha'amee, şu nya'a nekke qiyğiyınbı vooxhe? İzrailycad yuşan ha'an karbı paççahılqa, mang'une xaalqa hiyxhar. ¹² Yızın çocar, şı sa ebanbı vob. Nya'a paççah sak'al ha'ang'a şu nekke qiyğiyınbı vooxhe?» ¹³ Amasayk'led eyhe: «Nya'a şı sa ebanbı dişde vob?»* Yizde k'ane

* 19:13 19:13 Sa ebanbı: Amasa Davudna xıdıl ıxha.

gırgıne gahbışıs Yoavne cigeena g'oşunbışda xərna ğu dexheene, hasre Allahee zalqa mançileb pisda ver ablee'ecen».

¹⁴ Mang'vee məxüdü gırgıne Yahudeeşın yik'ıbı sang'un yik' xhinne culqa sak'al ha'a. Manbışe paççahısqa insan g'axuvu, eyhen:

- Paççah, ğunar, yiğın gırgın insanarıb savk'le.

¹⁵ Paççah sak'ı, İordanne damaysqa hiyxhar. Yahuder paççahne ögeeqa, mana damayke alğahasva Gilgal eyhene cigeeqa abayle.

Davudee Şimeyilqa yiğ allya'a deş

¹⁶ Baxurımğançene Benyaminne nasileençene Gerayna dix Şimeyir Yahudeeŝıka sacıgee zaara paççah Davudne ögeeqağa geç'e. ¹⁷ Mang'uka Benyaminaaşına aazır insan arayle. Qiyğa Şaulne xaana nukar Tsiva, yits'uxhvayre (15) mang'una dix, g'ayrer (20) nukar arayle. Manıbı zaraba-zaraba İordanne suralqa paççahısqağa avayk'an. ¹⁸ Coyub paççahısqa yugba qudoorabacenva mang'una xızan damayle alğahas, damayne şena aq'valqa ilğeebaç'e. Gerayna dix Şimey, paççah İordanne damayle ilğeç'umee, Davudne ögil ç'iyelqa gizyaraççe. ¹⁹ Mang'vee paççahık'le eyhen:

- Hasre yizde xərıng'uk'le zal bınah g'umoocecen. Ğu, yızda paççah, İyerusalımğançe qıgeç'uyne yiğıl zı, yiğne nukaree, hav'una bınah yik'el qavaale hımaa'a. ²⁰ Zak'le hav'una bınah vaats'ana. Mançıl-allar zı g'iyna paççahne ögilqa gırgıne İzrailıyıbıŝile ögee arı.

²¹ Tseruyayne duxee Avişayee eyhen:

- Şimeyee Rəbbe g'əyxı'ng'uk'le eyhesınbı-ittehesınbı axu deş. Mançıl-allar mana gik'as ıkkın.

²² Davudee eyhen:

- Tseruyayn dixıbı, zake şos hucoone? Nya'a zas duşmanna g'ats'apk'ın? Zak'le zı İzrailıyna paççah ıxhay yugda ats'a vod, mançıl-allar g'iyna İzrailee vuşucar gik'as deş.

²³ Paççahee qiyğa Şimeyk'le eyhen:

- Ğu gik'as deş.

Paççahee mang'us k'ın g'iysar.

Mefiboşet Davudusqa arayle

²⁴ Şaulna neva Mefiboşet paççahne ögilqa arayle. Paççah ark'ınne yiğile, xaaqa sağra-salamatra sak'alasde yiğılqamee, mang'vee g'elybıyiy tanalınbı hodğul deş, muç'ru gyapxı deş. ²⁵ Mana paççahne ögilqa İyerusalimeeqa arımee, paççahee mang'uke qiyghanan:

- Nya'asdiy, Mefiboşet, ğu zaka qıdyarı?

²⁶ Mefiboşetee eyhen:

- Yızda xərna paççah! Zı, yiğna nukar, k'aarava, zas əməleys palanbı ı'xı', vaka sacıgee əlyhəəsnıy ıkkın. Yızde nukaree, Tsiveeme, zas horbı hı'ı. ²⁷ Man k'ıldanan xhinne, mang'vee paççahne ögil zalqa zı hıdı'ıncad karbı qı'ı. Yızda xərna paççah, ğu Allahna malaaik xhinnena insan vor. Həŝde vas hucooyiy ıkkın manıd he'e. ²⁸ Yızde q'əsde dekkıne nasilen gırgınbı ğu gyapt'askannıy. Ğumee zı, yiğna nukar, yiğne sufranıł gi'ı. Zaqa medın cuvab eyhesın ghal deŝın.

²⁹ Paççahee mang'uk'le eyhen:

- Nya'a xılıy qa'a? Zı vak'leyiy Tsıvayk'le çolbı q'öna qe'eva eyhe.

³⁰ Mefiboşetee paççahık'le eyhen:

- Yızda paççah xaaqa salamatra sak'ıyle qiyğa, hasre gırgın vucecad aleet'ecen.

Davudee Barzilayk'le geer qa'anava eyhe

³¹ Gileadğançena Barzilayır Rogelimğançe arı ıxha. Paççah İordanne damayke alğahasva, manar paççahıqa İordanne damaysqamee qaraylena. ³² Barzilay geer q'əsda, molyts'alyne (80) seneeqa hirxılıyna sa adamiy ıxha. Mana geed karnana insan ıxha. Paççah Maxanayim eyhene cigee axvamee, paççahısın gırgın kar Barzilayee adayle ıxha. ³³ Paççahee Barzilayk'le eyhen:

– Zaka sacigee damayke ilğeç'e, vasın gırgın kar zı İyerusalimee helesın.

³⁴ Barzilayee paççahık'le eyhen:

– Zaqa nimeena ı'mı'rne avxu zı vaka İyerusalimeeqa ı'qqəs? ³⁵ Həşde zaqa molyts'al sen vod. Zı nişincar şada'a deş. Zasqa ulyoğançınıy otxhaxhançin evad qöönne? Zak'le mə'niy qədəqqəne adameeşiniy zəiyfabışın sesıd g'ayxhes əxəyee? Manke zı nişisne hexxara yizde xəring'us paççahıs yuk ixhes? ³⁶ Zas paççahıka İordanne damayle ilğeç'u sık'ınna yəq əlyhəəs vukkan. Nişisınne zas məxdın mukaafat? ³⁷ Hasre zı sak'ı, yizde şaharee dekkıneyiy yedine k'ane qık'as. Yiğna nukar, yizda dix Kimham hasre vaka damayle ilğeç'ecen. Yiğne yik'eençe nena yugvallayiy qöö mang'us manab hee'e.

³⁸ Paççahee eyhen:

– Kimham zaka sacigee damayne şene aq'valqa ilğeç'es, yiğne yik'esqa yugda qöön zı ha'asın. Vas zake hucooyiy ıkkın, vas ıkkanan gırgın zı ha'asın.

³⁹ Gırgın millet İordanne damayle ilğeç'uyle qiyğa, paççahır damayle ilğeç'ena. Qiyğa paççahee Barzilayıs ubba hı'ı, mang'us xayır-düə hoole. Manar cune xaaqa siyk'al. ⁴⁰ Paççah Gilgaleeqa ayk'an. Cuka sacigeeyir Kimham hayk'an. Yahudeeşına goşunna gırgına, İzrailıyışdeme goşunna sura paççahıka avayk'an.

İzrailıyışe Yahudeeşika xılıyn ha'a

⁴¹ Gırgın İzrailıybı paççahısqa abı, eyhen:

– Nya'a yişde çocaaşe Yahudeeşe ğu qöqü? Nya'a manbışe ğu, yiğna xızan, yiğne k'anebın insanar İordanne damayle alğav'u?

⁴² Gırgıne Yahudeeşe alidghınıy qele:

– Paççah yişda xını eyxhe. Nya'a, mançike şos qəl vooxhe? Nya'a, şı paççahne sufranile otxhunıy otxhuninne? Deşxhee, şı paççahıke hucoomecadee alyaat'u?

⁴³ İzrailıyışe Yahudeeşis alidghınıy quvu, eyhen:

– Paççah şas şole yits'ne yəqqees geer k'ane eyxhe. Davud şole şas geer eyxhe. Nya'a şu şaqa ooğançe avqa ilyaaka? Paççah yı'q'əlqa sak'al ha'asva, nya'a şı dişdiy ts'etta uvhu?

Yahudeeşin cuvab İzrailıyışde cuvabile qetan eyxhe.

20

Şeva Davudulqa g'elil qıxha

¹ Mane yiğbışıl Benyamınaaşına Bikriyna dix Şeva donana sa karı'dəəna insan Gilgalee eyxhe. Mang'vee şeypur əlixı', eyhen:

– Şaka Davuduka, Yesseyne duxayka, sacigeedın kar deşin! Yişda mang'uka avqas deş! İzrailıybı, gırgınbı xaybışeeqa savk'le!

² Gırgıne İzrailıyışe Davud g'alerçu, Bikriyne duxayqa Şevayqa qihna avayk'an. Yahudermee cone paççahıke Davuduke cureebaxhe deş. Manbı İordanne damaysse İyerusalımqamee Davuduqa qihna avayk'an. ³ Davud cune İyerusalimeene sareeqa siyk'al. Mang'vee sarayqa ilyaakasva g'alyav'uyn caariyebı sa xaaqa akkyaa'a. Qiyğa mane xaane hiqiy-alla g'aravulyçer giviyxhe. Mang'vee manbışis gırgıncad helen.

Mana saccu manbışika g'ilexha deş. Manbı sip'irer xhinne vuxha. Manbı hapt'asmee mane xaançe qığeebaç'e deş.

⁴ Paççahee Amasayk'le eyhen:

– Xhebne yiğee Yahuder zasqa see'e, ğunar cone k'ane ixhe.

⁵ Amasa, Yahuder sacigeeqa qoot'alasva ark'ineeyir, cus gyuvxhuyne gahıl yı'q'əlqa siyk'al deş. ⁶ Davudee Avişayk'le eyhen:

– Həşde Bikriyne duxee, Şevayee, şas dekkanan Avşalomuled geed ha'as. Yızın insanarıb alyapt'ı, ğu mang'uqar qihna hoora. Deşxheene, sayıb mang'vee hiqiy-allançe cabırbışika it'um hı'iyın şaharbtı t'abal hı'ı, yişde uleke aygval.

⁷ Yoavın insanar, Keretbtı, Peletbtı, ğırgın yugun cehiler Bikriyna dix Şeva t'abal ha'asva İyerusalimeençe mang'uqa qihna gyabak'a. Manbışıl ooyur Avişay ıxha.

Yoavee Amasa gek'a

⁸ Manbı Giveoneene xənne g'ayeyne k'anenang'a Amasa manbışde ögilqa arayle. Yoavıl dəv'əyn tanalınbı ıxha, yıq'eeqab ts'ira qav'u vuxha. Mane ts'iraylıd g'ilınc givatxın ıxha. Mana ögilqava əlyhəəme, g'ilınc givatxınne cigeençe qakkitxhu, g'e'exhxhan.

⁹ Yoavee Amasayk'le eyhen:

– Yızda çoc, ğu yugrane vor?

Qiyğa Yoavee Amaseys ubba ha'asva, mana sağne xileka muç'ruyke aqqaqqa.

¹⁰ Amasee, Yoavne solne xilene g'ilıncılqa fıkır hoole deş. Yoavee xılen g'ilınc Amasayne vuxhnyaqa hı'xı' mang'un iç'alatbtı ç'iyelqa ehekka'a. Q'öd'es g'ilınc hı'xəsda iş aaxva deş, mana mankecar qek'ana.

Yoaviy cuna çoc Avişayıb Bikriyne duxayqa, Şevayqa, qihna avayk'an. ¹¹ Yoavne insanaaşine sang'vee Amasayne k'ane ulyorzul, eyhen:

– Şavusiy Yoav ıkkın, vuşuyiy Davudne sural Yoavıqa qihna qoracen.

¹² Amasa yəqqı'ne yı'q'nee eban alyart'u ıxha. Mane insanık'le g'ecen, Amasayne mayıtısqa qarına-qarına maa'ar ulyoyzarır. Millet mang'usne ulyoyzar g'eceme, mang'vee Amasayn mayıt yəqqı'ne yı'q'neençe alyaat'u, çoleeqa qıkkı, ooqad tanalın kar adaççe. ¹³ Amasa yəqqı'le alyart'uyile qiyğa, ğırgınbtı Bikriyna dix Şeva aqqasva Yoavne qihna avayk'an.

Şeva gek'ana

¹⁴ Yoav Avel-Bet-Maaka eyhene şaharılqasse ğırgıne İzrailıne nasılbışde yı'q'neençe ilğec'e. Maane cigabışeençeb g'oşun sabı, mang'uqab qihna avayk'an. Sayıb mang'uqab qihna Berim eyhene cigeençenbtı avayk'an. ¹⁵ Yoavna g'oşun k'yoptul, Avel-Bet-Maaka hiqiy-allançe avqaaqqana. Manbışe şaharne cabırbışde hiqiy-alla nyuq'vneke sa axtın ciga hı'ı, cabırbtı qukkıyok'al ha'as havayk'an. ¹⁶ Mane gahıl sa ək'elikane zəiyfee şahareençe ts'ir hav'u, eyhen:

– K'ırıbtı alixhxhe! K'ırıbtı alixhxhe! Hucoona ixhes, Yoavık'le inyaqana qoracen, cuk'le eyhesın cuvab vodun.

¹⁷ Yoav məng'ısqana qarımee, məng'ee qiyghanan:

– Yoav ğune vor?

Mang'vee, «Ho'o, zı vornava» eyhe.

Zəiyfee meed eyhen:

– K'ırı alixhxhe, zı, yiğne nukaree, vak'le hucooyiy eyhes.

Mang'vee «Yızın k'ırı val vodva» alidghınıy qele.

¹⁸ Zəiyfee eyhen:

– Şenke «Mı'slähət Avel eyhene şahareençe hevqevaniyxhe» eyhen. İş manbışe məxüb g'ooce vuxha. ¹⁹ Mana İzrailıyna yugvalla vukkanna qopkuna sa şahar vobna.

Vas İzrailiyne xəbne şaharbişda sane hı'ğəəkar haa'as vukkan? Nişil-allane vas Rəbbis vukkanne şaharbişda sa hı'ğəəkar ha'as vukkan?

²⁰ Yoavee alidghıniy qelen:

– Hı'ğəəkaraa'asdayiy avaak'an haa'asda fikir zake əq'əna quvxhecen! ²¹ Man ğu eyhen xhinne deş vod. Efrayimne suvabınane cigeençe Bikriyne dix Şeva paççah Davudılqa g'elil qıxha. Saccu mana şasqa qele, zınar ine şaharısse qığəç'u, əlyhəəsda.

Zəiyfee Yoavık'le eyhen:

– Mang'una vuk'ul şaharne cabırile valqa dağepçes.

²² Zəiyfa ək'elika i'ğiykır milletne k'anyaqa iyeek'an. Milletınıb Bikriyne duxayna Şevayna vuk'ul gats'apk'ın, mang'usqa dağabaççe. Mançile qiyğa Yoavee şeypur i'lyviyxə, g'oşunub şaharne hiqiy-allançe ts'its'ooxhena. Gırgınbı cone xaybişeeqa siviyyk'al. Yoavır İyerusalımqa paççahne k'anyaqa siyk'al.

Davudus k'anebin insanar

²³ Yoav gırgıne İzrailiyne g'oşunna xərna ıxha. Yehoyadayna dix Benaya Keretbişdayiy Peletbişda xərna ıxha. ²⁴ Adoram həmbalaaşına xərna ıxha. Axiludna dix Yehoşafat taarix oyk'anna ıxha. ²⁵ Şeva mirza ıxha, Tsadokiy Evyatarıb kaahinar vuxha. ²⁶ Yair eyhene şahareençena İra Davudusne kaahin ıxha.

21

Giveonbişe Şaulike g'abıynbişike qəl qığaaaha

¹ Davudee paççahıyvala haa'ane gahıl, xhebillə sen çiçiqad qihna q'ittin ıxha. Mançinemee Davudee Rəbbike qidghın ha'a. Rəbbe Davuduk'le eyhen:

– Man Şauleeyiy cune nasilen k'yav'uyne ebal-alla vod. Mang'vee Giveonğançenbıniy gyapt'ı.

² Paççahee Giveonbı qopt'ul, manbişika yuşan ha'ana. Giveonbı İzrailıybı deş vuxha. Manbı Emor eyhene milletike avxuynbı vuxha. İzrailıybışe manbı üçübbə g'alya'asva k'ın g'assır ıxha. Şaulusmee manbı gyapt'ı avaak'an haa'as vukkiykın. Mang'us mane cigabişee saccu İzrailıybıyiy Yahuder avxu vukkan vuxha. ³ Davudee Giveonaaşike qiyghanan:

– Zasse vuşdemee hucoo ha'as əxəyee? Şu, Rəbbe g'əyxı'yne milletis xayir-düə huvuynemee, şi hav'una bınah zasse nəxüb havaakal haa'as vəəxəyee?

⁴ Giveonbişe mang'uk'le eyhen:

– Şas Şaulıniy cune nasilen k'ınəəğəyiy nuk'ra ıkkən deş. İzrailir şas vuşucar gik'as ıkkən deş.

Davudee manbişik'le eyhen:

– Şos hucooyiy ıkkən, zı manıd ha'asın.

⁵ Manbişe paççahık'le eyhen:

– Şi İzrailil imaaxvacenva Şaulee şake öc alyapt'ı, şi gyapt'ı. ⁶ Mang'uke g'arına yighıyre adamiy şasqa hele. Şınab manbı Rəbbe g'əyxı'yne Şaulne Givea eyhene şaharee Rəbbine ögil givaaxanas.

Paççahee «Manbı zı şosqa qevlesınbıva» eyhe.

⁷ Paççah Davudus Şaulne ühatsühat Yonatanna dix Mefiboşet qiykkanna. Mang'us mana qiykkanna Rəbbine ögil Yonatanıs k'ın g'assırva. ⁸ Paççahee Armoniyiy merna Mefiboşet alyabat'a. Manbı Ayyayne yişşee Ritspee Şauluke vuxuyn dixbı vuxha. Sayıb mang'vee Şaulne yişşee Meravee Mexolğançene Barzılayne duxayke Adrielike vuxuyn xhoyre dix alyabat'a. ⁹ Mang'vee manbı Giveonbişisqa qoole. Giveonbişe

manbı Rəbbine ögil suval givaaxananbı. Manbışda yighırsana sacıgee habat'anbı. Manbı xhıt'a qıviyşalne ts'eppiıne yiğbışıl givaaxan.

¹⁰ Ayyayne yişşee Ritspee cesva palan alyaat'u, ganzıl gyadaççe. Ritspa xhıt'abı qiyşal gibğiline yiğbışile, givapxınınbışılqa gyoğiy gyogasde yiğılqamee maa'ar ayxu. Məng'ee manbışde mayıtıbışısqa yiğniyiğın xəybışın şit'yar, xəmded çolan həyvanar qeetxhes hassır deş. ¹¹ Şaulne caariıee, Ayyayne yişşee Ritspee ha'ana mana iş Davudulqa hivxhar haa'ana.

¹² Davudee hark'ın, Şaulniy mang'une duxayn Yonatanın bark'vbı Gileadne Yaveşne ç'ak'ınbışike g'eşşenbı. (Filiştinaaşe Gilboa eyhene suval Şaul gik'uyne yiğıl manbışın mayıtıbı Bet-Şeane maydama givayxananbı. Yaveşgançene insanaaşeb abı, manbışın mayıtıbı qöqənbı.) ¹³ Davudee Şaulniy mang'une duxayn Yonatanın bark'vbı mançe alyaat'anbı, şene givapxınne yiğhıng'unud bark'vbı sa'anbı.

¹⁴ Davudne insanaaşe Şaulniy mang'une duxayn Yonatanın bark'vbı Benyami-naaşine cigabişeene Tsela eyhene şaharee, Şaulne dekkine, Gişine, mağareene nyuq'vnesnee k'eyxha. Paççahee manbışik'le uvhuyn gırgın, mane insanaaşe ha'an. Mançile qiyğa Allahee ölkaynemee ha'ane gırgıne düəbışıs alidghınıy qelen.

Filiştinaaşikan dəv'əbi

¹⁵ Meeb Filiştinaaşda İzrailıybışika dəv'ə gyooxha. Davud cune insanaaşika Filiştinaaşika səyxəsva ayk'an. Manbı Filiştinaaşika siviıyxəmee Davud oızarna.

¹⁶ Rafayke g'arııne İşbi-Benovusus Davud gik'as ikkiykan. Mang'une nizeyn siv tuncuke xhebıd vəş (300) şekel* yı'q'vəlee ıxha. Yı'q'eeqad mang'vee ts'edın g'ilınc qı'ı eyxhe. ¹⁷ Tseruyayna dix Avişay Davudusqa kumagıs qarı, Filiştinğançena mang'vee ı'xı', gek'ana. Mane gahıl Davudne insanaaşe mang'us k'ın g'assır, eyhen:

- İzrailin işix k'imədəqqəcenıva, sayır ğu şaka dəv'eeqa ayres deş.

¹⁸ Mançile qiyğa Filiştinaaşika Gov eyhene cıgee meed səvxiy gexha. Mane gahıl Xuşa eyhene cıgeençene Sibbekayee Rafayke g'arına Saf gek'ana.

¹⁹ Filiştinaaşika Gov eyhene cıgee meed səvxiy gexha. Manke Bet-Lexemğançene Yareıne duxee Elxanane Gatğançena Golyatna çoc gek'ana. Mang'une nizeyn cık'rı qexhvane xhanayn arğacın dal xhinne xəttı ıxha.

²⁰ Gat eyhene şaharne k'ane sa menne yəqqees gitxuyne səvxee, Rafayke g'arına sa axtına canakana insan ıxha. Mane insanne xileppişilib, g'elybışilib yixhıble t'ubiy. Mang'uqa gırgıba g'ayeyoq'ab (24) t'ub vuxha. ²¹ İzrailıybışik'le mang'vee nen qadiy eyheme, Davudne çocune Şımayne duxee Yonatanee mana gek'ana.

²² Mana Rafayke g'arına yoq'uyre insan Gatğançenbı vuxha. Manbı Davudneyiy Davudne insanaaşine xıleke hapt'ı.

22

Davudee Rəbbis opk'unna mə'niy

¹ Rəbbe Davud gırgıne cune duşmanaaşineıy Şaulne xılənçe g'attixhan hı'ımee, Davudee Rəbbis ina mə'niy qəbəqqə:

² Rəbb yızda suva vobna,
yızda g'ala, zı g'attixhan ha'ana vorna.

³ Allah yızın ganz vodun,
Mang'usne zı dyugul ixhes.
Yızın g'alxan, zı g'attixhanasda suva,
it'umun cıga Mana vor.

* **21:16** 21:16 Xhebıd vəş (300) şekel: mançee 3,5 kilo ıxha.

Allahee zı g'attixhan ha'a.

Ğu, Rəbb, zı eb ulyooğanbışde xılençe g'attixhan ha'a!

⁴ Şukur gyooxhane Rəbbilqa ona'as,
yizde duşmanaşine xılençer g'attixhanasda.

⁵ Yizde hiqiy-alla gyabat'an mırtar ıxha,
zı gek'ane damabışile zı qəyq'ən ıxha.

⁶ Ahalın t'ü'bı zalqa alitk'ır ıxha,
gyapt'asde gugubişeqar zı girxhu ıxha.

⁷ Dağamiyvalee zı Rəbbilqa onu'iyn,
Allah kumagıs qort'ul.

Mang'uk'le yızın ses Cune xaa* g'ayxhiyn,
yızın uts'ur Mang'une k'ırıysqa hitxhıriyn.

⁸ Mang'us qəl vuxhal-alla
ç'ıye oyt'al, i'ğiykaran,
xəən xhebbı i'ğiykar, manbı hoyharanbı.

⁹ Mang'une quşeençe kuma qıgeç'u,
ghalençe gyooxhan haa'an ts'a i'xiyxə.
Mançikeb gyopxhanna ghadır k'yoohar.

¹⁰ Mang'vee xəybı qaxı, ç'iyelqamee geç'ena.
Miç'axiyvalla Mang'une g'elybışik avub vuxha.

¹¹ Sa keruvulil† alixı,
mitsine xilibişil ilexa.

¹² Hiqiy-allan ciga xəmdilqa sak'al ha'a,
xhineka gyatsts'ıyne k'aarine buludbışike Culqa aççesın kar ha'a.

¹³ Mang'une nuruke
gyotxhanan ts'a qı'ğəə ıxha.

¹⁴ Rəbbe xəybı g'əhətqə'ə,
Haq'-Ta'aalee ses gyayhe.

¹⁵ Vukbı avhu, duşmanar ehevkaa'anbı,
ts'ayılpın i'xı'ı', manbı oot'al-ooxal haa'anbı.

¹⁶ Qəvəəq'ənasde Rəbbine sesıke,
quşeençene qı'ğəəne it'umne nafasıke,
deryahın k'oralybı g'ece giyğal,
dyunyeyn xhebbı g'ece giyğal.

¹⁷ Mang'vee xəybışeençe xıl hotku, zı aqqı,
zı k'orane xhyanbışeençe qığavhu.

¹⁸ Zı gucnane duşmanıke Mang'vee g'attixhan hı'ı,
zı g'ımece eyxhenbışike,
yızdemee geeb gucnanbışike g'attixhan hı'ı.

¹⁹ Yizde pisde yiğıl manbı yizde ögilqa qıgeepç'ı,
Rəbbeeme zı aqqı.

²⁰ Mang'vee zı dağamiyvalike hixu'u,

* **22:7** 22:7 Cune xaa: Davudee inyaa Allahne çadırına hək'ee eyhe. İzrailıyı, Misirğançe qıgeepç'iyle qiyğa, Allahee manbışik'le muq'addasna çadır hee'eva eyhe. Manbı sahree vuxhaylette manbışe mana çadır coka i'ğviykar ha'a vuxha. Mana çadır işaarat vuxha, Allah cone yı'q'nee axvava. Mane muq'addasne çadırne ögil İzrailıyışe Allahs q'urbanbı gyaat'a, i'bəədatbıniy ha'a. Qiyğab Davud peyğambarne gahilib mana İyerusalimeeniy vob. † **22:11** 22:11 Keruv: xılibınana malaaiik vor.

zı ikkiykın, zı g'attixhan hı'ı.

- 21 Yizde qopkuvalis sik'i Rəbbəe zas huvu,
yizde xilene məttıvalis sik'i huvu.
- 22 Mang'vee məxüdü hı'iyın zı Rəbbina yəq' avquva,
pisda ıxha Allahılqa yı'q' sak'al hidi'ıva.
- 23 Mang'un gırgın q'aanunbı yizde ögil vod,
Mang'une g'aydabışiler hixu deş.
- 24 Zı Mang'une ögil məttıne yik'eka ıxha,
zıcar zı bınahıke havacına.
- 25 Rəbbəe yizde qopkuvalis sik'i huvu,
Cune ulene ögil yizde məttıvalis sik'i huvu.
- 26 Ğu saadik'ranang'uka saadik'ra eyxhe,
kaamilinbışika kaamilyra vor.
- 27 Məttınbışika məttıra,
quç'opkuriynbışika, cone quç'opkuriys sik'i eyxhe.
- 28 Hooç'an-g'ooç'ananbı Ğu g'attivxhan haa'a,
cocab-co axtıba vukkekanbışılqab Ğu ul giviyxhe,
manbı k'ap'ik'ile avqa qaa'a.
- 29 Rəbb, Ğu yızın işiğ vod,
Ğu yızda miç'axiyvalla nurulqa savaak'al haa'a.
- 30 Zı Vakasana duşmanaaşıkın ha'a,
yizde Allahıka şaharbı aqqaqqa.
- 31 Allahna yəq kaamilyba vob,
Rəbbin cuvab mətdıda vod!
Mang'ulqa yı'q' qizzırna gırgına,
Mang'vee g'attixhan ha'ana.
- 32 Rəbbile ğayrı, Allah vuşune vor?
Yişde Allahıle ğayrı, medın ganz nenne vod?
- 33 Allah yızda it'umna g'ala vobna,
Mang'vee yızda yəq qopku qaa'a.
- 34 Mang'vee yızın g'elybı maralın g'elybı xhinne ek' qa'a,
Zı axtıvalee it'umra aqqaqqa.
- 35 Mang'vee yızın xıleppi dəv'əysın xhinne qa'a,
zasse tuncıke hı'iyın vuk quç'okara'as əxən.
- 36 Ğu zas g'attixhanasın g'alxan huvu,
Ğu hı'iyne kumaagıka zı axtı qı'ı.
- 37 Zasse saccu Vaka əq'ra iykaras əxə,
zı məxür qaçayxarır deş.
- 38 Zı duşmanar g'ee'epşiyınbı, manbı gyapxıynbı,
manbışıkın ixhesmee yı'q'əlqar sak'i deş.
- 39 Zı manbı hööq'əv'u ç'əvxhana,
manbışisse suğoots'asıb vəvxü deş,
yizde g'elybışık avqa manbı qukk'yopk'ul.
- 40 Dəv'əynemee Ğu zalqa guc alipk'ır,
zalqa g'elil qeepxhaynbı Ğu yizde g'eliqqa huvu.

- 41 Duşmanar zalqa yı'q'ı'hina qav'u,
zı g'imecenanbışikınıd zı hı'ıyn.
- 42 Manbışe uleppı ooqa qe'eeyid, manbı g'attivxhan haa'anbı vuxha deş,
Rəbbilqa onu'eeyid, Mang'vee alidghıniy quvu deş.
- 43 Zı manbı k'ööq'ü, toz xhinne qav'u,
şahrabıseedın battağ xhineeyib k'ööq'üynbı.
- 44 Ğu zı, yizde milletne g'elil qepxhayke g'attixhan hı'ı,
zake milletbışda xərna hı'ı,
zak'le dyats'ancad milletbı yizde xılyaqa quvu.
- 45 Menne cigeençenbı yizde ögil k'yozarav'uyınbı,
yızın do g'ayxhımee, eyhen ha'a.
- 46 Menne cigeençenbı yizde ögil hapq'ırıynbı.
Qəpq'ı'n zezebı atk'u,
dyuguleepxhayne cigeençe qığəepç'ıynbı.
- 47 Rəbb vorna! Yizde Ganzıs şukur vuxhena!
Zı g'attixhan hı'ıyn Ganz, Allah, axtı qe'e!
- 48 Allahee zal-alla qəl qığaaaha,
milletbı yizde xılyaqa qele.
- 49 Mang'vee zı yizde duşmanaaşine xılençe g'attixhan ha'a,
Mang'vee zı yizde duşmanaaşile ooqana ha'a,
Zı eb ulyooğanbışde xılençe g'attixhan hı'ı.
- 50 Rəbb, mançıl-alla zı Ğu menne milletbışde yı'q'ı'nee axtı qa'as,
zı Yiğne doıyus şukur haa'as!
- 51 Allahee Cune paççahıs xədıñ g'amxhaybı heles,
g'əyxı'ıyne Davudne nasiles gırgıne gahbışılıcab yugvalla haagvas.

23

Davudee nekke qiyğa uvhuynbı

- ¹ Davudee nekke qiyğa inva uvhu:
– Yesseyne duxee Davudee,
Allahee axtı qı'ıne insanee,
Yaaq'ubne Allahee g'əyxı'ng'vee,
ittune miznane mə'niybı İzrailee qədəqqəng'vee
inəxüdüd eyhe:
- ² Rəbbine Rı'hı'n zale ğana uvhu,
Mang'un cuvab yizde mizel vod.
- ³ İzrailyne Allahee inəxüd uvhu,
İzrailyne Ganzın zak'le inəxüd uvhu:
«Allahıle qəyq'ənanıg'vee
insanaaşis qopkuba xəbvalla haa'a.
- ⁴ Mana buludbı deşde miç'eeb ılqəəne,
gyoğıyle qiyğa hits'aagharne,
ok' aleylyaa'ane verığne ulek akar».
- ⁵ Hək'ebab, Allahee yızda xızan g'əvxüna!

Mang'vee zaka gırgıne gahbışısın cuvab dışde g'ats'atk'un?
 Man cuvab bıkrın, badal dexhen ıxha.
 Mang'vee zas ıkkananbı hele,
 Mang'vee zı g'attixhan ha'a.
 6 Gırgın karı'dəənbı zazabı xhinne daĝaa'as.
 Manbışılqa şavaacad xıl hotkas deş.
 7 Manbışık soot'asınbıŝe,
 nizeyl, g'ılıncıl alyapt'as vukkan.
 Manbışın gırgınbı cigeecab
 gyooxhan haa'asınbı.

Davudun igider

8 Davudne igideeŝın dobı inbı vod:
 Taxmonne ŝahareeñçena Yoŝev-Baŝŝevet xhebne igidna xərna ıxha. Sa däv'ee mana molyud vəŝ (800) insanılqa nizeyka hark'ın, manbı gyapt'ıynbı.
 9 Mang'ule qiyĝa Axoxiyına neva, Dodoyna dix Eleazar ıxha. Mana xhebne igidna sa ıxha. Fılıŝtınaaŝıne g'oşunulqa cuvab ayhemee, mana Davuduka ıxha. İzrailybı yı'q'əlqa ts'its'eepxhamee, 10 saccu sa Eleazar cune cigeençe i'ĝdiykar. Mang'vee g'ılıncıl alyaat'u, xıləppı rı'hı'le g'a'atk'vasmee, Fılıştınar gyabat'a. Däv'ə ç'əvuvxhayle qiyĝa, mang'usse xıl aaqı, g'ılınc daĝeççes əxə deş. Mane yiĝıl Rəbbe İzrailybıŝıs xədın ĝameepxhay hele. İzrailybı mane yiĝıl Eleazarısqa saccu maa'ab avxuyn hapt'ıynbı q'əra qaa'asvacab siviyk'al.
 11 Mang'ule qiyĝıyna Harar eyhene ŝahareeñçena Ageyna dix Şamma ıxha. Sa yəqçee Fılıştınar Lexi eyhene cıgee sabayle. Maad hüvə oozıyn çol ıxha. İzrailybıŝın millet Fılıştınaaşıle q'ətq'ı'n, mançe hexvan. 12 Saccu Şamma çolune yı'q'nee ulyoyzar. Mang'vee Fılıŝtınaaŝısqa çol qele deş, manbı gyabat'anbı. Mane yiĝıl Rəbbe İzrailybıŝıs xədın ĝameepxhay hele.
 13 Suk qıviyşalne gahıl xhebts'alyne (30) xəring'una xhebiyre Davudne k'anyaqa Adullamne maĝaraysqa abayle. Mane gahıl Fılıŝtınaaŝına g'oşun Refaimne q'adaalılqa savayle. 14 Davudmee xıl hidixharasde cıgee ıxha. Fılıŝtınaaŝıkene sabaranbı manke Bet-Lexem vuxha. 15 Davud xhyanıka gyorxhan ıxhayke eyhen:
 – Zas Bet-Lexemne akkaysneene kahrızeençe xhyan ıkkekkanaxhiy ıxhana!
 16 Manke mane xhebne igidee Fılıştınar sabıyne cigayne yı'q'neençe g'ılıncbıŝıka cosda yəq hav'u, Bet-Lexemne akkabıŝısneene kahrızeençe xhyan gyatsts'ı, paççah Davudus adayle. Davudus man xhyan ulyoĝas diykkın, man xhyan Rəbbıs helen xhinne ç'iyelqa ot'al ha'a. 17 Mang'vee eyhen:
 – Rəbb, Ğu zı mançike havace. Nya'a, yizdemee hapt'ıyle qı'dəpqr'ı'n xhyan gyatsts'es hapk'ınınbıŝıda zı eb ulyooĝayee?
 Mançıl-allad mang'vee man xhyan ulyoĝa deş. Man xhebne igidee hı'ı.
 18 Yoavna çoc Tseruyayna dix Avişay xhebts'alyne (30) igidna xərna ıxha. Mana cune nizeyka xhebıd vəŝ (300) insanıka saçıkkı, manbışın gırgınbıb mang'vee gyapt'ıynbı. Mançıle qiyĝa mang'un do xhebne igidin do xhinne qıvaats'ıyn eyxhe.
 19 Mana xhebts'alyne (30) igidiler qıvaats'ına ixheeyir, şene xhebne igidika avayq'ar deş.
 20 Yehoyadayna dixır Benayır ç'ak'ın işbı g'ecena qıvaats'ına insan ıxha. Mana Qavtse'el eyhene ŝahareeñçe qarı ıxha. Benayee q'öyre Moavĝançena inekke yugna igid gek'a. Mang'vee yiznane yiĝıl k'orane cıgeeqa ĝıç'u, ŝır gik'u. 21 Sayır mang'vee sa geer xərna Misirĝançena gik'u. Misirĝançeng'une xıle nize ıxha. Benaya mang'ulqa t'at'aka ark'ın, Misirĝançeng'une xılençe ts'its'ı'ı mang'un nize g'eşşen. Qiyĝar Misirĝançeng'une nizeykacar mana gek'ana. 22 Man gırgın Yehoyadayne duxee

Benayee ha'a. Mançil-alla mana xhebiyre igid xhinne qıvaats'ına ıxha. ²³ Mana xhebts'alyne (30) igidiler qıvaats'ına ixheeyir, şene xhebne igidika avayq'ar deş. Davudee mana, cus g'aravuliyvalla ha'anbışda xərna giyxhe.

- ²⁴ Mane xhebts'alyne (30) igidne yı'q'nee inbıb vuxhaynbı:
 Yoavna çoc Asahel,
 Bet-Lexemğançene Dodoyna dix Elxanan,
²⁵ Xarodğançena Şammaiy Eliqa,
²⁶ Peletğançena Xelets,
 Teqoağançena İqqeşna dix İra,
²⁷ Anatotğançena Aviezer,
 Xuşabışda Mevunnay,
²⁸ Axoxibışda Tsalmon,
 Netofğançena Maharay,
²⁹ Netofğançene Baana dix Xelev,
 Benyaminne nasılana Giveağançene Rivayna dix İttay,
³⁰ Piratonğançena Benaya,
 Gaaşne q'adaalile Hidday,
³¹ Aravğançena Avi-Alvon,
 Barxumğançena Azmavet,
³²⁻³³ Şaalvonğançena Eliaxba,
 Yaşenin dixbı,
 Hararğançene Şammaйна dix Yonatan,
 Ararğançene Şararna dix Axiam,
³⁴ Maakağançene Axasbayna dix Elifelet,
 Giloğançene Axitofelyna dix Eliam,
³⁵ Karmelyğançena Xetsray,
 Aravğançena Paaray,
³⁶ Tsovağançene Natanna dix İgal,
 Gadne nasılana Bani,
³⁷ Ammonğançena Tseleq,
 Tseruyayne duxayn Yoavın silah ı'ğiykar ha'ana Beerotğançena Naxaray,
³⁸ Yeterğançena İrayiy Garev,
³⁹ Q'etbışda Uriy.

Manbı gırgıba sacigee xhebts'ale yighiyre (37) insan ıxha.

24

Davudee millet qədəqqə

¹ Rəbbina qəl meeb İzraililqa avqaaqa. Mang'vee Davuduk'le eyhen: «Hoor, İzrailiybiyyi Yahuder qəpqe». Məxür Mang'vee Davud İzrailiybişilqa g'elil qı'ı.

² Davudee cune k'anene g'oşunne xəring'uk'le Yoavık'le eyhen:

– Həşde Danile Beer-Şevalqamee*, gırgıne İzrailiyne nasılıbışde yı'q'nee iviykre, manbı qəpqe. Zak'le manbı nimeenbı vuxhay ats'axhxhes ıkkın.

³ Yoavee paççahık'le eyhen:

* **24:2** 24:2 Danile Beer-Şevalqamee: Dan eyhena şahar mane gahıl İzrailiyne nekke şimalılın şaharniy vob. Beer-Şeva eyhena şaharmee cühüt'yaaşine saşree, İzrailiyne nekke canubulyn vuxha. «Danile Beer-Şevalqamee» İzrailiyne k'anençe-qomaqqameeva eyhen ıxha.

- Yiğın millet nimeeniy, hasre Rəbbe, yiğne Allahee, manbı vəş nəqqees mançile geeb qee'ecen. Yiğne ulek'led man g'acecen. Nya'a, nişil-allane yizde xəring'us paççahıs məxbına iş haa'as vukkan?

⁴ Paççahın cuvab Yoavneyiy g'oşunne ç'ak'ınbışde cuvabile ooqan ıxha. Yoaviy g'oşunun ç'ak'ınbı İzrailin millet qətqəs vüqqəva paççahısse qığeebaç'enbı.

⁵ Manbışe İordanne damayle ilğeeç'ı, Aroer eyhene şaharne k'ane çadırı giyxə. Mana şahar q'adaalyne yı'q'nee vuxha. Qiyğa manbı Qadine nasılene cigabişile k'ena Yazer eyhene şahareeqa avayk'an.

⁶ Mançe manbı Gileadeeqa, Taxtim-Xodşi eyhene cigeeqa havayk'an. Mançeb Dan-Yaan eyhena şahar ilğevç'u, Sidonne şahareeqa qabı hiviyxhar.

⁷ Sur eyhene g'aleeqa, Q'ivbışdeyiy Kana'anbışde gırgıne şaharbişeeqa manbı hapk'ın, hiviyxharanbı. Nekke qiyğab manbı qavaylenbı Yahudayne canubulyne Beer-Şeveeqa.

⁸ Yüç'ne vuzeyiy g'ane (20) yiğee manbışe ölka k'anençe-qomaqamee gits'ibaxhana. Mançe İyerusalimeeqa siviyyk'al. ⁹ Yoavee nimeeniy insanar vuxhava paççahık'le eyhe. İzrailee mane gahıl g'ılıncıka səyxəs əxəsda molyud vəş aazır (800 000), Yahudeeyir xhod vəş aazır (500 000) igid ıxha.

Allahee Davudus caza hoole

¹⁰ Davudee millet qətqəs alıkkıyile qiyğa, mang'us culecad cus naş qexhe. Mang'vee Rəbbik'le eyhen:

- Mana iş hav'u, zı xəbna bınah opxhun. Rəbb, həşde hucoona ixhes ine g'ulune taxsirıke ilyheç'e, zı bəç'əriyvalla hav'u.

¹¹ Davud qınne yiğıl miç'er oza qıxesse, Rəbbe Davudulqa hixhar ha'ane Qad peyğambarık'le eyhen:

¹² - Hoor, Davuduk'le eyhe, Rəbbe inva vod eyhe: «Yiğne ögilqa xhebillə kar gıxhəş. Mançin sa g'əyxə, Zı vak ha'as».

¹³ Qad Davudusqa arı, mang'uk'le eyhen:

- G'əyxə, yighıllə senna yiğne ölkee mısvalybı ıxhane vas ıkkən? Xheyible vazna hixu yiğne duşmanaaşine xılənçe iykarasne ıkkən? Deşxheene, xhebillə yiğna yiğne ölkee yı'q'ı'n ık'arbi ıxhane ıkkən? Həşde yugba fikir opxhun, ğu yiğın cuvab eyhe. Zı hark'ın zı G'axuvuyng'uk'le eyhes.

¹⁴ Davudee Qadık'le eyhen:

- Yizdemee geed dağamda vod. İnsanne xılyaqa gyapk'asse hasre Rəbbine xılyaqa gyapk'ecen. Rəbbiqa rəhı'm geeb vob.

¹⁵ Mane yiğıl miç'ediylə otçu, Vucee gyuvxhuna gah ç'əvuvxhesmee, Rəbbe İzraililqa yı'q'ı'n ık'arbi g'ixele. Danile Beer-Şevalqamee yights'al aazır (70 000) insan qek'a. ¹⁶ İyerusalimeen insanar gyapt'asva malaaikın xıl hodakkemee, Rəbbis maabın insanar qiviyykın, malaaikek'le eyhen:

- Ç'əv, xıl g'ayşe!

Rəbbin malaaiک mane gahıl Aravna donane sa insanne attayne k'ane ıxha. Aravna Yevusbışda ıxha. ¹⁷ Davuduk'le millet gek'an malaaiک g'acumee, Rəbbik'le eyhen:

- Bınah hav'una zı vor, taxsir zal vod. Nya'a ine syuru xhineene insanaaşə hucoone hı'ı? Manbışil-alla zasiy yizde xızanı caza hevle.

¹⁸ Mane yiğıl Qad Davudusqa arı, eyhen:

- Hark'ın Yevusbışda eyxhene Aravnayne attal Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga ale'e.

¹⁹ Qadine cuvabıka, Davud, Rəbbe əmr hav'uyn xhinne maqa hayk'an. ²⁰ Aravna avqa ilyakkımee, Davudıy cun insanar cusqa qöö g'ooce. Mana g'aqa qığeeç'u, paççahne ögil ç'iyelqamee k'yorzul, ²¹ eyhen:

- Nəxürkenane yızda xərna paççah zasqa arı?

Davudee eyhen:

- Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga alya'asdemee zı vake yiğna atta alivşes arı. Milletilin yı'qı'n ıkar ulyoozrecenva zı Rəbbis q'urbanbı alya'as.

²² Aravnee Davuduk'le eyhen:

- Hasre yizde xəring'vee, paççahee cune ulesqa yugda qöönmeen alyaat'u, Rəbbis q'urbanbı alle'ecen. Haane gyoxhxhan hı'ı q'urbanna allya'asın yatsbı aleet'e. Gyoxhxhan ha'asde osune cigee mıgrabıyiy† yatsbışde gardanaqa qa'an karbı aleet'e.

²³ Paççah, man gırgın zı vas hele.

Aravnee meed eyhen:

- Hasre Rəbb, yiğna Allah, vaka yugra ixhecen.

²⁴ Paççaheeme Aravnayk'le eyhen:

- Zı vake man ciga məxüdcad deş alyaat'as, zı mançike vas hək' qevles. Zas q'ərad gitxhuyn kar zasse Rəbbis, yizde Allahıs, gyooxhan haa'ana q'urban xhinne ablyaa'as dəəxə.

Davudee attaykeyiy yatsbışike xhots'al (50) nuk'ra qele. ²⁵ Davudee maa'ad Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga ali'ı, maa'ad gyoxhxhan ha'aniy medın q'urbanbı allya'a. Rəbbee ölkaynemee haa'ana düə q'abıl haa'ana, mançikad İzrailee yı'qı'n ık'arbı ç'əveedaxhenbı.

† 24:22 24:22 Mıgrabı: man xhaneyk g'ayebı at'itq'ınne q'uvabışike ha'a ıxha. Mançika məxüb suk gıtike curaa'a vuxha.

Paççahaaşin ts'ettiyn kitab

Davud q'əsvalee

¹ Paççah Davud q'əs qıxha eyxhe. Mang'ulqa nimeen karbı aççveyid mana g'üməarak'va ıxha deş. ² Mang'une nukaraaşe mang'uk'le eyhen:

– Vas, yişde xəring'us paççahıs sa mek'vna içiy t'abal hee'es, mana vaqa ileekecen. Vaka g'aliyxhecen, ğu g'üməark've'ecen.

³ Manbişe paççahıs İzrailvolle micagna içiy t'abal hee'e, yicır iveekena. Mana Şunem eyhene xiveençena Avişag yeexhe. Manbişe mana içiy paççahısqa ayreele.

⁴ Avişag geer micagna içiy yixha. Mana paççahıqa qihna iykar, mang'uqa ileeka yixha. Manbı sa tyulee g'alyapk'eeyib, manbişde əree vuççud ıxha deş.

Adoniyays paççah ixhes ikkiykan

⁵ Davudus Haggitike ıxhayne dixee Adoniyee «Zı paççah ixhesva» vucecar vuc axtı qa'a ıxha. Mang'vee cusqa döv'əyn daşk'abı, balkanlı aleepxıynbı, cune ögil g'adaxhvanasda xhots'al (50) insan sa'a. ⁶ Mang'une dekkee Davudee, mısacad mang'uk'le «Nya'a ğu məxüd ha'ava?» uvhu, mana cigee gyuarı'ına deşdiy. Adoniya micagna kar ıxha. Avşalomule qiyğa nekke xərna dix mananiy vor.

⁷ Adoniya Tseruya eyhene xhunaşşeyne duxayka Yoavıkayiy kaahin Evyatarıka saraççe. Manbişe mang'un sura aqqaqqa. ⁸ Kaahin Tsadokee, Yehoyadayne dixee Benayayee, Natan peyğambaree, Şimeyee, Reiyee, Davudne igidyaaşe Adoniyayn sura aqqaqqa deş.

⁹ Adoniyee En-Rogelyne k'anene Zoxeletne ganzıl çavra-vəq'ə, kokun q'ıkar q'urbanna allya'a. Gırgın cun çocar, paççahın dixbı, paççahıs k'anen gırgın Yahuder mang'vee qoot'alanbı. ¹⁰ Natan peyğambar, Benaya, igider, çoc Sıleyman mang'vee qoot'al deş.

Davudee paççahıyvala Sıleymanısqa qoole

¹¹ Manke Natan peyğambaree Sıleymanne yedik'le Bat-Şevayk'le eyhen:

– Nya'a vak'le g'ayxhı dişde, Haggitne dixee Adoniyee, yişde xəring'uk'le, Davuduk'le dyats'a-dyats'a, cuke paççah hı'ıva? ¹² Həşde k'ırı alixhxhe, yiğniy yiğne duxayn Sıleymanın can nəxüdiy g'attixhan ha'as ıkkanna, zı vas mı'sləhət g'avces. ¹³ Paççah Davudusqa hiyek'ne, mang'uk'le eyhe: «Yizda xərna! Vale qiyğa yizda dix Sıleyman paççah ixhesva, yiğne taxtil mana gyuarasva, ğu zas, yiğne nukarıs, k'ın dişdiy g'assır? Nya'a manke Adoniyee paççahıyvala haa'a?» ¹⁴ Ğu maa'ar paççahıka yuşan hee'eme, zı vaqar qihna maqa ikkeç'u, ğu eyhençis «Ho'ova» eyhes.

¹⁵ Bat-Şeva paççahısqa mana eyxhene gozeeqa ikkeç'e. Paççah q'əs qıxha eyxhe, mang'uqa Şunemğançena Avişag ileeka yixha. ¹⁶ Bat-Şeva paççahne ögil ç'iyelqamee k'eezarna. Paççahee məng'i'ke «Hucoone ıkkanna?» qiyghan.

¹⁷ Bat-Şevee mang'uk'le eyhen:

– Yizda xərna! Vale qiyğa yizda dix Sıleyman paççah ixhes, mana yiğne taxtil gyuarasva uvhu, ğu zas, yiğne nukarıs, yiğne Allahılən Rəbbilen k'inniy g'assır.

¹⁸ Yizda xərna, həşdemee Adoniya paççah ıxha, vasıb mançikena deşda. ¹⁹ Mang'vee geed çavra-vəq'ə, kokun q'ıkar q'urbanna alli'i. Paççahın gırgın dixbı, kaahin Evyatar, g'oşunna xərna Yoav mang'vee maqa sav'u. Yiğna nukar Sıleymanmee mang'vee maqa qort'ul deş. ²⁰ Yizda xərna paççah, İzrailynacab ul val vob, vale qiyğa yiğne taxtil vuşuyiy gyuarasva ğu manbişik'le ats'axhxhya'as ıkkanna. ²¹ Deşxheene,

yızda xərna paçcah, şene dyunyeeqa ark'inmee, zınayiy yızda dix Sıleyman manbışe duşmanne k'ats'ee avqas.

²² Bat-Şeva paçcahıka yuşan hee'eme, ooğançe Natan peyğambar qarayle.

²³ Paçcahık'le «Natan peyğambar arıva» eyhe.

Mana paçcahne k'anyaqa ikkeç'u, ç'iyelqamee k'yoyzarna. ²⁴ Natanee eyhen:

- Yızda xərna paçcah! Vale qiyğa Adoniya paçcah ixhes, mana yiğne taxtil gyu'arasva, ğu uvhuyn karı'iyne? ²⁵ G'iyna Adoniyee hark'ın geed çavra-vəq'ə, kokun q'ıkar q'urbanna alli'ı. Mang'vee maqa paçcahın gırgın dixbı, g'oşunun ç'ak'ınbı, kaahin Evyatar qort'ul. Həşde manbışe, «Paçcah Adoniya geer qa'anava!» uvhu otxhan ulyoğa vod. ²⁶ Mang'vee saccu zı, kaahin Tsadok, Yehoyadayna dix Benaya, yiğna nukar Sıleyman qudyopt'ul. ²⁷ Man kar ğu uvhune manbışe hı'ı? Nya'a manke ğu yiğne nukaraaşik'le vale qiyğa paçcahne taxtil vuşuyiy gyu'arasva ittevhu?

²⁸ Paçcah Davudee alidghıniy quvu eyhen:

- Bat-Şeva yızde k'anyaqa qeet'le.

Bat-Şeva paçcahısqa arı, mang'une ögil ileezar. ²⁹ Paçcahee k'ın g'assır eyhen:

- Zı gırgıne dağamiyvalybışıke g'attixhan hı'iyne Vorne Rəbbilqa k'ın ixhen, ³⁰ zale qiyğa yiğna dix Sıleyman paçcah ixhes, mana yızde taxtil gyu'aras. Yiğneme İzrailyne Allahılqa Rəbbilqa k'ın g'assır uvhuyn kar zı g'iyna ha'asın.

³¹ Bat-Şeva paçcahne ögil ç'iyelqamee k'yorzul, eyhen:

- Yızda xərna paçcah geer qa'ana!

³² Paçcah Davudee eyhen:

- Kaahin Tsadok, Natan peyğambar, Yehoyadayna dix Benaya yızde k'anyaqa qoot'le.

Manbışın gırgınbı paçcahne k'anyaqa abaylenbı. ³³ Paçcahee manbışik'le eyhen:

- Yızın nukarar şosqa qoot'le, qiyğar yızda dix Sıleyman yızde g'atırılqa ali'ı, Gixonne xhyan ılqəəne cigaysqa ikkee. ³⁴ Maa'ad kaahin Tsadokeeyiy Natan peyğambaree İzrailynə paçcah ixhesva mang'ulqa q'ış qadğvecen. Qiyğad şeypur əlixü, «Paçcah Sıleyman geer qa'anava!» ts'irbı he'ecen. ³⁵ Qiyğa mana yı'q'əlqa qale, hasre yızde taxtil gyu'recen. Mana yızde cigeena paçcah ixhes. Zı mana İzrailynayiy Yahudayna xərna giyxhe.

³⁶ Yehoyadayne dixee Benayee inəxdın alidghıniy qele:

- Amin! Hasre yızde paçcahne Allaheeyid Rəbbeeyid məxüd eyhecen. ³⁷ Rəbbe yızde xəring'un paçcahın sura aqqıyn xhinnee, hasre Sıleymanınid sura aqqecen. Hasre mang'una taxt yızde xəring'une paçcah Davudne taxtile axtıba he'ecen.

³⁸ Kaahin Tsadokee, Natan peyğambaree, Yehoyadayne duxee Benayee, Keretbışe, Peletbışe Sıleyman, paçcah Davudne g'atırılqa ali'ı, Gixonqa arayle. ³⁹ Kaahin Tsadokee Allahne çadıreençe q'ışıka gyavts'una gaç alyapt'ı, Sıleymanılqa paçcah ixhesva q'ış qadğu. Şeypur ilyviyxə gibğilmee, gırgıne cəmə'ətın «Paçcah Sıleyman geer qa'anava!» ts'irbı ha'a.

⁴⁰ Cəmə'ət oza qıxha, mang'uqad qihna ayk'an. Manbışe zurna ı'lyviyxə, məxüd şadvalin ts'irbı ha'a, mançike ç'iyebı ı'ğiykar.

Sıleymanna Adoniyalqa rəhi'm qavayle

⁴¹ Adoniyak'leyiy mang'ukane mihmanaaşik'le kar otxhun ç'əveepxamee, man ses g'iyxhe. Yoavık'le şeypurun ses g'ayxhımee, eyhen:

- Şahareençe qöön ses nəxdınnıyxan?

⁴² Mana cuvab uvhu g'attirxhın deşdiy, sayır ooğançe kaahin Evyatarna dix, Yonatan arayle.

Adoniyee mang'uk'le eyhen:

- İnyaqana qoralan. Ğu yugna insanır, yugunud xabarbı adı ixhes.

⁴³ Yonatane Adoniyays inəxdın alidghınıy qele:

- De'eş, məxüd deş vodun. Yişde xəring'vee, paççah Davudee Sileymanıke paççah hı'ı. ⁴⁴ Paççahee kaahin Tsadok, Natan peyğambar, Yehoyadayna dix Benaya, Keretbı, Peletbı Sileymanıka sacıgee g'axuvu. Mana manbışe paççahne g'atırılqa ali'ı. ⁴⁵ Kaahin Tsadokee, Natan peyğambaree Sileyman paççah ixhecenva Gixonee mang'ulqa q'ış qadğu. Manbı mançe şadba apk'ın, şahareedın milletcad ı'ğiykır. Şok'le g'iyxhen ses mançe vod. ⁴⁶ Mançile qiyğa Sileyman paççahne taxtıl gyu'ur. ⁴⁷ Yişda xərna paççah Davud tabrik ha'as abıyne mang'une insanaaşe uvhiyn: «Yiğne Allahee Sileymanın do yiğne doyuile sık'ıldad axtı qe'ecen, mang'una taxt yiğne taxtıleb axtıba avqecen!» Paççah vuc g'alirxhuıyne cıgeençe k'yorzul, ⁴⁸ inəxüd eyhe: «İzrailıyne Allahıs Rəbbis şukur! G'iyına Mang'vee, yizde uleppışik'le g'ece-g'ece, yizde taxtıl gyu'arasda insan huvu!»

⁴⁹ Man g'ayxhımee, Adoniyayn gırgın mihmanar qərpq'ı'n, oza qeepxha cone yəqqı'n avayk'an. ⁵⁰ Adoniyamee, Sileymanıle qərpq'ı'n, ark'ın q'urbanbı allya'ane cıgeene gaçbışıke aqqaqqa*. ⁵¹ Mang'vee hı'ıyn Sileymanıs yuşan ha'a:

- Adoniya Sileyman paççahıle qəyq'ənva mana q'urbanbı allya'ane cıgeene gaçbışik ilyt'iyq'an. Mang'vee eyhen: «Hasre paççah Sileymanee zas g'iyına k'ın g'assrecen, vucee zı g'ılncıqqa hıdeles».

⁵² Sileymanee eyhen:

- Mana karaəəna insanxhee, mang'une vuk'lele sa çər g'a'avxhas deş. De'eş, mang'vee pısın kar he'eene, gik'asda.

⁵³ Paççah Sileymanee insanar g'uxoole, manbışer Adoniya q'urbanbı allya'ane cigaysse qaraylena. Manar paççah Sileymanısqa ikkeç'u, mang'us k'yoyzarna. Paççah Sileymanee mang'uk'le «Xaaqa hoorava» eyhe.

2

Davudna Sileymanıs nekke qiyğıyna nasiyhət

¹ Davud qik'asın yiğbı k'ane qeetxhamee, mang'vee dixes Sileymanıs nasiyhət haa'a:

² - Zınar, gırgınbı xhinne, sık'ınne gahıle qik'asda. Ğunar it'umra, yik'eka ixhe.

³ Yiğne Allahee Rəbbeeyhen hı'ı, Mang'une yəqqı'n hoora. Mısayne Q'aanunee otk'unin xhinne Allahne q'aanunbışıl, əmırbışıl, g'aydabışıl ğu k'ırı alixhxheene, vasse gırgıncad ha'as əxəsin. ⁴ Manke Rəbbeey in zas cuvab huvuyn kar ha'asın: «Vake g'abıynbı Yizde yəqqı'n apk'ınee, Zas yik'eençe, caneençe g'ullux hav'ee, vake g'abıynbışda İzrailıyne taxtıle Zı ak'an ha'as deş».

⁵ Vak'lecad Tseruyayne duxee Yoavee zak hı'ıyn ats'an. Mang'vee İzrailıyne g'oşunna q'öyre xərna - Nerna dix Avneriy Yitrayna dix Amasa - gyapt'ı, dəv'ə deşde gahıl dəv'eena xhineena eb k'yav'u. Yı'q'eena ts'irayiy g'elilinbı mang'vee eban qı'ı. ⁶ Ğunar yiğne k'orane ək'elis sik'ı ı'ğiykre. Mang'una cagvara quvxhana vuk'ul ahaleeqa salamatba əlyhəəs hımaasar.

⁷ Gileadğaçene Barzilayne dixbışıka yugra ixhe. Hasre manbı yiğne sufranile kar otxhananbı vuxhecen. Zı yiğne çocule Avşalomile hexvamee, manbı zasqa qabı.

⁸ Benyaminaaşına eyxhena, Baxurımğaçena Gerayna dix Şimeyır yiğne k'anençeğana vor. Maxanayımqa hark'ınne yiğıl mang'vee zas pısdı bəd-düə hav'u. Qiyğamee mana yizde ögilqa İordanne damaysqa arı. Zı mang'uk'le mana gik'as deşva Rəbbilen k'ın g'assır. ⁹ Həşde vak'le mana bınah deşdava mats'axhe. Ğu

* **1:50** 1:50 Q'urbanbı allya'ane cıgeene gaçbışıke aqqaqqa: Mane q'urbanbı allya'ane cigayne yoq'ne surak tuncuna yoq'uble gaç vuxha. Q'urbanbı allya'ane cıgeene gaçbışıke aqqıne insanık qeep't'as vukkan vuxha deş.

k'orana ək'elynana insan vor; vak'lecad mang'uk hucooyiy ha'as ikkanva ats'an. Mang'una cagvarana vuk'ul eban gyavts'u ahaleeqa əlyhəəs alivke.

Davud qek'ana

¹⁰ Davud qik'u cune dekkaaşisqa ayk'an. Mana Davudne Şaharee k'eyxha.
¹¹ Davudee İzrailis yoq'ts'al (40) senna paççahiyvalla haa'a. Yighille senna mang'vee Xevroneençe, xhebts'ale xhebille (33) sennab İyerusalimeençe paççahiyvalla hav'u.
¹² Sileyman dekkine Davudne taxtil giy'ar. Mang'vee cuna paççahiyvalla it'umba avqaaqa.

3

Sileymane Allahke cus k'orana ək'el hooqqa

¹ Sileyman fironuka, Misirne paççahıka, xıne eyxhe. Mang'una yiş hey'ı. Mang'vee mana Davudne Şahareeqa* qiykekka. Cun saray, Rəbbin xav, sayid İyerusalimne hiqiy-alladın cabırbı ali'ı ç'əvepxhesmee mana maa'ar ayxu. ² Mane yiğbışılqamee xalq'ın erbişeeqa q'urbanbı adaylı ıxha, Rəbbine doylı ali'in xav ıxha deş.

³ Sileymanee dekkine q'aanunbışis əməl ha'u, mançikad cus Rəbb nimee ikkiykıniy hagu. Mang'veeyidçikana erbişeeqa q'urbanbı adı gyooxhan ha'a ıxha.

⁴ Erbişın xədn, Giveon eyhene şahareeni yod, q'urban gyuvk'asdimee paççah Sileyman maqa hayk'an. Mana maqa arıng'a, aazır vuk'ulyniy q'urbanna gyooxhan haa'ana. ⁵ Mane xəmdə Giveonul Rəbb Sileymanne nik'eeqa arı.

Allahee eyhen:

– Hiqqe, hucooyiy vas ikkan, hucoone vas heles?

⁶ Sileymanee eyhen:

– Yiğne g'ulus, yizde dekkıs, Davudus, mana məttine yik'eka qorkura Yiğne yəqqı'n əlyhəəva, Ğu, badaldexha, hammaşe geed yugvalbı ha'u. Giyniyne yiğıl taxtilqa gyu'arasda dix huvuyka, Ğu mang'unemee badaldexhay hagu, xəbna yugvalla hav'u.

⁷ Ya Rəbb yizda Allah, Ğu Yiğne g'uluke yizda dek Davudne cigeeqana paççah ha'u. Zı uşaxra vor, zak'le ats'a deş ha'asın-hidya'asın. ⁸ Yiğna g'ul – Yiğne milletne yı'q'nee vor, Ğu g'əyxı'ni, geed xənni, qətqı'-ələtqı' ç'əvdexhesde milletne yı'q'nee. ⁹ Yiğne g'ulus Yiğın millet vuk'lek ikkesda, yugunçike pısın cura'asda k'orana ək'el hevle. Menne curayl Yiğın xədn millet şavusse vuk'lek ikkes əxəyee?

¹⁰ İn Sileymane heqqıyn Xudaavandays q'abil eyxhen. ¹¹ Allahee mang'uk'le inəxüd eyhe: «Ğu, yiğnimee xılıyna ı'mı'r, var-devlet, duşmanaaşın hapt'iy heqqı deş, mançine cigee qotkuyn cura'as əxəsda ək'el hivqu. ¹² Vas ikkanan, Zı ha'asın. Zı vas hamanimee k'orana ək'el hevles, valqame vak akarana ıxha deş, valer qiyğa vaka amq'arna ixhes deş. ¹³ Mançile hexxada, ğu Zake hideqqıyn – var-devletid, şöhratıd Zı vas helesın. Yiğne vaxtal ğu xhinnena paççah ixhes deş. ¹⁴ Yiğna dek Davud xhinne, Ğunar Yizde yəqqı'n horhulee, Yizde q'aanunbışıl k'ırı gyaqqı çis sik'ı harakat he'ee, Zı vas xılıyna ı'mı'r hevles».

¹⁵ İnyaa'ar Sileyman muğur qıxha, ats'axhen man nyak' ıxhay. Mana İyerusalimqa sak'ı, Xudaavandayka mugaavilenane q'utyeyini† ögiyl ulyorzul, gyoxhxhan ha'an

* **3:1** 3:1 Davudna Şahar: İyerusalimne avaalyne rayoneni yob. Davudna Şaharva mançik'le, vuce Davud paççahee avquva eyhe. † **3:15** 3:15 Xudaavandayka mugaavilenane q'utyey: Allahee ina q'utyey he'eva Misa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Sileyman peyğambaree Allahne doylın xav alya'asmee mana q'utyey çadreniyxhee vooxhena. Mane q'utyey g'ayebışde ooad otk'unin Allahın əmrbin yavacenbı.

q'urbanbıyiy‡ əmin-amanın q'urbanbı§ alya'a. Mançile qiyğa cune hiqiy-allanbışis otxhun – ulyodğuy hele.

Sileymane məhkame huvuna ək'elikana q'arar

¹⁶ Sa yiğil q'öyre g'ahapk'in yedar abı paççahne ögee ulyoozaranbı. ¹⁷ Manbışde sang'ee eyhen:

– Ay yizda xərna! Şi hayne xhunaşşeyka sa xaa'a aaxva, mana xaanang'a zı uxooxuyn. ¹⁸ Xhebıd'esde yiğil mançile qiyğa məng'eevid uxooxuyn. Şi sacigeeniy vob, şaka haşucar xaa'ar deşdaniy, şi q'öyrecabniy vob. ¹⁹ Xəmde mane xhunaşşeyna dix ces xabar devxha nik'eenang'a horç'un qik'una. ²⁰ Sura xəmdə mana oza qiyxha alyarat'ana yizda dix, yiğna g'ulluxçiy g'alirxhuynə gahıl! Məng'ee giyxhena mana cene koksıysqa, cəna qik'unamee giyxhena yizdə koksıysqa. ²¹ Zı miç'eer ozaqiyxhayng'a yizdə duxays kar oxhan ha'as, mana zak'le qik'u avaykı. Açıx qıxhang'a zı mang'uka sayır yugra ileekına, manke zak'le ats'axhen, mana yizda dix deşorva, zı uxuna.

²² Şene xhunaşşe eyhen:

– De'eş! İna üç'ürna – yizda dix, şəna qik'una – yiğna!

Ts'erring'ee öc alyabat'a:

– De'eş! Şəna qik'una – yiğna, üç'ürna – yizda!

Paççahne ögiyl manbışe həməxdın, hıccatbı ha'a vuxha.

²³ Paççahee eyhen:

– Vuşde sang'ee eyhe vod: «Yizda dix üç'ürna, yiğna qik'u», mansang'ee eyhe vod: «De'eş! Yiğna dix qik'u, yizdamee – üç'ürna».

²⁴ Manke paççahee eyhen:

– Zasqa xincal alle.

Paççahısqa xincal adaylen.

²⁵ Paççahee əmı'r haa'a:

– Gyarxe üç'üdüdü şax q'öne cigeeqa, sa sura hele ine xhunaşşeyns, mansad – şene xhunaşşeyns.

²⁶ Üç'ürne duxayne yedin yik' gyoyxhan cene uşaxıs, məng'ee paççahık'le eyhen:

– Ay yizda xərna! Qile məng'ı'sqa uşax üç'üddə! Saccu gimek'a mana!

Mansang'emee eyhen:

– Ne zı, ne ğu mana alyart'as deş. Gyarxe mana!

²⁷ Manke paççahe q'arar hoolena:

– Üç'üdüdü şax ts'erriyne xhunaşşeynsqa qile. Gimek'a mana, mana mang'una yed vorna.

²⁸ Paççahe huvuna q'arar g'avxhumeə, ğırgıne izrailbışda hı'rmat mang'us geəb qooxhe. Qotkuyn məhkamabı he'ecənvə Allahee mang'us k'orana ək'el huvu.

10

Ərabaaşına Şevayna kraliça Sileymanısqa ayrele

¹ Şevayne kraliçayk'le Rəbbike qabıyne Sileymanne şöhratne hək'ee g'ayxhı. Mana ayreeləna mang'us dağamın qidğınbı ha'as. ² Mana geer xənnə karvanıka: gulyağbışıka, g'izilika, ğıranne ekebışıkad gyats'iyne devabışıkayiy cəne xəppanəne insanaaşıka İyerusalımqa Sileymanısqa arı. Vuk'leəne ğırgıne karne hək'ee gaf hav'u. ³ Sileymane məng'ı'ne ğırgıne qidğınıy bışis cuvab qelen: məxdun dağamın qidğınıy ıxha deşke, paççahısse cuvab qeles məxəcen.

‡ 3:15 3:15 Gyoxhxhan ha'an q'urbanbı: in q'urbanbı bıkırda gyoxhxhan ha'a ıxha, mançin vuççud g'alyadaççe ıxha deş. § 3:15 3:15 Əmin-amanın q'urbanbı: in q'urbanbı gyat'ang'a, mançin adın cigabı gyooxhan ha'a ıxha. Mansa çurud insanaaşe otxhun.

4-5 Şevayne kralıçayk'le Sıleymanna k'orana ək'elib, vucee alya'uyın sarayıd, sufraylin otxhuniybıd, mang'une kumağçeeşın xaybıd, nukaraaşın harakatbıd, man-bışe alya'an tyulıbıd, çaxırçerıb, Rəbbine xaaqa gyoxhxhana'as adıyn q'urbanbıd g'acuyng'a məng'i'n nafas aqqaqqa.

6 Məng'ee paççahık'le eyhen:

- Yizde ölkee yiğne k'orane ək'elene hək'ee, işbışde hək'ee eyhenbı qotkuda ooxhud. 7 Arı yizde uleppışik'le g'acesmee, zı mane cuvabbışılqa inyamışeexhe deşdiy. Zak'le g'acuyınçine surançine hək'ee zas yuşan hı'ı deşod. Yiğna k'orana ək'el, yiğın var-devlet zak'le g'ayxhınçile hexxada vod. 8 Baxtivararıb yiğın insanar! Baxtivararıb yiğın kumağçer, nenbıyiy hammaşe yiğne ögiyl ulyoozar, yiğna ək'elikana gaf g'iviyxhe! 9 Allahıs, yiğne Rəbbis şukur vuxhena, gu ikkiykın, İzrailyne taxtılqa gyu'ar ha'uyl-alla. Rəbbis hammaşe İzrail vukkiykınıl-alla, adalətiy qopkuvalla vuxhecenva vake paççah ha'u.

10 Məng'ee paççahıs payıs yoq'ne tonule hexxan g'izil, geed curabışikan gulyağbı, sayid gıranın ekebı adı ixha. Məng'ee Sıleyman paççahıs adıynmeen gulyağbı mankiyqamee şavacad adı deşdiy.

13 Sıleyman paççahee vucee huvuynçile hexxadad, Şevayne kralıçays hucooyiy ikkiykın, qidiykkın helen. Mançile qiyğa mana cene insanaaşıska cene ölkaylqa siyk'al.

16

Axav İzrailyna paççah eyxhe

29 Yahudayne paççahee Asee paççahıyvalla haa'ane xhebts'ale molyud'esde (38) sen, Omriyna dix Axav İzrailyna paççah eyxhe. Mang'vee Samariya eyhene şaharee g'ayıq'ölle (22) senna paççahıyvalla haa'a. 30 Omriyne dix Axavee, cule ögiyl vuxhaynbışde gırgıne paççahaaşile geeb Rəbbine ulesqa yugba qıdyaalesda iş haa'a vuxha.

31 Nevatne duxayne Yarovanne bınahbışee axuy k'ıldanan xhinne, ooğançe Sidonaaşine paççahna Etba'alına yiş İzevel hee'e. Qiyğale xhineeyid horbışikane allahıs Ba'alıs* ı'bəədat ha'a giyğal. 32 Mang'vee Samariyel Ba'alın xav alya'a. Caayid q'urbanbı allya'an cigad ha'a. 33 Qiyğale xhineyib Aşerayn† byuty ha'a. Mang'vee Rəbbis İzrailyne Allahıs cule ögiyl vuxhayne gırgıne İzrailyne paççahaaşile geeb qəl huvu.

34 Axavee paççahıyvalla haa'ane gahıl, Bet-Elyğançene Xielee Yerixo eyhena şahar sayib alyaa'ana. Rəbbe Nunne duxayk'le Yeşuayk'le uvhuyn xhinneecad eyxhe: mang'vee şahar alyaa'a gibğilmee, mang'una xərna dix Aviram qek'a; şahar alyav'u akkabı gıxhxhesınbı xhinne quvxhamee, mang'una k'ınna dix Seguv qek'a.

17

İlyas peyğambaree guraxbı ixhesva eyhe

1 Gileadne Tişbeənçene İlyasee paççah Axavık'le eyhen:

- Zı ı'bəədat ha'ane İzrailyne Allahılqa Vorne Rəbbılqa k'ın ixhen, zı ittevhu ögiyle qööne senbışee çiyiy gyogiy ixhes deş.

2 Rəbbin cuvab mang'ulqaniy vod:

* 16:31 16:31 Ba'al: Kana'anaaşına nekke xərna allah. Manbışde uvhuyn, mang'vee xəybı g'əhətqa'a, gyogiybı gyoga'a ixha. † 16:33 16:33 Aşera: mana Kana'ane şagavna allah yixha. Sabara afsanabışee Aşera Ba'alna xhunaşşeva, mana gırgıne allahaaşınar yed yixhava oyk'an.

3 – İnençe hixu, şargne suralqa hoora. İordanne damayne şargılyne Kerit eyhene aragısne dyugulyxhe. 4 Xhyan ğu mane arageençe ulyoğas, vasın oxhanasın karıd Zı qənaaşık'le alleva uvhu.

5 Mang'vee Rəbbe uvhuynçil k'ırı gyaqqı, İordanne damayne şargılyne Kerit eyhene aragısqa qarı ma'arır axvana. 6 Qənaaşə miç'eed-exhal mang'us çuruyiy gıney adayle, xhyanıd mang'vee arageençeni ulyoğan. 7 Sabara gahılee ölkee gyoğiybı gyudyoğava arag qooqqana.

Sip'tree İlyası otxuniy hele

8 Rəbbin cuvab İlyasıqaniy vod:

9 – Oza qıxha Sidonne Sarfat eyhene şahareeqa hak'ne. Maayir axve. Maane sa sip'iriyk'le Zı vasın otxuniy alleva uvhu.

10 Mana oza qıxha Sarfateeqa ayk'an. Mana şaharne akkabışısqa qarı hırxhılymee, mang'uk'le maa'ar osbı sa'ana sa sip'iriy g'eece. Mang'vee məng'ı'lqa onu'u eyhen:

– Hucoone ixhes, yiğne k'olee zas ulyoğasın sık'ının xhyan alle.

11 Mana xhinelqava yı'qqəmee, mang'vee meed onu'u eyhen:

– Hucoone ixhes, zas oxhanasın sa ghaledın gıneyıd alle.

12 Zəiyfee eyhen:

– Rəbbilqa, yiğne Allahılqa k'ın ixhen, zaqa gıney deşin, şaqa kupune xhanel sa xhaxheedın urva vod, sa t'yank'ib q'ışına. Zı həşde sık'ının osbı sı'l, ark'ın zasınıy duxaysın otxuniy ha'as. Mançile ğayrı şaqa oxhanasın karıd deşin, şınab hapt'asınbı.

13 İlyasee məng'ı'k'le eyhen:

– Qimeeq'ən, xaaqa ark'ın ğu eyhen xhinne he'e. Saccu vaqa vodunçike ts'eppa zas sa k'ınna kokay hav'u able, qiyğad vasınıy duxaysın oxhanasın kar he'e. 14 İnexüd Rəbbe, İzrailıyne Allahee eyhe: «Zı, Rəbbe ç'iyeyne aq'valqa gyoğiy g'axilesde yiğılqamee kupeedın urvad, g'abeedın q'ışid g'att'as deş».

15 Zəiyfee ark'ın İlyasee uvhuyn xhinne ha'a. Məxüd məng'ı'qad, cene xizanıqad, İlyasıqad yiğısiysın otxanan kar eyxhen. 16 Rəbbe İlyasık'le uvhuyn xhinne kupeedın urvad, g'abeedın q'ışid g'aat'a deş.

İlyasee zəiyfayna dix üç'ür qa'a

17 Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, xaana iyessiy yeexhene mane zəiyfayna dix ik'iyk'ar. Mang'un ik'ar atk'iniyette yı'q' qexhe, nafas haxıles dəxi' mana qek'ana.

18 Zəiyfee İlyasık'le eyhen:

– Allahna insan, zı vak hucoone hı'ı? Nya'a, ğu yızda dix gıkasne, yızda bınah yik'el qavalya'asne arı?

19 İlyasee məng'ı'k'le eyhen:

– Yiğna dix zasqa qale.

Uşax zəiyfayne xhilibışeence alyaat'u, vuc axvane oone gozeeqa qıkkı, cune tyuleeqa giyxhe. 20 Mang'vee Rəbbilqa onu'u eyhen:

– Ya Rəbbim Allah, nya'a zı axvane zəiyfayna dix gik'u, Ğu məng'ı'k məxdın divan qaqqı?

21 Qiyğa mana uşaxıl oo xhebne yəqqees g'alırxhu Rəbbilqa ona'a:

– Yızda Rəbb Allah, zı Vake heqqa, hasre mane uşaxın rı'h caneeqa sak'lece!

22 Rəbbik'le İlyasee ona'a g'iyxhen, uşaxın rı'h caneeqa satk'ıl, mana üç'ür qexhe.

23 İlyasee uşax oone cune gozeençe alyaat'u, avqa yedisqa qadı eyhen:

– İleekende, yiğna dix üç'ür ra vor.

²⁴ Zəiyfee İlyasık'le eyhen:

- Həşde ats'axhxhayn ğu hək'erar Allahna insan ıxhay, ğu uvhuyn Rəbbin cuvabıd qotkuyn ıxhay!

18

İlyas İzrailya siyk'al

¹ Ooğançe xilece gahbı ilğəç'uyle qiyğa, g'uraxbı gyatk'uyne xhebıd'esde sen, Rəbbe İlyasık'le inəxdun cuvab eyhe:

- İzrailyne paçcahısqa, Axavısqa hak'ne, mang'uk'le ğu g'acecen. Manke Zınad ç'iyelqa gyoğiy g'axiles.

² İlyasır hayk'anna Axavık'le vuc g'acesde cigeeqa.

Mane gahıl Samariyeyl it'umın mısvalyby eyxhe. ³ Axavee Avdiy qoyt'al. Mana imaaratee işbı bit'al ha'anbışda xərnaniy vor. (Avdee Rəbbin do axtıdaniy aqqaqqa.

⁴ Axavne xhunaşşee, İzevelee Rəbbin peyğambarar gyapxı-gyabat'ane gahıl Avdee vəş peyğambar hixva'ana. Manbı quvku q'öne mağaree xhots'al-xhots'alyna dyugul haa'a. Oxhanasın karıd, ulyoğasın xhyanıd manbışis adayle ıxha.)

⁵ Axavee Avdiy'le eyhen:

- Ölkeene gırgıne xhyan ı'lqəəne cigabışisqayiy damabışisqa hak'ne. Mançeğana şak'le sayıb ok' iveeke, yişin balkanar, g'atirer gyatt'as gidyadak'va.

⁶ Manbışe co alycaxvasva eyhen cıgabı cone əree bit'al haa'a, nena nyaqayiy ı'qqəsva. Axav sa suralqa, Avdiyir manisa suralqa ayk'an.

⁷ Avdiys yəqqə İlyas qızaxxa. Mang'uk'le İlyas qıvats'ı, aq'vakkena mang'une ögiyl gizerçu eyhen:

- Yızda xərna İlyas, ina ğune?

⁸ İlyasee eyhen:

- Zı vorna. Hak'ne yiğne xəring'uk'le eyhe, İlyas inyaa vor.

⁹ Mang'vee eyhen:

- Zı nena bınahne hav'u, ğu yiğna g'ul gik'as Axavne xileqa qele? ¹⁰ Yiğne Allahılqa Vorne Rəbbilqa k'in ixhen, yızde xəring'vee ğu t'abal ha'asva insan g'ıxdevuyn milletiy ölka axu deş. «Mana inyaa deşdava» uvhuyn milletınbışisqayiy ölkaynbışisqa mang'vee k'in g'assaras alıkkı, ğu maa'ar t'abal hı'ı ivdeykınava.

¹¹ Həşde ğu eyhen: «Hooray yiğne xəring'uk'le İlyas inyaa vorva eyhe». ¹² Zı vasse ark'ınmee, sayir Rəbbine Rı'hı'n ğu zak'le dyats'anecar cigeeqa qıkkekka. Zınar hark'ın Axavık'le uvheene, mang'vee ğu t'abal ha'asda. Ğu ivdekımee, mang'vee zı gik'as.

Avdiyee meed eyhen:

- Yiğne g'ulee, zımee, k'ırranang'acadniy Rəbbin do axtıda aqqaqqan. ¹³ Nya'a, İzevelee Rəbbin peyğambarar gyapxı-gyabat'amee, zı hı'iyınbı vas, yızde xəring'us, mebınbışe yuşan hı'ı dişdiy? Zı manke Rəbbina vəş peyğambar xhots'al-xhots'alyna mağarabışee dyugul hav'u, manbışis oxhanasın kariy xhyan huvu. ¹⁴ Ğu həşde eyhen: «Hooray yiğne xəring'uk'le eyhe, İlyas inyaa vor». Nya'a, mang'vee zı gik'asda!

¹⁵ İlyasee eyhen:

- Zı ı'bəədat ha'ane Xəybışde Xəring'ulqan Rəbbilqan k'in ixhen, Axavık'le g'iyna zı g'acesda.

İlyasiy Ba'alın horbışikan peyğambarar

¹⁶ Avdiy Axavisqa hark'ın mang'us gırgın yuşan ha'an. Man g'ayxhı, Axav hayk'anna İlyasne ögeeqa. ¹⁷ Axavisqa İlyas qızaxxımee, mang'vee eyhen:

- Ğune vor İzrailıyqa in yiğbı allı'ına?

¹⁸ İlyasee eyhen:

- Man zı deş, ğunayiy yiğne dekkıne nasılen İzrailılqa mana ver ooxu. Şu Rəbbin əmirbı hidi'ı, Ba'alne byuttyaaşıqa qihna apk'ın. ¹⁹ Həşde yiğın insanar g'axuvle, gırgın İzrailıybı zasqa Karmel eyhene suvalqa see'ecen. Cokasana sacıgee İzevelin g'ık otxanna yoq'ud vəşşe xhots'al (450) Ba'alna, yoq'ud vəşır (400) Aşerayn horbışikan peyğambar inyaqa qoot'le.

²⁰ Axavee gırgın İzrailıybıyiy man peyğambarar Karmelyne suvalqa saa'a. ²¹ İlyas milletısqa qıgeç'u eyhen:

- Şu nimeena gahnane q'öbvalla haa'as? Rəbb vuşda Allahxhee, mang'uqab qihna hudoora! De'eş, şu Ba'alva eyheexhe, manke mang'uqab qihna hudoora!

Milletın nıq' qığavhu deş. ²² Manke İlyasee milletık'le eyhen:

- Rəbbine peyğambaraaşına saccu zı axu, Ba'alıqamee yoq'ud vəşşe xhots'al (450) peyğambar vor. ²³ Həşde şasqa q'öble boğa able. Havaasre mane q'öne boğayna sa manbışe cos g'əvxü gyuvk'ecen. Qiyğab sansanna qav'u, çike ıxhayn sanbı osbışılqa gik'necen. Saccu mançik ts'a hılymaqacac. Zınab manasa boğa gyuvk'u, sansanna qav'u çike ıxhayn sanbı osbışılqa gik'anas. Ts'ayıd halyaqças deş. ²⁴ Manke şu vuşde allahlıqa on ha'as, zınad yizde Rəbbılqa. Şavaa on hı'iyng'ayiy ts'a g'axuvu, mang'una Allah hək'ena vor.

Milletıncad «Ğu geed yugda uvhuva» alidghıniy qele.

²⁵ İlyasee Ba'alne peyğambaraaşık'le eyhen:

- Şu xəppabı vuxhal-alla, ts'eppa şu şosda sa boğa g'əvxü gyuvk'e. Qiyğad vuşde allahlıqa on he'e. Saccu şucad mançik ts'a qımaqqa.

²⁶ Manbışe cos huvuna boğa qabı gyook'ana. Mançile qiyğad miç'eediyle yı'q'ı'hı'lqamee Ba'alılqa «Ba'al, şas alidghıniy qeleval!» on hı'ı. Alidghıniy qelenar, nıq' qığayhenar manbışis eyxhe deş. Manbımee cos hı'iyne q'urbanbı allya'ane cigaysne g'ook'al-ulyook'al vuxha.

²⁷ Yı'q'ı'hı'l İlyasee manbı matsxar hav'u eyhen:

- Sik'ıldad ç'ak'ın ts'ırbı he'e! Nya'a, mana allah dışde vor! Sayır fikrele ark'ın, vuk'ul alivku, g'eline yəqqı's hark'ın eyxhe! Şavuk'lene ats'a, nik'eeqacarme ark'ın, muğur qa'asme ıkkın?

²⁸ Manbışe sık'ıldad it'umun ts'ırbı ha'a, cone ədatbışis sik'ı g'ılıncbışika, vukbışika cok cigabı ha'a, eb ablyaa'a vuxha. ²⁹ Yı'q'ı'hı'le exhaliyna q'urban ablyaa'asmee, manbı g'ook'al-ulyook'al ts'ırbı he'eeyid, manbışis alidghıniy qelenar, nıq' qığayhenar, manbışıl k'ırı iliyxhenar eyxhe deş.

³⁰ Manke İlyasee milletık'lecad eyhen:

- Zasqana qeepxhe.

Gırgın millet mang'usqa sadımee, mang'vee hı'ğətkırıyn Rəbbis q'urbanbı alyaa'an ciga qa'an. ³¹ İlyasee Yaaq'ubne dixbışde nasılbışis sik'ı yits'ıq'öble (12) g'aye alyabat'a. (Rəbbeeyid mane Yaaq'ubık'le «yiğın do İzrail ixhesva» uvhu.) ³² Mane g'ayebışike İlyasee Rəbbisva q'urbanbı allya'an ciga alyaa'a. Mane q'urbanbı allya'ane cigayne hiqiy-allab yits'ıxhvalle (15) xhinnen litra aqqasdameena g'uyu ilyviyk'ar.

³³ Mançile qiyğa mang'vee osbı giyk'an, boğa sansanna qav'u mançin çuru osbışılqa giyxhe. ³⁴ Qiyğa İlyasee eyhen:

- Yoq'ulle xədn parç xhinen gyatsts'ı'ı gyooxhan haa'asde q'urbanılqayiy osbışılqa haç'e'e.

Qiyğa mang'vee manbışik'le «Q'öd'esiy xhebıd'es məxüd he'eva» eyhe. Manbışed ha'an. ³⁵ Maqa k'i'iyne xhinen q'urbanbı allya'ane cigayne hiqiy-alla alipk'ırna g'uyu ghalılqamee gyavts'aa'ana. ³⁶ Yı'q'ı'hin kar otXHunne xhebne sə'ətılə, İlyas peyğambar ögiylqa qıgeç'u eyhen:

- Rəbb, Ğu İbrahimee, İsaq'ee, İzrailee ı'bəədat hı'ına Allah vorna! Hasre g'iyına İzrailee Allah Ğuva, zınar Yiğna g'ulva, in gırgınid zı Yiğne cuvabıka ha'ava ats'axhecen! ³⁷ Ya Rəbb, hucoone ixhes, zas alidghınıy qele! Hasre ine xalq'ık'le Ğu Rəbb Allah ıxhay ats'axhecen! Manke, Ğu manbışın yik'bı Valqa sak'alas!

³⁸ Man uvhu ç'əvxhameecad, Rəbbe ts'a g'ıxele, gyooxhan haa'ane q'urbanın çurud, osbıd, çik avudun g'ayebıd, nyaq'vub, hiqiy-alla alipk'ırne g'uyeedın xhyanıd mane ts'ayin höğən. ³⁹ Milletik'le man gacu, aq'vakkena hı'ğətkır eyhen:

- Rəbb saccu Allah vorna! Rəbb saccu Allah vorna!

⁴⁰ İlyasee manbışik'le eyhen:

- Ba'alın peyğambarar avqe, manbışda sacar hixvas hımaysar.

Manbışe manbı avqumee, İlyaseeyib Qişon eyhene aragısqa quvku gyabat'anbı.

G'urax ç'əvexhen

⁴¹ İlyasee Axavık'le eyhen:

- İt'umne gyoğiyın sesid qöö, mançıl-alla hoora otXHun-ulyoğə.

⁴² Axav ayk'anna otXHun-ulyoğas. İlyasır Karmelyne suvayne q'omaqa ılqəç'e. Mana maa q'aratsabışılqa gyu'ur, vuk'ulyub g'elybışısqa giviyxhe. ⁴³ Qiyğa cune nukarık'le eyhen:

- Həşde hark'ın yugra deryahne suralqa ilekke.

Nukar hark'ın ilyakkı eyhen:

- Vuççud deşod.

Məxür İlyasee mana yighne yəqqees ilyakkas g'ıxele. ⁴⁴ Yighır'es hark'ınmee nukaree eyhen:

- Haaşe deryaheençe xhaxheeqa ooharasda sa k'ınna buludıb ı'lqəə.

İlyasee eyhen:

- Hark'ın Axavık'le eyhe, gyooğeeqa gixhasse balkanık daşk'a qı'ı giç'ecen. Deşxheene, əlyhəəs əxəs deş.

⁴⁵ Mane gahıl xəəqə k'arın buludbı sadayle, mıts qavayle, it'umın gyoğiy gyoğa giyğal. Axavır daşk'eeqa gyu'ur İzre'el eyhene şahareeqa ayk'an. ⁴⁶ İlyasıs Rəbbına guc qavayle, mang'vee cun p'laş yı'q'eeqa ayt'ıl Axavıle ögiyl İzre'eleeqa i'kkecesdemeene cigeeqa g'adayxvanna.

19

İlyas İzevelike hexvana

¹ Axavee İlyasee hı'iyın gırgın işbıd, Ba'alın peyğambarar g'ilıncıke alğav'u gyapt'ıyid cune xhunaşşeyıs İzevelis yuşan ha'an. ² İzevelee İlyasısqa ina xabar ana insan g'ıxele:

- G'iyqa ine gahıs zı valqa Ğu peyğambaraaşılqa ablyav'una ver idyooxeene, hasre allahaşe mançileb pisda zalqa ver ooxecen.

³ İlyasık'le man g'ayxhı qəyq'əнна. Mang'vee can g'attixhan ha'asva Yahudeene Beer-Şeveeqa hexva. Cuna nukar maa'ar g'alerçu, ⁴ vuc sahreeqa ayk'an. Mang'vee sahree sa yiğna yəq apk'ınıyile qiyğa, sa xhırisne yivek avur gyu'ur cus qik'uy heqqa:

- Ya Rəbb, ç'əv, həşde yızın can alişşe. Zı yizde dekkaaşile yugna deş vor.

⁵ Mana xhırisne yivene avur nik'eeqa ayk'an. Mane gahıl sayangada mang'uk sa malaaik set'u eyhen:

- Oza qıxha, kar oxhne.

⁶ Mana oza qıxha hiqiy-alla ilyakkımee, g'ecen, cune vuk'lene k'ane ç'əra qav'una kokayiy sa parç xhinenıd. Mana kar otxhun, xhyan ulyodğu, meer nik'eeqa ayk'an.

⁷ Rəbbin malaaik q'öd'es maqa satk'ıl mang'uk set'u eyhen:

- Ğu geeb xılıyna yəq əlyhəəs, mançil-alla oza qıxha kar oxhne.

⁸ Mana oza qıxha karıd oyxhanan, xhyanıd ulyoğan. Kar otxhun culqa qarıyle qiyğa, mang'vee yoq'ts'al yiğnaiy yoq'ts'al xəmma Allahne suvaysqa Xorevısqa yəq avayk'an.

Rəbb İlyası gyagva

⁹ Mana maqa hirxhilymee, sa mağareeqa ikkeç'u, xəmə g'aaha. Rəbbe mang'uke «İlyas, nya'a ğu inyaa ıxhava?» qiyghan.

¹⁰ Mang'vee inəxdın alidghıniy qele:

- İzrailıybişe Rəbbilqa, gırgın əxəne Allahılqa yı'q'bı sak'al hı'ıva zasse öörxəs əxə deş. İzrailıybişe Vaka hav'una mugaavile yik'el hivxan hav'u, Vas q'urban ablyaa'an cigabı hı'ğəkkar hı'ı, Yiğın peyğambarar g'ilincike alğav'u gyapt'ıynbı. Saccu sa zı axu, manbişe zınar gik'asva t'abal ha'a vor.

¹¹ Rəbbe eyhen:

- Qığeç'u suval Yizde ögiyl ulyozre. Zı mançe ılğeç'es.

İlyasık'le Rəbb nəxür qarıy g'ecen. Ts'eppa suvabı qaxana, ganzbı hiyxhvərna it'umna mits av'eeyib, Rəbb mane mıtsee deşdiy vor. Mançile qiyğa ç'iyebı ı'ğiykar giyğal, Rəbb mane ç'iyebı ı'ğiykıreeyir deşdiy vor. ¹² Mançile qiyğa ts'a qadayle. Rəbb mane ts'ayeyir deşdaniy. Man gırgın kar atk'iniyle qiyğa, sa k'inin ses axva. ¹³ İlyasık'le man ses g'ayxhımee, cun p'laş aq'valqa alyadaççe. Qiyğar ark'ın mağarayne ghalee ulyoyzar. Maa'ad mang'une k'iriysqa ses qadayle:

- İlyas, nya'a ğu inyaa ıxha?

¹⁴ İlyasee eyhen:

- İzrailıybişe Rəbbilqa, gırgın əxəne Allahılqa yı'q'bı sak'al hı'ıva zasse öörxəs əxə deş. İzrailıybişe Vaka hav'una mugaavile yik'el hivxan hav'u, Vas q'urban ablyaa'an cigabı hı'ğəkkar hı'ı, Yiğın peyğambarar g'ilincike alğav'u gyapt'ıynbı. Saccu sa zı axu, manbişe zınar gik'asva t'abal ha'a vor.

¹⁵ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

- Ğu qarıyne yəqqı'n Damask'ne sahreeqa hoora. Maqa hirxhiling'a, Xazaelyne vuk'lelqa q'ış qadğu*, mang'uke Aramna paççah he'e. ¹⁶ Nimşiyne duxayne Yehulyne vuk'lelqa q'ış qadğu, mang'uke İzrailyna paççah he'e. Avel-Mexola eyhene şahareençene Şafatne duxayne Elişayne vuk'lelqa q'ış qadğu, mang'uke yiğne cigalqana peyğambar he'e. ¹⁷ Xazaelyne g'ilincike g'attirxhınna, Yehuee gik'as, Yehueyne g'ilincike g'attirxhınnar Elişee gik'as. ¹⁸ Zı İzrailee Ba'alne ögee k'idyorzulyna, mang'une byuttyaaşis ubba hidi'ına yighıd aazır insan havacı.

İlyasee Elişa peyğambar ixhes qoyt'al

¹⁹ İlyas mançe ark'inmee, mang'uk'le Şafatna dix Elişa iveeke. Elişee g'ayi yoq'ab (24) yats q'öble-q'öblena avt'ul ciga eza eyxhe. Vucur nekke yı'q'əlinçiqar qihna qöö eyxhe. İlyas Elişayne k'anençe ı'lgəəmee, cun p'laş mang'ulqa alyadaççe. ²⁰ Elişee yatsbı maa g'ali'ı İlyasıqar qihna g'adarxhun eyhen:

* **19:15** 19:15 Vuk'lelqa q'ış qadğu: avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, paççahariy peyğambarar haa'asdeme vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha.

- Hucoone ixhes, hasre zı hark'ın ts'etta dekkısiy yedis ubbabı ha'as, mançile qiyğa zı vaqa qihna qales.

İlyasee eyhen:

- Hak'ne. Zı ğu aqqaqqa deş.

²¹ Mançe Elişa yı'q'əlqa sak'ı q'öble cuna yats gyook'a. Cune kyotanısíd mang'vee ts'a ı'xı', çil yatsbışın çuru qotxhur insanaaşıs bit'al ha'a. İnsanaaşed man oyxhanan. Mançile qiyğa mana ayk'anna İlyasıqar qihna. Elişayke İlyasıs g'ulluxçiy eyxhe.

21

Navotun t'imilen bağ

¹ Sabara gah ılğevç'uyle qiyğa in karbı eyxhe. İzre'ele, Samariyeyne paçcahne Axavne sarayne k'ane İzre'elyğançene Navotuqa t'imillıǵniy vod. ² Axavee Navotuk'le eyhen:

- Yiğın t'imillıǵ zas hele, zı maa dirıǵ ezas, yizde xaas k'ane vod. İkkanxhee zı vas mançine cigee sık'ıldad yugun t'imilen bağ qeles, de'eş, ciga ikkan deşva eyhexhe, nimeeniy ha'a pıl qeles.

³ Navotee Axavık'le eyhen:

- Rəbbe əq'əna qe'ecen, sa manniy axu, dekkaaşın cigabı vas heles!

⁴ İzre'elyğançene Navotee «Dekkaaşile axuyn cigabı vas heles deş» uvhuva, Axav xaaqa aq'va havaxan hı'ı, eb k'aarı quvxha siyk'al. Mana xaaqa qarı cune tyuleeqa k'iç'u aq'vad sak'al hı'ı g'ilexhana, karıd oyxhan deş. ⁵ Cuna xhunaşşe İzevel mang'usqa qarı eyhen:

- Nya'a yiğna eb k'aarı quvxha? Nya'a kar idyotxhan?

⁶ Mang'vee eyhen:

- Zı İzre'elyğançene Navotuke «Mang'un t'imillıǵ zas heqqı. İkkanxhee zı vas mançine cigee pıl qeles, de'eş, ğu pıl ikkan deşva eyhexhee, mançine cigee zı vas sık'ıldad yugun t'imilen bağ qelesva» uvhu. Mang'vee «Vas zı yızın t'imilen bağ heles deşva» eyhe.

⁷ Axavne xhunaşşee İzevelee mang'uk'le eyhen:

- İzrailyna paçcah ğune, dişde? Yik'eeqa ikmekka, oza qıxha kar oxhne. İzre'elyğançene Navotun t'imillıǵ zı vas helesın.

⁸ Məng'ee Axavne doyuile sa kar otk'un mançılqa Axavın peçatıd gyı'xı', Navotne şahareene ağsaqqalaaşıs qayıy qıvaats'ıyne insanaaşısqa yəqqı'l ha'a. ⁹ İzevelee inəxüd oyk'an:

«Siv aqqeva ses aççe, Navotur milletne yı'q'nee nekke q'oma g'ee'e. ¹⁰ Q'öyre karı'dəəna insan mang'une ögiyl ge'e, hasre manbışe horbışıka mang'une aq'val aqqecen: „Nya'a ğu Allahık'leyiy paçcahık'le cuvabbı uvhu?“ Qiyğar g'aqa qığavhu gik'asva g'ayeqqa hele.»

¹¹ Navotne şahareene qıvaats'ıyne insanaaşeyiy ağsaqqalaaşee, gırgın İzevelee otk'unin xhinne ha'a. ¹² Manbışe siv aqqeva ses aççu, Navot milletne yı'q'nee nekke q'oma gya'a. ¹³ Q'öyre karı'dəəna insan abı mang'une ögiyl giviy'ar. Manbışe milletne ögiyl «Navotee Allahık'leyiy paçcahık'le cuvabbı uvhuva» gardanaqa giyxhe. Mançile qiyğa mana şahareençe qığavhu, g'ayeqqa hele. Məxür manbışe mana gek'ana. ¹⁴ Mançile qiyğa manbışe İzevelis xabar g'uxoole:

- Navot g'ayeqqa huvu gyuk'una.

¹⁵ İzevelik'le Navot g'ayeqqa huvu gyuk'uva g'ayxhikkum, məng'ee Axavık'le eyhen:

- Hoorä hak'ne İzre'elyğaçene Navotus vas pılıke heles dekkanan t'imillığ hēşde aleet'e. Navot deşda, mana qik'una.

¹⁶ Axavık'le İzre'elyğaçena Navot qik'uva g'ayxhımee, mana oza qıxha, şeng'un t'imillığ cus alyaat'asva ayk'an.

İlyasee Allahın cuvab Axavılqayıy İzevelilqa hixhara'a

¹⁷ Rəbbe Tışbeençene İlyasık'le inəxdun cuvab eyhe:

¹⁸ - Samariyel İzrailis paççahıyvala haa'ane Axavısqa hak'ne. Mana Navotne t'imilyne bağee ixhes. Man cune doyuqla qa'asva mana maqa arı. ¹⁹ Ğu Rəbbin in cuvab mang'ulqa hixhar he'e: «Ğu insan gik'u, hēşded mang'un cigane aqqaqqa?!» Mang'ulqa Rəbbin in cuvabıd hixhar he'e: «Navotne ebas xvaabişe miz üvxiyne cıgee vudee, yiğne ebasıb xvaabişe miz üvxəsda».

²⁰ Axavee İlyasık'le eyhen:

- Yızda duşman, vak'le zınar aveykınane!

İlyasee eyhen:

- Ho'o, aveykına. Ğu Rəbbine ögiyl nyaayid deşin karbı hı'inçil-alla, ²¹ Rəbbe inəxüd eyhe: «Zı valqa ver ablyaa'as. Zı vake g'abıynbı gyapt'asınbı, Axavne insanaaşike adamer g'alya'as deş, k'ining'ule xəring'ulqamee gyapt'asınbı. ²² Zı yiğın xav Nevatne duxayn Yarovamın, Axiyayne dix Ba'aşayn xav xhinne qa'as. Zı mana ver valqa ooxasda, Ğu Zas qəlasın hı'ı, İzrailiyne milletısqa bınah haa'as alivkuva». ²³ Rəbbe İzeveliyne hək'eeyid eyhen: «İzre'elyne cabırısne İzevelir xvaabişe eexhvanas». ²⁴ Axavne xizanna şaharee q'ik'vene xvaabişe, çolee qik'vener şit'yaaşe ulyodu oxhanas.

Axav Rəbbine yəqqı'lqa siykal

²⁵ Axavee xhunaşşeyne cuvabıka bınah haa'a vuxha. Rəbbis məxüb qəl hoolena, Axavık akarna, merna sacar ıxha deş. ²⁶ Axaveeyid Emorbışe xhinne byuttıyaaşis ı'bəədat ha'a ıxha. Man Emorbıb Rəbbe İzrailiybışis cigabı helesva mançe g'ee'ebaşşe. Axaveeyid geed karı'dəən işbı ha'a ıxha.

²⁷ Axavık'le İlyasse eyhenbı g'ayxhımee, mang'vee cune tanalinbı qıt'axxı palanbı alyaa. Mang'vee siv aqqaqqa, palanbışil g'ilexha, aq'va havaxan hı'ı iykar.

²⁸ Rəbbe Tışbeençene İlyasık'le inəxdun cuvab eyhe:

²⁹ - G'acuyne vak'le Axav Yızde ögiyl nəxür harq'ulyna? Mana Yızde ögiyl harq'ulyva, Zı mana ver mang'une gahıl ooxas deş, duxayne zamaanayl manbışde xaane gırgıng'ulqa ooxas.

22

Axazyä İzrailiyne paççah

⁵¹ Yahudayne paççahee Yehoşafatee paççahıyvala ha'ane yits'ıyıghad'esde (17) sen Axavna dix Axazyä Samariyel İzrailiyne paççah ıxha. Mang'vee Samariyel q'ölle senna paççahıyvala haa'a. ⁵² Axazyee Rəbbine ögiyl karı'dəən işbı ha'a ıxha. Mana dek Axavne, yed İzeveliyne, Nevatne dix Yarovamne yəqqı'n əlyhəə ıxha. İne Yarovameeyib İzrailiyne milletısqa bınah haa'as ulyookka vuxha. ⁵³ Axazyä dek xhinne Ba'alıs kyoyzarva, mang'us ı'bəədat ha'ava, Rəbb, İzrailiyne Allah mang'ulqa qəllamışexhena.

Paççahaaşin q'öd'esın kitab

İlyasee Allahın cuvab Axazyalqa hixhara'a

¹ İzrailyna paççah Axav qik'uyle qiyğa, Moaveedın millet İzraililqa g'elil qexhe.

² Axazyamee Samariyeyne şahareene cune xaane, oone gozene yivabınane g'uleençe g'a'arxhu ık'iyk'arna. Mang'vee cun insanar «Havak'ne Eqronne şaharne allahıke Ba'al-Zevuvuke* qidghın he'e, yızın in ık'ar yug qixheseeva?» ats'axhxhes g'uxoole.

³ Rəbbine malaaıkee Tişbeeğançene İlyasık'le eyhen:

- Oza qıxha Samariyeyne paççahne insanaaşine ögiylqa hark'ın manbışik'le eyhe: «Nya'a, İzraililqa Allahne deş, şu Eqronne allahıke Ba'al-Zevuvuke qiyghanasıb vüqqə? ⁴ Mançıl-allad Rəbbe ilekkende Axazyayk'le hucoovayiy eyhe: „Ğu g'alirxhuyne tyuleençe vasse suğots'as əxəs deş. Ğu qik'asda, nəxürçar axvas deş!“»

Man g'ayxhı, İlyas ayk'anna.

⁵ Paççahın insanarıb paççahısqa siviyl'al. Paççahee manbışike qiyghanan:

- Nya'a yı'q'əlqa sapk'ıl?

⁶ Manbışe eyhen:

- Sa insan yişde ögiylqa arı uvhuyn: «Şu g'axuvuyne paççahısqa sapk'ıl eyhe, Rəbbee inva vod eyhe: „Nya'a, İzraililqa Allahne deş, şu Eqronne allahıke Ba'al-Zevuvuke qiyghanas insanaarıb g'uxoole? Mançıl-allar vasse, ğu g'alirxhuyne tyuleençe suğots'as əxəs deş. Ğu qik'asda, nəxürçar axvas deş!“»

⁷ Paççahee manbışike qiyghanan:

- Vuşde ögiylqa arına, şok'le manva uvhuna insan nəxürnayiy?

⁸ Manbışe eyhen:

- Mang'vee xılıyna xhanan q'arq'vuy ali'ı, yı'q'eeqab g'ekvaykenacab ts'irayiy avt'ul.

Paççahee eyhen:

- Mana Tişbeeğançena İlyas ixhes!

⁹ Paççahee k'omandırıka xhots'al (50) insannana g'oşun İlyasısqı g'uxoole. Tepayne q'oma gyu'urne İlyasısqı k'omandır ılqeq'u eyhen:

- Allahna insan, paççahee vak'le «Avqa giç'eva» vod eyhe!

¹⁰ İlyasee mang'uk'le eyhen:

- Zı Allahna insanxhee, hasre xəənçe ts'a gyoğu vakınıy yiğne insanaaşıkın he'ecen! Mane gahıl xəənçe ts'a qadı k'omandırıkınıd, cune g'oşuneene xhots'alyne insanıkınıd ha'an.

¹¹ Paççahee mang'usqa sa merna k'omandır xhots'alyne insanıka g'ıxele. K'omandiree İlyasık'le eyhen:

- Allahna insan, paççahee inva vod eyhe: «Zaara avqa giç'e!»

¹² İlyasee mang'us inəxdun alidghınıy qele:

- Zı Allahna insanxhee, hasre xəənçe ts'a gyoğu vakınıy yiğne insanaaşıkın he'ecen! Mane gahıl xəənçe Allahın ts'a qadı k'omandırıkınıd, cune g'oşuneene xhots'alyne insanıkınıd ha'an.

¹³ Xhebır'es paççahee mang'usqa sa merna k'omandır xhots'alyne insanıka g'ıxele. Mana k'omandır İlyasısqı ılqeq'u, gugaybışıl gyu'ur mang'us miz k'yav'u eyhen:

* **1:2** 1:2 Ba'al-Zevuv: İne doyunı mə'na «miçakaaşına xərna» eyhen vodun. Mang'un do demalqa gixhesva in kitab otk'unıng'vee məxüid otk'un. Mang'un hək'en domee Ba'al-Zevul vodun. «Xərna paççahva» eyhen vodun.

- Hucoone ixhes, Allahna insan, zınayiy yiğna xhots'alyna nukar qiviykne.
 14 Xəənçe ts'a qadı zale ögee abıyne q'öne k'omandırıkınıd cone xhots'alyne insanıkınıd hı'iyın. Həşde, hucoone ixhes, zı qiykne!

15 Rəbbine malaaikee İlyasık'le eyhen:

- Mang'uka avqa giç'e, mang'ule qı'məyq'ən.

Man g'ayxhı, İlyas oza qıxha k'omandırıka avqa paççahısqa geç'e.

16 İlyasee paççahık'le eyhen:

- Rəbbe inva vod eyhe: «Nya'a, İzrailıqa qiyghanasda Allahne deş? Ğu insanar Eqronne allahıke Ba'al-Zevuvuke qiyghanas g'axuvu! Mançil-allar vasse, Ğu g'alirxhuyn tyuleençe suğots'as əxəs deş. Ğu qik'asda, nəxürca axvas deş!»

17 İlyasee uvhuyn xhinne, Rəbbine cuvabıqa Axazyza qek'ana. Axazyzayqa dix deşva, mang'une cigeena paççah mang'una çoc Yehoram eyxhe. İn eyxhen Yahudayne paççahne Yehoşafatne duxee Yoramee paççahıyvalla haa'ane q'öd'esde sen.

18 Axazyze hı'iyın medın işbıd, İzrailıyne paççahaaşine hək'ee ot'kunne kitabee vod.

2

İlyas xəəqə ts'its'exhe

1 Rəbbe İlyas xəəqə it'umne mıtısıka ts'its'a'assecar, İlyasiy Elişa Gilgal eyhene cigeençe avayk'ananbı. 2 İlyasee Elişayk'le eyhen:

- Hucoone ixhes, Ğu inyaa axve. Rəbbe zı Bet-Elyqa vor g'ixele.

Elişee eyhen:

- Vorne Rəbbilqayiy yiğne canılqan k'ın ixhen, zı vake xıl ts'its'a'as deş.

Məxüd ıxha, manbı sacıgee avayk'ananbı Bet-Elyqa.

3 Bet-Elyğançene peyğambaraaşın telebabı Elişaysqa abı eyhen:

- Vak'le ats'anne, Rəbbe g'iyına yiğna xərna yiğne vuk'lel ooğançe alyart'as ıxhay?

Mang'vee eyhen:

- Ho'o, ats'an, geed immeyhe.

4 İlyasee mang'uk'le eyhen:

- Elişa, hucoone ixhes, Ğu inyaa axve, Rəbbe zı Yerixo eyhene şahareeqa vor g'ixele.

Elişee eyhen:

- Vorne Rəbbilqayiy yiğne canılqan k'ın ixhen, zı vake xıl ts'its'aa'as deş.

Məxüd ıxha, manbı sacıgee Yerixooqa avayk'an.

5 Yerixoonçene peyğambaraaşın telebabı Elişaysqa abı eyhen:

- Vak'le ats'anne, Rəbbe g'iyına yiğna xərna yiğne vuk'lel ooğançe alyart'as ıxhay?

Mang'vee eyhen:

- Ho'o, ats'an, geed immeyhe.

6 İlyasee mang'uk'le eyhen:

- Hucoone ixhes, Ğu inyaa axve, Rəbbe zı İordanne damaysqa vor g'ixele.

Elişee eyhen:

- Vorne Rəbbilqayiy yiğne canılqan k'ın ixhen, zı vake xıl ts'its'aa'as deş.

Məxüd ıxha, manbı sacıgee avayk'an.

7 Peyğambaraaşine telebabışikena xhots'al (50) insan apk'ın əq'əna manbışde ögiyl ulyoozar. İlyasiy Elişar apk'ın İordanne damayne k'ane ulyoozar. 8 İlyasee culyun p'laş g'ayşu, hitk'ır xhinele k'ena ı'xiyxə. Xhyan q'öne cıgeeqa qexhe. Manbı xhyan ts'its'axhxhayne, qeqqvuyne cigayle k'ena ilğeebaç'e. 9 Manbı ilğepç'iyle qiyğa, İlyasee Elişayk'le eyhen:

- Zı vasse alyart'asse eyhe, zı hucoone yiğneme ha'as?

Elişee eyhen:

- Hasre yiğne rı'hı'na guc q'öb hamanimee quvxha zalqa qabı, zake, vale qiyğiyne peyğambaraaşına xərna he'ecen.

¹⁰ İlyasee eyhen:

- Ğu dağamın kar heqqı. Vak'le zı, yiğne k'aneñçe alyarat'a g'acveene, ğu eyhəxüd ixhes; de'eş, vak'le man g'idecveene, ğu eyhəxüd ixhes deş.

¹¹ Manbı yuşan haa'a əlyhəəng'ə, sayid manbışik'le ts'ayiken balkanariy daşk'a g'ece. Mançin manbı sana-sang'uke curav'u, İlyas it'umne mıtsıka xəəqə ts'its'a'a.

¹² Elişayk'le man g'acu ts'ir haa'a:

- Yızda dek, ay dek! Ğu İzrailynemee balkanarnaneyiy daşk'abınane g'oşunule xəbna guc vuxha!

İlyas g'idece girğilmee, mang'vee culyun tanalinbı qıt'axxı ha'a. ¹³ Qiyğa mang'vee, İlyasile g'aytxhuyn p'laş alyaat'u, İordanne damaysqa yı'q'əlqa sak'ı, mançine mığlek ulyoyzarna. ¹⁴ Mang'vee p'laş xhinele k'ena ı'xı' eyhen:

- İlyasna Allah nyaane vor? Rəbb nyaane vor?

Mang'veeyid p'laş xhinele k'ena ı'xı'mee, xhyan q'öna qexhe. Elişar damayne xhyan ts'its'xhayne cigayle k'ena ilğec'e.

¹⁵ Yerixoonçene peyğambaraaşine telebabışik'le mana əq'ənançe g'acu eyhen:

- İlyasne rı'hı'na guc Elişaalqa ilğevç'u.

Manbı Elişanne ögiylqa abı, ç'iyelqamee k'yoozaranbı. ¹⁶ Manbışe eyhen:

- Şi yiğın g'ular. Şaqar xhots'al (50) gucnana cehil vor. Hasre manbışe hapk'ın yiğna xərna t'abal he'ecen. Sayir Rəbbine Rı'hı'n mana alyart'u suvalyme, qadalilyme dağerçu eyxhe?

Elişee manbışik'le insanar «Gıxmoleva» eyhe. ¹⁷ Manbışe xıl ts'its'dyaa'amee, Elişayscad naş qıxha, eyhen:

- G'axuvle.

Manbışe mana t'abal ha'as xhots'al insan g'ixele. Mane insanaaşe mana xhebne yiğna t'abal he'eyir, iveeke deş.

Zabur

Nimee axtıdayiy Yiğın do ç'iyene aq'val!

Maq'amne xəring'us. Davudna Gittitne instrumentıkana mə'niy.

¹⁻² Ay Xudaavanda, yişda Rəbb, nimee axtıdayiy Yiğın do ç'iyene aq'val!
Yiğna xəbvalla xəybışileb axtıba vob.

³ Gyoqanar, uşaxır Yiğne xəbne guceke yuşana'a,
Dekkan hittayheng'veyiy duşmane nıq' aqqecenva*.

⁴ Yiğne xıleppışde işıqa: xəybışıqa,
Ğu gyuvxhuyne vuzaqa, Ğu gitk'ınne xənebışıqa, ilyakkamee,

⁵ Zı eyhen: «İnsan vuşune vor, Ğu mana yik'el aqqı?
İnsanıke g'abiynbı hucoo eyxhen karne, Ğu manbışda haa'a?»

⁶ Ğu insan məxür irxhın
Mana saccu Vas sayq'van.
İnsan axtı qı'ı, tac xhineyid şöhrat huvu,

⁷⁻⁹ İt'xhınne karalqa mana paççah gixxhı.
İn gırgın: çavra-vəq'ə, çolun həyvanar,
Xəədn şit'yar, deryahbışeedın baluğar,
Deryahbışeedın gırgıncad,
Ğu mang'une g'elybışıqqa huvu.

¹⁰ Ay Xudaavanda, yişda Rəbb, nimee axtıdayiy Yiğın do ç'iyene aq'val!

Ğu zı mısacar g'alerçes deş

Davudna düə

¹ Allah, zı havace,
Zı dyugulexhen ciga Vasnee vod.

² Zı Rəbbik'le uvhuyn: «Yizda Xudaavanda Ğu vorna.
Vale ğayrı zaqa xoşbaxtiyvalla deşda».

³ Ç'iyene aq'valın Rəbbına yəq avquyn insanar nimeecab yugunbıyiy!
Saccu manbışe zı şad ha'a!

⁴ Menne allahaasıqab qihna əlyhəənbışde
hasre vuk'lelqa geed yiğbı allecen.
Zı mane allahaaşinemee q'urbanna eb k'yaa'as deş,
Manbışın do bı ghalyaqa alyaat'as deş.

⁵ Rəbb, zas ıkkanna saccu Ğu vorna,
Yizda ı'mı'r nəxübiy ı'lğəə Vake vod.

⁶ İnekke yugun cigabı Ğu zas huvu,
Hək'ebab, zalqa gıpxhına pay uftanna vuxha!

⁷ Zas yəq Haagvana Rəbb zı axtı qa'as,
Xəmdəb zı fikir ooxhan,

* **Nimee axtıdayiy Yiğın do ç'iyene aq'val!:3** 8:3 Hittayheng'veyiy duşmane: Şene gahıl İzrailika muhariba vukknee miltebışıkee inyaa gaf əlyhə.

- nəxübna Ğu eyhəxüb ı'mı'r haa'as.
⁸ Rəbb yizde k'ane ıxhay, zı mısacad yik'el hixan ha'a deş,
 Zı mañçil-allar mısacar qaçaxaras deş.
- ⁹ Zı yik'eençe şadexhe vor,
 Zi şadvalin xəybışeena xhinne ilexa vor,
 Zasse qı'dərq'ı'n manzil haa'as vəəxə.
- ¹⁰ Ğu zı ahalee g'alerçes deş,
 Ğu ıkkanna Ğu nyuq'vnee qı'çes hassaras deş.
- ¹¹ Ğu zak'le ı'mı'r hoolena yəq haagu,
 Yiğne k'ane zı geer şadra vor,
 Yiğne xılen hammaşe zas yugun hele.

Allahee havacena

Maskil*, Davudna mə'niy.

- ¹ Şavunbiyyi bınahbı Rəbbe yik'elixanı'ı,
 Şavunbiyyi qotkuda hidi'iyın harakatbı hakkal hı'ı, nimee baxtivariy!
- ² Cuna bınah dyugulydyaa'ana,
 Rəbb bınahılee ilheç'una insan, nimee baxtivariy!
- ³⁻⁴ Gardanaqa alyat'asmee zı əvəray hav'u.
 Yiğbına, xəmbına Yiğna yı'q'na xıl zal oğa vuxha.
 Yizda guç g'apt'ına g'ı'liyne pırane yiğil qəhətxhayn çiy xhinne.
 Ik'arang'an xhineyid yızın bark'vbıd rı'hı'le g'a'atk'u.
- ⁵ Manke zı bınah Yiğne ögiyl gardanaqa alyapt'ına,
 Yızın qotkuda hidi'iy Vale dyugul hı'ı deş.
 Qiyğa zı uvhuyn: «Zı bınahbı Rəbbine ögiyl gardanaqa alyat'anbı»,
 Ğunar yizde bınahılee ilheç'una.
- ⁶ Mañçil-allab Yiğna yəq avquyng've,
 Ğu iveekemee Valqa düə hee'ecen.
 Məhring'uk xədin xhyanbıd qadıyng'a set'as deş.
- ⁷ Zı dyugulexhen ciga Ğu vorna,
 Ğu zı dağamiyvalike g'attixhan ha'as,
 Ğamxhayn şadvalin mə'niybı, Ğu yizde hiqiy-alla alik'ara'a.
- ⁸⁻⁹ Ğu eyhen: «Balkaniy g'atir xhinne ək'el kamba mexhe,
 Manbı salbaniy g'antarağa dena
 Ğu eyhençilqa qalya'as əxə deş.
 Zı vaş ək'el hevles,
 Ğu əlyhəəsda yəq Haagvas.
 Zı ğu hot'aldasda,
 Yizda ul val vobna».
- ¹⁰ Yəq avguynbışde vuk'lelqa xəttə divanbı adaylenbı,
 Rəbbir culqa umud ha'anbışıqa
 Hammaşee yugra eyxhena.

* **Allahee havacena:** 31:0 Maskil: İne cuvabın cühüt'yaaşine mizel in mə'nabıd hele eyxhe: «ats'al, mı'sləhət», «uftanba gipk'ınna mə'niy».

11 Qopkuyın insanar, vuşda şadvalla Rəbbil-alla vuxhecen.
Yik' məttnı, şadvalına mə'niy Rəbbinimee qəpə.

89

1 Allahne insanna Mısayna düə

2 Nimee nasılbı badaledxheyid,
Xudaavanda, şi Valqa yı'q' qizzır.

3 Suvabıyiy ç'iyeyn aq'va, dyunye ixhanassecad Ğu Allah ıxha,
Gırgıne gahbışılır Allahcar ixhes.

4 Ğu insanar nyuq'nelqa savaak'al haa'a.

Ğu manbışik'le eyhen: «Aadamın dixbı, nyuq'nelqa savk'le».

5 Yiğne ulesqa aazır sen, sa ilğeç'uyın yiğ xhinne,
Xəmdiyna sa-q'öble sə'ət xhinne qadayle.

6 Selin xhinne Ğu insanar vukkeka,
Manbı nyak' xhinne qabı avayk'an.

Manbı miç'eeb alyabıyne ok'uk akar:
miç'eeb k'atele qooxhe t'et'-t'ele g'ayhe,
xəmdemee hı'ç'ı'bgı'n, qooqana.

7 Yiğne qəlan şi gyabat'anbı,
Vaqa qəlnang'a şi nyaqame vuxhesınbı aaxva.

8 Yişin taxsirbı Vak'le ats'a,
Yişde dyugulene bınahbışılqa Yiğne aq'vayn nur gexha.

9 Ğu qəllamışxheene yişda ı'mı'r cit'a qooxhe.
Yişin senbı ul gyapxı aaqasse ilğeç'enbı.

10 Şi yights'al (70) sennana ı'mı'r haa'a,
Vuk'diyk'iree molyts'aleeqab (80) hiviyxharanbı.

Mane senbışin g'ellesınbıd dağamiyvallee, ı'k'aree ı'lğəə,
Yişda ı'mı'r zarabacab ç'əvooxhena, alivxu avayk'an.

11 Şavuk'lene Yiğne qəlına guc vaats'a?
Vale nimeeyiy qəvəyq'ən,
Vaqa manimeenab qəl vob.

12 ı'mı'r cit'aba vuxhay şas yik'el qale'e,
Şi ək'elika vuxhes.

13 Ya Rəbb, şasqa sak'le! Nimeene gahnane inəxüd ixhes?
Yiğne g'ulaaşis rəhı'm hee'e!

14 Şi gırgıne gahbışıl şadba vuxhecenva,
Miç'eeb şalqa Yiğna yugvalla gyooğee'e.

15 Şalqa ver ablyav'uyın yiğbımee,
Balyaa ablyav'uyın senbımee, şi şad hee'e.

16 Ğu hı'iyınbı Yiğne g'ulaaşik'le,
Yiğna xəbvallab cone uşaxaaşik'le g'avcecen.

17 Ay Xudaavanda yişda Allah, şaqa yugra ixhe,
Yişde xılen hı'iyınçis baraka hevle,
Hucoone ixhes, yişde xılen hı'iyınçis baraka hevle.

Allahee qopkuyne insanaaşis xayir-düə hoole

1 Rəbbilqa şukur hee'e!

- Nimee baxtivariy Rəbbile qəyq'əna,
Mang'un əmirbı yik'eençe ha'ana!
- ² Qəyq'anang'un uşaxar ç'iyeyne aq'val gucuka vuxhes,
Qopkuyng'unbişde uşaxaaşeeb xayir-düə alyapt'as.
- ³ Qopkuynbı karnanbı, barakatnanbı vuxhes,
Manbişda qopkuvalla, mısacab aagvales deş.
- ⁴ Miç'axiyvaleeyid qopkuynbışdemee nur ixhes,
Manbı yugun, rəhı'mıkan, qopkuyın insanar vob.
- ⁵ Qidiykkın borcbı helenbişiqayiy horbı hidya'anbişiqa
yugna ı'mı'r vuxhes.
- ⁶ Məxbın insanar mısacab qaçaaxaras deş,
Qopkuyın insanar hammaşe yik'bışee aaxvas.
- ⁷ Manbı pışde xabarıle qəvəəq'ənas deş,
Rəbbılqa qıbzırva manbişın yik'bı it'umda ixhes.
- ⁸ Manbişın yik'bı it'umda vod, manbı qəvəəq'ənas deş,
Manbişik'le con duşmanar avub aaxva g'avces.
- ⁹ Manbişe con var-devlet, kar deşınbişis qidiykkın bit'al hı'ı,
Manbişda qopkuvallab hammaşiys aaxvas,
Manbişde gucus geeb hı'rmat gyuvxhes.
- ¹⁰ Karı'dəəne insanık'le man g'acu qəl vuxhes,
Manbişe mizyar ats'ak'vanas, əəq'əsınbı.
Manbişis ıkkananbı ixhes deş.

Rəbbik Allahık akarna vornane?

- ¹ Rəbbılqa şukur hee'e!

- Rəbbin nukarar, şukur hee'e,
Rəbbine doyus şukur hee'e!
- ² G'iyınyke şaqqa, gırgıne gahbişis
Rəbbin do axtı qe'e!
- ³ Şargıle garbılqamee
Rəbbine doyus şukur hee'e!

- ⁴ Rəbb gırgıne milletbişile axtıra vor,
Mang'una xəbvallab xəybişileb axtıba vob!
- ⁵ Axtıne xəybişee taxtıl gyu'urne,
Yişde Rəbbik Allahık akarna vornane?
- ⁶ Xəəqə, ç'iyeyqa
K'yorzul ilyakkana Mana vor.

- ⁷ Mang'vee vuççud deşda, toozençe suğoots'a'a,
Goreençena fağırır axtı qa'a,
- ⁸ Manbı cone milletne ç'ak'ınbişika,
Sacıgee gyuv'ar haa'asva.
- ⁹ Mang'vee uşax dexhene xhunaşşeyş uşaxar hoole,
Məxür məng'ı'ke baxtivarna yed hee'e.

- Rəbbılqa şukur hee'e!

Sileyman peyğambarın k'oran uvhiybı

3

- 13 Hikmətılqa hirxılıyna,
K'orana ək'el avaykına insan nimee baxtivariy!
- 14 Mançiken xayir nuk'rayle geed vod,
İn g'azanc məttine k'inəğəyle q'iymatıka vod.
- 15 Mana gıranne ekebişileb gıranba vob,
Mançika vas ıkkanan nencad kar sa aqqas dexhe.
- 16 Mançine sağne xılen xılıyna ı'mı'r,
Solne xılenıd var-devletiy şöhrat hele ıxha.
- 17 Mançin yəqbi q'abiledaxhenbı vod,
Gırgın yəqbi əmin-amanınbı* vod.
- 18 At'ipq'ı'ninbişdemee mana ı'mrena yivobna,
Mançike it'umba alyt'ipq'ıninbı nimee baxtivarariy!
- 19 Rəbbe dyunye hikmətıka itxhın,
K'orane ək'elika xəybı hı'ı,
- 20 Ats'aalika k'oralybişençe xhyan alqavhu,
Xəybışençe çiy gyuarı'ı.

10

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25

- 26 Sirkayn silibişik, kumayn ulepşik ha'an,
Tambalee iş hooleng'uk ha'a.

11

- 28 Var-devletılqa umudeepxhaynbı k'yooçesınbı,
Qopkıynbıb t'et'-t'ele g'ayhene yivaaşik akaraba vuxhes.

12

- 4 Yugna xhunaşşe adamiyn tac vodun,
Tesser ha'anar vuk'arne bark'uk akar.
- 16 Bəç'əree qəl zaraba h'aagva,
Ək'elikang'un rı'h tsimis qexhen deş.
- 18 Nəxüd qadıy uvhuynçin ç'ik'ayn xhinne g'ats'ayk'van,
K'orane ək'elika uvhuynçinıd yug qaa'a.

13

- 3 Ghal sı'ına geer axhvas,
Sidi'ınar ek'ra haq'varas.

14

- 4 Yats deşdang'a axur məttıba vooxhe,
Yugun g'ikid yatsbişde taq'atınxhe helen.

15

- 4 G'üvənana miz ı'mrena yiv vobna,
Horarlynançinıd yik' haq'vara'an.

* 3:17 3:17 Əmin-amanınbı: yiqsumul in cuvab «nübəhi'nbı» vod.

- 17 Mühübbatika xhınakın ala otxhuniy,
Qəluka boğayn çuru otxhuniyle yugda vod.
18 Qəlnang'vee g'almag'al haa'a,
Sabırnang'vee ç'əv haa'a.

16

- 24 T'ap'anedın itv xhinne uftanna yuşe,
Canas yugba, rı'hı's ittuba.
32 Gucnang'ule sabırnana yugra,
Şahar bı alyaat'ang'uler vuc aqqaqqana yugra.

17

- 1 Saç'uvkiy deşda qit'ipk'ınna xüvə,
Saç'uvkiynane otxhun-ulyodğuyale ittuba vob.
9 Hambaz ikkanang'vee qəl yik'elivxanaa'ana,
Yik'el qavaalya'ang'vee hambaz agval ha'ana.
17 Hambazıs hammaşe ikkiykanna,
Çocur dağamne yiğıs iyxhanna.

18

- 11 Karnanbışısqa həməxüd q'öö, con kar axtine barugbışıka
alyav'una g'alaniyxan.
19 Tsimisna çoc – alyapt'as dyooxhene g'alayk akar,
Aldapxhıniybıd – akkalne rızayk.

19

- 14 Xaviy var-devlet dekkına miras vobna,
Ək'elikana xhunaşşer Rəbbikena.

20

- 4 Tambale ezang'a ezu deş,
Sa'anang'ad avaykı deş.

21

- 9 Siç'eekvane xhunaşşeyka sa xaa axvasse,
Daxayne vuttul axvee yugda eyxhe.

22

- 1 Hı'rmat nuk'rayleyiy-k'ınəəğəyle geeb vukkiykne,
Yugun doyud xənnə var-devletile geed ikkiykne.
2 Karnanayiy kar deşda sana-sang'uk akar -
Q'öyursanar Rəbbe ipxhın.
6 Ts'eppacab uşaxık'le qopkuna yəq haagve,
Q'əsvaleyir mana mançile sak'alas deş.
22 Kar kilydanang'uka gucub kı'lybava g'imeşşe,
Kasibrava məhkamee himeşşe.
23 Rəbb alikkas manbısil-alla,
Manbı g'yootuynbı, hivşuynbı Rəbbee i'mreke haa'as.

23

- 4 Xəttə kar ha'asva ğucar ğu gimek'a.

Ək'elika ixhe, mane fikrele ilğeç'e.

- ⁵ Var-devlet ul gyapxasse deşxhesın,
Q'acıx xhinne xilibı aaqı xəybışeeqa alixasın.

24

- ³⁰ Tambalne ekineençe
G'anmazne t'imillığeençe ilğeç'u.
³¹ G'acuyn gırgın sura zazaanıd aalyat'u,
Mağaanıd aqqı, cabırbıd hı'ğətkırıd.
³² Mañçika ilyakkı fikir opxhun,
Mañçike ı'brat aalyat'u:
³³ Sık'ırıra qorku mırg he'ee,
G'el-xıl hotku g'alirxhvee,
³⁴ Kasibiyvalla soyğunçiy xhinne,
Ehtiyaccıb g'uldur xhinne sayangaba ooqa hophur ables.

25

- ¹¹ Cıgal uvhuyn cuvab,
nuk'rayne g'abılyne k'inəəğəyne eçeeşik akar.
¹⁵ Paççahnab fikir sabırnang'vee badal haa'ana,
İttune mizen bark'ub g'üvana qaa'ana.
¹⁹ Xıl hudyoolena dağamne yığıl
Qiçiyne siliykiy k'aane g'elik akar.
²¹ Duşman mıssıraxhee, oxhanasın hele,
Xhyan ıkkaxhee, ulyoğasın hele.
²² Məxüd ğu mang'us naş qa'as,
Yığna yugvallab Rəbbe savaak'al haa'as.
²⁸ Qəl avqas dəxəna insan,
Cabırbı hı'ğətkırne şaharık akar.

26

- ²¹ Nəxüdiy osake ts'a eyxhe,
Ğiybatnang'ukeb g'almag'al vooxhe.

27

- ⁶ Hambazın yik' aliq'alı'iy,
Duşmanne geedne ubbabişile yugun vodun.

Daniyal peyğambarın kitab

Daniyalıy cun hambazar

¹ Yahudayne paççahee Yehoyakimee paççaхийvalla haa'ane xhebıd'esde sen*, Baabilyna paççah Navuxodonosor, cune g'oşunuka İyerusalımısqa qarı. Mang'una g'oşun şaharne hiqiy-alla ulyoozar, mana avqas vukkiykan. ² Xudaavandee Yahudayna paççah Yehoyakim Navuxodonosorusqa qele. Navuxodonosoree Allahne xaançe sabara karbıd alyaat'anbı. Navuxodonosoree manbı Şinareeqa, Baabilıyva eyhene cigabişeeqa, cune byutybişde xaaqa qıkkı, maane xazineeqa giyxhe.

³ Qiyğa paççah Navuxodonosoree cune sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzulyne Aşpenazılqa əmr haa'a: «Paççahne nasilençenbiyyıy qıvaats'ıyne İzrailıyne xizan-bişeençen, ⁴ vuk'dyak'aran, micagin, ək'elikan, ats'alynan, kar xət qıxhes əxəsin, sarayee paççahıs, paççahee eyhen ha'as əxəsin mek'vunbı see'e. Manbışıs ğu Baabilyna miziy kitabbı xət qe'e». ⁵ Paççahee manbışıs vucee otxhanne otxhuniykeyiy çaxıreke yığısıysta pay curaa'a. Manbışed xhebillə senna qətqiyle qiyğa, paççahıs xidmat haa'aniy givğalas.

⁶ Mang'vee sav'uyınbışika sacıgee cühütyar Daniyal, Xananya, Mişael, sayır Azarya eyxhe. ⁷ Paççahne işçeeşine vuk'lel ulyorzuling'vee manbışıs medın do bı giyxhe: Daniyalılqa Belyteşassar, Xananyalqa Şadrak, Mişaelılqa Meşak, Azaryalqad Aved-Nego.

⁸ Daniyalee culed-alqa eyhen: «Zıcar zı paççahee otxhanne otxhuniykayiy mang'vee ulyoğane çaxıreka mı'q'ı' qıdy'a'as». Vucecar vuc mı'q'ı' qıdyı'ıynemee, mang'vee sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzuling'ulqa ghal aqa. ⁹ Allahee həməxüd ha'a, Daniyal sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzuling'une ulen aqqaqqana, mana mang'usqa yugra qarayle. ¹⁰ Sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzulyung'vee, Daniyalık'le eyhen:

– Şos otxhuniyyıy çaxır heleva uvhuyne yizde xəring'ule, paççahıle zı qəyq'əna. Paççahne ulesqa şu manesa mek'vunbışile zaifba qabee, manke mang'vee yızda vuk'ul g'ats'aak'vanas.

¹¹ Sarayne işçeeşine vuk'lel oo ulyorzulyung'vee, Daniyalne, Xananyanne, Mişaelıyne, Azaryanne vuk'lel ooqa insan giyxhe. Daniyalee mang'uk'le eyhen:

¹² – Qora ğu, yits'ne yığna şı, yığın nukarar, siliys üvxə. Hasre şas, oxhanas saccu alyadıynçike allecen, ulyoğasıd xhyan helecen. ¹³ Nekke qiyğab ilyaake, şıyee aq'vayle yugba deşxheene, paççahın kar otxhanan mek'vunbıyee. Mançile qiyğa vas nəxüdiy ikkan həməxüdüdü he'e.

¹⁴ Mana manbışe eyhençılqa qarı, manbı yits'ille yığna siliys üvxiyxə.

¹⁵ Yits'ne yığile manbı, paççahın otxhuniybı otxhunne, maane menne mek'vunbışile yugbab, ç'ak'ıbab g'ooce vuxha. ¹⁶ Man g'acu, mane nukaree, manbışın paççahee helen otxhuniyyıy çaxır, manbışısse g'ayşu, alyadıynbı hele.

¹⁷ Allahee mane yoq'ne mek'vung'us ats'al, ı'limbı ats'axhxhesda ək'el huvu. Daniyalıs gyagvad ıxhayn, nik'ek g'acuynıd hucoo eyheniyva eyhesıd əxı'yn.

¹⁸ Paççah Navuxodonosoree manbı cusqa ableva eyhen yığ qadı hitxhiring'a, sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzulyung'vee manbı paççahısqa abayle. ¹⁹ Paççah manbışde gırgıng'uka yuşan ha'ana, mang'uk'le manbışde yı'q'nee Daniyalıka, Xananyayka, Mişaelıka, Azaryayka sa aqqasda merna iveeke deş. Mançile qiyğa manbı paççahısqa işılqa alyabat'a. ²⁰ Paççahee manbışike gırgıne ats'alybışdeyiy

* 1:1 1:1 Man 605 sen yişde eerayle ögee ıxha.

ək'elikane karbişde hək'ee qidghın hı'ımee, g'ecen, manbişik'le cune ölkeene gırgıne sehırbazaasıleyiy cadubı ha'anbişile yits'ne yəqqees geedid ats'a.

²¹ Daniyal Kir eyhene paççahee, paççahıyvala haa'asde senilqamee maa axva.

2

Navuxodonosoruk'le g'acuyn nyak'bi

¹ Navuxodonosoree paççahıyvala haa'ane q'öd'esde sen, mang'uk'le nyak'bi g'ece. Mançile qiyğa mang'un yik' sacuray qa'a, nyak'cad hexva. ² Paççahee əmr haa'a, cuk'le nik'ek g'acuyn nen eyheyiyva ats'axhxhesva, mang'vee cusqa sehırbazar, nyak'bi qa'as əxənbı, cadubı ha'anbı, sayıb Baabilin k'oran ək'elynan insanar qoot'leva eyhe. Manbı paççahısqa sabıyng'a, ³ mang'vee manbişik'le eyhen:

- Zak'le sa nyak' g'acu, mançınıd yızın yik' sacuray qa'a. Zas ats'axhxhes ikkan, man hucoo eyheniy.

⁴ Baabilyne k'orane ək'elynanbişe, paççahıs Arami mizel alidghınıy qele:

- Paççah, geer qa'ana! Vak'le g'acuyn nyak' şas, yiğne nukaraaşıs, yuşan he'e, şınad eyhes man nenva eyheniy.

⁵ Paççahee manbişik'le eyhen:

- De'eş! Zı inəxüd ha'as: şu zak'le nik'ek g'acuynud, yızın nyak'id nen eyheniyva ittevheene, şoke xüvəbı ha'as, vuşun xaybıd yı'qqı'lqa sak'al ha'as. ⁶ Şu zak'le nik'ek g'acuynud, yızın nyak' nen eyheniyvad uvheene, zı mançıl-alla şos paybı, mukaafatbı, xəbnab hı'rmat haa'as. Həşde şu zak'le nik'ek g'acuynud, yızın nyak' nen eyheniyvad eyhe.

⁷ Manbişe meed alidghınıy qele:

- Hasre paççahee şas, cune nukaraaşıs, cuk'le g'acuyn nyak' yuşan he'ecen, şınad man nen eyheniyva eyhes.

⁸ Manke paççahee eyhen:

- Zak'le ats'an, şos vaxtcab xiliy qaa'as vukkan. Şok'le zı uvhuyn yugda ats'an:

⁹ yızın nyak' zas yuşan hidee'ene, şos sa caaza vuxhes. Vuşde ək'eleeqa qımaylecen, şu şoled-alqan karbı qıgı'ı, zas horbı he'eene, zı qiyğa mançıl-alla fıkr badal haa'as. Həşde şu zas nyak' yuşan he'e. Qiyğa zak'led ats'axhxhes, man nyak' nen eyheniy şosse eyhes əxəvudva.

¹⁰ Baabilyne k'orane ək'elynanbişe paççahık'le inəxüd eyhe:

- Ç'iyene aq'valycar, paççahee eyhen ha'as əxəna insan deşda. Nenecad paççahee, vuc nimee xərrar, guçukar ixheene, məxdın kar şehirbazaasıke, nyak'bi qa'as əxənbışıke, Baabilyne k'orane ək'elynanbişike heqqıyn deşdiy. ¹¹ Paççahee eyhen kar geed dağamın kar vod. Man paççahık'le allahaasıle ğayrı şavussecad eyhes əxəs deş. Allaharmee insanaasıle əq'əna vooxhe.

¹² Man cuvab g'ayxhı, Baabilyna paççah əq'əna. Baabilin gırgın k'oran ək'elynanbı gyapt'ecenva mang'vee əmr haa'a. ¹³ K'oran ək'elynanbı gyapt'eva əmr qığevç'umee, Daniyalıy cun hambazarıb gyapt'asva t'abal haa'a vuxha.

¹⁴ Paççahne g'aravulyçeeşine oo ulyorzulyna Ariox, Baabilin k'oran ək'elynanbı gyapt'asva i'qqəmee, Daniyal mang'uka k'orane ək'elika, ats'alika yuşan ha'a.

¹⁵ Mang'vee Arioxuke qiyghanan:

- Paççahee nya'asdiyhan inəxüb qəvəəq'ənasda əmr hav'u?

Manke Arioxee gaf vuxhana xhinne Daniyalıs haa'ana. ¹⁶ Manke Daniyal paççahısqa hark'ın, mang'uke cun nyak' nen eyheniyva, yuşan ha'asda gah hooqa.

¹⁷ Daniyal xaaqa sak'ı, cune vuk'lelqa qadıynçine hək'ee hambazaaşıs: Xananyeys, Mişaelıs, Azaryeys yuşan ha'a. ¹⁸ Mang'vee manbişik'le eyhen:

- Xəybışde Allahıke heqqe, Mang'una zas rəhı'm qabı, zı mançine sırrılqa hıxhare'ecen. Manke şı, Baabilyne k'orane ək'elynanbı gyapt'as deş.

¹⁹ Rəbbe, Daniyalıs xəmdə man sir gyagva'an. Mançil-allab Daniyalee xəybışde Allahıs inəxüb şukur haa'a:

²⁰ – K'orana ək'eliy guc Mang'una vuxhal-alla
Allahın do hammaşe axtıvalee ixhacen!

²¹ Vaxtıy dyovur badal haa'ana Mana vor!
Paçcahar taxılqa gyaa'anar,
g'a'anar meer Mana vor.

Mang'vee ək'elynanbışis k'orana ək'el,
kar ats'anbışisıd ats'al hele.

²² K'oraaleedın, dyugulenıd aaqana Mana vor,
nurud Mang'uka vod, miç'axvaleedınıd g'ecenar meer Mana vor!

²³ Ğu zas k'orana ək'eliy guc huvil-alla
zı Ğu axtı qa'a, zı Vas şukur haa'a, Yizde dekkaaşına Allah.

Şi Vake heqqıyn kar, Ğu zak'le haguyn.

Paçcahın nyak' nen eyheniyva Ğu şak'le uvhuyn!

Daniyalee paçcahın nyak' nen eyheniyva yuşan ha'a

²⁴ Mançile qiyğa Daniyal Baabilin k'oran ək'elynanbı gyapt'ecenva paçcahee gixhxhiyne Arioxne k'anyaqa arı, eyhen:

– Baabilin k'oran ək'elikanbı gimabat'a. Zı paçcahne k'anyaqa ikkee, zı mang'us cun nyak' nen eyheniyva yuşan ha'as.

²⁵ Arioxee Daniyal mankecar paçcahısqa ikki eyhen:

– Zak'le paçcahın nyak' nen eyheniyva, eyhes əxəsda aveykına. Mana insan Yahudeyeençe aqqı, qarıynbışda sa vorna.

²⁶ Paçcahee Daniyalıke (mang'us mankilqasse Belyteşassarva do gixhxhı) qiyghanan:

– Vasse zak'le g'acuyn nyak' yuşan ha'as əxəyee? Sayid man nen eyheniyva eyhes əxəyee?

²⁷ Daniyalee eyhen:

– Nenecad k'orane ək'elynang'usse, cadu ha'ang'usse, nyak' qa'angusse, sehir-bazısse paçcahık'le g'acuyn nyak'ın sir, mang'us yuşan ha'as əxəs deş. ²⁸ Xəə'ədme, sirbı aaqas əxəna Allah vor. Mang'vee vuk'lelqa qalesınbıd paçcah Navux-odonosoruk'le hagva. Ğu nik'eenang'a vak'le g'acuyn nyak'ıbı inəxdınbı ixha:

²⁹ Paçcah, Ğu yiğne tyulee g'alirxhuyn'g'a, yiğne fikreençe ı'lgəə ixha, vuk'lelqa hucoonyıxan qales, inçile qiyğa nenniyxan ixhes. Sirbı Aaqqang'veeyid vak'le hucooyiy ixhesva haguyn. ³⁰ Zı mane sirrılqa dyunyel girgıng'ule ək'elikananava deş hirxhıl. Zı man nyak' paçcahılqa hixhar he'ecenva, vak'led yiğne yik'eençe ı'lgəənıbı ats'axxhecenva, zas man nyak' aaqı.

³¹ Paçcah, vak'le nik'ek sa xəbna haykal g'avcu. Geeb xəbna, qəvəəq'ənasda xhinnena, huç'omç'arna haykal yiğne ögee ulyobzur vuxha. ³² Mane haykalna vuk'ul məttine k'inəəğəyke, t'ap'anbiyiy xileppi nuk'rayke, vuxhuniy umabıd yezake ixha. ³³ G'elybıd yivayke, mı'q'lebışınmee sık'ınin cigabı yivayke, sık'ıninbıd qoocune g'ı'ıbı'ne nyuq'vneke ixha. ³⁴ Ğu mançıqa ilyakkane gahıl, xıl sidet'ucab çileb alqa g'aye qopxu qabı, mançine yivaykeyiy g'ı'ıbı'ne nyuq'vneke hı'iyne mı'q'lebışis qıpxhır manbı xüvə-xüvəna qa'a. ³⁵ Mankecad yivayke, g'ı'ıbı'ne nyuq'vneke, yezake, nuk'raykeyiy k'inəəğəyke xüvəbı ixha, g'ı'lina attayl eyxhene balybiyk akara qaa'a. Qabıyne mits'ınıd man alixa'an, maa'ad mançike vuççud g'alyadaççe deş. Haykalıs qıpxhırne g'ayeyke sa xəbna suva qooxhe, mane suvaynıd dyunyecad aqqaqqa.

³⁶ Vak'le g'acuyn nyak' məxdın ixha. Həşded paçcahıs man nen eyheniyva yuşan ha'as. ³⁷ Ğu paçcahaaşına paçcah vorna. Xəybışde Allahee vas paçcahiyvalla, guc,

xəbvalla, manimee xədn do huvu. ³⁸ Mang'vee yiğne xilyaqa insanaaşına nasıl, çolun həyvanar, xədn şit'yar quvu. Mane gırgınçına paççah, Mang'vee ğu hı'ı. Şena k'ınəğəykena vuk'ul ğu vorna.

³⁹ Qiyğa, vale avqana sa mebna paçcahiyvalla vuxhes. Mançileb qiyğa yezak-ena, dyunyecad vuk'lek ikkeesda, xheyib'esda sa mebnab paçcahiyvalla vuxhes.

⁴⁰ Yoq'ub'esda paçcahiyvallamee yiva xhinne it'umba vuxhes. Yivayn gırgın kar haq'var-hiyxvər ha'an xhinne, mane paçcahiyvallınıd gırgın man paçcahiyvallabı haq'var-hiyxvəra'asın. ⁴¹ Mı'q'lebışiniy g'elybişde t'ubaaşın sa sura qoocune g'ı'bı'ne nyuq'vneke, mansa surad yivayke ıxhay vak'le g'acuyn. Həməxbib mana paçcahiyvalla sura-surana vuxhes. Mançika yivayna it'umiyvalla vuxheeyib, g'ı'bı'na nyaq'v alivkiyd vak'lecad g'acuyn. ⁴² Nəxüdiy g'elybişde t'ubaaşın sık'ının ciga yivayke, sık'ınıd g'ı'bı'ne nyuq'vneke ıxha, həməxdıd mane paçcahiyvalın sa sura it'umda, mansa sura kavrakda ixhes. ⁴³ Nəxdıy vak'le yival g'ı'bı'na nyaq'v alivku g'avcu, həməxdıd mang'un milletbı ixhes. Manbışe sana-sang'us yişşar adameeşis huveeyib, manbı sana-sang'uk at'ivq'anas deş, yivayiy g'ı'bı'na nyaq'v sana-sançıl itt'idiyq'anın xhinne.

⁴⁴ Mane paçcahaaşine gahıl xəybışde Allahee mısacab ilykidevxhasda, menne milletbışde xilyaqa ilğidevç'esda xhinnena paçcahiyvalla alyaa'as. Mançın çile ögiylin gırgın paçcahiyvallabı alykyahasınbı, vucmee mısacab alykivxhas deş.

⁴⁵ Vak'lecad g'acuyn suvayk xıl sidet'ucab g'aye qopxu qabı, yivayke, yezıke, g'ı'bı'ne nyuq'vneke, nuk'rayke, k'ınəğəyke xüvəbı hı'ı.

Məxüd xənnə Allahee g'iyniyke şaqa ixhesınbı paçcahılqa hixhar hı'ı. Man nyak' qotkuyn vodun, man nen eyheniyvad qotkuda yuşan hı'ı.

⁴⁶ Mankecar paçcah Navuxodonosor aq'vakkena gizerçu, Daniyalıs k'yorzul, mang'unemee paybı alleva, ətirbı gyoxhxhan he'eva eyhe. ⁴⁷ Paçcahee Daniyalık'le eyhen:

- Vasseke mane sırrılqa hixharas əxı'na, vuşda Allah hək'erar allahaaşına Allahır, paçcahaaşınar Xərna vor, sırrılqar hixhar ha'ana Mana vor.

⁴⁸ Mane yiğile paçcahee Daniyal xənnə işbışılqa giyxhe, mang'us geed xədn paybı hele. Mang'une xilyaqa Baabilyna şahariy mançine hıqiy-allan cigabı qele, Baabilyne k'orane ək'elynanbışdar xərna ha'a. ⁴⁹ Daniyalee paçcahıke heqqa, paçcaheeyib şadraq, Meşak, Aved-Nego Baabilyne cigabışee ç'ak'ine işbışılqa giviyxhe. Daniyal vucmee paçcahne sarayecar axva.

3

Navuxodonosoree k'ınəğəyke hav'una haykal

¹ Paçcah Navuxodonosoree k'ınəğəyına haykal haa'a. Mançına axtıvalla yixhts'al (60), əq'vallah yixhıle xılekkum ıxha*. Haykalıb gyuvxhu vuxhana Baabilyne cigabışee Dura eyhene çoleeqa. ² Qiyğa paçcah Navuxodonosoree caanışınar, emırar, valıbı, muşavırar, xazinadarar, haakımar, məmurar, sa cuvabıka, mane cigayne gırgın vuk'lel ulyobzurıynbı vucee gyuvxhuyne haykalısqa, mana g'avсарas savalecenva xabar g'uxoole. ³ Mane gahıl paçcah Navuxodonosoree gyuvxhiyne haykalne k'anyaqa, haykalıs g'avsrcenva caanışınar, emırar, valıbı, muşavırar, xazinadarar, haakımar, məmurar, mane gırgıne cigayne vuk'lel ulyobzurıynbı savayle.

⁴ Xabar hooleng'vee axtıda eyhen:

- Menne milletbışın, xalq'bişın, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'an insanar, şolqa əmr haa'a: ⁵ şeypur, zurna, lira, arfa, naq'ra, tulugna zurna, menne

* 3:1 3:1 Mançına axtıvalla 30 metra, əq'vallah 3 metra ıxha.

neneiy i'liyxəne instrumentbışın ses g'ayxhuyne gahıl paççah Navuxodonosoree givxhiyne k'inəğəyne haykalne ögee aq'vakkena qukkyopk'ul mançis k'yoozre. ⁶ Vuşuyiy aq'vakkena qukkyudyork'ul mançis k'idyorzul, xəbne gyopxhanne peştəeqa g'uvoxharas.

⁷ Məxüd gırgıne milletbışee, xalq'bışee, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'anbışe şeypurun, zurnayn, lirayn, arfayn, naq'rayn, tulugne zurnayn, menne neneiy i'liyxəne instrumentbışın ses g'ayxhiyne gahıl ç'iyelqa gizepçi, paççah Navuxodonosoree gyuvxhuyne k'inəğəyke hav'uyne haykalıs k'yobzur.

⁸ Mane gahıl Baabilyaaşiken sabarabı sabı, cühüt'yaaşine hək'ee hexxan karbı yuşan ha'a. ⁹ Manbışe paççah Navuxodonosoruk'le eyhen:

- Paççah, geer qa'ana! ¹⁰ Ğu əmr hav'u, şavuk'leyiy şeypurun, zurnayn, lirayn, arfayn, naq'rayn, tulugne zurnayn, menne neneiy i'liyxəne instrumentbışın ses g'ayxhı, k'inəğəyke hav'uyne haykalne ögee ç'iyelqa gizerçu mançis k'yozrecen. ¹¹ Vuşuyiy mançine ögil ç'iyelqa gizderçu mançis k'yudyorzul, xəbne gyopxhanne peştəeqa g'uvoxharas. ¹² Ğu Baabilyne cigabışee ç'ak'ine işbışılqa gyuvxhuyne çühüt'yaaşee Şadrakee, Meşakee, Aved-Negoyee val k'ırı iliyxhe deş. Manbışe yiğne allahaaşis i'bəədat ha'a deş, ğu hav'uyne k'inəğəyne haykalne ögee gizepçi mançis k'yoozar deş.

¹³ Mançike Navuxodonosorus qəl vooxhe. Mang'vee Şadrak, Meşak, Aved-Nego cusqa ableva əmr haa'a. Man insanar paççahısqa abaylenbı. ¹⁴ Navuxodonosoree manbışik'le eyhen:

- Şadrak, Meşak, Aved-Nego, man hək'enne, şu yizde allahaaşis i'bəədat hidya'ava, zı gyuvxhuyne k'inəğəyne haykalne ögee gizepçi, mançis k'idyoozarva? ¹⁵ Vuşdemee yugdaniy ixhes, şok'le şeypurun, zurnayn, lirayn, arfayn, dyafın, tulugne zurnayn, menne i'liyxəne instrumentbışın ses g'ayxhuyne gahıl, zı hav'uyne haykalne ögee gizepçi mançis k'yobzuree. Mançine ögee gizepçi mançis k'idyobzureene, xəbne gyopxhanne peştəeqa g'uvooxharas. Mane gahıl nene allaheene şu yizde xılənçe g'attivxhan haa'as?

¹⁶ Şadrakee, Meşakee, Aved-Negoyee paççahıs inəxdın alidghıniy qele:

- Ay Navuxodonosor, ine işee şicab şi vake g'attivxhan hav'iy nişisınne? ¹⁷ Şi xəbne gyopxhanne peştəeqa hüvxəv'ee, şi i'bəədat ha'ane Allahısse şi peşteençe g'attivxhan haa'as vəəxəsınbı. Mang'vee şi yiğne xılənçe g'attivxhan haa'asbı. ¹⁸ Şas, vak'le in ats'axhxa ıkkın, şi eyhencadıd dexheene, meeb şi yiğne allahaaşis i'bəədat ha'as deş, ğu gyuvxhiyne k'inəğəyne haykalne ögee gizepçi mançis k'yoozaras deş.

¹⁹ Manke Navuxodonosorus Şadrakıke, Meşakıke, Aved-Negoyuke qəl vooxhe. Mang'un qəlke aq'vacad badal eyxhe. Mang'vee əmr haa'a, peşt hammaşee qahaançile yighne yəqqees hissaxaba vuxhecen. ²⁰ Cune g'oşunne nekke gucukane eskeraaşılqa əmr haa'a Şadrakın, Meşakın, Aved-Negoyn g'elybı-xıleppı ayt'ıl xəbne gyopxhanne peştəeqa dağee'ecenva. ²¹ Şadrakee, Meşakee, Aved-Negoyee tanalqa cübbabı, şalvarbı ali'ı ixha, vuk'lelqad çalmabı qı'ı ixha. Manbı cone tanalınçikacab g'elybı-xıleppı ayt'ıl xəbne gyopxhanne peştəeqa hiviyxə. ²²⁻²³ Paççah cune əmrel oğa it'umra ulyorzulyva, peşt geeb g'ooxhaa'a. Eskeraaşee xhebiyre hambaz peçteeqa hiviyxəng'ə, mançike qı'ğəəne yalavın eskerar gyabat'anbı.

²⁴ Mane gahıl paççah Navuxodonosor peştəeqa horzulymee, ghal aaqı axva. Qiyğa mana zaara g'elilqa suğotsu, cune mı'sləhətçeeşike qiyghanan:

- Nya'a, şi g'el-xıl ayt'ılna xhebiyre insan dışde ts'ayeeqa dağav'u?

Manbışe paççahıs inəxdın cuvab qele:

- Ay paççah, ğu hək'en eyhe!

²⁵ Paççahee manbışik'le eyhen:

- Zak'le ts'ayee, vuççud dexhayn xhinne iykarna, g'el-xıl idiyt'ılna yoq'uyre insan g'ece. Manbışda yoq'ur'esda allahaaşine duxaykır akar.

²⁶ Navuxodonosor peştine k'anyaqa qarı, onu'u eyhen:

- Allah Ta'aalayn g'ular, Şadrak, Meşak, Aved-Nego, qığeepç'e, inyaqa qudoora.

Manke Şadrakır, Meşakır, Aved-Negoyır ts'ayeençe qığeebaç'enbı. ²⁷ Hiqiy-alla sabıyne canışinaaşık'le, emıraaşık'le, vaalibışık'le, paççahne mı'slähətçeeşik'le g'ecen, ts'ayın mane insanaaşine tanık vuççud hı'ı deşud. Manbışde ç'ərbışıkıd, tanalqa ali'iyñçıkıd ts'a set'u deşud, manbışike gyotxhuniyn evad qöö deşud.

²⁸ Navuxodonosoree eyhen:

- Şadrakne, Meşakne, Aved-Negoyne Allahıs şukur vuxhena! Mang'vee Cun malaaik g'axuvu, Culqa yı'q'bı qızzırıyn g'ular g'attivxhan hav'u. Manbı paççahne emıreençe qığeepç'i hapt'ıyle qəpqi'n deş. Manbışis cone Allahıle ğayrı menne allahaaşis k'yoozarasiy i'bəədat ha'as ikkiykin deş. ²⁹ Mançil-allab zı həşde əmr ğırgıne xalq'bışis, milletbışis, menne-menne mizyaaşil yuşan ha'anbışis əmr ha'a: Şadrakne, Meşakne, Aved-Negoyne Allahıs kufr hı'ine insanıke xüvəbı ha'as. Manbışın xaybıd yı'qqı'lqa sak'al ha'as. Məxüb g'attivxhan haa'as vəəxəna merna allah dexhal-alla.

³⁰ Mançile qiyğa paççahee Baabileeyiy çine hiqiy-allane cigabışee Şadrakıs, Meşakıs, Aved-Negonus sık'ıldad ç'ak'ın işbı hele.

Navuxodonosorun yivene hək'eedın nyak'

³¹ Paççah Navuxodonosoree ğırgıne dyunyelyne xalq'bışık'le, milletbışık'le, menne-menne mizyaaşil yuşan haa'ane insanaaşık'le eyhen:

«Vuşun barakat geed qıxhen! ³² Zas ikkanniy Allah Ta'aalee yizdemee hı'iyın əlaamatbıyiy mö'cuzabı şos yuşan ha'as.

³³ Nimeena xəbvallayiy Mang'une əlaamatbışee,

Nimeenacab guciy Mang'une mö'cuzabışee!

Mang'una paççahıyvalla ğırgıne ğahbışista paççahıyvalla vobna,

Mang'vee vuk'lek vukkiy nasılıle nasılılqa ilğeç'es!»

4

¹ «Zı, Navuxodonosoree, xaa, yizde sarayee nişınacab hidya'ana yugna, karnana i'mı'rniy haa'a vob. ² Yiğbışde sa yiğıl, zı qəq'əni'iyın sa nyak' g'acu. Nik'ek g'acuyne karbışda zı fikir opxhanmee, zı mane fikirbışee geer qəq'ən hı'ı. ³ Zı, mançil-allab əmr hav'u, yızın nyak' nen eyheniyva ats'axhesdemee, zasqa Baabilin ğırgın k'oran ək'elynanbı see'eva. ⁴ Manke zasqa sehırbazar, cadubı ha'anbı, falçeer abayle. Zı manbışis yızın nyak' yuşan he'eeyid, manbışisse man nyak' nen eyheniyva eyhes əxı' deş. ⁵ Nekke qiyğa zasqa Daniyal donana arayle, zı mang'usud yızın nyak' yuşan ha'an. (Mang'un do Belyteşassar vod, yizde allahne doylıyna, muq'addasne allahaaşın rı'h mang'une ad vod).

⁶ Zı uvhuyn:

- Sehırbazaaşına nekke xərna eyxhena Belyteşassar! Zak'le ats'an, yiğne ad muq'addasne allahaaşın rı'h vod, yiğnemee sırrılqa hirxhılıy dağamın deş vod. Həşde zı vas zak'le nik'ek g'acuyın yuşan ha'as. Ğu yızın nyak' zas qe'e. ⁷ Zak'le nik'ek, dyunyeyne yı'q'nee sa geeb axtına yiv g'avcu. ⁸ Yiv manimee xəb qooxhe, manimee it'umooxhe, mançin q'om xəybışeeqa hiyxhar. Mana yiv dyunyeyne ğırgıne surabışile g'ooce vuxha. ⁹ Mançil uftanna t'ele, geed meyvabı, ğırgıng'uscad oxhanasın kar eyxhen. Mançine avud çolun həyvanar, yivelid xəybışeedın şit'yar eyxhe ıxha. Ğırgıne üç'üdüncıncad mançile kar otxhan ıxha.

¹⁰ Zı nik'eenang'a zak'le, xəybışeence muq'addasın malaaik gəə g'acu. ¹¹ Mane malaaikəe axtıne sesika eyhen: „Mana yivub, çilin bıtağbıd gyatxe, mançilyna t'eleb g'ilymabaççe ulyoode, meyvabıd inyaqa-şaqa dağ'e'e. Hasre mançik avudun həyvanarıd, cilin şit'yarıd hetxvecen. ¹² Saccu mançin dunk kokbışika sacigee yivaykayıy yezaka alitk'ır, çolee ələəne ok'bışee hasre. Hasre man xəybışde çiyin çüvə qe'ecen, həyvanaaşika sacigeeyid ok'bışee ixhecen. ¹³ Hasre mane yiveke insanna ək'el g'avşu, mançis həyvanna ək'el hevlecen. Hasre yighille senna məxüd ixhecen. ¹⁴ Həşdiyne insanaaşik'le ats'axhhecenəva, muq'addasne malaaikaəşe əmr hav'u: insanaaşine paçcahiyvalis Allah Ta'aalee xəbvalla haa'a. Mang'veeyib paçcahiyvallab şavusqayıy Cus vukkan mang'usqab qoolena. Mang'usser insanaaşine yı'q'nee nekke avqanar manbışda xərna ha'as əxəna“.

¹⁵ Zak'le – paçcah Navuxodonosoruk'le – məxdın nyak' g'acu. Belyteşassar, man zak'le g'acuyın nyak' nen eyheniyva zak'le eyhe. Yizde paçcahiyvaleene k'orane ək'elynanbışde sang'ussecad man nen eyheniyva eyhes əxı' deş. Vasse man ha'as əxəsin, val muq'addasne allahaaşın rı'h vod».

Daniyalee, nyak' hucoo eyheniyva yuşan ha'a

¹⁶ «Mane gahıl Belyteşassar donana Daniyal, sabara gahna ghal aaqıcar axva, mana cunecar fıkrbışile qəyq'əna. Paçcahee mang'uk'le eyhen:

– Belyteşassar, nik'enır, mançine mə'naynır ğu qəq'ən hıma'acen.

Belyteşassaree eyhen:

– Yızda xərna, ğu şavuk'leyiy g'imece, man nyak' manbışın ıxhaynxhiy, man nen eyheniyvad yiğne duşmanaaşine vuk'lelqa qadınxhiy! ¹⁷ Vak'le g'avcuna axtına, it'umna, q'om xəybışeeqa hiviyxharna, dyunyeyne ğırgıne surabışile g'oocena, ¹⁸ çilin t'ele micagna, meyvabı geednana, ğırgıng'vee otxhanna, çolan həyvanar əqeeeqa qadaylena, xəəne şit'yaaşe çil akvaabı ha'ana ¹⁹ yiv, paçcah, ğu vorna. Ğu xəx qıxha it'umxhana, yiğna xəbvalla xəybışeeqa, yiğın vuk'lek vukkiyid dyunyeyne ğırgıne surabışılqa hitxhır.

²⁰ Paçcahık'le xəənce ğiç'una muq'addasna malaaik g'acu. Mang'vee eyhenıd ğ'iyxhen: «Mana yiv gyapxı oot'e. Saccu mançin dunkiy kokbı yivaykayıy yezaka alitk'ır nyuq'vnee, çolane ok'bışee g'aletçe. Hasre mançis xəəne çiyin xhyan helecen, yighille sen ilğeç'esmeeyib çolane həyvanaaşika aaxvecen».

²¹ Paçcah, haane zı vak'le nyak' hucoo eyheniyva eyhe. İn Allah Ta'aalee, yizde xəring'une, paçcahne vuk'lelqa qalesın uvhu. ²² Ğu insanaaşine yı'q'neence g'e'eşşesda, ğu çolune həyvanaaşika sacigee ixhes. Vas yatsıs xhinne ok' ooxhan haa'as, ğu xəəne çiyin əyxəra'as. Ğu məxür yighille senna axvas. Allah Ta'aalee insanaaşine paçcahiyvallabışis xəbvalla haa'ava, Mang'veecadıd manbı Cus neng'uneyiy xılyaqa ıkkanıd qeleva, manke vak'le ats'axhes. ²³ Vak'le nik'ee yivene dunkuka sacigee kokbıd havaceva uvhuyn eyhe g'ayxhiyn, man yiğna paçcahiyvalla vasqa savaak'aldasava eyhen vodun. Valqa ğırgıncıs Xəybışee xəbvalla haa'ava hitxhiring'a, man ixhes. ²⁴ Mançil-allad, paçcah, ğu zal yugda k'ırı alixxhe: bınahbışike xıl ts'its'ee'e. Bınah haa'asse, kardeşinbışis rəhı'm, qopkuvalla he'e. Ğu məxüd he'eene, sayıb, yiğna yugvalybişeeəna gah xiliy qooxhe».

Nyak' hək'en eyxhe

²⁵ Man ğırgın kar paçcah Navuxodonosorne vuk'lelqa qadaylen. ²⁶ Ooğançe yits'ıq'vəble (12) vaz ilğevç'uyle qiyğa, paçcah Baabileene sarayne daxal iykarang'a, ²⁷ eyhen:

– Hayna xəbna paçcahaaşına paytaxt Baabil, zı yizde xəəne gucuka, yızın do axtıda ixhenceva alyav'u.

²⁸ Cuvab paççahne ghalençe qığeç'u ç'əvxha deşdiy, xəybışeençe ses qaadayle:

– Paççah Navuxodonosor, yığna paççahiyvalla xilençe g'avşesdava q'arar huvu.

²⁹ Ğu insanaaşine yı'q'neençe g'e'eşşesda, çolane həyvanaaşika ixhes, yatsın xhinneyib ok' ooxhanas. Ğu məxür yighille senna axvas. Allah Ta'aalee insanaaşine paççahiyvallabışis xəbvalla haa'ava, Mang'veecadıd manbı Cus neng'uneyiy xilyaqa ikkanıd qeleva, manke vak'le ats'axhes.

³⁰ Navuxodonosorne hək'ee uvhiyn karbı mankecad vuk'lelqa qadaylenbı. Mana insanaaşine yı'q'neençe g'e'eşşena, mang'veeyib yatsın xhinne ok' ooxhan giyğal. Mang'un ç'ərbı q'aacırna vusun xhinne xiliy qıxhesmee, xhınt'arıd şit'yaaşın xhınt'ar xhinne xiliy qıxhesmee xəybışde çiyın mana əyxər ha'a ıxha.

Navuxodonosoree Allahıs şukur haa'a

³¹ «Zı Navuxodonosor, man yığbı çəveedaxheng'a, xəəqa ilyakkı. Manke yızda ək'el zalqa sapk'ıl. Zı Allah Ta'aalays şukur hav'u, Gırgıne gahbışıl Vorung'un do axtı qı'ı.

Mang'una paççahiyvalla gırgıne gahbışista vobna,

Mang'una paççahiyvalla nasilele nasılılqa ılğooç'e.

³² Mang'unemee, dyunyeyn gırgın insanar vuççud deşin kar vod.

Mang'vee xəybışee eyxhen g'oşunbıd,

ç'iyel vooxhen insanarıb Cus vukkanəxi'b vuk'lek vukkekka.

Mang'un ögyu şavussecad aqqas əxəs deş.

Mang'uke „Ğu hucoone ha'ava?“ qiyghanasda deşda.

³³ Yızda ək'el zalqa sapk'ılne gahıl, zalqa paççahaaşına xəbvalla, axtın do satk'ıl. Yızın mı'sləhətçeerayiy zas k'anenbınbı meeb zasqa sapk'ıl. Manbışe zı meer paççahiyvalılqa sak'al hı'ı. Zı şenkiyñçiler qıvaats'ına ıxha. ³⁴ Xəybışde Paççahın gırgın işbı yugunbı, yəqbıd qotkuynbı ıxhal-alla, həşdiyle zı, Navuxodonosoree, Mang'us şukur haa'a, Mana axtı qa'a. Mang'usse co axtıba avqaaqanbı avqa qa'as vəəxənbı».

5

Cabırıl oyk'anın xıl

¹ Paççah Belyşassaree aazırne cune insanıs xədı otxhun-ulyodğiy hele, manbışika çaxır ulyoğa. ² Belyşassaree çaxır ulyodğuyule qiyğa əmr haa'a, cune dekkee Navuxodonosoree* İyerusalimeene Allahne xaançe qığı'iyın k'inəəğəyniy nuk'rayn g'abbı cusqa alleva. Paççahıs, cune k'anəbınbışika, cune yedaaşika, cune caariyebışika mançee çaxır ulyoğas ikkiykan. ³ Manke maqa Allahne İyerusalimeene xaançe qığı'iyın k'inəəğəyn g'abbı adayle. Paççahee vucee, cus k'anəbınbışe, cune yedaaşe, cune caariyebışe mançee çaxır ulyoğa. ⁴ Manbışe çaxır ulyoğa-ulyoğa k'inəəğəyke, nuk'rayke, yezike, yivayke, yiveke, g'ayeyke hav'uyın allahar axtı qaa'a vuxha.

⁵ Mane gahıl maa'ad, insanne xilen t'ubar g'ece giyğal, paççahne sarayne xənnə axtıne şamdams k'anene cabırıl, mane t'ubaşe hucoomecad oyk'anın. Paççahık'le mane xilen oyk'anang'a, g'ece ıxha. ⁶ Man g'acu, paççahne aq'vaylin rangcad ayk'an, mana mançile məxı'r qəyq'ən giyğal, q'aratsabı çıçıs qiyxhar, iykaras dəxə axva.

⁷ Paççahee it'umna ts'ir hav'u eyhen:

– Cadu ha'anbı, Baabilin k'oran ək'elynanbı, falçer zasqa see'e!

Abıyne Baabilıne k'orane ək'elynanbışik'le paççahee inəxüd eyhe:

– Şavaayiy man otk'unin, nenvayiy uvhu mang'ulqa paççahaaşın karbı alya'as, gardanaqab k'inəəğəyna tsep qaa'as, cuker paççahiyvalına xhebır'esda insan ha'as.

* **5:2** 5:2 Belyşassar menne nasileençena, Nabonid eyhene paççahna dix ıxha. Avaala, ögil ıxhana paççah cule qiyğa qöone paççahna dekvanıyxhe eyhe.

⁸ Paççahın gırgın k'oran ək'elynanbı aqa ikkepç'əeyiyb, manbışisse man qətqəsıd əxə deş, paççahık'le maa nenvayiy otk'unva eyhesıd əxə deş. ⁹ Manke paççah sık'ırar geer qəyq'ən, aq'vad hak xhinne qexhe. Mang'us k'anebınbıb nyaqame vuxhesınbı aaxva.

¹⁰ Kralıçayk'le paççahınıy cune k'anenbışın sesbı g'ayxhı mihmanarnane gozeeqa qiyeele. Kralıçee eyhen:

- Paççah, geer qa'ana! Nişilecar qı'məyq'ən, hak xhinne qımexhe. ¹¹ Yiğne paççahıyvalee, muq'addasne allahaaşın rı'hnana sa insan vor. Yiğne dekkıne gahıl, mana gırgın kar ats'anava, ək'elikanava, allahaaşına xhinne k'orana ək'elynanava qıvaats'a ıxha. Yiğne dekkee, paççah Navuxodonosoree, mana sehırbazaaşına, cadu ha'anbışda, Baabilyne k'orane ək'elynanbışda, falçeeşına xərna gıxhxhı. ¹² Mane insanın do Daniyalniy vod. Qiyğa paççahee mang'un do badal hı'ı, Belyteşassar ha'a. Mana k'orana ək'elynana, ats'alynana, geer ək'elikana, nyak'bı nen eyhenbıyiy eyhes əxəna, dağamne karbışde sırrılqa hıxharas əxəna, alıkkı-gıkkıyke vuk'ul qığaahana insan ıxha. Eyhe, vasqa mana Daniyal qot'lece, mang'veeyid vak'le maa'ad nenvayiy otk'un eyhesın.

¹³ Manke paççahısqa Daniyal ayra'a, paççahee mang'uke qiyghanan:

- Yizde paççah dekkee, Yahudeençe ögilqa gyapq'ır qabıyne çühüt'yaaşına dışde Daniyal ğu vor? ¹⁴ Zak'le yiğne hək'ee g'ayxhiyn, vaqa allahaaşın rı'h, nuraaniyvalla, ats'al, k'orana ək'el vobva. ¹⁵ Zasqa k'oran ək'elynanbıyiy sehırbazar abı, maa'ad hucooyiy otk'unva qətqı' eyhesva. Man nen eyhenenva manbışisse zak'le eyhes əxı' deş. ¹⁶ Yiğneme hək'ee zak'le g'ayxhiyn, ğu alıkkı-gıkkıyke vuk'ul yugba qığahava. Həşdemee vasse maa'ad otk'uniyn qətqı', maa'ad nenvayiy otk'un eyhes əxeene, yiğne tanalqa paççaahaaşın karbı alya'as, gardanaqab k'ınəəğəyna tsep qaa'as. Yizde paççahıyvaleyir xhebır'esda insan ha'as.

¹⁷ Daniyalee paççahık'le eyhen:

- Ğu helesın paybı vascad ixhe, helesva eyhen mukaafatbıd maa sang'us hele. Maa'ad otk'uniynıd zıcad qətqı' vak'le eyhesın. ¹⁸ Paççah, Allah-Ta'aalee yiğne dekkıs Navuxodonosorus paççahıyvalla, xəbvalla, guc, qıvaatsıvallaniy huvu. ¹⁹ Allahee mang'us huvuyne xəbvalike gırgın xalq'bı, milletbı, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'anbı mang'ule qəvəyq'ən vuxha. Manava uvhume, manbışde caneeqa zeze ooxha vuxha. Paççahıs gyapt'as vukkananbı gyabat'a, g'avkkas vukkanbı g'ookka, axtı qaa'as vukkananbı axtı qaa'a, avqa qaa'asınbı avqa qaa'a vuxha. ²⁰ Mang'une yik'en zale ğayrı deşdava eyheme, mang'vee qı't'y keççumee, mana paççahne taxtıle gyaqqana, xəbvallab xıleençe g'ooşena. ²¹ Mana insanaaşençer g'e'eşşena, mang'una ək'elib həyvanaaşına ək'el xhinnecab qooxhe. Mana əməleeşika axva ıxha, yatsın xhinneyib mang'vee ok' opxhan vuxha. Mang'un tanıd xəəne çiyin hoyğal ıxha. Allah Ta'aalee insanaaşın paççahıyvallabıd vuk'lek ıkkekkava qiyğa mang'ulqa hiyxhar. Mang'vee, Cus ıkkandar paççahıyvalına xərna ha'ana.

²² Vak'lemee, mang'une duxayk'le Belyşassarık'le man gırgın ats'a ıxha. Ğumee, Allahne ögil k'ıl qıxhesde cıgee, ²³ ğucar ğu xəəne Xudavandayne ögil axtı qı'ı. Mang'une xaadın g'abbı vasqa allyı'ı ğunad, vas k'anebınbışed, yiğne yedaşed, yiğne caariyebışed mançeençe çaxırbı ulyodğı. Ğu k'ınəəğəyke, nuk'rayke, yezake, yıvayke, yiveke, g'ayeyke hav'une allahaaşılqa şukur hav'u. Mane allahaaşık'le g'ıyxhed deş, g'eced deş, manbışik'le vuççudud ats'a deş. Vas nafas huvuna, ğu haa'ana gırgına işib vaats'ana Allah ğu axtıcar qı'ı deş. ²⁴ Mançıl-allad Mang'vee, xıl g'axuvu, man ok'anas alıkkı.

²⁵ Cabırıl invaniy otk'un vod:

MENE, MENE, TEKEL, PARSİN.

²⁶ Otk'uninçına mə'na ina vob:

MENE (*qətqəs*) – Allahee ğu paççahnan yiğbı qətqı', manbı ç'əvı'iyınbı.

²⁷ TEKEL (*gyoorkas*) – ğu terezyugul gyoorku geer sibıkra qarı.

²⁸ PARSİN (*bit'al ha'as*) – yiğna paççahiyvalla bit'al hav'u, Midiyabışisiy Farsbışis huvu.

²⁹ Manke Belyşassarne əmrıka Daniyalılqa paççahaaşın tanalınbı alya'a, gardanaqa k'ınəəğəyna tsep qaa'a, mang'uke paççahiyvalına xhebır'esda insan hı'ıva ses adaççe.

³⁰ Manecar xəmdə Baabilyna paççah Belyşassar g'ek'ana. ³¹ Mang'une cigee yixhts'ale q'ölle (62) sennana Midiyabışikena Dara donana paççah eyxhe.

6

Daniyalne g'ardanalqa hidi'iyncad kar gixhxhes ikkiykan

¹ Darays ölka q'omançe-k'anyaqqamee vuk'lek vukkeesdeme vəşşe g'ayre (120) xərna gixhxhes ikkiykan. ² Manbışılqar xərna xhinne xhebiyre vazir gixhxhes ikkiykan. Mane xhebne vazirna sayır Daniyal ıxhaniy ıkkın. Mane vəşşe g'ayre (120) ç'ak'ınbışe vaziraaşis hı'sabniy qeles ıkkın, paççahın vuççud ımaykancenva. ³ Mana Daniyal, manisa vaziraaşilee ək'elika ıxha, mang'uka geeb k'orana ək'el vuxha. Paççahne ək'leeqa qaylen, mançil-allar mang'uke ölkayna cule qiyğiyına q'ör'esda insan ha'as. ⁴ Manke vaziraaşisiy ç'ak'ınbışis Daniyalne gardanaqa taxsir gixhxhes ikkiykan. Daniyal qorkuna, yı'q' qizarasda, yugba iş haa'ana insan ıxha. Mang'vee paççahıs horbı ha'anbı deşdiy. ⁵ Nekke qiyğa mane insanaaşe eyhen:

– Şasse saccu mang'vee cune Allahna Q'aanun haa'ava, mang'une gardanaqa bınah gyuvhes vəəxə.

⁶ Manke vazirariy ç'ak'ınbı paççahne k'anyaqa sabı eyhen:

– Paççah Dara, geer qa'ana! ⁷ Ölkeebın gırgın vazirar, emirar, ç'ak'ınbı, mı'slöhətçer, vaalibı mı'slöhətılqa qabayle, paççahee sa əmr hevlecen: şavaayiy xhebts'al (30) yiğna, paççahıle ğayrı allahıs, insanıs düə hav'u, şırarnane g'uyeeqa dağərçecen. ⁸ Paççah, q'adağa haa'ana q'aanun givxhe. Çik avğançeb yiğna g'ol ts'its'ee'e. Mana q'aanun Midiyanaaşınayiy Farsaaşına q'aanun xhinne badal haa'as mooxhecen.

⁹ Paççah Daree məxbına q'aanun giviyxhena, mançik avub g'olub ts'its'aa'ana.

Daniyal şıraaşikane g'uyeeqa dağaraççe

¹⁰ Daniyalık'le məxbıne q'aanunus g'ol ts'its'av'uva g'ayxhımeə, mana cune xaaqa ayk'an. Mang'une oone gozen İyerusalimne suralqan g'uleppı aaqı ıxha. Daniyalee vuceə ögil ha'an xhinne, yiğıs xhebne yəqqees q'arats'abişil gyu'ur cune Allahıs düə, Mang'us şukur haa'a. ¹¹ Daniyalne yı'q'əle qeepxhes vukkanan insanar maqa sacigee abıyng'a, Daniyalee Allahıs düə haa'a, Allahılqa axva g'ece. ¹² Manke manbı paççahısqa abı, paççahee ha'as hidyaysarne karane hək'ee yuşan haa'a:

– Ay paççah, nya'a ğu dişdiy xhebts'al (30) yiğna, vale ğayrı allahısee, insanısee düə hav'una ixheene, şırarnane g'uyeeqa dağərçeva əmr huvu?

Paççahee eyhen:

– Man hək'edad həməxüd vod, ina q'aanun midiyabışınayiy farsaaaşına q'aanun xhinne badal dyooxhena vob.

¹³ Mane gahıl manbışe paççahık'le eyhen:

– Ay paççah, ha'avku qabıyne cühüt'yaaşına eyxhene Daniyalee ğunar, ğu q'adağa haa'ana əmırıb qıvzar hidyav'u, ögiylin xhinne xhebne yəqqees meeb cune Allahıs düə vob haa'a.

¹⁴ Paççahık'le man g'ayxhımeə aq'va qa'a, mang'une yik'eençe Daniyal g'attixhan hı'iy i'lgəə. Paççahıs mana, ixheene veriğ k'yooçassecar g'attixhan ha'as ikkiykan.

¹⁵ Daniyalne yı'q'əle qeəpxhes vukkananbı, sabı paççahısqa abı eyhen:

– Paççah, vak'le man ats'axhxhe, midiyaanaşiniy farsaaşın q'aanunbı xhinne, paççahee huvuna nenacab q'aanuniy q'adağa haa'ana əmır badal haa'as vooxhe deş.

¹⁶ Man g'ayxhımeə paççahee əmr haa'a: «Daniyalır qale, şirarnane g'uyeeqa huvoxhre». Paççahee Daniyalık'le inəxüd eyhe:

– Hasre ğu yik'eençe i'bəədat ha'ane, yiğne Allahee g'attixhan he'ecen!

¹⁷ Qiyğab sa xəbna g'aye abı, g'uyne ghalılqa giviyxhe. Daniyalıs huvuyne hökmun vuççudcad badal mexhecənvə paççahee, cune t'ucvaykayiy cune k'anebinbışde t'ucvabışika mane g'ayelqa peçat giyxə. ¹⁸ Qiyğa paççah cune sareeqa sark'ıl, xəmvolləd ghalek vuccud set'a deş. Mane xəmdə mang'us mə'niybıd qədəqqə deş. Mana nyak' hixu axva.

¹⁹ Miç'eədiy qıxhameə, paççah cigeençe ek'ra suğotsu, şirarnane g'uyusqa hayk'an. ²⁰ Mana g'uyusqana qıxha Daniyalıke qəyq'ən-qəyq'ən qiyghanan:

– Daniyal, Vorne Allahna g'ul! Ğu yik'eençe i'bəədat ha'ane Allahısse, ğu şiraaşike g'attixhan ha'as əxi'nane?

²¹ Daniyalee eyhen:

– Paççah, geer qa'ana! ²² Yizde Allahee Cun malaaik g'axuvu, şiraaşın ghalybı ayt'ılıynbı. Zaqa Allahne ögil taxsir dexhayke, mançısse zak set'as əxi' deş. Zı, paççah, mısacad vas qəlasın hı'ı deş.

²³ Paççah mang'ul-alla geer şadxha, Daniyal g'uyeençe qığəheva əmr haa'a. Mang'vee cune Allahılqa yı'q' qızzır ıxhayke, Daniyal g'uyeençe alqavhumeə, mang'une tanal sa lagara qıxhaynvə ciga eyxhe deş.

²⁴ Paççahee əmr haa'a, Daniyalne gardanaqa man karbı gıxhxhes ıkkanan insanar cusqa able. Manbı cone uşaxaaşika, yedaaşika sacıgee g'uyeeqa dağaa'a. G'uyune xhanelqa hivxharassecab şiraaşe manbı avqu, manbışın gırgın bark'vbı qıçaqvanbı.

²⁵ Mane gahıl paççah Daree dyunyeyne gırgıne xalq'bışılqa, milletbışılqa, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'anbışılqa inəxüd oyk'an:

Barakat vuşun geed qixhen!

²⁶ Zı fərman hoole yizde paççahıvələebın gırgın insanar, Daniyalne Allahıle qəpqr'i'n i'bəədat he'ecen.

Vorna Allah Mana vor,
gırgıne gahbışılır Mana ıxha.

Mang'una paççahıvəllab mısacab hı'ğəəkaras deş,
Mang'una xəbvəllab gırgıne gahbışılda vob.

²⁷ Mang'vee g'attıvıxhanıb haa'anbı, havacənbıb.

Mang'vee xəybışeeyid ç'iyelid mö'cuzabı hagvanbı.
Daniyalır şiraaşine ghaleençe Mang'vee g'attixhan hı'ı.

²⁸ Daniyalee Darayne gahılıb, farsaaşine paççahne Kirıne gahılıb yugna i'mı'r hav'u.

7

Daniyalık'le yoq'ne həyvənnə hək'eedın nyak' g'ece

¹ Baabilyne paççahee Belyşassaree paççahıvəllə haa'ane ts'eppiynə sen, Daniyal g'alırxhumeə, mang'uk'le sa nyak' g'ece. Mang'vee cun nyak' oyk'anən. Daniyalee cun nyak' inəxüd yuşan ha'a:

² – Zak'le xəmdə nik'ek, xəybışde yoq'ne mitsen xəbna deryah ı'ğviykar haa'a g'avcu. ³ Deryaheençe sana-sançık idyakarna yoq'uble həyvan qığevç'u.

⁴ Ts'eppiyna həyvan şirik akaraba vuxheeyib, mançıqa q'acırın xhinnen xılıbıyiy. Zı ilyakkamee, mançin xılıbı qodu, mana ç'iyele oza qav'u, insan xhinne g'elil ulyoozar hav'u. Mançis insanın xhinne ək'el huvu.

⁵ Qöb'esda həyvanmee, syoyukiy akar. Mana sa suraqqa axtıbayiy, mançine ghalene silibışde yı'q'neençeb xheyible barkviy k'yaqqı. Mançik'le eyhe ıxha: «Oza quvxha, avts'esınmeen çuru oxhne».

⁶ Mançile qiyğa zak'le vaşaq'ık akarna sa həyvan g'avcu. Mançıqa yoq'uble vuk'uliy, mançine yı'q'əkıd şit'ençik akaran yoq'ulle xılıyiy. Mançine xılyaqa xəbna hökum quvu vuxha.

⁷ Nekke qiyğa zak'le nik'ek xəmdə g'avcuna sa curaynacab, geeb qəlana, geeb gucnana həyvaniy. Mançıqa ç'ak'ın yivayn silibıyiy. Mançe gırgın qodu otxhan, axuynıd g'elybışika k'öq'ə ıxha. Mana menne həyvanaaşık akarcab deşiy, sayıb mançıqa yits'ible gaçiy.

⁸ Zı gaçbışıqa ilyakkamee, sayıb manisa gaçbışde yı'q'neençe sa mebna k'ınna gaç ələə g'avcu. Mançis qığevç'esda ciga haa'asdemeə, mançile ögil qığevç'una xheyible gaç ulqopxu dağepçi vuxha. Mane k'ınne gaçıqa insanıqa xhinne ghaliy uleppiyiy. Mançine ghalin yic geed xədn kar xhinneyiy ikkeka.

⁹ Zak'le qiyğa in g'acu:

Maqa paççahaaşın taxtbı giyk'an,

Avalacar Vorna qarı, mançine sançil giy'ar.

Mang'une tanal nyak xhinne cagvaran karbıyiy,
vuk'lelin ç'ərbıd xha xhinne cagvaradayiy.

Mang'una paççahaaşına taxt ts'ayiniy alyapt'ı əə,

Mang'une paççahaaşına taxtın tekarbıd ts'ayeeyiy.

¹⁰ Mang'une ögüyleb ts'ayına damayiy gyobatstse.

Qəpçəs-ələpçəs devxhesdemeəne insanaaşə Mang'vee uvhuynbıyiy ha'a.

Gırgın man insanar Mang'une ögiyl ulyoozar.

Kitabbı aaqa, məhkama giyğal.

¹¹ Gaç ghal gyatsts'ı yuşan haa'ameə, zı ilyakka k'ırınıy iliyxhe vod. Mana gaçnana həyvan yizde ulene ögil gyuvk'u, ts'ayeeqa dağepçi, gyooxhan hav'u. ¹² Manisa həyvanaaşın haakimiyyat xılənçe g'ayşu, mançına ı'mı'r sabara gahıs xılıy qav'u.

¹³ Zak'le xəmdə nik'ek,

İnsanne Duxayk akarana xəybışeəne buludbışika sacigee qöö g'acu.

Mana Avalacar Vornang'une suralqa qöömeə, ikekkanə Avalacar Vornang'usqa.

¹⁴ Mang'us xədn doyi haakimiyyat, paççahiyvallaniy huvu,

gırgıne xalq'bışe, milletbışe, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'anbışe Mang'us k'ilyvalla he'ecəna.

Mang'un haakimiyyat ç'əvcad dexhen haakimiyyat vodun.

Mang'una paççahiyvalla mısacab hıgəəkaras deş.

¹⁵ Zı, Daniyal, hucoome ha'asda axuna, mane nik'ek g'acuyne karbışe zı qəq'ən hı'ı.

¹⁶ Zı maa'ar ulyorzulinbışde sang'usqa qıxha, «İn gırgın hucoo eyheniyva?» – qidghın hı'iyın.

Maane sang'vee man gırgın nen eyheniyva zak'le uvhuyn:

¹⁷ – Mana yoq'uble xəbna həyvan, dyunyelyne aq'val vuxhesda yoq'uble paçcahiyvalla vobna. ¹⁸ Qiyğa paçcahiyvalla Haq'-Ta'aalayne muq'addasne insanaaşına vuxhes, gırgıne gahbışiscab manbışde xıle aaxvas.

¹⁹ Manke zı mang'uke, manisa həyvanaaşik idyakarne yivayn silibınane, yezan xhınt'arnane yoq'ub'esde həyvanne hək'ee qiyghın. Mana həyvan gırgın insanar qəvəq'ənaa'asda xhinnena həyvan vuxha. Mançin yivayne silibışikayiy yezane xhınt'aaşikayiy qıtt'axı'ı otxhan. Çike axuyn karıd g'elybışik avqa qı'ı k'öq'ə ıxha.

²⁰ Zas ats'axxhesniy ıkkın, mançine vuk'lelyna mana yits'ible gaç nen eyhenniy vod. Sayid zas nekke qiyğa qıgevç'uyne gaçine hək'eeniy ats'axxhes ıkkın. Mana qıgevç'umee, mançine ögilyna xheyible gaç g'oo'oxhana. Mana, uleppınana, ghal gyatsts'ı yuşan haa'ana, mansane gaçbışile xəppa g'oocena gaçniy vob. ²¹ Zak'le, mana gaç muq'addasne insanaaşika sıç'ooka, manbışile ğamooxheniy g'ooce vob.

²² Sayır mane gahıl Avalacar Vorna qarı, Haq'-Ta'aalayne muq'addasne insanaaşine xayıreeqan cuvab uvhu. Qiyğab paçcahiyvalla muq'addasaaşine xılyaqa ılğooç'ena gah qabı hipxır.

²³ Mang'vee zak'le inəxüd uvhu: «Yoq'ub'esda həyvan, ç'iyene aq'val vuxhesda yoq'ub'esda paçcahiyvalla vobna. Mana manisançik akaraba vuxhes deş, mançin gırgın ç'iyeyn aq'vacad höğəsın, gırgın karıd k'öq'ü, haq'vara'asın. ²⁴ Yits'ible gaç, ine paçcahiyvaleençe qıgeç'esda yits'iyre paçcah vorna. Manbışile qiyğa, manbışik idyakarna sa merna paçcah qıgeç'u, mana xhebiyre paçcah hığəkkar ha'asda.

²⁵ Mang'vee Haq'-Ta'aalayk idvaak'ıyn cuvabbı eyhes, Mang'une muq'addasne insanaaşılqa yiğbı allya'as. Gırgın g'at'u, mang'us bayrambıyiy Q'aanun badal haa'as vukkiykanas. Muq'addasın insanar mang'usqa sa seniys, q'öne seniys, sura seniys qevles. ²⁶ Qiyğaleme məhkama ixhes, mang'un haakimiyyatcad xılençe g'ayşu, vucur ot'al-oxal hı'ı, ak'ana'asda. ²⁷ Paçcahiyvalla, haakimiyyat, ç'iyene aq'valyene gırgıne paçcahiyvalybışda guccab Haq'-Ta'aalayne muq'addasne milletne xılyaqa qevles. Mana paçcahiyvalla gırgıne gahbışisdacab paçcahiyvalla vuxhes, gırgıne hökumdaraaş Mang'us xidmat haa'as, Mang'vee eyhen ha'as».

²⁸ İnçikab gaf ç'əvooxhena. Zı Daniyal, yizde fıkrbışilecar geer qərqi'n, aq'va hak xhinne qıxha. Man eyhenbımee, zı yik'el aqqıynbı.

Yunus peyğambarın kitab

İne kitabee otk'uninbı yişde eerayle ögil VIII-esde asiree ıxha. Allahee Yunus peyğambarık'le İzraileençe Nineviye eyhene şahareeqa, Assiriye imperiyne paytaxteeqa, hak'neva eyhe. Allahee mana Nineviyalqa maane insanaaşık'le cokun cone bınahbışil-alla ha'asınva eyhes g'ıxele. Assiriye imperiyeyn hiqiy-allane milletbışilqa yiğbı exa ıxha, manbı geeb eb deşin karbı vuxha. Mançil-allar Yunus peyğambarıs cune milletne duşmanaaşısqa ı'qqəs ıkkın ıxha deş. Mang'us Allahne cuvabıke qığeç'u, hixvas ıkkıykan. Qiyğa ıxhaynbı şok'le ats'axxhes ıkkınxhee, şosse ine kitabee qətqəs əxə.

Yunusun Allahıke hixvuy

¹ Rəbbe Amitayne duxayk'le Yunusuk'le inəxdun cuvab eyhe:

² – Oza qıxha Nineva eyhene xəne şahareeqa hark'in maabınbışilqa hixhar he'e: co ha'an nyaayid deşin karbı Zak'le ats'a vodunbı.

³ Yunusmee oza qıxha, Rəbbile hixu menne suralqa, Tarşışeeqa əlyhəəs ıkkıykan. Mana ghal-k'ena Yafeeqa qarayle. Ma'ad mang'vee Tarşışeeqa əlyhəən gamı t'abal ha'a. Yəqqı'na hək'ib quvu, Rəbbile hixvasva mana manbışıka gameeqa giyar.

⁴ Rəbbemee mane gahıl deryahılqa məxübna it'umna mıtıs g'uxoole, gamı haq'varasınçıl qexhe. ⁵ Gameebınbı qəpqrı'n cone allahbışilqa ona'a giviyğal. Gamı sibik qa'asva manbışe gırgın kar deryaheeqa dağa'a.

Yunusmee mane gahılqasse gamıyne avudne cigeeqa giç'u it'umra g'alirxhu eyxhe.

⁶ Gamıyna xərna mang'usqa qarı eyhen:

– Ğu nya'a g'alirxhu? Oza qıxha yiğne Allahılqa one'e. Sayid Mang'vee şas kumag ha'a, hapt'ıyke g'attivxhan haa'a.

⁷ Gameebınbışe sana-sang'uk'le eyhen:

– Qudoora çöp k'eçç'u ilyaakas şavul-allayiy şalqa in yiğbı ı'qqə.

Çöp k'eçç'umee, man Yunusulqa g'e'exha.

⁸ Manbışe mang'uke qiyghanan:

– Həşde ğu şak'le eyhelan, in şak qitxhuyn divan şavul-allane vod? Ğu hucoonexhe ha'an? Nənçene qöö? Vatan nyaa'ane vob? Nene milletnane vor?

⁹ Mang'vee eyhen:

– Zı cühüt' vorna. Zı ç'iyeyiy deryah itxhıning'us, xəybışde Allahıs, Rəbbis, ı'bəədat ha'a.

¹⁰ Mang'vee manbışik'le eyhen, vuc Rəbbile hexvava. Manbı it'umba qəpqrı'n qiyghanan:

– Ğu in hı'ıyn hucoone?

¹¹ Deryaheena mıtıs it'um qooxhe g'avcu, manbışe mang'uke qiyghanan:

– Mana mıtıs huvoracenva şi vak hucoone ha'as?

¹² Yunusee manbışik'le eyhen:

– Zı alyart'u deryaheeqa huvoxhre. Manke mıtıs ulyoozarasda. Zak'le ats'an, məxübne it'umne mıtseeqa şu zal-alla gyapk'ı.

¹³ Gameebınbışis avarbı it'umda alik'arı'ı xhyan g'ıttıyxhane cigeeqana əlyhəəs vukkiykıneyib, geeb g'ooxhene mıtısın əlyhəəs havaasar deş. ¹⁴ Manke manbı giviyğalanbı Rəbbilqa ona'a:

– Hucoone ixhes, Rəbb, mane insanın şi tan ileşşeva şi gimabat'a. Bınah deşung'un hı'sab şake qımeqqa. Ğu, Rəbb, Vas ıkkınəxüd hı'ı.

¹⁵ Manbişe Yunus aqqı deryaheeqa g'uvorxhulymee, mıtsıb ulyoozarna.
¹⁶ Gameebınbı it'umba qəpqrı'n, Rəbbis cuvab huvu q'urban ablyaa'a.

2

Yunusna düə

¹ Rəbbe geed xədnı baluğ qalı'ı Yunus k'öğəs ilekka. Yunus baluğne vuxhnee xhebbille yığnayıy xheyible xəmnə axva. ² Yunusee baluğne vuxhnenang'a cune Rəbbis Allahıs inəxübna düə haa'a:

³ Rəbb, zı dağamiyvalenang'a Valqa onu'u,

Ğunad alidghınıy quvuyn.

Zı ahaleençe ts'ir hav'u,

Vak'le yızda ts'ir g'avxhuna.

⁴ Ğu zı deryahne k'oralybişeeqa g'uvorxhul,

Zı xhyanbişde yı'q'nee axu,

Yiğın gırgın xhyanbiyi dalgabı

Zal ooğançe ilğeeç'u.

⁵ Manke zı uvhuyn: «Ğu zı Vake əq'əna qı'ı,

Meed zak'le Yiğın muq'addasın xav İyerusalimee g'acesıncad».

⁶ Nafas əlyhəəsme xhyanbı zalqa qadı,

K'oralybişeeqa qıkkı,

Vuk'lelqad xavsiy alitk'ır.

⁷ Suvabişde avqamee zı giç'una,

İttehesu Ğu dunyeyn akkabı zal oğa it'umetxha.

Ğumee yızda Rəbb Allah

Yızın tan k'oralybişeençe g'attixhan hı'ıyn.

⁸ Yızda ı'mı'r k'yabat'amee,

Zı Rəbb yik'el qalı'ı,

Yızda düə Valqa,

Yiğne muq'addas xaalqa hipxırna.

⁹ Şavaayıy nişiscad karı'dəəne bütbişis ı'bəədat ha'a,

Manbişe Ğu yik'el hixan ha'a,

Colqana rəhı'm avaak'an haa'a.

¹⁰ Zımee şukur haa'ane mə'niybışıka

Vas q'urbanbı allya'as.

Zı huvuyn cuvab cigeeqa qalya'asın.

G'attivxhan haa'ana sa Rəbb Vuc vorna!

¹¹ Rəbbe baluğuk'le uvhuyn'g'a, mançın Yunus ghalençe xhyan deşde cigeeqa qığayhe.

3

Yunus Nineveeqa arayle

¹ Rəbbe Yunusuk'le q'ö'es inəxdun cuvab eyhe:

² – Oza qıxha Nineva eyhene xənnə şahareeqa hark'ın, Zı uvhuynbı maabınbışılqa hixhare'e.

³ Rəbbe uvhuynçıl k'ırı gyaqqı, Yunus Ninevalqa ayk'an. Nineva geed xəbnə şahar vuxha, mançe ilğeeç'esdemee xhebbille yığniyxhe ikkiykanan. ⁴ Yunus giyğalna şaharvolle iykar. Ts'ettiyne yiğıl ı'qqəs əxənemene cigabişeeqa hark'ın, mang'vee eyhen:

– Yoqt'salyne (40) yiğile Nineva kunfa-yakun haa'asda!

⁵ Ninevağançenbişe Allahılqa inyam hı'ı, siv aqqeva ses qıǵayhe. Manbişe xəring'ule otçu k'ining'ulqamee palanbı alya'a.

⁶ Mana xabar Ninevayne paççahılqa hipxırme, mana cune taxtile giç'u, paççaşaşın tanalinbı g'ayşu, palan alyı'ı yı'qqıl giy'ar. ⁷ Paççahee əmr haa'a cuneyiy ağsaqqalaaşine doyule Nineval inəxüd eyhecenva:

«İnsanaaşe, həyvanaaşe, çavra-vəq'əyn vuççud umoyxancen, xhyanbı uly-moğacen, uxhiyxhanasid hımayk'ancen. ⁸ İnsanaaşılqa, həyvanaaşılqa palanbı ale'ecen. Girging'vee Allahıs geeb düə he'e. Havaasre manbişe karai'dəəne işbişkeyiy insanaaşıs haa'ane pisvalike xıl ts'its'ee'ecen. ⁹ Şavuk'lene ats'a, Allahee sayıb şalqana qəl rəhı'mılqa savaak'alav'u, şı hapt'ıyke g'attivxhan haa'a».

¹⁰ Allahık'le manbı karai'dəəne işbişile sapk'ıl g'avcumee, manbişılqa rəhı'm haa'a. Manbişılqa ablyaa'asva uvhuna ver, ablyaa'a deş.

4

Yunusee qəl haa'a

¹ Yunusus man diykın, qəlın qoxa eyxhe. ² Mang'vee Rəbbis inəxübna düə haa'a: – Ya Rəbb, zı hamanva nya'a xaanang'acar dişdiy uvhu? Mançıl-allar zı Tarşıseeqaniy hixu. Zak'le ats'anniy Yiğna yugvalla avayk'an deş, Ğu rəhı'mnana, xədı sabırnana, ablyaa'asva uvhuna ver, ablyaa'as devkanna Allah vor. ³ Rəbb, hucoone ixhes, həşdiyle yızın can alişşe, zas ı'mı'r haa'as vukkan deş, qik'as ıkkın.

⁴ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

– Deşxhee, vas mançike geebne qəl vuxha?

⁵ Yunus qığeç'u şaharne şargne sural giy'ar. Ma'ad mang'vee cusun veriğ qıdyoot'asın xhinnen cigad ali'ı, şaharı hucooyiy ixhesva ilyakka giy'arna. ⁶ Rəbb Allahee, Yunusus yugda ixhecenva, maa'ad əq gyaahasın sa ala aleylya'a. Yunus man ala g'acu geer şadexhena. ⁷ Qinne yiğil miç'eeqana mane alalqa Allahee mı'q g'ıxoole. Mane mı'qən ala adğançe otxhunmee, ala qeqqvan. ⁸ Veriğ ilqevç'umee, Allahee maqa kar qeqqva'ana g'ümana mıts g'ıxoole. Veriğın mang'una vuk'ul gyooxhanav'u, mana sa curay qa'a girğilymee, mang'vee cus qik'uy heqqa:

– Zas ı'mı'r haa'as vukkan deş, qik'as ıkkın!

⁹ Allahemee Yunusuk'le eyhen:

– Deşxhee, vas alayl-alla geebne qəl vuxha?

Yunusee eyhen:

– Ho'o! Zas qik'asda xhinnena qəl vuxha!

¹⁰ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

– Ğu idezuyn, ğu ilydyakkıyn sa xəmnə əərə alyadı-qeqquyn ala vas qiykkan!

¹¹ Nəxübne Zas qıdivkvanas manimee xəbna Nineva eyhena şahar, maadın vəşşe g'alle aazır (120 000) sağıy sol dyats'an milletiy manimeen çavra-vəq'ə?

Malakiya peyğambarın kitab

Malakiyayn do «Zı g'axuvuna, Yızda malaaiik» eyhen vodun. Mang'vee man kitab yişde eerayle ögil xhod'esde asiree otk'unva vod eyhe. Man peyğambaraaşine kitabbışın nekke qiyğa otk'unin vodun.

İzrailiye milletken sabarabı mane gahılqasse Baabilğançe g'attipxhın sapk'ıl qabı vooxhe. Manbışe İyerusalimeedin Allahın xav meed q'omançe alya'an. Manbışe Allahın xav meed ale'eeyid, Allahne yəqqı'n əlyhəə vuxha deş. Manbışe Allahıs r'bəədat yik'eençe deş ha'a ıxha. Manbı Allahne Q'aanunuka gyuv'ur-oza qeebaxhe vuxha deş. Manbışe cos nenniy ıkkın manıd ha'a ıxha.

Malakiya peyğambarıs Allahne xənne mühübne hək'ee insanaaşis yik'el qalya'as ıkkıykın. Mang'us ıkkın ıxha, insanaaş Allahıka hav'uyne mugaavileys sik'ı r'mı'r he'ecen. Malakiya peyğambaree eyhe ıxha, Allahee g'axuvuna qalesda. Mang'vee Rəbbis yəq qaa'as. İncilyne kitabee, məxüd I'sa Masixhile ögil qarıyne xhineeqa k'yooq'ane Yəhyeyne hək'ee otk'un.

¹ Rəbbe Cun cuvab İzraililqa, Malakiya peyğambarıle ğana hixhar ha'a.

Rəbbe Yaaq'ub g'əyxı', Esavmee Cuke əq'əna qı'ı

² Rəbbe «Zas şu vukkiykınınbıva» eyhe.

Şossemee «Şi nəxübne vukkiykınıva?» qiyghanas əxə.

Rəbbeeyid inva eyhe:

– Nya'a, Esav Yaaq'ubna çoc dişdiy vor?

Zımee, Yaaq'ub ıkkanaalin şu, cuke g'abıynbı, g'əvxü,

³ Esaviy mang'uke g'abıynbımee, Zı əq'əna qav'u.

Zı manbı vooxhen suvabı q'əra qa'as hassır,

manbışde doyyulın cigabı çaq'alaaşis huvu.

⁴ Edom vooxhene, Esavıke g'abıynbışisse eyhes əxə:

– Şakın ıxheeyid,

şi meed man hatq'ur-hiyxürin cigabı qa'asınbıcad.

Saccu Xəəne G'oşunbışde Rəbbe inva vod eyhe:

– Hasre, manbışe ale'ecencad,

Zımee meed hı'ğəkkar ha'asın.

Gırgıne gahbışıl

manbışde ölkayk'le g'ulyopt'ulna ölkava eyhes,

coyub Rəbbına qəl avquyn millet xhinne qıvaats'as.

⁵ Şok'le man vuşdecad uleppişika g'acumee,

şucad eyhes: «İzrailiked şaqana, Rəbbin do axtıda vod!»

Rəbbis dekkanan q'urbanbı

⁶ Xəəne G'oşunbışde Rəbbe eyhen:

– Ay Yızın do qızar hidya'an kaahinar!

Duxee dekkıs,

g'uleeyib cune iyəsiys hı'rmat giviyxhe.

Zı Dekxheene, nyavxha şu Zas giviyxhena hı'rmat?

Zı İyeksiyxhee meeb nyavxha şu Zas giviyxhena hı'rmat?

Şosse «Nəxüdne şi Yiğın do qızar hidi'ıva?» qiyghanas əxə.

7 – Şu Yizde q'urbanbı allya'ane cigalqa
kara idyalesın Zası otxhuniy adı giyxhe.
Mañçikad, «Şi Vas dekkanan nəxüdne ha'ava?» qiyghan.
Şu Rəbbin q'urbanbı allya'an ciga qızar hidi'ı,
məxüd Mang'us dekkanan ha'a.

8 Şu bı'rq'ı'n həyvanar q'urbanna alli'iy
yugunne vod?
K'aana, vuk'arna həyvan q'urbanna ablyav'uy
nya'a yugunne vod?
Məxbına sa həyvan yiğne ölkayne xəring'us hevle,
ilekke mang'us ğu ikkiykanaseeva,
mang'vee yiğna haa'asee?
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

9 Həşde Allahıs düə hee'e,
Mang'vee şos rəhı'm hee'ecen.
Şu məxdın q'urbanbı allya'amee,
Mana şoqa yugra eyxheye?
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

10 Vuşde sang'vee, Yizde q'urbanbı allya'ane cigee,
q'ərane cigeeqa ts'a gyoxhxhan ha'asse,
Yizde xaan akkabıcad q'iynxhiy yugda eyxheyyi!
Yızın yik' şoka gyotxhan deş,
şu allya'an q'urbanbıd alyaat'as deş!
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

11 Veriğ ilqəəne cigeençe, k'yooçene cigeeqamee,
Yızın do milletbışde yı'q'nee axtıda vod!
Gırgınəəng'ə Yizde doyuəle ətirbı gyoxhxhan ha'a,
məttın paybı adayle!
Man Yızın do milletbışde yı'q'nee,
axtıda ıxhayke ha'a!
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

12 Şumee, «Rəbbine q'urbanbı allya'ane cigaylin otxhuniy muq'addasın deş vod,
man qızar hide'eeyid eyxheva» uvhu,
mañçına muq'addasiyvalla avaak'an haa'a.

13 Ooğançe «İnimeena əq'übavad!» uvhu,
şu mañçılqa yı'q' sak'al ha'a!
Məxüd Xəybişde Xəring'vee Rəbbee eyhe!

Şu Zas q'urbanna ablyaa'asva
q'ööq'üna, k'aana, vuk'arna həyvan abeene,
Zı mana şoke alyabat'aye?
Məxüd Rəbbee eyhe!

14 Syuruneençe g'apsırne yugne g'argine cigee,
Xudaavandays q'ı'bi'lyna həyvan abiyne horalays bed-düə vuxhena!

Zı inekke xərna Paççahva,
gırgıne millebışe Yızın do axtı qa'a!
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbeeyhe!

2

Kaahinaaşis bed-düə haa'a

1-2 Xəəne G'oşunbışde Rəbbeeyhe vod:
– Kaahinar, ina əmr həşde vuşdemee vob:
Yizde cuvabil k'ırı ilydiyxeene,
Yızın do yik'eençe axtı qıde'eene,
şolqa bed-düə gyooğav'u,
vuşun xayir-düəbı bed-düəqlqa sak'al ha'as.
Şu Yızın do yik'eençe axtı qıdi'ıva,
şu Yızda bed-düə alyapt'ınacab.

3 Zı şol-alla şoke g'abıynbışikınıd ha'asın.
Bayrambışıl şu q'urbanna allı'iyne həyvanaaşın xhidbı
Zı vuşde aq'vabışile k'ena ı'xəs,
mançika sacıgee şu dağaa'as.

4 Manke şok'le ats'axhxhes,
Zı mana əmr şoka, Leviyne nasılıka, hav'una mugaavile
aaxvecenva g'axuvu.
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbeeyhe!

5 Zı Leviyne nasılıka barakatnana ı'mı'r
hoolena mugaavileniy hav'u.
Zas hı'rmat gyuvxhuva,
Zı manbışis man gırgın huvuyn.
Manbıb Zale qəpç'i'ninbı,
Yizde doyusub hı'rmat gyuvxhuna.

6 Manbışde mizel qopkuna Q'aanun vuxha,
ghaleençed horbı qığeeç'enbı deşdiy.
Manbışe Yizde ögil yugnayiy qopkuna ı'mı'r hav'u.
Geebınbı manbışe yəqqı'lqa sav'u.

7 Kaahinaaşine ghalen ats'al havaces ikkan,
insanaaşisse manbışde mizele
Q'aanun t'abal haa'as vəəxecenva.
Kaahinar Xəəne G'oşunbışde Rəbbeeyhe g'axuvuynbı vob.

8 Şumee, kaahinar, yəqqı'le qığeeç'ıynbı,
şu helene ats'aalybışika
mansanbıb şoqab qihna habğı.
Zı Leviyne nasılıka hav'una mugaavile
şu havakkal hav'una.
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbeeyhe!

9 Şu Yızde yəqqı'n apk'ın deş,
Q'aanunuka g'acesde işbışee,
şu gırgıng'uqa sa uleka ılyaakı deş.
Mançıl-allab Zı şu milletnecab g'eliqqa hevles,

k'ap'ik'ile avqa qaa'as.

Yahudayne milletin Allahıkana mugaavile havaakal haa'a

10 Yişda gırgıng'una Dek sa dişde vor?

Şi sa Allahee dişde ipxhın?

Nya'a manke şi dekkaaşika hav'una mugaavileyna

muq'addasiyvalla avaakan haa'a,

sana-sang'us horbı ha'a?

11 Yahudayne milletin Allahıs xayaanat hı'ı.

İzraileeyiy İyerusalimee həlyvəəq'ənasın işbı hı'ı:

Yahudabişee menne allahbışis

i'bəədat ha'an yedar hav'u,

Rəbbis ıkkanne, muq'addasne cigayna

muq'addasiyvalla avaakan hav'u.

12 Man hı'ına insan vuşu ıxhay ixhecen,

Xəəne G'oşunbışde Rəbbis q'urban ablyaa'ana çikana ixheeyir,

Rəbbee mana Yaaq'ubne çadırbışisse g'e'eşşecen.

13 Şu in karıd ha'an:

gyaaşu-gyaaxu, Rəbbin q'urbanbı allya'an cigad

ulene nağıka gyats'a'an.

Məxüd, şu adıyne q'urbanıqa Rəbb sak'ı ilydakkava,

manbı şoke ilydyaat'ava ha'a.

14 Şosse «Nişil allavane?» qidghın ha'as əxə.

Ğu mek'vranang'a hey'iyne zəiyfayneyiy yiğne yı'q'nee

Şahad Rəbb vorna.

Ğu, mana yiğna nikahıkana xhunaşşe yixhayka ilydyakkı,

məng'ı's xayaanat hı'ı.

15 Allahee şu sa tan, sa rı'h xhinne dişde ipxhın?

Nya'asdiyhan Mang'us şu sa vuxha vukkan?

Mang'us Cunemee nasılniy vukkan.

Mançil-allab şucab şu havaace.

Hasre şavaacad mek'vranang'a hey'iyne xhunaşşeyis

xayaanat hıma'acen.

16 İzrailiyne Allahee, Rəbbee eyhen:

- Xhunaşşeyka yugra dexhena,

mana qıxeelena Zak'le g'ımece vor.

Mançil-allad şucab şu havaace,

xayaanat hıma'a!

Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

Rəbb məhkama alğahas ayres

17 Vuşde yuşan hav'uyın Rəbb ozar ha'a.

«Nəxürne şi Mana ozar ha'ava?»

şosse qiyghanasıd əxə.

Şu eyhen:

- Qəlasın ha'anbı Rəbbine ulesqa yugba qöö,

Rəbbis manbı vukkananbı.

Şucadıd meed eyhen:

- Qopkuvalin məhkama alğayhena Allah nyaane?

Mançikar şu Mana ozar ha'a.

3

¹ Haane, Zı g'axuvuna ı'qqə vor.
 Mana Zale ögee ark'ın yəq qaa'as.
 Şu t'abal ha'ana Xudaavand
 sayangara Cune İyerusalimeene xaaqa qales.
 Şos g'aces ıkkanna, mugaavileyn cuvab
 allesda qales.
 Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

² Vuşune öörxəs Rəbb qarıne yiğil?
 Vuşune öörxəs Mana qarımee?
 Mana xhiməə qa'an ts'a xhinneyiy
 mətta'an sap'ın xhinne ixhes.

³ Rəbbee Leviyna nasıl mətta'as.
 Mang'vee man k'inəəğəyiy nuk'ra ts'ayıka rışşı qı'ı,
 mətta'ane insanee xhinne ha'as.
 Mançile qiyğa manbışe Rəbbis qotkuyn q'urbanbı allya'as.

⁴ Manke Yahudayne ölkeeyiy İyerusalimee
 avaalyne yiğbışil allya'an,
 ögiylyne senbışil allya'an q'urbanbı xhinne
 Rəbbisqa yugda qales.

⁵ Zı vuşun məhkama alğahasdemeə, şosqa ayres.
 Cadubı ha'anbı, zina ha'anbı,
 horbışika k'in g'iysaranbı, işçiyn pıl qidelenbı,
 adamer hapt'ı avxuyn yedariy
 dek, yed dena avxuyn uşaxar t'yaats'axal haa'anbı,
 menne cigeençe qabıynbı g'e'eebaşenbı,
 Zale qı'dəəq'ənanbı man şu ha'an karbı
 Zı sık'ınne gahile aq'valqa qığahas!
 Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

⁶ Zı Rəbb vorna, badaldexhena.
 Yaaq'ubıke g'abıynbı, şunab badal meebaxhe!

⁷ Yizde əmrbişilqa şu dekkaaşine gahile gibğıl
 yı'q'bı sak'al ha'a.
 Zalqana savk'le, Zınar şolqa sak'aldas!
 Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

Şossemeə «Nəhı'bna savk'alasva?»
 qidghınıd ha'as əxə.

⁸ İnsaneeyid Allahıke qöqəyee?
 Şumee Zake qöqən.
 «Vake hucoona qöqəva?» şosse qiyghanas əxə.
 Yits'inçina sa pay*, sayid Zas ikkekan.

⁹ Milletıncad Zake qöqənçil-alla,

* **3:8** 3:8 Yits'inçina sa pay: Allahee İzrailybışis huvuyne Q'aanune otk'unin: şagavnayiy həyvanaaşına yits'inçina pay Allahne yəqqə hevles vukkan. Mane Allahne yəqqə huvuyne karaka Allahın xav havace ıxha. Mane karake sayıd maane kaahinaaşe otxhan ıxha.

vuşde gırgıng've bed-düə alyapt'ı.
 10 Yıts'inçına sa pay bıdırba able,
 Yizde xaa oxhanasın kar ixhecen.
 Şu mañçika Zı siliys ı'xe!
 Nya'a, Zı mañçile qiyğa şos xəən g'uleppı aaqas dişde,
 hexxalika barakat hevles dişde?
 Məxüd Xəəne G'oşunbişde Rəbbeeyhe!

11 Zı ts'irtyaaşısqa vuşun ezuyın
 kar oxhanas hassaras deş,
 vuşde tayanğıbişile t'ımılıd nyaqacad ixhes deş.
 Məxüd Xəybişde Xəring'vee Rəbbeeyhe!

12 Vuşda ölka micagne cigalqa savk'uva,
 gırgıne millethbişecad şok'le baxtivarva eyhes.
 Məxüd Xəəne G'oşunbişde Rəbbeeyhe!

Qopkuynbişda hək'

13 «Şu Zak'le ivdyaak'asın cuvabbı uvhuva»
 Rəbbeeyhe.
 Şossemeə «Nya'a, şı Vak'le hucoone uvhuva?»
 qiyghanas əxə.

14 Şu uvhuyn: «Allahıs ı'bəədat hı'iy,
 nişiscad karai'dəən kar vodun.
 Mang'vee eyhenbı hı'ı,
 Xəəne G'oşunbişde Rəbbine ögil hapq'ır iviykırıyke nya'a,
 şas hucoone ıxha?»

15 Şı həşde cocab-co axtıba vukkekanbişik'le
 baxtivararva eyhe.
 Qəlasın ha'anbişin işbıd yugda ayk'an,
 Allah siliys ı'xı'yxənbıb cazaake g'ittiviyxhananbı».

16 Mane gahıl Rəbbile qəvəyq'ənanbı
 sana-sang'uka yuşan haa'a vooxhe.
 Manbişe yuşan ha'an Rəbbik'le g'iyxhe ıxha,
 Mang'vee mañçıl yugda k'ırı iliyxhe.
 Rəbbile qəpç'ı'n Mang'une doyus hı'rmat giviyyxhenbişdemee,
 Mang'une ögil manbişin işbı oyk'anan kitab aaqı eyxhe.

17 Xəəne G'oşunbişde Rəbbeeyhen:
 – Mane yiğıl Zı manbişike Zas gıranın insanar haa'as.
 Dekkıs vucee eyhen ha'ana dix nəxüriy qiykkan,
 Zasıb manbı məxüb qivikkanasınbı.

18 Mane gahıl şosse qorkung'uke pisda,
 Allahıs g'ullux ha'ang'uke hidya'ana
 meer curaa'as əxəsda.

4

Rəbbin yiğ

1 Xəəne G'oşunbişde Rəbbeeyhen:
 – Peşt xhinne gyotxhanan yiğ k'ane qexhe vod.
 Gırgın cocab co axtıba vukkekanbişiy pisvalla haa'anbı,

mane yiğil balybiy xhinne gyooxhanas.
 Mane k'ane qexhene yiğın
 manbı gyooxhan haa'asınbı.
 Manbışıke kokbıd, bıtağbıd axvas deş.
² Zale qəvəyq'ənanbışdemeeme,
 Qopkuvalina veriğ ılqevç'es.
 Mançine şü'ülee yug qav'iy ixhes.
 Ağıleençe g'aykkiyn q'ıkar xhinne şu huvaagas.
³ Pisınbı şu kööq'əsınbı.
 Zı man ha'asde yiğıl,
 manbı vuşde g'elybışik avub yı'q xhinne vuxhes.
 Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbeeyhe!

⁴ Yızda nukar Mısa Xorevne suvalynang'a,
 Zı mang'us İzrailyne milletnemeecab huvuna Q'aanun,
 Yızın g'aydabıyiy əmrıbı şu yik'el aqqe.

⁵ İlyaake, Rəbbin xədı, dağamın yiğ qalesse,
 Zı şosqa İlyas peyğambar g'axıles.

⁶ Zı qarı in cigabı
 kunfa-yakun hıma'acənva,
 Mang'vee dekkaaşın yik'bı dixbışılqa,
 dixbışınbıd dekkaaşılqa sak'al ha'as.

Mattee yuşan hav'una yugna xabar

Gellesde insanaşe, in I'sa Masixhne hək'eedın kitab otk'unna Matta vornava eyhe. Mana nalok'bı sa'ana ıxha. I'sa Masixhee mana Cukar qihna qort'ul, mang'uke Cune yits'ıq'vəne (12) telebayna sa hı'ı. İncilee ine kitabıle ğayrı, I'sayne ı'mrene hək'ee, Cune telebabışe otk'unin xhebillle kitabıd vodun.

Mattee in kitab oyk'anang'a, I'sayna yəq avquyn cühüt'yar yik'el avqu otk'un. Mang'vee cune kitabee ts'etta I'sayne nasılene hək'ee oyk'an. Məxüd mang'vee, Mana İbrıhım peyğambarna, Davud peyğambarna nasılana ıxhay hagva. Mattee, I'sa Allahee g'əyxi'na, g'attivxhan haa'asva g'axuvuna Paççah vorva oyk'an. Mang'vee, I'sayne qarıyne hək'ee gellesde peyğambaraaşed uvhuynvaniy eyhe.

I'see neni uvhu, hiccovayiy uvhu, nen əlaamatbıyiy hagu Mattee mançine hək'ee yid geed otk'un. Mane kitabee geed 26 misaalabı vod I'see nəxübiy Allahna Q'aanun xəb qaa'avad, Allahne Paççahiyvaline hək'ee yid nəxüdiy yuşan ha'avad.

I'sayna nasıl

¹ İbrıhımaaşına, Davudaaşına eyxhena I'sa Masixhna* nasıl:

² İbrıhımıke I'saq' g'arı.

I'saq'ıke Yaaq'ub g'arı.

Yaaq'ubukeb Yahudiy mang'un çocar g'abı.

³ Yahudukeb Tamaree vuxuyn Peresiy Zarax g'avayle.

Peresıker Xetsron g'arayle.

Xetsronuker Ram g'arayle.

⁴ Ramıker Amminadav g'arayle.

Amminadavıker Naxşon g'arayle.

Naxşonıker Salmon g'arayle.

⁵ Salmonıker Raxavee uxuna Boaz g'arayle.

Boazıker Rutee uxuna Oved g'arayle.

Ovedıker Yessey g'arayle.

⁶ Yesseyker paççah Davud g'arayle.

Davuduker Uriyeyne xhunaşşee uxuna Sıleyman g'arayle.

⁷ Sıleymanıke Rexavam g'arayle.

Rexavamıke Aviya g'arayle.

Aviyadıker Asaf g'arayle.

⁸ Asafıker Yehoşafat g'arayle.

Yehoşafatıke Yehoram g'arayle.

Yehoramıker Uzziya g'arayle.

⁹ Uzziyeker Yotam g'arayle.

Yotamıker Axaz g'arayle.

Axazıker Xizqiya g'arayle.

¹⁰ Xizqiyeker Menaşşe g'arayle.

Menaşşeyker Amos g'arayle.

Amosuker Yoşiya g'arayle.

* **1:1** 1:1 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailıybişik'le peyğambaraaşed uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

- 11 İzrailin millet Baabil eyhene ölkeeqa g'e'eşşemee, Yoşiyayke Yekonyayiy mang'un çocar g'avayle.
- 12 Baabileençe qabıyle qiyğa, Yekonyayke Şealtiel g'arayle. Şealtieliker Zorubbabil g'arayle.
- 13 Zorubbabiliker Avihud g'arayle. Avihuduker Elyaqım g'arayle. Elyaqımiker Azor g'arayle.
- 14 Azoruker Tsadok g'arayle. Tsadokuker Axim g'arayle. Aximiker Elihud g'arayle.
- 15 Elihuduker Eleazar g'arayle. Eleazariker Mattan g'arayle. Mattaniker Yaaq'ub g'arayle.
- 16 Yaaq'ubuke Mayramna adamiy Yusuf g'arayle. Mayrameeyir I'sa, insanaaşe Masixhva eyhena uxoxa.
- 17 Gırgıda İbrıhımılee Davudulqameen nasılıbı qədəqqəxhee yits'ıyoq'ab (14) vooxhe, Davudulee Baabilqa g'e'epşesmeen nasılıbıd qədəqqəxhee yits'ıyoq'ab vooxhe, Baabilqa g'eepşiyled Masixhılqameen nasılıbı qədəqqəxheeyid yits'ıyoq'abcab nasıl vooxhe.

I'sa yedike ıxha

18 I'sa Masixhın yedike ıxhay inəxüd ıxha: mang'una yed Mayram Yusufne doylunıy qey'ı. Manbışe davatbı ha'assed, məng'ı'n vuxhne yıxhay aq'valqa qığeç'e. Məng'ee uxasın Uşax Muq'addasne Rı'hı'ke eyxhe. 19 Yusuf qorkuna insan eyxhe, Mayram insanaaşine k'ane tesser hıdee'esva, mang'us mana dyugulenra galerç'es yikkiykan.

20 Mang'vee man kar ək'leeqa k'eççumee, mang'us nik'ek Rəbbin malaaiik dyagu eyhen:

– Davudaaşda dix Yusuf! Mayram hee'es qıməyq'ən, məng'ı'ne vuxhnedın Uşax Muq'addasne Rı'hı'ken vodun. 21 Mayramee Dix uxas, ğu Mang'un do I'sa (*Rəbbe g'attixhan ha'a*) gıxhxhe, Mang'vee Cun millet manbışde bınahbışike g'attixhan ha'as.

22 İn gırgın kar, Rəbbine mizele yuşan ha'ane peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

23 «Haane, içiy vuxhne ayxu sa Dix uxas, Doyud İmmanuel gıxhxhes»†.

(İmmanuel «Allah şaka vornava» eyhen vodun.)

24 Yusuf muğur qıxhamee, mang'vee Rəbbine malaaikee uvhuyn xhinne ha'a: Mayramıke cus xhunaşşe hee'e. 25 Mayramee Dix uxasmee, Yusuf məng'ı'ka g'ılexha deş. Məng'ee uxuyne Uşaxın doydud, Yusufee I'sa giyxhe.

2

Geed ats'alyınan insanar I'says k'yoozaras abayle

1 I'sa Hirodee paççahıyvalla haa'ane gahıl, Yahudeyayne Bet-Lexem eyhene şaharee yedike ıxha. I'sa yedike ıxhamee, şargılee İyerusalımqa geed ats'alyınan insanar abı, 2 maane insanaaşike qiyghanan:

† 1:23 1:23 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (7:14).

- Nyaaxha Yahudeeşda həşde yedike ıxhana paççah? Şak'le şargıle Mang'una xəne g'avcu, Mang'us k'yoozaras abı.

³ Man g'ayxhımee, paççah Hirodiy İyerusalimeedın millet nyaqame ixhesın axva. ⁴ Hirodee cusqa gırgın kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy Q'aanunun mə'əllimar* sav'u qiyghanan:

- Nyaane Masıxh yedike ixhes?

⁵ Manbışe eyhen:

- Yahudeyayne Bet-Lexemne şaharee. Məxüd peyğambaree otk'un:

⁶ «Yahudeyayne cigabişeeena Bet-Lexem,

Ğu Yahudeyayne ç'ak'ine şaharbişda nekke k'ınna deş vob.

Yiğne arğançe Yizde milletis İzrailis Çoban,

Xərna qığeç'es»†.

⁷ Manke Hirodee geed ats'an insanar cusqa dyugulenba qopt'ul, manbışike xəne qığevç'una qopkuna gah qiviyghan.

⁸ Mang'vee manbı Bet-Lexemqa g'uxoolemee, eyhen:

- Hap'ın mane Uşaxne hək'ee yugda ats'axhxhe. Aveykimeeyir, zas xabar g'axuvle, zınar arı Mang'us k'yozaras.

⁹ Manbışe paççahee uvhuynçıl k'ırı gyaqqı yəqqı'lqa gyabak'a. Mane gahıl şargıle g'avcuayne xəneynıb manbışik'le yəq haagva vuxha. Mana xəne apk'ın, Uşaxnane cigayne oo ulyoozar. ¹⁰ Geed ats'ane insanaaşik'le xəne g'avcu, geeb şadebaxhenbı. ¹¹ Manbı xaaqa ik'eepç'ı, Uşaxiy mang'una yed Mayram g'avcu, Uşaxne ögiyl gugaybışıl gyuv'ur ç'iyelqamee k'yoozaranbı. Qiyğad co adıyn xazınanan balagbı aaqı, Mang'us k'inəəğə, yugun evanan gıranın gətraniy gıranın ətirbı hele. ¹² Manbışik'le nik'ek Hirodusqa nyaggah sivmiyk'alva g'acuva, manbı menne yəqqı'ncab cone ölkeeqa siviyl'al.

Misirqa heebaxa

¹³ Geed ats'an insanar apk'ınmee, Yusuf nik'enang'a mang'usqa Rəbbin malaaik adı eyhen:

- Oza qıxhe, Uşaxiy cuna yedir alyart'u zaara Misirqa hixvee. Hirodıs Uşax t'abal hı'ı gik'asıd ıkkın, mançıl-allar zı vak'le eyhesmee maa'ar axve.

¹⁴ Mane xəmdəcar Yusuf Uşaxiy cuna yed alyapt'ı Misirqa ayk'an. ¹⁵ Goone Hirod qik'asmee, manbı ma'ab aaxva. Məxüd Rəbbine mizele yuşan ha'ane peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «Zı Yızda Dix‡ Misirğançe qort'ul»§.

Hirodee uşaxar gyabat'a

¹⁶ Hiroduk'le geed ats'ane insanaaşe cus horbı hı'ıva ats'axhxhamee, mang'us k'yabaylena. Mang'vee Bet-Lexemneyiy mançine hıqiy-allane cigabişeebın q'öne senılqameen gırgın gadebı gyapt'eva eyhe. Uşax yedike ıxhana gah mang'uk'le geed ats'alynane insanaaşine cuvabıke, ögilycab vats'a vooxhe. ¹⁷ Məxüd Yeremiya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

¹⁸ «Raamee ses qadayle,

Mana Raahileyne uşaxaasıqa geeşena,

Uts'urna ts'ir vooxhe.

Manbı devxhal-alla,

* **2:4** 2:4 Q'aanunun mə'əllimar: Mane insanaaşik'le Allahee Mısayleğana g'axuvuna Q'aanun (Tavrat) yugba vaats'a vuxha. † **2:6** 2:6 İnexüd Mika peyğambarne kitabee otk'un (5:2). ‡ **2:15** 2:15 Dix: inyaa Allahee İzrailiyne milletük'le dixva eyhe. Man Allahıs ıkkınan, g'əyxi'yn milletva eyhen vodun. Mattays eyhes ıkkınan Allahee I'sa Masıxh g'əyxi'nava, Mana Allahıs inekke k'anena vorva. § **2:15** 2:15 İnexüd Hoşea peyğambarne kitabee otk'un (11:1).

Ces yik'bi huvuyid ikkiykan deş».*

Misirğançe sivişk'al

¹⁹ Hirod qik'uyile qiyğa, Yusuf Misirnang'acar mang'usqa nik'ek Rəbbin malaaiik adı ²⁰ eyhen:

– Oza qixhe, Uşaxiy cuna yed alyapt'ı İzrailiyqa sak'le. Şen Uşax gik'as ıkkanaanbı hapt'ıynbı.

²¹ Yusuf oza qixha Uşaxiy cuna yedir alyapt'ı, İzrailiyqa siyk'al. ²² Yusufuk'le, Hirodne cigee mang'une duxee Arxelayee Yahudeya eyhene cigee paççahiyvalla haa'a g'avxhume, mana qəyq'ənnə maqa sak'alas. Mang'uk'le sa medın nyak' g'acuyle qiyğa, mana Galileya eyhene cigeeqa ayk'an. ²³ Maqa qarı, mana Nazaret eyhene şaharee axva. Məxüdü peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «Mang'uk'le Nazaretğançenava eyhes».

3

Yəhyee bınahbışike xıl ts'its'ee'eva eyhe

¹ Mane yiğbışıl Yahudeyayne sahree, xhineeqa k'yooq'ana* Yəhye giyğalna Allahın cuvab insanaaşılqa hixhar ha'a. ² Mang'vee eyhe ıxha:

– İnsanar, bınahbışike xıl ts'its'ee'e, Allahne yəqqı'lqa savk'le! Xəybışda Paççahiyvalla† k'ane quvxha!

³ İnvə Yeşaya peyğambareecadniy Yəhyeyne hək'ee otk'un:

«Sahreence ses g'iyxhe:

Rəbbis yəqbı he'eva,

Mana ulğeç'esin cigabı qotku qe'eva!»‡

⁴ Yəhyee devayne xhayıken tanalinbı§ alya'a ıxha, yı'q'eeqab g'ekvayna ts'ira iviyt'al vuxha. Mang'un otxhuniyid ts'irtyariy çolane t'ot'aaşe hı'ıyn itv ıxha.

⁵ Mang'usqa geeb insanar İyerusalimğançe, Yahudeyne cigabışeence, İordanne damayne hiqiy-allançe vüqqə vuxha. ⁶ Manbışe bınahbı gardanaqa alyat'umee, mang'veeyib manbı İordanne dameeqa k'yooq'u gicərxı'ybı alyaat'a'a ıxha.

⁷ Geeb fariseyariy saddukeyar* mang'usqa, co dameeqa k'yooq'u gicərxı'ybı aleet'e'ceva vüqqə vuxha. Yəhyeeyid manbışik'le eyhe ıxha:

– Xoçebışda nasıl! Şavaane vuşde ək'leeqa k'eçcu, Allahıke qöönçile şosse heepxas vəxəsınbıva? ⁸ Qotkuyn işbı he'e, şu bınahıke xıl ts'its'av'uy hagve. ⁹ Vuşde ək'leeqa qımaylecən «Nya'a, İbrıhım yişda dek dışdeva?» eyhes! Zı şok'le eyhen, Allahısse ine g'ayebışikeb İbrıhımıs uşaxar haa'as vəxəsınbı. ¹⁰ Haane, yak'vud yivaaşık avudcad vod. Yugna meyva hudyoolena yiv, gyapxı ts'ayeeqa g'uvoxharas. ¹¹ Zı, şu bınahıke xıl ts'its'av'uva, xhineeqa k'yooq'u gicərxı'ybı alyaat'a'a. Zale qiyğa Qarınamee zale geer gucuka ixhes. Zı Mang'un g'elilinbı haqqasır kara idyayle. Mang'vee şu, ts'ayeeqa, Muq'addasne Rı'heeqa k'yooq'u, gicərxı'ybı alyaat'a'as.

* **2:18** 2:18 İnexüdü Yeremiya peyğambarne kitabee otk'un (31:15). Raama İyerusalimne k'anene şaharbışda sa vuxha. Raahile İzrailiyne milletne yedyaaşına sa yixha. * **3:1** 3:1 Xhineeqa k'yoq'uy: Yəhyee, man insanaaşee bınahbı gardanaqa alyaat'amee, ha'a ıxha. Xhineeqa k'yoq'uyile qiyğa, mebnə ts'ebnə ı'mı'r giviyğalva eyhen ıxha.

† **3:2** 3:2 Xəybışda Paççahiyvalla: Xəybışda Paççahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahiyvalee insanaaşee Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı iliyxhe.

‡ **3:3** 3:3 İnexüdü Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (40:3). § **3:4** 3:4 Xhayıken tanalinbı: Cune tanalinçika Yəhyee, İlyas peyğambarık akar ıxha. * **3:7** 3:7 Fariseyariy saddukeyar: İna q'öble xəbnə dınına grupp, İzrailee geeb qıvaats'ına vuxha. Manbışik'le Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha.

¹² Attayl sukuke həpır-çüpır cura'asva mang'un kurak xıle vod. Cuna suk anbareeqa sa'as, çike qığeç'uyın həpır-çüpıríd k'idəbəqqəne ts'ayıqqa heles.

Yəhyee I'sa dameeqa kyoq'u, Mang'usqa gicərxı'y alyaat'a'a

¹³ Mane gahıl Galileyençe İordanne damaysqa Yəhyeysqa, Cus gicərxı'y ale't'e'ecenva I'sa arayle. ¹⁴ Yəhyeys man hassaras diykın eyhen:

– Ğu zasqa gicərxı'y alyaat'a'asde cigee, zıne Vasqa gicərxı'y alyaat'as?

¹⁵ I'see mang'us inəxdun alidghınıy qele:

– Hasre həşdiys məxüd ixhecen. Şi Allahıs ıkkanan ha'as ıkkın.

Mançıs Yəhyee «Ho'ova» eyhe. ¹⁶ I'sa gicərxı'y alyaat'u xhinençe qığeç'umee, xəybı q'öna qeedaxhe. Mang'uk'le Allahın Rı'h qı'nerke xhinne qadı Culqa gexa g'ece.

¹⁷ Sayid xəybışeençe ses qadayle:

– İna Zas geer ıkkanna Dix† vorna, Mang'vee Yizde yik'es şadvalla hoole!

4

İblisın I'sa siliys t'xiyxə

¹ Qiyğa I'sa iblisın siliys i'xecenva Allahne Rı'hı'n mana sahreeqa ikekka. ² I'sa sahreenang'a, Mang'vee yoq'ts'al yığnayıy yoq'ts'al xəmnə kar udyotxhan ıxhayke, Mana it'umra mıs qexhe.

³ Manke siliys i'xı'yxəna Mang'usqa qarı eyhen:

– Ğu Allahna Dixxhee, mane g'ayebışik'le eyhe gınelqa sak'lece.

⁴ I'see mang'us inəxdun alidghınıy qele:

– «İnsanee saccu gıneykacab deş, Allahne ghalençe qığəəne cuvabıkab çikana t'mı'r haa'ava»* otk'un.

⁵ Qiyğa iblisın Mana muq'addasne İyerusalimne şahareeqa arı, Allahne Xaane nekke axtıne cigeeqa giyxhxı, ⁶ eyhen:

– Ğu Allahna Dixxhee, Ğucar-Ğu inçe avqa ehe. Nya'a, otk'un dişde: Allahee «Yığnemee malaakaşılqa əmr haa'as,

Ğu xlibışıl qıkkecen,

Yiğın g'elybı g'ayebışile k'ena qimiyxarcenva»†.

⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– «Yığna Rəbb Allah siliys t'xmiyxəvad»‡ otk'un vod.

⁸ Manke iblisın I'sa sa geed axtıne suvalqa alqavhu, Mang'uk'le dyunyeyn gırgın paççaharnan cigabı hits'ayghar hagu eyhen:

⁹ – Ğu kyorzul zas i'bəədat he'eene, in gırgın Vak'le g'ecen zı Vas heles.

¹⁰ Manke I'see mang'uk'le eyhen:

– Şeyt'an, Zake əq'əna qixhe! Nya'a otk'un dişde:

«Rəbbis Allahıs k'yozre, saccu Mang'us i'bəədat he'e»§.

¹¹ Mançile qiyğa iblisın Mana Culer-alqa g'alyaraççe. Mang'usqa malaakar g'ullux haa'as adayle.

I'see milletlqa Rəbbin cuvab hixhar ha'a

¹² I'sayk'le Yəhye aqqı aqa arçuva g'ayxımee, Mana Galileyeeqa siyk'al.

¹³ Mana Nazaretgançe qığeç'u, Zevulunıy Naftaliyne nasılbişde cigabişeeqa, golyune

† 3:17 3:17 Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailıne paççahaaşık'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insanar g'attıvxhan haa'asva qalesde paççah Masıxhık'le eyhe ıxha. Məxüd Allahee I'sa hək'erar Masıxh, Paççah vornava eyhe. * 4:4 4:4 İnexüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (8:3). † 4:6 4:6 İnexüd Zaburee otk'un (90:11-12). ‡ 4:7 4:7 İnexüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (6:16). § 4:10 4:10 İnexüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (6:13).

mıgłekne Kefernahum eyhene şahareeqa qarı, maa axva. ¹⁴ İnexüd Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

¹⁵ «Zevulunneyiy Naftaliyne cigabişee,

*Deryahısqane yəqqı'l, İordanne damayne şene aq'val,
Allah dyats'ane milletbi eyxhene Galileyee,*

¹⁶ Miç'axiyvalee eyxhene milletik'le,

Xədin işiğ g'ece.

Hapt'asde əqi'n avquynbişilqa

*Nur gyoğa»**.

¹⁷ Mane gahile I'sa giyğalna Allahın cuvab hixhar ha'a. Mang'vee eyhe ıxha:

– Bınahbişike xıl ts'its'ee'e, Allahne yəqqı'lqa savk'le! Xəybışda Paççahiyvalla† k'ane quvxha.

Ts'eppiyn telebabı

¹⁸ Yiğbişde sa yiğil I'sa Galileyayne golyusse ı'lğəəmee, Mang'uk'le q'öyre çoc g'ooce: Pyoturva eyhena Şimoniy mang'una çoc Andrey. Manbı baluğ ar aqqaqqanbı vuxha. Manbişe xhineeqa tor ayhe ıxha. ¹⁹ I'see manbişik'le eyhen:

– Zaqab qihna qudoora, Zı şoke Xəybışeene Paççahiyvaleeqa insandar avqqaqqanbı haa'as.

²⁰ Çocaaşe mankecad tor g'aleççu, I'sayqab qihna qavayle.

²¹ I'sa sık'irra ögiylqa ark'inmee, Mang'usqa sa mebın çocar, Zavdayna dix Yaaq'ubiy mang'una çoc Yəhye qızaaxa. Manbişe cone dekkıka, Zavdayıka, sacıgee lotk'ee tor qa'a eyxhe. I'see manbı Cusqa qoot'al. ²² Mang'vee qopt'uluykum, manbişe dekkır, lotk'ad g'aletçu, Mang'uqab qihna qavayle.

I'see insandar yug, sayıb xəp qaa'a

²³ I'sa Galileyavolle iykır maane, manbişde sinagogabişee‡ xət qa'a ıxha. Mang'vee Xəybışde Paççahiyvalına yugna xabar insanaaşılqa hivxhar haa'a vuxha, insandar gırgıne ık'arbişike, ç'irvalybişike yug qaa'a vuxha. ²⁴ Mang'une hək'ee Suuriy-eevolled ats'axxhen. Mançile qiyğa Mang'usqa gırgın it'umun ık'arbinanbı, cinaaşe avquynbı, cole əəmbı, paralıç ı'xhı'ynbı abayle vuxha. Mang'veeyib manbı yug qaa'a vuxha. ²⁵ Galileyeeñçe, Dekapolis eyhene cıgeençe, İyerusalimeençe, Yahudeyayeençe, İordanne damayne şene aq'vayle Mang'uqab qihna insanaaşın t'arat'cad qöö ıxha.

5

I'see suval xət qa'a

¹ İnsanaaşın t'arat' g'acu, I'sa suvalqa ılqəç'u giy'arna. Mang'usqa Cun telebabı qavayle, ² Mana manbişis ine cuvabıka xət qa'a giyğal:

³ – Nimee baxtivarariy, «Allahdena co nişiscab kararı'dəənbıva» eyhenbı!

Xəybışda Paççahiyvalla* manbişda vuxhes.

⁴ Nimee baxtivarariy, gyaaşenbı!

Allahee manbişis yik'ıbı helesınbı.

⁵ Nimee baxtivarariy, cocab co ögeeqa hudyoolenbı!

Allahee manbişis cuvab huviyn cıga heles.

* **4:16** 4:16 İnexüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (9:1). † **4:17** 4:17 Xəybışda Paççahiyvalla: Xəybışda Paççahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahiyvalee insanaaşe Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı iliyxhe. ‡ **4:23** 4:23 Sinagoga: Cühüt'yaaşee ı'bəədat ha'an cıga.

* **5:3** 5:3 Xəybışda Paççahiyvalla: Xəybışda Paççahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahiyvalee insanaaşe Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı iliyxhe.

- 6 Nimee baxtivarariy, Allahna qopkuna yəq otxhuniyleiy ulyodğuyle geeb vukkananbı!
Allahee manbışis cos ikkanan helesın.
- 7 Nimee baxtivarariy, rəhı'm haa'anbı!
Allaheeyib manbışis rəhı'm haa'as.
- 8 Nimee baxtivarariy, yik' mətınbı!
Manbışik'le Allah g'aces.
- 9 Nimee baxtivarariy, uğooduyiy duşmaniyvalla ç'əv haa'anbı!
Allahee manbışik'le Cun uşaxarva eyhes.
- 10 Nimee baxtivarariy, qotkuda ha'ava vuk'lelqa yiğbı ı'k'əənbı!
Xəybışda Paçcahiyvalla manbışda vuxhes.
- 11 Şu nimee baxtivarariy Zal-alla cuvab alyaat'anbı, Zal-alla dağamiyvaleeqa gyapk'ıynbı, Zal-alla horbışika gardanaqa kar giyxhenbı. ¹²Şadepxhe, şoqa xəybışee xəbna hək' vuxhes. Həməxüdid şole ögee vuxhayne peyğambaraaşine vuk'lelqa yiğbı allı'ı.

Ç'iyena q'eviy dyunyeyn nur

- ¹³ Şu ç'iyena q'ev vobna. Q'evan çina q'ızmallı avaak'an hav'eene, nişisse mançına q'ızmallı savaak'al ha'as vəxəye? Mana mançile qiyğa saccu insanaaşine g'elybışeeqa g'aqa dağaa'asın xhinne qooxhe, menne nişiscab kara avayle deş.
- ¹⁴ Şu ine dyunyeyn nur vod. Suvane q'oma alyav'una şahar dyugul ha'as vooxhen kar deş vodun. ¹⁵ Neng'vecab qavhuna lyampa g'abık avqa giviyxhe deş, mana axtıne cigeeqa gırgıng'ulqa xaa'ad işix gixhecenva giviyxhe. ¹⁶ Hasre həməxüdüd vuşun nur insanaaşılqa gixhecen, manbışik'led vuşun yugun işbı g'acu, Xəybışeena vuşda Dek axtı qe'ecen.

I'see Q'aanunne hək'ee xət qa'a

- ¹⁷ Vuşde ək'leeqa qımaylece, Zı peyğambaraaşe uvhuniy Q'aanunee† ot'kunin ak'an ha'aasniyxan qarıva. Zı manbı ak'an ha'as deş, cigeeqa qalya'as, nişisiy manbı ikkanva hagvas qarı. ¹⁸ Zı şok'le hək'en eyhe, xəybıyiy ç'ıye hığəkkarasse Q'aanunee otk'unin gırgın kar ixhesın, Mançee otk'unin gırgın kar dexha, Mançençe sa k'inna hərfıb, sa k'inin xat'ıd hakkalas deş. ¹⁹ Şavaayiy Q'aanunee opk'unna sa k'inna əmr xheeyib hidyav'u, vucee hı'ıynıd mebinbışis xət qı'ı, mana Xəybışde Paçcahiyvallee nekke avqana ixhes. Q'aanunee otk'unin ha'ana, man mebinbışis xət qa'ana Xəybışde Paçcahiyvallee axtına cıga avqas. ²⁰ Zı şok'le eyhen, vuşda qopkuvalla fariseyaaşineyiy Q'aanunne mə'əllimaaşine‡ qopkuvalile hexxaba devxheene şu Xəybışde Paçcahiyvaleeqa eepç'es deş.

Qəline hək'ee

- ²¹ Yişde dekkaaşik'le şenkecad uvhu «İnsan gimek'a»Ş, şavaayiy gik'u mang'uqad məhkama ilyakkas. ²² Zımee şok'le eyhen, şavaayiy çoculqa qəl hav'u, hasre mang'uqad məhkama ilekkecen. Şavaayiy çocuk'le «Bəç'ərva» uvhu, hasre mang'uqad nekke xədı məhkama ilekkecen. Çocuk'le «Nişiscar karı'dəən karva» uvhunar cehinyamne ts'ayee gyoxhxhanas.
- ²³ Mançil-allad, q'urbanbı allya'ane cigeeqa Allahıs pay abıyne gahıl vas yik'el qadeene, çoc vale ts'imisra vor, ²⁴ pay ma'ab g'alepçı, hark'ın ts'erra çoc mizel aqqe. Mançile qiyğa sark'ıl yiğna pay hevle.

† 5:17 5:17 Q'aanun: Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvu (Tavrat). ‡ 5:20 5:20 fariseyariy Q'aanunun mə'əllimar: manbı dindarar vuxha. Manbışik'le Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvuna Q'aanun yugba vaats'a vuxha. Manbışe mana Q'aanun mebinbışisib xəp qaa'a vuxha. § 5:21 5:21 İnexüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (20:13).

²⁵ Vake borc qeqqang'uka yəqqəcab miz t'abal hee'e, deşxhee, mang'vee ğu haakimsqa hixhara'as, haakimeeyir g'aravulyçiyisqa qeles, g'aravulyçeyir zindaneeqa arçes. ²⁶ Zı vak'le hək'en eyhe, ğu mançe borc bıkırda qıdeqqı g'aykkas deş.

Zinayne hək'ee

²⁷ Şok'le «Zina hıma'ava»* uvhuyn g'ayxhiyn. ²⁸ Zımee şok'le eyhen, vuşuyiy menne zəiyfayqa ghalençe xhyan k'əə ilyakkı, yik'ee zina hı'ınacar xhinne eyxhe. ²⁹ Yiğne sağne ulen ğu karai'dəəne yəqqı'lqa ts'its'a'axhee, mana ul alqavhu dağepçe. Yiğneme tanan sa sura atk'iniy, tan bıkırdacad cehinyameeqa dağepçuyile yugda ixhes. ³⁰ Yiğne sağne xılen ğu karai'dəəne yəqqı'lqa ts'its'a'axhee, man xil gyatxı dağepçe. Yiğneme tanan sa sura atk'iniy, tan bıkırdacad cehinyameeqa atk'iniyle yugda ixhes.

Qaxuyine hək'ee

³¹ «Şavaayiy xhunaşşe qıxeele, məng't's qaxiyvunava xılyaqa kağız heleva»† uvhu. ³² Zımee şok'le eyhen, şavaayiy zinal deş, menne k'aral-alla xhunaşşe qıxeele, məhring'vee xhunaşşe zina ha'as haly'eehena xhinne eyxhe. Mering'uke qığeyç'una xhunaşşe hey'ınar zina hı'ına xhinne eyxhe.

K'inine hək'ee

³³ Şok'le, yişde dekkaaşik'le şenkecad uvhuyn g'ayxhiyn: «Horbışıka k'in g'imiyar, nişinemeyiy Rəbbilqa k'in g'assır, manud he'e»‡. ³⁴ Zımee şok'le eyhen, nişilqacad k'in g'imiyar. Xəəlqan k'in g'imiyar, mana Allahna taxt vobna, ³⁵ ç'iyelqan k'in g'imiyar man Allahın g'elik avudun ciga vodun, İyerusalimılqanıd k'in g'imiyar mana xənnə Paççahna şahar vobna. ³⁶ Yiğne vuk'lelinıd k'in g'imiyar, vasse mançilyna ç'ərıb cagvarayiy k'aarı qaa'as vəəxə deş. ³⁷ Vuşun «ho'o» ho'o ixhecen, «de'eşıd» de'eş ixhecen. Mançile hexxan şeyt'anıken vodun.

Duşmanar vukkiykne

³⁸ Şok'le «Ulene cigee ul, siliyne cigee sili qeqqeva»§ uvhuyn g'ayxhiyn. ³⁹ Zımee şok'le eyhen, şos pısın ha'axhee hasre he'ecen. Şavaayiy yiğne aq'vayn sağın sura g'oxhxhu'u, mang'ulqa aq'vayn mansa surad sak'al he'e. ⁴⁰ Ğu məhkameeqa huvu yiğın tanaalin gurt g'ayşes ikkanxhee, məhring'us mançil ooğançe ali'iyıd hele. ⁴¹ Vasqa, şavamecad cun kar sa kilometrna* haqqas ilekkaxhee, məhring'un kar q'ölle kilometr haqqe. ⁴² Vake kar heqqang'us hele, vake borc hekkang'uked aq'va sak'al hıma'a.

⁴³ Şok'le «Vas k'anena tkkiykne†, duşmanır g'imeece ixheva» uvhuyn g'ayxhiyn. ⁴⁴ Zımee şok'le eyhen, vuşun duşmanar vukkiykne, şoqa qihna gyapk'ıynbışdemeeyib düə hee'e. ⁴⁵ Manke şu, vuşde Xəybışeeene dekkın hək'en uşaxar vuxhes. Mang'una veriğ yugunbışılqab, pısınbışılqab akaraba gyooxha, Mang'un gyoğiyid qopk'uyınbışılqab g'ahapk'ıynbışılqad akaradacad gyoğa. ⁴⁶ Şu vukkananbıcab şos vukkanva, mançike şos nəxdun mukaafatne ixhes? Nya'a, məxüd şene karai'dəəne nalok'bı sa'anbışed‡ ha'a dişde? ⁴⁷ Şu saccu vuşde çocaaşiscab salam hoolexhee, nya'a man curayn karee? Nya'a, Allah

* 5:27 5:27 İnexüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (20:14). † 5:31 5:31 İnexüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (24:1). ‡ 5:33 5:33 İnexüd Mısa peyğambarne xhebıd'esde kitabee otk'un (19:12).

§ 5:38 5:38 İnexüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (21:24). * 5:41 5:41 Sa kilometr: İzrailee şene gahbışıl Roma İmperiyeyne eskeraaşısse cos ıkanan kar, cos ikkanne insanısqa haqqaa'as əxə ixha.

† 5:43 5:43 İnexüd Mısa peyğambarne xhebıd'esde kitabee otk'un (19:18). ‡ 5:46 5:46 Nalok'bı sa'an: Mane gahıl nalok'bı sa'anbı şavuscab vukkiykananbı deşdiy. İzrail mane gahıl Roma imperiyeyn uvhuynçikaniy gyuv'ur oza qooxhena. Man nalok'bı sa'anbı cühüt'yar vuxheeyib, manbışe nalok'bı Roma imperiyeynsniy sa'anbı. Mançil-allab nalok'bı sa'anbışqa duşmanaşıqqa xhinneniy ilyaaka.

qıvdyats'anbişe həməxüd ha'a dişee? ⁴⁸ Hasre vuşdab yugvalla Xəybışeene Dekkina yugvalla xhinne ç'əvcab dyooxhena vuxhecen.

6

Sadaq'ayne hək'ee

¹ İlyaake, şu yugvalla haa'ang'a, mana insanaaşine ulene ögiyl manbışik'le haagvasva hımaa'a. Deşxheene, şu vuşde Xəybışeene Dekkike nəxbınacab mukaafat alyapt'as deş. ² Kasibis sadaq'a helemee, man dyak'v haa'a himele. Məxüd aq'vasın ha'anbişe, cone hək'ee yugda yuşan he'ecenva, sinagogbışeeyiy* şahrabişee ha'a. Zı şok'le hək'en eyhe, manbişe con mukaafat alyaat'uyun. ³ Ğumee sadaq'a helemee, solne xilek'le sağıncın hucoome ha'acad mats'axxhecen. ⁴ Hasre ğu huvuyn sadaq'a dyugulenda axvacen. Dyugulenıd g'ecene yiğne Dekkee vas mukaafat helesın.

Düə nəxbiy haa'as vukkan

⁵ Düə haa'ameeyib, aq'vasın ha'anbişe haa'na xhinne hımaa'a. Məxbınbışis sinagogbışee, şahrayne vutbışik insanaaşik'le g'ecene cigabişee ulyobzur düəbı ha'asxhe ikkiykananbı. Zı şok'le hək'en eyhe, manbişe con mukaafat alyaat'uyun. ⁶ Ğumee düə haa'ang'a, yiğne gozeeqa ikkeç'u, aqqad qı'ı dyugulenba yiğne Dekkis düə hee'e. Manke dyugulenıd g'ecene yiğne Dekkee vas mukaafat helesın. ⁷ Düə haa'amee, menne dinıne milletbişe xhinne sa kar hakkee himeqqa. Manbışisqa həməxüd qöö, co sa kar geed eyheng'aniyxan, Allahık'le g'ayxhes. ⁸ Şu manbışik akaraba mooxhe! Vuşde Dekkık'le şos hucooyiy ikkan, şu Cuke heqqassecad ats'a.

⁹ Mançil-alla şu inəxüb düə hee'e:

«Xəybışeena Dek yişda!

Hasre gırgıng've mizel Yiğın do axtıda aqqecen!

¹⁰ Havaasre Yiğna Paççahiyvalla quvooracen,

Xəybışee nəxübiy

Hasre ç'iyelid Vas ikkanəxı'd ixhecen!

¹¹ Hucoone ixhes, g'iyniysin şas oxhanasın gıney hele.

¹² Şi qotkuda hidi'iynçile, Ğu ilyheç'e,

Nəxüdiy şi şak qotkuda hidi'iyn yik'el hixan ha'a.

¹³ Həməxüd he'e, şi bınahın hımoot'alcen,

Şeyt'anıke şi g'attivxhan hee'e».

¹⁴ Şu insanaaşe şok hı'iynbı yik'el hixan he'eene, vuşda Xəybışeena Dekkır vuşde bınahbışile ilyheç'es. ¹⁵ Şu insanaaşe şok hı'iynbı yik'el hixan hide'eene, vuşda Dekkır vuşde bınahbışile ilyheç'es deş.

Siv aqqiyne hək'ee

¹⁶ Siv aqqımee aq'vasın ha'anbişe xhinne, aq'va havaxan hı'ı ivmiykar. Manbişe siv aqqiy hagvasdemee məxdıne aq'vabişika iviykar. Zı şok'le hək'en eyhe, manbişe con mukaafat alyaat'uyun. ¹⁷ Ğumee siv aqqımee, ç'ərılqa əğəə hadğve, aq'va hoğle. ¹⁸ İnsanaaşik'le ğu siv aqqıvacad mats'axxhecen. Məxür ğu insanaaşik'le deş, dyugulen g'ecene Dekkık'le g'aces, mançil-alla Mang'veeyid vas mukaafat heles.

Var-devletne hək'ee

¹⁹ İne dyunyel kar sıma'a. Maa'ad kar guvayn otxhan, pasın aqqaqqa, sixnareeşe xaybı q'əra qa'a. ²⁰ Mançine cigee şu şosun kar xəybışee se'e. Maa'ad man guvaynıd

* 6:2 6:2 sinagoga: Cühüt'yaaşe ı'bəədat ha'an ciga.

otxhan deş, pasınıd aqqaqqa deş, sixnareeşeb ikkepç'i qöqə deş. ²¹ Yiğın kar nyaadiy, yiğın yik'id maa'ad ixhes.

²² Ulen tanıs işix hele. Yiğna ul yugba vuxheene, yiğın tanıd nurun gyatsts'i ixhes.

²³ Yiğne missine ulek'le yugda g'idecexheene, yiğın tancad miç'axiyvalee ixhes. Yiğın «nur» miç'axvallaxhee, mana miç'axiyvalla nimeenaniyxan vob!

²⁴ Şavussecaş q'öne xəring'us g'ullux haa'as vəəxəş deş. Mang'us manbışda sa ikkiykanasda, manasame g'imece ixhes. Manbışde sang'un, mang'vee sura aqqasın, mansang'uqa sark'ilir ilyakkas deş. Şosse sayangaba Allahısıb var-devletısıb g'ullux haa'as dəəxə.

G'iyqiyna humaa'a

²⁵ Mançil-alla Zı şok'le eyhen, hucoone oxhanas, hucoone ulyoğas, hucooniyxan alya'asva mançına humaa'a. Nya'a, i'mi'r otxhuniyle, tanıd tanalinçile gıranda dişde vod? ²⁶ Xəəne şit'yaaşıqa ilyaake: mançin ezad deş, gyoxad deş, anbarbışeeqa sa'ad deş. Vuşde Xəybışeene Dekkemee manbı mıssıda g'alya'a deş. Nya'a şu şit'yaaşile nimeexheyib ooqa dişde vob? ²⁷ Vuşde şavussene nişinamecab haa'a, sa sə'ət i'mrena hexxa'as vəəxə?

²⁸ Nişisne şu tanalqançına haa'a? Çolune t'et'ybışıqa ilyaake nəxüdiy ələə: mançin işib ha'a deş, uxarad ha'a deş. ²⁹ Şenmeen karnane Sileymaneeyid mançine sançilin xhinne uftanın tanalinbı ali'i deş. ³⁰ İnyam k'ıldananbı, çoleene g'iyna vobne, g'iyqab peşteeqa apçesde ok'alqa Allahee məxdın tanalinbı alya'axheene, nya'a şolqa alya'as dişde? ³¹ Mançil-allad «Hucooniyxan oxhanasva?», «Hucooniyxan ulyoğasva?», «Hucooniyxan alya'asva?» mançına humaa'a. ³² Mane karbışde gırgınçına Allah qıdvyaats'anbışe haa'a. Şoqamee Xəybışee Dek vorna, şos man karbı ikkananbıva Mang'uk'le ats'an. ³³ Şumee ts'eppe Allahna Paççahiyvallayiy Mang'una qopkuvalla t'abal hee'e. Mançile qiyğa man gırgın kar şoqa ixhesın. ³⁴ Mançil-allab g'iyqiyna humaa'a, mançin çincab-çına haa'asda. Yiğisiysta-yiğisiysta əq'üba vuxhesdacab.

7

Mering'ulena humaa'a

¹ Mering'ulena humaa'a, şolenab hıma'acenva. ² Şu nəxübiy mering'ulena haa'a, şolenab həməxüb haa'as. Şu nəxüdiy ulyoodakke, şosud həməxüd ulyootkes. ³ Nya'a, vak'le çocune uledın çöp g'ece, yiğne ulena ç'il g'udyooce? ⁴ Yiğne ulee ç'ilynang'a, nəxüdne ğu yiğne çocuk'le eyhes: «Hasre zı yiğne uledın çöp qığahasva!» ⁵ Aq'vasın ha'ana, ts'eppa yiğne ulena ç'il qığeehe! Mançile qiyğa vak'lecad g'acesın, nəxüdiy çocune uledın çöp qığahas eyxheva.

⁶ Muq'addasın xvaabışis himele, deşxhee mançin satk'ılıd şu qoodas. Vuşun mirvarıbı vokbışde ögiylqa k'ima'a, deşxhee mançin manbı k'öq'əşınbı.

Allahıke heqqe

⁷ Heqqee – şos helesın, t'abal he'ee – aveykesın, akka k'etvee – şos aaqasın.

⁸ Hekang'us helenxhe, t'abal ha'ang'uk'le iveekenxhe, akka k'etvang'usud aaqanxhe.

⁹ Vuşde yı'q'nee məxrına vornane, duxee gıney heqqamee, g'aye hevleceş?

¹⁰ Şavaane, dixee baluğ heqqamee, xoçe hevles? ¹¹ Vuşun yik'ıbı nimee pısınbı ixheeyid, şosse vuşde uşaxaaşis yugun paybı heles əxənbı, nya'a, vuşde Xəybışeene Dekkee şu Cuke heqqeene yugun karbı hidevune g'alyaa'as?

¹² Gırgıne karee şos insanar şoka nəxübiy vuxha vukkan, şunab insanaaşıka həməxüb vuxhe. Q'aanununud, peyğambaraaşed uvhiyn man yic vodun.

Xəybışeene Paççahivaleeqan muğun akka

¹³ Muğne akkayle ikeepç'e. İnsanar gyabat'ana yəqı'b, mançin akkabıd əqı'nıbı vod. Gellesınbı mane yəqqı'n avayk'an. ¹⁴ I'mrena yəqqı'b, çin akkabıd muğunbı vod. Manbı iveykenbı geeb k'ilybabı vob.

Horalay peyğambaraaşine hək'ee

¹⁵ Horalay peyğambaraaşike şucab şu havaace. Manbı şosqa gevane g'ekvee abayle, abğançemee mısına umul xhinne vooxhe. ¹⁶ Manbı şok'le cone işbışike vaats'a vuxhes. Nya'a, şok'le g'ara tikanıl t'imıl, zazaaleb inciliy saa'a g'avcunane? ¹⁷ Yugne yiven yugnab meyvaxhe hoolena, qööçene yivenıb qööçena meyvaxhe hoolena. ¹⁸ Yugne yivel qööçena meyva aleylena deşxhe, qööçene yivelib yugna meyvaxhe ilydyaalena. ¹⁹ Yugna meyva hudyoolena yivıb gyapxı ts'ayeeqaxhe huvooxharna. ²⁰ İşbışike şok'le horalay peyğambarar vaats'a vuxhes.

²¹ Zak'le «Yişda Xərna, yişda Xərnav» eyhen gırgınbı Xəybışeene Paççahiyvaleeqa ikeepç'es deş. Saccu Xəybışeene Yizde Dekkıs ıkkanan hı'ına maqa ikkeç'es. ²² Q'iyamatne yiğil gellenbışe Zak'le eyhesın: «Yişda Xərna, yişda Xərna, şi Yiğne doyuka dişdiy peyğambariyvalla haa'a? Yiğne doyuka dişdiy cinar qığa'a? Nya'a, Yiğne doyuka dişdiy gellesın əlaamatbı hagva?» ²³ Manke Zı manbışik'le eyhesın: «Pisvalla ha'anbı, Zak'le şu vaats'a deş, Zake əq'əna qeepxhe!»

Q'öne xaane hək'eena misaala

²⁴ İn Zı eyhenbı g'ayxhı, mançil k'ırı alixhxhına, it'umne cigee xav ali'iyne ək'elikane insanık akar. ²⁵ Nimeen gyoğuybı gyoğeeyid, nimee damabı qakky-atk'ineeyid, nimee mıtsbı e'eeyid man xav cigee ulyozzuriyn. Man suval alyı'illa hı'ğətkır deş. ²⁶ İn Zı eyhenbı g'ayxhı mançil k'ırı ilydiyhxhına insan, g'umul xav ali'iyne beynyavayk akar. ²⁷ Gyoğiybı gyoğas, damabı qakkyak'anas, mıtsbı a'as mane gırgınçin xaakın ha'asın. Xavid qukkyyok'alasın, mançike vuççud axvas deş.

²⁸ I'sa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, millet Mang'vee yuşan hı'iyñçile matxha axva. ²⁹ Mang'vee Q'aanunne mə'əllimaaşe* xhinne deş xət qı'ı. Mang'vee gırgın kar Cune xıle vod xhinne xət qı'ı.

8

I'see i'xnabışe gyatsts'ına insan yug qa'a

¹ I'sa suvayle giç'umee, Mang'uqab qihna geeb insanar qavayle. ² Maa'ar Mang'usqa maşnane i'xnabışe gyatsts'ına sa insan qıxha: «Yızda Xərna, Vas zı mətti qa'as ıkkıykınee, əxəsdava» uvhu Mang'us k'yoyzarna. ³ I'see xıl hotku mang'uk set'u eyhen:

- Ho'o, Zas ıkkanan, mətti qıxhe!

Mana insan mankecar mətti qexhena. ⁴ I'see mang'uk'le eyhen:

- Nyaggah neng'uk'lecad vuççud immeyhe. Ğunar kaahınısqa hak'ne mang'uk'le ğu hagve. Qiyğab Mısee uvhuyn xhinne q'urban ablee'e. Məxüd yiğın yug qıxhay insanaaşik'le g'acesın.

I'see vəşing'une k'omandırna nukar yug qa'a

⁵ I'sa Kefernahumqa arımee, Mang'usqa vəşing'una k'omandır qıxha, miz k'yaa'a:

⁶ - Yızda Xərna, yizde nukarıs paralic i'xi' xaa g'alirxhu vor, mang'vee xəppa əq'üba opxhan.

⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

* **7:29** 7:29 Q'aanunun mə'əllimar: Mane insanaaşik'le Allahee Mısayleğana g'axuvuna Q'aanun (Tavrat) yugba vaats'a vuxha. Manbışe Q'aanunee otk'unıynbı insanaaşılqa hixhar ha'a ıxha.

- Zı arı mana yug qa'asda.

⁸ Vəşing'une k'omandiree Mang'une cuvabıs eyhen:

- Yızda Xərna, zı Vak avaak'ına deş vor, Ğu yızde akkalqa ayres. Ğu sa cuvabıcad uvhee, yızda nukar qixhesda. ⁹ Zaqa ç'ak'ınbıb vobunbı, yızdeb xılek avub eskerar vob. Zı manbışde sang'uk'le «Hoorava!» uvhee, mana əlyhəəsda, mansang'uk'led «Qorava!» uvhee, manar qalesda, nukarık'le «İn he'eva!» uvhee mang'veeyid ha'asın.

¹⁰ Mang'une cuvabıle I'sa mattexhena. Mang'vee Cuqad qihna q'ööne milletık'le eyhen:

- Zı şok'le hək'eda eyhe, Zak'le İzrailee məxdın xədn inyam neng'uqacad g'acu deş. ¹¹ Zı şok'le eyhen, Xəybışeene Paççahiyvalleeqa şargıleyiy garbıle menne milletbışınbı geebbı ables. Manbı İbrıhımıka, I'saq'ıka, Yaaq'ubuka sa sufranı savaales. ¹² Co ine Paççahiyvalınbıva eyhenbımee ine Paççahıayvaleençe miç'axne cigeeqa dağaa'as. Mançe geşşuybıyiy ik'arıke silıbı sana-sançıl qadaxan ses qöo ixhes.

¹³ Qiyğa I'see vəşing'une k'omandırık'le eyhen:

- Hooraa! Yiğne inyamıs sik'ı vas heles.

Mang'una nukar mankecar yug qexhena.

I'see geeb insanar yug qaa'a

¹⁴ I'sa Pyoturne xaaqa arımee, mang'una abay g'ızdırmayn gyorxhan tyulee g'eece.

¹⁵ I'sa məng'i'ne xılek set'umee, g'ızdırma avayk'anna. Mana siğeetsu, Mang'us sufra qa'a.

¹⁶ Exha qıxhameeyid I'saysqa cinaaşe avquyn geeb insanar abayle. Mang'vee cuvabıka cinaarıd qığa'anbı, vuk'aranbıb yug qaa'anbı. ¹⁷ Məxüd Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

«Mang'vee yişin ik'arbı ts'its'i'ı,

Yişin ç'irvallabı Culqa alyaat'u»*.

I'sayna yəq avquynbı

¹⁸ I'sayk'le Cune hiqiy-alla geed millet sadı g'acumee, Mang'vee Cune telebabışik'le golyune şene suralqa ilğeeç'eva eyhe. ¹⁹ Maa'ar Mang'usqa Q'aanunne mə'əllimaaşına† sa qıxha eyhen:

- Mə'əllim, Ğu nyaqa ark'ınee, zı Vaqar qihna qales.

²⁰ I'see mang'uk'le eyhen:

- Sövəbışıqad, xəə'əd ileedaxvane şit'yaaşıqad akvaa vodun. İnsanne Dux-ayqamee‡ vuk'ul apçesınıd ciga deşin.

²¹ I'sayne sa menne telebee I'sayk'le eyhen:

- Yızda Xərna, hasre zı ts'erra hark'ın dek k'eyxhas.

²² I'see mang'uk'le eyhen:

- Zaqa qihna qora. Havaasre hapt'ıynbışecab con hapt'ıynbı k'evxhecen.

I'see goleena t'ufan ulyoozar haa'a

²³ I'sa lotk'eeqa gyu'urmee, Mang'un telebabı Cuqab qihna qavayle. ²⁴ Sayangaba golee xəbna t'ufan g'ooxa, mançin hı'iyne mırıtışın lotk'a gyayts'en. Mane gahıl I'sa g'alırxhu eyxhe. ²⁵ Telebabı Mang'usqa qeepxha Mana muğur qı'ı eyhen:

* **8:17** 8:17 İnexüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (53:4). † **8:19** 8:19 Q'aanunun mə'əllimar manbışik'le Allahee Mısayle ğana g'axuvuna Q'aanun (Tavrat) yugba vaats'a vuxha. ‡ **8:20** 8:20 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masıxık'le eyhe. Mana Paççah gırgine milletbışda xərna ixhes.

- Yişda Xərna, şakin eyxhe vod, şi g'attivxhan hee'e!

²⁶ I'see manbışik'le eyhen:

- İnyam k'ıldananbı, nya'a şu qəvəyq'ən?

Mana oza qıxha t'ufanık'leyiy mırıtışik'le «İleezreva!» eyhe. Manbıd ileezaranbı.

²⁷ Mançile telebabı mattepxha eyhen:

- Mana nəxrına İnsanne? T'ufanınıd, mırıtışinıd Mang'vee uvhuyn ha'a?

I'see q'öyre cinaaşe aqqına yug qa'a

²⁸ I'sa golyune şene aq'valqa ilğəç'u, Gadarbışde cigabişeeqa qarımee, maane mağarabişee ne nyaq'vbışeeñçe, q'öyre cinaaşe aqqına insan Mang'une ögiylqa qarayle. Manbışiqa məhbına qəl vuxha, insanar qəpqi'niyvalin mane yəqqı'le ı'lğəə vuxha deş. ²⁹ Manbışe ts'ir üvxü eyhen:

- Allahna Dix, Vas şake hucoone ıkkən? Ğu şas əq'üba hevlesne, gah hidipxırcar qarı?

³⁰ Manbışike sık'ılda şaqana vokbışin turuğ uxhiyxhan eyxhe. ³¹ Cinaaşe I'says miz k'yaa'a vuxha:

- Ğu şi qığa'asxhee, vokbışde turuğeeqa g'e'eeşse.

³² I'see mançik'le «Hiderava!» eyhe. Manbıd insanaaşine adğançe qığeeç'u, vokbışde turuğeeqa ayk'an. Vokbışin turuğcad ganzile goleeqa ayhe, mançına sacab üç'übba aaxva deş. ³³ Vokbı uxhiyxhan ha'anbı hepı şahareeqa qabı, cinaaşe avq'uyne insanaaşine vuk'lelqa qadıyn gırgın yuşan ha'an. ³⁴ Mançile qiyğa şaharın cəmə'ətcad I'sayne ögiylqa qığeeç'u, Mang'uk'le eyhen:

- Hucoone ixhes, yişde cigabişeeñçe qığeeç'e.

9

I'see paralic i'xı'na yug qa'a

¹ I'sa lotk'eeqa gyu'ur, golyune şene aq'valyne Cune şahareeqa qarayle. ² Mang'usqa paralic i'xı'na tyuleena sa insan ıkkəkka. I'sayk'le manbışin inyam g'acumee, paralic i'xı'nyng'uk'le eyhen:

- Dix, qı'məyq'ən, yiğne bınahbışile ilyheepç'ıynbı.

³ Manke maa'ane sabara Q'aanunne mə'əllimaaşe* coled-alqa uvhuyn:

- Mang'vee kufurud ha'a!

⁴ Manbışde fıkıreençe ı'lğəən g'acu I'see eyhen:

- Nya'a vuşde yik'eeñçe pısın karbı ı'lğəə? ⁵ İncin neniş eyhes dağamda: «Bınahbışile ilyheepç'ıynbıvane», deşxhee, «Oza qıxha iykrevane»? ⁶ Şok'le inıd ats'axxhe, ç'iyeyne aq'val İnsanne Dixısse† bınahbışile ilyheç'es əxəna.

Qiyğa Mana paralic i'xı'nyng'ulqa sak'ı eyhen:

- Oza qıxhe, tyulyud alyaat'u yiğne xaaqa hoora.

⁷ Manar oza qıxha cune xaaqa ayk'an. ⁸ Milletik'le man g'acu qətqi'n, insanaaşis məxbına guc hoolena Allah axtı qa'a.

I'see Matta qoyt'al

⁹ I'sa mançe ı'lğəəmee, nalok'bı sa'ane cigee gyu'urna Matta donana sa insan g'acu, mang'uk'le eyhen:

- Zaqar qihna qora.

* **9:3** 9:3 Q'aanunun mə'əllimar: manbışik'le Allahee Mısayleğana g'axuvuna Q'aanun (Tavrat) yugba vaats'a vuxha. † **9:6** 9:6 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhuk'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

Manar suğotsu I'sayqar qihna qarayle. ¹⁰ I'sa sufranılqı qarımee, nalok'ıbı sa'anbıyiy #bınahnanıbı abı, Mang'ukayiy Mang'une telebabışıka sacıgee kar otxhan ıxha. ¹¹ Farıseyaaşıq'leŞ man g'acumee, Mang'une telebabışıq'le eyhen:

- Nya'a vuşde Mə'allımee nalok'ıbı sa'anbışıqıyiy bınahnanıbışıka sacıgee kar oyxhan?

¹² I'sayk'le man g'ayxhı eyhen:

- Vuk'dyak'arne insanaaşıs doxtur ikkiykkanna deşxhe, mana vuk'aranbışısxhe ikkiykkanna. ¹³ Şu ts'eppa hudoora havak'ne «Zas q'urban deş, rəhı'm vukkan»* eyhene cuvabına mə'na vaats'a vuxhe. Zı qopkuynıbı deş, bınahnanıbı qoot'alasva arı.

Aqqaqqane sıvne hək'ee qiyghan

¹⁴ Mane gahıl Yəhyeyn telebabı I'saysqa abı qiyghanan:

- Nya'a şıyiy farıseyaaşe geed sıvar aqqaqqa, Yiğne telebabışe ıqdyaqqa?

¹⁵ I'see manbışıq'le eyhen:

- Tsuma k'ananang'a, davatbışeeqa abıyne mihmanaaşe nya'a aq'vabı qa'as eyxheyee? Tsuma manbışısse alyart'asın yığbı qadımee, manke manbışed sıvar aqqasınıbı. ¹⁶ Neng'veecab yisseyne tanalınçılqı ts'enne parçeykena yamax üvxiyxə deş. Ts'ebna parçe yisseynçik avqas deş, curuvxhesda. Q'əç'ür sık'ılbab xəp quvxhes. ¹⁷ Ts'edın çaxıríd yisseyne tuluğbışeeqa haç'a'an deşxhe. Deşxheene tuluğbı qodu çaxıríd ehkkasın, tuluğbışıqınnıd ixhesın. Ts'edın çaxır, ts'enne tuluğbışeeqaxhe haç'a'an. Məxüd he'eene tuluğbıd, çaxıríd axvasın.

I'see xhunaşseyiy içiy yug qaa'a

¹⁸ I'sa yuşan ha'amee, Mang'usqa sinagogna† xərna qarayle. Mana I'says k'yorzul eyhen:

- Yızda yiş həşde xhinne qiyk'u, Ğu həşde arı məng'ılqı xıl gıxhxheene, mana eexvasda.

¹⁹ I'sa suğots'u, telebabışıka sacıgee mang'uqar qihna ayk'an.

²⁰ Mane gahıl yıts'ıq'vəlle (12) senna eb k'əən ık'arnana sa xhunaşşe, I'saysqa yı'q'əle qiyxha Mang'une tanalınçıne baağık seet'a. ²¹ Məng'ee celed-alqı eyheva:

- Mang'une tanalınçıkcar seet'unaxhiy, yug qeexheyiy.

²² I'sa sak'imee mana g'aycu eyhen:

- Yiş, qımeeq'ən, yiğne inyamın ğu yug qey'ı.

Zəiyfa hamankecar yug qeexhena. ²³ I'sa sinagogne xəring'une xaaqa arımee, maadın alıkkı-gıkkıyiy ak'ına mə'niy dyutyak'ee hook'anıbı g'avcu, ²⁴ eyhen:

- G'eepç'e ögiyle, içiy qiyk'u-karey'ı deşur, mana g'alirxhu vor.

Manbışe I'sayne cuvabıs əqənabı ha'a. ²⁵ Cəmə'ət g'aqa qığavhu, I'sa aqa ikkeç'u, içiyne xileke aqqımee içiy sığeets'ana. ²⁶ Mana xabar, mane cigabışde gırgıne surabışılqı hıviyxharna.

I'see q'öyre bı'rq'ı'na yug qa'a

²⁷ I'sa mançe qığeç'umee, Mang'uqab qihna q'öyre bı'rq'ı'na «Davudna Dix‡, şalqa rəhı'm hee'eval!» ts'ir haa'a qöo vuxha. ²⁸ Mana xaaqa ikkeç'umee, bı'rq'ı'nıbı Mang'usqa qavayle. I'see manbışıq'le eyhen:

‡ 9:10 9:10 nalok'ıbı sa'anıbı: Mane gahıl nalok'ıbı sa'anıbı şavuscab vukkiykananıbı deşdiy. İzrail mane gahıl Roma imperiyeyn uvhuynçıkaniy gyuv'ur oza qooxhena. Man nalok'ıbı sa'anıbı cühüt'yar vuxheeyib, manbışe nalok'ıbı Roma imperiyeynsniy sa'anıbı. Mançıl-allab nalok'ıbı sa'anıbışqa duşmanaaşıqı xhinneniy ilyaaka. § 9:11 9:11 Farıseyar: Manıbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Farıseyar dın k'orada hıdy'a'anbışıqı ooğançe avqa ilyaaka vuxha. * 9:13 9:13 İnəxüd Hoşea peyğambarne kitabee otk'un (6:6). † 9:18 9:18 sinagoga: Cühüt'yaaşe ı'bəədat ha'an cıga. ‡ 9:27 9:27 Davudna Dix: Masıxh Davudaanbışda ixhes, məxüd peyğambaraaşe oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha.

- Zasse man ha'as əxəva şu inyam ha'anne?

Bı'rq'ı'nbişe Mang'uk'le eyhen:

- Ho'o, yişda Xərna!

²⁹ I'sa manbişde ulepşik qet'u eyhen:

- Vuşde inyamıs sik'i helen.

³⁰ Manbişin ulepı mankecad qeedaxhenbı. I'see manbişik'le «Nyaggah şavuk'lecad immeyheva» eyhe. ³¹ Manbişemee mana xabar, mançe qığeerç'ı mane cıgayne gırgıne surabışılqa hivxhar haa'ana.

I'see sa yuşan ha'as dəxəna yug qa'a

³² Manbı mançe qı'ğəəne gahıl, I'saysqa cinaaşe aqqına, yuşan ha'as dəxəna insan arayle. ³³ I'see cin qığavhumee, mana insan yuşan ha'a giyğal. Cəmə'ət mane işile mattıxha eyhen:

- İzrailil inəxdun kar mısacad ıxhayn deşdiy!

³⁴ Fariseyaaşemee eyhe ıxha:

- Mang'vee cınar, cinaaşine xəring'une kumagıka qığa'a.

I'see milletna haa'a

³⁵ I'sa gırgıne xıvaaşeyiy şaharbişee alycaxva maane sinagogbişee xət qa'a ıxha. Mang'vee Xəybişee Paçcahiyvalina yugna xabar yuşan haa'a, gırgıne ık'arbişikeb yug qaa'a vuxha. ³⁶ Cuqa qihna qöön cəmə'ət g'acu, I'sayna manbişılqa rəhi'm qavayle: manbı çoban dena axuyn vəq'əbı xhinne obzur-opt'ul, hucoome ha'asınbı avxu vuxha. ³⁷ Mang'vee Cune telebabışik'le eyhen:

- Şagav geedıd, işçermee k'ilyba. ³⁸ Mançıl-allab şagavne İyesılqa miz k'ee'e, Cun şagav sa'asın işçer g'axuvlecenva.

10

I'see yıtsıq'vəyre teleba g'uxoole

¹ I'see yıtsıq'vəyre (12) teleba Cusqa sav'u, manbişis cinaaşis əmr haa'as vəəxəda guc hoole. Manbı qığa'as, ık'arbişike, vuk'arbişike yug qaa'asda xhinnena guc.

² Mane yıts'ıq'vəne g'axuvyungun do bı inbı vod: ts'erriyna Pyoturva eyhena Şimoniy mang'una çoc Andrey, Zavdayna dix Yaaq'ubiy mang'una çoc Yəhye,

³ Filippiy Bartalamay, Tomasiy nalok'bı sa'ana Matta, Alfayna dix Yaaq'ubiy Tadday,

⁴ Kanançiy* Şimoniy I'sa mering'une xıyaqa quvuna Kariotğançena Yahuda.

⁵ I'see, mana yıtsıq'vəyre teleba in xət qı'ı g'uxoole:

- Menne milletbişısqa imaak'an, Samariyebişde nenecab şahareeqa ikkimeebaç'e.

⁶ Ts'eppa aguynə vəq'əbişısqa xhinne İzrailiyne milletısqa havak'ne. ⁷ Hap'ınne cigabişee «Xəybişda Paçcahiyvalla† k'ane quvxhava» eyhe. ⁸ Vuk'aranbı yug qee'e,

hapt'ıynbı üç'üb qee'e, ı'xnabişe gyavts'uyınbı məttee'e, cınarıd qığee'e. Şos man q'ərad huvu, şunad q'ərad hele. ⁹ Şu şoka yı'q'eeqa qı'ı k'inəəğayn, nuk'rayn, medın nencad pıl ilymaat'a. ¹⁰ Yəq'ısva torbaniy, badal ha'asın gurtıny, çarıxbıny, əsaaniy ilymaat'a. İşçıys otxhanan kar gexha. ¹¹ Nene xiveeqa, şahareeqa ikkepç'ee, maa'ar şos sik'ına insan t'abal he'e, mançe əlyhəəsmeyib manbişəəng'ə aaxve. ¹² Xaaqa ikkepç'imeeyib gırgıng'us salam hevle. ¹³ Xav şos sik'ınxhee, vuşda xayir-düə mançıl vuxhes, şos sik'in deşxhee, vuşda xayir-düəyib mançıl aaxvas deş. ¹⁴ Şavusmecab şu abı devkanxhee, şol k'ırı ilydiyxhexhe məxdine xaançe, şahareençe əlyhəmee,

* **10:4** 10:4 Kanançiy: İn do arameeşine mizel «yik' gyotxhananva» eyhen ıxha. Mane insanaaşis Roma imperiyeyka muq'addasna dəv'iy vukkees vukkan vuxha. † **10:7** 10:7 Xəybişda Paçcahiyvalla: Xəybişda Paçcahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyuneyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paçcahiyvalee insanaaş Mang'ul cone Paçcahil xhinne k'ırı ilyxhe.

vuşde g'elybışilin tooz gikke. ¹⁵ Zı şok'le hək'en eyhe, Q'iyaaatne yiğil mane şaharıs Sodomuliy Homorayle‡ dağamda ixhes.

I'see telebabışik'le dağamda ixhesva eyhe

¹⁶ Haane, Zı şu vəq'əbı xhinne umulybışısqa g'ıxoole. Mançıl-allab xoçebı xhinne ək'elika, qı'nerkebı xhineyib ziyan hudyoolebı vuxhe. ¹⁷ İnsanaaşike şucab şu havaace, manbışe şu məhkamabışeeqa ts'its'aa'as, cone sinagogbışee çümqbışika gyootas. ¹⁸ Şu Zal-alla ç'ak'ınbışısqaıy paççahaaşısqa vukkees. Şunad manbışisiy menne milletbışıs Yizde hək'ee yuşan haa'as. ¹⁹ Şu mebinbışde xıyaqa qoolemee, nəxüdnə eyhes, hucoone eyhesva, mançına hımaa'a. Hucooyiy eyhes ıkkənva mane gahıl şok'le hagvasın. ²⁰ Mankeb şu deş yuşan haa'as, vuşde adın Xəybışeene Dekkın Rı'h yuşan ha'as.

²¹ Çocee çoc, dekkee dix mering'une xıyaqa gyapt'ecənva qevles. Uşaxarıb dekkılqayıy yedılqa g'elil qeepxa, manbı mering'une xıyaqa gyapt'ecənva qevles. ²² Şu gırgınbışik'le Zal-alla g'imooce qeepxhes. Vuşuyiy k'anyaqqamee örxü g'attixhanasda. ²³ Şu sa şaharee dağamiyvaleeqa gyapk'ımee, manisa şahareeqa heepxe. Zı şok'le hək'en eyhe, şu İzrailıyne şaharbışee alycaaxu ç'əveepxhesse, İnsanna Dix§ qalesda. ²⁴ Teleba mə'əllimle, nukarır cune xəring'ule xərra eyxhena deşxhe. ²⁵ Teleba cuna mə'əllim xhinne, nukarır cuna xərna xhinne ixhee ç'əv. Xaane xəring'uk'le Ba'al-Zevulva* eyhexheene, mang'une xaabınbışik'le man cuvab nimeexheeyid geed eyhes!

²⁶ Mançıl-allab manbışile qı'məəq'ən. Məxdın ooqa kar aletçuyın, kar eyxhen deş, man mats'axxhecən. Məxdınıd dyugulenın deşın, aq'valqa qığmeç'ecən. ²⁷ Zı şok'le miç'axıyvalee uvhuyn, şu yiğniyiğın eyhe, vuşde k'ireeqa uvhuynud şu daxabışile eyhe. ²⁸ Can gik'as əxənbışile, rı'h gik'as dəxənbışile qı'məəq'ən. Canıkınıd, rı'hı'kınıd cehinyamee ha'as əxəsing'ule qəvəəq'ne. ²⁹ Q'öble maççariy, nya'a sa yezane pılıs massa hoole dişde? Mançına sacab vuşde Xəybışeene Dekkee ittevhu ç'iyelqa g'a'avxhas deş. ³⁰ Mang'uk'le vuşde vuk'lel xhuleble ç'ər vuxhayıd ats'a vod. ³¹ Mançıl-allab qı'məəq'ən, şu qətqəs-ələtqəs dexhesde maççareeşileb nimeexheyib gıranba vob! ³² Şavaayıy insanaaşine ulene ögiyl Yızın sura aqqı, Zınad Yizde Xəybışeene Dekkine ögiyl, mang'un sura aqqas. ³³ Şavaayıy insanaaşine ulene ögiyl Yızın sura ıqdyaqı, Zınad Yizde Xəybışeene Dekkine ögiyl, məxrıng'un sura aqqas deş.

³⁴ Vuşde fikreeqa qımaylecən, Zı ç'iyene aq'valqa sülyh allesvaniyxan arı. Zı sülyh deş, g'ılınc allesva arı.

³⁵ Zı dix dekkıke,
Yiş yedike,

Sosur abayke curaa'asva arı.

³⁶ İnsanın xaabınbı, mang'un duşmanar vuxhes.

³⁷ Dekkiy yed Zale geer ıkkanna, Zas sik'ına deş vor. Dixiy yiş Zale geer ıkkannar, Zas sik'ına deş vor. ³⁸ Cun çarmıx alyaat'u Zaqar qihna qıdyarınar, Zas sik'ına deş vor. ³⁹ Şavusiy cuna i'mı'r havaaces vukkan, mang'veen cuna i'mı'r avaak'an haa'asda. Şavaayıy cuna i'mı'r Zal-alla huvu, mang'veen cuna i'mı'r meeb alyapt'asda. ⁴⁰ Şos akka aaqang'vee, Zasıd aqaşın. Zas akka aaqang'vee, Zı G'axuvuyng'usud aqaşın. ⁴¹ Peyğambarıs, peyğambarva akka aaqang'vee peyğambarıs sik'inab mukaafat alyapt'as. Qorkune insanıs, qorkunava akka aaqang'vee, qorkuyng'us

‡ **10:15** 10:15 Sodomiy Homora: İbrıhım peyğambarne gahıl, mana q'öble şahar Allahee ts'a gyoğu'u havaakal ha'a. § **10:23** 10:23 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masıxhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes. * **10:25** 10:25 Ba'al-Zevul: şeyt'anva eyhen vodun. Fariseyaşe ögiyl məxüdnə İsayk'le eyhe ıxha (9:34).

sik'inab mukaafat alyapt'as. ⁴² Zı şok'le hək'eda eyhe, şavaayiy Yizde qıvdyaats'ıyne telebays sa k'oleedin mık'an xhyan huvu, mana mukaafat dena axvas deş.

11

¹ I'see, Cune yıtsıq'vəne telebayk'le hucooyiy ha'as ıkkənva uvhu, mançe İzrailybışde şaharbışee xət qa'asvayiy maabınbışılqa Allahın cuvab hixhara'as ayk'an.

Yəhyee qidghun hı'ıynçis I'see alidghuniy qele

²⁻³ Yəhye zindaneenang'a Masixhee* ha'ane işbışde hək'ee g'ayxhı, mang'vee cun telebabı Mang'usqa qiyghanas g'uxoole:

– Qalesda Ğuniy vor, deşxhee, mernane gozet ha'as?

⁴ I'see manbışis inəxdun alidghuniy qele:

– Hudoora, g'acu-g'ayxhiyn Yəhyeys yuşan he'e: ⁵ *bı'rq'ı'nbişik'le g'ecen, k'aanbı iviykaranbı, maşikan ı'xnabınanbı mətteebaxhenbı, g'idiyxhenbışik'le g'iyxhen, hapt'ıynbı üç'üb qeebaxhe, kar deşinbışılqa yugna xabar hivxhar haa'a†.* ⁶ Zalqa şak hidi'ına nimee baxtivariy!

I'see Yəhyeyne hək'ee eyhe

⁷ Yəhyeyn telebabı apk'inmee, I'sa cəmə'ətis Yəhyeyne hək'ee yuşan ha'a giyğal:

– Sahreeqa nişıqa ilyaakasniy hapk'in? Q'amışıqane, mıtın ı'ğiykar ha'ane?

⁸ Nişıqaniy şu ilyaakas hapk'in? İnsanıqane, micagın tanalınbı ali'ıyne? Micagın tanalınbı ali'ıynbı paççahaaşde saraybışee vooxhe. ⁹ Manke nişıqa ilyaakasniy hapk'in? Peyğambarıqane? Ho'o, Zı şok'le eyhen, mana peyğambariler ooqana vor. ¹⁰ Mana şena insan vor, cune hək'ee otk'unna:

«Haane, Vale ögiyl xabar ana Yizda insan g'ıxele,
Mang'vee Vas yəq haa'as»‡.

¹¹ Zı şok'le hək'eda eyhe, yadaaşe vuxuynbışde yı'q'nee məxrına xhineeqa k'yoq'ana Yəhye xhinne xərna ıxha deş. Xəybışeene Paççahiyvaleenamee nekke qıvdyaats'ına, mang'ule xərna ıxhes. ¹² Yəhyeyne yiğbışile g'ıyniıyne yiğılqamee, Xəybışeene Paççahiyvaleeqa gucuka gyabak'a, şavaayiy maqa gixhasva əq'üba opxhan manar gexhana. ¹³ Q'aanununudŞ, gırgıne peyğambaraaşed Yəhyelqasse uvhu. ¹⁴ Şu q'abil ha'axhee, Yəhye sak'aldas. Mana İlyas peyğambar vorna*. ¹⁵ K'ırıbınang'vee k'ırı alixhxecen!

¹⁶ Şavukne Zı ine gahilin insanar akar haa'as? Manbı maydama gyuv'urne menne uşaxaaşılqa cuvab ayhene uşaxaaşık akar:

¹⁷ «Şi şos dyutyak' hook'u,
şumee mık'ar hı'ı deş!
Şi şos ak'ına mə'niy qəpqr'ı',
şumee gyaaşu deş!»

* **11:2-3** 11:2-3 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailybışik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attıxhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. † **11:5** 11:5 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (35:5-6, 61:1) ‡ **11:10** 11:10 İnəxüd Allahne mizele yuşan ha'ane Malaki peyğambarne kitabee otk'unin xhinne eyxhe (3:1). § **11:13** 11:13 Q'aanununud Allahee Mısa peyğambariler gəna huvu (Tavrat). * **11:14** 11:14 Mançine hək'ee Malaki peyğambarne kitabee otk'un (4:5).

18 Yəhye qarıyng'a, mang'vee kar udyotxhanva, çaxırđ ulydyoğava, «Mana cinın aqqıva» eyhe ıxha. 19 İnsanna Dixmee† qarıyng'a Mang'vee otxhan-ulyoğava, «İne vuxhnat'ay, ulyoğane insanıqa ilyaakende, nalok'bı sa'anbışikayiy bınahnabışıka hambaz ıxha!» K'orana ək'elymee ha'ane işbışıke vaats'a vooxhe.

Bınahbışıke xıl ts'its'di'ıyn şahar bı

20 Qiyğa I'see Vucee əlaamatbı haguynə şaharbışee, bınahbışıke xıl ts'its'di'ıynbışıs, Allahne yəqqı'lqa sidıpk'ılıynbışıs güx haa'a:

21 – Şolqa ver ooxas, Xoraziniy Bet-Tsayda! Şok'le haguyn əlaamatbı, Allah qıvdyaats'anbışik'le Suriy Sidonul haguynbıxhiy, maabınbışe noots'acabniy bınahbışıke xıl ts'its'aa'as, Allahne yəqqı'lqa savk'alas, p'erk'ıybıd ali'ı yı'qqı'l gyuv'aras. 22 Zı şok'le hək'eda eyhe, Q'ıyaamatne yığıl şos Suruleyiy Sidonıle dağamda ixhes. 23 Kefernahum, vak'le yığna cıga xəybışee vuxhesvane ats'a? De'eş, yığna cıga cehinnyamee vuxhes. Vak'le haguynmeen əlaamatbı Sodomıl haguynbıxhiy, mana şahar g'ıyniyne yığılqamee aaxvasdaniy. 24 Zı şok'le sayid eyhen, Q'ıyaamatne yığıl vas Sodomule dağamda ixhes.

I'see rəhətiyvalla hoolə

25 Manke I'see eyhen:

– Dek, Ğu in karbı, k'orana ək'elynanbışıkeyiy aalimaasıke dyugul hı'ı uşaxaaşik'le haguva, Zı Ğu, xəybışdayiy-ç'ıyebışda Rəbb, axtı qa'a! 26 Ho'o, Dek, Ğu man Vas məxüđ ikkiykin hı'ı. 27 Yizde Dekkee gırgıncad Yizde xılyaqa quvu. Dekkile ğayrı, Dix‡ şavuk'lecar ats'a deş. Dekkır Duxayle ğayrı şavuk'lecar ats'a deş. Dıxesır Dek şavusiy hagvas ıkkın, manbışik'ler haagvana.

28 Obzuriynbıyiy xev yı'q'dananbı, Zasqa able, Zı şu sibık qaa'as. 29 Zıcar Zı axtırı ıkdekkana vor, Yızın yik'id güvənada vod. Zı hoolena xamut alept'e, Zaked şos xət qıxhe. Manke şok'leb rəhətiyvalla aveekesda. 30 Zı hoolena xamut yı'q'ba deş vob, xevıd sibıkın vod.

12

I'see Şabbatne yığne hək'ee eyhe

1 Mane gahıl, I'sa Şabbatne yığıl suk qevhuynə çolbışile k'ena ı'lğəə eyxhe. Mang'un telebabı missıba vuxhal-alla, manbışe gıt'y (sunbul) qoodu abna suk opxhan gıviyğal. 2 Fariseyaaşik'le* man g'acu, Mang'uk'le eyhen:

– İlekkende, Yığne telebabışe Şabbatne yığıl† hidya'asın işbı vod ha'a!

3 I'see manbışik'le inəxüđ eyhe:

– Nya'a şu qətqı' dışde, Davudıy cukanbı mıs qeepxhayng'a, mang'vee hucooyiy hı'ıva? 4 Mana Allahne xaaqa ikkeç'u, muq'addasın gıney alyaat'u, cukanbışıka sacıgee oyxhanan. Man gıney kaahinaasıle ğayrı şavuscad oxhanas ıkkın deşdiy. 5 Şu Q'aanune qətqı' dışde, kaahinaaşe Şabbatne yığıl Allahne Xaa iş hav'eeyib, manbışıl taxsir axva deş? 6 Zı şok'le eyhen, Allahne Xaaler Doyukana inyaa vor.

† 11:19 11:19 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masıxhık'le eyhe. Mana Paççah gırgine milletbışda xərna ixhes. ‡ 11:27 11:27 Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailiyne paççahaasıle eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insanar g'attıvıxhan haa'asva qalesde paççah Masıxhık'le eyhe ıxha. I'see Vuc Allahna Dixva eyheng'a, Vuc Allahee g'əyxi'nava, Allahıs nekke k'anena vorva hagvasdemee eyhe. * 12:2 12:2 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbışe Mısee abına Q'aanuncab deş haa'a vuxha, baba-dıdeesın ədatbıd ha'a ıxha. Fariseyar din k'orada hidya'anbışıqa ooğınçə avqa ilyaaka vuxha. † 12:2 12:2 Şabbatın yığ: Cühüt'yaaşine ülcümün yıghıd'esın yığ eyxhe. Q'aanunee man Muq'addasın yığ Allahıs cura'as ıkkınvaniy otk'un. Mane yığıl nenacab iş haa'as vukkan deşvaniy otk'un. I'sayne gahılyne fariseyaaşe mane yığıl ha'as dexhesde işbışın ispisok'niy aqqı. Manbı ilyaaka vuxha, gırgınbışe co eyhenbı he'ecenva.

⁷ Şok'le «Zas q'urban deş, rəhi'm vukkan»‡ cuvab hucoo eyhen ıxhay atsts'axhanxhiy, şu taxsir deşinbişilqa bınah qaa'as deşdiy. ⁸ İnsanna DixŞ, Zı Şabbatne yiğınar Xərna vorna.

I'see Şabbatne yiğıl yug qa'a

⁹ I'sa mançe sinagooeeqa* qarayle. ¹⁰ Maa'arır xıl qeqquna sa insan eyxhe. Fariseyaaşe İ'salqa taxsir qaa'asın kar t'abal ha'a ıxhayke, manbişe Mang'uke qiyghanan:

– Nya'a, Q'aanunun Şabbatne yiğıl yug qaa'as havaysaranbine?

¹¹ I'see manbişis inəxdun alidghiniy qele:

– Vuşde neng'ukamecab sa vəq'ə vuxheene, vucub Şabbatne yiğıl g'uyeeqa g'a'aybxheene, nya'a, şu mana mançe alqaahas dişde? ¹² İnsan vəq'əyle nimeexheyir gıranra vor! Mançıl-allab Şabbatne yiğıl yugvalla haa'as havaysarna.

¹³ Mançile qiyğa Mang'vee ık'arang'uk'le eyhen:

– Xıl hotke!

Mang'veeyid xıl hotkumee, xıl yug qexhe, mansa xıl xhinne qexhe. ¹⁴ Fariseyar sinagooeençe qığeepç'ı, I'saykın nəxüdnə ha'asva gaf haa'a.

I'sa Allahee g'əyxi'na G'ul vor

¹⁵ I'sayk'le man ats'axhxa mançe ayk'anna. Mang'uqab qihna geeb insa-nar avayk'an, Mang'vee manbişin gırgınbı yug qaa'anbı. ¹⁶ I'see Cune hək'ee neng'uk'lecad eyhes ixhes deşva uvhu. ¹⁷ Məxüd Rəbbine mizele yuşan ha'ane Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

¹⁸ «Haane Zı g'əyxi'na G'ul!

Zas Mana geer ikkan,

Yizde yik'es ikkanəxrına Mana vor.

Zı Yızın Rı'h Mang'us heles.

Mang'vee milletbişis qotkuynə məhkamayne hək'ee yuşan haa'as.

¹⁹ *Mang'vee ts'irib haa'as deş, hi'ccatıd ha'as deş,*

Mang'un sesid şahrabişee g'ayxhes deş.

²⁰ *Mang'un qotkuyn məhkama gəmdexha,*

Mang'vee hoççunun q'amışid haq'var ha'as deş,

K'ətqəs qexhen pelyted k'ətqə'əs deş.

²¹ *Millettbişda umud Mang'une doyuqla vuxhes»†.*

I'see Allahne gucuka cinar qığ'a

²² Mançile qiyğa I'sayne k'anyaqa cinaaşe aqqına bı'rq'ı'na, miz avquna sa insan arayle. I'see mana yug qa'ana. Mang'uk'le g'ecenıd, yuşanır ha'ana. ²³ Gırgın insanar mançile mattepaxha sana-sang'uke qiyghanan:

– Deşxhee, inane vor Davudna Dix‡, Masixh?

²⁴ Fariseyaaşik'le man g'ayxhı eyhen:

– Mang'vee cinar, cinaaşine xəring'une Ba'al-Zevulne gucuka qığ'a.

²⁵ Fariseyaaşine ək'leençe i'lğəən I'sayk'le ats'axhxa, Mang'vee manbişik'le eyhen:

– Sa ölka q'öne cigeeqa quvxhaxhee mana q'əra quvxhes, q'öne cigeeqa quvxhana şaharıb, xavid geed aaxvas deş. ²⁶ Şeyt'anın şeyt'an qıgayhexheene, man adğançe q'öna qıxhava eyhen vodun. Məxüdxheene, nəxübne mançına paççahiyvalla

‡ 12:7 12:7 Manva Hoşea peyğambarne kitabee otk'un (6:6). § 12:8 12:8 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhuk'le eyhe. Mana Paççah gırgıne millettbişda xərna ixhes. * 12:9 12:9 sinagoga: Cühüt'yaaşə i'bəodat ha'an ciga. † 12:21 12:21 Manva Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (42:1-4). ‡ 12:23 12:23 Davudna Dix: Masixh Davudaanbişda ixhes, məxüd peyğambaraaşə oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha.

aaxvas? ²⁷ Zı cınar Ba'al-Zevulne gucuka qığa'axheene, manke vuşde telebabışe şavne gucukane qığa'a? Mançıl-allab manbı şos haakimara vuxhes. ²⁸ De'eş, Zı cınar Allahne Rı'hı'ka qığa'axheene, Allahna Paçcahiyvalla şolqa qabınava eyhen vodun.

²⁹ Şavusse gucnane insanne xaaqa ikkeç'u, mang'un g'el-xıl idiyt'ıl sixbı ha'as əxəyee? Məxrıng'un ts'etta g'el-xıl ayt'ılas ıkkın, qiyğad sixbı ha'as.

³⁰ Yızın sura ıqdyaqqına, Zaka parxaçra vor, Zaka sidya'ang'veeyid dağa'anxhe. ³¹ Mançıl-allad Zı şok'le eyhen, insanaaşine gırgıne bınahbışileyiy kufurıle ilyheepç'esınbı, saccu Allahne Rı'hı's hı'iyne kufurıle ilyhıdeepç'es. ³² Şavaayiy İnsanne Duxayk'le cuvab uvhu mang'une bınahıle ilyheepç'esınbı, Muq'addas Rı'hı'k'le cuvab uvhuyn'g'unemee bınahıle ine dyunyeylib şene dyunyeylib ilyheepç'es deş.

³³ Yivek'le yugnava eyhexhee, mançine şagavık'led yugnava eyhe. De'eş, yivek'le qüvçunava eyhexhee, mançine şagavık'led qüvçunava eyhe. Yiv çine şagavıkexhe vaats'a vooxhena. ³⁴ Xoçebışda nasıl, şu pısınbınang'a, vuşde ghalyaqa yugun qayleyee? İnsanne yik'eedın mizelyxhe eyxhen. ³⁵ Yugne insanee yugvaline xazineençe yugun karbıxhe qığa'anbı, pısın'g'veeyid pıde xazineençe pısınbıxhe qığa'anbı. ³⁶ Zı şok'le eyhen, Q'ıyaamatne yığıl nişil-alla qadiy uvhuynne cuvabil-alla, insanaaşe cuvab qeles. ³⁷ Ghaleençe qıgeç'uyne sa cuvabil-alla vak'le qorkunavad eyhesın, menne cuvabil-alla valqa taxsirid gıxhxhesın!

Yunus peyğambarın əlaamat

³⁸ Manke Q'aanunne mə'əllimaaşeyiy fariseyaaşe I'sayk'le eyhen:

– Mə'əllim, şas Ğu əlaamat hagu ıkkın.

³⁹ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Allahne yəqqı'le qıkk'epç'iyne, ine gahıne pıde insanaaşe əlaamat t'abal ha'a. Manbışis Yunus peyğambarne əlaamatıle ğayrı nencad əlaamat heles deş.

⁴⁰ Nəxüriy Yunus peyğambar xhebillə yığnayıy xheyible xəmnə xənnə baluğne vuxhne axu, həməxürur İnsanna Dix, Zı xhebillə yığnayıy xheyible xəmnə ç'iyene k'oralybışee axvas. ⁴¹ Ninevayne milletin Yunus peyğambarne cuvabil k'ırı alix-hxhıva, bınahbışike xıl ts'its'av'uva, Allahne yəqqı'lqa satk'ılva, Q'ıyaamatne yığıl manbı oza qeepxha mane insanaaşılqa taxsir gıxhxhes. Həşdemee inyaa Yunusuler Xərna vor. ⁴² Canubne kraliçeeıyid dyunyeyne şene q'omançe arı Sıleymanne k'orane ək'elil k'ırı alixhxhıva, məng'eeyid Q'ıyaamatne yığıl oza qıyxha mane insanaaşılqa taxsir gıxhxhes. Həşdemee inyaa Sıleymaniler Xərna vor.

⁴³ Cın insanne adğançe qıgeç'uyle qiyğa xhyanı deşde cigabışee iliyk'ar axva, çısın manzil haa'asın cıga t'abal ha'a, yıdı ıveeke deş. ⁴⁴ Mane gahıl mançin eyhen: «Zı dorala, qıgeç'uyneçar xaaqa sak'ılas». Mane xaaqa sak'ımee, mançik'le xav qatxhu, vuşucar dena, məttıda g'aces. ⁴⁵ Manke man atk'ın çıkasana yıghille çiled pısın cınar qott'ul qales. Manbıd maqa adı, maayıd axvasınbı. Məxrune insanıs qiyğa ıxhayn, ts'etta ıxhaynçile pısa qales. İne gahıne pıde insanaaşine vuk'lelqad man qales.

I'see nenayıy cune xızanna eyxheva eyhe

⁴⁶ I'sa cəmə'ətıka yuşan ha'amee, Mang'una yediy Mang'un çocar Mang'uka yuşan haa'asva abı, g'ab ulyoozar. ⁴⁷ Şavaamee Mang'uk'le eyhen:

– Yığna yediy Yığn çocar g'abıb ulyobzur, Vakavub yuşan haa'as vukkan.

⁴⁸ I'see mane insanıs inəxdun alidghınıy qele:

– Yızda yediy Yızın çocar vuşbine?

⁴⁹ Mang'vee xıleka Cun telebabı haagu eyhen:

– Yızda yedir, Yızın çocar inbı vob. ⁵⁰ Şavaayiy Yızde Xəybışeeene Dekkis ıkkınan ha'a, manar Yızda çoc, Yızda yıçu, Yızda yed yeexhe.

13

Toxum oozang'una misaala

¹ I'sa manecar yiğil xaançe qıgeç'u, golyune k'ane giy'ar. ² Mang'une hiqiy-alla manimeen millet sadıva Mana ark'in lotk'ee giy'ar, milletmee deryahne mıgıleqcad axva. ³ I'see manbıışis misaalabı ts'its'a-ts'its'a'a geed kar yušan ha'a:

- Sa insan toxum oozasva qıgeç'e. ⁴ Mang'vee toxum oozamee, toxumen sabarabı yəqqı'ne mıgıleqqa g'a'adək'va. Maqad űit'yar aletxu qadı, manbı oyxhananbı.

⁵ Mane toxumın sabarabıd g'a'adək'vanbı nyaq'v k'ilybanane g'ayenane cigeeqa. Nyaq'v maa'ab k'ilybava, manbı zaradacad aleylenbı. ⁶ Verığ üvxümeeyib kokbı deşva manbı qeqvanbı.

⁷ Mançike sassabıd ğı'ç'iybıűeeqa g'a'adək'va. Ğı'ç'iyid axtı qıxha, manbı çik avud g'alya'a, aleyles haysar deş. ⁸ Yugne cigeeqa g'a'atk'uyne toxumbıűemee yugun űagav hele. Mançine sassançin vəş (100) nəqqees, sassançin yixhts'al (60), sassançinid xhebts'al (30) nəqqees ezuyñçile geed űagav hele.

⁹ K'ırıbınang'vee k'ırı alixhxhecen!

¹⁰ Telebabı I'saysqa qeepxha qiyghanan:
- Nişil-allane cos misaalabı ts'its'a'a?

¹¹ Mang'vee manbıışis inəxdun alidghınıy qele:
- űos Xəybıűeene Paççahiyvaleene dyugulene karbıűin ats'axhxhay huvu, űenbıűismee huvu deş.

¹² űavuqayiy vod, məxrıng'us sık'ıldad geed heles, məxrıng'uqa gırgın hexxaalika ixhes. űavuqayiy deş, məxrıng'une xılençe vodunıd g'ayşesın.

¹³ Zı misaalabı ts'its'aa'a-ts'its'aa'a mançil-alla manbıűika yušan ha'a, manbıűik'le ilyaakamee g'ece deş, k'ırı iliyxhemeeyid g'iyxhe deş, manbıűilqa hiyxharıd deş.

¹⁴ Məxüdü Allahne mizele yušan ha'ane Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

«G'ayxhiylette g'ayxhesın, űolqamee yic hixharas deş,

İlyaakiylette ilyaakasınbı, űok'lemee yic g'aces deş.

¹⁵ *İne milletın yik'ıbı g'ayelqa sak'ı,*

K'ırıbıűik'led dağamda g'iyxhe,

Manbıűe ulepı gyatxıynbı,

Ulepıűik'led g'imececenva,

K'ırıbıűik'led g'imiyxhecenva,

Yik'ıbıűik'led haymexhecenva,

Zalqab siviık'al deş,

Zı co yug qeecenva».*

¹⁶ űu nimee baxtivarariy, vuşde ulepıűik'led, k'ırıbıűik'led g'ece-g'iyxheva! ¹⁷ Zı űok'le hək'en eyhe, peyğambaraaşine g'ellesınbıűik'led, qopk'une insanaaűik'led, űok'le g'ecenbı g'acu ıkkaniy, g'acesme manbıűik'le əxı' deş, űok'le g'iyxhenıd manbıűik'le g'ayxhes ıkkaniy, g'ayxhesıd əxı' deş.

¹⁸ Həşde űu k'ırı alixxhe mane ezang'une misaalayka hucooyiy eyhes ıkkıykınva.

¹⁹ űavuk'leyiy Xəybıűeene Paççahiyvaline hək'ee eyhen g'ayxı, mang'ulqa man hidıyxhar, mang'une yik'eeqa ezuyñ űeyt'anın qöqən. Yəqqı'ne mıgıleqqa g'a'aypxhına toxum mana vob.

²⁰ G'ayenane cigeeqa g'a'aypxhınamee, eyhen g'ayxı, űadvalin zarada «Ho'ova» eyhene insanık akar. ²¹ Məxrıng'uqa kok deşva mana sık'ınna gahna axva. Dağamın yiğbı qadımee, Allahne cuvabıl-alla mang'uqa qihna gyapk'imee, mana yəqqıle qıgeç'esda.

²² Ğı'ç'eeqa g'a'aypxhınamee, eyhen g'iyxhene, yiğısiysın işbı ha'ava, var-devletın hoyt'alva, man g'ayxhiyn cuvab cune

* 13:15 13:15 Manva Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (6:9-10).

adcad gek'ane insanık akar. Mançıl-allad toxumen şagav hele deş. ²³ Yugne cigeeqa g'a'aypxhınamee, eyhen g'iyxhene, vuk'leeqa k'yadaççene insanık akar. Məxrıng'vee sassa yəqqees vəş, sassa yəqqees yixhts'al, sassa yəqqeesıd xhebts'al nəqqees ezuyñçile geed şagavxhe helen.

Sukuneyiy xarvak'ne hək'eena misaala

²⁴ I'see manbışıs sa mebna misaala ts'its'aa'a:

- Xəybışda Paççahiyvalla nişikne akar? Haane, insanee cune çoleeqa yugna toxum üvxü. ²⁵ İnsanar g'alyapk'ıyng'a mane insanna duşman arı, sukeeqa xarvak' oozu ayk'anna. ²⁶ Suk ələə gibğilmee xarvak' g'ooce giviğal. ²⁷ Nukarar xaane iyesiysqa qabı eyhen: «Yişda xərna, nya'a ğu çoleeqa yugna toxum dişde üvxü? İna xarvak' nençeniyan vuxha?» ²⁸ Mang'vee nukaraaşik'le eyhen: «Man duşmanee hı'ı». Nukaraaş mang'uke qiyghanan: «Vas ikkanxhee, şı hapk'ın mana ulyoodas?» ²⁹ İyeseey eyhen: «De'eş, şu xarvak' ulqodamee, sayıb g'idevcu sukcab ulyooda. ³⁰ Hasre qiyşalasmee manbı sacigeecad aleylecen. Qiyşalne gahıl, zı qiyşalanbışik'le ts'etta xarvak' sav'u, gyoxhxhan haa'asın xhinnen bafabı he'eva eyhes. Qiyğab suk yizde anbareeqa üvxeva eyhes».

Xardalne toxumneyiy acıxamırne hək'een misaalabı

³¹ I'see manbışıs sa mebnab misaala ts'its'aa'a:

- Xəybışda Paççahiyvalla insanee cune çoleeqa üvxüyne xardalne toxumek akar. ³² Xardalna toxum gırgıne toxumbışda nekke k'ınna vuxheeyib, mana alyabımee dirigee ələəne alabışde nekke axtıñılqa siviyyk'al. Mançıke xəə ileedaxvane şit'yaaş akvaabı ha'asda xhinnena sa yiv vooxhe.

³³ I'see manbışıs sa mebnab misaala ts'its'aa'a:

- Xəybışda Paççahiyvalla xamırılqa ilekkane acıxamırık akar. Zəiyfee man alyaat'u xhebne vexhxheene urveeqa alıkkı'ı bıkırda aleylesmee g'alyadaççen.

³⁴ I'see man gırgın misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a eyhe ıxha, Mang'vee milletıs misaala ts'its'dyav'u vuççud eyhe ıxha deş. ³⁵ Məxüd peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

«Zı ghal misaalabı ts'its'a'asva aaqas,

Dyunye itxhuniyle inyaqa

Dyugulenda axuyn karbı Zı şos yuşan ha'as»†.

Sukuneyiy xarvak'ne hək'eena misaala hucoo eyheniy

³⁶ I'sa milletıke curxha, xaaqa ikkeç'e. Mang'un telebabı Mang'usqa qabı eyhen:

- Çolee alyabıyne xarvak'na misaala hucoo eyheniyva şas yuşan hee'e.

³⁷ I'see manbışıs inəxdun alidğhınıy qele:

- Yugna toxum oozana İnsanna Dix‡ vorna. ³⁸ Çolud dyunye vod. Yugun toxumbıd Paççahiyvalın uşaxar. Xarvak'ıb şeyt'anın uşaxar vob. ³⁹ Xarvak' oozuna duşmanır, iblis vorna. Qivişalna gahıb dyunyeyn axır vodun, qivişalanbıb malaaıkar vobınbı. ⁴⁰ Xarvak' ulyoodu gyooxhan haa'an xhinne, məxüd dyunyeyn axır qadıyng'a ixhes. ⁴¹ İnsanne Duxee Cun malaaıkar g'axuvles, mançınıd pışde yəqqı'lqa ts'its'aa'an karbıyiy pışvalla ha'an gırgınbı Mang'une Paççahiyvaleençe saa'as. ⁴² Manbı geşşuybıyiy ık'arıke silıbı sana-sançıl qadaxan ses qööne gyopxhane peşteeqa dağaa'as. ⁴³ Qopkuynbımee mane gahıl cone Dekkine Paççahiyvalee veriğ xhinne hits'aaghar vuxhes. K'ırıbınang'vee k'ırı alıxhxhecen!

† 13:35 13:35 Manva Zaburee otk'un (77:2). ‡ 13:37 13:37 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masıxhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

Xəybışda Paçcahiyvalline hək'eena xheyible misaala

⁴⁴ Xəybışda Paçcahiyvalla§ çolee dyugulyav'uyne xaziynayk akar. İnsanık'le mana aveykımee dyugul haa'a. Qiyğa man çol alişşes əxecenva, şadra ayk'anna cuqa vodun gırgıncad kar massa heles.

⁴⁵ Xəybışda Paçcahiyvalla nişikne akar? Haane, sa taaciree micagın mirvarıbı t'abal ha'a. ⁴⁶ Mang'uk'le geeb giranna mirvari aveykımee, mana sa mirvari alivşes vəəxecenva, ayk'anna cuqa vodunmeen gırgın kar massa heles.

⁴⁷ Sayıb Xəybışda Paçcahiyvalla deryaheeqa avhuayne, curayn-curayn baluğar gyatk'uyne toruk akar. ⁴⁸ Tor gyatsts'imee, man hadğu deryaheence qığayhen. Qiyğab gyuv'ur yugun baluğar g'əyxı' ç'emç'ebışeeqa sa'a, pısınbıd dağa'anbı. ⁴⁹ Dyunyeyn axır hitxhıring'ad həməxüd ixhes. Malaaıkar adı pısınbı qopkuynbışde əreençe g'əvxü, ⁵⁰ manbı geşşuybıyiy ık'arıke silıbı sana-sançıl qadaxan ses qööne gyopxhane peşteeqa dağaa'as.

⁵¹ I'see manbışike «İn eyhen gırgın şolqa hitxhırinneva?» qiyghan. Manbışe «Ho'ova» eyhe. ⁵² I'see manbışik'le eyhen:

- Xəybışeeəne Paçcahiyvalline hək'ee uvhuyn hitxhırna Q'aanunna mə'əllim, mançıl-allar xaazineençe ts'edınyı yisseyn qığayhene xaane iyeseşik akar.

I'salqa Cune şaharınbışe inyam ha'a deş

⁵³ I'see man misaalabıd ts'its'ı'ı mançe ayk'anna. ⁵⁴ Mana Cune şahareeqa sark'ıl, maane sinagöee* cəmə'ət xət qa'a giyğal. Cəmə'ət mançile mattıxha eyhen:

- Nençeniyan Mane İnsanıqa manimeena k'orana ək'el vuxha? Nəxüdnıyan Mang'usse man əlaamatbı hagvas əxə? ⁵⁵ İna ustadna Dix dışee? Mang'une yedinıd do Mayram dışde vod? Nya'a Yaaq'ub, Yusuf, Şimon, Yahuda Mang'un çocar dışde vob? ⁵⁶ Nya'a Mang'un gırgın yıçubı inçeğana dışde vooxhe? Nençeniyan Mane İnsanıs man gırgın ıxha?

⁵⁷ Manbışe I'salqa inyam ha'a deş. I'seeme manbışik'le eyhen:

- Peyğambarıs Cune vatanıleyiy Cune xaale ğayrı gırgınəəng'ə hı'rmat giviyxhena.

⁵⁸ Manbışe inyam hidya'ava, Mang'veed maa geed əlaamatbı hagva deş.

14

Xhıneeqa k'yooq'ana Yəhye gek'ana

¹ Mane gahıl I'sayne hək'eedın xəbarbı Galileyayne xəring'uk'le Hiroduk'le g'iyxhe.

² Mang'vee cune nukaraaşık'le eyhen:

- Mana xhıneeqa k'yooq'ana Yəhye vorna. Mana hapt'ıynbışde əreençe üç'ür qı'ı qarıva, Mang'usse məxdın əlaamatbı hagvas əxə.

³ Hirodee vucee ögeecar dışdiy, çocune Filippne xhunaşşeyne Hirodiadaynemeə, Yəhye aqqı'ı g'elybı-xıleppı ayt'ıl, zıdaneeqanıy dağerçu. ⁴ Nya'askannıy Yəhyee Hiroduk'le uvhuva: «Vas Hirodiada hee'es yixhes deşva». ⁵ Hirodus Yəhye gik'as ıkkıykıneeyir, mana cəmə'ətilə qəyq'ənnanıy. Cəmə'ətid Yəhyeyqa peyğambarıqa xhınnıy ilyakkan.

⁶ Hirodın yedike ıxhayn yığnang'a, Hirodiadayna yış yı'q'neeqa qığeyç'u mang'usva mık' haa'a. Man Hirodne yik'eençe eyxhe. ⁷ Mang'vee k'ın g'ıysar, içee cuke heqqıyn helesınva. ⁸ İçeeıyid yedee xət qı'ıyn eyhe:

- Zas xhıneeqa k'yooq'ane Yəhyeyna vuk'ul sinee qavaale.

§ 13:44 13:44 Xəybışda Paçcahiyvalla: Xəybışda Paçcahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paçcahiyvalee insanaaşe Mang'ul cone Paçcahıl xhınnı k'ırı ilıyxhe.

* 13:54 13:54 sinagöga Cühüt'yaaşe ı'bəədat ha'an cıga.

⁹ Man g'ayxhı paççahın yik' sacurayıd qe'eene, mang'vee mihmanaaşınee ögee k'in g'assırva içee heqqiyn «Alleva» eyhe. ¹⁰ Mang'vee zindaneeqa insan g'axuvu Yəhyeyna vuk'ul gyapxas ulyooka. ¹¹ Mang'una vuk'ul gyapxı sineeab içiys abayle. İçee yib mana yedis vukkekka. ¹² Yəhyeyne telebabışe abı mang'un candak alyaat'u, k'eyxhan. Qiyğab mançına xabar ana I'saysqa abayle.

I'see xhod aazır adamiy ats'ya'a

¹³ Man g'ayxhı, I'sa lotk'eeqa gyu'ur vuşucar deşde sa cigeeqa ayk'an. Şaharbışeene insanaaşık'le Mana nyaqa ark'iniy ats'axhxha, Mang'uqab qihna iviykar avayk'an. ¹⁴ I'sa lotk'eençe giç'uyng'a, Mang'uk'le maqa sadiynmeen millet g'acu, manbışis rəhı'm qavayle. Mang'vee maabın vuk'aranbı yug qaa'anbı.

¹⁵ Exha qexhemee, I'sayn telebabı Mang'usqa qeepxha eyhen:

– İnyaa hiqiy-alla vuççud deşin. Gecdad vod. Millet g'aykke hapk'ın hiqiy-allane xivaaşeençe cosun oxhanasın kar alişşecen.

¹⁶ I'seeme manbışik'le eyhen:

– İmaak'ancen manbı. Manbışisın otxhuniy şu hele.

¹⁷ Telebabışe I'sayk'le eyhen:

– İnyaa şaqa xhone gıneyleyiy q'öne baluğule ğayrı vuççud deşin.

¹⁸ I'see «Şoqa vodun Zasqa qaleva» eyhe. ¹⁹ Milletik'led «Şunab ok'ul gyuvreva» eyhe. I'see Vuçe xhoble gıneyiy q'ölle baluğ aqqı, xəəqə ilyakkı, Allahıs şukur haa'a. Qiyğad man gıney hatq'ur telebabışisqa qele, telebabışed man milletis bit'al ha'a. ²⁰ Girgınbı otxhun avts'uyle qiyğa, yıts'ıq'vəbleb (12) xəbna gyavts'una ç'emç'e hexxada axuyne gıneyna saa'a. ²¹ Uşaxariy yedar qı'dəbəqəxhee, man otxhuniy xhone aazırılqa ılqəəne insanee otxhun.

I'sa xhinel iykar

²² I'see mankecab Cun telebabı ulyookanbı lotk'eeqa gyuv'ur şene aq'valqa ılğeepç'es. Vucur, insandar mançe əlyhəsmee maa axva. ²³ I'sa cəmə'ət atk'iniyle qiyğa, Vuccar axumee, exheeqana düə haa'asva suvalqa ılqəç'e. ²⁴ Mane gahılqasse lotk'a mane cigayke əq'əna qıxha eyxhe. Manbışde suralqa mıts aa'ava, lotk'ayle k'enad mırtar qiyxhar ıxha. ²⁵ Miç'eed qıxhesse, I'sa goleene xhinel iykar, manbışisqa qarayle. ²⁶ Telebabışik'le Mana xhinel oo iykar g'acu, qəvəyq'ənanbı. Manbı qəpqi'n ts'irbı ha'a:

– Man rı'hı'd!

²⁷ Mankecar I'sa manbışika yuşan ha'a giyğal. Mang'vee manbışik'le: «Qı'məəq'ən, Zı vorva» eyhe. ²⁸ Pyoturee Mang'us inəxdun cuvab qele:

– Yızda Xərna, Mana Ğuxheene, zak'le xhinel oo iykar Vasqa «Qorava» eyhe.

²⁹ I'see «Qorava» eyhe. Pyoturur lotk'eençe qığəç'u xhinel oo iykar I'saysqana ayk'an. ³⁰ Mits it'umba aa'a g'avcu, mana qərq'i'niyvalin xhinek avqa əə giyğal. Manke «Yızda Xərna, zı g'attixhan he'eva!» mang'vee ts'ir haa'a. ³¹ I'see mankecad xıl hotku mana aqqaqqana. I'see mang'uk'le eyhen:

– K'ılda inyamnana, nya'a ğu ək'leeqa əxəsee-dəxəseeva qalı'ı?

³² Manbı lotk'eeqa ılqeepç'imee mıts k'il qooxhe. ³³ Lotk'eebınbışe «Ğu hək'erar Allahna Dixırva*» uvhu Mang'us k'yoozaranbı.

I'see Genisaretee vuk'aranbı yug qaa'a

* **14:33** 14:33 Allahna Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailıne paççahaaşık'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insandar g'attıvxhan haa'asva qalesde paççah Masixhuk'le eyhe ıxha. Telebabışe I'sa Allahna Dixva eyheng'a, Mana Allahee g'əyxı'na, Allahıs nekke k'anena vorva hagvasdemee eyhe.

³⁴ I'sayiy Cun telebabı golyune şene aq'valqa, Genisaretne suralqa ilğeebaç'e.
³⁵ Maa vooxhene insanaaşik'le I'sa qıvaats'ı, hiqiy-alla Mana arıva ses adaççe.
 İnsanaaşeb gırgın vuk'aranbı Mang'usqa abayle. ³⁶ Vuk'aranbişe I'salqa miz k'yaa'a:
 – Hucoone ixhes, Yiğne tanalinçine baağık xheeyib ši soot'as havaasre.
 Mang'une tanalinçine baağık soot'uyın gırgınbı yug qeebaxhe vuxha.

15

I'see yik'ene mättivaline hək'ee eyhe

1 Mane gahıl I'saysqa İyerusalimğançe fariseyariy Q'aanunun mə'əllimar* abı eyhen:

2 – Nya'a Yiğne telebabışe yişde baba-dideeşe uvhiyn hidya'a? Nya'a manbişe gıney otxhanang'a xıleppi hudyoyğal?

³ I'see manbişik'le eyhen:

– Nya'a şu manke baba-dideeşin ədatbı ha'ava, Allahee uvhiyn hidya'a? ⁴ Nya'a Allahee dişde uvhu: «*Dekkisiy yedis hı'rmət gyuvxhe*», «*Şavaayiy dekkıqayiy yediqa hoku, məxrına gik'eva*»? ⁵ Şumee eyhen: sa insanee «*Dekkiy yed, zı şos helesın Allahıs huvuva*» uvhee, ⁶ məxring'vee dekkisiy yedis hı'rmət gıvdiyxheeyib vooxhe. Şu məxüd hı'iyka Allahne Cuvabile heepxı, baba-dideeşin ədatbı ha'a. ⁷ Ay q'öbvalla haa'anbı! Nimee yugda dişee Rəbbine mizele yuşan ha'ane Yeşaya peyğambaree şuna xhinnenbişde hək'ee otk'un:

⁸ «*Mane milletın Zas ghalekacab hı'rmət gıviyxhe, Manbişin yik'ıbı Zaka deş vod.*

⁹ *Manbişin Yizde ögiyl k'yobzuriy nişiscad karat'dəən kar vod, Co xət qa'anıd, insanaaşe cokecad qığavhuyn karbı vod*»‡.

¹⁰ I'see millet Cusqa sı'ı eyhen:

– Yugda k'ırı alixhxhe, vuk'leeqa k'eççe. ¹¹ İnsan ghalyaqa ıkkekançin deş əq'əə'ə, mang'une ghaleençe qığəənçe əq'əə'ə.

¹² Mane gahıl Mang'usqa telebabı qeepxha eyhen:

– Vak'le ats'anne, Gü eyhenbı fariseyaaşik set'uyınbı.

¹³ I'see manbişik'le eyhen:

– Yizde Xəybişeeene Dekkee idezuyn kar kokeençe gı'ttitğəsın. ¹⁴ Manbı coleb-alqa g'alee'e, manbişe cok akaran bı'rq'i'nbcab hoot'al. Bı'rq'i'ng'vee bı'rq'i'na hoytalxhee, manke q'öyursana xandak'eeqa g'a'apk'as.

¹⁵ Pyoturee Mang'uk'le «*Mana misaala şas yugba yuşan he'eva*» eyhe.

¹⁶ I'see eyhen:

– Vuşded vuk'leeqa k'iç'u dişde? ¹⁷ Nya'a vuşde vuk'leeqa k'idəə, ghalyaqa ıkkıyn gırgın vuxhneqa ayk'anva, mançile qiyğa qığeç'e ixhay? ¹⁸ Ghaleençe qı'ğəən cuvab, yik'eençexhe qaylen, mançınıb insanar əvq'əə'ənbı. ¹⁹ Pısın fıqırıbı, gyapt'iy, zına, sıxbı, horbişika aq'val aqqiy, qəlasın uvhiy gırgın man kar insanne yik'ee eyxhe. ²⁰ İnsan əq'ə'ənbı karbı manbı vod. Hidyodğılne xıleppişika insanee kar otxhunva mana əq'ə'n kar deş vod.

Kana'anğançene zəiyfayn inyam

* **15:1** 15:1 fariseyariy Q'aanunun mə'əllimar manbı dindarar vuxha. Manbişik'le Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvuna Q'aanun yugba vaats'a vuxha. Manbişe mana Q'aanun mebmıbişisib xəp qaa'a vuxha. † **15:4** 15:4 İnxüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (20:12, 21:17). ‡ **15:9** 15:9 Manva Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (29:13).

²¹ I'sa mançer Suriy Sidon eyhene cigabişeeqa ayk'an. ²² Maa'ar Mang'usqa mane cigabişee yeexhena, kana'anbişda sa xhunaşşe ts'ir haa'a qeexhe. Məng'ee Mang'uk'le eyhe ixha:

– Yizda Xərna, Davudna DixŞ, zalqa rəhı'm hee'e! Yizda yiş cinaaşe ayqı, məng'ee geeb əq'üba ts'its'aa'a!

²³ I'see məng'i's cuvabcad qele deş. Manke Man'gusqa telebabı qeepxha «Hucoone ixhes, g'aykke mana, deşxhee mana şaqar qihna ts'ir haa'a qöova» eyhe.

²⁴ I'see zəiyfayk'le eyhen:

– Zı saccu İzrailayne aguyn vəq'əbı xhinnene insanaaşısqa g'axuvu.

²⁵ Zəiyfa Mang'usqana qiyxha, kyorzul eyhen:

– Yizda Xərna, zas kumag he'e!

²⁶ I'see məng'i'k'le eyhen:

– Uşaxaaşine xılence gıney g'ayşu, xvaabişıs k'eçvee yugda dexhe.

²⁷ Zəiyfee eyhen:

– Ho'o, yizda Xərna, Ğu qotkuda eyhe! Xvaabişemee, iyeseəşine sufranile g'a'atk'uyın xüvəbıxhe oyxhan.

²⁸ Məng'i'ne mane cuvabıs I'see eyhen:

– Ay zəiyfa! Vaqa xədn inyamıd, hasre vas ıkkənəxüd ixhecen.

Məng'i'na yişir mankecar yug qeexhena.

I'see yoq'ud vəş insan ats'ya'a

²⁹ I'sa mançe qığeç'u, Galileyayne golyune mıgkəğançe ilğeç'u, maane suvabişde sançılqa ilqeç'u giy'arna. ³⁰ Mang'usqa maqa geeb insanar sabayle. Maqa sabıynbişıqa k'aanbı, bı'rq'ı'nıbı, quç'opkuriynbı, yuşan haa'as dəəxənbı, geed ık'arnanbı vooxhe. Manbı I'sayne g'elybişısqa qaa'a, I'seeyib manbı yug qaa'a vuxha.

³¹ Yuşan haa'as dəəxənbı – yuşan haa'a, quç'opkuriynbı – yug qeepxha, k'aanbı – iviykar, bı'rq'ı'nıbişik'le – g'ece, g'acumee, millet mattıxha İzrailayna Allah axtı qa'a.

³² I'see Cun telebabı qopt'ul eyhen:

– Zalqa mane cəmə'ətnavub alıpxhı, xhebıllə yiğna manbı Zaka vuxha, manbışıqa oxhanasın karıd axu deş. Zas manbı kar udyotxhun yəqqı'l taq'atıle g'a'apk'ı vukkan deş.

³³ Telebabışe Mang'uk'le eyhen:

– Şi inimeene hiqiy-alla insanar deşde cigee, inimeen cəmə'ət ats'ya'asın gıney nençene ha'as?

³⁴ I'see manbışıke qiyghanan:

– Şoqa xhuleble gıneyne vob?

Manbışe eyhen:

– Yıghıble gıneyiy sık'ıninbıd baluğar vod.

³⁵ I'see cəmə'ətık'le ç'iyel gyuv'reva eyhe. ³⁶ Qiyğa Mang'vee yıghıble gıneyiy baluğar alyaat'u, mançıl-alla Allahıs şukurub hav'u, manbı hatq'ur telebabışısqa qele. Telebabışed milletıs bit'al ha'a. ³⁷ Girgınbı otxhun aats'enbı. Mançile hexxana yıghıble gyavts'una ç'emç'eb aaxvana. ³⁸ Uşaxaaşileyiy yadaaşile ğayrı, gıney yoq'ne aazır insanee oyxhan.

³⁹ I'sa insanar mançe əlyhəəsmee maa axva. Qiyğale xhinne, Vucur lotk'eeqa gyu'ur Magdan eyhene cigeeqa ayk'an.

16

Fariseyaaşiniy sadukeyaaşin acıxamır

Ş 15:22 15:22 Davudna Dix: Masıxh Davudaanbişda ixhes, məxüd peyğambaraaşə oyk'an ixha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ixha.

1 Maa'ab Mang'usqa fariseyariy saddukeyar* sabayle. I'sa siliys ı'xəsva manbışe Mang'uk'le xəənçen cok'le sa əlaamat hagveva eyhe. 2 I'semee manbışik'le eyhen:

- Exha qexhemee, xəv ç'əraxəda g'acu şu eyhen: «Hava yugba vuxhes».

3 Miç'eedmee xəybı sadı g'acveene «G'iyna t'ufan vuxhesva» şu eyhe. Şok'le xəə eyxhen karbı nen eyheniyva, eyhes əxeeyid, ine gahbışın işaaratbımee vuşde vuk'leeqa k'əə deş. 4 Allahne yəqqı'le qıkk'epç'iynə, ine gahıne pisde insanaaşə əlaamatbı t'abal he'eyid, manbışis Yunus peyğambarne əlaamatıle ğayrı medın əlaamat hagvas deş†.

I'see manbı g'alyav'u ayk'anna.

5 Telebabışe golyune şene aq'valqa ı'lğəəmee, oxhanasın gıney alyaat'as yik'el hixan hı'ı. 6 I'see manbışik'le eyhen:

- Fariseyaaşineyiy saddukeyaaşine acıxamırıke əq'əna qeepxhe.

7 Telebabışe sana-sang'uk'le eyhe ıxha:

- Mang'vee manva, şı gıney ilydyaat'uva eyhe.

8 I'sayk'le manbışe yuşan ha'an ats'axhxha eyhen:

- Ay inyam k'ıldananbı, nya'a şu şoscad, şoqa gıney deşva yuşan haa'a? 9 Man vuşde vuk'leeqa k'ıç'u dişde? Xhod aazırınğ'us xhoble gıney g'aypxhırna gah, nya'a şosse yik'elyne hipxın? Şu manke xhuleble ç'emç'eniş hexxaba avxuyne gıneyna sav'u? 10 Yoq'ud aazır, yıghne gıneyka ats'i'ıyle qiyğa, xhuleble ç'emç'e gıneyna hexxaba avxuy şos yik'el dişee? 11 Nya'a vuşde vuk'leeqa k'idəə, fariseyaaşineyiy saddukeyaaşine acıxamırıke əq'əna qeepxheva eyheng'a, Zı gıney deş eyhe.

12 Manke telebabışde vuk'leeqa k'əə, əq'əna qeepxheva, I'see gıney ha'ane acıxamırıke deş, fariseyaaşeyiy saddukeyaaşə xət qa'ane karbışike ooxhud eyhe ıxhay.

Pyoturuk'le I'sa Masixh xhinne qıvaats'a

13 I'sa Filippne Keysariyayne cigabışeeqa qarımee, Mang'vee Cune telebabışike qiyghanan:

- İnsanaaşine uvhiyn, İnsanna Dix‡ vuşiyiy?

14 Telebabışe eyhen:

- Sanbışe xhineeqa k'yooq'ana Yəhyeva, mansanbışe İlyas peyğambarva, şensanbışe Yeremiya peyğambarva, sa mebinbışe peyğambaraaşına nenameeva eyhe.

15 I'see manbışike qiyghanan:

- Şosqa nəxüdiy qöö Zı vuşune vor?

16 Şimon-Pyoturee eyhen:

- Ğu Vorne Allahna Dix§, Masixh vorna.

17 I'see mang'uk'le eyhen:

- Yuhanna dix Şimon, ğu nimee baxtivariy, man vak'le insanaaşə deş, Yizde Xəybışeene Dekkee haguva! 18 Zı vak'le eyhen, ğu Pyotur (ganz) vorva, Zınab Yizda ummat mane ganzıl oab alyaa'as. Mane ganzıl alyav'uyne Yizde ummatıle, cehinnyamın gucbıd ğameedxhes deş. 19 Xəybışeene Paççahiyvalin mık'eybı Zı

* **16:1** 16:1 fariseyariy saddukeyar: İna q'öble xəbna dinına grupp, İzrailee geeb qıvaats'ına vuxha. Manbışik'le Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla manbı milletn ç'ak'ınbı vuxha. † **16:4** 16:4 Mançine hək'ee I'see ögeecadnıy uvhu: «Nəxüriy Yunus peyğambar xhebbille yiğnaiy xheyible xəmnə xənnə baluğne vuxhne axu, həməxürür İnsanna Dix xhebbille yiğnaiy xheyible xəmnə ç'iylene k'oralybışee axvas» (12:40). ‡ **16:13** 16:13 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhik'le eyhe. Mana Paççah gırgine milletbışda xərna ixhes. § **16:16** 16:16 Allahna Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailyne paççahaaşik'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insanar g'attivxhan haa'asva qalesde paççah Masixhik'le eyhe ıxha. İncilee I'sa Allahna Dixva oyk'anang'a, Mana Allahee g'əyxi'na, Allahus nekke k'anena vorva hagvasdemee oyk'an.

vasqa qeles. Ğu ç'iyel ha'as eyxheva uvhuyn kar, Xəybışeene Dekkeeyid ha'as hassarasın. Ğu ç'iyel ha'as dexhesva uvhuyn karıd, Xəybışeene Dekkee ha'as hassaras deş.

²⁰ Qiyğa I'see əmr haa'a, Vuc Masixh ıxhay neng'uk'lecad immeyheva.

I'see Vuc qik'u üç'ür qa'asva ögeecad eyhe

²¹ Mançile qiyğa I'sa giyğalna telebabışis yuşan ha'a, Vuc İyerusalimqa əlyhəəs ikkanva, maane ağsaqqalaaşine, kaahinaaşine ç'ak'ınbışde, Q'aanunne mə'əllimaaşine xılence Vucee geeb əq'üba ooxhanasva, Vuc gik'asdava, xhebıd'esde yiğilir Vuc üç'ür qa'asdava.

²² Pyoturee I'sa sık'ırra şaqana qıkkı eyhen:

– Yızda Xərna, Vascar Ğu qiykne! Hasre man Yiğne vuk'lelqa qımaylece!

²³ I'semee Pyoturuk'le eyhen:

– Ögiyle g'eç'e, şeyt'an! Ğu Yızda yəq avqaaqqa! Ğu Allahne işbışda deş, insanne işbışda haa'a!

²⁴ Qiyğa I'sa Cune telebabışılqa sak'ı eyhen:

– Şavusiy Yızda teleba ixhes ikkan, vucee cuna hımaa'acen. Məxrıng'vee culqa gexhan çarmıxıd alyaat'u Zaqar qihna qoracen. ²⁵ Şavaayiy cuna i'mı'r havaace, mang'vee mana avaak'an haa'as. Yızdemee i'mı'r avaak'an hav'uyng'veeme, cuna i'mı'r havaacesda. ²⁶ İnsanee gırgın dyunye xılel qı'ı, i'mı'r havaaq'ar hav'eene, mançike hucoo xayirne? I'mı'r yı'q'əlqa savaak'al haa'asdemee, insanısse hucoo heles əxəyee? ²⁷ İnsanna Dix, Zı, Dekkine nuree malaikaaşika qarımee, Mang'vee gırgıng'us co hı'inçıl-alla gexhan qeles. ²⁸ Zı şok'le hək'en eyhe, inyaa ulyobzurne sabaranbışik'le, İnsanna Dix Paçcahiyvalika qariy g'ıdecu hapt'as deş.

17

I'sa Masixh Mısa peyğambarı kayiy İlyas peyğambarıka yuşan ha'a

¹ Ooğançe yixhille yiğ ilğeç'uyle qiyğa, I'see Pyoturiy Yaaq'ubiy mang'una çoc Yəhyer qort'ul sa axtine insanar deşde suvalqa ilqeebaç'e. ² Manbışde ulene ögiyl Mana sayangara badalexhena. Mang'un aq'va veriğ xhinne hits'ayghar giyğal, tanalqa ali'ıyn karbıd işiğ xhinne capmee-cagvara qeedaxhe. ³ Mane gahıl manbışik'le Mısayiy İlyas I'sayka gaf haa'a g'ooce. ⁴ Pyoturee eyhen:

– Yızda Xərna, yişin inyaa vuxhay nimeecad yugda ıxhayn! Vas ikkanxhee, zı inyaa xhebillə paga alyaa'as, sa Vas, sa Mısays, sayid İlyası.

⁵ Pyotur yuşan ha'ane gahıl, manbışılqa sa hits'aagharna bulud qabı, əq haa'a. Qiyğa mançence ses qadayle:

– İna Zas geer ikkana Dix vorna, Mang'vee Yızde yik'es şadvalla hoole! Mang'ul k'ırı alixhxhe!

⁶ Telebabışik'le man g'ayxhı it'umba qəpqr'i'n, aq'vakkena ç'iyelqa dizyabatçe. ⁷ I'sa manbışisqana qarı, manbışik xil set'u «Oza qeepxhe, qı'məəq'ənva» eyhe. ⁸ Manbışe vuk'ulybı ooqa qı'ımee, I'sayle ğayrı vuşucar g'ece deş. ⁹ Suvayle g'əəmee I'see telebabışik'le eyhen:

– İnsanna Dix* qik'u üç'ür qa'asmee, şok'le həşde g'acuyn şavuscad yuşan hıma'a.

¹⁰ Telebabışe Mang'uke qiyghanan:

– Nya'a manke Q'aanunne mə'əllimaaşe, *ts'erra İlyas peyğambar qales ikkanva†* eyhe?

* **17:9** 17:9 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paçcah Masixhuk'le eyhe. Mana Paçcah gırgıne milletbışda xərna ixhes. † **17:10** 17:10 Mançine hək'ee Malaki peyğambarne kitabee otk'un (4:5).

¹¹ I'see manbışis inəxdın alidghınıy qele:

- Hək'erar İlyas peyğambar qarı gırgın kar qa'as ıkkın. ¹² Zımee şok'le eyhen, İlyas qarına, saccu manbışik'le mana qıvats'ı deş, manbışe mang'une vuk'lelqa yiğbı exı. İnsanne Duxeeyib manbışde xılence geeb əq'üba ts'its'aa'as.

¹³ Manke telebabışde vuk'leeqa k'eç'e, Mang'vee xhineeqa k'yooq'ane Yəhyeyne hək'ee ooxhud eyheva.

I'see cinaaşe aqqına gade yug qa'a

¹⁴ Manbı insanar sabıyne cigeeqa qabımee, I'saysqa sa adamiy qarı Mang'une ögiyl q'aratsabışıl gyu'ur ¹⁵ eyhen:

- Yızda Xərna, yızde duxalqa rəhı'm hee'e, mang'vee sudurğayke geeb əq'üba opxhan. Mang'vee vuceecar-vuc ts'ayeeqa, xhineeqa huvoyxhar. ¹⁶ Zı mana Yiğne telebabışisqaniy arı, manbışisse mana yug qa'as əxı' deş.

¹⁷ I'see eyhen:

- Yəqqı'le qıkkeepç'iyn, inyam deşin ine gahıyn insanar, Zı mısilqameene şokanacar ixhes? Zı mısilqameene şos öörxəs? Uşax inyaqa, Yızde k'anyaqa qale.

¹⁸ I'see cinık'le gadeyne adğançe qığeç'eva əmr haa'a. Manıd qığeç'en. Gader mankecar yug qexhena. ¹⁹ Telebabı I'sayka cocab avxumee, manbışe qiyghanan:

- Nya'a şasse man qığahas dəxı'?

²⁰⁻²¹ I'see manbışik'le eyhen:

- Şoqa inyam k'ılda ıxhal-alla. Zı şok'le hək'edacad eyhe, şoqa sa k'ınna xardalna toxumeen inyam ıxha, şu mane suvayk'le «ciga badal hee'eva» uvheene, mançin ciga badal haa'asda. Şossed ha'as dəxən kar axvas deş.

I'see, Vuc qik'u üç'ür qa'asva meeb xabar hoole

²² Manbı Galileyeenang'a I'see telebabışik'le eyhen:

- İnsanna Dix insanaaşine xıyaqa qelesda gah k'ane qooxhe. ²³ Manbışer Mana gik'asda. Xhebıd'esde yiğismee Mana üç'ür qa'as.

Man g'ayxhı telebabışe aq'vabı qa'a.

Allahne xaas qelen nalok'

²⁴ Manbı sapk'ıl Kefernahumqa qabımee, Allahne xaan nalok'bı sa'anbı Pyoturusqa qeepxha qiyghanan:

- Vuşde Mə'allımee nalok'bı qelenbı dişde?

²⁵ Pyoturee «Qelenva» eyhe. Pyotur xaaqa ikkeç'uykum, I'see mang'uke qiyghanan:

- Şimon, vasqa nəxüdiy qöö, ine dyunyeyne paççahaaşe nalok'bı şavukene sa'a? Cune dixbışikene, deşxhee, menne cigaynbışikene?

²⁶ Pyoturee «Menne cigaynbışikeva» uvhume, I'see mang'uk'le eyhen:

- Yiğne uvhuyn məxdud qığəə, manbışde dixbışe nalok'bı qele deşud. ²⁷ İnyaabın insanar tsimis qimebaxhecenva, golyusqa hark'ın tilov eehe, ts'etta gitxhuyn baluğ aleet'e. Ğu mançin ghal aaqımee, nuk'rayn pıl g'aces. Man alyaat'u, Zalid, valid-alla qele.

18

Xəybışeene Paççahiyvalee nekke xərna vuşune vor?

¹ Mane gahıl telebabı I'saysqa qeepxha qiyghanan:

- Xəybışeene Paççahiyvalee nekke xərna vuşune vor?

² I'see Cusqa sa k'inin uşax qott'ul, telebabışde yı'q'nee ulyozar ha'a. ³ I'see manbışik'le eyhen:

- Zı şok'le hək'edacad eyhe, şu badaleepxha in k'inin uşaxar xhinne qideepxheene, şosse Xəybışeene Paçcahiyvaleeqa mısacab ikkepç'es vəəxəs deş. ⁴ Şavaayiy vuc ine uşaxın xhinne xərra ikdekka, Xəybışeene Paçcahiyvalee nekke xərna mana ixhes. ⁵ Şavaayiy Yizdemee məxrıne uşaxıs akka aaqa, məxrıng'ee akka Zasıd aaqasın. ⁶ Zalqa inyam ha'ane k'ininbışda saxheeyir şavaamecar yəqqı'le qığavhee, məxrıng'une gardanaqa xəbna yöxxəyna g'aye qav'u, deryaheeqa dağərçve yugda eyxhe.

Pisde yəqqı'lqa hoot'alne karbışde hək'ee

⁷ İne dyunyel pisde yəqqı'lqa hoot'alne karbışil-alla, insanaaşılqa ver ooxas! Məxdıne karbışın ögü i'xəs eyxhen deş, man karbı ha'as kumag hı'iyng'ulqame ver ooxas. ⁸ Yiğne xılen, g'elin ğu pisde yəqqı'lqa hoyt'alxhee, man gyatxı dağətçe. Qik'uyle qiyğa, Allahne k'ane, xıl, g'el dena ıxhay, q'öne xılekayiy q'öne g'elika ğırgıne gahbışıs ts'ayeeqa huvorxhuliyle nimeexheeyid yugda eyxhe. ⁹ Ğu, yiğne ulen pisde yəqqı'lqa hoyt'alxhee, mana alqavhu dağerpçe. Qik'uyle qiyğa, Allahne k'ane, sa uleka ıxhay, q'öne uleka cehinyamne ts'ayeeqa ğırgıne gahbışıs huvorxhuliyle nimeexheeyid yugda eyxhe. ¹⁰⁻¹¹ İne k'ininbışıqa nenacar ooğançe avqa ılymakka. Zı şok'le eyhen, manbışde malaakaaşık'le xəybışee Yizde Dekkın aq'va ğırgıne gahbışıl g'ecen.

Avguyne vəq'əyna misaala

¹² Şosqa nəxüdiy qöö? Şavuqame vəş vəq'ə vobxhee, mançına sa nyaqamecab apk'ınee, nya'a mang'vee mana yüç'əle yüç'üb (99) suval g'alepçi mana apk'ınna t'abal haa'as i'qqəs dışde? ¹³ Zı şok'le hək'eda eyhe, mana mang'uk'le aveykeene, aveykınçıl-alla, mana şene idyapk'iniyne yüç'əle yüç'ünçile geer şadxhes. ¹⁴ Məxdıd vuşde Xəybışeene Dekkis, mane k'ininbışda sacar agu ikkan deş.

Bınah haa'ana çoc

¹⁵ Yiğne çocce vas qəlasın he'ee, hark'in mang'uk'le, mang'vee hav'una bınah eyhe. Hasre man ğırgın karıd, vuşde q'öng'ünecad əree axvecen. Mang'vee val k'ırı alıxhheene, ğu çoc agval ha'a deş. ¹⁶ De'eş, mang'vee val k'ırı ilydiyxeene, vakasana sayee, q'öyreyee insan ikkee. Qiyğa ğu uvhiyn ğırgın kar, q'öng'vee, xhebing'vee tastiğ' he'ecen. ¹⁷ Mang'vee mane insanaaşılıd k'ırı ilydiyxeene, Yizde ummatık'le eyhe. De'eş, mang'vee ummatılıd k'ırı ilydiyxeene, hasre mana yiğnemee nalok'bı sa'anayiy* Allah qıvdyaats'anbışda sa xhinne ixhecen. ¹⁸ Zı şok'le hək'eda eyhe, şu ç'iyel ha'as eyxheva uvhuyn kar, Xəybışeene Dekkeeyid ha'as hassarasın. De'eş, şu ç'iyel ha'as dexheva eyhen karıd Xəybışeene Dekkee ha'as hassaras deş. ¹⁹ Meed Zı şok'le eyhen, ine dyunyel hucoomeecad sa kar heqqasva, vuşda q'öyre sa fıkrelqa qabee, Yizde Xəybışeene Dekkee manbışıs ikkanan kar hidevu g'alepçes deş. ²⁰ Q'öyre xhebiyre insan Yizde doyule nyaabiy sabı, Zınar maa manbışde yı'q'nee ixhesda.

Borc yik'el hixan hidya'ane nukarne hək'eena misaala

²¹ Mane gahıl Pyotur I'saysqa qıxha eyhen:

- Yızda Xərna, çocce zas qəlasın hı'ixhee, zı xhulene nəqqeesne mang'une bınahıle ilğeç'es ikkan? Yiğhne nəqqeesmeene?

²² I'see mang'uk'le eyhen:

* **18:17** 18:17 nalok'bı sa'ana: Mane gahıl nalok'bı sa'anbı şavuscab vukkiykananbı deşdiy. İzrail mane gahıl Roma imperiyeyn uvhuynçikanıy gyuv'ur oza qooxhena. Man nalok'bı sa'anbı cühüt'yar vuxheeyib, manbışe nalok'bı Roma imperiyeynsniy sa'anbı. Mançıl-allab nalok'bı sa'anbışqa duşmanaaşıqa xhinneniy ilyaaka.

- Zı vak'le eyhen, yighne yəqee deş, yighne nəqees yights'alyna (7x70). ²³ Mançil-allab, Xəybışda Paçcahiyvalla nişikiy akar? Haane, paçcahee cune nukaraaşıke hı'sab qeqqa. ²⁴ Paçcahee hı'sab qeqqa girğilymee, mang'usqa ts'erra, cus yits'id aazır talant† borcnana arayle. ²⁵ Mang'uqa qelesin kar dexhal-alla, paçcahee əmr haa'a vucur, xhunaşser, uşaxarıb, cuqa vodun girğın karıd massa huvu borc qelecen. ²⁶ Man g'ayxhı nukar ç'iyelqa gizerçu eyhen: «Zas sık'ınna gah hevle, zı girğın sak'al ha'asın». ²⁷ Paçcahna nukarılqa rəhı'm qabı, vucur g'ekkana, borcud qımeleva eyhe. ²⁸ Mana nukar g'aqa qıgeç'umee, mang'usqa cus nuk'rayn vəş pıl borcnana sa merna nukar qızaxxa. Mang'vee mana gardanike aqqı «Zaara ixhe, həşde xhinne borc qeleva» eyhe. ²⁹ Borcnana mang'une g'elybışeeqa qukkyork'ul miz k'ya'a: «Zas sık'ınna gah hevle, girğın zı sak'al ha'asın». ³⁰ Mang'us məxüd ha'as ıkkıykan deş. Mançil-allar mang'vee «Borc qelesmee, mana insan zindaneeqa arçeva» eyhe. ³¹ Menne nukaraaşıq'le mang'vee ha'anbı g'acu aq'vabı qa'a. Qiyğab apk'ın cok'le g'acuynbı paçcahıs yuşan ha'a. ³² Paçcahee mana nukar cusqa qort'ul eyhen: «Karaı'dəəna nukar, nya'a ğu zas miz k'yav'u, zı yiğın borc hakkal hı'ı dışde? ³³ Nya'a vasse, zı vas rəhı'm hav'una xhinne, ğunab yiğne hambazıs rəhı'm haa'as vəəxəs dışdiy?» ³⁴ Mançike paçcahıs qəl vuxha, girğın borc quvu ç'əvxhesmee, mana nukar əq'üba hoolenbışde xılyaqa qele. ³⁵ Vuşde girging've vuşde çocaaşe hı'iybnı yik'eençe yik'el hixan hide'eene, Yizde Xəybışeene Dekkeyid şok man ha'as.

19

I'sayke xhunaşşe qaxiyles yeexheyeva qiyghan

¹ I'sa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, Galileyeençe qıgeç'u İordan damayne şargılyne Yahudeyeeqa ayk'an. ² Mang'uqab qihna geeb insanar qavayle. I'see manbı maa'ab yug qaa'anbı.

³ I'saysqa fariseyar* qeepxha Mana siliys ı'xəsva qiyghanan:

- Nişil-alla qariy adamiys cuna xhunaşşe qaxiyles yeexheye?

⁴ I'see manbışis inəxdun alidğhıniy qele:

- Nya'a, şu qətqı' dışde, İpxhıning'vee ts'eppiykecab «*adamiyiy zəiyfa ipxhın*»†.

⁵ «*Mançil-alla insanee dekkıy yed g'alyabaççe, xhunaşşeyka eyxhe. Adamiyiy xhunaşşe sa vuxhesva*»‡. ⁶ Həşde manbı q'öyre deş, sa vooxhe. Mançil-allad hasre Allahee at'iq'an hı'ıyn insanaaşe curma'acen.

⁷ Fariseyaaşe I'sayk'le eyhen:

- Nya'a manke Mısee insanaaşıq'le uvhu: «Xhunaşşeyne xılyaqa qaxiyvunava kağız huvu, qaxiyles yeexhe»?

⁸ I'see manbışik'le eyhen:

- Vuşun yik'ıbı g'ayebı xhinneva Mısee şosqa xhunaşser qaxuvles hapsır. Ts'etta məxüd deşdiy vod. ⁹ Zımee şok'le eyhen, şavaayiy zinayle ğayrı menne karal-alla cuna xhunaşşe qaxiyvu, merna xhunaşşe hey'ı, mana zina hı'ına xhinnekar eyxhe.

¹⁰ Telebabışe I'sayk'le eyhen:

- Adamiynemee xhunaşşe hiveeciy manimee dağamın karxhee, xhunaşşe hidey'iycağ mançile yugda eyxhe.

¹¹ I'see manbışik'le eyhen:

† **18:24** 18:24 Talant: sa talantee 34,5 kg nuk'rayn vod. Sa talant pılın yits'ıxhvalle (15) senna yugba iş hav'uyng'ussenıy ha'as əxən. * **19:3** 19:3 fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. † **19:4** 19:4 İnəxüd Mısa peyğambarne ts'ettıyne kitabee otk'un (1:27). ‡ **19:5** 19:5 İnəxüd Mısa peyğambarne ts'ettıyne kitabee otk'un (2:24).

- Zı man uvhuyn gırgıng'usse ha'as əxəs deş. Şavusiy man Allahee huvu, mang'usse ha'as əxəs. ¹² Məxbınbı vobınbı, yedike vuxhayng'acab xadimba vuxha, məxbınbı vobınbı, insanaaşə məxüb qav'u, sassanbışed Xəybışeene Paçcahiyvalinemeə xhunaşşə hee'ecar deş. Hasre şavusseiy əxə, mang'veeyid he'ecen.

I'see uşaxaaşis xayir-düə hoole

¹³ Mane gahıl insanaaşə I'saysqa uşaxar abayle, Mang'vee manbışılqa xıl gıxhxı düə hee'ecenva. Telebabışe manbışik'le cuvabbı eyhe ıxha. ¹⁴ I'seemeə manbışik'le eyhen:

- Uşaxar Zasqa qeepxhes havaasre! Manbışda yəq uvqımaaqqqa! Xəybışeena Paçcahiyvalla məxbınbışda vob.

¹⁵ I'see manbışılqa xıl gıxhxı, düə hav'u, mançe ayk'anna.

I'sayiy karnana insan

¹⁶ Sa insan I'saysqa arı qiyghanan:

- Mə'əllim, zı nəxbına yugvalane haa'as vukkan, zaqa exır ixhecenva?

¹⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

- Nya'a ğu Zake yugvaline hək'ee qidghın ha'a? Yugna Sa Allah vorna. Vas məxbına i'mi'r vukkanxhee, Mang'une əmirbışıl k'ırı alixhxı, Mang'vee eyhen he'e.

¹⁸ Mane insaneə I'sayke «Nene əmirbışilyneva?» qidghın ha'a.

I'see mang'uk'le eyhen:

- *Gimek'a, zina huma'a, sixbı huma'a, hudi'ıyn karat'dəən kar insanne gardanaqa gimiyxhe,* ¹⁹ *dekkısiy yedis hı'rmat gyuvxhe, yiğne k'anena ikkiykne, nəxüriy vas ğu ikkan.*

²⁰ «Zı man gırgın ha'anva, medın zas hucooyiy g'idiyxharva?» mane mek'vne insaneə I'sayke qiyghan.

²¹ I'see eyhen:

- Vas yiğın gırgın işbı yugunbı ıxha ikkanxhee, hark'ın yiğın gırgın kar massa hele. Qiyğad çike ıxhayn pıl kar deşınbışis bit'al he'e. Manke vaqa xəybışee xaziyna vuxhes. Mançile qiyğa Zasqa sak'le, Zaqar qihna qora.

²² Mane mek'vne insanıqa geed kar ıxhal-alla, I'see uvhuyn g'ayxhımeə, mang'vee aq'va qı'ı mançe ayk'anna.

²³ Mançile qiyğa I'see telebabışik'le eyhen:

- Zı şok'le hək'edacad eyhe, karnane insanın Xəybışeene Paçcahiyvaleeqa ikk'eç'uy dağamda vod. ²⁴ Zı meed şok'le eyhen, devayn veebayne q'əç'eençe ilğevç'uy, karnane insanın Allahne Paçcahiyvaleeqa ikk'eç'uyle rəhətəda ixhes.

²⁵ Man I'see eyhen g'ayxı, telebabı mançile mattebaxhenbıcab. Manbışe qiyghanan:

- Şavussene manke g'attixhanas əxəs?

²⁶ I'sa manbışıqa ilyakkı eyhen:

- Man insanısse ha'as əxəs deş, Allahısemee ha'as dəxən kar deşin.

²⁷ Pyoturee I'sayk'le eyhen:

- Haane, şı gırgın g'aletçu Vaqab qihna q'öö, mançil-alla şas hucoone ixhes?

²⁸ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

- Zı şok'le hək'edacad eyhe, dyunye ts'ed qıxhameə, İnsanna DixŞ Cune nurune taxtıl gyu'urmeə, şu, Zaqab qihna qabıynbı İzrailyna yits'ıq'öble (12) nasıl vuk'lek vukkeesva yits'ıq'öne taxtıl gyuv'aras. ²⁹ Şavaayiy Yızdemeə xaybı, çocar, yiçubı, dek,

§ 19:28 19:28 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paçcah Masixhuk'le eyhe. Mana Paçcah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

yed, uşaxar, con cigabı g'ali'i məxrıng'us vəş nəəqees mançile geed heles, gırgıne gahbışıda i'mı'rıb mang'una vuxhes.

T'ımılığne işçeeşine hək'eena misaala

³⁰ Tseppiynbışın gellesınbı, nekke qiyğiyınbı vuxhes, nekke qiyğiyınbı tseppiynbı vuxhes.

20

¹ Xəybışda Paççahiyvalla nişikiy akar? Haane, iyesiy miç'eeqana cune t'ımılığeeqa işçer t'abal ha'as i'qqəna. ² Mana işçeeşika yığisiys sa nuk'rayn pıl hevlesva yuşanxa, manbı cune t'ımılığeeqa g'uxoole. ³ Sə'ət yüç'ülle eexheng'a mana meer maydamaqa qığeç'e. Mang'uk'le maa'ab iş dena avxuyn insanar g'ooce. ⁴ Mang'vee manbışik'le eyhen: «Şunab yizde t'ımılıyne bağeeqa işlemişeepxhes havak'ne. Şolqa gyooxhana hək'ib zı qopkuba qevlesda». ⁵ Manbıb avayk'ananbı. Sə'ət yits'ıq'vəble vooxheng'ayiy sə'ət xheyible vooxheng'a, mana meer qığeç'u man kar ha'an. ⁶ Sə'ət xhoble vooxheng'a mana meer qığeç'ena. Mang'uk'le maa'ab meeb ulyobzuriyn insanar g'ooce. Mang'vee manbışike qiyghanan: «Nya'a şu yiğ iş dena ulyobzur exha qa'a?» ⁷ Manbışe «Şavacab şas iş hidevunava» eyhe. Mang'vee manbışik'led «Şunab yizde t'ımılıyne bağeeqa işlemişeepxhes havak'neva» eyhe.

⁸ Exha qexhemee, bağine iyese cun işçeer vuk'lek vukkekang'uk'le eyhen: «Gırgın işçer qopt'ul, manbışda hək' qevle. Ts'erra nekke qiyğa abıynbışile giğle. Nekke qiyğab miç'eeb abıynbışda qevle». ⁹ Sə'ət xhonçul abıyne işçeeşis sa nuk'rayn pıl hele. ¹⁰ Ts'eppa abıynbışisqa həməxüd qadayle cos geedme heles. Manbışisid sa nuk'rayke pıl qele. ¹¹ Manbışe colqa gyooxhana hək' alyapt'imee, iyeyilena haa'a giviyğal. Manbışe eyhe ıxha: ¹² «Nekke qiyğa abıynbışe sa sə'ətna iş hav'u, ğu verıgık avub nekke dağamne gahıl işlemişeepxhayn şınayiy manbı sa avqu». ¹³ İyese manbışde sang'us inəxdun alidghıniy qele: «Hambaz, zı vas horbı hı'ı deş. Ğu zaka sa nuk'rayne pılıke dişdiy yuşanxa? ¹⁴ Vas quvuna hək'ib alyapt'ı hoora. Zasmee nekke qiyğa arıyng'usub vas xhinnenacab hək' qevles vukkan. ¹⁵ Nya'a zasse yizde pılıke, yik'es ikkanan ha'as dəxəyee? Deşxhee, yiğne missine ules, yizda yugvallane qiviykkan?» ¹⁶ Həməxübıb nekke qiyğiyınbı tseppiynbı vuxhes, tseppiynbıb nekke qiyğiyınbı vuxhes.

I'see xheyib'es qik'u-üç'ür qixhesva xabar hoole

¹⁷ I'see İyerusalımqa əlyhəemee, yits'ıq'vəyre teleba sa suralqa qopt'ul eyhen:

¹⁸ – Həşde şı İyerusalımqa ıqəə, maa'ar İnsanna Dix*, Zı, kaahinaaşine ç'ak'ınbışdeyiy Q'aanunne mə'əllimaaşine xıyaqa qeles. Manbışe Mang'us məhkama hı'ı, Mana gik'as ikkanva yuşaneepxhes. ¹⁹ Manbışe Mana menne milletbışde xıyaqa demalqa gıxhıxhesiy çümqbı i'xı' çarmıxılqa ts'its'e'ecenva qeles. Xhebıd'esdemee yığıys Mana üç'ür qa'as.

Xəbvalla deş, k'ilyvalla hee'e

²⁰ Mane gahıl Zavdayne dixbışda yed, cene dixbışika sacıgee I'saysqa qeexhe. Mana Mang'us k'yorzul, Mang'uke hucoomecad heqqan. ²¹ I'see zəiyfayke «Vas hucoone ikkanva» qiyghan? Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Hasre ina yizda q'öyre dix Yiğne Paççahiyvalee sa Yiğne sağne sural, manasar solne gyuv'recen.

²² I'see eyhen:

– Şos hucoome ikkan, şok'le ats'a deş. Zı ulyoğasde k'oleençe, şosse əxəyee?

* **20:18** 20:18 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhuk'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

Manbışe «Şasse əxəsınva» eyhe. ²³ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı ulyoğasde k'oleençe, şunad ulyoğasın. Saccu vuşume sağıl, vuşume solul gyu'arasva Zı deş eyhe. Yizde Dekkee man cigabı şavunbıvayıy uvhu, manbıb gyuv'arasınbı.

²⁴ Man g'ayxhiyne yits'ne telebayna, mane q'öne çoculqa qəl avqaaqqa. ²⁵ I'see telebabı Cusqa qopt'ul eyhen:

– Şok'le ats'an, milletbışde ç'ak'ınbışe con milletbı vuk'lek ikkekka, xəbvallab milletbışis conecab qıvaats'ıynbışe haa'a. ²⁶ Şu məxüd hidya'as ikkan. Vuşde yı'q'nee xərna ixhes ikkanang'vee, hasre şos k'ilyvalla he'ecen. ²⁷ Vuşde yı'q'nee ts'erriyna ixhes ikkannar vuşdacar nukar ixhecen. ²⁸ İnsanna Dixır Cus k'ilyvalla hee'ecenva deş, Vucee mebinbışis k'ilyvalla haa'asva, Vuc qik'u, geebınbı gattivxhan ha'asva qarı.

I'see q'öne bı'rq'ı'ng'us işix qalya'a

²⁹ I'sayıy telebabı Yerixon eyhene şahareençe əlyhəəmee, manbışiqab qihna geeb insanar qavayle. ³⁰ Yəqqı'ne mıglek q'öyre bı'rq'ına insan gyu'ur eyxhe. Manbışik'le mançe I'sa ı'lğəəva g'ayxhımee «Yişda Xərna, Davudna Dix†! Şalqa rəhı'm hee'eva!» ts'irbı ha'a. ³¹ Cəmə'ətın manbışik'le nımee nıq'bı aqqeva uvheeyid, manbışe «Yişda Xərna, Davudna Dix! Şalqa rəhı'm hee'eva!» sık'ıldad ç'ak'ın ts'irbı ha'a. ³² I'sa ulyorzul, manbıb Cusqa qopt'ul qiyghanan:

– Hucoone Zı vuşdemee he'e, hucoone şos ikkan?

³³ Manbışe eyhen:

– Yızda Xərna, şas ikkanan yışde uleppışik'le g'acecen.

³⁴ I'sayna manbışılqa rəhı'm qabı, manbışde uleppışik xıl set'a. Mankecad bı'rq'ı'nbışde uleppışeeqa işix qayle. Manbıb I'sayqa qihna avayk'an.

21

I'sa İyerusalimeeqa qarı

¹ Manbı İyerusalımısqa hıviyxharne cigee, Zeytunne suvalyne Bet-Fage eyhene xıveeqa qavayle. Mançe I'see q'öyre teleba g'axuvu, ² eyhen:

– Ögiliyne xıveeqa havak'ne. Şok'le maqa ikkepç'imeecab avt'ulna əməleyiy çına q'udux g'avces. Manbı Zasqa alle. ³ Şoke şavaamecad «Hucoone ha'ava» qiyghıneene, «Manbı Xəring'usqa ikkanva» eyhe. Mane insanee mankecad şosqa ikkees hassarasınbı.

⁴ Man karbı peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

⁵ «İyerusalimeene milletik'le eyhe:

Şosqa vuşda Paççah qöö vor.

Mang'vee Vucecar Vuc axtıra ikkeka deş,

Mana xev ıxı'yxəne əməlel,

*Əməleyne q'uduxul gyu'ur qarayle».**

⁶ Telebabı hapk'ın gırgın I'see uvhuyn xhinne ha'a. ⁷ Əməleyiy çına q'udux qabı, çılqa con tanalinbı adaççe. Mançıl ooğançer I'sa giy'ar. ⁸ Maqa sabıyne gellesınbışe tanalin karbı g'ayşu yəqqı'lqa gyadaççe, avxuynbışed yivaaşın bıtağbı hatq'ur yəqqı'lqa gyoka. ⁹ I'sayle ögiyl, yı'q'əl əlyhəənbişe ts'irbı ha'a inəxüd eyhe ıxha:

† **20:30** 20:30 Davudna Dix: Masıxh Davudaanbışda ixhes, məxüd peyğambaraaşe oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha. * **21:5** 21:5 İnəxüd Zakariye peyğambarne kitabee otk'un (9:9).

- *Hosanna†Davudne Dixes‡!*
Rəbbine doyuka Qarıyng'us şukur vuxhenava!
Nekke axtıne xəybışee hosanna! §

¹⁰ I'sa İyerusalımqa ikkeç'umee «İna Vuşuneva?» gırgına şaharcab g'elil qooxhe.

¹¹ Cəmə'ətınıd eyhe ıxha:

- İna Galileyayne Nazaret şahareençena I'sa Peyğambar vor.

I'see kar massa helenbı Allahne xaane məhleençe g'ee'ebaşşe

¹² I'sa Allahne Xaane məhleeqa ikkeç'u, maa kar alişşu-massa helen gırgınbı g'e'ebaşenbı. Mang'vee pılbı badal ha'anbışın istolbı, qı'nerker massa helenbışın riyadbı alyt'ik'al hı'ı, ¹³ eyhen:

- «*Yizde xaan do düəyn xav ixhesva*»* otk'un, şumee man g'ulduraaşine akvaalqa sak'al hı'ı.

¹⁴ Mang'vee Allahne Xaane məhlee Cusqa qeepxhayn k'aanbıyiy bı'rq'ı'nıbı yug qaa'anbı. ¹⁵ Uşaxaaşe Allahne Xaane məhlee «Davudne Dixes hosannava!» ts'ırbı ha'a. Kaahinaaşine ç'ak'ınbışik'leyiy Q'aanunne mə'əllimaaşik'le Mang'vee hı'ıyn əlaamatbıyiy uşaxaaşe ha'an man ts'ırbı g'ayxımee, manbışda I'salqa qəl avqaaqqa.

¹⁶ Manbışe I'sayk'le eyhen:

- Manbışe eyhen Vak'le g'iyxheye?

I'seeyid manbışik'le eyhen:

- Ho'o. Nya'a şu qətqı' dışde: «*Uşaxaaşeyiy yedik gyooqanbışe Ğu axtı qa'as*»†?

¹⁷ Mang'vee manbı g'alyav'u, şahareençe qıgeç'u Bet-Anya eyhene cigeeqa ayk'an. Xəmdər maa axva.

İnciler t'lydəəna inciliyna yiv

¹⁸ Qinne yiğil miç'eer, I'sa şahareeqa siyk'almeə, mısniy qıxha vor. ¹⁹ Yəqqı'ne mıglek Mang'uk'le inciliyna yiv g'avcu, çısqa qexhe. Mang'uk'le yivel t'eleyle ğayrı vuççud ivdeeke g'acumee, I'see yivek'le eyhen:

- Hasre val sayib meyva ılymaalecen!

İnciliyna yiv mankecab qooqqana. ²⁰ Telebabışik'le man ıxhayn g'acu, mattepxha eyhen:

- Nimeə zaarabane inciliyna yiv qooqqu?

²¹ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

- Zı şok'le hək'edacad eyhe, şu şakkee idyavxu yik'eençe inyam he'eene, şene inciliyne yivene vuk'lelqa qadıynçiled hexxanbı şosse ha'as əxəs. Şu ine suvayk'lecad «Oza quvxha deryaheeqa g'ook'leva!» uvhee, həməxüdid ixhesın. ²² Vuşde yik'ee inyam vodxhee, düə haa'ameə hucooyiy heqqı man gırgın ixhesın.

Şavaayiy man işbı I'saysqa ha'as hassır

²³ I'sa Allahne Xaane məhleeqa arı maa insanaaşis xət qa'ameə, Mang'usqa kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy ağsaqqalar qeepxha eyhen:

- Şavaane Vasqa man işbı ha'as hassır? Şavaane Ğu Xərna hı'ı?

²⁴ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

- Zınad şoke sa kar qiyghanas, şu Zas alidghınıy quveene, Zınad Şavaayiy Zasqa man işbı ha'as hassırva şok'le eyhes. ²⁵ Yəhyeysqa insanaaşis gicəpxı'ybı alyaat'a'as Şavaaniy hassır, Allaheeniy insanaaşeni?

† **21:9** 21:9 Hosanna: Cühüt'yaaşine mizel «Şi g'attivxhan hee'eva» eyhen vodun. Məxür Allah axtı qa'a ıxha.

‡ **21:9** 21:9 Davudna Dix: Masixh Davudaanbışda ixhes, məxüdü peyğambaraaşee oyk'an ıxha. Mançil-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha. § **21:9** 21:9 Manva Zaburee otk'un (117:25-26) * **21:13** 21:13 İnəxüdü Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (56:7). † **21:16** 21:16 Manva Zaburee otk'un (8:3).

Manbişe sana-sang'uk'le eyhe ıxha:

– Şi «Allaheeva» uvhee, «Nya'a şu mang'ulqa inyam hidi'ıva?» eyhes.
 26 «İnsanaaşeva» uvheeyid, cəmə'ətüle qəvəyq'ən. Manbişde gırgıng'vee mang'uk'le peyğambarva eyhe.

27 Manbişe I'sayk'le «Şak'le ats'a deşva» eyhe. I'seeyid manbişik'le eyhen:

– Zınad Şavaayiy Zasqa man işbı ha'as hassırva şok'le eyhes deş.

Qöne duxayne hək'eena misaala

28 I'see meed eyhen:

– Şu inçik'le hucoova eyheyiy: Sa adamiyqa q'öyre dixniy vor. Mana dixbişde sang'usqa qıxha, «Dix, g'iyna hark'ın t'imilene bağee iş he'eva» eyhe. 29 Ts'etta dixee «Zas ıkkın deşva» eyhe. Qiyğalemee fıkır badal hav'u, hayk'annacar. 30 Mana insan q'ör'esde dicesqa qıxha, manva eyhe. Q'ör'esde dixemee «Xərna, ı'qqənava» uvhu hayk'an deş. 31 Mane q'öng'üne neng'veene dekkıs ıkkanan ha'a?

Manbişe «Ts'erriyng'veeva» eyhe. I'see manbişik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'edacad eyhe, nalok'bı sa'anbiyyı† gocebı şole ögiyl Allahne Paçcahiyvaleeqa əlyhəə vob. 32 Yəhye şosqa qopkuna yəq Haagvasniy qarı. Şumee mang'ulqa inyam hı'ı deş, nalok'bı sa'anbişeyiy gocebişemee mang'ulqa inyam hı'ıyn. Şok'le man gırgın g'acuyled qiyğa, fıkır badal hav'u mang'ulqa inyam hı'ı deş.

Arendeeqa t'imılığ alyaat'uyne, qəlasın ha'ane işçeeşine hək'eena misaala

33 Sa menne misaalal k'ırı alixhxhe: Sa xaane iyese t'imilen bağ ezu, çine hiqiy-allad cabır alya'a. Qiyğad mane cabırıke ad t'imil hoyç'anan ciga hı'ı, k'aneb hiqiy-allan ciga g'acecenva talvar alya'a. Qiyğad man t'imilen bağ arendays menne işçeeşisqa quvu, vucur menne ölkeeqa ayk'an. 34 Şagav sa'ana gah hipxhirmee, mang'vee cun nukarar culqa gyooxhana pay alyapt'asva mane işçeeşisqa g'ıxoole. 35 Mane işçeeşemee maqa abıyne mang'une nukaraaşine vuk'lelqa yiğbı exa. Manbişin sassabı gyootanbı, sassabı gyabat'anbı, sassabıb g'ayeqqa hoole. 36 Manesa nəqqee xaane iyese sık'ılbab geeb nukarar g'ıxoole. İşçeeşemee manbişikıd, cole ögiyl abıyne nukaraaşik hı'ıyn ha'a. 37 Nekke qiyğa mang'vee manbişisqa dix g'ixele: «Duxaylexheeyid manbişis naş qexheva» uvhu. 38 İşçeeşik'le dix g'acumee, manbişe sana-sang'uk'le eyhen: «Dekkin in gırgın kar ing'us axvas. Qudoora manar gik'as, şascad axvecen». 39 Manbişe mana aqqı t'imilene bağeeñçe qıgavhu gek'ana. 40 Bağına iyeyiy arıyng'a, mang'vee mane işçeeşik hucooniyan ha'as?

41 Manbişe I'sayk'le eyhen:

– Mang'vee manbı əq'üba hoole-hoole gyapt'as. Qiyğad cun t'imilen bağ mebinbişisqa arendays qeles, şagavbı hiyxharne gahıl culqa gyooxhana pay manbişe qevlecenva.

42 I'see manbişik'le eyhen:

– Nya'a şu Muq'addasda Otk'ununçee in qətq'ı' dişde:

«Ustadaaşe dağepçına g'aye

Nekke kara əəne vutteeqa gyuvxhune g'ayelqa sapk'ıl.

Mana Rəbbına iş vuxha,

Şi mançile mattepxhaynbı.»§

43 Zı mançil-alla şok'le eyhe, Allahna Paçcahiyvalla şosse g'avşu, Cun şagav hixhara'asde menne milletisqa qevles. 44 Mane g'ayelqa qutyork'ulyung'uke xüvəbı ixhes, şavulqayiy mana g'a'aypxhib hoç'anasda.

† **21:31** 21:31 nalok'bı sa'anbı: Mane gahıl nalok'bı sa'anbı şavuscab vukkiykananbı deşdiy. İzrail mane gahıl Roma imperiyeyn uvhuynçikaniy gyuv'ur oza qooxhena. Man nalok'bı sa'anbı cühüt'yar vuxheeyib, manbişe nalok'bı Roma imperiyeynsniy sa'anbı. Mançil-allab nalok'bı sa'anbişqa duşmanaşıqa xhinneniy ilyaaka. § **21:42** 21:42 Manva Zaburee otk'un (117:22-23).

⁴⁵ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışik'leyiy fariseyaaşik'le* Mang'vee ts'its'an misaalabı g'ayxhıme, manbışılqa hiyxharan, Mang'vee cone hək'ee vod eyheva. ⁴⁶ Mançil-alla manbışis Mana aqqas ikkiykıneeeyir, milletile qəvəyq'ən aaxvanbı. Milletik'ler I'sa peygambar xhinneniy ats'a.

22

Davathışde hək'eena misaala

¹ I'see manbışik'le meed misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a eyhe ıxha:

² – Xəybışda Paçcahiyvalla nişikne akar? Haane, paçcahee dıxes davatbı ha'a. ³ Mang'vee davathışeeqa insanar qoot'alasva cun nukarar g'ixoole. Qopt'uluynbışismee ables vukkiykan deş. ⁴ Manke paçcahee cun mebin nukarar g'axuvu eyhen: «Qopt'uluynbışik'le eyhe, sufranılqa otXHun-ulyodğuy gıxhxı vod, congariy medın koki'ıyn həyvanarıd gyatt'uynbı, gırgın hı'ıyn, davathışeeqa able». ⁵ Qopt'uluynbı mançil bacit deepxha avayk'ananbı cone işbışqab qihna. Manbışın sassabı avayk'ananbı cone çolbışeeqa, mansanbı avayk'ananbı kar alişsu massa heles. ⁶ Avxuynbışemee qəlas xhinne mang'un nukarar k'ap'ik'ile avqa qav'u, gyabat'anbı. ⁷ Paçcahıs mançike qəl vuxha cuna g'oşun g'axuvu, cun nukarar gyapt'ıynbı gyapt'as, manbışda şaharıb gyooxhan ha'as ulyookka.

⁸ Mançile qiyğa paçcahee cune nukaraaşik'le eyhen: «Sufranılqa otXHun-ulyodğuy gıxhxı vod, zı maqa qopt'uluynbıme mançis avak'ıynbı devxhaynbı. ⁹ Həşde şu yəq'ıbı ilekkane cigabişeeqa havak'ne, maa şosqa vuşuyiy qızaxxı davathışeeqa qoot'le». ¹⁰ Nukararıb havayk'ananbı. Manbışısqa yəq'ıl-q'ıt'ıl vuşuyiy qızaxxı, yugna-pisda gırgına qoyt'alna. Məxüd davatbı ilğeeç'esın ciga mihmanaaşe gyayts'en. ¹¹ Paçcah mihmanaaşıqa ilyakkamee, mang'uk'le davathışis sik'ıyn tanalınbı ilydy'ına sa insan g'ece. ¹² Paçcahee mang'uk'le eyhen: «Hambaz, ğu nəxürne inyaqa davathışın karbı ilydy'ı iç'u?» Mana insan hucoome eyhesva axvana. ¹³ Paçcahee cune nukaraaşik'le eyhen: «Mang'un g'elybıyiy xıleppi ayt'ıl, yizde xaançe miç'axne cigeeqa dağerçe. Mançe geşşuybıyiy ik'arke silibı sana-sançil qadaxan ses qöö ixhes».

¹⁴ Mançil-allab qopt'uluynbı geebbı vuxhes, g'əvnxüynbıme k'ılbabı.

«Allahın Allahısqa qele»

¹⁵ Mançile qiyğa fariseyar* avayk'ananbı mı'sləhətbı ha'as, nəxürne I'sa cuvabil aqqasva. ¹⁶ Manbışe irodianaaşıka† sacıgee I'saysqa con telebabı g'axuvu eyhen:

– Mə'əllim, şak'le ats'an Ğu qorkuna, Allahna yəq qopkuba haagvana, şavuncad sura ıqdyaqqana, Ğu gırgıng'uqacar akarara eyxhe. ¹⁷ Həşde Ğu şak'le eyhelan, Vasqa nəxüdiy qöö, şı imperatorus nalok' qeles ıkkane, deşxhee dişee?

¹⁸ I'sayk'le manbışıqa kararıdəən fıkrıbı ıxhay ats'axhxha eyhen:

– Q'öbvalla haa'anbı, nya'a şu Zı siliys ı'xiyxə? ¹⁹ Zak'le hagvelan, şu nene k'apik'ıkayiy nalok' qele.

Manbışed Mang'usqa sa nuk'rayn pıl adayle. ²⁰ I'see manbışıke qiyghanan:

– Vuşuyiy çil ts'its'ı'ı, şavuniy mançil do otk'un?

²¹ Manbışe «İmperatorunva» eyhe. Manke I'see manbışik'le eyhen:

– İmperatorun imperatorusqa, Allahınıd Allahısqa qele.

²² I'see uvhiynçile manbı matdebaxha, Vucur g'alerçu avayk'ananbı.

Hapt'ı üç'üb qeepxhayne hək'ee qiyghan

* **21:45** 21:45 fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Fariseyar din k'orada hidya'anbışıqa ooğançe avqa ilyaaka vuxha. * **22:15** 22:15 fariseyar Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. † **22:16** 22:16 İrodianar: Mane cühüt'yaaşe İrod Antipayka Roma imperiyeyn sura aqqaqqa ıxha.

²³ Manecab yiğil I'saysqa saddukeyar‡ abayle. Manbişe insan qik'umee üç'ür qeexhe deşvaniy eyhe. Saddukeyaaşe I'sayke qiyghanan:

²⁴ – Mə'əllim, Mısee inəxüdnıy uvhu: «*Vuşumecar uşax dexha qik'veene, qik'uyng'une çocce mang'una xhunaşşe hey'i, çocus nasıl haa'as vukkan*»§. ²⁵ Yıghıyre çocniy vob. Ts'errıyng'vee xhunaşşe hey'i uşax ixhessecar qik'una. Mang'una xhunaşşe çocce hey'i. ²⁶ Man kar mang'une q'öd'esded, xhebıd'esded gırgınecad çocaaşşine vuk'lelqa qaylen. ²⁷ Gırgıng'ule qiyğa mana zəıyfar qeek'ana. ²⁸ Hapt'ıynbı üç'üb qeebaxhemee mana yıghne çocuna neng'unane xhunaşşe yixhes? Man gırgın çocar məng'ı'n adamer vuxha.

²⁹ I'see manbişis inəxdun alidghınıy qele:

– Şok'le Muq'addasın Otk'unıybiyiy Allahna guc dyaats'ançıl-alla şu qopkuba yuşan haa'a deş. ³⁰ İnsanar üç'üb qeepxhayng'a xhunaşşer haa'asıb, adamiysıb vüqqəs vuxhes deş. Gırgınbı Xəybişeen malaaıkar xhinne vuxhes. ³¹ Allahee hapt'ıynbı üç'üb qeepxhesva uvhiynçine hək'ee şu qətqı' dışde: ³² «*Zı İbrıhımna, I'saq'na, Yaaq'ubna Allah vorna?*»* Mana hapt'ıynbışda deş, üç'übınbışda Allah vorna.

³³ Mang'vee xət qa'ançile cəmə'ət mattexhen.

Allahna nekke xəbna əmr

³⁴ Fariseyaaşik'le I'see saddukeyar ghalybı sa'as alıvkuva g'ayxhımee, Mang'une hiqiy-alla savayle. ³⁵ Mane Q'aanunne mə'əllımaaşşine sang'vee I'sa siliys ı'xəsva Mang'uke inəxdun kar qiyghan:

³⁶ – Mə'əllim, Q'aanuneena nekke xəbna əmr nenane?

³⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– «*Yığna Rəbb Allah yik'eençe, rıhı'kacar, gırgıne ək'elika ikkiykne.*»† ³⁸ Mana nekke xəbna ts'eppiyna əmr vob. ³⁹ Mançik akarna q'öb'esda ina vob: «*Vas k'anena, vas ğu nəxüriy ikkan həməxür ikkiykne*»‡. ⁴⁰ Gırgına Q'aanunıy§ peyğambaraaşın uvhiybı mane q'öne əmıreke giyğal.

Masixh Şavna Dixne?

⁴¹ Fariseyar sacıgeeqa sabıyng'a I'see manbişike qiyghanan:

⁴² – Şosqa nəxüdiy qöö Masixh* vuşune vor? Mana Şavna Dixne?

Manbişe «*Mana Davudna Dixva†*» eyhe. ⁴³ I'see manbişik'le eyhen:

– Nya'a, manke Allahne Rı'hı'n hoyt'alne Davudee Masixhık'le «*Yızda Xərnava*» eyhe:

⁴⁴ «*Rəbbe yızde Xəring'uk'le eyhen:*

Yızde sağıl gyu're,

Zı duşmanar Yıgne g'elik avqa qaa'asmee»‡?

⁴⁵ Davudee Mang'uk'le «*Yızda Xərnava*» eyhexhee, Mana nəxürna Davudna Dix eyxhe?

‡ **22:23** 22:23 saddukeyar: Saddukeyar I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbı baba-dıdeeşşine ədatbışıqa gyuv'ur-ozı qeebaxhe vuxha deş. Manbişe con işbı Mısee abıyne Q'aanunuqa g'ece ıxha. Saddukeyaaşe malaaıkarıy cınar vodva ınıyam ha'a ıxha deş. Manbişe Q'ıyaamatne yiğil gırgın hapt'ıynbı üç'üb qeepxhesva ınıyam ha'a ıxha deş. § **22:24** 22:24 İnəxüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (25:5-6) * **22:32** 22:32 İnəxüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (3:6) † **22:37** 22:37 İnəxüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (6:5) ‡ **22:39** 22:39 İnəxüd Mısa peyğambarne xhebıd'esde kitabee otk'un (19:18) § **22:40** 22:40 Q'aanun: Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvu (Tavrat). * **22:42** 22:42 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahınaaşşine, paççahaaşşineyiy peyğambaraaşşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailıybişik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbişe Masixh qarı cun millet duşmanaaşşike g'attixhan hı'l, dyunıyıs xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. † **22:42** 22:42 Davudna Dix: Masixh Davudaanbışda ıxhes, məxüd peyğambaraaşe oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha. ‡ **22:44** 22:44 Manva Zaburee otk'un (109:1).

⁴⁶ Mançin alidghıniy I'says şavusse cad qeles əxə deş. Mane yiğiled neng'veecad yik' hı'ı, Mang'uke sa kar qiyghan deş.

23

I'see fariseyaaşineyiy Q'aanunne mə'əllimaasına hək'ee xabar hoole

¹ I'see cəmə'ətık'leyiy Cune telebabışik'le eyhen:

² – Q'aanunne mə'əllimaaşeyiy fariseyaşe* Mısayne doyu le xə t qa'a ıxha. ³ Şu mançil-allad manbışe eyhençil k'ırı alixxhı, şok'le uvhuyn gırgın he'e. Saccu manbışe ha'an şu hıma'a, manbışe uvhiyn ha'a deş. ⁴ Manbışe yı'q'ı'n, haqqas dağamda eyxhen karbı insanaasına yı'q'əlqa iliyxhe. Come man xev cigeençe i'ğiykar ha'asvaxheyib, t'ub i'ğviykar haa'a deş.

⁵ Gırgıncad manbışe insanaaşik'le g'acecenva ha'a. Mançinemeeyid manbışe colyna q'ut əq', tanalıncılın bağar xılıy qa'a†. ⁶ Manbışis ottxhan-ulyoğane ciga-bışeyiy sinagogbışee‡ nekke qoma gyuv'aras, ⁷ maydambışee salam alyapt'as, insanaaşe cok'le «Mə'əllimva» uvhiy geedxhe ikkiykan.

⁸ Vuşun gırgınbıb çocar vob. Şoqar sa Mə'əllim vor. Mançil-allad hasre şolqa şavaacad «Mə'əllimva» on hıma'acen. ⁹ Şoqa sa Dek vor, Vucur Xəybışee vor. Mançil-allad ç'iyene aq'val şavuk'le cad «Dekva» immeyhe. ¹⁰ Şoqa sa Rəhbər vor, Manar Masixh vor. Şok'le hasre şavaacad «rəhbərva» immeyhecen. ¹¹ Vuşde yı'q'neene nekke xəring'vee hasre şos k'ilyvalla he'ecen. ¹² Vucecar vuc axtı qa'ana Allahee avqa qa'as, vucecar vuc avqa qa'anar Allahee axtı qaa'as.

¹³⁻¹⁴ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu Xəybışee Paççahiyvalın akkabı insanaasına aq'vabışeeqa qa'a. Maqa şunab ikkə deş, ikkeepçes vukkananbıb havaysar deş.

¹⁵ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu çiyebı-deryahbı gits'idaxhva dinılqa sa xheyir insan sak'ala'asva. Dinılqa sak'al hı'imeeyir, şu məxrına insan şole q'önəqqees geer cehinyamıs avak'ı ha'a.

¹⁶ Şolqa ver ooxas, bı'rq'ı'n rəhbərər! Şu eyhen: «Şavaayiy Allahne xal k'in g'iy sar, man k'in eyxhe deş. De'eş, Allahne xaane k'inəəğəl g'assireene, man eyxhen». ¹⁷ Ay ək'el deşin bı'rq'ı'n bı! Allahne xaadın k'inəəğəne yugda, deşxhee Allahın xavne, man k'inəəğə muq'addasın ha'an? ¹⁸ Şucad meed eyhe: «Şavaamecad q'urbanbı allya'ane cigaylen k'in g'assireene, man k'in eyxhe deş. De'eş, ablyaa'ane q'urbanılqan k'in g'assireene, man eyxhen». ¹⁹ Ay bı'rq'ı'n bı, q'urbanne yugba, deşxhee, q'urbanbı allya'an cigane, mana q'urban muq'addasna ha'an? ²⁰ Q'urban ablyaa'ane cigayle k'in g'iy sarang'vee, mançılqayiy mançilyne gırgıne karalqacad k'in g'iy sar xhinne eyxhe. ²¹ Allahne xaalqa k'in g'iy sarang'veeyid, mançılqad, mançine Arıng'ulqad çikana k'in g'iy saran xhinne eyxhe. ²² Xəybışilen k'in g'iy sarang'veeyid Allahne taxılqaniy mançil Gyu'uring'ulqad k'in g'iy saran xhinne eyxhe.

²³ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu naaneyna, şyuyutna, zirayna yits'inçına sa pay Allahıs quveeyib, Q'aanunee otk'unin nekke ç'ak'ın işbı ha'a deş: şu qopkuvalla, rəhı'm, inyam yik'elycad hixan ha'a. Şu şençika sacigee inıd ha'askaniy. ²⁴ Ay bı'rq'ı'n rəhbərər! Şu ulyoğasın kar miçak curaa'asva vexhxheençe alğayhe, devamee bıkrıbacab k'öögə.

²⁵ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu k'olayiy g'ab g'adğançe hoyğal, adğançemee manbı vuşde q'ı'rq'ı't'iyvalıka, mıssine uleka

* **23:2** 23:2 Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar: manbı dındarar vuxha. Manbışk'le Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvuna Q'aanun yugba vaats'a vuxha. Manbışe mana Q'aanun meıbıbışısıb xəp qaa'a vuxha. † **23:5** 23:5 Cühüt'yaaşee düə ha'amee Q'aanun otk'unne sabara karbışike q'utyeeqa sı'lı lıgeeqayiy xılelqa iyt'al ıxha. Manbışe sayıd Q'aanune otk'un ıxhayke cone tanalıncıne sivek bağar giyts'an ıxha. ‡ **23:6** 23:6 sinagoga: Cühüt'yaaşee i'bədat ha'an ciga.

sı'iyne karaka gyatsts'ı vod. ²⁶ Bı'rq'ı'na farisey, ğu ts'etta k'olayiy g'ab adğançe hoğle, manke manbı g'adğançed mətı qeetxhesınbı.

²⁷ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu g'abğançe cagvara qav'uyne micagba g'oocene mağareene nyuq'nek akar. Mana micagba g'abğançe vuxheeyib, abğançe hapt'ıynbışde bark'vbışikayiy nəxdıne ıxheeyid mı'q'ı'ne karbışika gyavts'u vooxhe. ²⁸ Şunab həməxüb insanaaşik'le g'abğançe qopkuba g'avceeyib, yik'ee şu q'öbvalla haa'a, pısın işbı g'ece.

²⁹ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu peyğambaraaşine nyaq'vbışıl mavzoleybı alya'a, qopkuynbışınbıd gutsybı uftan qa'a. ³⁰ Qiyğad şu eyhen: «Şi baba-dideeşine gahıl vuxhaynbıxhiy, manbışika sacıgee peyğambaraaşına eb k'yaa'as deşdiy». ³¹ Məxüd şu peyğambarar gyapt'ıynbışın uşaxar vuxhay gardanaqa alyaat'a. ³² Məxüdxheene, baba-dideeşe gibğılna iş şu g'attivxhan hee'e! ³³ Şu xoçebışike g'adıyn xoçebı vod! Nəxübne şu cehinyamıke g'attivxhvanas? ³⁴ Mançıl-allab Zı şos peyğambarar, k'orana ək'elynan insanar, mə'əllimar g'uxoole. Şunab, manbışın sabarabı gyapt'asınbı, çarmıxılqa ts'its'aa'as. Mansanbıb vuşde sinagogbışee çümqüqqa huvu, şahareençe şahareeqa g'eepşes. ³⁵ Mançıl-allab ç'iyeyne aq'val gyapt'ıyne gırgıne qopkuyne insanaaşine ebal-alla şu cuvab qeles. Şu Habilile gibğıl Berekiyeyna dix Zakariyelqameen qopkuyn insanar gyabat'a vuxha. Mana Zakariyr şu Allahne xaneyiy q'urbanbı allya'ane cigayne yı'q'nee gik'u. ³⁶ Zı şok'le hək'edacad eyhe, mane gırgıne karbışıl-allana caza mane gahıne insanaaşılqa gyuvxhas.

I'sa İyerusalimik qixhasde divanık geşşe

³⁷ Ay İyerusalim, İyerusalim, peyğambarar gyabat'ana, vasqa g'axuvuyınbı g'ayeqqqa hoolena şahar! Xhulene yəqqeesne şit'en çin şit'yaler, xılıbışik avqa saa'anbı xhinne Zas yığın insanar sa'as vukkiykın! Şosmee man ikkiykın deş! ³⁸ Həşde ilyaake, vuşun xav g'ulyottul axvas. ³⁹ Zımee şokl'e eyhen: «*Rəbbine doyuka Qarıyng'us şukur vuxhenava!*» şu eyhesmee, şok'le Zı g'aces deş.

24

I'see Q'iyamatılqasse hucoo ixhesvayiy eyhe

¹ I'sa Allahne Xaane məhleənçe qığeç'umee, Mang'usqa telebabı qeebaxhe. Manbışıs Allahne Xaana binaa Mang'us bıkrıba haagvas vukkiykan. ² I'see manbışik'le eyhen:

– Şok'le in gırgın g'ecenne? Zı şok'le hək'edacad eyhe, mançına g'aye-g'ayel aaxvas deş, man gırgın ot'al-oxal ha'asın.

³ I'sa Zeytunne suval gyu'uring'a, Mang'usqa telebabı qabı qiyghanan:

– Ğu şak'le eyhelan, man Ğu eyhen karbı mısane ixhes? Sayır Ğu qalesnang'a hucoone ixhes, dyunyeyn exır hiyxharang'a?

⁴ I'see manbışıs inəxdun alidghınıy qele:

– Yugba ilyaake, şu neng'veecad yəqqı'le qığmaa'acen. ⁵ «Zı Masixhva» geed insanaaşe qabı eyhes. Manbışe məxüb geebbı yəqqı'le qığaa'as. ⁶ Şok'le muharıba əəva, muharıba vuxhesva g'ayxhes. Şu mançile qıməəq'ən. Man gırgın ixhes ikkan. Man gırgın eyxhenbı – dyunyeyn exır k'ane qıxhava eyhen vodun. ⁷ Millet milletılqa, devlet devletılqa g'elil qixhes. Sassa cigabışee mısvalybı ixhes, ç'iyebı ı'ğiykaras. ⁸ Man gırgın «*k'oybı giyğalanbıva*»* eyhen vodun.

* **24:8** 24:8 K'oybı giyğalanbı: Məxüd I'see medın dyunye giğalasva eyhen.

⁹ Mane gahıl şos əq'übabı heles, gyapt'asınbı. Zal-alla şu gırgıne milletbişik'le g'umooce vuxhes. ¹⁰ Manke gellesın insanar Allahne yəqqı'le savk'alasınbı, manbişik'le sana-sanbı g'umooce qeepxhes, manbişe sana-sanbı duşmanaasına xıyaqa qevles. ¹¹ Horalay geeb peyğambarar qavaales, manbişe geebbı yəqqı'le qığaa'as. ¹² Pisvalla geeb quvxhaylette gellesınbışın sana-sanbı vukkiykınıy k'il qıxhes. ¹³ Vuşuyiy k'anyaqqamee örxür g'attixhanasda. ¹⁴ Mana Xəybışe Paççahiyvaline† hək'eena yugna xabar dyunyevollete yuşan haa'asda. Gırgıne milletbişik'la mana xabar hipxırmee, dyunyeyn exır ixhes.

¹⁵ Şok'le Daniyal peyğambaree uvhuna xhinnena, «*Muq'addasne cigeena həlyvəəq'ənasda xhinnena q'əralla*»‡ g'avcumee (hasre qədəqqəng'ulqa hixherecen), ¹⁶ yahudeebınbı manke suvabişik'la heepxecen. ¹⁷ Hasre mane gahıl, daxalya xaadın karbı aalyat'asva avqa gimeç'ecen, ¹⁸ çoleenar tanalıncılqava xaaqa sımiyk'alcen. ¹⁹ Vuxhne avxuynbişeyiy uşax gyoqa'anbişe mane yiğbişik' əq'üba ts'its'a'as. ²⁰ Düə hee'e, vuşun heepxiy q'i'dmilqayiy Şabbatne yiğılqas gimexhacen. ²¹ Mane yiğbişik' məxdın divan qıxhas, dyunye itxhınıyle həşdilqameeyid həşdiyle şaqad mısacad ixhes deş. ²² Man yiğbişik' cit'a qıdi'iybıxhiy, sang'usseca g'attixhanas əxəs deşdiy. Allahee g'əvxüynbişik'-alla man yiğbişik' cit'a qa'as.

I'see Cune sark'iliyne hək'ee eyhe

²³ Mane gahıl şok'le şavaamecad, «İlyaakende, Masixh inyaa vor, şaa vor» uvheene, mançil haymeebaxhe. ²⁴ Horalay peyğambarariy horalay masixhar qavaales. Manbişe ç'ak'ın əlaamatbişiy gorsatmabı hagvas. Manbişis g'əvxüynbı yəqqı'le qığaa'as vukkiykanas. ²⁵ İlyaake, Zı şok'le vuşde vuk'lelqa qalesınbı uvhu. ²⁶ Mançil-allad şavaamecad şok'le uvhee «Mana şaa'ar sahree vor», «Mana anne gozee vor» mançilqa haymeebaxhe, maqa hımaak'an. ²⁷ Nəxüdiy ts'ayılpın şargıl i'xı'mee garbıl g'ece, həməxüdüd İnsanna Dix*, Zı, siyk'almeex ixhes. ²⁸ Leşnane cigeeqa mayit otxhanan şityarxhe sadaylenbı.

²⁹ Mane yiğbişik' qıtxhuynə divanıle qiyğa,

«*Veriğ avqas,*

Vaz k'yooçes,

Xənebi k'yoharas,

Xəybışeedın guchı t'ğiykaras».

³⁰ Manke İnsanne Duxayn əlaamat xəybışee g'aces. Çiyeyne aq'valın gırgın milletbı ts'irbı ha'a geşşes. Manbişik'le *İnsanna Dix xəybışee buludbişik'* xənne guçukayiy nuruka qöö g'aces. ³¹ Mang'vee Cun malaakar g'axuvles, malaakaaşed gaçeençe qığəne it'umne syuttyuka Mang'un g'əvxüynbı dyunyeyne yoq'ne surale, q'omançe k'anyaqqamee sa'asınbı.

³² İnciliyne yiveyne hək'eene misaalal k'ırı alixxhe: mançin t'ur g'avhu t'ele aleylya'ang'a, g'i'l k'ane qexheva şok'le ats'axxhen. ³³ Şok'led man gırgın kar g'acumee ats'axxhe, İnsanna Dix k'ane vor, Mana akkayne ghalee vor. ³⁴ Zı şok'le hək'edacad eyhe, ine gahıyın insanar əlyhəşsecad man gırgın kar ixhes. ³⁵ Xəybışiy ç'iyə əlyhəşsınbı, Zı uvhuyn cuvab əlyhəş deş.

† **24:14** 24:14 Xəybışda Paççahiyvalla: Xəybışda Paççahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahiyvalee insanaşe Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı iliyxe.

‡ **24:15** 24:15 İnexüd Daniyal peyğambarne kitabee otk'un (9:27). § **24:20** 24:20 Şabbatın yiğ: Cühüt'yaaşine ülycümün yighid'esın yiğ eyxhe. Q'aanuee man Muq'addasın yiğ Allahıs cura'as ıkkavaniy otk'un. Mane yiğıl nenacab iş haa'as vukkan deşvaniy otk'un.

* **24:27** 24:27 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbişik'da xərna ixhes. † **24:30** 24:30 İnexüd Daniyal peyğambarne kitabee otk'un (7:23).

³⁶ Man yiğ mısaiy ixhesva, sə'ət xhulençiliy ixhesva xəybışeene malaakaşik'leyiy Allahne Duxayk'le ats'a deş. Man saccu Dekkık'le ats'a. ³⁷ Nüh peyğambarıne gahıl nəxüdiy ixha, həməxüdüd İnsanna Dix siyk'almeeyid ixhes. ³⁸ Q'ıfrımıle ögiyl, Nüh gameeqa ikkeç'esde yiğılqamee, insanaşe otxhan-ulyoğa, adameeşe xhunaşşer haa'a, yedarıb adameeşis əlyhəə vuxha. ³⁹ Q'ıfrım qabı manbışın gırgınbı vukkeesmee, manbışik'le vuççud ats'a deşdiy. Həməxüdüd İnsanna Dix sak'alsnang'a ixhes. ⁴⁰ Mane gahıl çolee iş haa'anbışda sa alyart'u, sa g'alerçesda. ⁴¹ Yöxxee suk g'iviyxərne q'öne zəiyfayna sa alyart'u, sa g'alerçesda.

⁴² Mançil-allab muğurba vuxhe, şok'le vuşda Xərna mısa ayres ixhay ats'a deş. ⁴³ Şok'le innıd ats'axhxhe, xaane iyeyiyk'le sixnariy mısa ayresva ats'axhxhanxhiy, mana g'ilydirxhu, sixnariy xaaqa ikkeç'escar hassaras deşdiy. ⁴⁴ Mançil-allab yugba ilyaake, sok'le İnsanna Dix mısa ayres ixhay ats'a deş.

⁴⁵ Nukaraaşis cine gahıl otxhuniy helecenva, manbışil ooqa iyesee gixhxhına qorkuna, ək'elynana nukar vuşune? ⁴⁶ İyeyiy xaaqa sak'ımee, vucee uvhuna iş haa'a g'oocena nukar nimee baxtivariy! ⁴⁷ Zı şok'le hək'edacad eyhe, iyesee mang'uke cune gırgıneecar karana xərnaniy ha'as. ⁴⁸ Hucooniyxan ixhes manacar nukar pısa ixhanaxhiy? Mang'vee «Yızda xərna həşdebışee qales deşva» uvhu, ⁴⁹ giğalasdaniy vuc xhinnen nukarar gyoota, p'ıyanınbşıka otxhun-ulyoğa. ⁵⁰ Mang'una xərna, mang'une ək'eleeqacar qıdyalesde yiğıl, sə'ətıl qarı, ⁵¹ mang'us yı'q'na caza huvu q'öbvalla haa'anbışika sacigeeniy havaces. Mançe geşşuybıyiy ık'arıkə silibı sana-sançil qadaxan ses qöo ixhes.

25

Yits'ne içiyne hək'eena misaala

¹ Mane gahıl Xəybışda Paççahiyvalla* nişikiy akaraba vuxhes? Haane, yits'ıyre içiy bazırıbı alyaat'u tsumayne ögiylqə qığeeç'ı. ² Mane içeeşına xhoyre ək'elikana, xhoyrer bəç'ər kar yeexhe. ³ Bəç'ərne içeeşe bazırıbı alyaat'anbı, yicbı gyoxhxhan ha'asın q'ışmee alyaat'a deş. ⁴ Ək'elikanbışemee bazırıbışika sacıgee, q'ışıd alyaat'an. ⁵ Tsuma qarı hıdiyxharva, manbışın gırgınbı nik'en avqu g'alyabak'anbı.

⁶ Xəmnə yı'q'nee «Tsumay qöövur, mang'une ögiylqə qığeeç'eva» ts'ir qavayle. ⁷ Mane gahıl, mane içərşın gırgınbı oza qeepxha con bazırıbı qa'a gıviyğal. ⁸ Bəç'ərne içeeşe ək'elynanbışik'le eyhen: «Vuşde q'ışıke şasıd hele, yişın bazırıbı k'ədəqqə vod». ⁹ Ək'elynane içeeşe eyhen: «Deş hele, şı yişde q'ışıke şosud huvəe, şasıd şosud g'ayxharas deş. Mançin nekke yugun, şu şosun hapk'ın massa helenbışıke alışşee».

¹⁰ Manbı q'ış alışşes hapk'ınne gahıl tsumay qaraylena. Manasa xhoyre içiynee, mang'uka sacıgee davatbı ixhesde cigeeqa ikkeepç'ı, akkabı qa'anbı. ¹¹ Qiyğa bəç'ər içər qabı «Yişda xərna! Yişda xərna! Şasıd akka eeqeva!» eyhe. ¹² Tsumee manbışik'le eyhen: «Zı şok'le hək'en eyhe, zak'le şu vaats'a deş».

¹³ Mançil-allab muğurba vuxhe. Şok'le Mana qalesın yiğıl, sə'ətıl ats'a deş.

Amaanatne pılne hək'ee misaala

¹⁴ Mane gahıl eyxhenbı yəqq'ılqə qığəəne insanık akarda ixhes. Mang'vee yəqq'ılqə qığeeç'esse cusqa cun nukarar sav'u, cuqa vodunmeen gırgın kar manbışılqə amaanatna g'alyadaççe. ¹⁵ Mang'vee manbışis sik'ı, sang'us xholle, sang'us q'ölle, mansag'usud sa talant† pılın huvu ayk'an. ¹⁶ Xholle talant pılın ixhayng'vee, zara ark'ın man pıl sa menne işeeqa gixhxhı, mançılqə xhobled hexxa'an. ¹⁷ Q'ölle talant

* **25:1** 25:1 Xəybışda Paççahiyvalla: Xəybışda Paççahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyuneyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahiyvalee insanaşe Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı iliyxhe. † **25:15** 25:15 Talant: 34,5 kg nuk'ra. Sa talant pılın, yits'ixhvolle (15) senna yugba iş hav'uyng'usseniy haa'as vəxəna.

pılın ıxhayng'veeyid h m x d hı'ı, mançılqa q' lled hexxa'an. ¹⁸ Sa talant pılın ıxhayng'veeme xandak' alitk'ur, x ring'vee cusqa amaanat xhinne huvuyn pıl maqa dyugul ha'a.

¹⁹ Xilece gah ilğevç'uyle qiyğa, mane nukaraaşına iyeyiy sak'ı, vucee manbışısqa amaanat xhinne huvuyne pılne h k'ee qiyghan. ²⁰ Xholle talant pılın amaanatna alyaat'ıyng'vee, xholled hexxada adı eyhen: «Yizda x rna, ğu zalqa xholle talant pılınniy g'aletçu. Haane, zı mançılqa xholled hexxi'ıyn». ²¹ İyeseey eyhen: «A ğu geer qa'ana! Ğu yugna, qorkuna nukarır! Ğu k'ınna iş haa'ang'ab zaqa qorkura ıxhava, zı ğu x nne işbışılqa gıxhxhes. Mançıl-allar ikkeç'e zaka, yiğne xəring'uka sacıgee, şadxhe!»

²² Q' lle talant pılına alyaat'unar arı eyhen: «Yizda x rna, ğu zalqa q' lle talant pılınniy amaanatna g'aletçu. Haane, zı mançılqa q' lle talantıd hexxi'ıyn». ²³ X ring'vee mang'uk'le eyhen: «A ğu geer qa'ana! Ğu yugna, qorkuna nukarır! Mançıl-allar ikkeç'e zaka, yiğne x ring'uka sacıgee, şadxhe!»

²⁴ Sa talant pılına alyaat'unar arı eyhen: «Yizda x rna, zak'le ğu it'umna insan ıxhay ats'anniy, ğu  vx divxı'ıyne cıgeençe qıviyşalna, udyoozuıyne cıgeençeb saa'anaxhe. ²⁵ Zı mançile q rqr'ı'n, mançıl-allar hark'ın ğu huvuyn sa talant pılın ç'iyek avqa dyugul hı'ı. Ğu huvuyn haane, h şde yı'q' lqa aleet'e». ²⁶ X ring'vee mang'uk'le eyhen: «Ğu iş haa'as devkanna, pisda nukarır! Ho'ne vak'le ats'anniy, zı  vxd vxı'ıyne cıgeençe qıviyşalna, udyoozuıyne cıgeençeb saa'anava? ²⁷ Manke ğu, zı huvuyn pıl faızısxheeyid huvu, zı qalesse yizdemee hexxa'askanniy! ²⁸ H şde mang'usse mana talant alyapt'ı yits'ıble talantnang'usqa qevle! ²⁹ Şavuqayiy vod, m xrıng'us sık'ıldad geed heles, m xrıng'uqa gırgın hexxalıka ixhes. Şavuqayiy deş, m xrıng'une xılençe vodunıd g'ayşesın. ³⁰ Mana nişısca karai'd  na nukar, xaançe qığavhu, sa miç'axne cıgeeqa dağerçe. Mançe geşşuybıııy ık'arıkke silibı sana-sançıl qadaxan ses q   ixhes».

Nekke qiyğiyın m hkama

³¹ İnsanna Dix‡ Cune gırgıne malaaıkaaşıkı, Cune nuree qarımee, Mana Cune nurune taxtil gyuaras. ³² Gırgın milletbı Mang'une ögiylqa sales. Mang'veeyib v q' bı ts'e'bışıkke cura'ane çobanee xhinne, manbı sana-sang'uke curaa'asınbı. ³³ Mang'vee Cune sağılqa v q' bı, solulqad ts'e'bı sa'as.

³⁴ Mane gahıl Paççahee Cune sağne suralinbışık'le eyhesın: «Yizde Dekkee xayird   huvuynbı! Zasqa qudoora, dyunye itxhınyıng'acad şosva hav'una Paççaahıyvalla gırgıne gahbışısca şos alept'e. ³⁵ Zı mısırang'a, şu Zas oxhanasın kar huvu, Yızın ghal-miz xhyanıka gyotxhanang'a şu Zas xhyan huvu, Zı menne cıgeençenaniy vor, Şu Zake vuşda hı'ı. ³⁶ Zı ts'elerniy vor, şu Yizde tanalqan kar huvu, Zı ık'armee, şu Zaqa ilyaakıynbı, Zı zıdaneenang'a, şu Zal alycaaxvas abı». ³⁷ Manke qopkuynbışe Mang'uke qiyghanasın: «Yişda X rna, Ğu mısane mısıra axu, şı mısane Vasın oxhanasın kar huvu? Mısane Yiğın ghal-miz xhyanıka gyotxhanang'a, şı Vas xhyan huvu? ³⁸ Mısane şak'le Ğu menne cıgeençena xhinne g'acu yişda hı'ı? Mısane şak'le Ğu ts'eler g'acu tanalqan kar huvu? ³⁹ Mısane şak'le Ğu ık'ar, zıdaneey g'acu Vasqa abı?» ⁴⁰ Paççaheemee manbışık'le eyhesın: «Zı şok'le h k'edacad eyhe, şu Yizde nekke k'ınne çocaaşine sang'us hı'ıyn, Zas hı'ıyn xhinne eyxhe».

⁴¹ Manke Mang'vee Cune solne suralinbışık'led eyhesın: «Bed-d   alyapt'ıynbı, Yizde  giyle ts'its'eepxhe! İblisııy çine malaaıkaaşıs qı'ıyn ts'a vod, şunab maqa

‡ 25:31 25:31 İnsanna Dix: I'see geedne n qqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. M x r Daniyal peyğambaree qalesde Paççaah Masıxhuk'le eyhe. Mana Paççaah gırgıne milletbışda x rna ixhes.

hudoora. ⁴² Manıd Zı mıssırang'a, şu Zas oxhanasın kar hidevuva, Yızın ghal-miz xhyanıka gyotxhanang'a, ulyoğasın xhyan hidevuva, ⁴³ Zı menne cigeençena xhinne g'acu, vuşda hıdyı'ıva, Zı ts'elernang'a tanalqan kar hidevuva, Zı ık'arang'a, zindaneenang'a Zasqa ityabıva». ⁴⁴ Manbışed qıdghın ha'asın: «Yışda Xərna, mısane şak'le Ğu mıssıra, ghal-miz xhyanıka gyotxhan, menne cigeençena xhinne, ts'eler, ık'ar, zindanee g'acu, Vas ıkkanan hıdı'ı?» ⁴⁵ Mane gahıl Mang'vee manbışıs inəxdun alıdghınıy qeles: «Zı şok'le hək'edacad eyhe, şu Yızde nekke k'ınne çocaaşine sang'us man hıdyı'ıva, Zak hı'ıyn xhinneead eyxhe».

⁴⁶ Manbışıs gırgıne gahbışısda caza hevles, qopkuynbışısme gırgıne gahbışısda ı'mı'r hevles.

26

I'sa gik'as ıkkan

¹ I'sa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, telebabışik'le eyhen:

² – Şok'le q'öne yığile Peesax* ixhesva ats'an. İnsanna Dixır† çarmıxılqa ts'ıts'e'ecenva mebinbışde xılyaqqa qeles.

³ Mane gahıl kaahınaaşın ç'ak'ınbıyiy milletın ağsaqqalar Kayafa donane xərne kaahinne məhleeqa savayle. ⁴ Manbışe fı'ıl hav'u I'sa aqqı, gik'asva yuşaneepxha.

⁵ Manbışe eyhe ıxha:

– Man saccu bayramnang'a hıdy'a's, sayid millet g'elil qexhe.

Sa zəiyfee I'sayne vuk'lelqa gıranın ətir qadağva

⁶ I'sa Bet-Anyee maşnan ı'xnabınane Şimonne xaanang'a, ⁷ Mang'usqa sa zəiyfa ayreele. Mane zəiyfayne xıly'a'ad geed gıranın ətirnan marmarın g'ab eyxhe. I'see kar otxhanang'a, zəiyfee man ətir I'sayne vuk'lelqa qadağva. ⁸ Telebabışıs mançike qəl vuxha eyhen:

– Hexxan kar nişısne ha'a? ⁹ Nya'a, man ətir gırandı massa huvu, çike ıxhayn pılıd kar deşınbışıs heles ixhesıniy.

¹⁰ I'sayk'le manbışe eyhen ats'a-ats'a, manbışik'le eyhen:

– Nya'a şu zəiyfa t'yats'exal hee'e? Məng'ee Yızdemee yugna iş hav'u. ¹¹ Kar deşınbı gırgıne gahbışıl şoka vuxhes, Zımee gırgıne gahbışıl şoka ixhes deş. ¹² Məng'ee Zalqa man ətir qadğı, k'eyxhas ixhesın xhinne qı'ı. ¹³ Zı şok'le hək'edacad eyhe, dyunyeyne ıkkanne cıgee ina yugna xabar mısa yuşan hav'ee, ina zəiyfar yik'el qıyele'esda, yıcee hı'ıynıd.

Yahudee I'sa massa hele

¹⁴ Mane gahıl yıts'ıq'vəne (12) telebayke, Kariotğançene Yahuda donane sang'vee, kaahınaaşine ç'ak'ınbışısqa arı eyhen:

¹⁵ – Zı Mana vuşde xılyaqqa quvee, şu zas hucoona heles?

Manbışed mang'us xhebts'al (30) nuk'rayn pıl hele. ¹⁶ Mane yığile Yahudee I'sa manbışde xılyaqqa qelesda gah t'abal ha'a giyğal.

I'see telebabışıka nekke qiyğıyn otxhuniy oyxhan

¹⁷ İlyadyadıne gıneybışde bayramne ts'ettıyne yığıl, telebabışe I'sayke qiyghanan:

– Vasın exhaliysın Peesaxın otxhuniy nyaane he'e?

¹⁸ I'see manbışik'le eyhen:

* **26:2** 26:2 Peesax: Allah qıdet'u ilğec'uva alğayhen bayram. Man bayramnang'a, cühüt'yaaşe co Allahee nəxübiy Mısa peyğambarleğana Misirğançe g'attıvıxhan hav'iy yik'el qalya'a. Man bayram nişıl-allayiy alğayheva, nəxüdiy alğahas ıkkandıva, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (11-12). † **26:2** 26:2 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masıxhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

- Şahareeqa hapk'in inəxrıng'usqa ikkeepç'ı, mang'uk'le eyhe: «Mə'əllimeevud eyhe, Cuna gah hipxırna, Vucee Cune telebabışika sacigee Peesax yiğne xaa alğahas».

¹⁹ Telebabışe I'see uvhuyn gırgın hı'iyle qiyğa, Peesaxısın oxhanasın kar ha'a.

²⁰ Exha qexhemee I'sa Cune yits'ıq'vəne telebayka sufranılqa savayle. ²¹ Manbışe kar otxhanmee, I'see eyhen:

- Zı şok'le hək'edacad eyhe, vuşde sang'vee Zı mering'une xılyaqa qeles.

²² Telebabışe aq'vabı qı'ı, Mang'uke sana-sang'uqad qihna qiyghanan:

- Yızda Xərna, zı deş ho'oçee?

²³ I'see eyhen:

- Zaka sacigee g'abeeqa xıl k'yoq'uyng'vee, Zı mering'une xılyaqa qeles. ²⁴ İnsanna Dix Cune hək'ee Muq'addasne Otk'uninçee otk'unin xhinne əlyhəə. İnsanna Dix mering'une xılyaqa quvuyng'ulqa ver ooxas! Mang'unemee yedike dexhaycadniy yugda ixhes.

²⁵ Manke I'sa mering'une xılyaqa qeles ıkkanne Yahudeeyid qiyghanan:

- Mə'əllim, zı deş ho'oçee?

I'see mang'uk'le eyhen:

- Manva ğucad uvhu!

²⁶ Manbışe karbı otxhanang'a, I'seeyid gıney alyaat'u, Allahıs şukur hav'u gıney hatq'ur telebabışis huvu eyhen:

- Alyaat'u oxhne, in Yızın can vod.

²⁷ Qiyğa Mang'vee k'ola alyaat'a, mançıl-allab Allahıs şukur hav'u, telebabışisqa quvu eyhen:

- Mançeence gırgıng'vee ulyoğe! ²⁸ İna Yızda eb vob, insanaaşine geebne bınahbışile ilyhepç'esdemee k'yaa'ana. Mana eb mugaavile yugba vuxhecenva k'yapk'in. ²⁹ Zı şok'le eyhen, Dekkine Paçcahiyvalee şoka sacigee ts'edın ulyoğasde yıgılqamee, Zı sayid t'imilene ine meyvayke hı'iyñçike ulyoğas deş.

³⁰ Manbışe Zabureençen mə'niybı qəttı', Zeytunne suvalqa avayk'an.

³¹ Qiyğa I'see manbışik'le eyhen:

- G'iyna xəmdə vuşde gırgıng'vee Zı g'alerçesdava otk'un:

«Zı Çobanı t'xəs,

Syuruneedın vəq'əbıd heetxvasınbı»‡.

³² Zı üç'ür qı'ımeeme, Galileeyeqa əlyhəəs, şu maa'ab gozet haa'as.

³³ Pyoturee Mang'us inəxdın alidghınıy qele:

- Gırgıng'veecar Ğu g'alerçveene, zı Ğu mısacar g'alerçes deş!

³⁴ I'see mang'uk'le eyhen:

- Zı vak'le hək'edacad eyhe, g'iyna xəmdə dadal hook'asse, vak'le Zı dyats'ava ğu xhebne yəqqees eyhes.

³⁵ Pyoturee Mang'uk'le eyhen:

- Zı Vaka qık'as gyurxheeyir, zı man ha'as deş!

Telebabışde gırgıng'veecad manva eyhe.

I'sayna Getsemanne bağeena düə

³⁶ I'sa manbışika Getsemaniye eyhene cigeeqa qarı, telebabışik'le eyhen:

- Zı hark'ın düə haa'as, şu inyaa gyuv're.

³⁷ Mang'vee Cukasana Pyoturiy Zavdayna q'öyre dix ikkekka. Mang'un yik' sacuraycad qa'a giyğal. ³⁸ Manke I'see manbışik'le eyhen:

‡ 26:31 26:31 İnexüd Zakariye peyğambarne kitabee otk'un (13:7).

- Yızın rı'h qik'asde xhineene uts'urun gyatsts'ı. İnyaa aaxve, Zakasana muğurba gyuv're.

³⁹ Mana sık'ırra şaqaana ark'ın aq'vakkena ç'iyelqa g'alirxhu, düə haa'a:

- Dek Yızda! Hasre eyxhexhee, Zı mane əq'übayne k'oleençe ulydyoğas! Zas ıkkın xhinne deş, hasre, saccu Vas ıkkanan xhinne ixhecen!

⁴⁰ I'sa telebabışısqa sak'imee, g'ecen manbı g'alyapk'ı vob. Mang'vee Pyoturulqa onu'ı eyhen:

- Nya'a şosse Zakasana sa sə'ətına xheeyib muğurba gyuv'aras dəəxə? ⁴¹ Qopkune yəqqı'le sıvmiyk'alcenva muğurba avxu düəbı he'e. Rı'h it'umda, canmee guc deşin vodun.

⁴² I'sa q'ör'es ark'ın meeb düə haa'a:

- Dek Yızda! Zas mane əq'übayne k'oleençe ulydyoğas dexhexheene, hasre Vas ıkkanan xhinne ixhecen.

⁴³ I'sa sark'iling'a manbı meeb g'alyapk'ı g'ooce. Manbı geeb obzur vuxhayke uleppi aaqas əxə ıxha deş. ⁴⁴ Mang'vee manbı g'alyav'u xhebır'es manacab düə ha'as ayk'an.

⁴⁵ Qiyğa I'sa telebabışısqa sak'ı eyhen:

- Vuşun gırgınbı g'alyapk'ı manzilybıne ha'a? Haane, gah k'ane quvxha, İnsanna Dix bınahnanbışde xıyaqa qele. ⁴⁶ Oza qeepxhe əlyhəəs. Haane, Zı mering'une xıyaqa qelesda qöö vor.

I'sa aqqaqqana

⁴⁷ Yıtsıq'vəne telebayna sa eyhena Yahuda qööng'ə, I'sa yuşan ha'acarniy vor. Mang'uka sacigee geeb g'ilincnanayiy dalnan insanar vooxhe. Manbı kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy milletne ağsaqqalaaşə g'axuvuynbı vuxha. ⁴⁸ I'sa manbışde xıyaqa qelesde Yahudee işaara huvu uvhunniy:

- Zı Şavus ubba hee'ene, I'sa Mana vor, Mana aqqe.

⁴⁹ Mane gahıl mana I'saysqa qıxha «Salam, yızda Mə'əllimva!» uvhu Mang'us ubba ha'a. ⁵⁰ I'see mang'uk'le eyhen:

- Hambaz, ğu nişisiy arı, man he'e.

Mankecab I'saysqa insanar qeepxha, Mana aqqaqqana. ⁵¹ Manke I'saykane sang'vee g'ilinc hı'tdidı', xərne kaahinne nukarne k'ırıyle k'ena ı'xı', mang'un k'ırı g'a'adaçcen. ⁵² I'see mang'uk'le eyhen:

- G'ilinc cigeeqa gıxhxhe. G'ilinc xıyaqa alyaat'uyın gırgınbı g'ilincikecab hapt'as.

⁵³ Deşxhee, vasqa həməxüdeə qöö Zasse Dekkıkəe kumag heqqas əxəs dişdiyxan? Zı uvhuynxhiy, Mang'vee Zas mankecad yıts'ıq'vəne (12) legionile geed malaaikarniy g'axiles. ⁵⁴ İn karbı ixheskaniy deşxhee, nəxüdnıy Muq'addasne Otk'unıybışee otk'unıynbı ixhes?

⁵⁵ Mane gahıl I'see cəmə'ətık'le eyhen:

- Nya'a g'uldurulqa vüqqənbı xhinne g'ilincbışikayiy dalbışika Zı aqqas abı? Zı yığs Allahne Xaane məhlee gyu'ur xət qa'amee, şu Zı aqqı deş. ⁵⁶ İn gırgın karbı peyğambaraaşine otk'unıybışee, otk'unıynbı ixhecenva eyxhe.

Manke gırgıne telebabışe I'sa g'alerçu, heepxı avayk'ananbı.

I'sa xərne kaahınısqa Kayafısqa ikkekka

⁵⁷ I'sa aqqıynbışe Mana xərne kaahinne Kayafayne k'anyaqa qarayle. Q'aanun mə'əllimariy ağsaqqalarıb maqa savayle. ⁵⁸ Pyotur əq'ənanəcəcar xərne kaahinne məhlaysqamee I'sayqa qihna qarayle. Hucooyiy eyxheva g'acesva, Pyotur məhleeqa ikkeç'u xərne kaahinne g'aravulyçeeşika giy'ar. ⁵⁹ Kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy Aali ŞuureeneŞ gırgıng'vee I'sa gik'asdemee horbışika Mang'une aq'val ulyoozarasınbı

Ş 26:59 26:59 Aali Şuura: mane gahıl cühüt'yaaşine Ali Şuuree yights'al (70) insan ıxha. Manbı kaahinar, Q'aanunun mə'əllimar, fariseyar, qıvaats'ıyn insanar vuxha.

t'abal haa'a vuxha. ⁶⁰ Horbişik'a aq'val ulyoozarasınbı geebbı abeeyib, manbışis ikkanəxrına iveeke deş. Nekke qiyğa q'öyre insan qığeç'u ⁶¹ eyhen:

– Mang'vee «Zasse Allahın xav qukkıyok'al hı'ı, xhebne yiğee alya'as əxəva» uvhu.

⁶² Xərna kaahin suğotsu, I'sayk'le eyhen:

– Manbışe Yiğne hək'ee eyhençis nya'a Ğu cuvabcad qidele?

⁶³ I'see mang'une cuvabıd vuççud eyhe deş. Xərne kaahinee meed Mang'uke qiyghanan:

– Zı Vake, Vorne Allahne doyule qiyghan: Allahna Dix, Masixh Ğune?

⁶⁴ I'see mang'uk'le eyhen:

– Ğu qotkuda uvhu. Zımee şok'le mançiled hexxada eyhes, inçile qiyğa şok'le İnsanna Dix, Gırgın Əxəng'une sağne sural gyu'uriy buludbışil qööcar g'aces*.

⁶⁵ Manke xərne kaahinee culyun tanalınbı qıtaxı'ı eyhen:

– Mang'vee kufur hı'ı! İnçile qiyğa şas aq'val ulyoozarasınbı nişisınbine? Mang'vee hı'iyın kufur şok'led g'ayxhiyn! ⁶⁶ Şu mançik'le hucoovane eyhe?

Manbışed «Mana taxsirkarır, gik'as eyxheva» eyhe. ⁶⁷ Mankecabıb giviyğalanbı I'sayne aq'vays xudaariy tyubı i'xiyxə. Sassanbışe Mang'une aq'veeqa çapalaxbı i'xiyxə ⁶⁸ eyhe ıxha:

– Ay Masixh, şas peyğambar xhinne yuşan hı'ı eyhelan, şavaayiy Vas i'xiyxə?

Pyoturee I'sa cuk'le ats'a deşva eyhe

⁶⁹ Mane gahıl məhlee gyu'urne Pyoturusqa gulluxçiy zəiyfa qiyxha eyhen:

– Ğunar Galileyeençene I'sayka sacigeeniy vor.

⁷⁰ Gırgıng'une ögiyl man Pyoturee gardanaqa ilydyaat'u eyhen:

– Ğu hucoome eyhe, zak'le ats'a deş!

⁷¹ Qiyğa mana akkabışisqa qarımee, sa menne gulluxçiy zəiyfayk'le g'acu eyhen:

– İna insanır Nazaretğançene I'sayka sacigeeniy vor.

⁷² Pyoturee meed gardanaqa ilydyaat'u, k'in g'assır eyhen:

– Zak'le mana İnsan ats'acar deş!

⁷³ Sahavule, şaqana ulyobzuriyn insanar mang'usqa qabı eyhen:

– Hək'erar ğu şenbışda vor. Manva yiğne yuşan hı'iyıncadıd eyhe.

⁷⁴ Pyoturee cuqacad g'arğışbıd hı'ı, k'inyıd g'assır, eyhen:

– Zak'le mana İnsan ats'a deş!

Mane gahılıyb dadal hook'a. ⁷⁵ Pyoturuk'le I'see «Dadal hook'asse vak'le Zı dyats'ava ğu xhebne yəqqees eyhesva» uvhiy yik'el qayle. Mana mançe qığeç'u, hülöörəxə geşşe giyğal.

27

I'sa Pilatisqa ikkekka

¹ Miç'eed qıxhamee, gırgıne kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy milletne ağsaqqalaaşe I'sa gik'u ak'an ha'as ikkanva eyhe. ² Manbışe I'sayn g'el-xıl ayt'ıl, Romeençe xərna xhinne g'axuvuyne Pilatne* xılyaqqa qele.

Yahudee vucecar-vuc gek'a

³ I'sa mering'une xılyaqqa quvuyne Yahudayk'le Mana gik'as ikkan g'acumee, mang'us vucee hı'iyınçile naş qexhe. Vucee alyaat'uyın xhebts'al nuk'ra kaahinaaşine ç'ak'ınbışisqayiy ağsaqqalaaşisqa qadı, ⁴ «Zı bınah hav'u, taxsir deşda İnsan gik'asva

* **26:64** 26:64 Mançine hək'ee Daniyal peyğambarne kitabee otk'un (7:23). * **27:2** 27:2 Pilat: Pontiy Pilat Roma imperiyeyn gıxhxhuna Yahudeyayna xərna ıxha. Mang'vee Yahudeyays 26-36 senbışil xəbvalla hav'u.

vuşde xılyaqa quvuva» eyhe. Manbışemee mang'uk'le «Mançike şas hucoone? Vak'le ats'ava» eyhe.

⁵ Yahudee vucee mane işil-alla alyaat'uyın pıl Allahne xaa dağı'ı, mançe ark'ın vuceecar-vuc gıvayxanna. ⁶ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışe mang'vee dağı'ıyn pıl sı'ı eyhen:

– İna ebake quvuna q'iyimat vuxhayke, Allahne xaane q'utyeeqa gyuvxhes vuxhes deş.

⁷ Manbışe conecab əree gaf hav'u, mane pılıke menne cigeençe qabıynbı k'eepxhesın, nyuq'vneke k'olabı ha'ang'un çol ileşşe. ⁸ Mançıl-allad, mane cigayk'le g'iyıniyne yığılqamee «eban çolva» eyhe. ⁹ İnexüd Yeremiya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «İzrailıybişe Mang'us gyuvxhuna q'iyimat, xhebts'al nuk'ra, manbışe alyapt'ı ¹⁰ mançike k'olabı ha'ang'un çol ileşşe. Manva zak'le Rəbbeeniy uvhu».

Pilatee I'sayke qiyghan

¹¹ I'sa Pilatisqa, mane cigayne xəring'usqa arımee, mang'vee I'sayke qiyghanan:

– Yahudeeşına Paççah Ğune?

I'seeyid mang'uk'le «Ğucad məxüd eyheva» eyhe. ¹² Kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy ağsaqqalaaşə Mang'une gardanaqa taxsir giyxhemee, I'see nıq'cad qığayhe deş.

¹³ Manke Pilatee Mang'uke qiyghanan:

– Yiğne gardanaqa giyxhenmeen karbı Vak'le g'iyxhe dişee?

¹⁴ I'see mang'une nenecad cuvabıs alidghınıy qele deş. Mançile Pilat geer mattexhena.

Pilatee I'sa çarmıxılqa qıkkeeva eyhe

¹⁵ Ğırgıne Peesaxne bayrambışıl, mane cigayne xəring'vee, Pilatee sa aqqına insan g'ekkan ədatniy vod. Məxrına insan cəmə'ətiniy g'əxəna. ¹⁶ Mane yığbışıl sa qıvaats'ına, I'sa Barabba eyhena insan aqqı eyxhe. ¹⁷ Mançıl-allad millet sacıgeeqa sadımee Pilatee qiyghanan:

– Şos zı vuşu g'aykkıne ıkkın? I'sa Barabbane deşxhee, Masıxhva eyhena I'sane?

¹⁸ Mang'uk'le ats'anniy, manbışe I'sa paxılıyvalın cune xılyaqa quvuva. ¹⁹ Pilat cune taxtııl gyu'urmee, mang'une xhunaşşee mang'usqa ina xabar ana insan g'ixele:

– Mane qorkune İnsanıkana vaqa iş mooxhecen, g'iyına zı nik'ek, Mang'unemee geeb əq'üba opxhun.

²⁰ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy ağsaqqalaaşə millet mizel aqqı, manbışe Barabba g'aykeva, I'sar gik'eva eyhecenva. ²¹ Pilatee manbışike qiyghanan:

– Zı vuşdemee q'öng'una nenane g'aykke?

Manbışed «Barabbava!» eyhe.

²² Pilatee manbışike «Masıxhva eyhene I'sayk hucoo he'evane?» qiyghan.

Manbışde Ğırgıng'vee «Çarmıxılqa ts'its'e'eva!» eyhe.

²³ Pilatee «Nişıl-allane? Hucoone Mang'vee qələsın hı'ıva?» qiyghan.

Milletınmee «Çarmıxılqa ts'its'e'eva!» sık'ılbab xəbna ts'ir haa'a.

²⁴ Pilatık'le cune xılençe vuççud qüdüö, millet sık'ıldad g'elil qexhe g'acumee, mang'vee xhyan alyaat'u milletne ögiyl xıleppı hodğul eyhen:

– Şok'lecad g'ecen, Mang'uke k'yapk'ıyne ebal-alla zalqa taxsir deşın.

²⁵ Milletıncad mang'us inəxdın alidghınıy qele:

– Mang'uke k'yapk'ınne ebal-alla şınayiy yişde uşaxaaşee cuvab qeles!

²⁶ Manke Pilatee manbışdemee Barabba g'aykka'ana. I'sar çümqıbı 'ıxı', çarmıxılqa ts'its'a'as qeleva eyhe.

Eskeraaşə I'sa demalqa giyxhe

²⁷ Eskeraaşer I'sa Pilatne sareeqa qıkkekka. Maa'ad Mang'une vuk'lelqa legioncad sadayle. ²⁸ Manbışe Mang'une tanalınbı qakkyı'ı, Mang'ulqa ç'əran p'laş alyaa'a.

²⁹ Zazalxumbişike tac hootxur vuk'lelqa gyavhu, sağne xıyaqad q'amış hele. Qiyğab q'aratsabişil gyuv'ur «Yahudeeşine paççahıs salam vuxhenava!» uvhu Mana demalqa giyxhe. ³⁰ Mang'us tyubı ı'xiyxə, q'amış alyapt'ı vuk'lele k'ena üvxiyxə. ³¹ Mana demalqa gixhxıyle qiyğa, Mang'ulyun p'laş g'avşu tanalqa Cuncad karbıd alyı'ı çarmıxılqa ts'its'a'asva g'aqa qığayhe.

I'sa çarmıxılqa qıkkəkka

³² Manbı g'aqa qığəəng'ə, manbışısqa Şimon donana Kireneençena sa insan qızaxxa. Eskeraaşe mang'usqa I'sa givaxanasın çarmıx haqqas ilekka. ³³ Golgota donane cigeeqa qavayle. Golgota «vuk'ləna bark'v» eyhen vodun. ³⁴ Mang'us ödüka alıkkı'ıyn çaxır hele. I'see man ghalek set'umee, ulyoğas ikkiykan deş.

³⁵ Eskeraaşe Mana çarmıxılqa ts'its'ı'ıyle qiyğa, çöp k'eççu Mang'un tanalinbı cone əree qa'a. ³⁶ Qiyğab maa gyuv'ur Mang'uqa ilyaaka. ³⁷ Vuk'lel ooqad «Yahudeeşina Paççah I'sa haaneva», mana nişil-allayiy çarmıxılqa ts'its'ı'ıva otk'un gixhxı ıxha. ³⁸ Mane gahıl I'sayka sacıgee, Mang'une sağıliy solul q'öyre g'uldur çarmıxılqa ts'its'aa'a.

³⁹ K'anençe ı'lğəəmbişe vuk'ulybı g'uvoyxhar, Mang'uk'le cuvabbı eyhe ıxha. ⁴⁰ «Allahın xav qottul, xhebne yiğee alyana! Ğu Allahna Dixxhee, Ğucar Ğu çarmıxıle gyaqqe, Ğucar Ğu g'attixhan he'eva!» eyhe ıxha.

⁴¹ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışer, Q'aanunne mə'əllimaaşer, ağsaqqalaaşer I'sa demalqa gixhxı eyhe ıxha:

⁴² – Məbınbı g'attivxhan haa'anbınıy, Cusse Vucme g'attixhan ha'as əxə deş! İzrailyna Paççah vorna, hasre çarmıxıle giç'ecen şınad Cus inyam ha'as. ⁴³ Mang'vee yı'q' Allahılqaniy qizzır, Allahısır Mana ikkanxhee, hasre g'attixhan he'ecen. Nya'a Mang'vee «Vuc Allahna Dixvaniy» eyhen!

⁴⁴ I'sayka sacıgee çarmıxılqa ts'its'av'uyne g'ulduraaşed I'sayk'le həməxdun cuvabbı uvhu.

I'sayn qik'uy

⁴⁵ Yı'q'ı'hı'le sə'ət xhebinçılqamee ç'iyeyn aq'va miç'ax qexhe. ⁴⁶ Sə'ət xheyible vooxheme, I'see ts'ırıka eyhen:

– *Eli, Eli, lema savxtani?* (İn «Yızda Allah, Yızda Allah, nya'a Ğu Zı g'alerçuva?»† eyhen vodun.)

⁴⁷ Maa k'ane ulyobzurune sabaranbışik'le man g'ayxı eyhen:

– İng'vee İlyas peyğambarır qoyt'al.

⁴⁸ Manbışda sa mankecar g'adarxhun, gupk'a alyaat'u ç'ürç'üməne çaxıreeqa k'yooq'u, q'amışılqa qav'u Mang'une ghalesqa qaa'a, ulyoğecenva. ⁴⁹ Mansanbışemee eyhe ıxha:

– Mana Culer-alqa g'alerçe, ilyaakas İlyasee arı Mana g'attixhan ha'asee?

⁵⁰ I'see meeb xəbna ts'ir hav'umee, nafas qığəç'een. ⁵¹ Mane gahıl Allahne xaab gyuvapxınna örtuyug q'omançe k'anyaqqamee qıt'aaxı, q'öne cigeeqa qooxhe‡. Ç'iyebı ı'ğiykar, ganzbı q'öne cigeeqa qeedaxhe. ⁵² Nyaq'vbı çiled-alqa aaqı, maabın gellesın qopkuyn insanar suğoots'anbı. ⁵³ Manbı I'sa üç'ür qıxhayle qiyğa, nyaq'vbışeençe qığəepç'ı muq'addasne şahareeqa, İyerusalimeeqa ikkeebaç'e. Maa'ab manbı xılece insanaaşık'le g'ooce.

† **27:46** 27:46 Manva Zaburee otk'un (21:2). ‡ **27:51** 27:51 Mane örtuyugun Allahne xaadın inekke muq'addasın ciga cura'a ıxha. Allahıka mugavilenana q'utye, mane perdeyka curı'ıyne cigee vooxhe vuxha. Maqa senee sa yəqqees, xərne kaahınile ğayrı şavussecar ikkeç'es əxə ıxha deş. Mançine hək'ee, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee qəttəş eyxhe (26:31-35).

⁵⁴ I'sayne vuk'lel oğa ulyorzulyne k'omandırık'leyiy eskeraaşik'le ç'iyebi ı'ğiykar, maa eyxhen karbı g'acumee, manbı mançile it'umba qəpqr'ın, «Hək'erar, Mana Allahna Dix ooxhurva!» eyhe.

⁵⁵ Maa'ab əq'ənançe ilyaakan xilece yedarıb vuxhaynbı. Manbı Galileyeençecab I'sayqab qihna, Mang'us g'ullux haa'as qöönbı vuxha. ⁵⁶ Maa'ar manbışde yiq'ne Magdaleençena Mayram, Yaaq'ubnayiy Yusufna yed Mayram, Zavdayne dixbışda yedir vuxhaynbı.

I'sa k'eyxha

⁵⁷ Exha qexhemee, sa karnana insan arayle. Mana I'sayne telebabışda sa, Arimateeğançena Yusuf eyxhe. ⁵⁸ Mana Pilatne k'anyaqa hark'ın, I'sayn mayit qeqqa. Pilateeyib I'sayn mayit mang'usqa qeleva əmr haa'a. ⁵⁹ Yusufee I'sayn mayit alyaat'u, məttine kafaneeqa hiyk'ar. ⁶⁰ Qiyğar Mana ganzine ab hipk'ırne cune ts'ebne nyuq'vneeqa gixhxı, mançeeqa ikkəəne cigeeqab xəbna g'aye qavaak'an haa'a. ⁶¹ Magdaleençena Mayramiy manasa Mayram nyuq'vnene ögee gyuv'ur vooxhe.

I'sayne nyuq'vnesne g'aravulyçer ulyoozar haa'a

⁶² Qinne yiğil, man Şabbatın yiğ eyxhe, kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy fariseyarŞ Pilatne k'anyaqa sabı ⁶³ eyhen:

– Xərna, şene horalee üç'ürnang'a uvhuynniy «Vuc xhebne yiğile üç'ür qixhes».

⁶⁴ Mançil-allab əmr hee'e xhebıd'esde yiğılqamee nyuq'vneeqa ilyaakecen. Deşxhee telebabı abı Mana qöqü milletik'le «Mana hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qıxhava» eyhes. Man qiyğiy hor, ts'ettiyñçile pısın ixhes.

⁶⁵ Pilatee manbışik'le eyhen:

– G'aravulyçerib alyapt'ı havak'ne, şos nəxüdiy ıkkən, he'e.

⁶⁶ Manbı hapk'ın nyuq'vneeqa ikkəəne cigee g'ayelqa peçat gyı'xı', maa g'aravulyçer ulyoozar haa'a.

28

I'sa üç'ür qexhe

¹ Şabbatın yiğ ilğeç'uyle qiyğa, ülycümne ts'ettiyne yiğil çakba miç'eeb Magdaleençena Mayramiy manasa Mayram abaylenbı nyaq'v g'avces. ² Sayid sayangada, it'umda ç'iyebi ı'ğiykır, manıd Rəbbin malaaik xəənçe giç'u nyuq'vneeqa ikkəəne cigee g'aye qavaak'an hav'u, çil gyu'urva ıxha. ³ Malaaik yic ts'ayılpanık, çin tanalin karbıd cagvarada yiz xhinne ıxha. ⁴ Maa ulyobzuruyne g'aravulyçeeşik qəpqr'ıniyvalin zeze ooxha, manbı hı'ğəpkır hapt'ıynbı xhinne aaxva. ⁵ Malaaik zəiyfeeşik'le eyhen:

– Qı'məəq'ən, zak'le ats'an şu çarmıxılqa ts'ıtsı'ına I'sa t'abal ha'a ıxhay. ⁶ Mana inyaa deşda, Vuce eyhəxür Mana üç'ür qa'a. Qudoora şok'led Mana g'alirxhuyn ciga g'ace. ⁷ Zaraba apk'ın Mang'une telebabışik'le eyhe: «I'sa hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'ı, şole ögee Galileyeeqa ark'ın. Şok'le Mana maa g'acesda». Haane, zı şok'le eyhen.

⁸ Yadar qəvəyq'ənanbı. Manbı I'sayne telebabışis xəbar hevles, nyuq'vnesse şadeepxha g'adaaxvananbı. ⁹ Sayır manbışde ögeeqa I'sa Vuccar qıgeç'u, «Şos salamva» eyhe. Yadarıb Mang'usqa qeepxha Mang'un g'elybı xhılıbışeeqa sı', Mang'us k'yoozaranbı. ¹⁰ I'see manbışik'le eyhen:

– Qı'məəq'ən! Hapk'ın Yizde çocaaşik'le eyhe, Galileyeeqa qudooracen. Manbışik'le ma'ar Zı g'acesda.

G'aravulyçeeşe abına xəbar

¹¹ Yadar telebabışisqa vüqqəmee, g'aravulyçeeşin sabarabı şahareeqa abı cok'le g'acuyn karbı kaahinaaşine ç'ak'ınbışis yuşan ha'a. ¹² Kaahinaaşine ç'ak'ınbışe ağsaqqalaaşika gaf hav'uyle qiyğa, g'aravulyçeeşis geed pılbı huvu ¹³ eyhen:

- Eyhe «şi xəmdə g'alyapk'imee Mang'une telebabışe abı Mana qöqüna». ¹⁴ Mana gaf Pilatne k'ırıysqa hipxıreene, şi mang'uqa gaf hav'u, gyapk'ıyne dağamiyvalike şu g'attyuvxhan haa'asınbı.

¹⁵ G'aravulyçeeşed pılbı alyaat'u, gırgın cok'le uvhuyn xhinne ha'a. G'iyniyne yiğılqameeyib yahudeeşe mana gaf məxüb haa'a.

I'sayna nekke qiyğiyına mı'slähət

¹⁶ Yıts'ıssar (11) teleba Galileyeeqa, I'see manbışik'le uvhuynə suvalqa avayk'an.

¹⁷ Manbışik'le maa'ar I'sa g'acu Mang'us k'yoozaranbı. Sabarabı şakkalycab aaxva.

¹⁸ Manke I'sa manbışisqa qıxha eyhen:

- Xəybışeenayiy çiyeyne aq'valyna gırgına xəbvalla Yizde xılyaqə quvu. ¹⁹ Mançil-allab hapk'ın gırgıne milletbışike Yızın telebabı hee'e, manbı Dekkine, Dux-ayne, sayıb Muq'addasne Rı'hı'ne doyuqa xhineeqa k'yooq'u gicəpxı'ybı aleet'e'e.

²⁰ Manbışis Zı şos əmr hav'uyn xhinne, gırgın ha'as xət qe'e. Zınar dyunyeyn axır qalesmee, gırgıne gahbışıl şoka ixhes.

Lukee yuşan hav'una yugna xabar

10

Zas k'anena nenane hı'sab eyxhe?

İne I'see haa'ane gafee, g'ulduraaşısqa girxhune cühüt'ile ğayrı, xhebiyre insan eyxhe: sa Allahne xaa g'ullux ha'ana cühüt', manasa cühüt' eyxhena Leviyne toxumençena, xhebır'esda insanır samariyeğançena. İyerusalimne şaharene Allahne xaa g'ullux haa'anbişe, ha'anbıniy düəbı ğırgıne izrailne milletnimee. Manbışıs kumag ha'anniy Leviyne nasilençene cühüt'yaaşe. Samariyebıva manbışik'le eyhenniy, manbı Samariye eyhene cigençe vuxhal-alla. Manbı cühüt'yaaşıs k'anen, sa eban milletniy vod. Sa eban milletbıd ixheene, manbışik'le sana-sanbı g'umooceniy vooxhe. Cühüt'yaaşe hı'sab ha'anniy, samariyatbışe dın badal ha'u, mançıl-allab manbışika yuşan haa'a deşdiy.

²⁵ Sayəqqee Tavrata ne mə'əllimıs I'sa cuvabil aqqas ikkiykan. Mang'vee I'sayke qıdghın ha'uyın:

– Mə'əllim, zı hucoo he'eene, aaxiratee ixhees?

²⁶ I'see mang'uke qıdghın ha'uyın:

– Tavrata hucooyıy otk'un? Vas nəxüdiy g'anmış eyxhe?

²⁷ Mang'vee Tavrata otk'unıyn xhinne uvhu:

– *Yiğna Rəbbim Allah vorna. Mana hammaşe yik'eka, rıhı'ka, ək'elika ğırgıne vas huvuyne gucuka ikkiykne. Sayid: vas k'anena, vas ğu nəxüriy ikkan həməxür ikkiykne.*

²⁸ I'see mang'uk'le eyhen:

– Ğu qotkuda uvhu. Ğu həməxüd he'ee, manke ğu aaxiratna ixhes.

²⁹ Mang'us ikkiykanan vuc mane gafençe qorkura qığahas, I'sayke qıdghın ha'an:

– Eyhe, yızda k'anena haşune?

³⁰ I'see mang'uk'le inəxüd uvhu:

«İyerusalimençe Yerixonne şahareqa sa cühüt' gəəng'ə gexhana g'ulduraaşısne xıleqa. Manbışe mana q'əra qa'a, getu g'alyaraççena yəqqə qık'as.

³¹ Həməxüd ıxha, mane gahıl İyerusalimençe hamane yəqqı'le, Allahne xaa g'ullux ha'ana sa gəə eyxhe. Mang'uk'le get'una g'acu, ilğeç'ena hamane yəqqı'ne şene aqvayle. ³² Akaran harakat Leviyne toxumençened insaane ha'a: get'uyng'une k'anençe yəqqı'ne şene aqvayle ilğeç'e.

³³ Hamane yəqqı'n ı'lğəə eyxhena samariyeğançena cune əməleyl. Mang'uk'le get'una g'acu, qiykkın k'anyaqa qexhe. ³⁴ Samariyeğançena mang'usqa qıxha ı'xna çaxırıka hodğul, zeytunun q'ı'şid qadğı iyt'alan. Qiyğa, mang'vee g'ulduraaşe get'una alqavhu əməlelqa qikkekana pılıke axvane cıgeqa, giyğalna mang'us maa'ab g'ullux haa'a.

³⁵ Qiyne yiğıl mang'vee pılıke axvane cıgayne xəring'us huvu q'ölle nuk'rayn pıl eyhen:

– Mang'us g'ullux hee'e, zı huvuyınçile hexxada xarcxheene, yı'q'əlqa qömee zı vas qelesın».

³⁶ Qiyğa I'see Tavrata ne mə'əllimike qıdghın ha'an:

– Ğu nəxüdnə hı'sab ha'a, g'ulduraaşısqa girxung'usqa, xhebing'una nenane k'anena eyxhe?

³⁷ Tavrata ne mə'əllimee eyhen:

– Neng'veeyiy mang'us cun yik' gyotxhuniy haguna, hamana eyxhe.

«Ğunad h m x d he'e», – I'see mang'uk'le uvhu, – «ı'mı'r yığna h m x b vukkee».

15

Avaykınçına şadvalla

İne xhebne misaalayna mə'na akaraba vobna. Mane hekayebişe I'sa peyğambaree yuşan ha'an, Allah, bınahnanbışika goruşmuş ıxhang'a nimeeyiy şad eyxhe.

¹ Gırgın nalok'bı sa'anbıyiy bınahbınanbı abaylenbiniy I'saysqa, Mang'ulqa k'ırı gyaqqas. ² Fariseyariy Tavrata mə'əllimaaşe ğud-ğudniy ha'ana:

– Mana insan bınahbınanbışika yuşan ha'a, manbışika kar otxhan!

³ Manke I'see inəxbına misaala ts'its'av'u:

⁴ – Fıkr ooxhne, vuşde neng'ukame vəş vəq'ə vobna, çınab sa avguna. Mang'vee yüç'əle yüç'üb uxhiyxhane cigee g'alebçı, avguna sa t'abal haa'as üqqəs dişde? Nya'a, avaykasmee mang'vee mana t'abal haa'as dişde? ⁵ Avaykımeyib, şadvalika cune mıgabışılqa gyuvxhes. ⁶ Xaaqar qarımee, qoot'alasınbı cun hambazar, g'onşubı manbışik'le eyhesin: «Zaka sacigee şadepxhe! Zasqa avaykına, avguna vəq'ə!»

⁷ Qiyğa I'see eyhen:

– Mançılqa şak-şupa mooxhe, xəybışee bınahbışile xıl ts'its'avuyne sang'us geeb şadeepxhes. Yüç'əle yüç'ürne qopkuyne, bınah deşinbışis manimee şadeepxhes deş.

⁸ Sayıb inəxbına misaala:

Sa xhunaşşeyqa yıts'ille nuk'rayn pıl eyxhe, mançınıd sa yicee agval ha'an. Nya'a, məng'ee bazir qaahas dişde, xhıris üvxhəs dişde, xav alyak-valyak ha'as dişde man nuk'rayn pıl aveekasmee? ⁹ Aveekımee, qoot'alasınbı cen hambazariy, g'onşu yedar. Manbışik'le eyhesin: «Zaka sacigee şadepxhe! Zak'le, aguyn nuk'rayn pıl, avaykıyn!»

¹⁰ Qiyğa I'see eyhen:

– Mançılqa şak-şupa mooxhe, sa bınahbışike tovba hav'uyne insannimeeyid Allahne malyaa'ikaaşdab şadvalla h m x bna vuxhes.

¹¹ I'see inıd yuşan ha'uyın: «Sa adamiyqa q'öyre dixniy vor.

¹² K'ınne duxee dekkık'le eyhen:

– Dek yığın var-devlet, ğu yişde aree bit'al he'e, zalqa gexhan qale.

Dekkee var-devlet dixbışdı aree bit'al ha'an.

¹³ Sabara yığbışile k'ınne duxee, cus huvuyn dekkee var-devlet massa huvu, ayk'anna əqənane ölkeeqa. Ark'ınne cigeeqid azğunna ı'mı'r vukku, gırgın kar ak'an ha'an.

¹⁴ Mane gahıl hamane ölkee giyğalanbı it'umun mısın vaxtbı, mang'uned ı'mı're giyğalanbı dağamın yığbı. ¹⁵ Manke mana hayk'anna mane cigaynbışde sang'usqa iş hivqas. Mang'vee mana g'ixelena cune çolbışeqa vokkar uxhiyxhana'as. ¹⁶ Dix h m x rniy mıs qıxha vorna, vokkaşee otxhanan kar huvuynxhiy geerniy şad ixhes, mang'us vuççud heli ıxha deş.

¹⁷ Mana culqa qarı eyhen:

– Yizde dekkıqa geeb işçer vob, manbışde gırgıng'vee gıney otxhan, hale hexxadad axvan, zımee inyaa'ar mısınçeqek'a. ¹⁸ Dekkısqa sark'ıl eyhesin: «Dek zı yığniyiy Allahne ögee bınahna iş hav'u. ¹⁹ Zı yığna dix ixhes layiq'ra deş vorna. İcaza hevle yığne işçeesına sa ixhes».

²⁰ Mana ayk'anna dekkısqa. Dekkık'le mana əq'ənançecar quvats'ı rəhı'm qavaylı. Dek mang'une ögiylqa g'adayxhvan qarı, xhilibışeqa sa'u, ubba ha'a.

²¹ Duxee eyhen:

– Dek, zı yığniyiy, Allahne ögee bınahna iş hav'u. Zı yığna dix ixhes layiq'ra deş vorna.

²² Dekkee cune nukaraaşik'le eyhen:

– Zaraba, nekke yugun alya'an karbı alle, mang'ulqa ale'e, t'ubelqana tucvayiy, g'elilqan g'elilinbı hele. ²³ Qavale kokav'una dana, gyuvk'e. Qudoora otxhun-ulyodğuybı ha'as. ²⁴ Ho'o dişde, yizda dix qik'unıy vor, üç'ür qıxha, agunaniy, avaykına.

Manbı gıviyğalanbı otxhan-ulyoğa.

²⁵ Mane gahıl xərna dix çoleeniy vor. Mana xaasqana qıxhamee, g'iyxhenbı mənıybiyiy huvaagan sesbı.

²⁶ Mang'vee nukaraaşına sa qort'ul qidghın ha'uyın:

– Hucoone haynyaa eyxhe?

²⁷ Nukaree eyhen:

– Yiğna çoc sak'ı, dekkeeyib mana sağra-salamatra sak'ıva kokav'una dana gıvk'u.

²⁸ Xərna dix it'umra qəllamışxha, xaaqa ikkeç'es ikkiykan deş. Manke dek qığeç'u mana mizel aqqaqqa giyğal.

²⁹ Xərne duxee dekkık'le eyhen:

– Haynimene senbına zı vas nukar xhinne işləmiş ixha, hammaşed ğu uvhuyn ha'u. Hambazaaşika otxhun-ulyoğas, ğu zas mısacab çepiçib huvu deş. ³⁰ Yiğın var-devlet otxhunne, pozğunne yedaaşika iykirne duxays, ğumee, sak'ı qarınğ'a kokav'una dana gıvk'u.

³¹ Dekkee mang'uk'le eyhen:

– Dix, ğu hammaşe zaka vor, in ğırgın zaqa vodunmen kar yiğın vodun. ³² Həşdiyle şadepxhes, otxhun-ulyoğas ikkan: yiğna çoc qik'unıy vor, üç'ür qıxha, agunaniy, avaykına.»

18

Nəxüd ha'uyın i'bəədat ne Allahee q'abil ha'a?

Avaalyne İzrailil sa deste insanar vuxha, Tavratae (cühüt'yaaşın müğədasın kitab) otk'unne ğırgınçılqa əməl ha'an. Məxbınbışk'le fariseyarvaniy eyhen. Cəmə'ətin manbı geəb Allahıkan insanarvaniy eyhe. Mane gahıl, sayıb sa mebnə deste naloq'ı sa'ane insanaaşınaniy vob, manbı şavuscab vukkiykan deşdiy. İzrail mane dövrül Roma imperiyeynsniy tabıba vob. Nalok'ı sa'anbı Roma imperiyayne əmreniy işləmiş vooxhe. Nalok'ıbd gellesde vaxtal gexhançile hexxadaniy sa'a. Cone milletne hı'sabeqa karnanbıniy vooxhe. Mançıl-allab manbışıqa duşmanıka xhinneiy ilyaaka.

⁹ Şi mansanbışile qopkuynbı vob, hı'sab ha'anbışıs, mebnıbışılqa oğançe avqa ilyaakane insanaaşıs, I'see inəxübna misaala ts'its'av'u:

¹⁰ «Q'öyre insan Allahne xaaqa i'bəədat ha'as havayk'ananbı. Manbışda sa ixhana farisey manasar nalok'ı sa'ana.

¹¹ Fariseyee ulyorzul cune hək'ee inəxüb düə haa'a vuxha:

– Allah, Vas şukur, zı məxürna, mebnı insanar xhinnena dexhava: fırlıdaxçer xhinnena, qotkuyn hidya'ana xhinnena, xayaanat ha'an adamıyiy xhunaşşe xhinnena, yeyir hamana nalok'ı sa'ana xhinnena. ¹² Zı hammaşe ülycümee q'öne yəqqee siv aqqaqqa, ğırgıne g'azancbışike yits'ibesda pay Allahne xaaqa qoolena.

¹³ Nalok'ı sa'anamee ğırgıng'ule curayra ulyorzuliy, mang'us uleppıd xəəqə qa'as ikkan deşiy, saccu cune koksıys i'xhı eyheyiy:

– Allah, zı bınahbınana vor, Ğu ilğeç'e yizde bınahbışike.»

¹⁴ Mançile qiyğa I'see eyhen: «Farisey deş, hamana nalok'ı sa'ana Allahee qorkuna insan xhinne q'abil ha'u, mançılqa şak-şupa mooxhe. Manıd mançıl-alla, vucecar vuc axtı qa'ana Allahee avqa qa'as, vucecar vuc avqa qa'anar Allahee axtı qaa'as.»

Yəhyee yuşan hav'una yugna xabar

Uvhuybışis sik'i in kitab Yəhyee otk'un. Mana I'says geer ıkkana yits'ıq'vəne telebayna sa ıxhava otk'un. Aalimaaşine uvhiyn in kitab Yəhyee Efes eyhene şaharee 90-niyiy 95-esde senbışe otk'un ixhesva eyhe. Geeb insanaaşisse qətqəs əxecenva, mang'vee in kitab yunanne mizel otk'un.

Yəhyee man kitab otk'unin I'sa Masixh vorva hagvas. Mang'us insanaaşe mançil inyam hı'ı ikkiykin. İne kitabee Allahne hək'eedın dağamın geed fıkrıbı vod. Yəhyee I'sayne vuk'lelqa qadıyn gırgın otk'un deş. Mang'vee mane kitabee I'see haguyn yıghıllə əlaamat otk'un. Mane əlaamatbışed I'sa Masixh ıxhay hagva.

Yəhyee mane kitabee inekke geed I'see yuşan hı'iynbı otk'un. Yəhyee otk'unne karbışın geedınbı I'see k'anene telebabışis yuşan hı'iynbı vod.

I'sa dyunyelqa Allahın Cuvab xhinne qarı

¹ Ts'etta Cuvab ıxha.

Cuvab Allahıka sacıgee ıxha.

Cuvabcad Allah ıxha.

² Man Cuvab ts'ettacad Allahıka ıxha.

³ Gırgın kar

Mançile ğana itxhın,

itxhınne karbışın

nencad Man dena itxhın deş.

⁴ I'mı'r Mançeeniy vob,

mane i'mı'rınıb insanaaşis Nurniy hele.

⁵ Nurun miç'axiyvalee işixniy gyayhe,

man miç'axiyvalisse höğəs əxə deş.

⁶ Allahee Yəhye donana insan g'ixele. ⁷ Mana şahad xhinne qarı, Nurune hək'ee yuşan ha'asva, gırgıng'veeyib mang'ule ğana inyam he'ecenva. ⁸ Mana vuc Nur deş ıxha, Nurune hək'ee yuşan ha'as qarı.

⁹ Hək'en Nur dyunyelqa qadı.

Mane Nuren gırgıne insanaaşılqa işixniy gyayhe.

¹⁰ Nurun in dyunye itxhın.

Man Nur ine dyunyelqa qadeeyid,

ine dyunyeyk'le Man qıvaats'a deş.

¹¹ Mana Cunbışisqar qareene,

manbışe Mana k'ane qı'ı deş.

¹² Mana k'ane qı'ıyne gırgınbışis,

Mang'une doylulqa inyam hı'iynbışis,

Manbışis Mang'vee Allahın uşaxar vuxhes vəvxüy huvu.

¹³ Manbı insanıke,

insanne xuruşuke

vuxhaynbı deş vob.

Manbı Allahıke vuxhaynbı vob.

¹⁴ Cuvabıke İnsan qıxha,

Mang'un xav yişde yı'q'nee ıxha.

Şak'le Mang'un Nur g'acuyn,

Mane vorne-deşde Dixes Dekkee man Nur huvu.

Mana Dix hək'ene yugvalin gyatsts'ı ıxha.

¹⁵ Yəhyee Mang'une hək'ee axtıda yuşan ha'a ıxha:

– Zı Mang'une hək'ee eyhe ıxha: «Zale qiyğa Qalesda, zaler ögee ıxha. Mançıl-allar Mana zaler xərna vor».

¹⁶ Yişde girging'vee, Mang'une g'ıdyabat'ane yugvalil-alla çiqad qihna xayır-düəbı alyaat'u.

¹⁷ Q'aanun Misayle ğana huvu, hək'ena yugvallab I'sa Masixhile* ğana qabı.

¹⁸ Allah neng'uk'lecar, mısacar g'acu deş. Mana saccu şak'le vorne-deşde Cune Dixee hagu. Mana Dix Dekkine yik'eesnee vor.

Xhineeqa k'yooq'ane Yəhyeyna I'sayne hək'eena şahaadat

¹⁹ İna Yəhyeyna I'sayne hək'eena şahaadat vobna. Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Yəhyeyke «Ğu vuşuneva?» qidghın ha'asdeme İyerusalimğançe kaahinariy Leviyke g'abıynbı† mang'une k'anyaqa g'uxoole. ²⁰ Mane gahıl Yəhyee manbışike dyugul hidi'i, qotkun uvhuyn:

– Zı Masixh deş vorna.

²¹ Manbışe Yəhyeyke qiyghının:

– Manke ğu vuşune vor? Deşxhee İlyas peyğambarne? Yəhyee, «De'eş, zı mana deş vornava» eyhe.

– Manke ğu Mısee eyhena peyğambarne? Yəhyee «De'eşva» eyhe.

²² – Manke ğu vuşune? Şi g'axuvuynbışik'le şi hucoovana eyhe? Ğu yiğne hək'ee şas hucoona yuşan ha'as?

²³ Yəhyee manbışis alidghınıy qele:

– Yeşaya peyğambaree in yizde hək'ee uvhu:

„Rəbbis yəq qopku qee'eva“

Zı sahree ts'ir haa'ang'un ses vod.»

²⁴ G'axuvuynbı fariseyaaşınbı‡ vuxha. ²⁵ Manbışe Yəhyeyke qiyghanan:

– Ğu Masixhır deşxhee, İlyasır deşxhee, qalesda peyğambarır deşxhee, nya'a ğu xhineeqa k'yooq'u, gicərxı'ybı alyaat'a'a?

²⁶ Yəhyee manbışis inəxdın alidghınıy qele:

– Zı xhinekacad gicərxı'iy alyaat'a'a. Vuşdeme yı'q'nee Sa vor, şok'le dyats'ana,

²⁷ Mana zale qiyğa qalesda vor. Zı Mang'une çarıxbışın baağarıl aqaş kara idyayle.

²⁸ İn yuşan ha'an girgın kar, İordanne damayne şene aq'val, Bet-Anyee ıxha. Maab Yəhyee xhineeqa k'yooq'u, gicərxı'ybı alyaat'a'a ıxha.

Allahna Urg

²⁹ Qinne yiğıl Yəhyeyk'le I'sa cune suralqana qöö g'acu, eyhen:

– Dyunyeyna bınah Culqa alyapt'asda Allahna Urg§ haane! ³⁰ Zı Mang'une hək'eeniy eyhe: «Zale qiyğa qööna zaler xərna vor, Mana zaler ögee ıxhal-alla».

³¹ Zak'ler Mana ıxhay ats'a deşdiy. Mana İzrailyne milletik'le qıvaats'ecenva, zı insanar xhineeqa k'yooq'u gicərxı'ybınıy alyaat'a'as qarı.

* **1:17** 1:17 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailybışik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. † **1:19** 1:19 Leviyke g'abıynbı: İzrailyne yits'ıq'vəne (12) nasılən sabı vooxhe. Allahee manbı Cune Xaa kaahinaaşis kumag he'ecenva g'əvxü. ‡ **1:24** 1:24 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dindarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha. § **1:29** 1:29 Allahna Urg: Peesax bayram ixhesnang'a, cühüt'yaaş sa seniyn urgbınıy q'urbanna allya'anbı. Mane q'urbanbışe Allahee g'attıvıxhan hav'u vuxhay yik'el qalya'a ıxha.

³² Yəhyee I'sayne hək'ee şahaadatiyvalla hav'u, eyhen:

- Zak'le, Allahın Rı'h xəənçe qı'nerke xhinne qadı, Mang'ulqa gixu, axva g'acuyn.

³³ Zak'ler Mana ıxhay ats'a deşdiy. Zı xhineeqa k'yooq'u gicəpxı'yıbı alyaat'as G'axuvuyng'vee Vucee zak'le uvhu: «Rı'h şavulqayiy gexa, Mang'ulyud axu vak'le g'acveene, ats'axhxhe, Muq'addasne Rı'hı'ka gicəpxı'yıbı alyaat'a'ana Mana vor».

³⁴ Zak'led man g'acu «Allahna Dix Mana vorva» şahaadat hav'u.

I'sayn ts'eppiyn telebabı

³⁵ Qinne yiğil Yəhye meer cune q'öne telebayka ulyorzuliy. ³⁶ I'sa yəqqı'le ı'lğəəmee, Yəhye Mang'uqa ilyakkı, eyhen:

- Allahna Urg haane!

³⁷ Mane q'öne telebayk'le, man eyhen g'ayxhı, I'sayqa qihna avayk'an. ³⁸ I'sayk'le manbı Cuqab qihna qöo g'avcu, qiyghanan:

- Şos hucoona ıkkın?

Manbışe I'sayke qiyghanan:

- Ravvi, Ğu nyaane axva?

(Ravvi mə'əllim eyhen vodun.) ³⁹ I'see manbışik'le eyhen:

- Zaqab qihna qudoora, şok'lecad g'acesın.

Manbıb hapk'ın Mana nyaayiy axvava ilyaakanbı. Manke sə'ət yoq'uble vuxha. Mane yiğil manbı exhalqamee Mang'usne giviy'ar.

⁴⁰ Yəhyee eyhenbı g'ayxhı, I'sayne qihna apk'ınne q'öng'una sa Andrey ıxha. Mana Şimon-Pyoturna çoc eyxhe ıxha. ⁴¹ Qiyğa mang'vee cuna çoc Şimon t'abal hı'ı, «Şak'le Masixh avaykınava» eyhe. (Masixh g'əyxı'nava, q'ış qadğunava eyhen vodun.)

⁴² Andreyee Şimon I'sayne k'anyaqa ıkkekka. I'sa Şimonuqa ilyakkı, eyhen:

- Ğu Yuhanna dix Şimonur, yic vak'le g'iyniyke şaqa Kefa eyhes.

(Kefa ganz eyhen vodun. Ganzıd yunanne mizel Pyotur eyhen vodun.)

⁴³ Qinne yiğil I'says Galileyeeqa ı'qqəs ıkkıykan. Mang'vee Filipp t'abal hı'ı, «Zaqar qihna qorava» eyhe. ⁴⁴ Filippir Andreyiy Pyotur xhinne Bet-Tsayda eyhene şahareençe eyxhe. ⁴⁵ Filippeeyir Natanael t'abal hı'ı, mang'uk'le uvhuyn:

- Şak'le Mısayne Q'aanune ork'unna, peyğambaraaşer uvhuna İnsan, Yusufna dix Nazaretğançena I'sa aveyki.

⁴⁶ Natanaelee eyhen:

- Nazaretğançe yugun kar qığəç'eye?

Filippeeme mang'uk'le eyhen:

- Arı ğucar ilekke.

⁴⁷ I'sayk'le Natanael Cune suralqana qöo g'acu, eyhen:

- İna hək'erar yik'ee bicvalla deşda İzrailiyğançenavur.

⁴⁸ Natanaelee Mang'uk'le eyhen:

- Vak'le zı nençena ats'a?

I'see mang'us inəxdın alidghınıy qele:

- Filippee ğu qot'alassecar, Zak'le ğu inciliyne yivek avurniy g'acu.

⁴⁹ Natanaelee Mang'uk'le eyhen:

- Mə'əllim, Ğu hək'erar Allahna Dixır*, İzrailynar Paççahır!

⁵⁰ I'see eyhen:

* **1:49** 1:49 Allahna Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailiyne paççahaaşik'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insanar g'attıvıxhan haa'asva qalesde paççah Masixhık'le eyhe ıxha. Natanaelee I'sa Allahna Dixva eyheng'a, Mana Allahee g'əyxı'na, Allahus nekke k'anena vorva hagvasdemee eyhe.

- Zak'le ğu inciliyne yivek avur g'acuva, uvhuvane ğu Zas inyam hı'ı? Vak'le mançiled ç'ak'ın karbı g'aces. ⁵¹ Zı şok'le hək'edacad eyhe, xəybı q'öna qeedaxhe, Allahın malaaikar İnsanne Dixesqa† gəə-ı'lqəə şok'le g'aces.

2

I'see xhyan çaxırelqa sak'al ha'a

¹ Mançine xhebıd'esde yiğil Galileyayne Kana eyhene şaharee davatbı eyxhe. I'sayna yedir maa yeexhe. ² I'sayka sacigee Cun telebabıb davatbışeeqa qopt'ul vooxhe. ³ Məxüdü eyxhe otxhan-ulyoğane gahıl çaxır g'aat'an. I'sayne yedee Mang'uk'le eyhen:

- Manbışıqa çaxır axu deş.

⁴ I'see eyhen:

- Yed, mançike şas hucoone? Yizda gah qabı deş.

⁵ I'sayne yedee nukaraaşik'le eyhen:

- Mang'vee şok'le hucooyiy uvhu, şu man he'e.

⁶ K'anya'ad Yahudeeşe gicəpıxı'ybı alyaat'an g'ayeyke hı'iyın yixhülle xədıın g'ab eyxhe. Mane g'abbışde sançeeqa molyts'al-vəşşe g'alle (80-120) litra xhyanın əə eyxhe. ⁷ I'see nukaraaşik'le eyhen:

- Man g'abbı xhinen gyatsts'e'e.

Manbışe g'abbı ghalelqamee gyats'a'anbı. ⁸ Mang'vee nukaraaşik'le meed eyhen:

- Həşdiyle sık'ınin alyaat'u, tamadaysqa ikkee.

Manbışed ikkekkan. ⁹ Tamadar çaxırelqa sak'al hı'iyne xhinene dadıqa ilyakkana. Mang'uk'le man nənçe adıvacad ats'a deşdiy. Man saccu xhyan alyaat'uyne nukaraaşik'leniy ats'a. Tamadee tsuma qort'ul eyhen:

¹⁰ - Gırğing'vee ts'etta yugun çaxırxhe helen. Qiyğa mihmanar yugba qeepxhamee, pısınxhe çaxır qadayle. Gume yugun çaxır həşdilqamee havacıyn.

¹¹ I'see Galileyayne Kana şaharee man ts'ettıyn əlaamat hagu, Cuna axtıvalla haagva. Telebabışed Mang'ulqa inyam ha'a. ¹² Mançile qiyğa Mana yedikayiy çocaaşika, telebabışıka sacigee Kefernahumqa ark'ın, sa-q'ölle yiğna maa axva.

I'see kar massa helenbı Allahne Xaane hiqiy-allançe g'ee'ebaşenbı

¹³ Yahudeeşin Peesax* bayram k'ane qexheme, I'sa İyerusalımqa ayk'an. ¹⁴ Mang'uk'le Allahne Xaane hiqiy-alla boğabı, vəq'əbı, qı'nerker massa helenbıyiy pılbı badal haa'anbı g'ooce. ¹⁵ Mang'vee bağaaşike çümky hav'u, maabın gırğınbı cone vəq'əbışikayiy boğabışıka sacigee Allahne Xaane hiqiy-allançe g'ee'ebaşenbı. Pılbı badal ha'anbışınid iskambı alytik'al hı'ı, pılbı ç'iyelqa ot'al ha'a. ¹⁶ Qı'nerker massa helenbışik'led eyhen:

- Manbı inençe aleet'e, Yizde Dekkın Xav bazarılqa sak'al hima'a.

¹⁷ Mang'une telebabışde yik'el Muq'addasne kitabee otk'unin qadayle: «Zas Yiğın Xav geed ikkan. Mane ikkiykınıyn Zı gyoxhxhan ha'a». ¹⁸ Manke Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Mang'uke qiyghanan:

- Vasse in karbı ha'as əxəva, Vasse nene əlaamatıka hagvas əxəyee?

¹⁹ I'see manbışis inəxdın alidghınıy qele:

- Şu in Allahın Xav hı'ğəkkar he'e, Zimee man xhebne yiğee q'omançe aly'aasın.

† **1:51** 1:51 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masıxhık'le eyhe. Yəhye peyğambarık'le malaaikar gəə-ı'lqəən nyak' ögilycadniy g'acu. Mane cigayk'le mang'vee Allahın Xavva uvhu. I'says Vuc Allahın Xav xhinee vorva eyhes ikkan. * **2:13** 2:13 Peesax: Allah qıdet'u ilğeç'uva alğayhen bayram. Man bayramnang'a, cühüt'yaaşe co Allahee nəxübiy Mısa peyğambarıleğana Misirğançe g'attıvxhan hav'iy yik'el qalya'a. Man bayram nişil-allayiy alğayheva, nəxüdiy alğahas ikkanva, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (11-12).

²⁰ Yahudeeşine ç'ak'ınbişe Mang'une cuvabıs eyhen:

– İn Allahın Xav yoq'ts'ale yixhne (46) senee ali'i, Ğu man xhebne yiğee alya'asvane eyhe?

²¹ I'see, Allahın Xav eyheng'a, Cun tanva eyhe ıxha. ²² Qiyğa, I'sa hapt'ıynbişde yı'q'neençe üç'ür qıxhane gahıl, telebabışıs Mang'un man cuvab yik'el qayle. Manbişe manke Muq'addasne Otk'unıysiy I'see uvhuyne cuvabıs inyam ha'a.

I'sayna Nikodimıkana gaf

²³ I'sa Peesaxın bayramnang'a, İyerusalim haguyn əlaamatbı g'acuyne gellesde insanaaş Mang'ulqa inyam ha'a. ²⁴ I'sayk'le gırgıncab insanar yugba vaats'ava, Mang'vee manbişılqa yı'q' qiyzaran deşdiy. ²⁵ Mang'us, nenemecad insanne hək'ee ats'a ixhes ıkkannəe, Mang'vee şavuk'lemecad mane insanne hək'ee yuşan he'eva eyhen deşdiy. Mang'uk'le Cuk'lecad insanaaşine yik'eençe ı'lgəəmbı ats'a ıxha.

3

¹ Fariseyaaşine* yı'q'nee sa Nikodim donana insan eyxhe. Mana Yahudeeşine ç'ak'ınbişda sa eyxhe. ² Mana xəmdə I'saysqa arı, eyhen:

– Mə'əllim, şak'le ats'an Ğu Allahne k'anençe qarına sa mə'əllim vor. Şavussecad Vasse hagvas əxən əlaamatbı hagvas əxə deş. Allah Vaka dexhanaxhiy, Vasse məxdın əlaamatbı hagvas əxəs deşdiy.

³ I'see mang'us inəxdın alidghınıy qele:

– Zı vak'le hək'en eyhe, sa insan dyunyeelqa meer qidyareene, Allahna Paçcahiyvalla g'avces vəəxəs deş.

⁴ Nikodimee Mang'uke qiyghanan:

– Q'əs qıxhane insanısse nəxi'r meer yedike ixhes əxəyiy? Mang'usse yedine vuxhneeqa k'iç'u, meer yedike ixhes əxəyee?

⁵ I'see inəxdın alidghınıy qele:

– Zı vak'le hək'en eyhe, xhinekeyiy Allahne Rı'hı'ke dexhayng'usse Allahne Paçcahiyvaleeqa ikkeç'es əxəs deş. ⁶ Tanıke ıxhana tan eyxhe, Rı'hı'ke ıxhanar rı'h. ⁷ Ğu mançile matmexhe: şu meeb dyunyeelqa qavales vukkan. ⁸ Mıts† çis vukkanne cigee aa'a. Vak'le mançin ses g'ayxheeyid, nençe qabı nyaqa apk'ınıy ats'a deş. Həməxürır Rı'hı'ke ıxhane insanıqa eyxhe.

⁹ Nikodimee qiyghan:

– Man karbı nəxüdne ixhes?

¹⁰ I'see mang'us inəxdın cuvab qele:

– Ğu İzrailyna mə'əllim vor. Man karbı vak'le ats'a dişde? ¹¹ Zı vak'le hək'en eyhe, şı şak'le ats'an eyhe, g'acuyncusub şahaadat haa'a, şume yişda şahaadat şos k'ane qaa'a deş. ¹² Zı şos ç'iyelyne karbişike yuşan ha'amee, şu mançılqa inyam ha'a deş, xəybışeeəne karbişike yuşan ha'axhee, şu inyam ha'ayee?

¹³ İnsanne Duxayle ğayrı vuşucar xəybışeeəqa ılqəç'u deş. Xəənçer giç'una Mana vor. ¹⁴ Mısee sahree yezake hav'una xoçe ooqa qav'uyn xhinne‡, İnsanna DixırŞ məxür ooqa qa'as ıkkannə. ¹⁵ Man ixhesın, Mang'ulqa inyam ha'ane gırgınbişıs

* **3:1** 3:1 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dindarar vuxha. Manbişik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha. † **3:8** 3:8 Mıts: ine cuvabıqa yunanne mizel (in kitab otk'unne mizel) q'öble mə'na vob: «mits» sayid «rı'h». ‡ **3:14** 3:14 Mısee sahree yezake hav'una xoçe ooqa qav'uyn xhinne: I'see Allahee İzrailybı Misirğançe qığav'una gah yik'el qavalyaa'a. Manbı sahreenang'a giviğalanbı Allahıləna haa'a. Mançil-alla Allahee manbişılqa xoçebı salat'a'a. Maa'ab geeb İzrailybı habat'a. Manke Mısee Allahılqa düə haa'a. Allahee mang'uk'le yezake xoçe hav'u, t'at'alqa qüvxhu, ooqa qee'eva eyhe. Mane xoçeyqa ilyakkına üç'ürə axva ıxha. § **3:14** 3:14 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paçcah Masixhık'le eyhe. Mana Paçcah gırgıne milletbişda xərna ixhes.

gırgıne gahbışısda ı'mı'r vuxhecenva. ¹⁶ Allahıs dyunye manimee ikkiykan, Mang'vee vorna-deşda Cuna sa Dix huvu. Manıd mançıl-alla ha'a, Mang'ulqa inyam ha'an nenbıcab hımabat'acenva, manbışıqa gırgıne gahbışısda ı'mı'r vuxhecenva. ¹⁷ Allahee dyunye muhaakima ha'asva deş Dix g'axuvu, Mang'vee Dix dyunye g'attixhan ha'asva g'axuvu. ¹⁸ Mang'ulqa inyam hı'ına muhaakima ha'as deş. İnyam hidıy'ınar muhaakima hı'ınacar, Allahne vorne-deşde Duxalqa inyam hıdı'ınçıl-alla. ¹⁹ Dyunyelqa Nur qadı ixheeyid, insanaaşe pısın ha'ava, manbışıs miç'axıyvala Nurule geeb vukkiykan. Mançıl-allab manbı muhaakima haa'as. ²⁰ Pısın ha'ane gırgıng'uk'le Nur g'ımece eyxhe. Vuce hı'inbı aq'valqa qıgmeç'ecenva, Nurnane suralqa qarayle deş. ²¹ Qotkuyn ha'aname Nurnane suralqa qarayle, vuce hı'inbı aq'valqa qıgeeç'ecenva Allahneme hı'ıva.

Yəhyee I'sayne hək'ee eyhe

²² Mançile qiyğa I'sayiy Cun telebabı Yahudayne cigabışeeqa qabayle. I'sa manbışıka maa'ar sabara gahna axu, maabınbışıs xhıneeqa k'yooq'u gıçəpxı'ybı alyaat'a'a ıxha. ²³ Yəhyeeyib Salim eyhene şaharne k'anene Aynon eyhene cigee geed xhyanva, gıçəpxı'ybı maa'ad alyaat'a'a ıxha. ²⁴ Yəhye manke zıdaneeqa arçu deşdiy. ²⁵ Mane gahıl Yəhyeyne telebabışdeyiy sa Yahudıyne əree, gıçəpxı'yne hək'eena gaf gyooxha. ²⁶ Telebabı Yəhyeysqa qabı, eyhen:

- Mə'əllim, İordan damayne şene aq'vayl vaka sacıgeene, ğu Cune hək'ee şahaadat hav'une İsanee, həşde Vucee gıçəpxı'ybı alyaat'a'a. Gırgınbıb Mang'usqavub abayle!

²⁷ Yəhyee manbışde cuvabıs eyhen:

- İsanısqa Xəənçe hucooyiy ha'as hassır, mang'usse saccu man ha'as əxə. ²⁸ Şu zı uvhıyne cuvabın şahadar vobınbı: «Zı Masıxh deş vorna. Zı Mang'ule ögiyl g'axuvu».

²⁹ İstağ tsumayna vor. Tsumayna hambazme mang'une k'ane ulyorzul, mang'un şadexhen ses g'ayxhı vucur şadexhena. Məxürur zı şadexhe. ³⁰ Həşdiyle Mana axtı qıxhes ıkkın, zıme k'ıl.

³¹ Ooğançe Qarına gırgıng'ule xərna vor. Çiyene aq'valyna çiyena vorna, mana çiyene karbışde hək'ee yuşan ha'a. Xəənçe Qarınane gırgıng'ule xərna vor. ³² Mang'vee Cuk'le hucooyiy g'acu-g'ayxhı, mançıs şahaadat haa'a, şavaacabıb Mang'una şahaadat k'anyaqacab qaa'a deş. ³³ Mang'una şahaadat k'anyaqa qaa'ane insanee, Allah qorkunavad peçat giyxən. ³⁴ Allahee G'axuvung'vee, Allahın cuvabxhe hıxhar ha'an. Allahee Məxrıng'us Cun Rı'h qıdıykkın hele. ³⁵ Dekkıs Dix ıkkınva, gırgın kar Mang'une xıyaqa quvu. ³⁶ Duxalqa inyam hı'ına gırgıne gahbışısde ı'mrena ixhes. Duxal k'ırı ilydıyxhing'uk'leme ı'mı'r g'avces deş. Allahna qəlıb mang'ul ooğacab vuxhes.

4

I'sayiy Samariyeençena zəiyfa

¹ Fariseyaaşik'le* I'see, Cus Yəhyeyle geeb telebabı sav'u, gıçəpxı'ybı alyat'a'ava g'ayxhiyn. ² Yic gıçəpxı'ybı I'see deş, Cune telebabışe alyat'a'a ıxha. ³ I'sayk'le, Cune hək'ee yuşan haa'ava g'ayxhımee, Yahudeyayeençe qıgeç'u Galıleyeeqa meer ayk'an. ⁴ Mang'una yəq Samariyeençe ı'lğəə vuxha. ⁵ Mana, Yaaq'ubee cune dıxes Yusufus huvıyne cigabışıs k'anene Samariyeyne Sixar eyhene şahareeqa qarayle.

* **4:1** 4:1 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletun ç'ak'ınbı vuxha.

⁶ Yaaq'ubna kahrızıb mane cigabişe vob. Yəqqı'n I'sa ozar hı'ıva, Mana mane kahrızısne giy'ar. Mana yı'q'ı'hiyna gah vuxha.

⁷ Kahrızısqa xhyan alqahasva sa Samariyeençena xhunaşşe ayreele. I'see məng'ı'k'le, «Hucoona ixhes, Zas ulyoğasın xhyan heleva» eyhe.

⁸ Mane gahıl, Mang'un telebabı oxhanasın kar alişşesva şahareeqa apk'ın vooxhe.

⁹ Samariyeəgançena xhunaşşee Mang'uke qiyghanan:

– Ğu Yahudiy vorna, zımee Samariyeençena zəiyfa. Nəxüd Ğu zake xhyan heqqayiy?

(Yahudeeşeyiy Samariyeebişe sana-sang'uka işbı g'ece ıxha deş.†)

¹⁰ I'see məng'ı's inəxdın alidghıniy qele:

– Vak'le Allahna payiy «Zas ulyoğas xhyan heleva» Uvhuna vuşu ıxhay ats'a deş. Vak'le Zı vuşu ıxhay ats'axhaynxhiy, ğucadniy Zake xhyan heqqas. Zınad vas ı'mı'r hoolen xhyanniy heles.

¹¹ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, Vaqa xhyan alqahasın g'abıd deşin, kahrızıb k'oraba vob. Vas nençene ı'mı'r hoolen xhyan ixhes? ¹² Nya'a Ğu, ina kahrız şas g'alepçiyne yişde dekkaaşına eyxhene Yaaq'ubuler ooqanane vor? Mang'veeyid cune dixbişed, cune çavra-vəq'əynıd inençe xhyan ulyodğu.

¹³ I'see məng'ı's inəxdın alidghıniy qele:

– İne xhineke ulyodğuyng'us meed xhyan ıkkıykanan. ¹⁴ Zıme helesde xhineke şavaa ulyodğveene, mang'us sayid xhyan mısacad ıkkıykanas deş. Zı huvuyn xhyan mang'une ad gırgıne gahbışis ı'mı'r hoolene xhyan ı'lqəəne cigalqa sak'alas.

¹⁵ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, zas məxdın xhyan hele, zas sayid xhyan ıkmıykancen, zınar xhyan alqahasva inyaqa ayres gimeexhacen.

¹⁶ I'see zəiyfayk'le eyhen:

– Yeera, adamiyır qort'ul, inyaqa qeera.

¹⁷ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Zaqa adamiy deşda.

I'see məng'ı'k'le eyhen:

– «Adamiy deşdava» ğu qotkuda eyhe. ¹⁸ Vaqa xhoyre adamiy ıxha, həşder vaka sa xaa eyxhenar, yiğna adamiy eyxhe deş, ğu man qotkuda eyhe.

¹⁹ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, zak'le g'ecen Ğu peyğambarır. ²⁰ Yişde dekkaaşe ine suval ı'bəədatniy ha'an. Şumee, Yahudeebişe, eyhen, ı'bəədat ha'asın ciga İyerusalim vodun.

²¹ I'see məng'ı'k'le eyhen:

– Zəiyfa, Zal k'ırı alixhxhe, məxbına gah qavaales, Yizde Dekkıs ı'bəədat ine suvaylid İyerusalimıd ha'as deş. ²² Şu, Samariyeebişe nişismecad ı'bəədat ha'ava şok'le ats'a deş. Şak'leme şı nişisiy ı'bəədat ha'ava, ats'an. Yic, g'attıpxhıniyid şaken, Yahudeeşiken vod. ²³ Gah qavaalesda, mana qabınab, yik'eençe ı'bəədat ha'anbişe, Dekkis hək'eda Mang'une Rı'hı's sik'ı ı'bəədat ha'as. Dekkeeyib Cus məxüd ı'bəədat ha'anbı t'abal haa'a. ²⁴ Allah Rı'h vorna. Mang'us ı'bəədat ha'anbişe hək'eda Rı'hı's sik'ı ı'bəədat ha'as ıkkın.

²⁵ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Zak'le ats'an, Masıxhva eyhena qales. («Masıxh» q'ış Qadğuna eyhen vod.) Mana qarımee, Mang'vee şas gırgın yuşan ha'asın.

† 4:9 4:9 Yahudeeşeyiy Samariyeebişe sana-sang'uka işbı g'ece ıxha deş: Samariyebiyiy cühüt'yar sana-sang'us k'anen, sa eban millet ıxha. Sa eban milletbıd ixheene, manbışik'le sana-sanbı g'umooceniyy vooxhe. Cühüt'yaaşee eyhenniyy, samariyabişe din badal hı'ı, mançıl-allab manbı sana-sang'uka yugba vooxhenbı deşdiy.

²⁶ I'see məng'i'k'le eyhen:

– Zı Mana vor, vaka yuşan ha'ana.

²⁷ Mane gahıl I'sayn telebabı sivi'k'al. Manbışik'le Mana zəiyfayka yuşan ha'a g'acu, mançile mateepxheeyib, Mang'uke neng'vecad «Hucoona Vas məng'i'ke ıkkən?» «Nya'a mane zəiyfayka yuşan ha'ava?» qiyghan deş. ²⁸ Manke zəiyfee xiledın parç ç'iyelqa gixhxı, şahareeqa qarı, insanaaşik'le eyhen:

²⁹ – Qudoora, zı hı'ıyn gırgın zas yuşan hı'ına, İnsan g'ace. Deşxhee, Masıxh Mananiyxan vor?

³⁰ İnsanar şahareeñçe qığee'pç'i I'saysqa qavayle. ³¹ Mane gahıl Mang'une telebabışe «Hucoona ixhes, Mə'əllim, sık'ının kar oxhneva» eyhe.

³² I'seeme manbışik'le eyhen:

– Zaqa məxdın otXHuniy vod, şok'le man ats'a deş.

³³ Manke telebabışe sana-sang'uke «Şavamecad Mang'us otXhanan adıyniyxanva?» qiyghan.

³⁴ I'see manbışik'le eyhen:

– Yızın otXHuniy, Zı G'axuvuyng'vee uvhuyn hı'iyiy Mang'una iş bə'əttam hav'uy vodun. ³⁵ Şu «Yoq'ne vuzale qiyşalasınbıva» eyhe. Zıme şok'le eyhen, vuk'ulybı ooqa qı'l, çolbışıqa ilyaake, manbı hitxırıd, qiyşalasınbı xhinnevud qeetxha!

³⁶ Qıvişalang'vee cuna hək' alyabat'a, mang'vee şagav sa'a. Man şagav gırgıne gah-bışıda ı'mı'r alyapt'ıyn insanar vob. Oozunar, qıvişalnar sacıgee şadepxhesınbı.

³⁷ Manke mane işis sik'i uvhuyn cuvab «Sang'vee oozanaxhe, mansang'veeyib qıvişalnaxheva» qotkun vodun. ³⁸ Zı şu, şu əq'üba idyopxhuniyn, şagav qiyşalas g'axuvu. Məbınbışe əq'üba opxhun, şume manbışe əq'übayka ezuyñçin şagav alyaat'u.

Samariyebışe I'salqa inyam ha'a

³⁹ Mane zəiyfee «Mang'vee, zı hı'ıyn gırgın işbı zak'le uvhuynbıva» Samariyebışik'le uvhu. Manke mane şaharee vooxhene geebne insanaaşe I'salqa inyam ha'a.

⁴⁰ Qiyğa Samariyebı I'sayne k'anyaqa abı, Mang'us miz k'yaa'a, sik'ırıra cone k'ane axveceva. Manar maa'ar q'ölle yığna axvana. ⁴¹ I'see eyhenbı g'ayxı, Mang'ulqa inyam ha'anbı sık'ılbab geeb qeepxha. ⁴² Samariyebışe zəiyfayk'le eyhe ıxha:

– Şi saccu ğu uvhuayne cuvabil-allacad deş Mang'ulqa inyam ha'a. Həşde şak'led g'ayxhiyn, ats'axhxhaynıd hək'erar İna dyunye g'attixhan ha'asda vor.

I'see paççahıs k'anene insanna dix yug qa'a

⁴³ Q'öne yığile, I'sa mançe Galileyayne suralqa ayk'an. ⁴⁴ Mang'vee Vuceedniy uvhu, peyğambarıqa vuc yedike ıxhayne cigabişee hı'rmat voxhena deşva. ⁴⁵ I'sa Galileyeeqa qarımee, Galileyğançenbışe Mana q'abil ha'ana. Manbışik'le İyerusalim bayramnang'a Mang'vee hı'ıyn gırgın kar g'acuyn.

⁴⁶ I'sa xhyan çaxırelqa sak'al hı'ıyne Galileyayne Kana eyhene xiveeqa sayır araylena. Kefernahumeene paççahne insanıqa sa dix eyxhe, vucur ık'ar eyxhe.

⁴⁷ Mang'uk'le, I'sa Yahudeyayeñçe Galileyeeqa arıva g'ayxhımee, mana I'saysqa arı, Mang'us miz k'yaa'a, cong'əə arı, cuna qek'ana dix yug qe'eva.

⁴⁸ I'see mang'uk'le eyhen:

– Şok'le əlaamatbıyiy gorsatmabı g'acesmee, şu inyam ha'as deş.

⁴⁹ Paççahne insanee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, yızda dix qik'asse ayre!

⁵⁰ I'see mang'uk'le eyhen:

– Hoorə, yığna dix axvasda.

Mane insaneeyid I'sayne cuvabilqa inyam hı'ı ayk'anna. ⁵¹ G'ulluxçer mang'une ögilqa abı, yiğna dix üç'ür vorva eyheng'a, Mana yəqqəniy vor. ⁵² Mang'vee manbışike «Yızda dix mısane yug qexhe girğilyva» qiyghan. Manbışe eyhen:

– Sanıxha sə'ət sançil mang'un gyorxhuniy k'il qıxha.

⁵³ Dekkılqa hiyxharan, I'see mane gahilyniy «Hooru, yiğna dix axvasdava» uvhu.

Manke vuceeyid, cune xaane girğınbışeb I'salqa inyam ha'a. ⁵⁴ Man I'see Yahudeyeençe Galileyeeqa arıyle qiyğa haguyn q'öd'esın əlaamatniy vod.

5

I'see hovuzne k'anena yug qa'a

¹ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, I'sa Yahudeeşine bayramısva İyerusalimqa hayk'an.

² İyerusalimeene Vəq'əbışın akkava eyhene cigee, cühüt'yaaşine mizel Bet-Zata donana hovuzniy vobna. Mançine hiqiy-alla xholle oad daxanan dirakbışilin ciganiy vod. ³ Mane cigabışee vuk'aranbı, bı'rq'ı'nıbı, k'aanbıyiy paralic i'xı'yn geeb insanar g'alyapk'ı vuxha. Manbışe xhinen i'ğiykırıy gozet ha'a ıxha. ⁴ [Rəbbin malaaik gahile-gahılqa avqa giç'u, xhyan i'ğiykar ha'a ıxha. Mane gahıl xhineeqa ts'erra ikkeç'uyng'un girğın ik'arbi yug qeedaxhe ıxha.]* ⁵ Maa'ar manbışde k'ane xhebs'tale molyulle (38) senna ik'arna insan ıxha. ⁶ I'sayk'le mana g'alirxhu g'acu ats'axxhen, mana ik'arna geeb gahıbvı. I'see mang'uke qiyghanan:

– Yug qixhes ikkannane?

⁷ Ik'arang'vee Mang'us inəxdın alidghıniy qele:

– Xərna, yızde k'ane, xhyan i'ğiykırmeə, zı xhineeqa k'erçesda insan deşda. Zı xhinesqa hixharasse, merna zale ögee qıxha k'eç'e.

⁸ I'see mang'uk'le eyhen:

– Oza qıxhe, ğu galirxhuyn karıd alyaat'u, hooru!

⁹ Mana insan mankecar yug qexhena. Vuc galirxhuyn karıd alyaat'u, ayk'anna.

Man Şabbatın yiğ† eyxhe. ¹⁰ Mançil-allad Yahudeeşine ç'ak'ınbışe yug qıxhayne insanık'le eyhen:

– G'iyna Şabbatın yiğ vod, ğu galirxhuyn kar g'iyna haqqas ikkan deş.

¹¹ Mane insanee eyhen:

– Zı yug qı'iyne İnsanee, zak'le «Ğu galirxhuyn karıd alyaat'u hoorava» uvhu.

¹² Manbışe qiyghanan:

– Vak'le «Alyapt'ı hoorava» eyhena İnsan vuşuyiy?

¹³ Mang'uk'le Mana vuşu ıxhaycad ats'a deşdiy. I'see mana yug qı'iyne qiyğa, maane insanaaşil alıkkı ayk'anna. ¹⁴ Sahavule I'see mana insan Allahne Xaasne t'abal hı'ı, eyhen:

– Həşde ğu yug qıxhana. Ğu sayıb bınah hımaa'a, vuk'lelqa mançiled pısın kar qımaylecenva.

¹⁵ Manke mana insan ark'ın, Yahudeeşine ç'ak'ınbışik'le, vuc yug qı'ına İnsan I'sava eyhe.

I'sa Yahudeeşine ç'ak'ınbışika cuvabilqa arı

¹⁶ I'see man Şabbatne yiğil hı'ıva, Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Mang'une vuk'lelqa yiğbı alyaa'a. ¹⁷ I'seeme manbışik'le eyhen:

– Yızde Dekkee həşde iş ğooceva, Zınab haa'ana.

* **5:4** 5:4 İn ciga qiyğiyne aalimaaşe hexxı'ı. Manbışis nya'asiy vuk'aranbı hovuzne k'ane galyapk'ıva eyhes ikkiykn. † **5:9** 5:9 Şabbatın yiğ: Cühüt'yaaşine ülycümün yighud'esın yiğ eyxhe. Q'aanunee man Muq'addasın yiğ Allahıs cura'as ikkanva otk'un. Mane yiğil nenacab iş haa'as vukkan deşva otk'un. I'sayne gahilyne dindaraaşe mane yiğil ha'as dexhesde işbışın ispisok'niy aqqı. Manbı ilyaaka vuxha, girğınbışe co eyhenbı he'ecenva.

¹⁸ Mançile qiyğa Yahudeeşine ç'ak'ınbışis Mana sık'ırar geer gik'as ikkiykan. Mang'vee Şabbatne yiğil iş hav'uy k'ıldanan xhinnee, Allahık'le Cuna Dekva uvhu, Mang'uka Vuc sa aqqı.

¹⁹ I'seeme manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, Dixek'le Dekkee hucooyiy ha'ava g'idecveene, Cuked ğana vuççud ha'as deş. Dekkee hucooyiy ha'a, Dixeeyid man ha'a. ²⁰ Dekkis Dix ıkkınva, Vucee ha'an gırgın kar Mang'uk'le hagvan. Şu ghalybı aaqı aaxvecenva Dekkee Mang'uk'le mançiled ç'ak'ın işbı hagvas. ²¹ Dekkee hapt'ıynbı üç'üb qav'u, manbışis ı'mı'r hoolen xhinne, Dixeeyib Cus vukkananbışis ı'mı'r hoole. ²² Dekkee vuşucar muhaakima ha'a deş. Mang'vee məhkama Dixelqa g'aleççu, ²³ Dekkis hı'rmat giviyxhena xhinne, Dicesıb hı'rmat gyuvxhecenva. Dices hı'rmat givdiyhxeng'vee, Mana g'axuvuyne Dekkisıb hı'rmat giviyxhe deş.

²⁴ Zı şok'le hək'en eyhe, Yizde cuvabil k'ırı alixhxı, Zı G'axuvuyng'ulqa inyam hı'iyne insanıqa gırgıne gahbışisda ı'mır vob. Məhrıng'uqa məhkamad ilyakkas deş. Mana qik'uyke g'attırxhın, üç'ür qıxha. ²⁵ Zı şok'le hək'en eyhe, Allahne Dixen ses hapt'ıynbışik'le g'iyxhena gah qavaalesda, qabıcab vob. Man g'ayxhıynbı üç'üb qeepxhes. ²⁶ Dekkine ab ı'mı'r vobnan xhinnee, Dicesıb Cune ab ı'mı'r Mang'vee hoole. ²⁷ Mana İnsanna Dixva, məhkama hı'iyid Mang'unecad xılyaqa quvu.

²⁸ Mançile ghalybı aaqı imaaxva, məhbına gah qöö vob, nyuq'vnee g'alyapk'ıynbışide gırgıng'uk'le Mang'un ses g'ayxhes. ²⁹ Nyuq'vneençe qıgeepç'esınbı, yugvalla hav'uyınbı ı'mrenbı vuxhesva üç'üb qeepxhes. Pisvalla hav'uyınbımee Allahee məhkamee eyhenbı g'ayxhes üç'üb qeepxhes. ³⁰ Zasse Zaled-alqa vuççud ha'as əxə deş. Zı Zak'le Dekkee uvhuyn xhinnee muhaakima haa'a, Zı alğavhuyn məhkamad qotkuyn vod. Zı Zas ıkkınan deş ha'a, Zı G'axuvuyng'vee uvhuyn ha'a.

I'see Vucee eyhene karbışda qopkuvalla haagva

³¹ – Zı Yizdecab hək'ee şahaadat haa'anaxhiy, Yizda şahaadat qopkuna vuxhes deşdiy. ³² Yizde hək'ee şahaadat haa'ana Merna vor. Yizde hək'ee haa'ana mana şahaadat qopkuna vuxhay Zak'le ats'an. ³³ Şu Yəhyeyne k'anyaqa insanar g'axuvu, mang'veeyib qopkuna şahaadat hav'u. ³⁴ Zas insanna şahaadat vukkanıb deş, şu g'attıvxhıneenva Zı man şok'le eyhe. ³⁵ Yəhye gyopxhannayiy işix helena çırax vuxha. Şos sabara gahna mançine işiğee şadepxhes vukkiykn.

³⁶ Yizde hək'ee sayib şahaadat vob. Mana şahaadat Yəhyeyne şahaadatıleb ooqana vob. Zı Dekkee Zak'le uvhuyn işbı ha'a. Mane işbışed Yizde hək'ee şahaadat haa'a Dekkee Zı g'axuvuva. ³⁷ Zı g'axuvuyne Dekkeyib Yizde hək'ee şahaadat haa'a. Şok'le mısacad Mang'un sesid g'ayxhı deş, Mang'un aq'vad g'acu deş. ³⁸ Mang'un cuvabıd vuşde yik'bışee axva deş, Mang'vee G'axuvuyng'ulqa şu inyam hidya'ava. ³⁹ Şos Muq'addasın Otk'unıybı xət qeedaxhe. Şosqa həməxüd qöö, mançile ğana şu gırgıne gahbışisde ı'mrenbıme vuxhes. Yic, Mançınıb Yizde hək'ee şahaadat haa'a. ⁴⁰ Şosmee gırgıne gahbışisde ı'mrenbı vuxhesdemee Zasqa qavaales vukkan deş.

⁴¹ İnsanaaşine axtı q'ilqa, Zı axucar deş. ⁴² Zak'le şu vaats'anbı, vuşde yik'ee Allah ikkiykınıy deşin. ⁴³ Zı Yizde Dekkine doyule qareeyir, şu Zı k'ane qa'a deş. Sa merna cune doyule qareene, şos mana ikkiykanasda. ⁴⁴ Şos sana-sang'vee şu axtı qav'u vukkan. Vorne sa Allahee şu axtı qav'iy şu t'abalcab ha'a deş. Məxüd, şosse nəxüd inyam ha'as əxəyee? ⁴⁵ Şosqa həməxüd qımaylecen, Zı Dekkine ögil şolqa taxsirniyxan gıxhxhes. Şolqa taxsir gıxhxhesda, şu umud haa'ana Mısa vorna. ⁴⁶ Şu Mısal inyam hı'ıynxhiy, Zalid ha'asınıy. Mang'veeyid Yizde hək'ee otk'unınniy. ⁴⁷ Şu Mısee otk'unıñılqad inyam hidya'axhee, Zı eyhençılqa nəxüd inyam ha'aye?

6

I'see xəppa insanar ats'yaa'a

¹ Mançile qiyğa I'sa Galileyne (Tiberiyayne) eyhene golyune şene aq'valqa ilğeç'e. ² Mang'vee vuk'aranbışik'le haguyn əlaamatbı g'acu, Mang'uqab qihna geeb insanar qöö vuxha. ³ I'sa suvalqa ilqeç'u, Cune telebabışika giy'ar. ⁴ Yahudeeşin Peesax* bayram k'ane qexhe ıxha.

⁵ I'see vuk'ul ooqa qav'umee, Cusqa geeb insanar qöö g'avcu, Filippık'le eyhen:

– İne insanaaşe oxhanasın gıney, nençene şı alışşes?

⁶ I'see manva Filipp siliys ı'xəsdemeevacad uvhu, deşxheene Mang'uk'le Vucee ha'asın ögilycad ats'a ıxha. ⁷ Filippee alidghıniy qele:

– Manbışde gırgıng'vee sa ghaledın gıney oxhnecenva, q'öd vəş (200) dinarisın† gıneyıd alışvee, g'ıdiyxhar!

⁸ Telebabışde sang'vee Şimon-Pyoturne çocce Andreyee I'sayk'le eyhen:

⁹ – İnyaa'ar xhoble xhıt'ayna gıneynanayiy q'ölle baluğnana sa gade vor. Nya'a, inimeene insanıs man giyxharee?

¹⁰ I'see eyhen:

– Millet gyu'ar he'e.

Maa'ab geeb ok' vuxhayke, insanar çilycab giviy'ar. Maa'ar xhod aazırılqa (5 000) ələna adamiycar eyxhe. ¹¹ I'see maadın gıneybı alyaat'u, Allahıs şukur haa'a. Sahavuled maane insanaaşıs man gıney bit'al ha'a. Gırgıng'vee cus nimeeniy ıkkın manimeenıd alyaat'a ıxha. I'see baluğaaşıkıd mancad ha'a. ¹² Gırgınbı otxhun avts'uyle qiyğa, I'see Cune telebabışik'le eyhen:

– Hexxada axuyn gırgın se'e, vuççud xarab mexhecen.

¹³ Manbışe, insanaaşine ögiyle xhone xhıt'ayne gıneyke otxhun hexxada axuyn sı'imee, yits'ıq'vəble (12) ghalılqamee gyavts'una ç'emç'e vooxhe. ¹⁴ Mane gahıl I'see haguyn əlaamat g'acuyne insanaaşe eyhen:

– Hək'erar dyunyelqa qalesda peyğambar İna vor.

¹⁵ I'sayk'le insanar abı, Cuke gıncuncar paççah ha'asva ats'axhxhen. Mançıl-allar Mana Vuccar suvalqa ayk'an.

I'sa xhinel iykar

¹⁶ Exha qıxhamee, I'sayn telebabı golyusqa geepç'ı, ¹⁷ lotk'eeqa giviy'ar. Manbı golene şene aq'valyne Kefernahumqa vüqqə vuxha. Miç'axıd qıxha eyxhe, I'sa qarı eyxhe deş. ¹⁸ İt'umna mıts aa vuxhayke, goleedın xhyan ı'ğiykar eyxhe. ¹⁹ Manbı lotk'ee yoq'ulle-xholle kilometirmee apk'iniyle qiyğa, g'ecen I'sa xhinel iykar-iykar cone lotk'aysqana vor qöö. Mançile telebabı qəvəyq'ənanbı.

²⁰ I'see manbışik'le eyhen:

– Qı'məəq'ən, Zı vorna.

²¹ Manbışıs Mana lotk'eeqa alyart'as ıkkıykan. Ul aaqı gyapxasse, manbı xhinene mıgıleqqa, cos ıkkanne cigeeqa qabı hipxhıriynbı.

I'mı'r hoolen gıney

²² Qınne yığıl golyune şene surak axuyne milletıs, maa saccu sa lotk'a ıxhay yik'el qayle. Manbışik'le I'sa mane lotk'eeqa Cune telebabışika gyudyu'urvar, telebabı cocab apk'invab ats'anniy. ²³ Yişde Xəring'vee I'see şukur hav'uyle qiyğa gıney otxhunne cigayne k'anyaqa Tiberiya şahareençe medın lotk'abı qadayle. ²⁴ İnsanaaşik'le

* **6:4** 6:4 Peesax: Allah qıdet'u ilğeç'uva alğayhen bayram. Man bayramnang'a, cühüt'yaaşe co Allahee nəxübiy Mısa peyğambarıleğana Misirğançe g'attivxhan hav'iy yik'el qalya'a. Man bayram nişil-allayiy alğayheva, nəxüdiy alğahas ıkkınva, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (11-12). † **6:7** 6:7 Dinar: nuk'rayke hı'iyın pıl. Sa dinar sa yığışde işis hoole vuxha.

I'sayiy Cun telebabıb maa'ab g'idevcumee, lotk'abişeeqa gyuv'ur I'sa t'abal haa'asva Kefernahumqa avayk'an. ²⁵ Golyune şene aq'val manbışik'le I'sa aveykımee, qiyghanan:

– Mə'əllim, Ğu inyaqa mısane qarı?

²⁶ I'see manbışis inəxdın alidghıniy qele:

– Zı şok'le hək'en eyhe, şu Zı əlaamatbı haguva deş, avts'esınmeen gıney otXHunva t'abal ha'a. ²⁷ Sık'inne gahıle qı'çı' əlyhəəsde otXHuniyna hımaa'a. Gırgıne gahbışis i'mı'r hevlesde otXHuniyna hee'e. Man şos İnsanne Dixee‡ heles. Mang'ul Dekkın Allahın peçat vod.

²⁸ Manbışe I'sayke qiyghanan:

– Allahıs ıkkanan işbı g'acesdemee, şi hucoona ha'as?

²⁹ I'see eyhen:

– Allahıs vukkanna iş ina vob: Mang'vee G'axuvuyng'ulqa inyam he'e.

³⁰ Manbışe I'sayk'le eyhen:

– Vasse nəxdın əlaamat hagvas əxəyee, şi mançıqa ilyaakı Valqa inyam ha'as? Vasse hucoo ha'as əxəyee? ³¹ Yişde dekkaaşe sahree mannaŞ opxhun, mançine hək'ee Muq'addasne Otk'unee inəxüd otk'un vod: «*Manbışis oxhanas xəybışeençe gıney huvu*»*.

³² I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, şos xəənçe gıney huvuna Mısa deşdiy vor. Xəənçe şos hək'en gıney həşde helena Yızda Dek vor. ³³ Xəənçe qadıyn Allahın gıney dyunyeys i'mı'r hoolen vod.

³⁴ Manbışe Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, Ğu şas hammaşe man gıney hele.

³⁵ I'see manbışik'le eyhen:

– I'mren gıney Zı vorna. Zasqa arına mısacar mıs qıxhes deş, Zalqa inyam hı'iyng'unud mısacad ghal qeqvas deş. ³⁶ Zı şok'le ögee uvhiyn xhinnee, şok'le Zı həşde g'acveeyir, şu inyam ha'a deş. ³⁷ Dekkee Zas huvuyng'ın insanar Zasqa ables. Zasqa abıynbı, Zı mısacab g'ee'epşes deş. ³⁸ Zı, Zas ıkkanan ha'as deş, Zı G'axuvuyng'us ıkkanan ha'as xəənçe qarı. ³⁹ Zı G'axuvuyng'us ıkkanan, Zasqa quvuyne insanaaşına, Zı nenacar agval hıma'acen, nekke qiyğiyne yiğilyıb Zı manbı üç'üb qee'ecen. ⁴⁰ Yızde Dekkıs ıkkanan, Dix g'acu inyam hı'iyne gırgıng'uqa gırgıne gahbışisda i'mı'r vuxhecen. Zınab manbı nekke qiyğiyne yiğıl üç'üb qee'ecen.

⁴¹ Maane Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sayne cuvabıke «Zı xəənçe qadıyn gıney vodva» əəq'ənbı. ⁴² Manbışe eyhen:

– Nya'a, Mana Yusufna dix I'sa dişee? Şak'le Mang'una dekkır yedir vaats'anbı! Nəxüd mançile qiyğa Mang'usse eyhes əxəyee «Zı xəənçe qarına vorva»?

⁴³ I'see manbışis inəxdın alidghıniy qele:

– I'məəq'ə. ⁴⁴ Zı g'axuvuyne Dekkee, insan Zasqa ts'its'de'eene, mane insanısse Zasqa ayres əxəs deş. Zasqa arınamee, Zı nekke qiyğiyne yiğıl üç'ür qa'as.

⁴⁵ Peyğambaraaşına kitabışee otk'un vod: «*Manbışde gırgıng'us Allahee xət qa'as*»†. Dekkike g'ayxhı, xət qepxhaynbı gırgınbı Zasqa abayle. ⁴⁶ Allahısse Qarıyng'ule ğayrı, menne şavuk'lecar Dek g'acu deş. Dek saccu Mang'uk'le g'acu. ⁴⁷ Zı şok'le hək'en eyhe, inyam hı'iyne insanıqa gırgıne gahbışisda i'mı'r vuxhes. ⁴⁸ I'mren gıney Zı vorna. ⁴⁹ Vuşde dekkaaşe sahree manna opxhuneeyib, hapt'ıynbı. ⁵⁰ İnnee xəənçe

‡ **6:27** 6:27 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes. § **6:31** 6:31 manna: Mısa peyğambarne gahıl, Allahee man otXHuniy İzrailybışis sahree gıney xhinnee huvu. * **6:31** 6:31 İnəxüd Zaburee otk'un (77:24, 104:40). † **6:45** 6:45 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (54:13).

qadıyn məxdın gıney vod, mançike otxhunna insan mısacar qik'as deş. ⁵¹ Xəənçe qadıyn 1'mı'r hoolen gıney Zı vorna. Şavaamecad ine gıneyke otxhune, gırgıne gahbışısde 1'mrena ixhes. Dyunyeyne 1'mrenemee helesın gıney Yızın tan vodun.

⁵² Manke Yahudeeşın ç'ak'ınbı cuvabılqa abayle:

– Şi oxhıneceva, Mang'usse nəxüd Cun tan şas heles əxəyee?

⁵³ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, şu İnsanne Duxayne tanıke idyotxhun, ebıke ulydyodğvee, vuşde ab 1'mı'r vuxhes deş. ⁵⁴ Yızde çurunuke otxhun, ebake ulyodğuyng'uqa gırgıne gahbışısda 1'mı'r vuxhes. Zı məxrına nekke qiyğıyne yığıl üç'ür qa'as, ⁵⁵ Yızın tan hək'en otxhuniyva, Yızda ebıb hək'en ulyodğuyva. ⁵⁶ Yızde tanıke otxhun, ebake ulyodğuna Yızde ar axva, Zınar mang'une ar axva. ⁵⁷ Üç'ürne Dekkee Zı g'axuvu. Dekkeeyib Zas 1'mı'r huvu. Məxbıb Zı, Zı orxhuniyng'us 1'mı'r hevles. ⁵⁸ İn gıney xəənçe qadıyn vod. Man otxhuning'uqame gırgıne gahbışısda 1'mı'r vuxhes. İn gıney vuşde dekkaşe otxhuniyn xhinnen deş vod. Manbışe man otxhuneeyid, hapt'ıynbı.

⁵⁹ Manva I'see, Kefernahunne sinagöee‡ xət qa'amee uvhu.

Telebabışde sabaranbışe I'sa g'alerçu, avayk'ananbı

⁶⁰ Man eyhen g'ayxımee telebabışde sabaranbışe eyhen:

– İn nımee dağamın cuvabıy. Şavusse mançıl k'ırı alıxhxhes əxəyee?

⁶¹ I'sayk'le telebabı əəqə g'avcu, eyhen:

– Mane cuvabılıne şu qaçapxır? ⁶² Şok'le İnsanna Dix şenke Vuc eyxhene cıgeeqa 1'lqəə g'acveene, manke hucoone eyhes? ⁶³ I'mı'r hoolena Allahın Rı'h vod, insanısse man ha'as əxə deş. Zı şok'le eyhen cuvab Rı'hiy 1'mı'r vob. ⁶⁴ Şoqa inyam hidya'anbıb vobunbı.

I'sayk'le inyam hidya'asınbıb, Vuc mering'une xılyaqa qelesdar ögeecarniy ats'a.

⁶⁵ Mang'vee eyhen:

– Zı mançıl-allaniy şok'le eyhe, Dekkee vuşumecar hidyaysarxhee, mang'usse Zasqa qıxhes əxəs deş.

⁶⁶ Mançile qiyğa geeb telebabı I'sayke cureepxha, Mang'uka iviykar deş. ⁶⁷ Manke I'see yits'ıq'vəne (12) telebayk'le eyhen:

– Deşxhee şosubne Zake cureepxhes vukkan?

⁶⁸ Şimon-Pyoturee Mang'us cuvab qele:

– Xərna, şı şavne k'anyaqane əlyhəəs? Yiğne cuvabın gırgıne gahbışısda 1'mı'r hool. ⁶⁹ Şı inyamıd hı'ıyn, şak'le ats'anıd, Allahna Muq'addas Ğu vorna.

⁷⁰ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şu, yits'ıq'vəyre (12) teleba, g'əvxü. Vuşda same iblis vorna.

⁷¹ Mang'vee manva Kariotğançene Şimonne dixıne, Yahudayne hək'ee uvhu. Mana yits'ıq'vəne telebayna sa ixheeyir, mang'us I'sa mering'une xılyaqa qeles ikkiykan.

7

I'sayne çocaaşe Mang'ulqa inyam ha'a deş

¹ Mançile qiyğa I'sa Galileyee ı'ğiykar. Yahudeeşine ç'ak'ınbışıs I'sa gik'as ikkanva, Mana Yahudeyayeeqa hayk'an deş. ² Yahudeeşın K'odiybışın bayram* k'ane qıxha ixha. ³ Çocaaşe I'sayk'le eyhen:

‡ **6:59** 6:59 sinagoga: Cühüt'yaar maa Muq'addasın Otk'unıyıbı qətqəsiy 1'bəədatbı ha'as savayle vuxha. Cühüt'yar vooxhene gırgıne şaharbışee sinagogbı ixhaynbı. * **7:2** 7:2 Yahudeeşın K'odiybışın bayram: man Allahee İzrailıyışıs huvuyn bayram vodun. Man ts'uvuliqa şagavbı sa'ane gahıl eyxhe. Man bayramnang'a cühüt'yar k'odiybışee, çadırbışee aaxva vuxha. Məxüd manbışe co Allahee Misirğançe nəxübiy g'attivxhan hav'uva yik'el qalya'a. Cühüt'yar Misirğançe qıgeepç'iyle qiyğa, sabara gahna sahree çadırbışee avxu. Allahee maa'ad manbışıs gırgın hele ixha.

– İnyaa ımaxva, Yahudeyayeeqa hoora. Ğu ha'an karbı Yiğne telebabışik'led g'acecen. ⁴ Vuc qıvaats'aş ıkkanne insanee karbı dyugulenda ha'anbı deşxhe. Ğu in karbı ha'axhee, Ğucar Ğu dyunyeyş qıvaats'e'e.

⁵ Mang'une çocaaşed Mang'ulqa inyam ha'a ıxha deş. ⁶ Manke I'see manbışik'le eyhen:

– Yızda gah qabı deş, şosme mısa qadiy ha'as eyxhen. ⁷ Dyunyeyş şu g'umooce qeepxhes deş. Zıme g'imece qıxha, Zı mançin işbı pısnbı ıxhay aq'val aqqaqqava. ⁸ Şu bayrameeqa havak'ne, Zıme, Yızda gah qıdyabıynçil-alla, maqa ı'qqəs deş.

⁹ I'see manıd uvhu, Galileyee axva.

I'sa İyerusalimeeqa hayk'an

¹⁰ Mang'un çocar bayrameeqa hapk'iniyle qiyğa, Manar şavuk'lecar g'ıdecəsın xhinne, dyugulenra bayrameeqa hayk'an. ¹¹ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sa t'abal ha'a-ha'a, «Mana nyaane vorva?» qıdghın ha'a ıxha.

¹² I'sa milletne ghalecar ıxha. Sassanbışee «Yugna insan vorva», mansanbışed «De'eş, milletis horbı ha'ava» eyhe ıxha. ¹³ Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəvəyq'ənva, Mang'une hək'eena gaf, gırgıng'uk'le g'avxhesın xhinne, neng'ussecab haa'as vəəxə vuxha deş.

I'see Allahne Xaasne xət qa'a

¹⁴ Bayramın sura ıxhayle qiyğa, I'sa Allahne Xaasqa arı, xət qa'a giyğal. ¹⁵ Yahudeeşin ç'ak'ınbı mançile ghalybı aaqı avxu, eyhen:

– Mang'vee nyaacad qətqı' deş! Nençene Mang'uk'le manimeen kar ats'a?

¹⁶ I'see manbışis alidghınıy qele:

– Zı helen ats'al Zaken deş vod, Zı G'axuvuyng'uken vod. ¹⁷ Şavusiy Allahee eyhen ha'as ıkkann, Zı helen ats'al Mang'uken, Zaken deş ıxhay ats'axxhesın. ¹⁸ Cukedğana eyheng'us, vuc axtı qa'as ıkkann. Vuc G'axuvuname axtı qa'as ıkkanna qorkuna vor, Mang'uqa horud eyxhen deş. ¹⁹ Mısee şos Q'aanun huvu. Vuşde neng'veecad Q'aanunun eyhen ha'a deş. Nya'a şos Zı gik'as ıkkann?

²⁰ Milletın alidghınıy qele:

– Yiğne ad cinıd. Şavusiy Ğu gik'as ıkkann?

²¹ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı sa iş hav'u, vuşun gırgınbı ghalybı aaqı avxu. ²² Mısee şok'le sunnat ha'as vukkanva uvhu. Yic man ha'a, Mısayle ögilyne dıdeşecad gibğil. Şu Şabbatne yiğilib sunnat haa'a. ²³ Mısayne Q'aanunun eyhen ixhecenva, şu insan Şabbatıl sunnat ha'a. Nişil-allane Zı Şabbatıl insan bıkırra yug qı'ıva, şu Zalqa qəl haa'a? ²⁴ Şu aq'vale g'ecen xhinnee muhaakıma haa'a. Qopkuvalıka ilyaakı, muhaakıma hee'e.

I'sa Masıxhne?

²⁵ Manke İyerusalimne milletın eyhen:

– Gik'as ıkkanna mana dışde vor? ²⁶ Haane, Mang'vee gırgıng'uk'le g'iyxhe-g'iyxhe gırgın yuşan he'eeyid, Mang'uk'le vuççud eyhe deş. Mıts'an, ç'ak'ınbışik'le Mana

hək'erar Masixh† ıxhay ats'axhxha ixhes. ²⁷ Yic mana İnsan nənçe ıxhay şak'le ats'an. Masixh qöömee, Mana nənçe ıxhay şavuk'lecad ats'a ixhes deş‡.

²⁸ Allahne Xaasne xə t qa'amee, I see axtıda eyhen:

– Şok'le hək'erar Zı ats'anane, nənçe qariyid ats'anne? Zı Zakecar deş arı, Zı G'axuvuna qorkuna vor. Şok'le Mana ats'a deş, ²⁹ Zı Mang'usse qariyl-alla, Zak'le Mana ats'a. Mang'vee Zı g'axuvu.

³⁰ Manbışis I'sa aqqas ikkiykan. Mang'una gah qidyabıva, şavaacadıd Mang'ulqa xıl g'oyt'al deş. ³¹ Milletikene geebınbışe Mang'ulqa inyam hı'ı, eyhen:

– Masixh qarımee, əlaamatbı İng'uled geed deş hagvas.

Yahudeeşine ç'ak'ınbışis I'sa aqqas ikkiykan

³² Fariseyaşik'le§ milletın I'sayne hək'ee eyhen g'iyxhen. Kaahinaaşin ç'ak'ınbışeyiy fariseyaşe Mana aqqasva g'aravulyçer g'uxoole.

³³ I see eyhen:

– Zı şoka geer ixhes deş. Mançile qiyğa Zı G'axuvuyng'une k'anyaqa əlyhəəs. ³⁴ Şu Zı t'abala'asda, aveekes deş. Zı ark'inne cigeeqar şosse ables vəəxəs deş.

³⁵ Maane Yahudeeşine ç'ak'ınbışe sana-sang'uke qidghın ha'a:

– Şak'le ivdeekesde cigeeqa nyaqaniyxan Mana ı'qqəs? Yunanaaşine yı'q'nee vooxhene cühüt'yaaşine k'anyaqa hark'ın, Yunanaaşisniyxan xə t qa'as? ³⁶ «Şu Zı t'abala'asda, aveekes deş. Zı ark'inne cigeeqar şosse ables vəəxəs deş» mane cuvabıka hucoonyxan eyhes ikkan?

I'mı'r hoolene xhinen damabı

³⁷ Bayramne nekke qiyğiyne yığıl I'sa oza qıxha, axtıda eyhen:

– Şavuniy ghal qeqqu, Zasqa qarı ulyoğecen. ³⁸ Muq'addasne Otk'unıybışee otk'unin xhinnee, Zalqa inyam hı'iyng'une yik'eençe, ı'mı'r hoolene xhinen damabı gyotstses.

³⁹ Mang'vee manva, Cul inyam ha'anbışe alyaat'asde Allahne Rı'hı'ne hək'ee eyhe ıxha. Allahee I'sayna xəbvalla mankilqame hidyag'uynçil-alla, inyam ha'anbışis man Rı'hı'ı huvu ıxha deş.

İnsanar I'sayl-alla cuvabilqa abayle

⁴⁰ Milletikene sabaranbışik'le man eyhenbı g'ayxhımee, «İna hək'erar qalesda peyğambar ooxhurva» eyhe. ⁴¹ Sabaranbışemee «İna Masixhır» eyhe, samebınbışemee eyhen:

– Masixh Galileyeençe'e qales deş. ⁴² Nya'a Muq'addasne Otk'unıybışee otk'un dişde, Masixh Davudne nasilençena, Davud eyxhene Bet-Lexemne xiveençe qales*?

⁴³ İnsanar I'sayl-alla cuvabilqa abayle. ⁴⁴ Sabaranbışis Mana aqqas ikkiykıneeıyır, nenacar Mang'uk set'a deş.

Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'salqa inyam haa'a deş

⁴⁵ G'aravulyçer kaahinaaşine ç'ak'ınbışisqayiy fariseeyaaşine k'anyaqa sapk'ılmee, manbışe g'aravulyçeeşike qiyghanan:

† 7:26 7:26 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineıyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailıybışik'le peyğambaraaşine uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attixhan hı'ı, dyunyeyş xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. ‡ 7:27 7:27 Mana nənçe ıxhay şavuk'lecad ats'a ixhes deş: Mane gahl sassanbışe eyhe ıxha: «Masixh, peyğambaraaşine kitabbışee otk'unıyn xhinnee, Bet-Lexemeençe qales». Mansanbışemee, Masixh qalesın cıga şavuk'lecad ats'a ixhes deşva, eyhe ıxha. İnsanaaşine, I'sa Galileyeençe vorva ats'axhxha, Mana Masixh deşva eyhe ıxha. § 7:32 7:32 Fariseyar: Manbı I'sayne gahlilın dındarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha. * 7:42 7:42 Mançine hək'ee Mika peyğambarne kitabee otk'un (5:2).

- Nya'a şu Mana qıdyarı?

⁴⁶ G'aravulyçeeşe eyhen:

- Həşdilyqamee sacar insan məxür yuşan hı'ı deş.

⁴⁷ Fariseyaşe manbışik'le eyhen:

- Deşxhee Mang'vee şunabne yəqqı'le qığavhu? ⁴⁸ Sa xəring'veexheyid sa fariseyexheyid Mang'ulqa inyam hı'ıye? ⁴⁹ İne milletık'le Q'aanunne hək'ee hucoona ats'a? Manbı gulyoptulıynbı!

⁵⁰ Ögilycar I'sayne k'anyaqa arıyne Nikodim donane fariseyee manbışik'le eyhen:

⁵¹ - Yişde Q'aanunus sik'i, insanıl k'ırı ilydiyxhı, mang'vee hucooyiy ha'ava dyats'axhxa, mana muhaakima hı'iy qotkuda deş.

⁵² Manbışe Nikodimık'le eyhen:

- Deşxhee, ğunar G'alileyeençene vor? Otk'uneeqa ilekke, vak'lecad g'acesın, sacar peyğambar Galileyeençe qöö deş.

[I'sayiy zina hı'ına zəiyfa

⁵³ Mançile qiyğa gırgınbı cone xaaqa avayk'an.

8

¹ I'same Zeytunne suvalqa ayk'an. ² Miç'eer Mana çakra meer Allahne Xaasqa arayle. Gırgın millet Mang'une k'anyaqa sadayle, Manar gyu'ur milletis xət qa'a giyğal. ³ Q'aanunne mə'əllimaşeyiy fariseyaşe* zina ha'ang'a ayqına zəiyfa maqa ayreele. Mana yı'q'neeqa qığeyhı, ⁴ I'sayk'le eyhen:

- Mə'əllim, ina zəiyfa zina ha'ane cigee ayqı. ⁵ Q'aanunee Mısee şalqa əmr hav'u, məxbınbı g'ayeqqa hevleva. Ğu mançik'le hucoona eyhe?

⁶ Man I'sa siliys i'xəsdemee eyhe ıxha, Mang'une gardanaqa taxsir gixhesdemee ha'a ıxha. I'same k'yorzul t'ubeka ç'iyel oyk'an giyğal. ⁷ Mang'uke meed qidghın ha'amee, I'sa qorku qıxha, manbışik'le eyhen:

- Vuşde neng'ukayiy bınah deş, hasre mang'vee ts'eppa zəiyfalqa g'aye eehecen.

⁸ Qiyğa meer k'yorzul, ç'iyel oyk'an.

⁹ Man eyhen g'ayxımee, ç'ak'ınbışile otçu k'ıninbışılqamee sassabna mançe qığeerç'ı avayk'ananbı. Nekke qiyğa I'sayiy zəiyfacab aaxva. ¹⁰ I'sa qorku qıxha, eyhen:

- Zəiyfa, şenbı nyaqane apk'ın? Nya'a şavaacab yiğne gardanaqa bınah gıvxhu dişde?

¹¹ Zəiyfee eyhen:

- Şavaacab, Xərna.

Manke I'see eyhen:

- Zınab yiğne gardanaqa bınah gıviyxhe deş. Yeera, sayıb bınah hımaa'a.]†

I'sa dyunyeyn Nur

¹² Qiyğa I'see milletık'le eyhen:

- Dyunyeyn Nur Zı vorna. Zaqar qihna qööna mısacar miç'axiyvalee iykaras deş, mang'uqa i'mı'r hoolen Nur ixhes.

¹³ Fariseyaşe Mang'uk'le eyhen:

- Yiğne hək'ee Ğucab şahaadat haa'a, mançıl-allab Yiğna şahaadat qopkuba deş vob.

¹⁴ I'see manbışis alidghınıy qele:

* **8:3** 8:3 Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar: manbı dindarar vuxha. Manbışik'le Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvuna Q'aanun yugba vaats'a vuxha. Manbışe mana Q'aanun mebinbışisib xəp qaa'a vuxha. † **8:11** 8:11 İna zina hı'ına zəiyfayne hək'eena xabar qiyğiyne aalimaşe hexxav'u.

- Zı Yizde hək'ee şahaadat hav'eeyib, Yizda şahaadat qopkuba vob, Zak'le Zı nənçe qarı nyaqayıy əlyhəsva ats'ançil-alla. Şok'leme Zı nənçe qarı, nyaqame əlyhəəs ats'a deş. ¹⁵ Şu aq'vale g'ecen xhinnee muhaakima haa'a. Zıme vuşucar muhaakima ha'a deş. ¹⁶ Zı muhaakima haa'axhee, Zı Zaler-alqa deş vor, Zı g'axuvuna Dek Zaka vor. Mañçil-allad Yızın məhkama qotkuyn vod. ¹⁷ Vuşde Q'aanuneeyid otk'un vod, q'öng'una şahaadat qopkuba vob. ¹⁸ Zı Yizde hək'ee şahaadat haa'a, Zı g'axuvuyne Dekkeeyib Yizde hək'ee şahaadat haa'a.

¹⁹ Manke I'sayke qiyghanan:

- Yiğna Dek nyaane vor?

I'see alidghınıy qele:

- Şok'le Zınar, Yizda Dekkır ats'a deş. Şok'le Zı ats'a ıxhanaxhiy, Yizda Dekkır ats'axhxhesdaniy.

²⁰ I'see manva nezirna q'utyenane cigee Allahne Xaasne xə t qa'amee eyhe. Mang'una gah qabı hidipxırva, şavaacarır Mana aqaqqa deş.

I'sa ooğançe qarı

²¹ Qiyğa meed I'see manbışik'le eyhen:

- Zı əlyhəəna, şu Zı t'abal ha'asda. Şu vuşdecab bınahee hapt'as. Şosse Zı əlyhəəsde cigeeqa qavaales vəəxəs deş.

²² Manke Yahudeeşine ç'ak'ınbışe eyhen:

- Nya'a Vuc əlyhəəsde cigeeqa şasse qavaales vəəxəs deşva eyhe? Mang'us Vucecar Vucne gik'as ıkkın?

²³ I'see manbışik'le eyhen:

- Şu avğançe vob, Zı ooğançe, şu ine dyunyeençe vob, Zı ine dyunyeençe deş vor.

²⁴ Zı mañçil-allad şok'le «Şu vuşde bınahbışee hapt'asınbıva» uvhu. Şu, Zı Yizde hək'ee eyhençilqa inyam hide'eene, şu vuşde bınahbışee hapt'as.

²⁵ Manbışe I'sayke «Ğu vuşuneva?» qiyghan.

I'see manbışik'le eyhen:

- Zı şok'le q'omançecad uvhuyn Zı Vuşuyiyva. ²⁶ Vuşde hək'ee eyhesınıd, şu muhaakima haa'asınıd geed kar ixheeyid, Zı man ha'as deş. Zı G'axuvuna qorkuna vor. Zınad Mang'uke g'ayxhin dyunyeyk'le eyhe.

²⁷ I'see manbışik'le Mang'une Dekkine hək'ee eyhen manbışilqa hiyxhar deş.

²⁸ Manke I'see manbışik'le eyhen:

- İnsanna Dix‡ şu ooqa qa'amee, şok'le Zı vuşuy ıxhay ats'axhxhes. Zı Zaled-alqad vuççud ha'a deş. Dekke Zas nəxüdiy xə t qı'ı, Zı man eyhe. ²⁹ Zı G'axuvuna Zaka vor. Zı gırgıne gahbışil Mang'us ıkkınan ha'ava, Mang'vee Zı Zaler-alqa g'alerçu deş.

³⁰ I'see man cuvab uvhuyle qiyğa, geebbışe Mang'ulqa inyam ha'a.

Hək'ençin insanar g'attivxhanaa'as

³¹ Mane gahıl I'see Culqa inyam hı'iyne Yahudeeşik'le eyhen:

- Şu Yizde cuvabıka gyuv'ur oza qeepxheene, şu hək'ebab Yızın telebabı vob.

³² Manke şok'le hək'enbı ats'a ixhes, mane hək'ençinıb şu g'attivxhanaa'as.

³³ Yahudeeşe I'says alidghınıy qele:

- Şi İbrıhımne nasıleençe vob, mısacabıb neng'uscab nukariyvalla hav'u deş. Ğu nya'a «Şu g'attivxhanaa'asva» eyhe?

³⁴ I'see manbışik'le eyhen:

- Zı şok'le hək'en eyhe, neng'veeyiy bınah hav'u, bınahnar nukar vorna. ³⁵ Nukar xizanee gırgıne gahbışil deş axva, dixme gırgıne gahbışil axva. ³⁶ Mañçil-allab

‡ 8:28 8:28 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhuk'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

Dixee şu g'attivxhan hav'ee, şu hək'ebab g'attivxhanasınbı. ³⁷ Zak'le şu İbrihimne nasileençeva ats'a. Şu Yizin cuvab k'ane qıdya'ava, şos Zı gik'as ıkkın. ³⁸ Zı Dekkine k'ane g'acuyn şok'le eyhe, şumee vuşde dekkıke g'ayxhiyn ha'a.

³⁹ Manbişe I'sayne cuvabıs «Yişda dek İbrihimva» eyhe. I'see manbişik'le eyhen:

– İbrihimin uşaxar vuxhaynbıxhiy, İbrihimee ha'anniy ha'as. ⁴⁰ Şosme həşde Zı, Allahıke g'ayxhiyn hək'enbı yuşan ha'ana İnsan, gik'as ıkkın. İbrihimee məxüd hı'ı deşdiy. ⁴¹ Şumee, vuşde dekkee ha'an ha'a.

Manbişee Mang'uk'le eyhen:

– Şi zinayke vuxhaynbı deş vob, şaqa sa dek vor. Manar Allah vor.

⁴² I'see manbişik'le eyhen:

– Allah vuşda dek ıxhaynxiy, şos Zı ikkiykanasdaniy, Zı Allahısse qarına vorva. Zı Zaler-alqa deş qarı, Mang'vee g'axuvu, Zı qarı. ⁴³ Şos Zı eyhençil k'ırı alixxhes dəxəva, Zı eyhen şolqa hidixhar. ⁴⁴ Şu vuşde dekkıkenbı – iblisıkenbı vob, şos vuşde dekkee eyhen ha'as ıkkın. Mang'uqa hək'en kar deşva, mana q'omançecar insan gek'ana ıxha, hək'ençilir mana ulyorzul deş. Mang'vee horbı ha'amee, cuk avaa'an ha'a. Mana horalay vor, gırgın horbıd mang'ukenbı vod. ⁴⁵ Zı şok'le hək'enbı eyhençil-alla, şu Zal inyam ha'a deş. ⁴⁶ Vuşde neng'usse aq'val aqqas əxəyee, Zı bınah hav'uva? Zı hək'enbı eyhexhee, nya'a şu Zal inyam hidya'a? ⁴⁷ Allahne insanee, Allahee eyhençil k'ırıxhe ilixhen. Allahın insanar devxhal-alla, şume Zal k'ırı ilixhe deş.

I'sayiy İbrihim

⁴⁸ Yahudeşe I'says inəxdın alidghınıy qele:

– Ğu SamariyeğançenaŞ vor, Yiğne adıd cinıd. Nya'a şı qotkuyn dişee eyhe?

⁴⁹ I'see alidghınıy qele:

– Yizde ad cin deşin, Zı Yizde Dekkıs hı'rmat haa'a, şume Zı k'apik'ile avqa qa'a. ⁵⁰ Zıcar Zı axtı qa'a deş, Zı axtı qa'ana Sa vor. Mang'veeyib muhaakima haa'a. ⁵¹ Zı şok'le hək'en eyhe, şavaayiy Zı uvhuyn hı'ı, mısacar qik'as deş.

⁵² Yahudeşe Mang'uk'le eyhen:

– Şak'le həşde ats'axhxhayn, Yiğne ad cinıd. İbrihimır qik'una, mansa peyğambararıb. Ğumee «Şavaayiy Zı uvhuyn ha'a, mısacar qik'as deşva» eyhe. ⁵³ Deşxhee, Ğu yişda dek eyxhena İbrihimiler xərnane vor? Manar qik'una, mansa peyğambararıb. Ğucar Vasqa vuşu xhinneyiy qöö?

⁵⁴ I'see alidghınıy qele:

– Zıcar Zı axtı qa'anxhiy, Yizda axtıvalla vuçud deşin karniy ixhes. Zı axtı qa'ana Dek vor. Şu Mang'une hək'ee «yişda Allahvad» uvheene, ⁵⁵ şok'le Mana ats'a deş. Zak'leme Mana ats'ana. Zak'le Mana dyats'ava uvhuynxhiy, şunaxhineena Zınar horalayniy ixhes. Zak'le Mana ats'anar, Zı Mang'vee eyhenıd ha'an. ⁵⁶ Vuşda dek eyxhene İbrihimik'le Yizin yiğ g'acesva uvhumee, mana şadxhana. Mang'uk'le man yiğid g'acuyn, şadxhanar.

⁵⁷ Mançil-allad Yahudeşe Mang'uk'le eyhen:

– Vaqa xhots'al (50) sen deşin, nəxürne vak'le İbrihim g'acu?

⁵⁸ I'see manbişik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, İbrihim yedike ixhessecar ögil, «Zı Vorna»*.

Ş 8:48 8:48 Samariyeğançena: cühüt'yuk'le mane gahıl Samariyeğançenava uvhiy, hokiyk akaran karniy vod.

* 8:58 8:58 «Zı Vorna»: I'see inyaa Cune hək'ee muq'addasne Allahne doyuka eyhe. Man muq'addasın do Allahee Misa peyğambarıs g'yotxhane ği'ç'iynə k'ane ağmış hı'ı. İnsanaaşısqa məxüd qayle Mang'vee kufurniyxhan hı'ı. Mançil-allar manbişis Mana gik'as ikkiyan.

⁵⁹ Mane gahıl I'sa g'ayeqqa helesva manbışe ç'iyele g'ayebı alyaat'a. I'samee dyugulenra Allahne Xaasse ayk'anna.

9

I'see bı'rq'ı'na yug qa'a

¹ I'sa yəqqı'le k'ena əlyhəəmee, bı'rq'ı'ra yedike ıxhana insan qızaxxa. ² Telebabışe Mang'uke qiyghanan:

– Mə'əllim, şavaane bınah hav'u, insan bı'rq'ı'ra yedike ıxha, vuceene, deşxhee dekkeeyiy yedeene?

³ I'see alidghınıy qele:

– Man, mang'uneyiy mang'une dekkıneyiy yedine bınahıl-alla deş məxüd ıxha. Allahın işbı mang'une ı'mree g'acecenva məxüd ıxha. ⁴ Yiğne yiğın şı, Zı G'axuvuyng'un işbı ha'as ıkkın. Xəm qooxhe, manke şavussevad vuççud ha'as əxə deş. ⁵ Zı dyunyel ıxhaylette, Zı dyunyeyn Nur vodun.

⁶ Manva uvhuyle qiyğa, I'see ç'iyelqa tyu g'adaççe, tyuyuke bəttəğ hı'ı, bı'rq'ı'ne insanne ulelqa qadağva. ⁷ Qiyğa mang'uk'le eyhen:

– Hark'ın, Şiloah eyhene hovuzee əyxre.

(Şiloah «g'axuvuna» eyhen vodun.) Bı'rq'ı'nar hark'ın əyxərna. Ules işix qadı, mana yı'q'əlqa siyk'al. ⁸ Delesınbışeyiy, mana kar sa'ana xhinne ats'anbışe eyhen:

– Mana şenke gyu'ur kar sa'ana dişee?

⁹ Sabaranbışe «Mana vor», mansanbışe «De'eş, mang'uk akarırva» eyhe. Vuceeme «Zı vornava» eyhe.

¹⁰ Manbışee qiyghan:

– Nəxüdnə yiğne ules işix qadı?

¹¹ Mang'vee eyhen:

– I'sava eyhene sang'vee bəttəğ hı'ı, yizde ulelqa qadğu, qiyğar zak'le «Şiloah eyhene hovuzeeqa hak'ne, əyxreva» uvhu. Zınar hark'ın əyxı'rna, ulesıd işiğ qadı.

¹² Manke manbışe «I'sa nyaane vorva?» qiyghan. Mang'veeme «Ats'a deşva» eyhe.

Fariseyaşe yug qıxhayg'us qidghınbı ha'a

¹³ İnsanaşe uleppı yug qıxhana fariseyaşine* k'anyaqa arayle. ¹⁴ I'see bəttəğ hı'ı ulelqa qadğuyın yiğ Şabbatın yiğ† ıxha. ¹⁵ Fariseyaşe mane insanıke nəxüdiy ules işiğ qadıva meed qiyghan. Mane insaneeyid manbışik'le eyhen:

– Mang'vee yizde ulelqa bəttəğ qadğu, qiyğa zı əyxı'r ules işix qadı.

¹⁶ Manke fariseyaşine sabarabışe eyhen:

– İna Allahıke deşur qarı, Şabbatne yiğıl hidya'asınbı vod ha'a.

Mebınbışe eyhen:

– Bınahng'usse məxdın əlaamatbı nəxüd hagvas əxəyee?

Manbı məxüb cuvabilqa abayle.

¹⁷ Manke manbışe meed yug qıxhayng'uke qiyghanan:

– Vasse Mang'une hək'ee hucoo eyhes əxəyee? Mang'vee dişde yiğın uleppı qı'ı.

Mang'vee alidghınıy qele:

– Mana peyğambar vor.

* **9:13** 9:13 fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletin ç'ak'ınbı vuxha. † **9:14** 9:14 Şabbatın yiğ: Cühüt'yaaşine ülycümün yighud'esın yiğ eyxhe. Q'aanunee man Muq'addasın yiğ Allahıs cura'as ıkkınvanıy otk'un. Mane yiğıl nenacab iş haa'as vukkan deşvanıy otk'un. I'sayne gahılyne fariseyaşe mane yiğıl ha'as dexhesde işbışın ispisok'niy aqqı. Manbı ilyaaka vuxha, gırgınbışe co eyhenbı he'ecenva.

¹⁸ Yahudeeşin ç'ak'ınbı mana bı'rq'ı'ra ıxha qiyğa uleppi qeetxhalqa hayeebaxhe deş. Mançıl-alla manbışe mang'un dekkiy-yed qoot'al. ¹⁹ Mang'une dekkikeyiy-yedike qiyghanan:

– Şos bı'rq'ı'ra ıxhana dix inane vor? Nəxüdne mang'uk'le həşde g'ece?

²⁰ Dekkeeyiy-yedee eyhen:

– Şak'le ats'an mana yişda dix vor, vucur bı'rq'ı'ra yedike ıxha. ²¹ Həşde nəxüdme mang'uk'le g'ece, şavaame mang'un uleppi qı'ı, şak'le ats'a deş, cuke qiyghne. Mana həşde xər qıxha, cul-allan cuvab cusse qeles əxəsın.

²² Mang'une dekkeeyiy yedee Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəvəyq'ənva məxüd uvhu. Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sa Masixhva‡ gardanaqa alyaat'uyın gırgınbı sinagogeenceş g'e'epşesınbıva q'arar huvu vuxha. ²³ Mançıl-allad mane insanne dekkeeyiy yedee «Mana xər qıxha, cuke qiyghneva» eyhe.

²⁴ Fariseyaaşe uleppi qıxhana insan q'ör'es qort'ul, eyhen:

– Qotkuyn eyhesva Allahılqa k'ın g'aysre. Şak'le Mang'uqa bınah vuxhay ats'an.

²⁵ Mang'veen alidghınıy qele:

– Zak'le Mang'uqa bınah vuxhay-devxhay ats'a deş. Zak'le sa kar ats'a: zı şenke bı'rq'ı'ranıy vor, həşdeme zak'le g'ecen.

²⁶ Fariseyaaşe meed mang'uke qiyghanan:

– Mang'veen vak hucoona hı'ı? Uleppi nəxüdne qı'ı?

²⁷ Mang'veen alidghınıy qele:

– Həşde xhinne dişde şok'le uvhu, şume k'ırı alixhxı deş. Nya'a şos mançıl q'öd'es k'ırı alixhxhes ıkkın? Şosubne deşxhene Mang'un telebabı vuxhes vukkan?

²⁸ Mang'uqa hokiybı hı'ı, eyhen:

– Mang'una teleba ğu vorna, şı Mısayn telebabı vobınbı. ²⁹ Şak'le Allah Mısayka yuşan hı'ı ıxhay ats'an, İname neçə qariy ats'a deş.

³⁰ Mane insanee manbışik'le eyhen:

– Ghalybı aaqı ilyaakasın karıd, şok'le Mana neçə ıxhay ats'a deş, Mang'veeme yızın uleppi qı'ıynbı. ³¹ Şak'le ats'an Allahee bınahnanbışıl k'ırı iliyxhe deş. Mang'veen Cus ı'bəədat ha'ang'uliy Cus ıkkınan ha'ang'ul k'ırı iliyxhe. ³² Yedike bı'rq'ı'ra ıxhayng'un şavaame uleppi qı'ıva, şak'le mısacad g'ayxhiyn deş. ³³ Mana Allahıke qarı dexhaynxhiy, Mang'usse vuççud ha'as əxəs deşdiy.

³⁴ Manbışe mane insanıs alidghınıy qele:

– Q'omançe-k'anyaqqamee bınahbışın gyatsts'ı ğu yedike ıxha. Həşde ğune şas xət qa'a?

Manıd uvhu, mana mançe g'e'eşşena.

Fariseyaaşına bı'rq'ı'valla

³⁵ Mana insan g'aqa g'e'eşşuyınçına ats'axhxha, I'see mana t'abal hı'ı eyhen:

– Ğu İsanne Duxalqa inyam ha'anne?

³⁶ Mang'veen qiyghanan:

– Xərna, Mana vuşune vor, Mang'ulqa inyam ha'as?

³⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– Həşde vak'le g'ecena, vaka yuşan ha'ana Mana vor.

³⁸ Mang'veeyid «Yızda Xərna, inyam ha'anva» uvhu, I'sayne ögil k'yoyzarna.

³⁹ I'see eyhen:

‡ **9:22** 9:22 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailybışik'le peyğambaraaşee uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaşike g'attixhan hı'ı, dyunyeyş xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. § **9:22** 9:22 sinagoga: Cühüt'yaaşee ı'bəədat ha'an cıga.

- Muhaakima ha'asva Zı ine dyunyelqa qarı, hasre g'idecenbışik'le g'acecen, g'ecenbıb bı'rq' qeepxhecen.

⁴⁰ Mang'une k'ane ulyobzurne fariseyaaşik'le Mang'vee eyhenbı g'ayxhı, Mang'uke qiyghanan:

- Deşxheene, şınabne bı'rq'ı'ba?

⁴¹ I'see manbışik'le eyhen:

- Bı'rq'ı'ba vuxhaynxhiy, şoqa bınahıb vuxhes deşdiy. Şu «G'eceva» eyheva, vuşda bınah şolycab aaxva.

10

Yugna Çoban

¹ I'see meed eyhen:

- Zı şok'le hək'en eyhe, vəq'əbışde ağleeqa akkayle deş, menne cigeençe ikkeç'una sixnariyiy g'uldur vorna. ² Akkayle ikkeç'uname vəq'əbışda çoban vor. ³ G'aravulyçee mang'us akka aaqa, vəq'əbışik'le mang'un ses g'iyxhe. Mang'vee cun vəq'əbı dobişka qott'ul g'aqa qığa'a. ⁴ Mang'vee cun vəq'əbı gırgınbı g'aqa qıgı'iyile qiyğa, mançine ögil ayk'an. Vəq'əbıd mang'un ses ats'ava mang'uqad qihna qayle. ⁵ Manbı mısacad qıdyvats'ane insanın ses dyats'ançil-alla, mang'uqa qihna əlyhəəs deş, mang'uke heedxvasınbı.

⁶ I'see manbışis mana misaala qavalyaa'a, Mang'vee hucoovayiy eyhe manbışilqa hiyxhar deş.

⁷ I'see meed manbışik'le eyhen:

- Zı şok'le hək'en eyhe, vəq'əbışın akka Zı vorna. ⁸ Zale ögil qabıynbışın gırgınbı sixnareriy g'uldurar vuxha, vəq'əbışe manbışil k'ırı alixhxhı deş. ⁹ Akka Zı vorna, Zale k'ena ikkeç'una g'attixhanasda. Mang'usse ikkeç'esır, qıgeç'esır əxəsda, cusun uxhiyxhanasın cigad aveykesın. ¹⁰ Sixnariy saccu qöqəsiy gyapt'asva, haq'var-hiyxvər ha'as arayle. Zıme qarına ı'mı'r hevles, gyavts'u güvxhuna ı'mı'r.

¹¹ Yugna çoban Zı vorna. Yugne çobanee vəq'əbışil-alla cun can q'urbanna hele.

¹² Pılıke aqqıyne çobanını deş eyxhe vəq'əbı. Mang'uk'le vəq'əbışilqa umul abı g'avcumee, mana vəq'əbı g'ali'i hexvana. Manke umulyun manbı aqqı ot'al-oxal ha'a.

¹³ Pılıke aqqına çoban hexvana, pılıke aqqı ıxhayke, mang'vee vəq'əbışda haa'a deş.

¹⁴⁻¹⁵ Yugna çoban Zı vorna. Nəxüriy Dekkık'le Zı ats'a, Zak'ler Dek ats'a, Zak'le həməxübıb yızınbı vaats'a, yızınbışik'ler Zı ats'a. Zı vəq'əbışil-alla Yızın can q'urbanna hele. ¹⁶ Zaqa menne ağleənçenıd vəq'əbı vodınbı. Zas manbıd qales ıkkən. Mançik'led Yızın ses g'ayxhes. Manke sa syuriyiy sa Çoban ixhes. ¹⁷ Zı Yızın can q'urbanna hele, qiyğa yı'q'əlqa alyaat'asva. Mançil-allar Dekkis Zı ıkkanna. ¹⁸ Şavaacad Yızın can iləşşe deş, man Zıcad hele. Man helesıd, yı'q'əlqa alyat'asıd Zasse əxən. Zak'le məxüd he'eva Yizde Dekkee uvhu.

¹⁹ Yahuder mane gafil-alla cuvabilqa abayle. ²⁰ Manbışde gellesıng'vee eyhen:

- Mang'une ad cinıd, Mana bəç'ərır. Nya'a Mang'ul k'ırı iliyxhe?

²¹ Məbınbışeme eyhen:

- Cınaaşə aqqıyne insanee məxüd eyhes deşdiy. Nya'a cinısse bı'rq'ı'ne insanın ulepı qa'as əxəyee?

Yahudeşine ç'ak'ınbışın I'sayka uğoodiy

²² Q'ı'dim ıxha. Mane gahıl İyerusalimee Allahın Xav Ts'ed Qı'ı bayram* alğayhe ıxha. ²³ I'sa Allahne Xaane məhlee, paççah Sıleymanne doyulyne dirakbışil oab

* **10:22** 10:22 Allahın Xav Ts'ed Qı'ı bayram: man bayram alğayhe gibğilynbı 165-de senile yişde eerayle ögil. Mane sen Allahın Xav mətta'a, ts'ed qa'a. Mançile ögil Allahın Xav duşmanaaşine g'oşunen aqqaqqa. Mane Allahne Xaa byutbışis ı'bəədat ha'a ıxha.

daxanane cigee iykar ıxha. ²⁴ Yahudeeşin ç'ak'ınbı I'sayne hiqiy-alla sabı, Mang'uk'le eyhen:

– Mısilqameene Ğu yişin sabır siliys ı'xəs? Ğu Masixhee, şak'le dyugul hidi'ı, eyhe.

²⁵ I'see manbışis alidghıniy qele:

– Zı şok'le uvhuyn, şume mançılqa hayeebaxhe deş. Zı, Dekkine doyuile ha'anecad işbişe Zı vuşu ıxhay eyhen. ²⁶ Şume mançılqa hayeebaxhe deş, Yizde vəq'əbişinbı devxhal-alla. ²⁷ Yizde vəq'əbişik'le Yızın ses g'iyxhen, Zak'led manbı ats'anbı, manbıd Zaqad qihna qöö. ²⁸ Zı mançis gırgıne gahbışisda ı'mı'r hoole. Manbı mısacad hat'as deş, şavaacadıd manbı Yizde xılence g'ayşes deş. ²⁹ Manbı Zas huvuna Dek gırgıng'ule xərna vor. Manbı şavussecad Dekkine xılence g'ayşes əxəs deş. ³⁰ Zınayiy Dek sa vobınbı.

³¹ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe meed I'sa g'ayeqqa helesva ç'ieyle g'ayebı alyaat'a.

³² I'see manbışik'le eyhen:

– Dekkike qadıyn geed yugun işbı Zı şok'le hagu. Şos mançine nençil-allane Zı g'ayeqqa heles ıkkın?

³³ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Mang'us alidghıniy qele:

– Ğu yugne işil-alla deş şas g'ayeqqa heles ıkkın. Ğu insan ixheeyir, Ğucar Vake Allah ha'a, məxüd Ğu kufur ha'a. Mançil-allar şas Ğu g'ayeqqa heles ıkkın.

³⁴ I'see manbışik'le eyhen:

– Nya'a vuşde Q'aanune otk'un dişde, «Zı uvhuyn: „Şu allaharıb“»†? ³⁵ Allahee Cun cuvab g'axuvuyne insanaaşik'le «allaharıbva» eyhe. Muq'addasne Otk'unee otk'unin hakkalas deş. ³⁶ Şu nişil-allane «Zı Allahna Dixva» uvhuva Zak'le «kufur ha'ava» eyhe? Yizde Dekkee Zı g'əyxı', dyunyelqa G'axuvu. ³⁷ Zı, Yizde Dekkee ha'an hidya'axheene, Zalqa haymeebaxhe. ³⁸ Zı, Yizde Dekkee ha'an ha'axheene, Zı eyhençil haydebaxheene, Zı ha'ançil hayeepxhe. Manke şok'lecad yugda ats'axhxhesınniy Dek Yizde, Zınar Dekkine ar ıxhay.

³⁹ Manbışis meer I'sa aqqas ikkiykan, I'same manbışde xılence iygvalyna. ⁴⁰ Qiyğa I'sa İordanne şene suralqa, Yəhyee ögil gicəpxı'ybı alyaat'a'ane cigeeqa ark'ın, maa'ar axva. ⁴¹ Mang'une k'anyaqa geeb insanar abı eyhen:

– Yəhyee sacad əlaamat hidyagveened, mang'vee İng'une hək'ee uvhuyn gırgın qotkuda qığec'u.

⁴² Geeb insanaaşe maa'ad I'salqa inyam ha'a.

11

I'see qik'una Lazar üç'ür qa'a

¹ Lazar donana sa insan ik'iyk'arna. Mana, Mayramiy cena yiçu Marta yeexhene Bet-Anya eyhene xiveençe ıxha. ² Yişde Xəring'ulqa yugun evanan q'ış qadğu, Mang'un g'elybı ç'ərbışika qeqqu'una, mana Mayram yic yixha. Məng'i'na çoc Lazar ik'ar ıxha. ³ Mançil-alla q'öne yiçvee «Xərna, Vas ıkkanna insan ik'ar vorva» I'salqa xabar g'uxoole.

⁴ I'sayk'le man g'ayxhı, eyhen:

– Mane ik'arın hapt'iy deş heles. Allahna axtıvıllayiy Allahne Dixena axtıvılla mane ik'aarile ğana geeb qaa'as.

⁵ I'says Martar, cena yiçur Mayramır, Lazarır geeb vukkan vuxha. ⁶ Lazar ik'arva g'ayxhımee, Mana maqa hayk'an deş. I'sa Vuc ariyne cigee q'ölle yiğnar axvana.

⁷ Qiyğa Mang'vee Cune telebabışik'le eyhen:

– Meeb yı'q'əlqa Yahudeyayeeqa əlyhəəs.

⁸ Telebabışe Mang'uk'le eyhen:

† 10:34 10:34 Man Zaburee otk'un vod (81:6).

- Mə'əllim, şaane Yahudeeşin ç'akı'nbişis Ğu sık'ırta ögil g'ayeqqa helesiy ikkan. Vas maqa sak'alasne ikkan?

⁹ I'see alidghıniy qele:

- Yiğ yits'ıq'vəblə (12) sə'ətna dişde eyxhe? Yiğniyiğın iykarna qaçayxar deş, mang'uk'le ine dyunyeyn işix g'ece. ¹⁰ Xəmdə iykarname, miç'axdava qaçayxarna.

¹¹ Man uvhu ç'əvxhayle qiyğa, I'see manbişik'le eyhen:

- Yişda hambaz Lazar nik'ee vor ark'ın. Zı mana oza qa'as ı'qqə.

¹² Manke telebabışe Mang'uk'le eyhen:

- Xərna, mana nik'eexheene, yug qixhesda.

¹³ I'see mana qik'u ıxhay uvheeyid, manbişisqa həməxüd qayle, mana nik'eeqa ark'invaniyxan uvhu. ¹⁴ I'see manbişike vuççud dyugul hidi'ı eyhen:

- Lazar qik'una. ¹⁵ Vuşdemeeiy, şu inyam hı'iyneeme, Zı şadra vor, maa dexhava. Qudora, mang'usqa vüqqəs.

¹⁶ Q'ömkale donane Tomasee mansa telebabışik'le eyhen:

- Vüqqəs, şınab yişde Mə'əlimıka hapt'as.

¹⁷ Maqa arımee, I'sayk'le Lazar nyuq'vneerın yoq'ulle yiğva ats'axhxhe. ¹⁸ (Bet-Anya İyerusalimis k'ane vuxha. Mane şaharbişde yı'q'nee xhebne kilometrılqa ələəna yəq vuxha.) ¹⁹ Geeb Yahuder Martaysiy Mayramıs çoc qik'uva baş-sağlığıvalla hevles abayle. ²⁰ Martayk'le I'sa arıva g'ayxımee, Mang'une ögilqa qığeeç'e. Mayramme xaa eexva.

²¹ Martee I'sayk'le eyhen:

- Xərna, Ğu inyaa ıxhanaxhiy, yizda çoc qik'as deşdiy. ²² Zak'le həşded ats'an, Ğu Allahıke hucoo heqqiy, Mang'vee Vas helesın.

²³ I'see məng'ı'k'le eyhen:

- Yiğna çoc üç'ür qixhesda.

²⁴ Martee Mang'uk'le eyhen:

- Zak'le ats'an, üç'üb qeebaxhene gahıl, nekke qiyğiye yiğıl manar üç'ür qixhesda.

²⁵ I'see məng'ı'k'le eyhen:

- Üç'üb qeepxhayiy I'mı'r Zı vorna. Zalqa inyam hı'ına qik'veeyir, üç'ür qixhesda.

²⁶ Gırgın üç'übınbı, Zalqa inyam ha'anbı mısacab hapt'as deş. Ğu mançılqa inyam ha'anne?

²⁷ Martee Mang'us alidghıniy qele:

- Ho'o, Xərna, zı inyam ha'an, dyunyelqa qalesda Allahna Dix, Masıxh* Ğu vorna.

²⁸ Martee manva uvhuyle qiyğa, ark'ın dyugulenra yiçu Mayram qort'ul, eyhen:

- Mə'əllim inyaa vor, ğu vor qeet'al.

²⁹ Mayramık'le man g'ayxımee, zaara oza qiyxha, I'sayne k'anyaqa qiyele. ³⁰ I'sa xiveeqa ikkideç'u, Marta Cune ögilqa arıyne cıgee axva. ³¹ Mayramıka sacıgeene xaane məng'ı's baş-sağlığıvalla hoolene Yahudeeşik'le mana zaara g'aqa qı'ğəə g'aycume, manbişik'le məxüd ats'axhxhe mana geeşesva nyuq'vnesqa yı'qqə yixhes. Mançıl-allab manbı məng'ı'qab qihna avayk'an.

³² Mayram I'sanane cıgeeqa qarı, Mana g'acu, g'elybişeeqa qık'york'ul, eyhen:

- Xərna, Ğu inyaa ıxhanaxhiy, yizda çoc qik'as deşdiy.

³³ I'sayk'le manayiy məng'ı'ka abıyn Yahuder gyaaşe g'avcume, Mang'vee it'umda aq'va qa'a. ³⁴ I'see manbişike qiyghanan:

- Qik'una nyaqane gıxhxı?

* **11:27** 11:27 Masıxh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahınaaşine, paççahaaşineiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailıbişik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbişe Masıxh qarı cun millet duşmanaaşike g'attıxhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

Manbışe eyhen:

– Xərna, qora ilekke.

³⁵ I'sa geşşena. ³⁶ Manke Yahudeeşe eyhen:

– İlyaaakende, Mang'us mana nimeeyiy ikkan ıxha!

³⁷ Manbışde sassang'vee eyhen:

– Mang'vee bı'rq'ı'ng'un uleppi qı'ı. Nya'a, Mang'usse mana insan qidek'asın kar ha'as dəxəyee?

³⁸ Mane gahıl I'see meed aq'va qı'ı, nyuq'vnene k'anyaqa ayk'an. Lazarna nyaq'v mağaree vuxha. Mançine ghaleeqab g'aye gyuvxhu vuxha. ³⁹ I'see eyhen:

– G'aye g'avşe.

Qik'uyng'une yiçvee Martee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, eva ıxha ixhes, mana qik'uyn yoq'ulle yiğ vod.

⁴⁰ I'see eyhen:

– Nya'a Zı vak'le uvhu dişde, inyam he'ee, Allahna axtıvalla g'avcesda?

⁴¹ Məxüb g'aye g'ooşena. I'sa xəəqə ilyaakı, eyhen:

– Dek, Zı uvhuyn Vak'le g'ayxhıva, Zı Vas şukur haa'a. ⁴² Zak'le ats'an, Vak'le gırgıne gahbışilycad Zı uvhuyn g'iyxhen. Zı man uvhuyn, Yizde hiqiy-allane milletın Ğu Zı g'axuvuva inyam he'ecenva.

⁴³ Manıd uvhu, I'see axtıda eyhen:

– Lazar, g'aqa qığec'e!

⁴⁴ Qik'unar g'aqa qığec'ena. Mang'une g'elybışil xıleppişil kafan alipk'ır, aq'vad desmalee hitk'ır eyxhe.

I'see manbışik'le eyhen:

– Mang'un g'elybı-xıleppi eeqe, hooracen.

Yahudeeşde ç'ak'ınbışis I'sa gik'as ikkiykan

⁴⁵ Mayramne k'anyaqa abıyne, I'see ha'an g'acuyne Yahudeeşine geebınbışe Mang'ulqa inyam ha'a. ⁴⁶ Manbışın sabarabı fariseyaaşısqa† hapk'ın, I'see hı'iyın manbışis yuşan ha'a.

⁴⁷ Manke kaahinaaşın ç'ak'ınbışeyiy fariseyaaşe Aali Şuura‡ sav'u, eyhen:

– Hucoona ha'as? İng'vee geed əlaamat hagva. ⁴⁸ Şi Mang'usqa man ha'as hassıree, gırgıng'vee Mang'ulqa inyam ha'as. Romeençen g'oşunbı adı, Allahne Xaakınıy yişde milletıkın ha'asın.

⁴⁹ Maane sang'vee, mane seniyne xərne kaahinee Kayafee manbışik'le eyhen:

– Şok'le vuççud ats'a deş. ⁵⁰ Şolqa hiyxhar dişde? Gırgıne ine milletıkın ixhesse, sa İnsanın ine milletneme qik'uy, vuşdemee nimeexheeyid yugda eyxhe.

⁵¹ Mang'vee man cuvab culed-alqa deş uvhu. Mane seniyna xərna kaahin ıxhayke peyğambariyvalla hav'u eyhen, I'sa ine milletneme qik'as. ⁵² Mana saccu ine milletnemeecar deş, Allahın gırgınəng'ə ehvkuyn uşaxar sacıgeeqa saa'asdemee qik'as.

⁵³ Mane yiğile manbışe fıkır ooxhan giviyğal I'sa nəxüriy gik'asva. ⁵⁴ Mançıl-allar I'sa Yahudeeşine yı'q'nee şenbışik'le g'acesın xhinne iykar ıxha deş. Mançer sahrays k'anene cıgeeqa, Efrayim eyhene şahareeqa ark'ın, telebabışıka maa'ar axva.

† 11:46 11:46 fariseyar: Manbı I'sayne gahulin dindarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha. ‡ 11:47 11:47 Aali Şuura: mane gahıl cühüt'yaaşine Ali Şuuree yights'al (70) insan ıxha. Manbı kaahınar, Q'aanunun mə'əllimar, fariseyar, qıvaats'ıyn insanar vuxha.

⁵⁵ Yahudeeşin Peesax§ bayram k'ane qıxha eyxhe. Gellesın insanar məttepıxesva Peesaxıle ögil xivaaşençe İyerusalımeeqa avayk'an. ⁵⁶ Manbışe I'sa t'abal ha'a, Allahne Xaasne ulyobzur sana-sang'uk'le eyhen:

– Şosqa nəxüdiy qöö? Mana bayrameeqa ayrescar dışdıyxan?

⁵⁷ Kaahinaaşın ç'ak'ınbışeyiy fariseyaaşe Mana aqqasva «Nyaa ıxhay şavuk'leyiy ats'a, hagvecenva» əmr huvu vuxha.

12

Mayramee I'sayne g'elybışılqa gıranın q'ış qadağva

¹ Peesaxıle yıxhıle yığna ögil I'sa Bet-Anyeeqa, Vuçe hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'ına Lazar eyxhene cigeeqa qarayle. ² Maa'ad I'sayneme otıxhuniy hele ıxha. Marteyid sufranıqla otıxhanan haqqa ıxha. Lazarır I'sayka sacıgee sufrayne hıqıy-allanbışde yı'q'nee eyxhe. ³ Mayramee mane gahıl sura lıtrılqa ələən, geed gıranın, yugun evanan q'ış alyaat'u, I'sayne g'elybışılqa k'ya'a. Qıyğa məng'ee cene ç'ərbışıka Mang'un g'elybı mətta'a. Xavcad q'ışşına evayn alyaat'a. ⁴ I'sayne telebabışde sang'vee, Mana mering'une xılyaqqa qelesde Kariotğançena Yahudee eyhen:

⁵ – Nya'a man q'ış xhebıd vəş (300) dinarı* massa huvu, kar deşınbışis bit'al hıdı'ı?

⁶ Mang'vee man cuvab kar deşınbışda haa'ava deş eyhe, sıxnariy ıxhayke eyhe. Mang'usqa pılana q'utye quvu vooxhe, mang'veeyid cus ıkkanne karas mançe pıl alyaat'a ıxha.

⁷ I'see eyhen:

– Mana ı'ğiykar hımee'e! Məng'ee man q'ış g'iyniye yığs havacı ıxha. Məxür məng'ee Zı k'eyxhas ıxhesın xhinnee qı'ı. ⁸ Kar deşınbı gırgıne gahbışılıcab şoka vuxhes, Zımee gırgıne gahbışıl şoka ıxhes deş.

⁹ Gellesde Yahudeeşik'le I'sa maa'ar ıxhay ats'axhxhe. Manbı maqa I'sa g'acesvacar deş, Vuçe hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'ına Lazar g'aces abı. ¹⁰⁻¹¹ Lazarır-alla gellesde Yahudeeşe hapk'ın, I'says ınyam hı'ı. Mançıl-alla kaahinaaşın ç'ak'ınbışis Lazar gik'as ıkkıykan.

I'sa İyerusalımeeqa paççah xhinne ikkeç'e

¹² Qınne yığıl bayrameeqa abıyne gellesde insanaaşık'le I'sa İyerusalımeeqa ayresva g'ayxhı. ¹³ Manbışe xurmayn bıtağbı alyaat'u ts'ırbı ha'a, Mang'une ögilqa qığeebaç'e. Manbışe eyhen:

– *Hosanna†!*

Rəbbine doyuka Qarıyng'us şukur vuxhena!

İzrailıne Paççahıs şukur vuxhena!

¹⁴ I'see q'udux t'abal hav'u, çıl ilexa. Mane karbışde hək'ee Muq'addasne Otk'unee inəxüd otk'un:

¹⁵ «*Sionna yış‡, qımeeqən!*

İleeke, yığna Paççah

sa q'uduxul alıxı vor qöö!»§

¹⁶ Ts'etta telebabışılqa vuççud hıyxhar deş. Allahee I'sa axtı qı'ıyle qıyğa, Mang'une vuk'lelqa qadıynbı, telebabışe yik'el qalya'a. Mançine hək'ee ögilıcadniy

§ 11:55 11:55 Peesax: Allah qıdet'u ılgəç'uva alğayhen bayram. Man bayramnang'a, cühüt'yaaşə co Allahee nəxübiy Mısa peyğambarıleğana Misirğançe g'attıvxhan hav'iy yik'el qalya'a. Man bayram nişil-allayiy alğayheva, nəxüdiy alğahas ıkkanna, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (11-12). * 12:5 12:5 Dinar: nuk'rayke hı'ıyn pıl. Sa dinar sa yığsde işis hoole vuxha. † 12:13 12:13 Hosanna: cühüt'yaaşine mizel «Şi g'attıvxhan hee'eva» eyhen vodun. Məxür Allah axtı qa'a ıxha. ‡ 12:15 12:15 Sionna yış: man İyerusalımva eyhen vodun. Sion İyerusalım alyaaav'una teqa vobna. § 12:15 12:15 İnəxüd Zakariy peyğambarne kitabee otk'un (9:9).

Muq'addasne Otk'unıybişee otk'un. ¹⁷ I'see Lazar nyuq'vneençe qort'ul hapt'ıynbişde yı'q'neençe üç'ür qı'iyne gahıl, Mang'une hiqiy-alla sadiyne milletın mançına gaf haa'a. ¹⁸ Milletik'le I'see man əlaamat haguva g'ayxhı ıxha, mançıl-allad millet Mang'une ögilqa adayle. ¹⁹ Mançıl-alla Fariseyaşe* sana-sang'uk'le eyhen:
 – Vuççud yişde xılence qöö deş. Gırgınbı Mang'uqab qihna əlyhə!

I'see Vuc qik'asva eyhe

²⁰ Bayramıs İyerusalımqa ı'bəədatisva abıynbişde yı'q'nee Yunanarıb vuxhaynbı.
²¹ Manbı Galileyayne Bet-Tsayda şahareençe eyxhene Filippne k'anyaqa hapk'ın, miz k'yaa'a:

– Xərna, şak'le I'sa g'aces ıkkın.

²² Filipp arı, Andreyk'le eyhen. Andreyir Filippır hapk'ın, mana gaf I'says haa'a.

²³ I'see alidghınıy qele:

– İnsanne Duxayna axtı qexhena gah qabı. ²⁴ Zı şok'le hək'en eyhe, sa suk ç'iyelqa g'a'aypxhı qidevk'eene, vuccab aaxva. Mana qivk'veeme, geed şagav hele.

²⁵ Cuna ı'mı'r vukkanang'vee, mana avaak'an haa'as. İne dyunyel cune ı'mrena hidyaa'ang'veeme, mana gırgıne gahbişis havaces. ²⁶ Şavusiy Zas g'ullux haa'as vukkan, Zaqar qihna qoracen. Zı nyaa ixhee, Yizda nukarır maa'ar ixhes. Şavaayiy Zas g'ullux hav'u, Yizde Dekkeeyib mang'us hı'rmat haa'as.

²⁷ Həşde Yizin yik' ulyoyk'al vod. Hucoo Zasse eyhes əxəyee? Deşxheene, «Dek, Zı ine gahıke g'attixhan he'evane!» eyhes? Zı ine gahınemeecar qarı. ²⁸ Dek, Yiğın do axtı qe'e!

Manke xəənçe ses qayle:

– Yizin do axtı qı'ıyn, meedıd axtı qa'asın!

²⁹ Maa'ab ulyobzurne sabaranbişe eyhen:

– Xəybi g'əhətqı'.

Mansanbişed eyhen:

– Mang'uka malaaik yuşan hı'ı.

³⁰ I'see manbişis alidghınıy qele:

– Man ses Yizdemee deş, vuşdemee qadı. ³¹ İne dyunyeys məhkama alğahasda gah hipxırna, in dyunye vuk'lek ıkkəkkan iblis g'eheşşesda. ³² Zı ooqa qa'amee, Zı gırgınbı Zalqa ts'its'a'as.

³³ I'see mane cuvabıka Vuc nəxüriy qik'asva eyhe. ³⁴ Milletın Mang'us alidghınıy qele:

– Şak'le Q'aanune g'ayxhiyn, Masixh† gırgıne gahbişis axvas. Nya'a Ğu manke «İnsanna Dix ooqa qa'asva» eyhe? İna İnsanna Dix vuşune?

³⁵ Manke I'see manbişik'le eyhen:

– Sık'ınna gahnad Nur şol oğa ixhes. Nur vodnang'a iviykre, miç'axiyvalın şu uvqumaaqacen. Miç'axiyvalee iykarang'uk'le vuc nyaqa ark'ınıy ats'a eyxhen deş.

³⁶ Nur vodnang'a Nurus inyam he'e, şu Nurun dixbı vuxhecenva.

I'see manva uvhuyle qiyğa, mançe ark'ın dyugulexhena.

Geebınbişe I'salqa inyam ha'a deş

³⁷ I'see manbişde ögil manimeen əlaamatbı hagveeyid, manbişe Mang'ulqa inyam ha'a deş. ³⁸ Man karbı, Yeşaya peyğambaree uvhiynbı xhinne, eyxhe:

* **12:19** 12:19 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dindarar vuxha. Manbişik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha. † **12:34** 12:34 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailiybişik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbişe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

«Rəbb, şı uvhuynçılqa şavaane inyam hı'ı?

Şavusne Rəbbına guc gyaagu?»‡

³⁹ Manbışisse inyam ha'as əxə deşdiy, Yeşaya peyğambaree menne cigee inəxüd uvhuva:

⁴⁰ «Allahee manbışin uleppi bı'rq' qı'ı,

yik'bid g'ayelqa sak'al hı'ı,

uleppişika g'imececenva,

yik'bışisid haymeexhecenva,

Mang'ulqab sivmiyk'alcen manbı yug qee'eva».§

⁴¹ Yeşayayk'le I'sayna axtıvalla g'avcuynçıl-alla, man cuvab uvhu Mang'une hək'ee yuşan hı'ı.

⁴² Ç'ak'ınbışde geebınbışe I'salqa inyam he'eeyid, man manbışe ats'axhya'a deş. Fariseyaşe co sinagogeençe* g'e'eebaşeva, manbı qəvəyq'ən vooxhe. ⁴³ Manbışis Allahee deş, insanaşe cos q'iymat huvu vukkiykan.

I'sa insanar g'attivxhan haa'as qarı

⁴⁴ I'see axtıda eyhen:

– Zalqa inyam ha'ang'vee Zalqa deş, Zı G'axuvuyng'ulqa inyam ha'a. ⁴⁵ Zı g'eceng'uk'le Zı G'axuvuna g'ece. ⁴⁶ Zalqa inyam ha'ana vuşucar miç'axiyvalee imaxvacenva, Zı dyunyelqa Nur xhinnee qarı.

⁴⁷ Şavuk'leyiy Zı uvhuyn g'ayxhı man hidi'ı, Zı mana muhaakima ha'as deş. Zı dyunye muhaakima ha'asva deş, man g'attixhana'asva qarı. ⁴⁸ Zı əq'əna qı'ına, Yızın cuvab k'ane qıdya'ana sa karan muhaakima ha'as. Manıd Zı uvhuyn cuvab vod. Nekke qiyğiyne yiğil mana mançin muhaakima ha'as. ⁴⁹ Zı Zaled-alqa deş uvhu, Zı g'axuvuyne Dekkee hucooyiy eyhesva, nəxüdiy eyhesva Zalqa əmr hav'u. ⁵⁰ Zak'le ats'an, Mang'una əmr gırgine gahbışisda ı'mı'r vobna. Mançıl-allad Dekkee Zak'le nəxüdiy uvhu, Zı həməxüdid eyhen.

13

I'see telebabışin g'elybı hoyğal

¹ Peesaxın bayram k'ane qıxha ıxha. I'sayk'le ats'a ıxha, Cuna ine dyunyeyle Dekkisqa əlyhəəsda gah hipxhır vuxhay. Mang'us ine dyunyeylin Cun telebabı vukkiykıninbı. Mang'us manbı qik'asmee vukkiykananbı.

² Exhalin otXHuniy oxhanasde gahıl, iblisın, I'sa mebinbışde xılyaqə qeleva Kariotğançene Şimonne dixene Yahudayne vuk'leeqa k'eççu ıxha. ³ I'sayk'le, Dekkee gırgın Cune xılyaqə quvu ıxhay ats'anniy, Allahısse qarı Allahne k'anyaqa əlyhəəs ıxhayid ats'anniy. ⁴ Mana sufranile oza qıxha, tanalin kar g'eşşe. Qiyğab desmal alyapt'ı, yı'q'eeqa iviyt'al. ⁵ Qiyğa Mang'vee lyagameeqə xhyan kyı'ı, Cune telebabışin g'elybı hodğul, yı'q'eeqa avt'ulne desmalıqa manbışin g'elybı mətta'a. ⁶ I'sa, Şimon-Pyoturusqana qıxhamee, mang'vee I'sayk'le eyhen:

– Xərna, Ğune yızın g'elybı hoğalas?

⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– Zı həşde ha'an valqa hiyxhar deş, qiyğa man valqa hixharas.

⁸ Pyoturee Mang'uk'le eyhen:

– Ğu yızın g'elybı mısacad hoğalas deş!

I'see mang'us alidghıniy qele:

– Zı Ğu hudyorğuleene, vasse Yizde k'ane ixhes əxəs deş.

‡ 12:38 12:38 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (53:1). § 12:40 12:40 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (6:10). * 12:42 12:42 sinagoga: Cühüt'yaşe ı'bəədat ha'an ciga.

⁹ Şimon-Pyoturee Mang'us alidghınıy qele:

– Xərna, saccu yızın g'elybıcad deş, xileppıd, vuk'ulyub hoögle.

¹⁰ I'see mang'us alidghınıy qele:

– Əyxı'rne insanın g'elybı hodğulee ç'əv, mana ooğançe-avqamee məttıra vor. Şunab məttıba vob, saccu gırgınbı deş.

¹¹ I'sayk'le Vuc şavaa mering'une xılyaqa qelesva ats'ava, mançıl-allad «Vuşun gırgınbı məttıba deş vobunbıva» eyhe.

¹² Manbışın g'elybı hodğuliyle qiyğa, I'see tanalqan kar ali'ı, Cune cigee sufranne k'ane g'alırxhu, eyhen:

– Zı şok hı'ıyn, şok'le ats'anne? ¹³ Şu Zalqa Mə'əllim, Xərnava ona'a. Şu man qotkuda ha'a, Zı Mana Vuc vorna. ¹⁴ Zı Mə'əllimiy Xərnang'a vuşun g'elybı hoyğalxhee, manke şunad sana-sang'un g'elybı hoğalas ıkkın. ¹⁵ Zı şok'le şu ha'as ıkkınan haguyn. Zı şok ha'an, şunad he'e. ¹⁶ Zı şok'le hək'en eyhe, nukar cune iyeyiyle, arınar vuc g'axuvuyng'ule xərna deş vor. ¹⁷ Həşde şok'le man karbı ats'anbı. Şu manbı ha'axhee, şu baxtivararıb.

¹⁸ Zı man vuşde gırgıng'une hək'ee deş eyhe. Zak'le Zı g'əvxüynbı vaats'anbı. Hasre həşde Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn ixhecen:

«Yızın gıney otxhuning'vee

*Zalqa g'el g'ott'ul».**

¹⁹ Man karbı gırgınbı ögilycad ixhesse, Zı man şok'le eyhe. Qiyğa man ıxhamee, şok'le Zı Mana vorva ats'axxhes. ²⁰ Zı şok'le hək'en eyhe, Zı g'axuvuyın insanar k'ane qa'ang'vee Zınar k'ane qa'asda, Zı k'ane qa'ang'eyir Zı G'axuvunar k'ane qa'asda.

I'see Vuc şavaayiy mering'une xılyaqa qelesva eyhe

²¹ Manıd uvhuyle qiyğa, I'see aq'va qı'ı meed eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, vuşde sang'vee Zı mering'une xılyaqa qeles.

²² Telebabışik'le I'see şavne hək'eeıy eyheva dyats'axxha, sana-sang'uqa ilyaaka.

²³ I'says telebabışike sa geer ıkkanna teleba Mang'une k'ane g'ılexha. ²⁴ Şimon-Pyoturee mane telebayk'le avğançe-alla hagvan, qiyghnecenva şavne hək'eeıy I'see eyhe. ²⁵ Mana teleba I'says inekke k'ane g'alırxhu ıxha. Mang'vee I'sayke qiyghanan:

– Yızda Xərna, mana vuşune?

²⁶ I'see alidghınıy qele:

– İn gıneyn tika k'yooq'u şavusqa quviy, mana vor.

Manke I'see gıney qotxu k'yooq'u, Şimon Kariotğançene dıxesqa Yahudaysqa qele.

²⁷ Yahudee gıneyn tika alyaat'umee, iblis mang'une aqa ikkeç'e. I'see mang'uk'le eyhen:

– Hucooyiy ha'a, zarada he'e!

²⁸ I'see man nya'asiy uvhuva sufranıne şavulqacad hiyxhar deş. ²⁹ Pılana q'utye Yahudaysne vuxhal-alla, sassang'usqa məxüd qayle: I'see mang'uk'le «Bayramısın şasın karbı alışşeva» eyhe ixhes. Sayıb manbışıqa inəxübna fikir vuxha: Mang'vee «Kar deşınbış pıl bit'al he'eva» eyhe. ³⁰ Gıneyna xüvə alyapt'ı, Yahuda zarara g'aqa qığeç'e. Manke xəmnıy vob.

«Sana-sang'us vukkiykne»

³¹ Mana qığeç'uyle qiyğa, I'see eyhen:

– Həşde İnsanna Dix† axtı qıxha, Mang'une arna Allahır axtı qıxha. ³² Mang'une arna Allah axtı qıxheene, Allaheeyir Cune arna Mana axtı qa'as. Xiliy qidi'ı axtı qa'as. ³³ Yızın kulyfatbı, Zı sık'ırra gahnar şoka ixhes. Şu Zı t'abal ha'as. Yahudeeşın

* **13:18** 13:18 İnəxüd Zaburee otk'un (40:10). † **13:31** 13:31 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masıxhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

ç'ak'ınbışik'le «Zı ark'ınne cigeeqa, şosse qavaales vəxəş deş» uvhuyn xhinne, həşded şok'le manva eyhe.

³⁴ Zı şolqa ts'ebna əmr haa'a: sana-sang'us vukkiykne, Zas şu vukkanan xhinne, şunab sana-sang'us vukkiykne. ³⁵ Şu sana-sang'us vukkiyknee, gırgıng'uk'le şu Yızın telebabı vuxhay ats'axhxhesın.

I'see Pyoturee ha'asın eyhe

³⁶ Şimon-Pyoturee I'sayke qiyghanan:

– Xərna, nyaqane i'qqə?

I'see alidghınıy qele:

– Zı həşde əlyhəəsde cigeeqa vasse Zaqar qihna qales əxəş deş, qiyğame ğu maqa qales.

³⁷ Pyoturee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, nya'a zasse həşde Vaqar qihna qales dəxə? Yiğneme, zı yızde canıle ilyheç'e.

³⁸ I'see mang'uk'le eyhen:

– Yızdeme, ğu canıle ilyheç'eye? Zı vak'le hək'en eyhe, g'iyna dadal hook'asse, ğu xhebne yəqqees Zı ats'a deşva eyhes.

14

I'sa Dekkısqa vukkekkanə yəq vob

¹ – Hasre vuşun yik'bı g'i'madak'vacen. Allahılqad, Zalqad inyam he'e. ² Yızde Dekkine xaa geeb ciga vob. Ciga devxhanaxhiy, Zı şok'le eyhesınıy, Zı vuşdemee ciga qaa'as i'qqə. ³ Hark'ın şos ciga qav'uyle qiyğa, meer arı, şu Yızde k'anyaqa vukkee'es. Manke şu Yızde k'ane vuxhes. ⁴ Zı əlyhəəsde cigeeqana yəq şok'le vaats'ana.

⁵ Tomasee I'sayk'le eyhen:

– Xərna, Ğu nyaqa ark'iniycar şak'le dyats'a, nənçe maqana yəq vaats'a vooxheyiy?

⁶ I'see mang'uk'le eyhen:

– Hək'ena yəq, i'mı'r Zı vorna. Şavussecar Dekkısqa, Zale ğayre menne yəqqı'n əlyhəəs əxəş deş. ⁷ Şok'le Zı ats'ava, Dekkır ats'a ixhesda. Həşdiyle şok'le Mana ats'ana, Mana g'acuna.

⁸ Filippee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, Ğu Dek şak'le hagve, man yişdemee ç'əv.

⁹ I'see mang'uk'le eyhen:

– Filipp, hək'erar vak'le Zı ats'a dişde? Nya'a, nimeena gahne vob Zı şoka eyxhena! Zı g'acuyn'uk'le Dekkır g'acuna. Vasse nəxüd eyhes əxəyee: «Şak'le Dek hagveva?»

¹⁰ Zı Dekkine ar, Dekkır Yızde ar vorva ğu inyam ha'a dişde? Zı şok'le eyhenbı Zı Zaled-alqa deş eyhe, Yızde arne Dekkee Cun işbı g'ece. ¹¹ Zı Dekkine, Dekkır Yızde arva eyhençılqa şu inyam he'e. Yızde işbışıl-allaxheeyid inyam he'e. ¹² Zı şok'le hək'en eyhe, Zalqa inyam h'i'ing'vee, Zı ha'an işbı vuceeyid ha'asınbı. Zı Dekkine k'anyaqa əlyhəəva, mang'usse mançıl-allad sık'ıldad geed işbı g'aces əxəş. ¹³ Dek Duxayle ğana axtı qe'ecenva, şu Yızde doyuile hucoo heqqee, Zı man gırgın ha'asın. ¹⁴ Şu Yızde doyuile Zake hucoomecad heqqee, Zı man ha'asın.

I'see Muq'addasın Rı'h g'axilesva eyhe

¹⁵ – Şos Zı ikkanxhee, Yızın əmırbı he'e. ¹⁶ Zınad Dekkike heqqasın, vuşun sura Aqqasda Mang'vee şos merna g'axilece. Mana gırgıne gahbışıl şoka ixhes. ¹⁷ Mana hək'en karbı xət qa'an Rı'h vodun. Dyunyeyk'le Man g'acu deş, ats'a deş. Mançıl-allad Man q'abıl ha'as əxə deş. Man şoka eyxheva, vuşde ad eyxheva şok'le Man ats'an.

¹⁸ Zı şu dek-yed dena g'alyaa'as deş, şosqa qalesda. ¹⁹ Sa sık'ınne gahıle dyunyeyk'le

Zı g'aces deş, şok'leme Zı g'acesda. Zaqa ı'mı'r vodva, şoqab vuxhesda. ²⁰ Mane yığıl şok'le ats'axxhesın Zı Dekkine, şu Yizde, Zınar vuşde ar vor. ²¹ Şavaayiy Yızın əmirbı yik'el aqqı, manbı ha'a, Zı ıkkanna mana vor. Zı ıkkanna, Dekkısır ikkiykanasda. Zasıır mana ikkiykanasda, Zınar mang'uk'le Zı hagvasda.

²² Kariotğançene deş, manisa Yahudee I'sayk'le eyhen:

– Xərna, nya'a Vas Ğucar Ğu dyunyeyıs deş, şak'lecar hagvas ıkkın?

²³ I'see mang'us alidghiniy qele:

– Şavusiy Zı ıkkın, mang'vee Zı eyhen ha'asın. Dekkısır mana ikkiykanasda. Şı mang'usqa abı, mang'usnee aaxvas. ²⁴ Zı dekkanang'veeme Zı eyhen ha'a deş. Şok'le g'iyxhenbı Zı eyhenbı deş vod, Zı g'axuvuyne Dekkee eyhenbı vod.

²⁵ Zı vuşde k'enenang'acadniy manva uvhu. ²⁶ Dekkee Yizde doyuile g'axılesing'vee vuşun sura Aqqasing'vee, Muq'addasne Rı'hı'n şos gırgın xət qa'asın. Man Zı uvhuyn gırgın kar şos yik'el qalya'asın. ²⁷ Zı vuşde yik'bışeence şu abğançe opxhanan fıkrbı alyaata. Mançine cigeeyid Zı şos Yızın qəpqr'ı'niy deşin fıkrbı hele, dyunyeyn helenbı xhinnee deş hele. Hasre vuşun yik'bı g'ı'madak'vacen. Qı'məəq'ən! ²⁸ Zı şok'le «Həşde əlyhəəna, qiyğa meer vuşde k'anyaqa sak'aldasava» eyhen g'ayxhiyn. Şos Zı ıkkın ıxhaynxhiy, Zı Dekkine k'anyaqa əlyhəəva şu şadeepxhesınbıniy, Dek Zaler xərnavı. ²⁹ Zı şok'le man gırgın həşdecad eyhe, qiyğa man gırgın ıxhamee, şu inyam he'ecenva. ³⁰ Zasse şoka geer yuşan ha'as əxəs deş, ine dyunyeyna xərna, iblis, qöö. Mang'vee Zas xəbvalla haa'as deş. ³¹ Dyunyeyk'le in ats'axxhes ıkkın: Zas Dek ıkkanna, Mang'vee Zak'le uvhuyn gırgın Zı ha'an. Həşde inçe əlyhəəs, oza qeepxhe.

15

I'sa hək'ena tayang vor

¹ – Zı hək'ena tayang vor, Yizda Dekkır bağban. ² Zal alyadıyn şagav hidelen gırgın bıtığbı Dekkee gyadaxanbı. Şagav helen bıtığbıme sık'ıldad geed şagav helecenva Mang'vee mətta'anbı. ³ Zı uvhuynə cuvabıncab şu mətta'uyınbı. ⁴ Yizde ab aaxve, Zınar vuşde ar axvas. Bıtığ tayangıl idyaxveene, mançisse çiled-alqa şagav heles əxə deş. Şunab Yizde ab idyavxvee, şossed şagav heles əxəs deş.

⁵ Tayang Zı vorna, şumee bıtığbı vobunbı. Vuşuyiy Yizde ar, Zınar mang'une ar axu, məxrıng'vee geed şagav heles. Şosse Zı dena vuçud ha'as əxəs deş. ⁶ Vuşuyiy Yizde ar idyaxu, qotxu dağəççuyın bıtığ xhinne qeqqvasda. Məxdın bıtığbı sı'ı, ts'ayeeqa dağa'a, manbıd yı'qqı'lqa siyk'al. ⁷ Şu Yizde ab axveene, Zı eyhenbıd vuşde ad axveene, şos ıkkanan heqqe, man şos helesın. ⁸ Şu geed şagav huveene, Yızın telebabı vuxheene, məxür Yizda Dekkır axtı qa'as.

⁹ Dekkıs Zı nəxüriy ıkkın, Zasıb şu həməxüb vukkan. Yizde mühübee aaxve. ¹⁰ Nəxüdiy Zı Dekkın əmirbı ha'a, Mang'une mühübee axva, şunad Yızın əmirbı he'eene, Yizde mühübee aaxvas. ¹¹ Yizda şadvalla şoqab vuxhecenva in Zı şok'le uvhu. Məxüb şunab şadvalin gyavts'ecen. ¹² Yizda əmr ina vob: Zas şu vukkanan xhinne, şosıb sana-sanbı vukkiykne. ¹³ Cuna ı'mı'r hambazaaşinemee huvuyng'ule geeb, şavusseab vukkiykanas vəəxəs deş. ¹⁴ Şu Yızın əmirbı he'eene, manke şu Yızın hambazar vob. ¹⁵ Zı şok'le həmbalarva eyhe deş. Həmbalık'le cune iyesee hucoo ha'a ıxhaycad ats'a deş. Zı şok'le hambazarva eyhe, Dekkıke g'ayxhiyn gırgın Zı şok'le uvhuyn. ¹⁶ Şu Zı g'əyxı' deş, Zı şu g'əvxü gyuvxhu, şu yugun şagav helecenva, vuşun şagav geed axvecenva. Manke şu Yizde doyuile Dekkıke hucoo heqqee, Mang'vee şos helesın. ¹⁷ Zı şos ina əmr hoole: sana-sang'us vukkiykne.

«Dyunyeyıs şu g'imeebace qeepxhes»

¹⁸ – Dyunyeyıs şu g'imeebace qeepxhee, şu manke yik'el qale'e, mançile ögiylir Zıniy g'imeece qıxhava. ¹⁹ Şu ine dyunyeynı vuxhaynbıxhiy, dyunyeyıs şu çınbıva

vukkiykanasınbınıy. Şume ine dyunyeynbı deş vob. Zı şu dyunyeyke g'əvxü. Mançil-allab dyunyeyş şu g'imeebace qeepxha. ²⁰ Zı şok'le uvhuyn cuvab həşde yik'el qale'e: «Həmbal iyəsiyle xərna deş vor». Zalqa yiğbı allı'ixhee, şolqad allya'asınbı. Zı uvhuyn hı'iyxhiy, şu uvhuynıd ha'asınnıy. ²¹ Manbışik'le Zı G'axuvuna dyats'ava, man gırgın şok Zal-alla ha'as. ²² Zı arı manbışik'le ittevhuynxhiy, manbışil bınah vuxhes deşdiy. Həşdeme manbışiqa bınahbışike heepxasın ghal deşin. ²³ Şavuk'leyiy Zı g'imeece, mang'uk'le Yızda Dekkır g'imeece vor. ²⁴ Zı, mankilqamee manbışde yı'q'nee hı'iyın əlaamatbı hidi'iyxhiy, manbışiqa bınah vuxhes deşdiy. Həşdemee manbışik'le Zı hı'iyın g'acu, Zınar, Yızda Dekkır manbışik'le g'imeebace qeepxha. ²⁵ Məxüdü cone Q'aanune otk'un: «*Manbışis Zı nişilycar-alla g'imeece qıxha*»*. Məxüdüdüd ıxhayn.

²⁶ Şosqa vuşun sura Aqqasda qales. Zı Mana Dekkısse g'axıles. Man Dekkıke qöön, hək'en xət qa'an Rı'h vod. Mançin Yızde hək'ee şahaadat haa'as. ²⁷ Şu q'omançecab Zaka vuxhal-alla, şunab şahaadat ha'as.

16

¹ – Yəqqı'le qığmeebaç'ecenva in Zı şok'le eyhe. ² Şu sinagogbışeence* g'eeppşesınbı. Man k'ıldanan xhinnee, məxbına gah qöö, şu gyapt'iyınbışisqa məxüdü qales, co Allahıs g'ulluxniy haa'a. ³ Zınar, Dekkır manbışik'le qıvdyaats'ıva, manbışe man ha'asın. ⁴ Zı man şok'le ögiykecad eyhe, qiyğa mana gah qabımee, şosse yik'el himiyxacenva. Zı şoka ıxhaynçıl-alla, man Zı şok'le ögil eyhe deşdiy.

Muq'addasne Rı'hı'na iş

⁵ – Həşdeme Zı, Zı G'axuvuyng'une k'anyaqa əlyhəəng'a, vuşde neng'veecad Zake «Nyaqane əlyhəəva?» qiyghan deş. ⁶ Zı şok'le manva uvhuva, şu aq'vabı qı'ı. ⁷ Zı şok'le hək'en eyhe, Zı vuşde yugvalinemeecar əlyhəə. Zı idyark'ınee, vuşun sura Aqqaaqqana şosqa ayres deş. Zı ark'ınee, Man, hək'en xət qa'an Rı'h, Zı şosqa g'axılesın. ⁸ Man qadımee, insanaaşına bınah aq'valqa qığaahas. Mançin sayid qopkuvallayiy məhkama hagvas. ⁹ Manbışda bınah Zalqa inyam hidi'iy vob. ¹⁰ Mançin Yızda qopkuvalla haagvas – Zı Dekkisqa əlyhəə, şok'le Zı sayir g'aces deş. ¹¹ Mançin məhkamayne hək'ee yuşan ha'as – in dyunye vuk'lek ıkkekkane iblisın məhkama ıxhay.

¹² Zaqa şok'le eyhesın geed kar vod, həşde man şolqa hixharas deş. ¹³ Hək'en xət qa'an Rı'h qadımee, Mançis şos bıkırna hək'ena yəq haagvas. Mançin Çiled-alqan kar eyhes deş. Hucooyiy g'iyxhe, man eyhes, şok'le vuk'lelqa qalesınbı eyhes. ¹⁴ Mançin Zı axtı qa'as, Yızınçike alyaat'u, şos yuşan ha'asva. ¹⁵ Dekkıqa vodun, gırgın Yızın vod. Mançil-allad ine Rı'hın Yızınçike alyaat'u, şos yuşan ha'asva Zı uvhu.

Telebabışın aq'vabı qı'iy şadvalilqa sak'alas

¹⁶ – Sık'ınne gahıle şok'le Zı g'aces deş, sık'ınne gahıleme şok'le meer Zı g'acesda.

¹⁷ Mane gahıl I'sayne sabara telebabışe sana-sang'uk'le eyhen:

– «Sık'ınne gahıle şok'le Zı g'aces deş, sık'ınne gahıleme şok'le meer Zı g'acesda», «Zı Dekkine k'anyaqa əlyhəə» man hucoova eyhenniyxan?

¹⁸ Manbışe sana-sang'uke qiyghanan:

– Mang'vee eyhen «sık'ınna gah» hucoo eyhenne? Mang'vee eyhen şalqa hiyxhar deş.

¹⁹ I'sayk'le manbışe qiyghanas ıkkanan ats'axhxha, manbışik'le eyhen:

– «Sık'ınne gahıle Zı g'aces deş, sık'ınne gahıleme meer g'acesda» manniy sana-sang'uke qiyghan? ²⁰ Zı şok'le hək'en eyhe, şu gyaaşesınbı, nağbı k'ya'as,

* **15:25** 15:25 İnexüdü Zaburee otk'un (34:19). * **16:2** 16:2 sinagoga: Cühüt'yaaşe r'bəədat ha'an ciga.

dyunyeme şadxhesın. Şu aq'vabı qa'as, man vuşun aq'vabı qı'iyme şadvalilqa sak'alas. ²¹ Zəiyfee uşax ixhesda gah qabıme, aq'va qa'a. Uşax ıxhameeme ts'itsı'iyın ık'ar məng'ısse yik'eliyxanan. Dyunyelqa insan qarıva, mana şadeexhena. ²² Həməxüdid şu həşde aq'vabı qa'a. Zak'le şu meeb g'avcesınbıcab, manke vuşun yik'ıbı şadxhesınbı. Şavaacabıb vuşda şadvalla g'avşes deş. ²³ Mane yiğıl şu Zake vuççud qiyghanas deş. Zı şok'le hək'en eyhe, Yizde doyuşe şu Dekkike hucoo heqqee, Mang'vee şos helesın. ²⁴ Həşdilqamee şu Yizde doyuşe vuççud heqqı deş. Şu heqqee, Dekkee helesın, vuşun yik'ıbd şadvalin gyats'esınbı.

I'sa dyunyeyle ğamxhana

²⁵ – Ögilycad Zı misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a şos karbı xət qı'ı. Həşde məxbına gah qöö, Zı şoka misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a yuşan ha'as deş. Zı Dekkine hək'ee şoka vuççud dyugul hidi'ı yuşan ha'as. ²⁶ Mane gahıl şu Yizde doyuşe heqqas. Zı şok'le Dekkike vuşdemee hucoomecad heqqasva deş eyhe. ²⁷ Dekkıs Cus şu vukkan, şos Zı ikkiykınva, Zı Allahısse qarıva şu inyam hı'ıva. ²⁸ Zı Dekkine k'anençe ine dyunyelqa qarı, ine dyunyeyle meer Dekkine k'anyaqa əlyhəəs.

²⁹ Telebabışe eyhen:

– Haane, həşde Ğu vuççud dyugul hidi'ı yuşan hı'ı, misaalabı ts'its'ı'ı deş. ³⁰ Həşde şalqa hitxır, Vak'le gırgıncad ats'avud. Vake qiyghanassecad, Vaqa qelesın alidghınıy eyxhevud. Şi mançıl-allad inyam ha'an Ğu Allahısse qarına vorva.

³¹ I'see manbışike qiyghanan:

– Həşde inyam ha'anne? ³² Vuşun gırgınbı vuşde xaybışeeqa ehevkasda, Zı Zaler-alqa g'alərçesda gah qööna, hipxırna. Zı Zıcar deş vor, Yızda Dekır Zaka vor. ³³ İn gırgın Zı şok'le eyhen, şu Yizde abnang'a, şoqa şu abğançe opxhanan fıkrıbı mexhecenva. İne dyunye dağamiyvallabı ixhes. Yik'eka vuxhe! Zı dyunyeyle ğamxhana.

17

I'sayna düə

¹ I'see man uvhuyle qiyğa, xəəqə ilyakkı, eyhen:

– Dek, gah qabına. Yiğna Dix axtı qe'e, Dixeyir Ğu axtı qe'ecen. ² Ğu gırgıng'ul oona Mang'us xəbvalla huvu, Mang'veeyib Ğu Cus huvuynbışıs gırgıne gahbışısda i'mı'r hevlecenva. ³ Gırgıne gahbışısda i'mı'r mana vob: hasre ats'axxhecen saccu Ğu hək'ena Allah ıxhay, sayır Ğu g'axuvuna I'sa Masıxh* qıvaats'ecen. ⁴ Zı Ğu Zas huvuna iş hav'u, Zı Ğu ç'iyene aq'val axtı qı'ı. ⁵ Dek, dyunye ixhanassecad, Zı Yiğne k'ane eyxheng'ana axtıvalla Zas həşde Yiğne k'ane hevle.

⁶ Dyunyel Ğu Zas huvuyne insanaaşıs Zı Ğu vuşu ıxhay xət qı'ı. Manbı Yiğınbı vuxha, Ğu manbı Zas huvu, manbışed Ğu eyhenbı hı'ı. ⁷ Manbışik'le həşde ats'an, Zas huvuyn gırgın kar Vaken vodun. ⁸ Ğu Zas xət qı'ıyn Zı manbışısıd xət qı'ı, manbışed yik'eeqa ikkiyn. Zı hək'erar Yiğne k'anençe qarı ıxhay, manbışik'le ats'an, Ğu Zı g'axuvuvad manbışe inyam ha'an. ⁹ Zı dyunyejnemee deş, manbışıl-alla düə haa'a. Manbı Yiğınbı vob, Ğume Zas manbı huvu. ¹⁰ Yızın gırgın kar Yiğın vod, Yiğınıd Yızın vod. Zı manbışile ğana axtı qıxha. ¹¹ Zı həşde dyunyel deş vor, manbıme dyunyel vob. Zınar Vasqa qöö. Muq'addasna Dek, manbı Ğu Yiğne doyuşe havaace. Man do Ğu Zas

* **17:3** 17:3 Masıxh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahınaaşıne, paççaahaşıneyiy peyğambaraaşıne vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailıyşik'le peyğambaraaşıne uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masıxh qarı cun millet duşmanaşıke g'attıxhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

huvu. Hasre manbıb, Zınayiy Ğu xhinnee, sa vuxhecen. ¹² Zı manbışıkanang'a, Zas huvuyınbı Yiğne doyukanıy Zı havaace. Zı manbışda nenacar agval hı'ı deş. Manbışda saccu sa Zı havacı deş, manar aguna. Muq'addasne Otk'unee məxüdid otk'un.

¹³ Həşdeme Zı Vasqa qöö. Dyunyelynang'a Zı in eyhe, Yızda şadvalla bıkırba manbışıka vuxhecenva. ¹⁴ Ğu Zak'le uvhiyn, Zı manbışis xə t qı'ı. Zı ine dyunyeyna deşda xhinnee, manbıb ine dyunyeynbı deş vobunbı, dyunyeys manbı g'umooce qeepxha. ¹⁵ Zı Vas düə manbı ine dyunyeyle alept'ecenva deş haa'a, Ğu manbı pisinçike havaacecenva haa'a. ¹⁶ Zı ine dyunyeyna deşda xhinnee, manbıb ine dyunyeynbı deş vobınbı. ¹⁷ Yiğın cuvab hək'en vodun. Manbı mane hək'ene cuvabıka Yiğneme curee'e. ¹⁸ Ğu Zı dyunyelqa g'axuvuyın xhinne, Zınab manbı dyunyelqa g'axuvu. ¹⁹ Manbı Yiğne hək'ene cuvabıka Yiğneme curepxhecenva, manbışdemee, Zıcar Zı Yiğne xıyaqa qele.

²⁰ Saccu manbışdemee deş, manbışde cuvabıka Zalqa inyam ha'anbışdemeeeyib düə haa'a. ²¹ Nəxüriy Ğu, Dek, Yızde, Zınar Yiğne ar, hasre manbıb, məxüb Yişde ab vuxhecen. Manke dyunyeyn inyam ha'asın, Ğu Zı g'axuvuva. ²² Ğu Zas huvuna axtıvalla, Zınab manbışis huvu, Şi sanab xhinnee, manbıb sa vuxhecenva. ²³ Zı manbışde ar, Ğunar Yızde ar vor. Havaasre manbı bıkırba sa vuxhecen. Dyunyeyk'led ats'axhxhecen, Ğu Zı g'axuvu, manbıb Vas Zı xhinnee vukkan.

²⁴ Dek, Zas ıkkanan, Zas huvuyınbı Zınane cigee Zaka sacigee vuxha, Ğu Zı axtı qı'iy g'acecen. Vas dyunye ixhessecad Zı ıkkandı, mana axtıvalla Ğu Zas huvu. ²⁵ Qorkuna Dek, dyunyeyk'le Ğu qıvaats'ı deş, Zak'leme Ğu ats'ana. Manbışik'led Ğu Zı g'axuvu ıxhay ats'axhxhayn. ²⁶ Ğu vuşu ıxhay Zı manbışik'le haguyn, meedıd hagvasın. Hasre Yiğın Zı ıkkıyınıy manbışıqad ixhecen, Zınar manbışde ar axvacen.

18

I'sa aqqaqqa

¹ I'see manva uvhuyle qiyğa telebabışıka sacigee Qidronne q'adaaline manisa suralqa ilğeç'e. Maa sa bağ eyxhe. I'sayıy telebabı maqa ikkeebaç'e. ² I'sa hımva eyhesse telebabışıka maqa arayle ıxha. I'sa mering'une xıyaqa qelesde Yahudayk'led mançil-alla man ciga ats'annıy. ³ Məxür Yahuda maqa sa deste eskeraaşika, sayib kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy fariseyaşe* g'axuvuyne g'aravulyçeeşika arayle. Manbışde xile bazırbı, ts'abı, silahbı eyxhe. ⁴ I'sayk'le vuk'lelqa qalesın ats'ava, Mana ögilqa qığeç'u, manbışıke qiyghan:

– Vuşune t'abala'a?

⁵ Mang'us alidghınıy qele:

– Nazaretğançena I'sa.

I'see manbışik'le eyhen:

– Zı vorna.

Mana mering'une xıyaqa qelena Yahudar manbışıka ıxha. ⁶ I'see manbışik'le «Zı vornava» uvhume, manbı yı'q'əlqa qeepxha, ç'iyelqa gızyabaççe.†

⁷ I'see meed manbışıke qiyghanan:

– Vuşune t'abal ha'a?

Manbışe eyhen:

– Nazaretğançena I'sa.

⁸ I'see alidghınıy qele:

– Zı şok'le uvhuyn, Zı vornava. Zı t'abal ha'axhee, Zakanbı g'avkke, hudooracen.

* **18:3** 18:3 fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. † **18:6** 18:6 I'see «Zı vorva» uvhu, Mang'vee muq'addasın Allahın do alyaat'u. Man muq'addasın do Allahee Mısa peyğambarıs g'yotxhane ğı'ç'iyne k'ane ağmış hı'ı.

⁹ I see ögil uvhuyn cuvab ixhecenva, man eyxhe. Mang'vee ögilycadniy uvhu: «Zas huvuynbişda nenacar agvales harsıl deş».

¹⁰ Şimon-Pyoturuqa g'ılinc ıxha. Man qıǵayşu xənnə kaahinne nukarılə k'ena i'xı', mang'un saǵın k'ırı g'a'adaççen. Mane nukarın do Malx ıxha. ¹¹ Manke I see Pyoturık'le eyhen:

– G'ılinc cigeeqa gixhxhe! Dekkee Zas huvuyn əq'übayn k'ola ulymoǵane?

¹² Məxür eskeraaşeyiy desteyne xəring'vee Yahudeeşine g'aravulyçeeşika sacigee I'sa aqqı, g'el-xıl iyt'alan. ¹³ Mana ts'erre Hannanne k'anyaqa qıkkekka. Hannan Kayafayna abattey ıxha. Mane sen Kayafa xərna kaahiniy vor. ¹⁴ «Milletnemeə sa İnsanın qık'uy yugdava» Yahudeeşine ç'ak'ınbişik'le uvhuna Kayafa ina vuc vor.

Pyoturee ts'etta I'sa dyats'ava eyhe

¹⁵ Şimon-Pyoturiy sa merna teleba I'sayne qihna əlyhəə vuxha. Xərne kaahinık'le mana teleba ats'ava, mana I'sayka sacigee xərne kaahinne məhleeqa ikkeç'e.

¹⁶ Pyoturmee g'ar akkayne k'ane ulyorzul ıxha. Mane gahıl xərne kaahinık'le ats'ana mana teleba g'aqa qıǵeç'u akkee ileezarne içiyka yuşan hı'ı, Pyotur aqa akkyayhe.

¹⁷ Akkee ileezarne içee Pyoturuke qiyghanan:

– Deşxhee, ğunar mane İnsanne telebabışkenane vor?

Pyoturee «De'eşva» eyhe. ¹⁸ Mık'adava nukaraaşeyiy g'aravulyçeeşe maa'ab ts'a halyaqqı, hiqiy-alla ulyobzur g'ümə abak'a vuxha. Pyoturur manbişde k'ane ulyorzul g'ümə arak'va ıxha.

Hannanee I'sayke qidghınbı ha'a

¹⁹ Mane gahıl Hannanee, kaahinaaşine ç'ak'ınbişde sang'vee, I'sayke telebabışdeyiy Vucee xət qa'ançine hək'ee qiyghan. ²⁰ I see mang'us alidghiniy qele:

– Zı dyunyeyk'le dyugul hidi'ı uvhu, Yahudeeşin gırgınbı sabıyne sinagogbışeeyiy‡ Allahne Xaasne xət qı'ı. Vuççud Zı dyugulenda uvhu deş. ²¹ Nya'a Zake qiyghan? Zı uvhuyn g'ayxhiyne insanaaşike qiyghne. Manbişik'le Zı uvhuyn karbı ats'anbı.

²² I'sa cuvab uvhu ç'əvxhayle qiyğa, maa ulyobzurə g'aravulyçeeşine sang'vee Mang'une aq'vays i'xiyxə. G'aravulyçee qiyghanan:

– Xərne kaahinis məxüdne cuvab qelen?

²³ I see mang'us alidghiniy qele:

– Zı qorkura yuşan hidi'ıxhee, eyhe, neni qotkuda ittevhu? Qotkuda uvhuxheeyid, nya'a Zas i'xiyxə?

²⁴ Qiyğa Hannanee I'sa g'el-xıl ayt'ılcar, xənnə kaahinne Kayafayne k'anyaqa g'ixele.

Pyoturee q'od'esiy xhebıd'es I'sa dyats'ava eyhe

²⁵ Şimon-Pyotur g'ar ts'ayisnee ulyorzul g'ümə arak'va ıxha. Mang'uke qiyghanan:

– Deşxheene, ğunar Mang'une telebabışdane vor?

Mang'vee «De'eşva» alidghiniy qele.

²⁶ Xərne kaahinne nukaraaşına sa, Pyoturee i'xı' k'ırı g'a'aççuyne insanna xını, maa'ar ıxha. Mane nukaree Pyoturuke qiyghan:

– Mang'uka sacigee zak'le ğu dişdiy baǵee g'acu?

²⁷ Pyoturee meed gardanaqa alyaat'a deş. Mane gahıl dadal hook'a.

I'sa Pilatisne

²⁸ Qiyğa Yahudeeşine ç'ak'ınbişe I'sa Kayafayne k'anençe PilatneŞ sarayeeqa qıkkekka. Miç'eed qexhe. Allahne ögil mı'q'ı' qimeebaxhecenva, Peesaxine

‡ 18:20 18:20 sinagoga: Cühüt'yaaşe i'bəədat ha'an ciga. § 18:28 18:28 Pilat: Pontiy Pilat Roma imperiyeyn gixhxhuna Yahudeyayna xərna ıxha. Mang'vee Yahudeyays 26-36 senbişil xəbvalla hav'u.

otxhuniyked oxhanas əxecenva, manbı co sarayeeqa ikkeebaç'e deş. ²⁹ Mançıl-allar Pilat g'aqa manbışde k'anyaqa qığeç'u, eyhen:

– Nena bınahne İng'ulqa g'iviyxhe?

³⁰ Manbışe Pilatıs alidghınıy qele:

– Mang'ul bınah devxhaynxhiy, Mana vasqa qeles deşdiy.

³¹ Pilatee manbışik'le eyhen:

– Mana şosqa alyart'u, vuşde q'aanunbışis sik'ı Mang'us cazaa g'ats'aak'vne.

Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Pilatik'le eyhen:

– Şaqa vuşumecar gik'asda icaaza deşda.

³² Məxüd I'see Vuc nəxüriy q'ik'asva uvhuyn ixhecenva eyxhe*. ³³ Pilat meer cune sarayeeqa ikkeç'u, I'sa qort'ul eyhen:

– Yahudeeşina Paççah Ğune?

³⁴ I'see alidghınıy qele:

– Ğu man valed-alqanane eyhe, deşxhee mebinbışene vak'le Yizde hək'ee uvhu?

³⁵ Pilatee eyhen:

– Zı Yahudeençe deş vor. Ğu yizde xıyaqa yiğne milletiniy kaahinaaşine ç'ak'ınbışe quvu. Eyhe, Ğu hucooyiy hı'ı?

³⁶ I'see mang'us alidghınıy qele:

– Yızda Paççahiyvalla ine dyunyeykena deş vob. Yızda Paççahiyvalla ine dyunyeykena vuxhanaxhiy, Yizde yəqqı'linbı Yahudeeşine ç'ak'ınbışde xıyaqa qımelecenva saç'ivkasınbınıy. Yızda Paççahiyvallame inçena deş vob.

³⁷ Pilatee Mang'uk'le eyhen:

– Ğu manke Paççahne?

I'see alidghınıy qele:

– Ğu qotkuda eyhe. Zı hək'ene karbışda şahaadat haa'asva uxu, ine dyunyelqa qarı. Vuşuyiy hək'ene sural Zal k'ırı alixxhesın.

³⁸ Pilatee Mang'uke qiyghan:

– Hək'en sura vodunne?

Man qiyghınıy qiyğa, mana meer Yahudeeşisqa qığeç'u, manbışik'le eyhen:

– Zak'le Mang'ul nəxbınacab bınah g'ooce deş. ³⁹ Şoqa ədat vod, Peesaxnang'a zı vuşdemee sa insan g'ekkan. Həşder şos ıkkaxhee, vuşdemee «Yahudeeşina Paççah» g'aykkas?

⁴⁰ Manbışe alidghınıy qeleng'a, ts'irbı hı'ı eyhen:

– Mana deş, Barabba g'aykke!

Barabbamee g'uldur ıxha.

19

Pilatee I'sa çarmıxılqa qıkkeeva eyhe

¹ Manke Pilatee I'sa qıkkı, çümqüqqa heles ilekka. ² Eskeraaşed zazaake tac hı'ı, Mang'une vuk'lelqa giyxhe, paççahılqa xhineeyid, tanalqa ç'əran tanalinbı alya'a. ³ Manbı I'saysqana qabı «Yahudeeşina Paççah, geer qa'ana!» uvhu Mang'une aq'vays l'xiyxə ıxha.

⁴ Pilat meer g'aqa qığeç'u, Yahudeeşik'le eyhen:

– Haane, zak'le Mang'ul taxsir idveykıva sayid şok'le g'acecenva, Mana zı şosqa g'aqa qığayhe.

* **18:32** 18:32 I'see ögilycad Vuc çarmıxıl qık'asva eyhe (ilyaake 3:14; 8:28; 12:32). Roma imperiyee çarmıxıl gıvaxınıyxhe gyabat'anbı. Mana nekke y'q'na cazaa vuxha. Məxüd g'elil qeepxhayne, cuvabil k'ırı ilydiyxhene nukaraaşik ha'a ıxha. Roma imperiyeyn hassırınxhiy, Yahudeeşe I'sa g'ayeqqa huvuniy gik'as.

⁵ Mane gahıl I'sa vuk'lel zazaakene tacıka, tanalyne ç'ərane tanalinçıka g'aqa qıgəç'e. Pilatee manbışik'le eyhen:

– Mana İnsan haane!

⁶ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışik'le, g'aravulyçeeşik'le Mana g'acumee, «Çarmıxıqqa ts'its'e'e, çarmıxıqqa ts'its'e'eva!» ts'irbı ha'a.

Pilatee manbışik'le eyhen:

– Mana şucar çarmıxıqqa ts'its'e'e, zak'le Mang'ul taxsir g'ece deş.

⁷ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe mang'us alidghıniy qele:

– Şaqa sa q'aanun vob, mane q'aanunus sik'ı Mana qik'as ıkkın, Mang'vee Cuk'le Allahna Dix eyheva.

⁸ Pilatik'le man g'ayxımee, mana sık'ırar qəyq'ən giyğal. ⁹ Meer mana cune sarayeeqa ikkeç'u, I'sayke qiyghanan:

– Ğu nençene vor?

I'see mançis alidghıniy qele deş. ¹⁰ Pilatee Mang'uk'le eyhen:

– Zasne alidghıniy qidele? Vak'le ats'a dişde, Ğu g'aykkasır, çarmıxılqa ts'its'a'asır zasse əxə?

¹¹ I'see mang'us alidghıniy qele:

– Vas xəənçe huvu dexhaynxhiy, Zak vuççud vasse ha'as əxəs deşdiy. Mançıl-allad Zı yiğne xılyaqa quvuyng'ulqa valeb geeb bınah gyooxha.

¹² Mançile qiyğar Pilatus Mana g'aykkas ikkiykan, Yahudeeşeme ts'irıka eyhen:

– Ğu Mana g'aykkee, ğu imperatorna hambaz deşurne. Şavaayiy cuk'le paççahva eyhe, imperatorılqa g'elil qıxhay eyxhe.

¹³ Pilatik'le manva g'ayxımee, I'sa g'aqa qıkkı, g'ayeyke hav'uyne yəqqə haakimne cigee giy'ar. (Mane yəqqı'k'le cühüt'yaaşine mizel Gabbatava eyhe ıxha.)

¹⁴ Peesaxayle ögiylin man yiğ ülycümən yiğ ıxha. Yı'q'ı'hiyna gah vuxha. Pilatee Yahudeeşik'le «Vuşda Paççah haaneva!» eyhe. ¹⁵ Manbışe ts'irbı ha'a, eyhen:

– De'eş, ak'an he'e, ak'an he'e! Mana çarmıxılqa ts'its'e'e!

Pilatee manbışike qiyghanan:

– Vuşda Paççahne çarmıxılqa ts'its'e'e?

Kaahinaaşine ç'ak'ınbışe alidghıniy qele:

– İmperatorule ğayrı şaqa paççah deşda!

¹⁶ Manke Pilatee I'sa çarmıxılqa ts'its'e'eva manbışisqa qele.

Eskeraaşe I'sa aqqı, qıkkekkana. ¹⁷ I'see çarmıx Vuceedad alyaat'u, Vuk'ləna Bark'va eyhene cigeeqa ılqəç'e. (Cühüt'yaaşine mizel mane cigayk'le Golgotava eyhe.)

I'sa çarmıxılqa ts'its'a'a

¹⁸ Maa'ar I'sayle ğayrı q'öyre insanır çarmıxılqa ts'its'a'ana. Manbışda sa I'sayne sağıl, manasar solul ıxha. I'sa Vuc manbışde yı'q'nee ıxha. ¹⁹ Pilatee q'uval ooad «Yahudeeşina Paççah Nazaretğançena I'sava» ok'an hı'ı, çarmıxıl ooqa givaxana'a.

²⁰ I'sa çarmıxılqa ts'its'ıiyn ciga şaharis k'ane ıxhayke, Yahudeeşine geebınbışe man otk'uniynbı qətq'ı'ynbı. Q'uval ooyud cühüt'yaaşine, latınne, yunanne mizyaaşıl otk'un ıxha. ²¹ Man g'acu, kaahinaaşine ç'ak'ınbışe Pilatik'le eyhen:

– «Yahudeeşina Paççah» deş, «Cuk'lecad Vucee Yahudeeşina paççahva, eyhenava» ok'ne.

²² Pilatee alidghıniy qele:

– Zı ok'anasın otk'uniyn.

²³ I'sa çarmıxılqa ts'its'ıyne gahıl, Mang'un tanalinbı alyaat'u, yoq'ne eskerıs cone yı'q'nee qa'a. Sayid q'omançe k'anyaqqame iyxhuyn ciga deşin, sa bıkirne parçeykecad hı'iyn gurt ıxha. ²⁴ Manbışe sana-sang'uk'le eyhen:

- İn qit'dyaxxas, çöp k'eççes, şavus gitxhuy gexha.

Məxüd Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn eyxhe:

«Yızın tanalinbı cos bit'al ha'as,

yizde tanalinçinemee çöp k'eççes».*

²⁵ I'sayne çarmıxne k'ane yed, yedina yiçu, Klopasna xhunaşşe Mayram, sayır Magdaleençena Mayram ulyobzur vuxha. ²⁶ I'sayk'le Cune yedine k'ane, Cus geer ikkana teleba g'acu, Mang'vee yedik'le eyhen:

- Yed, ina yiğna dix vor!

²⁷ Qiyğa telebayk'led eyhen:

- İna yiğna yed vor!

Mançile qiyğa telebee mana cune xaaqa qiykekka.

I'sayn qik'uy

²⁸ Qiyğa I'sayk'le, gırgın bıkırxha g'acu, eyhen:

- Xhyan ıkkın!

Məxüd Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn eyxhe.

²⁹ Maa'ad ç'ürç'ümən çaxırnan g'ab ıxha. Eskeraaşine sang'vee ç'ürç'üməne çaxıreeqa gupk'a k'yoq'a. Qiyğa züfa eyhene alayne q'i'şılqa gupk'a qı'xı', I'sayne ghalesqa qa'a. ³⁰ I'see ç'ürç'ümən çaxır ghalyaqa ikkekkan. Qiyğa «Bıkırxhaynva» uvhu, vuk'ul g'abaççena, rı'hı'd qığeç'en.

³¹ Ülcümən yiğ ıxha. Ögiyle Şabbat qöova Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Pilatıke «Çarmıxılqa ts'its'av'uyınbışın g'elin barkv'bı haq'var hı'ı†, qüvxüynbı çarmıxıle gyaaqgeva» eyhe. Manbışis qüvxüynbı Şabbatne yiğıl çarmıxıl avxu vukkan deşdiy. Mane ögiyle qööne Şabbatne yiğıl xədn bayram ıxha. ³² Manke eskerar abı, I'sayka çarmıxılqa ts'its'av'uyne insanaaşın ts'etta sang'un, qiyğad mansang'un g'elybı haq'var ha'a. ³³ I'sayne k'anyaqa qeepxhayng'a, Mana qik'u g'acu. Mang'un g'elybı haq'var ha'a deş. ³⁴ Eskeraaşine sang'vee Mang'une ak'vaayk nizeyka q'əç' haa'a, mançe xhyaniy eb gyobatstse.

³⁵ Man g'acuyng'vee vucee şahaadat haa'a, şunad mançılqa inyam he'ecenva. Mang'una şahaadat hək'ena vob, mang'uk'le cuk'led vucee hək'en eyheva ats'an.

³⁶ Man gırgın Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn xhinne, eyxhe: «Mang'una sacab bark'v havaaq'aras deş»‡. ³⁷ Sa menne Otk'unee otk'un vod: «Manbışe mang'une tanak cıga ha'as, mang'uqa ilyaakas»§.

I'sayn k'eyxhiy

³⁸ Mançile qiyğa Arimateeğançena Yusuf Pilatısqa arı, I'sayn mayıt qeqqa. Yusuf I'sayna teleba ıxha. Mana Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəyq'ənvə, man şavuk'lecad eyhe ıxha deş. Pilatee I'sayn mayıt alyaat'as Yusufusqa haysaran. Mang'veeyid I'sayn mayıt arı, alyaat'an. ³⁹ Yusufukasana Nikodimır ıxhana, manar mısamecar I'saysqa xəmdə arınaniy. Nikodimee xhebt's'al (30) kilolqa ələən alıkkıyn yugun evanan gətraniy aloye adayle. ⁴⁰ I'sayn mayıt çarmıxıle gyaqqı, Yahudeeşine ədatbışis sik'ı, ətirbışika katanıke hı'iyne kafaneeqa hiyk'ar. ⁴¹ I'sa çarmıxılqa ts'its'iiyne cıgee bağ

* **19:24** 19:24 İnexüd Zaburee otk'un (21:19). † **19:31** 19:31 G'elin barkv'bı haq'var hı'ı: Mısayne Q'aanune gıvaxın gyapt'ıynbı verığ ky'ooçesse yivele g'avşes vukkanva otk'un. Çarmıxılqa ts'its'av'uyınbımee mankecab habat'a vuxha deş. Manbışde sabaranbışın hapt'iy xılece yiğbına ts'its'exhe ıxha. Manbı çarmıxıl xıleppışike gıvaxın vuxhayke, manbışisse avts'esınmeen nafas alışşes əxə ıxha deş. Mançıl-allab manbı sık'ılbaxheeyib g'elılqa suğootsasniy vukkan. Gıvaxınne cıgee g'elybı haq'var hı'ıynbımee, g'elybışe uvqıdyaaqava, nafas haxıles dəxi' zaraba habat'a vuxha. ‡ **19:36** 19:36 İnexüd Mısa peyğambarne qöd'esde kitabee otk'un (Qığeepç'iy 12:46). Maad Peesaxne bayramus gyuvk'iyne urgne hək'ee otk'un. § **19:37** 19:37 İnexüd Zakariye peyğambarne kitabee (12:10).

ixha. Mane bağeeyib mankilqamee vuşucar k'ideyxhına sa mağara vuxha. ⁴² Ögiyle cühüt'yaaşın Şabbatın yiğ qöova, I'sayn mayıt mane k'anene mağareeqa giyxhe.

20

I'sa üç'ür qexhe

¹ Ülycümne ts'ettiyne yiğil, vacarıl, çakra miç'eer, Magdaleençena Mayram mağareene nyuq'vnesqa ayreele. Məng'ık'le g'aye mağarayne ghalençe g'avşu g'ooce.

² Mana zaara g'adarxhun, Şimon-Pyoturneyiy I'says geer ıkkanne şene telebayne k'anyaqa qarı, manbışik'le eyhen:

– Yişda Xərna mağareençe qıkkıvur, nyaqa qıkkıyid şak'le ats'a deş.

³ Pyoturiy manasa teleba g'aqa qığeepç'ı, mağaraysqana avayk'an. ⁴ Mana q'öyürsana sacigee g'adaaxvan vooxhe. Şena teleba Pyoturele sik'ırra zaara ı'ğiykır, mağaraysqa ögil hiyxhar. ⁵ Mana k'yorzul aqa ilyakkımee katanıke hav'una kafan ab g'ooce, vucme aqa ikkeç'e deş. ⁶ Mang'uqar qihna Şimon-Pyotur qarı, mağareeqa ikkeç'e. Mang'uk'le avxuna kafaniy ⁷ I'sayne vuk'lelqa gyuvxhuna desmal g'ooce. Desmal sav'u kafanıke curayba gyuvxhu vuxha. ⁸ Manke mağaraysqa ögil qarına şena telebar aqa ikkeç'e. Mang'uk'le man g'acu, inyam ha'a. ⁹ Manbışe I'sa hapt'ıynbışde yi'q'neençe oza qixhesva, Muq'addasne Otk'unee otk'unin ciga yugda vuk'leeqa k'eççu ixha deş. ¹⁰ Qiyğa telebabı xaybışeeqa siviyyk'al.

I'sa Magdaleençene Mayramısqa arayle

¹¹ Mayram mağareene nyuq'vnesne geeşe ulyorzul yixha. Mana geeşe-geeşe kyorzul mağarayne aqa ileeka. ¹² Maa'ar cagvaran karbı ali'ına q'öyre malaaik g'ece. Manbışda sa I'sayn mayıt gixhxhiyne cigayne vuk'ulyne cıgee, manasar g'elybınane cıgee gyu'ur ixha.

¹³ Manbışe qiyghan:

– Zəiyfa, nya'a geeşe?

Mayrameeyid manbışik'le eyhen:

– Yizda Xərna nyuq'vneençe qıkkıvur, nyaqa gixhxhiyid ats'a deş.

¹⁴ Man uvhu yi'q'ələqa ileekiyle qiyğa, I'sa maa ulyorzul g'ece. Yic mana I'sa ixhay cek'le ats'axhxhe deş.

¹⁵ I'see məng'ıke qiyghanan:

– Zəiyfa, nya'a geeşe? Vuşune t'abal ha'a?

Mayramık'le Mana bağban ixhay ats'axhxha, eyhen:

– Xərna, ğu Mana qıkkıxheene, nyaqayiy gixhxhı zak'le eyhe, zınar hark'ın Mana alyart'as.

¹⁶ I'see məng'ık'le eyhen:

– Mayram!

Manar sayk'ı, I'sayk'le cühüt'yaaşine mizel eyhen:

– Ravvuni!

(Mə'əllimva eyhen vodun.)

¹⁷ I'see məng'ı'k'le eyhen:

– Zı ıqmaqqa, Zas Dekkisqa ılqeq'es ıkkın. Yizde çocaaşısqa hark'ın, manbışik'le eyhe: «Yizde Dekkine – vuşde Dekkine, Yizde Allahne – vuşde Allahne k'anyaqa ılqəə».

¹⁸ Magdaleençena Mayram telebabışde k'anyaqa qarı, manbışik'le eyhen:

– Zak'le yişda Xərna g'acu!

Mang'vee cek'le hucoovayiy uvhu, man yuşan ha'an.

I'sa telebabışısqa arayle

19 Ülycümne ts'ettiyne yiğine, vacarne exhal, Yahudeeşine ç'ak'ınbişile qəvəyq'ənvə, telebabinane cigayn akka qı'ı eyxhe. Sayır sayangara maqa I'sa arayle. Mana yı'q'nee ulyorzul eyhen:

– Şos salam vuxhena!

20 Manıd uvhu, telebabışik'le Cun xileppıyiy ak'vaa hagva. Telebabışik'ler yişda Xərna g'acu, şadeebaxhenbı. 21 I'see manbışik'le meed eyhen:

– Şos salam vuxhena! Dekkee Zı g'axuvuyn xhinne, Zınab şu g'uxoole.

22 Manıd uvhuyle qiyğa, I'see manbışik'le uf av'u, eyhen:

– Muq'addasın Rı'h aleet'e! 23 Şavneyiy şu bınahıle ilğəepç'ı, manbışda bınah havaakalasda, şavneyiy bınahıle şu ilyhıdeepç'ı, manbışda bınah havaakalas deş.

I'sa Tomasısqa arayle

24 Yıts'ıq'vəne (12) telebayna sa eyxhena Q'ömkale donana Tomas, I'sa arımee, manbışde k'ane ıxha deş. 25 Manesa telebabışe Tomasık'le «Yişda Xərna g'acuva» uvhumee, mang'vee eyhen:

– G'adaxbışe Mang'une xilepbışik hı'ıyn cigabı g'ıdecu, mançık zı t'ub sidyoot'eene, ak'vaaykıd xıl qıdet'veene, şu eyhençılqa zı hayexhe deş.

26 Molyne yiğile I'sayn telebabı meeb xaa sacıgeeqa sabımee, Tomasır manbışika eyxhe. Akkabı qı'ı ıxheeyid, I'sa aqa ikkeç'ena. Mana yı'q'nee ulyorzul eyhen:

– Şos salam vuxhena!

27 Mançile qiyğa Tomasık'le eyhen:

– T'ub inyaqa hopke, Yizde xileppışıqa ilekke. Xılıd hotku, Yizde ak'vaalqa gıxhxhe. İnyam deşda mexhe, inyamnana ixhe!

28 Tomasee Mang'us alidghınıy qele:

– Ğu yızda Rəbb, yızda Allah vor!

29 I'see mang'uk'le eyhen:

– Vak'le Zı g'acuynçıl-allane inyam hı'ı? G'ıdecu inyam ha'anbı nımee baxtivarariy!

30 I'see telebabışde ulene ögil medın geed əlaamatbı hagu, manbı ine kitabee otk'un deş. 31 İnyaa otk'unınbı, mançıl-alla otk'un, I'sa Masıxh* ıxhalqa, Allahna Dix ıxhalqa şu inyam he'ecen. Mang'une doylulqa inyam he'ee, şoqa gırgıne gahbışısda ı'mı'r vuxhes.

21

I'sa telebabışısqa golyune k'aneqa arayle

1 Sabara gahıle I'sa Tiberiyayne (Galileyne) golyune k'aneqa meer telebabışısqa arayle. Man inəxüd ıxha: 2 Şımon-Pyotur, Q'ömkale donana Tomas, Galileyayne Kana xiveençena Natanael, Zavdayn dixbıyiy I'sayna q'öyre merna teleba sacıgeeqa savayle. 3 Şımon-Pyoturee manbışik'le eyhen:

– Zı baluğ aqqas ı'qqə.

Mansanbışed mang'uk'le eyhen:

– Şınab vaka vüqqə.

Manbıb apk'ın, sanab lotk'eeqa gıvıy'ar. Mane xəmdə manbışısse vuççud aqqas əxə deş.

4 Çakra miç'eer I'sa golyune mıglek ulyorzul eyxhe, telebabışik'leme Mana I'sa ıxhay ats'axhxhe deş.

5 I'see manbışik'le eyhen:

* 20:31 20:31 Masıxh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahınaaşine, paççaahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailıybışik'le peyğambaraaşə uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masıxh qarı cun millet duşmanaaşike g'attıxhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

- Uşaxar, oxhanasın hucoomecad aqqıyne?

Mang'us alidghıniy qele:

- De'eş.

⁶ I'see meed eyhen:

- Tor lotk'ayne sağne surale k'eçvee, aqqasın.

Manbışed tor k'yadaççen. Toreeqa manimeen baluğ qadayle, manbışisse yı'q'valike tor qığaççes dəxə aaxva. ⁷ Manke I'says geer ikkanne telebee Pyoturuk'le eyhen:

- İna yişda Xərna vor.

Şimon-Pyoturuk'le mana yişda Xərna ıxhay g'ayxımee, mang'vee nootsacad tanale g'ayşuyn tanalinbı culqa alitk'ır, xhineeqa ayhe. ⁸ Mansa telebabımee, mang'uqab qihna lotk'eecab baluğnan torud hadağva qabayle. Manbı geeb əq'əna apk'ın vuxha deş, q'öd vəş (200) xilekkumnacab xhineeqa ikkeepç'ı vuxha. ⁹ Manbı lotk'eençe qığeeç'imee, maa'ad gyotxhanan ts'a, çilqa gixhxiyn baluğiy çine k'anedın gıney g'ece. ¹⁰ I'see manbışik'le eyhen:

- Həşde şu aqqıyne baluğaasıke qale.

¹¹ Şimon-Pyotur lotk'eeqa ilqeq'u, vəşşe xhots'ale xhebillə (153) xədnı baluğnan tor ts'its'ı'ı, golyune mıgıleqqa qadayle. Baluğar geed ıxheeyid, tor qıt'axxa deş. ¹² I'see manbışik'le eyhen:

- Qudoora, miç'eediyn otxhuniy oxhne.

Telebabışde neng'veecad «Ğu vuşuneva?» qiyghanas yik' ha'a deşdiy. Manbışik'le Mana yişda Xərna ıxhay ats'anniy. ¹³ I'sa k'anyaqa qarı, manbışis gıneyiy baluğ hele.

¹⁴ I'sa üç'ür qıxhayle qiyğa, xhebır'es telebabışisqa arayle.

I'sayna Pyoturukana gaf

¹⁵ Miç'eediyne otxhuniyle qiyğa, I'see Şimon-Pyoturuk'le eyhen:

- Yuhanna dix Şimon, vas Zı, manbışis Zı ikkanançile, geerne ikkan?

Pyoturee Mang'uk'le eyhen:

- Ho'o, yizda Xərna, Vak'lecad zas Ğu ikkiykıniy ats'an.

I'see mang'uk'le eyhen:

- Hark'ın, Yızın urgbı uxhiyxhne.

¹⁶ Q'öd'es meed Pyoturuk'le eyhen:

- Yuhanna dix Şimon, vas Zı ikkannane?

Mang'veeyid I'sayk'le eyhen:

- Ho'o, yizda Xərna, Vak'le zas Ğu ikkiykıniy ats'an.

I'see mang'uk'le eyhen:

- Yizde vəq'əbışda hee'e.

¹⁷ Xhebıd'es Pyoturuk'le eyhen:

- Yuhanna dix Şimon, vas Zı ikkannane?

Pyoturee xhebıd'es I'see cuke «Zı ikkannaneva?» qiyghıniys aq'va qı'ı, Mang'uk'le eyhen:

- Yizda Xərna, Vak'le gırgın ats'an, zas Ğu ikkiykıniyid ats'an.

I'see mang'uk'le eyhen:

- Hark'ın, Yızın vəq'əbı uxhiyxhne. ¹⁸ Zı vak'le hək'en eyhe, ğu mek'vranang'a ğucad valqa tanalinbı ali'ı, vas ikkanne cıgeeqa hayk'annaniy. Q'əs qıxhameeme, ğu xıleppı hotk'es, mering'veeyid valqa tanalinbı alya'as, vas dekkaneçar cıgeeqa ikkees.

¹⁹ Məxüd Mang'vee Pyotur nəxüriy qik'asva, cune qik'uykar mang'vee nəxüriy Allah axtı qa'asva eyhe ıxha. Manıd uvhuyle qiyğa, Mang'vee Pyoturuk'le eyhen:

- Zaqar qihna qora.

²⁰ Pyotur yı'q'əlqa ilyakkımee, I'says geer ıkkanna teleba coqar qihna qöö g'ece. Exhaliyn kar otxhanang'a I'says inekke k'ane g'alirxhu «Yizda Xərna, Ğu mering'une xıyaqa qelesda insan vuşuneva?» qiyghınna teleba mana ıxha. ²¹ Pyoturuk'le mana teleba g'acu, I'sayk'le eyhen:

– Yizda Xərna, mang'uk hucoona ixhes?

²² I'see mang'uk'le eyhen:

– Zı qalesmee mang'un üç'ürra axuy Zas ıkkıykıninxhiy, mançike vas hucoona? Ğu Zaqar qihna qora.

²³ Mana gaf vuxhayle qiyğa, telebabışde yı'q'nee mana teleba qik'as deşva gaf gyooxha. I'see mana qik'as deşva uvhu deşdiy. Mang'vee saccu «Zı qalesmee mang'un üç'ürra axuy Zas ıkkıykıninxhiy, mançike vas hucoonevanıy?» uvhu.

²⁴ Manbı otk'unna mana teleba vor. İn karbı ıxhavad şahaadat mang'vee hav'u. Şak'led ats'an mang'una şahaadat hək'ena vob.

²⁵ I'see hı'ıyn geed medın karbıd vodunbı. Yizde uvhuyn, Mang'vee hı'ıynmeen gırgın karbı sassadna otk'uniynxhiy, otk'uniynmeen kitabbı ine dyunyeeqa oharas deşdiy.

Cühüt'yaası otk'unin kağız

11

⁸ Allahee qort'uling'a, cun xav g'aleççu, İbrahim inyam vodva, mirasna alyapt'asde cigeeqa k'ırı alixhxı, ayk'an. Mang'uk'le nyaqa ı'qqəvacar dya'ts'a yəqqı'lqa qıgeç'e.

⁹ Mana inyamıka cus cuvab huvuyne cigeeqa qarı. Mane cigeaab manar, dix I'saq'ır, neva Yaaq'ubur menne cigayn insanar xhinne çadırbışee aaxva vuxha. I'saq'ısıd Yaaq'ubusud cus xhinne man mirasna cuvab huvu ıxha. ¹⁰ Mang'vee xəybışee Allahee aalyav'una it'umun xhebbınanayiy memarır Allahnana İyerusalimniy gozet haa'a.

¹¹ İbrahimın senbı ılğeeç'u ıxheeyid, Sarrysse vuxhne eexas deexə yixheeyir, inyam ıxhal-alla mang'usse dek ixhes əxəna. Mang'vee cuvab Huvuyng'ulqa inyam hı'il-alla. ¹² İnəxüd İbrahimıke, tan q'əs qıxhayne sa insanıke xəədn xənebımeen, deryahne mıglekın qətqəs-ələtqəs dexhen g'umbumeen insanar g'avayle.

¹³ Man gırğın insanar inyamıka, cos cuvab huvuyın kar g'idecu habat'a. Manbışik'le man karbı əq'ənançecad g'acu şadebaxhenbı. Manbışe coled alqa eyheyıniy şı menne cigeençe qabı, gardanaqa alyat'an, hammaşıys deş vob ine ç'iyene aq'val.

¹⁴ Şavaayiy həməxdun cuvab eyhe, mang'vee mane cuvabıka hagvan, vuce hək'ena vatan t'abalaa'a vuxhay. ¹⁵ Manbışde fikree saccu co qıgeepç'ına ölka vuxhaynxhiy, manbışisse maqa savaak'alas vəxəsnbıniy. ¹⁶ Manbışis yugna xəybışeeena vatan vukkan vuxha. Allahee manbışis şahar alyav'u. Mang'us ine insanaaşıl-alla naş qexhe deş, cona Allah vorva eyhes.

¹⁷⁻¹⁸ Allahee İbrahimıs cuvabniy huvu: «I'saq'ıke g'abıynbı yığna nasıl vuxhesva». Mançıl-allad İbrahim siliys ı'xı'yne gahıl, mang'vee inyamıka, qıdiykkın cuqa vornacar sa dix I'saq' q'urbanna allya'as ikkekka. ¹⁹ Mang'une fikree ts'ettiykecad Allahısse hapt'ıynbıb muğur qaa'as vəxənbıva ıxhal-alla, hapt'ıynbışisse xhinne, mang'vee I'saq' yı'q'əlqa alyarat'a.

²⁰ I'saq'ee, cune dixbışde Yaaq'ubneyiy Esavne vuk'lelqa qalesde yığbışis inyamıka xayır-düə hoole.

²¹ Yaaq'ub qek'ang'a, Yusufne q'önesa duxays inyamıka xayır-düə hoole. Qiyğar cune əsaak qırzıl Allahne ögiyl kyoyzarna.

Yaaq'ubee otk'unin kağız

İn kağız Yaaq'ubee, I'sa Masixhne xınee otk'unva eyhe. Mana I'sa Masixhne İyerusalimeene ummatna xərna ıxha.

Yaq'ubee man I'sayne cühüt' telebabışisva otk'un. Mañçil-allad mang'vee ek'da-ek'da cühüt'yaaşine Muq'addasne Otk'unıybişeençen misaalabı qalya'a ıxha. Mang'vee imanıs sik'ı nəxübiy i'mı'r haa'as vukkanva otk'un. Sayid mang'vee karnanbişdeyiy kar deşinbişde, düəyne, sabırne, mizene hək'ee oyk'an. Yaq'ubne q'omane, ts'eppiye fikırbışda sa – iman çis sik'ıyn işbı dena qek'an.

Yaaq'ubee salam hoole

¹ Zı Yaaq'ub Allahnayıy yişda Xərna eyxhene I'sa Masixhna nukar vor. Zı şos, milletbişde yı'q'nee opt'ul-opxulne yits'ıq'vəne (12) İzrailıye nasılıs salam hoole!

K'orana ək'eliy iman

² Yızın çocar, şu geedne dağamne karbişika siliys üvxiyxəmee, mañçis geeb şadeepxhe. ³ Şok'le ats'an vuşun iman siliys i'xı'yxəmee, şos sabır xət qexhe. ⁴ Sabır vuşde ad manimee xət qixhes ıkkın, şu gırgıne karee kaamilyba, mu'munba vuxhecenva. Məxüb şu vuşde yik'eene gırgıne yugne karbişılqa hivxharasınbı. ⁵ Vuşde şavukamecab k'orana ək'el hivdiyxharxhee, mana Allahıke hevqe. Mang'vee mana qıvdiykkın, hexxan ittevhu gırgıng'us hoole. ⁶ Şavaayıy hooqqa, vooxheyedyooxheyeva immeyhecen, hasre mañçılqa inyam he'ecen. Vooxheyedyooxheyeva eyhenar, mıtsın i'ğviykar hav'u dağabaççene deryahne mırtık akar. ⁷ Hasre məxrıne insanne ək'leeqa qımaylecen, mang'us hucoomecad Rəbbe helesınnıyxhanva. ⁸ Məxrına sa karal it'umra ulyoyzar deş, nenacab yəq avqaqqa deş.

Karnanıyiy kar deşda

⁹ İmannane kar deşde insanık'le cuna axtına ciga vaats'a vuxhes vukkan. ¹⁰ Karnang'uk'lemee cuna avqana ciga vaats'a vuxhes vukkan. Mana çolun t'et' xhinne hı'ç'i'ğnasda. ¹¹ Veriğ qığevç'umee, mañçine yıssyaxaalın ok' qooqqaa'a, ok'alın t'et' k'yatk'ınmee, mañçına micagiyyalla avayk'anna. Həməxrır karnana insan cune işbişee k'eçe.

Siliys üvxiyne hək'ee

¹² Siliys i'xı'yxəmee, sabır hı'ına insan nimee baxtivariy! K'anyaqqamee öörxı'ng'us Allahee yugna pay, gırgıne gahbişisda i'mı'r hevles. Allahee mana pay Vuc ıkkananbişde gırgıng'us hevlesva cuvabniy huvu. ¹³ Siliys i'xı'yxəmee, hasre neng'veecad «Allahee zı siliysır i'xı'yxəva» immeyhecen. Allah Vuc pisde karbişika siliys i'xəs eyxhe deş, Vuceedir vuşucar pisde karaka siliys i'xı'yxənə deş. ¹⁴ Gırgın insanar cos ıkkanne karbişincab siliys üvxi'yxə, mane karbişin manbı hoot'alanbı, çılqa saa'a. ¹⁵ Qiyğa man ıkkanan kar yik'ek at'itq'ınxhee, siyk'alan bınahılqa, hav'una bınahıb geeb quvxha insan gek'ana.

¹⁶ Zas vukkanan çocar, horan humoot'alcen! ¹⁷ Yugna barakat, nekke yugun gırgın karbı xəənçenbı vodunbı. Man gırgın Dekkee huvuyn vodun. Mang'vee veriğ, vaz, xənebı itxhın. Mana badal dyooxhene yugvalile sayır uvhuynçile sidiyk'alna vor. ¹⁸ Mang'vee şi qopkune cuvabıka ipxhın. Mang'us Cus vukkiykın, şi g'əvxü, Vuce itxhinne karbişin ts'eppiynbı hav'u.

Allahee eyhen g'ayxhı, man hı'iy

¹⁹ Zas vukkanan yızın çocar, hasre gırgıne insanaaşe k'ırı alixhxhesnang'a k'ırıbı ç'ak'ıda aaqecen, cuvab eyhesnang'amee, ghal k'ılda eeqecen, qələsın eyhesnang'ab sabırıka vuxhecen. ²⁰ İnsan qəlıkanang'a, mang'vee Allahıs ıkkanan qotkun karbı ha'a deş. ²¹ Mançıl-allab pisvaalab, qəlib g'alepçe. Allahee şok'le eyhençıl yugda k'ırı alixhxhe, Mang'une cuvabıqə ooğançe avqa ilymaaka. Mang'un cuvab vuşde ad xət qıxhecen. Mançısse şu g'attivxhan ha'as vəəxə.

²² Allahee eyhençıl saccu k'ırıcad deş alixhxhes ıkkən, mançın eyhenıd ha'as ıkkən. Deşxheene, şucad şos horbı ha'anbı xhinne eyxhe. ²³ Uvhuyn g'ayxhı man hidya'ana, naxvareeqə ilyakkane insanık akar: ²⁴ Mana cuqacar ilyakkı, şaqana ark'ınmeeyir, mankecar vuc nəxrına ıxhay yik'el hiyxan. ²⁵ Şavaayiy Allahna qopkuna, g'attivxhan haa'ana Q'aanun vuk'leeqə k'yabaççe, Q'aanunun hucooyiy eyhe ha'a, g'ayxhiyn yik'el hixan hidya'a, məxrına insan cune işee baxtivar ixhes.

²⁶ Vuşde neng'unemecad ək'eleeqə vucee Allahna yəq' avquva qöoxhee, məxrıng'usse mızib saa'as dəəxəxhee, mang'vee cuscad horbı ha'a. Mang'vee avquna Allahna yəq'ı'b nişısab kara abayle deş. ²⁷ Allahne, yışde Dekkine ögil məttına, bınah deşda, Allahna yəq' avquna ina eyxhe: dekkiy yed dena avxuynbışıs, adamer dena avxuynbışıs dağamiyvaleeqə gyapk'ımee, manbışda haa'ana, dyunyeyne mı'q'ı'ne işbışılqa ilydekkana.

2

Gırgınbı akaraba avqe

¹ Yızın çocar, nureene I'sa Masıxhılqa, yışde Xəring'ulqa şu iman ha'axhee, şu, sa insan mansang'ule ooqa aqqas ıkkən deş.

² Şu sabıyne cigeeqa, hiib-qıib q'öyre insan ikeepç'eene, manbışde sang'ul gıranın tanalınbıyiy t'ubelib k'ınəəğəyna t'ucva vuxheene, q'ör'es ikkeç'unar kar deşda, yısseyne tanalınçee ixheene. ³ Şu gıranın tanalınbı ali'ıyng'uqa ilyaakı: «Qora, ina yugna cıga vob, inyaa gyu'reva», kardeşıng'uk'led «Gu maa'acar ulyozreva», «De'eş, gu qarı, yızde g'elybışeeecar gyu'reva» uvheene, ⁴ şu məxür sa mansag'ule ooqa aqqaqqa, karı'dəən fıkrınan haakımar xhinne qeebaxhe.

⁵ Zas vukkanan çocar, həşde şu zal yugda k'ırı alixhxhe. Allahee ine dyunyel kar deşınbı g'əvxü, manbışıs geed iman huvu. Mang'vee cuvabniy huvu, Cuna Paçcahiyvalla Vuc ıkkanne gırgıng'us hevlesva. Məxüd Mang'vee kar deşınbışıs ha'as. ⁶ Şumee kar deşda uleke alışşu. Nya'a, şu karnanbışe dışde hooç'an-g'ooç'an, məhkəməşeeqa ts'its'aa'a? ⁷ Nya'a, manbışe dışde, vuşde Xəring'un I'sa Masıxhın do g'eliqqa hele?

⁸ Allahne Paçcahıvalıne Q'aanunee otk'un vod: «*Vas k'anena, vas gu nəxüriy ıkkən həməxür ikkiykne*». Şu man eyhen ha'axhee, yugda vod ha'a. ⁹ Şu sa insan mansang'ule ooqa aqqaqqaxhee, şu Q'aanunun eyhen ha'a deş, bınah haa'a. ¹⁰ Şavaayiy Q'aanunee eyhe-eyhen ha'a, mançeedın sa karxheeyid hidya'a, gırgına mansançına bınah mang'us vob. ¹¹ «*Zina hıma'ava*» Uvhuynge'e «*Gimek'avad*» uvhuynniy. Gu zına hidyı'ı, insan gik'veene, meer Q'aanunun eyhen hidya'ana xhinneecar eyxhe.

¹² Allahee insanar g'attivxhan haa'ane Q'aanunus sik'ı şu məhkəməeqə ts'its'a'as. Mançıl-allad ghalençe qı'ğəənçılqab, şu ha'ançılqab yugba fıkr hevle. ¹³ Rəhı'm hidyaa'ang'uka rəhmıka vuxhes deş. Gu rəhmıxaxhee, Rəbbeeyid vas rəhmıkan məhkəmə alğahas.

İmaniy işbı

14 Yızın çocar, şavaameecad «Zaqı iman vodva» eyheme, çis sik'ınıd işbı hidya'amee, nya'a, mançike hucoone ixhes? Məxdıne imanısse mana g'attixhan ha'as əxəyee? 15 İlyaake, vuşde çocuqayee, yiçuyqayee tanalqa alya'aniy otxhanan kar deşxhee, 16 şunad manbışis ikkanne karbışın nencad hidevu, manbışik'le «Nişınacab humaa'a, g'ümə apk've, kar oxhneva» uvhuva, nya'a, mançike manbışis hucoona hiyxhar? 17 İmanıd həməxüdüd vod, şoqa mançis sik'ıyn işbı deşxhee, man qik'ıyn xhinne eyxhe.

18 Vuşde şavussemeccad eyhes əxə: «Vaqa iman vod, zaqad mançis sik'ıyn işbı». Vasse yiğın iman mançis sik'ıyn işbı dena hagvas əxəsınne? Yızın imanıd yızde işbıdcad hagvas. 19 Ğu Allah sa vornava inyam ha'axhee, manıd yugda vod. Vak'le ats'an, mançılqa cinaaşed inyam ha'an, Mang'ule qətq'ı'n, mançısıb zeze ooxhana.

20 Ək'el deşda insan, vak'le mançis sik'ıyn işbı denan iman nişiscad karı'dəəva ats'anne? 21 Yişda dek eyxheene İbrıhımee, cuna dix I'saq' q'urbanbı allya'ane cigalqa gıxhxımee dişdiy, Allahee mana qorkunava uvhu? 22 Vak'le g'ecen, mang'un işbıyiy iman sana-sançike cureedaxhxhe deş. Mang'une işbışe, mang'un iman hək'en ıxhay hagu. 23 Məxüd Muq'addasne Otk'unee otk'unin eyxhe: «İbrıhımee Allahee uvhuynçılqa inyam ha'a, mançıl-alla Rəbbeyir mana qorkuna insan xhinne hı'sab ha'a». İbrıhımık'led Allahna hambazva eyhe. 24 Şok'leccad g'ecen, insan saccu imanıkacar deş, hı'iyne işbışıkarak çıkana qorkuna eyxhe.

25 Yəqqı'le qığeyç'una Raxav yik'el qiyelee'e. Məng'ee izrailybışe g'axuvuyınbışis aaxvasda ciga huvu, manbı mennecab yəqqı'n yı'q'əlqa savaak'al hav'u*. Nya'a mana, mane yice hav'uyne işıl-alla dişdiy qorkuna hı'sab hey'ı?

26 Nəxdiy can nafas dena qek'a, həməxüdüd iman çis sik'ıyn işbı dena qek'a.

3

Mizene hək'ee

1 Yızın çocar, şoqa geeb mə'əllimar mooxhecen. Şok'le ats'an, şı, mə'əllimaaşe geed yı'q'ı'n hı'sab qeles. 2 Yişde gırgıng'vee gellesde işbışee bınah haa'a. Şavaayiy cıvab eyheng'a bınah hidyaa'a, mana mu'mun, cussecar vuc xile aqqas əxəna insan vor.

3 Balkanaaşe şı eyhen he'ecenva, şı mançine ghalyaqa g'antarağa qa'a. Mançile qiyğab şı mana şas vukkanne suralqa alivk'ar haa'a. 4 İlyaake, nimee xədn gamı ixheeyid, nimee ç'ak'ın mıtıbı e'eeyid, man ar ulyorzulyung'vee k'ınne ruluka, cus ikkanne suralqa he'ekka. 5 Mizenıd həməxüd ha'a, tanan sa k'ınin sura ixheeyid, çıncab vuc geeb xəbna xhinne haagva. İlyaakende, sa k'ınne ts'ünqün bıkırın ç'alagcad gyoxhxhan ha'a. 6 Mizib ts'acab vobna. Miz canane əzaabışde əree nekke qopkuvalla deşın əzaa vod. Mançın insan bıkırra əqə'əna. Mana cehınyamıke g'ooxha, qiyğab mançın ı'mı'rcab gyooxhan ha'a.

7 Gırgıncad həyvanar, şıt'yar, hadağvan həyvanar, deryaheedın həyvanar, manbı insanaaşısse saq'vana'as əxənbı. 8 Miz saq'vana'asmee insanaaşıne neng'ussecab vəəxə deş. Miz avqas dyooxhena balyaa vob, mana gyabat'ane zəhərıka gyavts'u vob.

9 Şı mane mizeka yişda Rəbb, Dekkır axtı qa'ana, insanaaşısıb bed-düə haa'ana. Nya'a, gırgın insanar Allahee Cuk akaraba dişde ipxhın? 10 Sa ghalençecab şukurub, bed-düəyib qığəəna. Yızın çocar, məxüd ixhes ikkan deş. 11 Sa xhyan ı'lqəəne

* 2:25 2:25 Allahee cos helesva uvhuyn cigabı İzrailybışe aqqımee, manbı qabı hıviyxharanı İyerixon eyhene şaharısqı. Manbışe şahareeqa q'öyre caasus g'ıxele. Raxav eyhene zəiyfee manbı şaharne ç'ak'ınbışile dyugul haa'a. Mana şahar İzrailybışe avqumee, mane zəiyfaykiy məng'ı'ne k'anenbışik soot'a deş. Manbı qiyğa İzrailyne milletul ulyookka.

cigeençe, sayangada yuguniy q'ap'ın xhyan ılqeq'ennexhe? ¹² Yızın çocar, inciliyne yivesse zeytun, tayangisseb inciliy aleylyaa'as vəəxəyee? Həməxdıd, sa xhyan i'lqəəne cigeençe sayangada, yuguniy q'ap'ın xhyan i'lqəən deşxhe.

Xəənçena k'orana ək'el

¹³ Vuşde yı'q'nee, k'orana ək'elynanayiy k'oran ats'alynana vornane? Vuceecar vuc axtı qıd'yı, hasre mang'vee, vucee haa'ane yugne i'mreeka, vucee hı'iyn yugun işbı k'orane ək'elika hı'ıva hagvecen. ¹⁴ De'eş, şu vuşdacab haa'axhe, vuşde yik'eeyib paxılıyvalla vobxhe, şucab şu axtıba vukmekka, şu məxüd hor ha'a. ¹⁵ Məxbına k'orana ək'el xəənçe qabına deş vob, mana ine dyunyeyne, insanna, şeyt'anıkena vob. ¹⁶ Nyaabiy insanaaşə conacab haa'a, paxılıyvallab vob, maa'ad alıkkı-gıkkıy, geed pisvalyby eyxhe.

¹⁷ Xəənçena k'orana ək'el alyapt'ına insan yik' məttına, sıç'dekvana, g'üvənana, mizelqa qaraylena, yik' gyotxhanna, yugun işbı ha'ana, neng'uncad sura ıqdyaqqana, aq'vasın hidya'ana vorna. ¹⁸ İnsanaaşın uğoodıybıyiy duşmanıyvallabı ç'əv haa'anbı yugna toxum oozıynbışik akar. Məxbınbışe qiyğad qopkuvalın şagav sa'a.

4

Dyunyeykana hambazıyvalla, Allahıkana duşmanıyvalla vob

¹ Nençene şos cuvabilqa abıy eyxhe, nya'a şoqa aldapxhın-g'adapxhınıyby eyxhe? Nya'a, man şu abğançe oodane xuruşbışike dışde vod? ² Şos hucoomecad ıkkang'a, şosse man xılel qa'as dəxəmee, şu insan gek'a. Şu paxılıyvalla haa'a şos hucoomecad ıkkang'mee, man kar xılel qa'as dəxəmeeyid, uğoodanbı. Şu Allahıke hıdeqqava, şoqa man kar deş. ³ Şu man heqqanıd, şos heled deş. Şu man vuşde kefıke, pıde işbışıs heqqava hıdele.

⁴ Allahne yəqqı'le qıkkəpç'ıynbı! Şok'le ats'a dışde, ine dyunyeykana hambazıyvalla, Allahıkana duşmanıyvalla vobna? İne dyunyeyka hambazıyvalla haa'as vukkanang'vee, cuke Allahıs duşman ha'a. ⁵ Sayıd şosqa həməxüdcadme otk'un: «Nya'a Allahee dışde, şas rı'h huvu? Mang'us şı vukkan vuxhal-alla, Mana öörəxə deş şı Cule ğayrı mering'us i'bəədat ha'amee». ⁶ Mang'vee şas mançile hexxanab yugvalla haa'ana. Mançıl-allad Muq'addasne Otk'unee inəxüd eyhe:

«Allahee cocab co axtıba
vukkekkanbışda yəq q'ats'aak'van,
Cocab co axtıba vukdekkanbışismee
Cuna yugvalla haagva».

⁷ Mançıl-allab Allahee eyhençıqa gyuv'ur-ozə qeepxhe, ıblısis ıkkanan hıma'a, manke ıblısid şoke hıxvasın. ⁸ Allahıs k'ane qeepxhe, manke Manar şos k'ane qıxhes. Bınananbı, xıleppi hoğle, Allahne yəqqı'l it'umba ulydobzuriynbı vuşun yik'bı mətte'e. ⁹ Aq'vabı qe'e, ak' avqe, gyaaşə! Hasre vuşun əqəna gyaaşuyıqa, şadvallab derdııqa savk'lece. ¹⁰ Rəbbıne ögil haaq'vre, Mang'veeyib şu axtı qaa'as.

¹¹ Çocar, sana-sang'une hək'ee pısın immeyhe. Şavaayiy çocune hək'ee pısın eyhe, şavaayiy çoculəna haa'a, məxrıng'vee Q'aanunub pis haa'a. İnsanee Q'aanunuləna haa'axhe, mana Q'aanunun eyhen ha'ana deş, mançına haakim eyxhe. ¹² Q'aanun Huvunar, Haakımır sa Allah vorna, gyapt'asıb g'attıvxhan haa'asıb vəəxəna saccu Mana vor. Ğu vuşuna eyxhe, yığne k'anering'us ğucar vake haakim haa'a?

Umud valqa deş, Allahılqa hee'e

¹³ Həşde məxüd eyhenbişe k'ırı alixxhecen: «G'inyayee, g'iyqayee şi sa neneme şahareeqa hapk'ın, maa sa senna avxu, kar alişşu massa huvu, pıl ha'as». ¹⁴ Mançılqa axvee, şok'le g'iyqa vuk'lelqa hucoome qales ats'ad deş. Yişda ı'mı'r hucoo eyxhen karne? Sık'ınna gahna g'ecene, qiyğad ayk'anne booğak akar. ¹⁵ Mançilesa şu eyhe: «Rəbbis ikkiykınee, hidyapt'ı avxvee, manayee, mebnayee iş haa'a». ¹⁶ Həşdemee şu, gırgın vuşde xıledın xhinne, gırgın şosse əxən xhinne yuşan haa'a. Məxüb yuşan hav'uy qotkuda deş vod. ¹⁷ Şavuk'leyiy vucee yugun ha'as ikkanva ats'a, yicıd hidya'a, məxrıng'vee bınah haa'a.

5

Karnanbişilqa hixhar he'e

¹ Həşde, kar geednanbı şu zal k'ırı alixxhe. Vuşde vuk'lelqa qalesde yiğbişil-alla hülöobəxə gyaaşe. ² Vuşun kar qı'çıyn, tanalqa alya'anbıd guvayn otxhun. ³ Vuşun k'inəğəyiy nuk'ra pasın aqqı. Mançilin pas vuşde aq'veeqa ulyozaras, mançin şu ts'ayın xhinne gyooxhan haa'as. Q'iyaaatın yiğ qadı hiyxhar vod, şumee kar sı'iyke aats'e deş. ⁴ Şu vuşun cigabı qiyşalanbişis hək' quvu deş. Həşde mançin vuşde aq'veeqa ts'ir haa'a. Xəybişde Xəring'uk'le Rəbbik'le qivişalanbı hülöobəxə gyaaşuy g'ayxhiyn. ⁵ Şu ç'iyeyne aq'val gyavts'u-gyuvxhu, şos ikkananbı ha'a iviykır. Şu gyatt'asde həyvanaaşe xhinne otxhuniy otxhun. ⁶ Şu şok sidet'uyne qorkung'une, hıdı'iyncad kar gardanaqa gıxhxı, mana gik'u.

Sabırka vuxhe

⁷ Yızın çocar, yişda Xudaavanda qalesmee sabırbı he'e. İlyaakende, sa kar ezuna, mang'unemee manimee gıranın şagav aleylesmee nimee sabırıkayiy eyxhe. Mana tsuvulıynıd yuxhxhaniynıd gyoğiybı ixhesmee, sabırile g'e'exhxha deş. ⁸ Şunab sabırka, yik'eka vuxhe, yişde Xudaavandayn qariy k'ane qıxha vod. ⁹ Yızın çocar, şolqa cuvab qıdyadıynemee, sana-sang'ulena hımaa'a. Yişda Haakim qalesın yiğıd k'ane qıxha vod.

¹⁰ Yızın çocar, Rəbbine doyule yuşan haa'ane peyğambaraaşike misaal aleet'e, əq'übabişis ööpxü, sabır hı'iy xət qıxhe. ¹¹ Şi baxtivararva ööpxürıynbışik'le eyhe. Şok'le Əyı'b peyğambarne sabırene hək'ee g'ayxhiyn. Şok'le ats'an Rəbbe nekke qiyğa mang'us xayır-düə hoole. Xudaavanda geer rəhı'mıkana, yik' gyotxhanna ıxhayl-alla məxüd ha'a.

K'ın g'ımıysar

¹² Yızın çocar, mısacad xəəlqan, ç'iyelqan nişilycad-alla k'ın g'ımıysar. Hasre vuşun «ho'o» ho'o ixhecen, «de'eşid» de'eş ixhecen. Deşxheene, şu mançil-alla Allahıke cuvab alyaat'as.

Düəyna guc

¹³ Vuşde neng'veemecab əq'üba opxhanxhee, düə hee'e. Şadnar vorxhee, ilaahi qəpəqə. ¹⁴ Şoqa ik'arna vorxhee, iman ha'anbişde ummatın ağsaqqalar qoot'le. Hasre manbişed Rəbbine doyule düə qəbəqqə-qəbəqqə, mang'ulqa zeytunun qış qadğvecen. ¹⁵ İmanıka hav'uyne düəyn mana yug qa'asda, Rəbbe mana g'elil qa'asda. Ik'arang'vee bınah hav'uxhee, Xudaavanda mang'une bınahıler ilyheç'esda. ¹⁶ Sana-sang'uk'le şu hı'iyn bınahbı eyhe, sana-sang'ul-allad düəbı he'e yug qeep-xhecenva. Qorkung'une düəysse geed kar ha'as əxə. ¹⁷ İlyas peyğambarır şına xhineena insan ıxha. Mang'vee yik'eençe gyoğiy mexhecenva düə haa'a. Mançile qiyğa xhebillə sennayiy yixhıble vazna gyoğiy eyxhe deş. ¹⁸ Qiyğa meeb mang'veecab düə hav'umee, xəybişe gyoğiy gyoğa'a, ç'iyeynıd kar aleylya'a.

¹⁹ Yızın çocar, vuşda nenamecar Allahne yəqqı'le sark'ilee, şunar mana qorkune yəqqı'lqa sak'al he'ee, ²⁰ manke şok'le ats'axxhe, şu mana qik'uyke g'attixhan hı'ı, geedne bınahbışike havacı.